AGENTUL AMERICAN

VIAȚA MEA ÎN CIA

RICHARD HOLM

RICHARD HOLM

AGENTUL AMERICAN

VIAŢA MEA ÎN CIA

EDITURA ALLFA 2005

THE AMERICAN AGENT. MY LIFE IN THE CIA
2003

Lui Judy, muza mea

CUPRINS

Prefața doctorului Timothy Miller 13
Nota autorului 19

PROLOG 21

Capitolul 1
ACCIDENTUL AVIATIC DIN CONGO 23
1964 – 65

Capitolul 2
REFACEREA 71
1965 – 1967

Capitolul 3
RĂDĂCINI 116
1935 – 1958

Capitolul 4
VINUL ROŞU OMOARĂ MICROBII 134
1958 – 1960

Capitolul 5
ÎNROLAREA ÎN CIA 163
1961

Capitolul 6
TĂRÂMUL CELOR UN MILION DE ELEFANȚI 202
1962

Capitolul 7
AL UNSPREZECELEA BĂRBAT 224
1962

Capitolul 8
OPERAȚIUNEA „VICLEANUL” 249
1962 – 63

Capitolul 9

CORTINA DE BAMBUS 295
1969 – 73

Capitolul 10
HAOS ÎN AGENȚIE 325
1973 – 76

Capitolul 11
O RĂSCRUCE CULTURALĂ 339
1976 – 78

Capitolul 12
ÎNTOARCEREA LA HONG KONG 367
1978 – 81

Capitolul 13
ÎMPOTRIVA TERORISMULUI 398
1981 – 85

Capitolul 14
SĂ PRINZI UN SPION 443
1985 – 88

Capitolul 15
CAMERA MOTOARELOR 470
1988 – 92

Capitolul 16
ŞEFUL DIN PARIS 487
1992 – 95

Capitolul 17
RISCURI ŞI PERSPECTIVE DE VIITOR 512
1995 – 2002

Mulțumiri 533

PREFAŢĂ

Dacă această carte ar fi un roman de ficțiune, s-ar justifica descrierile la superlativ. Scenariul (ca toate scenariile) ar justifica cu siguranță „incredibila imaginație”. În orice caz, această carte nu este ficțiune. Totul este adevărat şi, cu atât mai remarcabil, este autobiografia unui om care şi-a servit țara, în secret mai ales, propunând acum un punct de vedere din interiorul CIA şi a vieții trăite în slujba acesteia.

Numărul copleşitor de evenimente în care Dick Holm a fost implicat nu a fost cel pe care noi îl ştiam. Mulți dintre noi ştiu puține despre Congo-ul anului 1964, cu mişcarea sa de stânga care se ridica amenințând stabilitatea acestei țări, sau războiul care se desfăşura în Laos – terminat cu o victorie americană, obligând cele două divizii nord vietnameze să protejeze acest stat. Acest succes s-a datorat muncii periculoase, dar şi eroice, a unor oameni precum Dick Holm.

Această carte este plină de informații surprinzătoare. Se atrage atenția asupra înțelegerii faptului că este nevoie de timp şi atenție față de detaliu ca să antrenezi şi să conduci un agent într-o altă țară pentru a fi sigur că informația finală furnizată este substanțială şi de încredere. Alături de descrieri ale decepției şi intrigilor țesute pentru a demasca un agent dublu ne sunt oferite exemple privind piedicile birocrației şi dificultatea de a găsi pedeapsa corectă pentru fiecare caz.

Majoritatea autobiografiilor expun vieți ale personajelor ca şi cum nu ar avea nimic din entuziasmul şi intrigile experimentate de Dick Holm. O mare parte a vieții lui este caracterizată de riscul real. Şi, eu personal pot să depun mărturie că există o barieră fină între un asemenea risc şi asumarea lui.

Această carte nu este doar o fereastră prin care să priveşti într-o viață de secrete, ci şi o uşă larg deschisă. Dar cel mai important, prin descrierile autorului şi opiniile sale exprimate

direct, cartea se apropie, printr-o abordare profundă, de viața unui om dedicat şi printre ultimii oneşti. Nu numai Statele Unite au obținut un beneficiu imens din munca dificilă al lui Dick Holm, dar şi cititorului i se oferă un punct de vedere extraordinar legat de CIA. Onestitatea lui dezarmantă oferă o imagine inedită, dar nu întotdeauna favorabilă, a personalităților pe care le-a întâlnit, de la politicieni la diplomați şi la Directorii CIA (şi-a desfăşurat activitatea sub conducerea a treisprezece şefi diferiți).

Dick Holm nu scrie într-o manieră vagă.

Personajele au nume reale: Philip Agee, unul dintre primii agenți CIA, care nu a fost persecutat pentru că a divulgat numele agenților care au fost ucişi mai târziu; şi directorii a căror lipsă de calificare şi organizare au compromis eficiența Agenției, de obicei pe cheltuiala Serviciului Clandestin – o greşeală pe care istoria foarte recentă o scoate în evidență ca fiind cu adevărat o eroare.

De mare interes, ca să nu mai menționăm şi asigurările primite, îl consituie faptul că Dick Holm încă îşi mai face meseria, scriind aceste mărturii. El face paralele neobişnuite şi captivante între evenimentele din Vietnam şi Laos şi deciziile politice actuale. Şi ridicând întrebări importante, oferă nu numai o opinie geopolitică pe care şi-a format-o de-a lungul anilor în serviciile secrete din întreaga lume, ci şi un tur pentru cititor care porneşte din Laos şi ajunge până în Franța cu opriri în Libia, Kuala Lumpur, Hong Kong şi Belgia.

A fost şef al birourilor din Franța, Belgia şi Hong Kong şi a răspuns de dezvoltarea şi de expansiunea Centrului de Evidență a Terorismului din cadrul CIA. A fost recompensat cu distincția Donovan. Aceste realizări, pe care este important să le avem în vedere, au fost finalizate după ce mare parte din funcțiile mâinilor şi ale unui ochi i-au fost afectate de către o arsură ce i-a pus în pericol chiar şi viața. Nu este un om obişnuit. El merită să fie numit „erou” într-o vreme în care această onoare poate fi atribuită cu precizie doar câtorva.

Există o notă de umor în totul şi această carte nu face excepție de la această regulă. Ai achiziționat vreodată vreun pian numai ca să-ți faci griji pentru că există un dispozitiv de ascultare plasat în interior de către partenerul tău de tenis? Sau să şti că rebelii Simba din Congo considerau ca fiind vorba despre magie când fugeau din fața gloanțelor; sau să afli că urina de tigru nu îndepărtează din calea ta câinii nord vietnamezi de urmărire special antrenați (după cum te-au învățat nişte băştinaşi)?

CIA a criticat vehement această carte. Pentru cei care sunt de acord cu desele opinii părtinitoare difizuate prin intermediul media, descrierea sinceră şi dezarmantă a carierei lui Dick Holm, care se întinde de-a lungul a trei decenii, ar trebui să fie un motiv bun pentru re-examinare. În timp ce autorul este indiscutabil deosebit în ceea ce priveşte realizările, caracterul şi experiența sa, este dificil să rămâi, după ce ai citit această carte, cu altceva decât trei concluzii: prima, aceea că CIA este dependentă de presiunile politice şi alternațele semnificative ale oamenilor de la putere şi chiar şi a celor de la conducerea agenției (rezumat: această agenție a fost recent slăbită de schimbările de la nivelul ierarhic superior făcute în timpului administrației Clinton); a doua concluzie este certitudinea că mai există mulți alții în agenție, precum Dick Holm, dedicați protejării Statelor Unite şi care doresc să-şi asume pericolul ca făcând parte din meseria lor; şi a treia concluzie, după cum afirmă ultimele evenimente istorice, inteligența umană nu are înlocuitor.

Domnul Holm face o trecere în revistă a greşelilor şi oferă soluții: de exemplu, exista o metodă de a-i aduce pe nord vietnamezi la noi mai degrabă decât orice altă variantă disponibilă; era posibil ca o şosea pornind de pe coastă, traversând direct către uscat, să fi învins eficacitatea potecii Ho Chi Minh. El este precaut în ceea ce priveşte încrederea în puterea forțelor aeriene sofisticate şi în escaladarea graduală, sporită a unui război departe de casă, mai ales când există emoții negative puternice orientate către un război.

Autorul a fost martor al căderii Zidului Berlinului şi al încetării Războiului Rece, al schimbărilor dramatice din China şi al războiului din Afganistan. A trăit peste tot în lume şi, ca o componentă esențială a meseriei lui, a studiat diferite culturi. Aceasta este o realitate despre agenții CIA care nu este deseori înțeleasă. Misiunea şi viețile lor depind de capacitatea lor de a aprecia cultura şi oamenii din locurile unde ei staționează, dar şi de fluența limbii vorbită în locurile respective. Adevărul este că agenții nu pot fi eficienți dacă nu dispun de cunoştințe. Dick Holm vorbeşte mandarina, franceza şi thai cu o uşurință desăvârşită.

Datorită pregătirii intense şi vastei experiențe, Holm este un avocat al operațiunilor şi inteligenței clandestine – o armă unică a Guvernului Statelor Unite. Au existat critici în ceea ce priveşte această abordare. Cei care se opun acestui tip de operațiuni „secrete", chiar şi cu neglijența Congresului, şi-au dorit ca aceste eforturi să fi fost intensificate după 11 septembrie. Cei mai politicoşi se referă acum la aceste puncte de vedere, şi, în particular, la schimbările stânjenitoare din conducerea agenției făcute de administrația Clinton, ca fiind „rezultatul unei conduceri greşite". Cum se poate ca o agenție să fie preluată de către cei care nu au nici o experiență şi totuşi să fie prosperă?

Lumea nu este în întregime un loc prietenos. Nu numai că luăm în considerare consecințele călătoriilor pe mapamond din zilele noastre, dar şi pe cele privind simpla existență în propria noastră țară. Nu există nici o îndoială că avem nevoie de protecție. Este o responsabilitate serioasă pe care CIA şi-o asumă în mare parte. Agenția trebuie să fie puternică şi trebuie să fie condusă de oameni precum Dick Holm. Toți avem o mare datorie față de bărbații şi femeile asemenea lui.

O ultimă observație: cititorul ar trebui să ştie că ar fi mai multe de spus referitor la concluziile acestei cărți uimitoare decât ceea ce există în ultimele pagini. Bănuiesc că, dar nu ştiu exact, Dick Holm nu dezvăluie, din motive de securitate, multe dintre elementele care l-au dus la retragerea lui din

funcția de director al biroului din Paris. Faptele sunt așa cum au fost expuse de majoritatea, și în special de către Vernon Loeb de la *Washington Post*: când domnul Holm a acceptat conducerea biroului, a moștenit o operațiune care era deja pe punctul de a fi compromisă de către serviciul secret francez. S-a relatat în multe ziare și reviste din perioada 1995–96 că la baza destituirii sale au stat guvernele ambelor țări – și cel din Statele Unite și cel din Franța.

Franța avea probleme politice. Pentru a îndepărta concentrarea asupra problemelor aferente unor alegeri fierbinți, atenția a fost orientată către un ofițer american al CIA. Pe termen scurt, metoda s-a dovedit a fi eficientă. Mijloacele de informare în masă din ambele țări au jucat un rol.

În SUA, articolele din *New York Times* au lăsat să se înțeleagă că au existat critici dure în cadrul agenției la adresa celor care cunoșteau situația. Ofițerii experimentați au încercat să sublinieze faptul că un ofițer CIA de carieră cu un dosar fără pată, cu superlative referitoare la activitatea sa de mai bine de 30 de ani, a fost concediat de indivizi care și-au asumat roluri de conducere în agenție (fără să aibă cea mai elementară calificare în acest sens). Unul dintre aceștI indivizi a mers mai departe, demonstrându-și ignoranța cu privire la chestiuni de asemenea natură, violând cele mai elementare principii de manevrare a materialelor sensibile când a dus un calculator aparținând agenției la el acasă. A scăpat fără să fie condamnat printr-o grațiere a domnului Clinton. Este foarte greu de acceptat că un asemenea individ ar fi avut influență asupra destinului unui om precum Dick Holm.

Poate că cea mai bună descriere a deplinătății maturității și calmului autorului sub influența celor mai serioase și mai negarantabile asasinări ale caracterului a fost una dintre afirmațiile sale: „Pur și simplu primești ce ți se cuvine”. Foarte puțini oameni și-ar fi părăsit cariera într-un mod mai puțin glorios, dar cu atât de multă demnitate.

Cititorul mai trebuie să ştie că Richard L. Holm, după ce s-a pensionat, a fost premiat cu medalia Distinguished Intelligence, cel mai important titlu acordat de CIA.

Timothy Miller, M.D.
Profesor, Şef al Secției de Chirurgie Plastică – Facultatea de Medicină UCLA
Los Angleles, California
Noiembrie, 2002

NOTA AUTORULUI

Această carte vorbeşte despre o carieră – a mea – în cadrul CIA. Timp de trei decenii şi jumătate, sub conducerea a 13 directori, am lucrat în Directoratul Agenției de Operațiuni – Serviciul Clandestin al Americii. De la cel mai jos nivel până la cel mai înalt, am lucrat în calitate de ofițer de informații. Am încercat să descriu nu numai ceea ce am făcut în diferite posturi ale carierei mele, ci şi de ce şi cum am realizat aceasta. Pentru a crea o bază de plecare, am inclus un capitol despre primii ani din viața mea şi cum m-am alăturat CIA. Din moment ce aceşti ani mi-au adus bucurie şi inspirație de-a lungul timpului, am scris de asemenea despre soția mea, Judy, şi plutonul constituit din fiicele noastre minunate.

Majoritatea autorilor lucrărilor de non-ficțiune, şi eu nu fac excepție de la asta, militează pentru a fi cât mai obiectivi posibil. Am făcut acest efort în timp ce am realizat că a fi pe deplin obiectiv este de departe mai uşor de zis decât de făcut. Procesul de selectare a problemelor şi subiectelor de dezbătut este el însuşi subiectiv. Dar am încercat. Am încercat, de asemenea, să nu dau strălucire zonelor problematice şi eşecurilor, dar mărturisesc că mi-a fost mai uşor să îmi

amintesc şi să scriu despre vremurile bune decât despre cele rele.

În timpul carierei mele (marea majoritate s-a desfăşurat în perioada anilor Războiului Rece), eu şi mulți dintre colegii mei ne-am opus ideii ca un ofițer de informații să scrie o carte sau orice altceva pentru a fi date deschis publicității. Sfârşitul Războiului Rece şi incertitudinile cu care Statele Unite se confruntă acum mi-au schimbat opiniile. Am câştigat Războiul Rece, şi cred că este corect să afirm că Agenția a jucat un rol cheie în această victorie. În multe feluri, secolul 21 a început în 1989, când Zidul Berlinului a fost dărâmat şi comunismul s-a prăbuşit. În deceniul următor multe pericole noi s-au ivit, ultimul dintre ele fiind interpretarea violentă şi intolerantă a Islamului promovată de către Osama bin Laden şi susținătorii lui. Întrucât noi am avut de-a face cu amenințarea pe care ei o constituie, Serviciul Clandestin va juca din nou un rol vital. Acest rol trebuie să fie înțeles şi sprijinit. Vorbind sincer, agenția are nevoie de noi membri şi cu cât publicul înțelege rolul şi existența Serviciului Clandestin, cu atât mai puternici vor fi membrii acestuia.

Sper ca cititorii să fie mai înțelegători față de ceea ce CIA, însărcinată de Preşedintele SUA, va face pentru țară. În timp ce obiectivele şi prioritățile s-au schimbat, meseria-artă practicată de Serviciul Clandestin a rămas în mare parte la fel cum a fost şi în perioada Războiului Rece. Tehnologia a fost introdusă în diverse moduri, dar latura umană a rămas aceiaşi. Este regretabil că publicul a fost prost servit de către jurnalişti şi academicieni care au scris despre CIA, în general, şi Serviciul Clandestin, în particular. Mare parte, nu tot, din ceea ce s-a scris a fost inexact şi sensul denaturat. Uneori în ignoranța lor, criticii au fost extrem de neîndurători. Această descriere a carierei mele este pentru cei care caută să înțeleagă mai bine ceea ce fac ofițerii CIA. Este „nelustruită” şi atât de echilibrată pe cât am putut să o fac. Este cariera unui om şi este realizată cu cele mai bune aduceri aminte ale mele. Nu țin nici un jurnal personal.

Unele dintre numele din carte au fost schimbate din motive de securitate şi intimitate. În unele cazuri, din aceleaşi motive, prenumele colegilor au doar o inițială. În alte cazuri am folosit nume reale.

Notele finale ale cărții au fost recenzate de către Consiliul de Recenzie al Publicațiilor Agenției. Aceasta este o cerință a Agenției, pe care o accept. Recenzia Consiliului s-a făcut cu unicul scop de a găsi şi de a identifica pentru a fi eliminate acele informații care ar putea fi clasate. Consiliul nu are nici o abilitate de a cenzura sau a modifica sub nici o formă textul manuscrisului meu. Conținutul cărții îmi aparține.

Richard L. Holm
Virginia
Noiembrie, 2002

PROLOG
1965

Era primăvară în Washington, o vreme plăcută a anului în capitală, dar anotimpul capricios nu se strecura şi în spitalul Walter Reed unde mă aflam în calitate de proaspăt pacient. Eram un om profund nefericit. Trecuseră mai bine de trei luni de zile de când avionul se prăbuşise şi încă nu puteam să văd sau să-mi folosesc mâinile. Viața de acum era complet opusul vieții trăite până în momentul accidentului. Cum zăceam întins gândindu-mă la viitor şi încercând să-mi trec viața în revistă, mi-am dat seama că eram înspăimântat. Orbirea provoacă o frică uriaşă. Doctorii mă asiguraseră că un transplant de cornee îmi va reda vederea şi îi credeam – vroiam cu disperare să-i cred. Dar îndoielile mi se furişau în minte. Dacă operația nu ar fi avut succes?

A fost nevoie de încă alți doi ani pentru a termina toate operațiile de chirurgie reparatorie de care era nevoie şi de a mă întoarce din nou la lucru. Desigur că în primăvara lui 1965 nu aveam nici o idee că ar putea să dureze atât de mult.

Spitalul Walter Reed, spitalul model al armatei cu tot personalul său minunat, calificat la absolut toate nivelele şi cu îngrijirea din orice secție care se ridica la nivel de artă medicală era, şi încă este, privit cu înaltă considerație. Situat lângă granița cu statul Maryland în extremitatea nordică a Districtului Columbia, era format dintr-un centru vast de cercetare, o şcoală de asistente medicale şi diferite alte clădiri auxiliare. (Spitalul, construit înainte de Al doilea Război Mondial, a fost denumit după un doctor din armată care s-a

ocupat de primele cercetări privind malaria ceea ce va deveni mai târziu Zona Canal.)

În ziua următoare sosirii mele, am fost vizitat de cel care îmi va fi doctor curant pe toată perioada şederii mele în spital, un locotenent-colonel tânăr pe care îl chema Michael Duffy. Voi descoperi în curând că avea reputația celui mai bun chirurg plastician din spitalul Walter Reed. Pe măsură ce lucrurile au evoluat, am devenit prieteni apropiați în plan personal şi am avut o admirație şi un respect imens pentru competența şi dăruirea lui. Era adeptul chirurgiei mâinii, în special – una dintre cele mai mari nevoi ale mele.

„Deci te-ai prăbuşit cu un avion în Congo", a spus Duffy, examinându-mi fiecare dintre mâini cu atenție.

„Aşa este. Nu recomand acest lucru nimănui.", i-am răspuns.

„Nici nu-mi imaginez că ai putea să o faci. Cât de mult poți să vezi?"

„Nu mult. Doar lumina în contrast cu întunericul."

„Asta este o mare porcărie, dar nu o să ne dea înapoi de la planurile noastre", a spus cu fermitate.

„Trebuie să dăm mâinilor un aspect plăcut şi să poată fi utilizate şi mai sunt câteva alte lucruri care trebuie să fie şi ele reparate."

„Voi mai putea să trag cu pistolul vreodată?" am întrebat pe jumătate serios.

„Asta nu pot să ştiu, dar mă îndoiesc că vei fi un pianist profesionist când ne vom termina treaba", a făcut o remarcă folosind tonul potrivit. Ştia ce încercam să-l întreb, deşi nu o făcusem direct: Care sunt perspectivele?

„Voi face o serie de operații, dar nu ştiu câte", a continuat. „Vom începe luni dimineață şi vom programa operațiile secundare pe cât de des posibil".

„Ce le face să devină posibile?" am întrebat. „Nu există o regulă pentru asta."

Avem nevoie de piele de la donatori sănătoşi şi ca starea ta de spirit să fie bună", mi-a răspuns.

I-am spus pe tonul cel mai serios că „cu cât vom avansa mai repede, cu atât mă voi simți mai bine”.

„Înțeleg”, mi-a răspuns cu o voce joasă. Şi a înțeles.

Accidentul de avion care m-a adus în această situație a avut loc în partea de nord-est a statului Congo din Africa Centrală la mijlocul lui februarie 1965. Aveam 29 de ani şi lucram ca Şef CIA în Stanleyville, acum purtând denumirea de Kisangani. A fost nevoie de zece zile ca să fiu salvat.

A fost ceea ce s-ar numi o experiență „chinuitoare”. Lăsând la o parte orice etichetare, pot afirma cu convingere că a fost un eveniment major din viața mea care a început la Cartierul General al Agenției, Langley din Virginia, în septembrie 1964.

1.
ACCIDENTUL AVIATIC DIN CONGO 1964 – 65

„Tocmai te-ai întors din Laos?” m-a întrebat funcționara de la departamentul administrativ al cartierului general care mă verifica.

„Aşa este”, i-am răspuns.

„Cât timp ai petrecut acolo?”

„Am plecat în iulie 1962 şi inițial am funcționat la TDY (Serviciul de Tranzit), dar timpul de şedere mi-a fost prelungit de două ori, aşa că am stat doi ani acolo.”

Acum eram la jumătatea lunii septembrie în 1964 şi, după câteva săptămâni petrecute cu părinții mei, mă opream în Diviziunea Africa, alegerea mea inițială pentru o misiune, înainte de a mă oferi voluntar pentru activitatea paramilitară din Laos.

Se părea că discuția cu mine presupunea o hârțogăraie excesivă, dar funcționara m-a asigurat că era nevoie de absolut toate acestea. Am terminat în cele din urmă şi mă pregăteam să plec. Observasem că era drăguță şi că nu purta verighetă aşa că încercam să mă gândesc la ceva care să prelungească conversația noastră. (Asta era probabil rezultatul obiceiului deprins în cei doi ani petrecuți departe de țară, în Laos şi Thailanda). Deşi nu m-am gândit serios că ar putea şti ceva, am întrebat-o despre misiunea mea în Divizia Africa.

„Ar trebui să te prefaci uimit când vei afla", mi-a răspuns. „Te vor muta în secțiunea Africii de Nord."

Am fost încântat. Cu câțiva ani înainte, îmi petrecusem o perioadă de timp în Franța alături de Corpul Serviciilor Secrete al armatei Statelor Unite (CIC) care mi-a dat posibilitatea să învăț câte ceva despre Algeria, Tunisia şi Maroc.

Funcționara mi-a spus că trebuie să-i dau raportul lui Glen Fields, Şeful Diviziunii. În realitate, m-a întâmpinat deputatul John Waller. Waller era o persoană amabilă şi am fost încântat să văd că de fapt ştia cine eram şi ştia câte ceva despre mine. Oricum, în curând a devenit clar faptul că pentru el eram nou venit la Cartierul General şi aveam nevoie de un impuls pentru a fi făcut cunoscut. Era adevărat, desigur, deşi preferam să mă consider un ofițer experimentat care avea la activ experiența muncii de teren. Dar nu am expus cu voce tare opinia personală despre mine însumi. Waller a spus bine tot ce trebuia să spună şi apoi mi-a făcut cunoscut faptul că voi lucra la chestiunile oare privesc Africa de Nord. Am mimat surpriza, dar nu a trebuit să mă prefac încântat. Secretara lui l-a chemat pe şeful filialei care, serviabil, a apărut în câteva minute. I-am fost prezentați şi apoi ne-am plimbat prin toată filiala, făcând cunoştință cu toți cei care lucrau acolo. Am fost mulțumit să constat că unul dintre ofițerii boboci, coleg de antrenament cu mine, era de asemenea detaşat la filială.

Nu aş putea spune că am fost intimidat de atmosfera cartierului general, dar cu siguranță era diferită de cea din Laos. Turul meu oficial prin incinta cartierului general a fost unul la nivel inferior. Prietenul meu din zilele de pregătire mi-a fost de mare ajutor ca să-mi găsesc locul în filială. Eram doi oameni la acelaşi birou şi, eu fiind noul venit, am primit cele mai puțin palpitante operațiuni şi activități la care să lucrez. Îndatoririle noastre erau lumeşti, dar importante, cum ar fi sarcina de a sprijini biroul din Algeria, aflându-ne la Washington şi mai exact la Cartierul General al CIA. „Diviziunea muncii" nu m-a făcut conştient de operațiunile cele mai sensibile, dar pentru mine ca începător a fost o sarcină grozavă.

La nivelul ierarhic inferior, unde eu îmi desfăşuram activitatea, orice sarcină din Cartierul General, prin definiție, era mai puțin interesantă şi mai puțin răsplătită decât o misiune de teren. Dar trebuia să învăț şi să mi se ofere şansa de a obține o misiune de teren, şansă care a apărut pe parcursul verii lui 1965. Cu atât mai puțin nu aveam cum să ştiu că misunea se va finaliza la Spitalul Walter Reed.

Lucrurile mergeau bine şi, în plus față de sarcina pe care o aveam de a sprijini biroul din Algeria, am început să lucrez şi să mă pregătesc pentru ceea ce speram că va fi o misiune de teren la Magreb, în vara viitoare. Am adunat câteva cărți despre istoria, cultura şi tradițiile politice ale națiunilor din Magreb pe care le citeam ori de câte ori aveam ceva timp liber. (Această metodă a devenit un lucru obişnuit de-a lungul carierei mele şi mi-a fost pe deplin înlesnită de faptul că, oricine făcea parte din Diviziunile Cartierului General putea să obțină duzini de cărți bune despre fiecare națiune sprijinită de către Diviziunea respectivă. Secțiunile rusă şi chineză ofereau, în mod special, o multitudine de cărți bune.) M-am documentat cel mai mult despre Algeria, dar şi despre Maroc. Şi, aşa cum am sperat, parte din ceea ce ştiam de pe vremea zilelor petrecute alături de Corpul Serviciilor Secrete (CIC) mi-a stat la îndemână în munca mea de birou. Până la

începutul lui octombrie, am simțit că lucrurile merg pe făgaşul cel bun.

M-am gândit să optez pentru programul de învățare a limbii arabe, care se desfăşura pe durata a doi ani, dar în final m-am decis să nu o fac. Mi-am dat seama că doi ani de pregătire sunt prea lungi şi că, date fiind diferențele dintre araba clasică şi cea vorbită în Magreb, nici nu ar fi fost prea folositor pentru un ofițer din Divizia Africa. Franceza mea ar fi putut să fie îmbunătățită şi acesta mi s-a părut lucrul potrivit de făcut în această circumstanță. Gramatica mea, slabă în Franța şi de asemenea şi mai slabă în Laos, avea nevoie imperioasă de studiu şi de repetiții – nu era cea mai tentantă perspectivă pentru puținul timp liber pe care îl avea un burlac din Washington, dar era importantă pentru o carieră în expectativă. Aşa că m-am înscris la un curs de limba franceză pentru avansați.

Profesoara mea, Colette, era cetățean francez, căsătorită cu Larry Devlin, un important senior ofițer al Diviziunii. El era şef al altei filiale din Africa şi inițial fusese şeful filialei din Leopoldville, oraş situat în Congo. Cei doi s-au întâlnit în Algeria în timpul celui de-al doilea Război Mondial, amândoi fiind angajați ai serviciilor de spionaj. Ea era, desigur, o vorbitoare nativă de limba franceză. Era de asemenea o femeie plăcută şi un bun profesor. Două nopți pe săptămână, mă duceam la reşedința celor doi pentru lecția de o oră cu Colette. Deseori ne terminam lecția cam în acelaşi timp în care Larry sosea acasă. De câteva ori, toți trei beam ceva împreună, înainte ca eu să plec. Am ajuns să-l cunosc pe Larry (care mai târziu va fi desemnat să conducă, din nou, biroul nostru din Congo) şi vorbeam despre Congo, care se afla pe atunci în mijlocul unei rebeliuni a rebelilor Simba, şi de asemenea despre Laos şi ceea ce am făcut acolo. Eram fascinat de anecdotele lui despre Africa centrală. Desigur, că am mai discutat şi despre faptul că şeful nostru din Stanleyville, David G., şi cei doi ofițeri ai lui de legătură erau, la acel moment, ținuți captivi de către rebelii Simba.

Glen Fields conducea conversația şi o îndrepta fin către subiectul Congo, care pe atunci era problema cu prioritatea cea mai ridicată pentru Diviziune. A făcut o trecere în revistă scurtă a situației: David G., şeful nostru din Stanleyville, era ținut ostatic de către rebelii Simba, care controlau şi oraşul. Alți câțiva americani, inclusiv consulul general, doi dintre ofițerii noştri de informații şi un număr de misionari, ca şi câteva sute de belgieni şi alți europeni care erau rezidenți ai oraşului, erau de asemenea ostateci şi amenințați de către rebeli.

„Revolta Simba reprezintă o amenințare gravă pentru guvernul din Leopoldville", a continuat Glen, „şi politicienii noştri sunt extrem de îngrijorați".

„Avem nevoie urgentă de informații proaspete despre ceea ce se întâmplă în nord-estul statului Congo" a exclamat Larry.

Am ascultat cu atenție, totuşi întrebându-mă unde vroiau să ajungă cei doi. Glen a continuat. „S-a plănuit o operațiune militară pentru a elibera oraşul Stanleyville ca şi ostaticii. Statele Unite plănuiesc să transporte paraşutişti belgieni la Stanleyville, probabil cândva luna viitoare, în noiembrie. Primul val de trupe va fi paraşutat în aeroport şi îl va apăra. Apoi avioane încărcate cu trupe vor ateriza şi vor lua cu asalt oraşul. Sperăm, desigur, că elementul surpriză va crea panică printre rebeli şi va menține numărul victimelor redus. Nu avem prea multe alternative."

„Şi după ce operațiunea se va termina, vom avea nevoie de cineva, în misiune pe teren, ca să ne furnizeze informații din Stanleyville", a subliniat Larry.

Apoi Glen a aruncat bomba: „Mi-aş dori ca tu să-l înlocuieşti pentru o vreme pe David G. ca şef în Stanleyville."

Mă privea direct în ochi şi sunt sigur că a putut să vadă cât de surprins eram. Să mi se ofere o funcție de şef la un asemenea nivel şi într-un loc important pentru Diviziune era cel mai îndepărtat lucru la care m-aş fi gândit. Presupun că a obținut reacția la care se aştepta – sau cel puțin cea la care spera.

„Sunt încântat să accept” a fost răspunsul meu prompt. Nu m-aş fi putut imagina spunând nu.

„Tu eşti cel mai bun candidat al meu”, a precizat Glen în continuare. „Eşti tânăr, nu eşti căsătorit, vorbeşti o franceză bună (mai bine decât bună, mi-am zis, dar fără o justificare din moment ce el primise o evaluare de la Colette via Larry) şi ai experiență paramilitară.”

Fără îndoială, Larry a fost cel care m-a propus pentru acest post – mai târziu mi-a confirmat acest lucru – şi a dat din cap apreciativ la concurență cu Glen.

„Misiunea nu va fi o plimbare prin parc”, m-a avertizat Glen. „Va fi o misiune dură şi uneori poate fi şi periculoasă. Nu vei şti niciodată la ce să te aştepți din afară. Dar nu cred că va fi ceva mai rău decât a fost în Laos”, a adăugat, „şi te-ai descurcat oricum.”

După câteva luni, voi descoperi că a avut dreptate să mă avertizeze în legătură cu perioadele dure pe care le voi petrece în Congo.

„Când voi pleca?” am întrebat.

„Uşurel”, mi-a răspuns Glen. „Nu intenționez să te trimit acolo până când trupele belgine de paraşutişti nu vor păzi Stanleyville. Cel mai probabil în decembrie. Deocamdată, transferă-te la filiala Africii centrale pentru că ai multe de învățat în următoarele luni.” Şi cu acest comentariu, s-a ridicat dând semnalul că întâlnirea a luat sfârşit. „Ne mai vedem înainte să pleci”, mi-a spus. Larry mi-a strâns mâna şi a rămas să vorbească cu Glen.

Misiunea mea în Stanleyville a fost clară. Înainte ca rebelii Simba să preia conducerea, David G. a construit şi a administrat o rețea de agenți care ne raportau despre situația generală şi particulară a oraşului şi a regiunii. După ce rebelii au sosit în regiune şi în oraş, a avut loc o debandadă totală şi rețeaua noastră se afla acum în situația unui teatru al operațiunilor de măcel. Am fost trimis să reasamblez rețeaua şi să asigur o afluență constantă de informații secrete. Părea

mai simplu decât s-a dovedit a fi. Trebuia să mă familiarizez cu informațiile despre situația generală şi membrii rețelei.

Săptămânile care au urmat au fost pline. Şeful filialei nord africane, care a dispus de serviciile mele timp de cinci săptămâni întregi, nu era prea fericit, dar asta nu a schimbat nimic. Am înțeles că misiunea mea consta în faptul că eram în Serviciul de Tranzit „cam opt săptămâni, doar ca să pun lucrurile din nou pe picioare", aşa că i-am spus că voi pleca înainte ca el să-şi dea seama. Nu am făcut nici o presupunere legată de timpul cât voi fi plecat pentru a pune la dispoziția Serviciului de Tranzit din Laos experiența mea. Chiar şi după ce am meditat îndelung, am fost mulțumit de misiunea mea. Mi-a plăcut faptul că cei de la conducerea Diviziunii mă ştiau şi aparent aveau încredere în mine. Eram prea puțin îngrijorat de problemele referitoare la securitate (propria mea siguranță fizică) care erau atât de evidente, dar nu am insistat asupra lor şi doar m-am gândit că pot să fac față indiferent ce ar surveni pe parcurs. Un pic prea încrezut? Un pic prea naiv? Probabil că da.

În Divizie reacțiile au fost amestecate, aşa cum au fost şi printre prietenii mei. Unii au spus că trebuie să fiu nebun. Locul a fost invadat, ce poți să mai faci tu? Operațiunea de salvare a oraşului Stanleyville era strict secretă aşa că le-am răspuns că nu voi pleca până oraşul nu va fi în siguranță. Ca niciodată, am dat un răspuns comun, obişnuit.

Alții, în special colegii ofițeri, au văzut această ocazie, aşa cum am făcut şi eu, ca pe o misiune bună care trebuie să fie al naibii de interesantă. Cuvintele curgeau în dreapta şi-n stânga. Membrii echipei care mă ajutau făceau majoritatea parte din grupul celor care spuneau „eşti nebun". Când m-am dus să mă vaccinez contra diverselor boli specifice Africii, asistentelor nu le veneau să credă că voi pleca la Stanleyville.

„Ai citit ziarele?" m-a întrebat una dintre ele.

„Sigur că le-am citit", am spus. „Nu voi pleca până când locul nu va fi în siguranță".

„Mda, şi vei pleca injectat cu câte un vaccin din tot ceea ce noi avem până în prezent”, a spus cealaltă asistentă care-şi consulta graficul general.

Ambele asistente au râs atotştiitor. Stanleyville, poziționat aproape direct pe linia Ecuatorului şi practic fără nici o facilitate medicală, se afla în mijlocul unei zone roşii, ceea ce însemna că oricine merge acolo trebuia să fie injectat contra fiecărei boli cunoscută de omenire. Mi-au trebuit trei sesiuni de vizite la cabinetul asistentelor pentru ca totul să ajungă la standardele cerute.

Până la mijlocul lui noiembrie, am dus la capăt o mulțime de lucruri. Toate dosarele relevante au fost citite cu atenție, uneori recitite, şi am terminat de citit câteva cărți interesante despre conflictele triburilor din Africa centrală, ceea ce în esență se întâmpla şi în Congo. Rebelii Simba nu huiduiau comunismul, iar guvernul central condus de Moise Tshombe nu era cu siguranță un guvern democratic, dar politica globală a vremii, un Război Rece foarte rece, a dictat implicarea superputerilor mondiale, aşa că iată-ne şi pe noi implicați şi încercând să propulsăm în frunte „băieții buni”.

Am continuat să lucrez cu Colette asupra unor cuvinte din vocabularul francez cu nuanțe africane şi belgiene. Toate chestiunile administrative au fost reglementate. Aveam în mână chiar şi biletul de avion – fără ca data plecării să fie completată. Eram gata. Urmăream îndeaproape planurile trupelor de paraşutişti belgieni din Stanleyville. Am observat, cum au făcut-o mulți alții, că starea de urgență suplimentară cauzată de rapoartele sporadice, dar nefavorabile, ne ducea în stare să părăsim oraşul asediat. Numărul ostaticilor maltratați creştea şi îngrijorările erau rezultatul zvonurilor despre posibilitatea unor execuții ce se intenționau a fi un exemplu al modului în care rebelii Simba rezolvau problemele. Politicienii se consultau din ce în ce mai des şi trupele de intervenție au fost poziționate în insula Ascension – şi ținute în loc pentru a interveni la un moment anume. Ne gândeam cu toții că momentul nu o să vină prea curând. Pe măsură ce

ziua stabilită se apropia, toți colegii din birou au devenit tensionați. Sarcinile noastre au sporit o dată cu fluxul încărcat al traficului de informații referitoare la planul nostru, iar starea de anxietate creştea şi ea în mod evident.

Intervenția nu era similară cu asaltul unei echipe SWAT care îşi lua toate precauțiile pentru ca numărul victimelor să fie minim. Acest concept nu exista în 1965. Aveam de-a face cu un efort plin de riscuri. Un prim echipaj paraşutat în zori va proteja aeroportul. Restul batalionului va ateriza ulterior. Călătoria cu avioanele US C-130 nu va permite soldaților să aibă cu ei decât un număr limitat de vehicule blindate şi de arme de foc sub forma maşinilor grele. Pe cât de rapid posibil vor intra apoi în oraş ca să elibereze ostaticii şi întreaga zonă de sub ocupația forțelor Simba. Nimeni nu se gândea că forțele de ocupare Simba se vor împrăştia imediat şi vor fugi, dar ce vor face totuşi înainte de a fugi? Am calculat că belgienilor le va trebui cel puțin o oră pentru a pătrunde efectiv în zonele unde erau ținuți ostaticii. Un măcel sălbatic şi sângeros ar fi fost o posibilitate care nu va trebui să fie desconsiderată. Rapoartele cu privire la violența rebelilor din provinciile de est ale statului Congo, care includea şi uciderea şi violarea prostituatelor, stăteau la pândă ascunse undeva, în spatele minții noastre. Până în acest moment, întrucât nu aveam ce să muncim în mod efectiv, cea mai mare parte a timpului ne-o petreceam făcându-ne griji.

În ciuda tuturor îndoielilor şi grijilor care au circulat timp de câteva zile, dacă nu cumva săptămâni, operațiunea cu nume de cod Dragonul Roşu, a fost în cele din urmă lansată în zorii zilei de 24 noiembrie 1964. S-a desfăşurat conform planului. În decursul a câteva ore, întregul oraş Stanleyville a fost eliberat de sub controlul rebelilor Simba. Mai bine de 20 de ostatici au fost omorâți de către rebelii care băteau violent şi ațâțau pe toată lumea în timp ce părăseau oraşul, dar şeful nostru David G., consulul general şi cei doi ofițeri de informații au scăpat cu toții fără să fie răniți. De fapt, pierderile au fost minime, iar guvernul a restabilit controlul

asupra oraşului. Operațiunea a fost un succes, iar noi toți am sărbătorit acest lucru.

În sinea mea am văzut succesul ca pe un alt pas înainte către plecarea mea şi începerea eforturilor de a restabili o infrastructură de transmitere a informațiilor în afara oraşului Stanleyville. În câteva ore, belgienii au fost retraşi din oraş în favoarea unei forțe mercenare sponsorizate de guvernul lui Tshombe, forță care a sosit în oraşul jefuit chiar în aceiaşi zi. Şi trupele armatei congoleze au fost transportate cu bacul pentru a înconjura oraşul şi a ajuta la securitatea zonei.

După câteva zile (ne aflăm acum în prima săptămână a lunii decembrie), David G. s-a întors la Cartierul General. Un burlac şi un susținător absolut al muncii, el a fost atât de mult implicat în situația din Congo-ul de est şi interesat de starea bunurilor de care s-a folosit, încât nu a putut să stea de o parte. Vroia să ştie cu disperare ce se întâmplă şi prin urmare şi-a petrecut doar câteva zile cu părinții săi înainte de a se întoarce din nou la lucru. Era evident că cele 111 zile petrecute în captivitatea rebelilor Simba, timp în care a fost amenințat cu moartea în câteva ocazii, nu l-au făcut să-şi încetinească ritmul deloc.

L-am întâlnit pe David G. pentru prima oară la câteva ore după ce a sosit la Cartierul General, arătând remarcabil, ținând cont de experiența chinuitoare prin care tocmai trecuse. A fost întâmpinat de bun venit de către Glen Fields, care l-a dus sus să-l cunoască pe directorul agenției, John McCone. După această întâlnire, s-a reîntors la Diviziune şi s-a întâlnit cu prietenii şi toți cei care-i adresau tot felul de urări de bine. Apoi, cred că spre uşurarea lui, a venit la biroul care se ocupa de situația din Congo, unde ne-am cunoscut. I-am fost prezentat drept omul care pleca către Stanleyville să adune piesele.

„Bine. Când pleci?” m-a întrebat.

„Imediat ce Glen îşi dă acordul.”, i-am răspuns.

A urmat un baraj de întrebări despre starea şi locul pe unde se aflau bunurile şi cunoştințele sale din Stanleyville şi

din estul statului Congo. Mi-am zis că tipul ăsta trebuie să fie propulsat de abur şi adrenalină. Părea atât de slab că aproape îți dădea impresia că stă să se prăbuşească, dar forța personalității lui şi puterea dorinței lui de a şti ce se petrece la biroul „său" indicau clar faptul că acest bărbat nu era deloc pe punctul de a se prăbuşi.

Din lecturile mele anterioare, din recenzia mea cu privire la situația bunurilor individuale şi datorită timpului petrecut la birou, am fost în stare să-i dau răspunsuri la fel de fierbinți ca şi cele mai multe dintre întrebările lui. Multe dintre răspunsurile mele au fost „Nu ştim", dar am observat că era mulțumit să ştie că cineva stătea gata să plece din zi în zi către Stanleyville şi mai era mulțumit şi că acel ofițer era bine pregătit. Şi eu am fost bucuros să-l cunosc. Am devenit prieteni cu timpul. Îmi plăceau etica lui cu privire la munca asiduă, loialitatea lui uriaşă ca şi dorința şi răbdarea de care a dat dovadă în timp ce-mi răspundea la întrebări. Am învățat lucruri fantastice de la el în următoarele săptămâni.

Am lansat amândoi o campanie nu prea subtilă care să mă trimită la Stanleyville. Operațiunea a avut succes şi oraşul era mai mult sau mai puțin în siguranță datorită unei legături aeriene sigure şi constante cu Leopoldville, chiar dacă era încă înconjurat de rebelii Simba. Glen era neclintit. Curând am descoperit că David va merge cu mine. Nu eram sigur de ce şi m-am întrebat asupra înțelepciunii acestei decizii, dar nu mi-a produs nici o îngrijorare. Mai târziu am aflat că a fost ideea lui David. Asta e, mi-am zis, o prezentare personală este întotdeauna mai bună decât o preluare a conducerii rece şi rezervată. Şi poate că ar fi fost şi o experiență terapeutică pentru David. Cu siguranță că lucrurile deveneau mult mai uşoare pentru mine din moment ce David deținea cantități imense de informații despre Congo şi Africa centrală. Până la mijlocul lui decembrie am ştiut când va trebui să plecăm.

„Petreceți Crăciunul acasă" a insistat Glen, „şi apoi mergeți şi vedeți ce puteți să faceți." Am stabilit amândoi să ne întâlnim la aeroportul din Newark în prima zi după Crăciun.

Înainte de plecarea mea, situația de acasă era delicată. Abia mă întorsesem în țară din Laos, unde prestasem activități de care mama mea ştia prea puține, dar din instinct a simțit că erau periculoase. În scrisorile mele i-am vorbit doar despre chestiunile uzuale, niciodată nu i-am menționat lucruri care, după părerea mea, ar fi îngrijorat-o. Dar starea de stres era ridicată şi a devenit şi mai accentuată când unul dintre frații mei, un locotenent în corpul de Marină la vremea aceea, a fost îmbarcat în 1963 să plece spre Vietnam. Era destul de dur pentru mama mea să-şi ştie doi dintre fii în Asia de Sud-Est, luptând împotriva unui inamic pe care nu-l înțelegea deloc. Să-i mărturisesc acum că plecam din nou în misiune de recunoaştere la Stanleyville nu se putea, aşa că i-am spus că plecam în Maroc. I-am spus tatălui meu, în schimb, unde plecam şi dacă el considera că mama ar trebui să ştie, poate să-i aducă la cunoştință. Vroiam doar să nu se mai îngrijoreze din nou. Nefiind sincer cu mama s-a dovedit a fi o chestiune dificilă care m-a bântuit mai curând decât aş fi crezut.

Pe 26 decembrie 1964, David G. şi cu mine zburam cu un elicopter de la Newark până la aeroportul Idlewild (acum JFK), de unde am plecat mai departe către Bruxelles unde vremea era rece, închisă şi cenuşie. Era o diferență considerabilă față de unica perioadă de timp pe care am petrecut-o aici în 1959. Am vizitat oraşul cu tatăl meu într-o noapte frumoasă, senină, o raritate în Belgia. În piața centrală a oraşului, Grande Place, luminițele licăreau pe frunzele de aur de pe toate clădirile din secolele XV şi XVI care se aliniau de-a lungul pieței, iar minunata muzică clasică se auzea puternic prin difuzoarele plasate de jur-împrejurul pieței. S-a întâmplat să fie 4 iulie şi formația puşcaşilor marini ai SUA defilau în piață cu ocazia Zilei Independenței. Strălucitori în uniformele lor, ei au interpretat nebuneşte un marş al lui John Philip Sousa, terminând cu „Stele şi dungi pentru totdeauna” cum este „alintat” steagul american.

Aceste amintiri mi se păreau cu adevărat îndepărtate din taxiul care ne ducea de la aeroport şi care traversa de-a lungul o piață Grande Place pustie şi umedă, pentru a ne lăsa la hotelul Amigo, la o distanță mai mică de 50 de metri față de piață. Era devreme de dimineață şi nu dormisem prea mult în avion aşa că aşteptam cu nerăbdare să dorm. Nu a fost să fie aşa. David a sugerat să facem un duş rapid şi să bem o ceaşcă de cafea şi apoi să plecăm la biroul din Bruxelles ca să verificăm traficul de informații care soseau dinspre Leopoldville. „Mi se pare în regulă", a fost tot ceea ce am putut să articulez.

La birou, traficul nu prezenta nici un interes pentru noi, dar ne-a fost de folos să stăm de vorbă cu unii dintre ofițeri despre reacția belgienilor privitor la operațiunea din Stanleyville din luna anterioară. Fără să fie o surpriză pentru noi, am aflat că belgienii erau încântați de ceea ce se întâmplase şi că relațiile dintre guvernul lor şi guvernul nostru erau excelente. Mulți şi-au pus întrebări dacă este înțelept din partea lui David să se întoarcă în Congo, iar din partea mea că încercam să redeschid biroul din Stanleyville. Toți au fost cordiali şi ne-au încurajat urându-ne noroc când am plecat să ne reîntoarcem la hotel. Cursa noastră Sabena către Congo pleca târziu, în după-amiaza viitoare. Deveneam oarecum nerăbdător să ajung acolo şi să mă apuc de treabă.

Am intrat în alertă imediat ce am aterizat pe aeroportul Ndjili din Leopoldville în ziua următoare. Mi-a adus aminte de aeroportul Vientiane din Laos şi cu siguranță, aeroportul a văzut zile şi mai bune. Prima impresie generală m-a făcut să mă îndoiesc de faptul că tocmai am intrat în Lumea a Treia. Unul dintre ofițerii de sprijin, cu o maşină şi un şofer, se afla acolo să ne întâmpine şi am trecut de formalități fără să întârziem. E drept că aveam paşapoarte diplomatice, ceea ce ne-a ajutat. Alții mai puțin norocoşi stăteau la o coadă lungă.

Ofițerul care ne-a întâmpinat ne-a dus la o casă de oaspeți belgiană (aproape ca un motel) amplasată lângă ambasadă.

Trebuia să ne prezentăm la birou la ora patru după-amiază, aşa că aveam ceva timp de omorât. În mod surprinzător nu mă simțeam deloc obosit şi l-am întrebat pe David dacă vrea să facem un tur al oraşului. „Nu”, mi-a răspuns „cred că voi face un duş şi mă voi odihni puțin”. Rolurile se inversaseră față de ziua precedentă, eu am făcut un duş rapid, după care m-am simțit chiar şi mai bine, apoi am ieşit pentru a explora centrul oraşului Leopoldville.

Toate oraşele au sunete şi mirosuri proprii, specifice lor. Sunetele şi mirosurile oraşului Leopoldville erau destul de diferite față de cele pe care le ştiam din oraşele europene şi asiatice. Presupun că această descoperire nu ar fi trebuit să mă surprindă, dar cu toate acestea nu a fost aşa. Chiar şi într-o zi însorită, aerul se simțea încărcat şi umed. Îmi amintea de Hong Kong în luna iulie. Sunetele păreau estompate. M-a izbit ritmul foarte lent şi liniştit în care se desfăşurau lucrurile.

Mirosurile erau înțepătoare, puternice şi inedite pentru mine. Nu am putut să disting nimic în particular şi cu atât mai mult ceva care să-mi fie familiar. Nimic nu era curat sau de bun gust, dar nimănui nu-i păsa. Nici străzile şi nici clădirile nu erau bine întreținute, sau, în unele cazuri nu erau chiar deloc îngrijite. Am trecut prin fața chioşcurilor şi magazinelor, ca şi prin fața birourilor de firme şi restaurantelor. Mi-am zis că era doar o primă impresie, dar cu siguranță nu era una bună. Oraşul era lipsit de farmec şi personalitate proprie şi semăna cu un oraş sud-european murdar şi dezafectat.

Am vizitat biroul nostru în acea după-amiază şi am fost dezamăgit şi acolo. Şeful nostru, Ben Cushing, pe care nu l-am întâlnit niciodată şi de care nu am auzit deloc, era un tip din New England şi un om care vorbea puțin. Înainte de a veni în Leopoldville a servit în cea mai mare parte în posturile din Europa de Est. Biroul lui era împodobit cu modele de nave vechi şi fotografii de pe coasta din Maine. Era un indiciu legat de locul şi pasiunea care-i luaseră în stăpânire inima.

Pregătindu-se pentru această misiune, Cushing învățase lingala, limba băştinaşilor. Când a vorbit prima dată în lingala cu preşedintele Mobutu, după ce statul Congo se afla în siguranță în urma rebeliunii Simba, acesta din urmă l-a apostrofat.

„Crezi că sunt vreun băştinaş needucat?" a spus Mobutu. „Vorbesc franceză".

Cushing a avut probleme şi cu oficialii locali. Nu i-a păsat nici cât negru sub unghie. A pus întrebări pe care le avea pe listă, şi-a luat la revedere şi a plecat. Ca o primă impresie am constatat că, deşi era genial şi experimentat, era inflexibil şi nu prea se dădea în vânt după operațiunile paramilitare. Poate că îl surprinsesem într-o zi aglomerată şi mi-am format o părere proastă. Dar din moment ce m-a neglijat, fără să mă însoțească în călătoriile mele la Stanleyville, deşi orice îndrumare mi-ar fi fost prețioasă, nu am avut niciodată vreun alt motiv ca să-mi schimb prima impresie formată despre el.

Cushing ne-a acordat câteva minute şi în cadrul întâlnirii noastre ne-a arătat că nu are nici un interes real față de ceea ce intenționam să fac. După ce a făcut suficientă conversație cu noi cât să pară politicos, ne-a condus spre ieşire şi ne-a lăsat în seama adjunctului său. Acesta din urmă era mai interesat de ceea ce voi face în Stanleyville şi mi-a pus câteva întrebări legate de acest lucru. Până în ziua de azi, tot nu pot să-mi dau seama care era problema lui Cushing sau de ce am avut impresia că nu era foarte mulțumit că eu o să fiu acolo sau că o să merg la Stanleyville. Poate că era prevăzător. Sau simțea că era prea periculos şi prea devreme să reluăm activitățile din Stanleyville. Poate că se opunea ideii de a trimite la Stanleyville pe cineva – indiferent cine – în acea perioadă, dar nici el, nici adjunctul lui, nu a lăsat să se înțeleagă asta. Nu mi-a parvenit niciodată dacă au avut discuții contradictorii cu cei de la Cartierul General. Eram hotărât şi determinat să îndeplinesc sarcina trasată de Glen Fields. Chiar dacă primeam sprijin în silă, m-am gândit că am o slujbă de făcut. Nefiind niciodată entuziast, David a ignorat

răceala cu care am fost primiți şi a demarat eforturile prin care urma să ajungem la Stanleyville.

Controlul asupra tuturor curselor aeriene către Stanleyville, care livrau provizii mercenarilor şi unităților armatei congoleze ce încă țineau oraşul sub asediu, se afla în mâinile biroului ataşatului militar, iar proprietarul nostru aerian era în Congo. Dat fiind contactele apropiate pe care le-am menținut cu aceste birouri, nu a fost dificil să facem aranjamentele necesare. Totuşi a apărut şi o problemă.

De la Cartierul General ne-a parvenit ordinul conform căruia lui David nu i se permitea să se întoarcă în Stanleyville. David nu era deloc satisfăcut, dar nu putea să facă nimic decât dacă cei de la Cartierul General ar fi putut fi convinşi să-şi schimbe decizia. Deocamdată doar numele meu a fost adăugat la lista foarte scurtă de pasageri care zburau la Stanleyville peste două zile. Voi sosi o dată cu încărcătura de hamei pentru fabrica de bere.

Fabrica de bere era singura care funcționa în Stanleyville, iar soldații congolezi refuzau categoric să o păzească dacă nu primeau bere. Hameiul era considerat astfel material strategic, făcând parte din categoria efortului de război. Orice ar fi făcut soldații congolezi, vroiam să fiu sigur că mercenarii erau bine aprovizionați cu arme şi muniție.

Primele zile petrecute în Leopoldville m-au lăsat un pic perplex. Nimic nu era aşa cum mă aşteptam să fie. Cu siguranță nici primirea noastră de la aeroport şi nici însuşi oraşul nu corespundeau aşteptărilor mele.

Leopoldville, capitala unei țări mari, bogată în resurse, care îşi căpătase independența doar din 1960, nu-ți dădea nici un indiciu referitor la acel teritoriu din nord-estul țării care era sfâşiat de durerile unui război civil sângeros şi devastator. Chiar şi la ambasada americană nu exista nici un semn din exterior de mare interes sau vreo urmă de îngrijorare legată de ceea ce se petrecea în Stanleyville sau în altă parte din zona respectivă. Situația era în contrast complet cu ceea ce ştiam la Washington şi cu atmosfera din

cele trei luni în care mă pregătisem pentru misiune. Săptămână după săptămână am cunoscut, pas cu pas, chestiunile referitoare la conflictul secundar din nord-estul țării. Şi cu toate astea, aici pe scena operațiunilor, nimănui nu-i păsa.

E adevărat că eram un tânăr care ştia puține lucruri importante despre viața politică din Africa, cunoştințele mele se rezumau la ceea ce citisem recent. Poate că pur şi simplu nu am înțeles ce se petrecea. Era de asemenea adevărat că Leopoldville, guvernul şi congolezii în general, au mai fost martori la frământări similare în puținii ani scurşi de la independența căpătată în 1960. Aproape imediat după căpătarea independenței au început şi intrigile politice şi dezbaterile aprinse. Au urmat revoltele şi conflictele care au devenit chestiuni familiare. Poate că toată lumea era obişnuită cu problemele din Congo care păreau că nu mai au sfârşit. Unii chiar au crezut că leii au fost îmblânziți („Simba" este echivalentul cuvântului leu în dialectul Swahili) şi că viața în nord-est se va apropia de o stare de normalitate aproximativă.

Congo nu era nimic altceva decât un pătrățel pe tabla de şah a Războiului Rece – deşi o piesă importantă dacă se întâmpla să te afli acolo, participând la joc. Datorită resurselor sale abundente şi „poziționării sale strategice" (mai auzisem asta mai înainte) şi superputerile mondiale şi taberele lor urmăreau cu atenție cum Congo se străduia să intre pe făgaşul aferent unei națiuni independente. Ambele părți (superputerile şi aliații lor) încercau să influențeze evenimentele pentru a-şi întări propriile interese. Se pare că nici una dintre părți nu îşi dădea seama de faptul că acest conflict între triburi avea o componentă particulară dinamică care era rezistentă la sursele din exterior.

Rebelii Simba, o adunătură de dizidenți analfabeți şi zdrențăroşi, mai mult ca sigur nu erau comunişti. Dar ei reprezentau o amenințare pentru guvernul pro-occidental al lui Tshombe din oraşul Leopoldville. De aceea rebelii au

obținut sprijin din partea Uniunii Sovietice, Chinei şi a subordonaților săi. Statele Unite şi aliații săi au răspuns cu promptitudine şi hotărâre, oferind tot sprijinul posibil lui Tshombe şi guvernului său. Era simplu de înțeles şi era acelaşi scenariu care a mai fost jucat de multe ori, peste tot în lume, în timpul primelor decenii ale Războiului Rece.

Am decolat către Stanleyville dis-de-dimineață într-un avion C-130. Armata, din motive numai de ea ştiute, cred, îşi începe întotdeauna ziua foarte devreme. Călătoria până la aeroport a fost scurtă şi uşoară din moment ce aproape că nu exista deloc trafic rutier atât de devreme. Eram singurul pasager din ziua aceea, aşa că nu eram decât eu şi echipajul – şi hameiul cu muniția.

Jumătate însorit şi jumătate înnorat, depinde de perspectiva din care îl priveai, cerul era suficient de luminos aşa încât atunci când apăreau deschideri în nori era posibil să vezi solul. Ruta noastră ce ducea către nord-estul țării ne-a purtat pe deasupra inimii bazinului fluviului Congo şi a imenselor sale păduri tropicale – în lume fiind doar două păduri de asemenea mărime, cealaltă suprafață similară ca întindere fiind cea din bazinul Amazonului. Cu excepția unei străfulgerări a unei şosele murdare sau a unei colecții de colibe sărăcăcioase, nu existau decât întinderi vaste de junglă; etajată pe nivele dense, duble sau triple, mi s-a relatat. Eram fericit că eram în siguranță deasupra junglei.

Cursa către Stanleyville de la Leopoldville a durat o veşnicie. Este un drum lung. Înarmat cu doze egale de aşteptare şi nerăbdare, am întors lucrurile pe toate fețele pe măsură ce timpul se scurgea. Cred că am identificat întâi râul Congo şi apoi am văzut oraşul, ceea ce, din avion, părea absolut normal. Curând aveam să descopăr că nu era normal deloc.

La aterizare nu au existat nici un fel de formalități. Un echipaj de congolezi a apărut ca să descarce avionul şi au sosit şi câteva camioane, dar nimic mai mult de-atât. Plănuisem să stau la Immoquator, un bloc de apartamente cu

opt caturi, oarecum modern, cu două aripi şi am ajuns până acolo pe socoteala unuia dintre membrii echipajului avionului. Era aproape unicul loc din Stanleyville unde se putea sta la vremea aceea. Înainte de revoltă, câțiva membri care lucrau la Consulat au locuit în apartamentele din Immoquator şi, cum lucrurile s-au schimbat, am fost trimis să locuiesc într-unul din acele apartamente.

Plimbarea prin oraş m-a făcut să-mi dau seama cât de mult mă înşelase priveliştea din avion, încât trăsesem o concluzie greşită. Pentru necunoscători, oraşul îți lăsa impresia că are doar câțiva oameni şi o activitate redusă, la fel ca şi traficul. După operațiunea Dragonul Roşu aparținând trupelor militare belgiene, fiecare european a fost evacuat şi aproape nici unul nu s-a mai reîntors. Marea lor majoritate se afla fie în Leopoldville fie se întorsese în Europa. Mai mult, mare parte din populația congoleză, în special cei bogați şi cultivați, s-a deplasat către păduri şi încă nu erau convinşi că situația era suficient de sigură pentru a se reîntoarce. Populația care fusese estimată la 150000 de locuitori înainte de revolta Simba era inexistentă în acest moment.

Era un sentiment ciudat să te afli într-un oraş cu atât de puțini oameni în jur. Peste tot erau gunoaie şi resturi menajere. Uşile şi ferestrele sparte ale fiecărei case stăteau mărturie a jafului şi vandalizării acestora. Vehicolele, majoritatea maşinilor fuseseră furate sau „însuşite” de către rebeli, zăceau pe străzi în dezordine, ca nişte epave. Multe fuseseră buşite în copaci sau de ziduri. Marea majoritate a rebelilor habar nu aveau să şofeze. Pur şi simplu au apăsat pe pedalele acceleraței până când a survenit dezastrul. Ori au încercat să şofeze după ce au fumat haşiş, dar rezultatele, previzibile de altfel, au fost similare.

Impresia mea generală ar fi putut să vorbească despre tristețea ce pusese stăpânire pe oraş. Era evident că oraşul fusese un loc atrăgător şi sigur înainte de ocupație. Dar acum arăta ca şi cum Atilla Hunul şi hoarda lui de prădători tocmai

trecuseră prin el. Cum aş fi putut să realizez ceva într-un loc aşa de distrus cum era acesta?

Immoquator scăpase de vandalizarea atât de evidentă oriunde ai fi mers în Stanleyville, deşi un alt bloc a fost grav avariat de către focurile de armă din timpul unui incident ciudat. Într-o bătălie de noapte, pe măsură ce rebelii confuzi îşi consolidau controlul obținut, rețeaua de comunicații dintre unele forțe ce le aparțineau a căzut. Drept urmare, crezând că forțele care li se opuneau se aflau în clădirea de peste râu, rebelii au incendiat-o şi au lăsat-o să ardă aproape toată noaptea. Celălalt bloc – Immoquator – era în cea mai mare parte intact şi servea, în acel moment, jumătate drept casă de oaspeți, iar jumătate ca locuințe ale proprietarilor. Mi s-a dat un apartament mic, învecinat cu al unui grec ursuz şi am urcat să-mi las geanta. Era aproape miezul nopții şi mă gândeam că aş fi mâncat ceva. Am întrebat la recepție şi am fost îndrumat către sala de mese. Din nou nu am văzut mulți oameni.

„Sala de mese" fusese probabil o sală de cocktail sau un bar în vremurile mai bune şi avea vedere către fluviul Congo. Acum juca rolul unui loc cu mai multe destinații unde cei câțiva ocupanți ai blocului Immoquator se puteau aduna să mănânce, să bea şi să vorbească – probabil şi să se contrazică cu privire la aspectul clientelei. Mobila arătase bine la vremea ei. Acum nu mai arăta. Parchetul ar fi trebuit curățat şi, cu toate că lumina naturală era potrivită, nu exista deloc altă sursă de iluminat. Existau câteva mese cu scaune şi, aşezați la cele mai multe dintre mese sau stând în picioare la bar, se afla o adunătură de bărbați: cei mai duri, aspri, sălbatici şi nesuferiți pe care am putut să-i văd vreodată. Absolut nici o femeie printre ei. Am mai văzut băieți răi şi în Vientiane, Laos, dar nici unul nu semăna cu cei din echipa de aici.

Erau îmbrăcați într-o combinație formată din echipament militar şi veşminte civile fără să fi avut vreun moment de îndoială cu privire la acest amestec vestimentar. Câțiva erau raşi proaspăt. Diferite arme stăteau sprijinite pe masă sau

zăceau pe parchet. Conversația care se desfăşura pe un ton murmurat s-a oprit imediat ce au observat sosirea mea. Nu era cel mai plăcut sentiment din viața mea – să stau în cadrul uşii privind nişte indivizi care ştiam că sunt un grup de mercenari.

Eram îmbrăcat cu pantaloni largi, o cămaşă albă cu mâneci scurte şi cravată. În picioare aveam espadrile şi nu cizme militare, cum purtau ceilalți. Eram proaspăt ras şi tuns. Aveam şi servieta cu mine, întrucât nu am vrut să o las în cameră. Nu cred să fi stat prea mult în picioare, iar atenția ce mi se acorda nu era binevenită sau plăcută, într-adevăr.

M-am îndreptat către cea mai apropiată masă liberă, mi-am aşezat servieta pe masă şi am deschis-o. Aveam sentimentul că mă privesc mulți mercenari, dar i-am ignorat pe toți. Mi-am scos cravata şi am pus-o în servietă. Apoi am scos pistolul Walther de calibru 9 mm pe care îl aveam din Leopoldville şi l-am înfipt la curea. Nu era o acțiune familiară mie, nefiind obişnuit cu ea, dar am făcut-o mai mult pentru efect, nu pentru altceva. Apoi m-am uitat la chelnerul de lângă bar, am comandat o bere şi m-am aşezat. Am fost uşurat să simt că această lovitură de teatru şi-a făcut efectul. Murmurul conversației s-a făcut din nou auzit. Oricare dintre cei care s-au întrebat (şi se pare că puțini au făcut-o) au ghicit, probabil, că sunt american şi că aş putea avea de-a face cu zborurile regulate care soseau din Leopoldvile. M-am făcut că nu mi-e teamă. Chelnerul mi-a adus berea – oribilă, de altfel, probabil fabricată cu o zi înainte – şi l-am întrebat ce se poate mânca.

„Orez şi fasole cu pui”, mi-a răspuns.

„Voi mânca asta”, a fost răspunsul meu rapid.

Mâncarea a fost la fel de proastă ca şi berea, dar mâncând am avut timp să analizez mai bine grupul pitoresc al mercenarilor cu care luam prânzul.

În realitate erau mult mai răi decât îmi indicase prima mea impresie. Din lecturile mele pregătitoare ştiam că erau legionari care proveneau din Legiunea Străină din Franța,

foşti membri ai trupelor germane SS, diferite tipuri de soldați ai sorții şi criminali care se ascundeau în rândurile mercenarilor ca să nu-şi ispăşească pedepsele, ca şi fost (sau actual, nu pot spune exact) personal din armata sud-africană. Auzeam frânturi de conversație în engleză, franceză, germană şi, am presupus, Afrikaans, şi am încercat să-i sortez şi să-i identific în mintea mea pe fiecare dintre mercenari. Nu ştiu de ce. Nici unul nu părea cât de puțin abordabil, iar eu nu aveam nici un motiv să încep o conversație cu ei. Conversațiile se învârteau în jurul incendiilor recente pe care ei le provocaseră şi câți negri fuseseră ucişi. Nu se refereau neapărat la numărul rebelilor Simba uciși, ci la numărul negrilor, în general. Unii aveau nişte medalii care îmi erau necunoscute şi mulți purtau cuțite. Erau cu adevărat drojdia societății.

În timp ce îmi beam cafeaua, am fost uşurat să observ o figură familiară apropiindu-se de masa mea, un bărbat pe nume Koenraad, pe care l-am cunoscut cu două zile în urmă în Leopoldville.

Am avut o întâlnire într-o cameră de hotel cu sud-africanul Mike Hoare, lider al grupului de mercenari angajați să-l sprijine pe Moise Tshombe. David G. nu m-a însoțit la întâlnire. „Mike Nebunul", cum îl numeau toți la modul afectiv, alintându-l, făcea parte dintr-o secțiune a mercenarilor care au alergat pe jos către Stanleyville, începând cu mijlocul lui noiembrie 1964, cu scopul de a elibera oraşul. Ei plănuiseră să ajungă la timp ca să sprijine trupele belgiene. Au fost şi dintre cei care s-au îndoit că vor reuşi, dar spre marea surpriză a tuturor, trupa lui Mike a acoperit peste 100 de kilometri în câteva zile şi aproape că ajunseseră la Stanleyville înainte ca trupele belgiene de paraşutişti să aterizeze şi să elibereze oraşul. Au sosit la câteva ore după belgieni. „Încăierările periodice cu grupările Simba ne-au ținut din drum", a spus Hoare. Ajungând după retragerea belgienilor, sprijiniți şi de trupele armatei congoleze, mercenarii lui Hoare au rămas în Stanleyville ca să

păzească oraşul în timp ce belgienii şi restul mercenarilor s-au mutat în alte oraşe din estul Congo-ului în efortul de a pune capăt regimului de teroare a rebelilor.

Întâlnirea mea cu Hoare a însemnat o legătură de contact. Din moment ce urma să lucrez în nord-est, era indicat să iau legătura cu el. Scopul era să-i facem pe ceilalți să afle ce vom face. Nu era un tip agreabil, dar mi-a făcut o prezentare rapidă şi detaliată a situației sinistre din Stanleyville şi a împrejurimilor acestuia. La sfârşitul întâlnirii noastre, l-a chemat pe Koenraad, numărul lui doi, pe care-l voi găsi în Stanleyville când voi ajunge acolo. Hoare va rămâne în Leopoldville ca să se ocupe de chestiunile legate de personal şi de logistică. Koenraad, şi el sud-african, a fost politicos şi rezervat la prima noastră întâlnire.

Astăzi el zâmbea în timp ce stătea jos şi îmi spunea: „Ei bine, ce crezi despre Stanleyville?"

„Pare o mizerie şi nu sunt mulți oameni în el", i-am replicat.

„Fiecare oraş prin care am trecut arată ca acesta", mi-a spus Koenraad. „E trist cu adevărat."

Am fost surpins când am auzit un astfel de comentariu venind din partea unui mercenar. Mai târziu am înțeles că Koenraad era militar (într-o permisie prelungită, după cum el însuşi pretindea) şi se afla în Congo ca să câştige experiență. Africa de Sud anticipa revolte similare în viitor şi el se afla aici ca să învețe.

„Trebuie să-ți facem rost de nişte haine" a comentat el. „Chiar ieşi în evidență îmbrăcat aşa".

„Nu uita că se presupune că sunt un diplomat", i-am răspuns, „dar ştiu ce vrei să spui. Mă întorc poimâine la Leopoldville şi o să-mi iau nişte haine de camuflaj şi nişte cizme potrivite."

Koenraad făcea eforturi să fie prietenos şi am apreciat asta. Am discutat despre situația actuală, care părea să se îmbunătățească. Controlul exercitat de rebelii Simba în zonele rurale era mai slab decât fusese doar cu o săptămână în

urmă şi congolezii care fugiseră se reîntorceau în oraş. Soldaţii congolezi erau pesimişti, dar mercenarii găsiseră modalităţi de rezolvare a problemelor. Mâncarea era îngrozitoare – deja ştiam asta – şi nu existau nici băuturi puternic alcoolizate şi nici femei.

„Se pare că este un loc minunat", am glumit şi Koenraad a râs.

În Leopoldville am avut grijă să mă întâlnesc discret cu contactele mele, dacă nu chiar clandestin, să evit privirile curioşilor şi ale jurnaliştilor care se aflau întotdeauna în căutarea unei poveşti. Aici în Stanleyville nu exista nici un motiv pentru subiecte de ziar din moment ce eram practic singurii europeni din oraş.

Plimbarea din acea după-amiază, printr-un Stanleyville pustiit şi devastat, a fost o experienţă stranie pentru mine. Auzeam câte o maşină sau camion trecând ocazional şi am văzut câţiva oameni stând pe marginea străzii, dar, în cea mai mare parte a timpului, eram singur. Văzând aceste maşini m-am dus cu gândul la comerţul cu informaţii – mecanicii care desfăşurau operaţiunile de informaţii – dar, dată fiind situaţia, mi s-a părut o idee prostească la care am renunţat imediat. Eram fericit că intrasem în posesia pistolului Walther de calibru 9 mm. Am găsit consulatul Statelor Unite. Era gol şi fusese jefuit. Nu mai rămăsese aproape nimic în el. Am găsit şi casa lui David şi am intrat înăuntru. Nu a fost nici o problemă să intru din moment ce uşile fie lipseau, fie spânzurau deschise în balamale. I-am promis lui David că o să cercetez locul, dar nu erau prea multe de văzut şi nu am rămas prea mult în casă. Pe măsură ce mi-am continuat plimbarea am început să mă simt din ce în ce mai neliniştit şi nu-mi dădeam seama de ce. În cele din urmă, am realizat că probabil nu era foarte înţelept din partea mea să mă plimb singur prin oraş, chiar dacă fusese de curând eliberat, dar totuşi semi-pustiit. Făcând drumul înapoi către Immoquator, m-am întrebat încă o dată ce naiba voi fi în stare să fac în acest loc violat de rebeli.

În dimineața următoare m-am trezit devreme şi odihnit. Undeva probabil că o patiserie funcționa pentru că mi-am amintit că vreau chifle şi cafea la micul dejun. După aceea, îmi programasem să însoțesc o patrulă mică de mercenari în afara perimetrului de apărare a oraşului. Mercenarii dispuneau de autovehicule aşa că am mers până la marginea oraşului într-un jeep de trei locuri şi un convoi de camioane. Destinația noastră o constituia o stradă principală care intra în oraş prin partea de sud-vest a acestuia. Un pluton al armatei congoleze şi câțiva mercenari stăteau prin preajmă când am ajuns. Acesta era perimetrul de apărare?

În scurt timp după sosirea noastră, unul dintre mercenari a spus „Iată-i că vin".

M-am uitat în josul străzii şi am văzut un şir de bărbați, rebeli Simba mi s-a spus, care se deplasau într-un singur rând către oraş. Soldații congolezi erau evident agitați şi au început să-şi ia măsuri de precauție, dar mercenarii nu păreau prea îngrijorați. Rebelii încă se aflau la câteva sute de yarzi depărtare, dar înaintau hotărâți, deşi lent, către noi. Pe măsură ce se apropiau am putut să remarc că individul care ocupa poziția de conducător avea ceva pe cap, o piele de animal sau ceva asemănător, am presupus, şi bodogănea şi flutura în aer o ramură de palmier.

„Este vraciul conducător", m-a informat Koenraad. „Încă mai fac aşa ceva în majoritatea timpului".

Apoi soldații congolezi au început să tragă.

„Dar nu trag în rebeli", am remarcat pe cât de calm posibil, deşi era clar că eram alarmat.

„Nu-ți face griji", a murmurat Koenraad şi le-a dat un semnal câtorva mercenari.

La semnul său doi mercenari au păşit în stradă şi, o dată cu apropierea rebelilor, au dat drumul la o serie de explozii provocate de arme de foc. Câțiva au fost loviți şi au căzut. În spatele lor, coloana, dacă poți să-i spui coloană, s-a oprit şi individul cu pielea de animal pe cap şi-a fluturat brațele. Apoi

întreaga adunătură a făcut stânga-împrejur şi a început să se retragă. Era oarecum bizar.

Soldații congolezi au încetat să mai tragă şi priveau în josul străzii cu zâmbete fericite pe față.

„Ce naiba se petrece?" am întrebat pe Koenraad.

„Magia noastră este mai puternică decât a lor", a explicat el.

Se pare că rebelii Simba s-au apropiat şi în alte dăți, în acest fel, de perimetrul defensiv şi întotdeauna au fost conduşi de vrăjitorul cu pielea pe cap. Niciodată nu a fost nevoie de mare lucru pentru a-i descuraja pentru întreaga zi.

Pentru rebeli magia îşi avea originea în „Mama Bangala", conducătoarea vrăjitoarelor, despre care se spunea că avea un singur sân în mijlocul pieptului. Probabil că ea a convins pe cineva din conducerea Simba (dacă a exista vreodată aşa ceva) că magia ei va îndrepta gloanțele către apă. Rebelii Simba care credeau în această magie şi o practicau nu puteau fi răniți de gloanțe. Evident că cei care au fost ucişi sau răniți nu erau dintre practicanții credincioşi. Toți rebelii erau îndoctrinați şi toți ştiau despre Mama Bangala.

Deci asta este Africa, mi-am zis în gând.

Pe drumul de întoarcere către Immoquator am văzut africani pe stradă – mai mulți decât în ziua anterioară.

„Unii dintre localnici au rămas şi pe perioada ocupației", spuse Koenraad. „Şi dintre cei care s-au refugiat o parte s-au reîntors. Dar toți sunt precauți. Nu vei vedea prea mulți pe strada către aeroport sau prin zona unde ai fost tu. Acesta este cartierul european şi este pustiu cu adevărat. De asta cred că este trist", a adăugat el. „Toți oamenii care au pus oraşul pe picioare şi l-au făcut să funcționeze au dispărut".

Prima mea impresie fusese greşită. De fapt, existau oameni în împrejurimi. Lucrurile erau departe de a fi normale, dar oraşul începea să reînvie. În mod cert, amenințarea rebelilor Simba, cel puțin în Stanleyville, era scăzută şi devenea mereu din ce în ce mai nesemnificativă. Cu cât mă familiarizam mai mult cu situația actuală, mi-am zis, cu atât ar fi fost mai uşor

să-mi evaluez şansele de a intra din nou în legătură cu agenții noştri, cu „bunurile” noastre. Apoi aş fi putut să-mi analizez constatările împreună cu David G. şi cu alți ofițeri ai noştri şi vom putea să începem să lucrăm la planul nostru de acțiune. Asta a fost prima noastră observație de la sol, de când oraşul fusese ocupat şi eu eram singurul care culegea impresiile. M-am simțit mândru şi emoționat, dar şi extrem de responsabil.

Aşa cum a spus Koenraad, am găsit mai mulți oameni în cartierele cu populație mixtă sau în zonele unde trăiau doar africanii. Nu am vorbit cu nimeni. Nimeni nu arăta vreun semn de prietenie. Nu voi spune că eram descurajat, dar nu eram prea încântat de ceea ce găsisem. Mi-am petrecut restul dimineții şi toată după-amiaza mutându-mă din loc în loc prin oraş.

În mod surprinzător, telefonul a funcționat pe toată perioada ocupației Simba şi era disponibil dacă aveam nevoie de el, dar nu mă puteam baza încă pe serviciul poştal. Nu am găsit nici o cale prin care să fiu discret sau chiar clandestin în contactele mele cu cei vizați. Strădania mea de a relua contactul cu agenții noştri s-a dovedit a fi mult mai grea decât am anticipat inițial. M-am întors în Leopoldville în ziua următoare. M-am întâlnit imediat cu David. După ce am luat cina am discutat eficient pe timpul nopții şi l-am burduşit cu cele văzute şi auzite în Stanleyville. David asculta cu atenție, punând întrebări din când în când. Nu ne-a trebuit mult ca să cădem de acord că, dată fiind situația actuală din Stanleyville, s-ar putea să modificăm modul de abordare a planului pus la cale. Am ajuns la concluzia că mulți dintre agenții noştri erau fie morți, fie părăsiseră Stanleyville şi nu se întorseseră încă. Normal că nu vroiam să punem în pericol pe nici unul dintre ei. Întrucât se ştia că eram în Stanleyville şi că îl înlocuisem pe David, speram că agenții noştri vor găsi modalități de a-mi transmite informații în siguranță. Între timp, voi analiza modul cum evoluează situația şi voi face mutările când mi se va părea prudent să o fac. Nu era nimic din ceea ce ne-am aşteptat, dar nu prea aveam de ales.

Deci mă aflam din nou în Stanleyville. La Immoquator nimic nu se schimbase, poate, decât cu excepția faptului că numărul mercenarilor plictisiți care erau şi mai țâfnoşi şi mai ostili ca niciodată crescuse. Nu aveam nici o intenție să stabilesc vreo legătură cu ei, deci nu-mi făceam griji pentru această situație. Cea mai bună idee era să stau departe de ei. Am încercat să mă întâlnesc cu prietenii şi contactele lui David doar ca să împrăştii zvonul că mă aflam în oraş. Am putut să facem rost de o maşină aşa că lucrurile deveniseră mai simple. M-am întâlnit cu câțiva oameni, dar aceste contacte nu au adus rezultate pozitive. Nu aveam nici o veste de la nici un agent.

Situația nu s-a schimbat pe tot parcursul lunii ianuarie şi nici la începutul lui februarie în ciuda eforturilor mele susținute. Siguranța oraşului era bună, iar încrederea începuse să crească în rândurile unei părți din populație, dar asta nu ne ajuta să ne stabilim contactele pe care le doream. Pe la începutul lui februarie, cei de la Cartierul General şi-au schimbat poziția şi i-au trimis lui David aprobarea de a merge la Stanleyville. Noi speram că va fi recunoscut şi astfel o să înregistrăm nişte rezultate pozitive.

Gândindu-ne că ar putea fi sursa unor informații mult mai recente legate de activitățile din oraş, ne-am deplasat mai întâi la locuința lui Alexander Barlovatz, un medic iugoslav expatriat care devenise cetățean belgian. Soția lui fusese pianistă profesionistă, iar Barlovatz locuise cu ea în Stanleyville chiar imediat după terminarea celui de-al Doilea Război Mondial. Barlovatz şi-a înființat o clinică pentru localnici, ca şi un cabinet particular unde acorda consultații europenilor, dar majoritatea pacienților lui erau africani. Mulți dintre ei nu puteau să-i plătească consultațiile şi-i ofereau în schimb mâncare şi diferite servicii.

Un om inteligent şi de acțiune, Barlovatz şi-a dedicat viața ajutând comunitatea africană din Stanleyville. Nu s-a îmbogățit din această activitate, dar şi el şi soția lui se bucurau de un trai decent şi confortabil. Ambii au rămas în

oraş în timpul ocupației Simba. Ca şi alte sute de europeni, nu au avut de ales. Practic au fost singurii europeni din oraş pe perioada când nu fuseseră luați ostatici. Devotamentul lui Barlovatz față de pacienții lui, ca şi faptul că întreaga comunitate locală îl iubea şi-l respecta, l-au salvat de la închisoare şi tratamentul rău la care au fost supuşi alți europeni. După ce ne-am întâlnit am aflat că, totuşi, nici el nici soția lui nu au scăpat de amenințările şi hărțuirile periodice din partea ocupanților imprevizibili.

În afară de ocupația pe care o exercita în oraş, Barlovatz era un gânditor de stânga care simpatiza cu visele naționaliste ale unora dintre liderii Simba. Aceste simpatii erau responsabile în parte pentru faptul că i se acordase libertate de mişcare în timpul ocupației. Profitând de această libertate, el le-a adus alimente lui David şi altor ostatici americani aproape în fiecare dintre cele 111 zile de captivitate ale acestora. Când David s-a îmbolnăvit la un moment dat, Barlovatz i-a dus medicamente şi un pistol. A fost un fel de salvator de vieți pentru americani. Vizita noastră la locuința lui Barlovatz a însemnat pentru David şi o ocazie ca să le mulțumească încă o dată celor doi soți pentru tot ceea ce au făcut în timpul perioadei urâte din timpul ocupației cât au fost ostatici.

Ca să nu fim lipsiți de încredere ar fi trebuit să le anunțăm vizita, dar am apărut pur şi simplu la uşa casei lor şi am bătut în ea. David m-a prezentat şi am fost poftiți imediat înăuntru. Era după-amiază târziu şi ei ne-au invitat la cină. Le-am spus că agenda noastră privind viața socială era complet goală şi au râs amândoi. Barlovatz tocmai vroia să-şi facă vizitele de după-amiază şi m-a întrebat dacă vreau să-l însoțesc.

Clinica lui era o clădire lungă şi joasă cu multe rânduri de paturi – acoperişul subțire, ondulat şi nişte pereți dintr-un fel de stuf atârnau pe nişte cadre confecționate din prăjini de lemn. Becurile goale, fără abajur, atârnau din tavan, din 6 în 6 metri, sau cam aşa ceva. La ambele capete ale clădirii

existau chiuvete la care curgea apă. Toaletele probabil că se aflau în spate. Nu le-am văzut. Erau câteva ferestre deschise la ambele capete ale clădirii, dar nici o uşă. Instrumentarul medical era de bază, nimic sofisticat. Cam 30 de pacienți ocupau aproape fiecare pat. Membrii familiei se învârteau în jurul paturilor şi mi s-a spus că ei asigurau îngrijirea bolnavilor, inclusiv alimentarea acestora. A fost clar imediat că dr. Barlovatz era ajutat cu mare stimă de toți cei din clinică. L-am urmărit cum a trecut la lucru şi ar fi pe jumătate adevărat să spun că manifesta doar o îngrijorare autentică față de fiecare pacient al său. Îi păsa de fiecare în parte şi pacienții simțeau asta.

Cina în casa soților Barlovatz a fost o imensă bucurie din toate punctele de vedere şi nu spun asta lăsându-mă influențat de cealaltă alternativă pe care o aveam – aceea a mâncării proaste şi a companiei infecte de la Immoquator. E o plăcere imensă să cinezi în orice circumstanță cu aceste două persoane încântătoare şi sofisticate. Locuința lor era ca o insulă de linişte şi ordine în mijlocul unei mări de tensiune şi agitație.

Sufrageria, unde ne-am servit băuturile, era simplă dar cu mult gust sublinia atenția acordată faptului că Stanleyville, fiind aproape de Ecuator, era de obicei fierbinte şi umed. Un ventilator se rotea cu încetineală deasupra capetelor noastre. Mobila din trestie indiană era confortabilă. Sufrageria era o cameră mare şi într-un colț se afla un pian mare şi frumos care părea ca nefăcând parte din decor.

Barlovatz ne-a povestit că odată, în timpul ocupației Simba, au avut oaspeți la cină şi, după cum îi era obiceiul, doamna Barlovatz a cântat ceva la pian după cină. Deodată, câțiva soldați Simba înarmați au dat buzna în cameră, în ciuda eforturilor celor doi servitori de a-i da afară. Au început să țipe la doamna Barlovatz. Cu toate că cei doi soți înțelegeau dialectul localnicilor, nici unul nu putea să-şi dea seama de ce soldații erau atât de agitați. Îşi agitau armele. Făcând un efort susținut pentru a înțelege care era pericolul

situației, gazdele noastre au descoperit că patrula Simba auzise pianul şi au fost convinşi că doamna Barlovatz îl folosea ca să comunice ilegal cu forțele guvernamentale din Leopoldville. Barlovatz a împietrit când şi-a dat seama ce spuneau soldații şi inițial a rămas fără replică. „Ce ai putea să răspunzi la o afirmație atât de absurdă?" A încercat să le explice rezonabil că un pian nu ar putea să transmită mesaje. Eforturile lui au fost în zadar. Rebelilor le-a fost frică să o aresteze pe doamna Barlovatz şi au luat pianul în schimb. Barlovatz a protestat şi a cerut să îi fie adus ofițerul care îi comanda. Altfel, i-ar fi raportat imediat lui Gbenye, liderul lor politic. Această amenințare i-a sensibilizat. În acel moment au mai sosit încă doi soldați. Au început să vorbească şi unul dintre noii veniți a spus că ar dori să cerceteze pianul. Simțind că este vorba de un compromis, Barlovatz a acceptat. Noul venit, care a fost identificat ca fiind conducătorul patrulei, a oferit apoi un spectacol grozav examinând cu atenție interiorul pianului.

„Nici un transmițător", a declarat el. „Şi nici o antenă". Soldații Simba au plecat la fel de intempestiv cum au şi venit.

Alimentele de la cină – carnea şi legumele proaspete – nu au fost o încântare pentru un gourmand, dar cina fusese gustoasă şi prezentată cu mult gust. Conversația curgea liber şi subiectele variau de la o extremă la alta, noi furnizând informații de peste hotare, iar soții Barlovatz comentând despre viața din Stanleyville – dinainte de ocupație şi din timpul acesteia. Am remarcat rapid că amândoi aveau multă afecțiune şi-l respectau imens pe David. După cină, doamna Barlovatz a interpretat muzică clasică, cu acuratețe, în timp ce noi, bărbații, am ascultat-o şi am sorbit coniac, care se pare că era păstrat pentru ocazii speciale. Ne-am simțit onorați şi am apreciat gestul. Ar fi putut să fie o seară splendidă în Paris sau Washington. În Stanleyville, în februarie 1965, a fost o seară incredibilă.

Am descoperit că era pur şi simplu prea curând să ne aşteptăm să ne întâlnim fie cu vechii noştri agenți, fie cu

multe alte contacte ale lui David din Stanleyville. Fiecare încercare de a localiza pe cineva eşua. De obicei casa sau apartamentul în care căutam nu erau locuite. Câteodată cineva fusese acolo, dar nu individul pe care îl căutam noi. Rețeaua noastră din nord-estul Congo-ului rămânea în continuare teatrul unui măcel. Scopul nostru rămânea să strângem orice informație puteam, de la agenții noştri speram, privind prezența, activitățile şi liniile de aprovizionare ale unităților Simba.

După această călătorie făcută la Stanleyville la începutul lui februarie, am discutat despre posibilitatea de a-mi extinde zona de operațiune. Am propus, în mod special, o vizită scurtă (câteva săptămâni) la Bunia, localizat pe un platou înalt la granița cu Uganda din nord-estul îndepărtat al Congo-ului. Aveam două motive. Primul, aveam câțiva agenți care erau originari din Bunia şi încă îşi aveau familiile acolo. Unul din ei era unul dintre agenții noştri cei mai buni. Mi-am zis că părăsind Stanleyville de teamă, poate că s-au refugiat fie la Bunia, fie în Uganda. Şi al doilea motiv, aş fi putut să adun de la oamenii din zonă informații care ar fi satisfăcut unele dintre cerințele care ne-au fost solicitate de către clienții noştri de la nivelul politic. Am plecat din Leopoldville către Bunia pe 12 februarie 1965. David a ajuns la concluzia că mai avea puține de făcut în Congo şi se pregătea să se întoarcă la Washington.

O grupă de mercenari a eliberat Bunia pe 30 noiembrie 1964 – doar la şase zile după ce trupele belgiene s-au ocupat de operațiunea Dragonul Roşu prin care au eliberat oraşul Stanleyville. Aproximativ o duzină de albi din Bunia ca şi un număr nedeterminat de congolezi fuseseră ucişi de către rebeli. Peste 30 de albi şi 47 de soldați ai armatei congoleze au fost salvați de către mercenari. Era o poveste întâlnită pe tot cuprinsul nord-estului Congo-ului în perioada decembrie 1964-ianuarie 1965. Acum, în februarie, eforturile de a elibera populația erau în desfăşurare. Coloanele de mercenari

se mutau sistematic din oraş în oraş, asigurând controlul guvernării centrale şi punând pe fugă forțele Simba care se refugiau în mediul rural. Au existat represalii frecvente din partea rebelilor şi peste 300 de albi au fost ucişi, de cele mai multe ori cu răutate, în timpul acelei perioade violente. Deşi nu se cunoaşte un număr exact, mii de congolezi au fost ucişi de către rebeli. Mulți alții, dintre care majoritatea martori inocenți ai evenimentelor, au murit fie ucişi de mercenari, fie de către forțele armatei congoleze.

Când am ajuns la Bunia, multe orăşele din nord-est se aflau în siguranță (impropriu vorbind) în mâinile guvernului, dar mai exista un număr necunoscut de rebeli Simba care mişunau pe la sate descărcându-şi furia şi provocând ravagii. Mercenarii pur şi simplu nu aveau efectivul de oameni necesar sau resursele cu care să vâneze unitățile Simba. Prioritatea cea mai importantă o reprezenta salvarea albilor ținuți ostatici de către rebeli. O altă prioritate importantă pentru coloanele de mercenari o constituia „eliberarea” (prădarea) tuturor băncilor care le ieşeau în cale în oraşele pe care le păzeau. Nord-estul statului Congo, o zonă de mărimea Franței, se afla într-o mare agitație la începutul anului 1965.

Am aterizat pe aeroportul din Bunia, câțiva kilometri în sud-estul oraşului, într-un avion C-46, care transporta şi provizii pentru micul nostru grup staționat aici, grup care consta din şeful unității, câțiva piloți cubanezi, doi mecanici, un operator radio şi un ofițer de logistică. Asemenea zboruri se desfăşurau cu regularitate de câteva ori pe săptămână.

Am mers spre oraş într-un Land Rover. Oraşul Bunia era pustiu. Şi nu era doar o primă impresie. Aproape că nu exista trafic rutier şi nici oameni. Sentimentele pesimiste au ieşit din nou la suprafață pe măsură ce ne apropiam de un hotel mic care era deschis. Bunia nu fusese jefuit la fel de rău ca şi Stanleyville, dar frica şi incertitudinea au atins un asemenea nivel încât populația s-a refugiat pur şi simplu în păduri şi în zonele rurale. Rebeli au violat femei, au ucis şi au prădat într-

o aşa manieră lipsită de discriminare că populația din această zonă se afla într-o stare de reală teroare.

Perechea belgiană care deținea hotelul nu l-a părăsit niciodată. Oraşul nu fusese ocupat în permanență de către forțele Simba şi s-au ascuns când unitățile rebelilor se aflau în oraş ori doar erau în trecere. Ne-au mărturisit că dacă ar fi plecat, ar fi pierdut totul, aşa că de ce să nu fi rămas să-şi încerce norocul? Nu era cel mai puternic argument din lume, mi-am zis. Mi-am dat seama că avuseseră noroc.

În ciuda numeroaselor probleme (lipsa alimentelor, a lucrătorilor, a energiei electrice), localul arăta acceptabil. Cu siguranță arăta mai bine decât colibele din stuf din Laos. Perechea a făcut tot ce le-a stat în putință să înlăture privațiunile şi în marea majoritate a timpului erau cu adevărat o pereche genială. Femeia era o bucătăreasă bună şi a gătit aproape tot ce se putea găsi, inclusiv peşte proaspăt, din când în când. Oamenii de la hotel mi-au spus că cina cea mai bună a fost în ziua de după vizita avionului C-46. Ea se ocupa de tot. Plăpândul ei soț doar urma ordinele ei şi părea fericit să facă asta. Câțiva africani făceau curat şi spălau lenjeria rudimentar. Unul dintre ei mi-a înlocuit ginul dintr-o sticlă din camera mea cu apă, aşa că nu s-a mai pus problema orei mele destinată degustării paharului cu martini. Faptul că lucrurile se schimbau nu însemna mare lucru. Micul nostru contingent format numai din bărbați, muncea, mânca şi dormea în curtea aceluiaşi hotel. Munca nu era dificilă, dar o făceam sub influența stresului. Toți ne simțeam straniu să ne aflăm într-un oraş fantomatic. Ştiam, sau cel puțin simțeam, că rebelii se aflau acolo, undeva, dar nu ştiam nimic despre forța lor reală sau despre intențiile lor. Trebuia să aflu unde se aflau şi ce intenționau să facă. Probabil că ei ştiau că noi ne aflam aici, dar nu întreprinseseră nimic. Era un semn de slăbiciune? Nimeni nu ştia. Traficul avioanelor T-28 din zonă, care-şi aveau sediul în Bunia, ar fi fost un motiv pentru ei să fie mult mai neprietenoşi, dar nu se întâmplase nimic. În Bunia nu se aflau de fapt, nici mercenari şi nici

elemente ale armatei congoleze, dar prin preajmă existau câteva. Vorbeam despre starea actuală glumind, dar nici unul nu se simțea relaxat. Eram înarmați, dar aveam numai arme mici şi câteva puşti-mitralieră UZI automate. Dacă un grup Simba ne-ar fi atacat, lucrurile cu certitudine ar fi fost dificile.

M-am apucat de treabă încercând să dau de agenții mei. Nu existau hărți ale oraşului Bunia, dar cuplul belgian m-a îndreptat către zona corectă a oraşului. Aveam ceea ce s-ar numi adresă, numerele a patru case situate pe nişte străzi care mi-au fost indicate greşit, dar eram hotărât să le verific. Peregrinările mele prin Bunia, singur, în contextul situației de atunci, nu erau, aşa cum mi-a atras atenția Glen Fields, plimbări prin parc. Nu am văzut pe nimeni şi nu am auzit nimic decât ecoul paşilor mei. Mă deplasam rapid. Incursiunea asta era necesară? Nu am primit nici un răspuns la prima casă. În timp ce mă apropiam de a doua casă, am crezut că văd o mişcare înăuntru, dar nu puteam fi sigur. Am ciocănit. A apărut o femeie. Cred că amândoi eram surprinşi. Vorbea o franceză acceptabilă, cu un accent caraghios, şi mi-a spus că este soția celui pe care îl căutam. Era primul semn că norocul nu mă părăsise. „Unde este soțul dvs.?" am întrebat-o. Era circumspectă şi mi-a răspuns că nu era acasă, dar că în seara următoare îl voi găsi. „Spune-i că mă voi întoarce mâine la ora 5 p.m." i-am spus. A dat din cap, iar eu am plecat. Celelate două case erau pustii şi fără viață.

După cină, câțiva dintre noi ne-am adunat pe terasa hotelului să ne bem cafeaua, berea sau orice altceva ce se găsea. Nu aveai altceva de făcut. În aparență asta era rutina. Am remarcat doi piloți cubanezi care pilotaseră avioanele T-28. După o conversație liniştită de mai bine de o oră ne-am retras cu toții. Noaptea am simțit, pentru prima oară în viața mea, zguduituri ale pământului provocate de un cutremur de pământ blând ca intensitate. Deşi nu mi-am amintit imediat, Bunia este localizat pe linia faliei Rift Valley.

În noaptea următoare m-am întâlnit cu agentul meu, care era bine instruit şi fericit să mă vadă. În sfârşit fusesem

recompensat fiind un succes că am dat de el. Avusesem dreptate. Temându-se pentru propria-i viață, a fugit din Stanleyville cum au sosit forțele Simba. Era originar din această zonă, iar rudele lui erau proprietarii casei. El şi mulți alții erau mai încrezători acum, cu privire la siguranța lor, întrucât influența rebelilor scădea în mod evident. „Magia" mercenarilor era mult mai puternică şi toți ştiau asta. De fapt, plănuia să se reîntoarcă la Stanleyville în cursul săptămânii. Am stabilit să ne întâlnim acolo, mai târziu, în decursul lunii.

L-am chestionat. Ce ştia despre soarta oficialilor din guvernul congolez şi a cetățenilor marcanți ai oraşului Stanleyville? Aveam în cap liste cu nume – inclusiv ai unora care fuseseră agenți. Câțiva fuseseră executați. Despre cei mai mulți nu ştia nimic. Am devenit încrezător să-l aud spunând că zona din jurul oraşului Bunia era sigură şi că influența rebelilor se ducea de râpă, în general. Am discutat mai bine de o oră. În dimineața următoare am scris trei rapoarte şi le-am trimis la Leopoldville. O cursă specială sosea în oraş în după-amiaza aceea şi am fost mulțumit să-i ştiu înapoi în drum spre casă.

Noi am plecat la aeroport după masa de prânz să aşteptăm o cursă, un avion C-130 care sosea transportând ceva. „Noi" era compus din Wes, ofițerul meu de legătură care tocmai fusese transferat în Congo din Etiopia, „Marele" Bill Wyrozemski, şeful unității aeriene din Bunia şi eu. Nu ştiam cine sau ce trebuia să sosească şi s-a dovedit a fi un coleg, Russ Lefevre.

Russ era cam de vârsta mea sau un pic mai tânăr. Era ofițer de marină şi avea multă experiență legat de bărcile mici. Sosise recent în Congo şi fusese însărcinat cu stabilirea unui program în scopul de a patrula lacurile de la granița de est a statului şi de a opri ceea ce se credea a fi o filieră prin care se aduceau arme în țară pentru rebelii Simba. Aveam multe în comun şi ne-am înțeles imediat. Am rămas prieteni de atunci. Planul aprobat de cei de la Cartierul General era ca Russ să

se folosească de ocazia de a-şi testa una din bărcile lui pe Lacul Albert, iar echipajul avionului C-130 a descărcat o barcă de aproximativ 6 m, pe care Russ o adusese cu el. Era alunecoasă şi arăta ca fiind puternică, iar Russ a numit-o „V-20” pentru că avea carena în forma literei V, ceea ce îi conferea viteză şi o făcea uşor de manevrat manual. Se putea lăuda cu două motoare gemene poziționate în interiorul şi exteriorul bordului (350 cai putere) şi arăta că se mişca de-adevăratelea în apă. Cu siguranță că ar fi depăşit orice navă care circula pe Lacul Albert. Mai avea şi nişte mitraliere de calibru 30 mm montate în față şi la pupa care păreau să avertizeze: „nu vă jucați cu mine”.

După cină, Russ şi cu mine am discutat în amănunt ceea ce va face în următoarele câteva zile. În Leopoldville, se întâlnise, împreună cu un alt ofițer, cu Mike Hoare ca să discute despre operațiunile mercenarilor din nord-estul Congo-ului. Se realizase multe obiective, dar încă mai erau multe de făcut. Cei doi au căzut de acord pentru a-şi uni forțele, mai mult sau mai puțin, în efortul de a elibera de prezența rebelilor Simba o zonă din partea de vest a Lacului Albert. Mercenarii îşi vor începe procesul de curățare din Bunia şi se vor muta de-a lungul lacului, împingându-i pe rebeli către est. Russ va fi pe lac în barca lui V-20 şi „va face ce este de cuviință” dacă rebelii vor încerca să fugă pe calea apei. Nu era totul bătut în cuie, dar se pare că planul general se potrivea cu testele pe care Russ dorea să şi le realizeze, aşa că părea rezonabil. Hoare s-a prezentat la datorie în Bunia în ziua următoare pentru discuțiile legate de stabilirea zonelor pe care mercenarii le vor ataca înainte de a începe operațiunea.

Din nefericire evenimente neprevăzute vor împiedica eforturile lui Russ de pe lac. Următoarea mea întâlnire cu el se va desfăşura sub cele mai neplăcute circumstanțe. Hoare şi-a scos coloana lui de mercenari afară din Bunia la scurt timp după ce Russ a părăsit oraşul.

În ziua următoare plecării lui Russ spre Lacul Albert, Wes m-a condus după prânz la aeroport. Nu văzuse niciodată un avion de luptă T-28 şi a vrut să arunce o privire. Eu le văzusem în Laos, dar nu zburasem cu nici unul. În discuția cu Marele Bill din ziua anterioară, am fost de acord că asta ar fi o ocazie bună pentru mine să cercetez un pic solul, rețeaua de străzi şi gradul de activitate din zona de nord a oraşului Bunia de-a lungul graniței cu Sudan, vizibile din aer. Bănuiam că pe această rută, localizată lângă această frontieră, erau infiltrate arme şi muniții pentru rebeli; sau cel puțin o parte dintre ele. Cele două avioane T-28 părăseau zilnic oraşul ca să caute şi să distrugă misiunile rebelilor. Căutau „țintele militare" care se pare că se constituiau în tot ceea ce se afla în mişcare pe străzi. În ziua aceea fuseseră programați să acopere zona care mă interesa.

Avionul T-28 acoperea o suprafață de câteva sute de mile. Ținând cont de faptul că pătrimea din nord-estul Congo-ului este atât de vastă, eram restricționați din cauza suprafeței pe care putea să o acopere avionul. În schimb, avioanele puteau să acopere zonele din nord, vest şi sud de Bunia. Nu zburau în Uganda, la est de Bunia.

Făcusem multe zboruri de acest gen în Laos şi eram încrezător că voi avea o imagine fidelă a ceea ce se întâmpla de-a lungul graniței sudaneze, dacă se întâmpla ceva. Dacă era după mine, aş fi introdus armamentul şi muniția în țară pe perioada nopții. Securitatea era şi ea o problemă, dar din câte cunoşteam, rebelii nu aveau armament cu care să poată doborî un avion. Mă simțeam în siguranță în privința asta. Nu la fel a fost situația în Laos unde am pierdut flota de avioane care a ars în flăcări la sol. Vremea era bună şi se părea că mă aştepta o după-amiază uşoară, şi speram, productivă în acelaşi timp.

M-am întâlnit cu piloții cubanezi chiar înainte de a fi pe punctul să decolăm. Îi văzusem, desigur, la hotel. Juan Peron şi Juan Tunon erau tineri, dar experimentați, şi ambii erau piloți buni, mi-a spus Marele Bill. Am cercetat nişte hărți

împreună cu ei şi le-am explicat ce zone vroiam să acopăr, dacă era posibil. Sarcina mea era prioritatea secundară. Ţintele militare, dacă găseam vreuna, reprezentau prioritatea principală. Dacă era nevoie aş fi putut să îi însoţesc de fiecare dată, cu ocazia altor zboruri. Avionul T-28 are două locuri, unul în spatele celuilalt, sub aceiaşi boltă, şi eu zburam în spatele lui Juan Peron.

Peron se născuse în Havana în 1940 şi avea un trecut interesant. În vremea adolescenţei a învăţat să piloteze avioane uşoare şi apoi a lucrat pentru o companie mică din Cuba care cultiva orez, împrăştiind din zbor seminţele. În 1960, cam la un an după ce Castro l-a înlăturat de la putere pe Batista, Peron a fost trimis la Miami, Florida, să aducă un avion nou. Avea o viză valabilă pentru trei zile. Prevăzând ce va însemna pentru Cuba guvernarea lui Castro, tatăl lui Peron l-a sfătuit să rămână în Statele Unite, ceea ce a şi făcut. Astfel la vârsta de 20 de ani s-a trezit într-o ţară nouă şi străină. Pe baza programelor stabilite de preşedintele Kennedy, Peron a servit mai întâi în Aviaţia Statelor Unite (nu a zburat) şi apoi în armata Statelor Unite. În 1963 a acceptat să se angajeze în compania organizată de CIA, care supraveghea spaţiul aerian şi a fost trimis în Congo. Înainte de asta, se antrenase în timpul celui de-al doilea război mondial într-o pepinieră a avioanelor de luptă T-6. După ce a sosit în Congo, s-a antrenat pe un T-28 şi C-4. La cei 25 de ani ai săi era deja un pilot talentat şi experimentat.

De aproape, avionul T-28 era mai mare şi cumva mai ameninţător decât mi-l aminteam. M-am căţărat pe aripă şi apoi la locul din spate a carlingei strâmte. Wes a făcut câteva fotografii şi stătea în picioare cam la 46 de metri depărtare, aşteptându-ne să decolăm. Mi s-a dat o cască de pilot, cu un sistem de transmisiune, pe care mi-am pus-o în timp ce Peron se căţăra în avion. Amândoi aveam paraşute. În timp ce îmi prindeam centura de siguranţă şi harnaşamentul, mă gândeam că acum era o experienţă cu totul diferită de cea prin care trecusem în Laos. Peron a închis cupola avionului,

le-am făcut cu mâna lui Wes şi celorlalți, şi am început să rulăm pe pistă. Momentul decolării a confirmat diferența dintre lungimea pistei şi viteza avionului. Era palpitant. Aveai nevoie de viteză ca să te desprinzi de la sol, multă viteză. Era de remarcat acest lucru în special, din moment ce Bunia se află la aproximativ 1219 m deasupra nivelului mării şi aveam nevoie de o pistă lungă ca să ne ridicăm în aer. După decolare, în tandem cu Juan Tunon, ne-am învârtit şi ne-am întors pentru un zbor chiar de-a lungul pistei, cam pe la 3 metri unul deasupra punții celuilalt. Piloții cubanezi făceau pe grozavii. Nu mă deranja. Demonstrația s-a terminat cu o ascensiune rapidă. Stomacul meu a simțit-o.

După cum am plănuit, ne-am îndreptat spre nord, mai mult sau mai puțin, de-a lungul graniței sudaneze. Peisajul se constituia dintr-un teren sub forma unui platou cu o înălțime de neremarcat – câmpii şi râuri de copaci, cum le-a numit Peron, deşi jungla nu era deasă până acum. Nu am văzut nimic care să merite interesul. Apoi, după mai puțin de o jumătate de oră, Peron a localizat nişte camioane. Se aflau lângă joncțiunea unei străzi cu alte două străzi nepavate. Erau trei camioane şi se vedea că auziseră avioanele, întrucât s-au retras sub nişte copaci. Peron, în calitate de comandant de zbor, a decis să atace şi să distrugă camioanele. Nu mi se părea evident a fi ținte militare, dar nu avea nici o importanță. Nu aveam nici o influență, aşa că i-am acceptat decizia.

Ne-am învârtit de jur-împrejur, şi preluând inițiativa, avionul în care mă aflam şi eu a început să bombardeze camioanele. Aveam doar mitraliere. Viteza cu care avionul cobora spre sol era exagerată şi, încă o dată, stomacul meu a remarcat-o imediat. Ascensiunea spre înălțimi s-a făcut din nou la mare viteză. Nu era mare lucru pentru Peron, dar nu am mai simțit asemenea senzație până atunci şi pentru mine era. Aveam probleme cu văzul şi nu puteam spune în ce trăgeam, dacă trăgeam în ceva. La sol nimic nu se mişca. Tunon se afla chiar în spatele nostru, dar nici pe el nu-l

vedeam. Încă două atacuri. Iarăşi nu se mişca nimic. De asemenea, nimic nu luase foc. Peron a spus că am terminat. În regulă, să plecăm de aici, mi-am zis în sinea mea.

Nu ştiu cât timp a durat atacul nostru, dar după ce ne-am ridicat şi am evaluat traseul pe care ne-am deplastat, vremea se schimbase. Un front atmosferic ne-a apărut în spate şi norii încărcați, ca şi stropii de ploaie, înaintau către noi. Tunon şi Peron vorbeau în spaniolă, aşa că nu am înțeles nimic din ce-şi spuneau. Peron a spus că mai bine ne-am întoarce şi că o să încerce să ocolească furtuna. Dar nu va fi chiar aşa de uşor.

Ar trebui să subliniez faptul că a zbura în mijlocul Africii în anii 1960 presupunea multe provocări. Indicațiile unei prognoze meteo lipseau aproape cu desăvârşire. Ştiai că vine furtuna când o vedeai cu ochii tăi venind. Ajutoarele pentru a naviga erau puține şi mult prea departe. Nu existau turnuri de control care să te ghideze, iar distanțele erau mari şi nu exista nimic între ele decât câte o plantație, ocazional, sau câte un sat mic. Existau câteva străduțe sau râuri mari care stabileau legături între ele. Totul se desfăşura după „reguli de zbor vizuale". Trebuia să vezi indiciile naturale şi acum de asta aveam nevoie. Spre sud, unde ne îndreptam noi, lacurile erau de mare ajutor. Dar nu puteam să le vedem. În plus, numai oraşele Bunia şi Paulis (acum se numeşte Isiro) aveau aeroporturi în care puteai să aterizezi cu un T-28.

Am încercat să ocolim furtuna. A fost nasol şi am fost aruncați în lături, dar ne-am descurcat şi am reuşit să rămânem împreună şi să ne înscriem pe o cale care ne opunea cea mai mică rezistență. Când am ieşit din turbulență, Peron şi Tunon au început să comunice din nou. Peron mi-a spus că am fost deviați de la traseul nostru. Nu m-am mirat. Nu era sigur unde ne aflam, dar s-a gândit că cel mai bine ar fi dacă aterizăm la Paulis şi să ne petrecem noaptea acolo. Dacă ne-am ridica la o altitudine mai mare, am putea să vedem lacurile? L-am întrebat pe Peron. Nici el nici Tunon nu credea că este posibil. I-am crezut pe amândoi.

Am continuat să zburăm sperând să găsim oraşul Paulis. Dar nici unul dintre noi nu a văzut nimic familiar şi în curând Peron mi-a adus la cunoştinţă ştirile urâte.

„Suntem nevoiţi să aterizăm forţat. Furtuna ne-a dat peste cap rău de tot. Nu ştim unde ne aflăm şi combustibilul este pe terminate. Mai bine fac asta acum, cât timp mai pot să aleg o zonă liberă pentru aterizat. Se va întuneca în curând."

Rahat, mi-am zis. „Hai să sărim", i-am spus în cască. „Toţi avem paraşute."

„În nici un caz", mi-a răspuns. „Mai bine ne zdrobim de pământ."

Rahat, mi-am zis din nou în sinea mea, mentalitate de pilot! Dacă avionul nu este în flăcări sau nu i-au zburat aripile, piloţii nu vor sări din el. (Ani mai târziu Peron mi-a confirmat această mentalitate spunându-mi că el „nu a avut niciodată încredere în paraşute".) Nu eram deloc încântat de perspectiva de a mă zdrobi de pământ într-un T-28. Era nevoie de mult spaţiu senin, curat, fără nori şi nu vedeam nici o suprafaţă care să arate suficient de mare. Încă o dată, nu aveam nici o altă variantă. Nu puteam să deschid avionul şi nici nu puteam să sar pur şi simplu afară din avion. Totul se derula cu mare repeziciune.

Tunon a decis să mai planeze o vreme. Şi-au urat noroc reciproc. Ei, la naiba, îmi doresc să avem noroc cu toţii.

Peron şi-a ales o poiană. Nu părea suficient de lungă, dar opţiunile nu erau numeroase. Rahat, mi-am zis încă o dată. A mai dat o tură şi am început să pierdem din altitudine. Vroiam să dispunem de mai mult timp ca să eliminăm balansul avionului, după ce flapsurile se aflau la maxim, iar viteza era pe cât de mică posibil.

„Ai vreo armă?" m-a întrebat Peron, imediat ce începusem să pierdem oarecum din viteză.

Mâna mi-a alunecat în jos şi am simţit pistolul Walther de 9 mm. „Da", i-am răspuns, „şi o voi ţine tot timpul cu mine."

Întrebarea lui a scos în evidenţă faptul că ne îndreptam către un teritoriu cunoscut şi probabil şi controlat de rebelii

Simba. În mod ciudat probabil, nu mi-era frică, ci doar simțeam frustrare şi iritare față de situația grea în care ne aflam. Aveam încredere că într-un fel sau altul vom ateriza. Apoi ne vom pierde printre tufişuri şi ne vom pune la adăpost oricât de mult timp va fi nevoie. Am trecut prin pericole similare şi în Laos, dar nu a fost niciodată nevoie să mă ascund. Mă îngrijoram că nu aveam o portiță de scăpare şi nici un dispozitiv radio de bruiaj. Peron a deschis cupola avionului şi înăuntru a intrat un curent de aer. Apropierea de sol părea fără sfârşit pe măsură ce manevra avionul să ruleze pe cea mai lungă fâşie de teren posibilă, înainte de a ne izbi de copaci. Ca să am o imagine mai bună a poienii, mi-am ridicat vizorul de soare al căştii. Voi trăi ca să regret lucrul ăsta.

Ne deplasam îngrozitor de repede. Mult prea repede într-adevăr, dar Peron nu putea să facă nimic. Primul contact cu solul a făcut avionul să salte în aer. Am atins din nou solul şi am început să derapăm de-a lungul poienii dure, care arăta mai bine de la 900 de metri înălțime. Peron a văzut flăcări sub aripa stângă. M-am aplecat în față pe cât de mult posibil îmi permiteau centura şi harnaşamentul, pregătindu-mă pentru sfârşitul călătoriei noastre. Deşi totul s-a petrecut rapid, fâşia de pământ, probabil de câteva sute de metri, părea să nu mai aibă capăt. Inerția m-a forțat să mă clatin înainte şi apoi înapoi şi capul mi s-a smucit. În acelaşi timp, un strop de combustibil aviatic care luase foc a fost aruncat dinspre aripa stângă, de-a lungul avionului, până în spatele carlingii. Flacăra mi-a venit pe față, cel mai mult pe partea stângă, mi-a cuprins umărul stâng şi ambele mâini ca şi un pic din partea superioară a ambelor picioare. Combustibilul aprins nu a atins partea frontală a carlingii şi Peron nu a fost ars. Nu a realizat imediat ce mi s-a întâmplat, a sărit afară din carlingă, pe aripa avionului şi a luat-o la fugă, dornic să scape din iadul în care se transformase T-28, ce luase foc pe partea dreaptă.

Nu puteam să mă mişc şi aveam dureri considerabile. Asta chiar că a dat lucrurile peste cap, îmi amintesc că mi-am zis în sinea mea, deşi habar nu aveam cât de serios fusesem ars. Nu puteam să văd. Asta era problema cea mai rea şi mai stringentă. Pleoapele erau arse şi nu puteam să le deschid. Puteam să simt focul şi să-l aud trosnind şi am ştiut că trebuia să ies afară din avion. Peron striga la mine să ies afară şi l-am auzit. Sigur că încerc să ies, gândeam. Harnaşamentul meu rămăsese bine fixat la locul lui. Mâinile mă dureau rău şi nu puteam să folosesc nici una. Am reuşit cumva să apăs, cu unul din coate, pe butonul care mă elibera de centura de siguranță şi, cu un efort susținut, am început să mă cațăr afară din avion – stânjenit serios de mâinile mele şi de paraşuta plină de sânge care îmi atârna în spate. Focul m-a motivat puternic. Pe jumătate m-am cățărat şi pe jumătate m-am împiedicat afară din carlingă şi am căzut pe aripă, în partea dreaptă din spatele avionului. M-am îndepărtat instinctiv de foc. Peron se afla acolo. M-a ajutat să mă îndepărtez de avionul care ardea. Cum ne-am deplasat de lângă el, a explodat într-o mare de flăcări de intensitate ridicată. Am simțit intensitatea exploziei şi am fost recunoscător că am avut norocul să scap de incendiu.

Am fost de acord cu Peron, care a intuit că este nevoie să ne îndepărtăm cât mai mult posibil de avionul în flăcări înainte ca noaptea să ne împiedice să mai facem acest lucru. Am presupus că, dacă rebelii Simba au văzut avionul prăbuşindu-se, cu siguranță vor veni să verifice cum stau lucrurile. Problema era că eu abia puteam să mă deplasez, chiar şi după ce mi-am dat paraşuta jos din spinare. Aveam dureri uriaşe şi se pare că eram aproape lipsit de putere. Nici Peron nu putea să mă susțină pe o distanță prea lungă. Eram mai greu decât el cu vreo 9 kg, sau cam aşa ceva. Ne-am oprit şi am încercat să mă gândesc. Mi-au venit în minte străfulgerări ale primelor mele antrenamente (din armată, şcoala de război din junglă unde mi-am făcut antrenamentul inițial din cadrul CIA, chiar şi pregătirile de pe vremea

cercetaşilor). Arsurile înseamnă infecţii şi dezhidratare. Arsurile grave, de asemenea, provoacă umflături. Mi-am scos de pe degetul mâinii stângi un inel pe care-l purtam din vremea studenţiei. M-a durut al naibii de rău şi pielea s-a smuls o dată cu el, dar trebuia să-l scot, altfel aş fi suferit urmări mai grave. Purtam lentile de contact şi trebuia să le scot şi pe ele. L-am rugat pe Peron să mă ajute din moment ce mâinile nu mai mă ajutau. A fost imposibil. Nu puteam să-mi deschid ochii. Lentilele vor rămâne pur şi simplu unde erau acum, până când vom găsi ajutor. Peron era foarte supărat. Cine n-ar fi fost? În mod clar, eu fiind rănit am schimbat câmpul şi planul de acţiune şi, în mod cert, nu în favoarea noastră. „O să ieşim de aici", i-am spus. „Nu ştiu cum, dar vom ieşi." De asta eram sigur şi eram şi ferm hotărât să reuşesc. Începuse să plouă. Nu ştiu cât de departe de avion am mers. Nu departe. Peron mi-a spus că am mers timp de aproximativ treizeci de minute. Ne-am oprit sub nişte copaci, alături de un pârâu. A plouat aproape toată noaptea. Am stat lângă pârâu. Peron m-a mişcat cu regularitate, temându-se de un impact advers asupra circulaţiei mele. Durerea se intensificase şi probabil că mi-am pierdut cunoştinţa pe durate mici de timp. Nici unul din noi nu a auzit şi nici nu a văzut nici un semn că ar exista patrule care să-şi facă rondul prin zonă. Nu aveam absolut nici o idee unde ne aflam. Mi s-a parut că noaptea a durat o veşnicie, dar în cele din urmă lumina zilei şi-a făcut apariţia. Cel puţin doar atât puteam să discern. Peron s-a folosit de cuţitul său ca să taie pielea înnegrită care atârna de pe câteva dintre degetele mele. Deja se aşezaseră insecte pe unele dintre arsurile mele. Am stat de vorbă şi am decis că din moment ce era imposibil să mă deplasez – abia putusem să mă mişc până aici – Peron ar trebui să mă lase lângă micuţul pârâu (aş fi putut să beau apă cu regularitate) şi să încerce să găsească ajutor. Chiar dacă nu am afirmat-o cu voce tare, ştiam amândoi că şansele noastre ar fi de departe mai mari dacă Peron ar pleca de unul singur să găsească ajutor şi apoi

să se întoarcă la mine. M-a lăsat singur şi în acel moment eram într-o stare critică – durerea insuportabilă mă făcea să-mi pierd şi să-mi recapăt cunoştința în mod repetat. Peron a luat cu el pistolul meu Walther.

Nu parcursesem o distanță prea mare după ce avionul se prăbuşise şi cum Peron a refăcut parțial traseul străbătut împreună, a trecut pe lângă rămăşițele dezastrului. Nu era nici un semn că s-ar afla cineva în zonă. Răsuflase uşurat. În acelaşi timp era îngrijorat de faptul că nu ştia unde ne aflam. Nici hărțile de zbor şi nici pistolul de semnalizare, care se aflau în spatele scaunului său din avion, nu au putut fi recuperate. Avea pistolul lui şi pe al meu. Peron a început să cerceteze zona din jurul accidentului, deplasându-se în cercuri progresive şi căutând orice (un sat, o stradă) ne-ar fi ajutat să ne localizăm poziția unde ne aflam. Era precaut, de teamă să nu nimerească într-un grup de rebeli înarmați. Pe la mijlocul zilei a văzut nişte băştinaşi şi a încercat să se apropie de ei, dar aceştia au fugit. S-a dus în direcția în care băştinaşii dispăruseră şi a dat peste o adunătură mică de colibe. În nord-estul Congo-ului erau considerate un sat. În sat erau oameni, mai ales femei şi copii. Peron s-a apropiat de ei şi a văzut un bătrân care le vorbea agitat unui grup de femei.

Nimeni nu vorbea franceză, engleză sau spaniolă, iar Juan avea greutăți în a se face înțeles. Femeile ezitau foarte mult şi erau şi foarte precaute. În timp ce Peron încerca să comunice cumva cu femeile, deodată a apărut un grup de bărbați. Întrebându-se dacă ar trebui să fugă sau nu, Peron şi-a dat seama că erau înarmați şi erau locuitorii satului care se întorceau de la câmp. Şi bărbații erau circumspecți şi s-au apropiat de el extrem de prudenți. Peron li s-a adresat în engleză şi a fost extrem de uşurat când a primit un răspuns tot în engleză. Ulterior, din discuția purtată cu bărbații, Peron a aflat că şeful satului, Faustino, a fost instruit de misionarii britanici care l-au învățat engleză. Aceşti oameni făceau parte din tribul Azande care se răspândea de-a lungul Africii

centrale, în statele Congo, Sudan şi Republica Centrafricană. Nu prea îi interesa guvernele sau granițele statelor. Ştiau puțin, şi probabil le păsa şi mai puțin, de Moise Tshombe şi guvernul său congolez centralizat. De mare importanță pentru ei şi de importanță capitală pentru noi, cum s-a dovedit a fi mai târziu, era faptul că rebelii Simba, din motive neclare, l-au ucis pe fratele lui Faustino, care era un lider al tribului Azande. Faustino îi ura pe rebeli. Slavă Domnului! Şi ce noroc dăduse peste noi!

Peron le-a explicat situația noastră şi i-a spus lui Faustino că vânam elefanți. Dintr-un avion T-28? Peron şi-a dat seama că Faustino nu l-a crezut. Nici eu nu aş fi crezut aşa ceva. Nu-mi dau seama la ce s-a gândit Peron de a născocit o poveste aşa de neplauzibilă. Eu plănuisem să pozez într-un jurnalist francez. Orice ar fi crezut despre basmul lui Peron, Faustino a fost de acord să ne ajute să ne punem la adăpost.

„Unde ne aflăm?" a întrebat Peron.

„Suntem lângă granița cu Sudanul", i-a răspuns Faustino, „şi cel mai apropiat post guvernamental este oraşul Paulis. Cam la 280 kilometri."

„Dios mio", a murmurat Peron. „Vom merge pe jos?"

Faustino nu a răspuns. La jumătatea celor treizeci de ani ai săi, avea o constituție puternică şi purta un veşmânt care îi dădea un aspect chipeş. Arăta ca un războinic şi avea aura unui lider. Peron a simțit imediat că oamenii din sat îl respectau şi că se vor supune ordinelor sale. În timp ce autoritatea sa îşi avea rădăcinile în cea mai mare parte în legăturile de familie, un obicei tradițional printre membrii tribului Azande, Faustino îşi câştigase, în schimb, respectul satului şi era cu adevărat plăcut de către locuitorii acestuia. Azande era un popor puternic şi mândru care îşi păstrase puterea şi independența pe pământurile sale, în ciuda periodicelor incursiuni ale comercianților de sclavi.

Îmi amintesc că m-am târât înspre şi dinspre pârâu de câteva ori, în timp ce zăceam întins, aşteptându-l pe Peron. Trebuie să beau multă apă, îmi repetam mereu. Apa mai îmi

alina durerile provocate de înțepăturile albinelor care se mutaseră toate pe mine. Peron mi-a mărturisit că a fost şocat când m-au găsit. Zăceam cam la douăzeci de metri de pârâu. „Erai acoperit de albine şi arătai ca un monstru.” Chinuit de dureri şi păstrându-mi cunoştința cu mari eforturi, nu mi-am dat seama imediat că Peron se întorsese. Trecuse mai mult de 24 de ore de când avionul se prăbuşise. Văzând că nu voi fi în stare să merg, sătenii, ajutați de Peron, au construit o targă din ramuri şi m-au transportat înapoi în sat. A fost o călătorie dureroasă. Fiecare mişcare a târgii mă arunca în agonie, întrucât imediat ce mi se forma o crustă pe piele, se rupea rapid.

Un sătean ne-a spus că un alt avion s-a prăbuşit în apropiere – fără îndoială avionul lui Tunon – iar Peron şi Faustino au verificat zona în drumul făcut pentru a mă recupera pe mine. Tunon nu era de găsit nicăieri. Bazându-se pe localizarea şi starea avionului şi pe faptul că nu se vedea nici o urmă de foc, Peron s-a gândit că Tunon a pierdut suficient din viteză în ultima fază. Neavând viteză prea mare în aer, avionul a căzut ca o stâncă. Copacii, unii mai înalți de 30 de metri, i-au servit ca o pernă în prăbuşirea sa spre sol. Tunon, fusese antrenat pentru junglă şi îşi însuşise tehnicile de supraviețuire şi fugă înainte de a veni în Congo, şi-a luat arma, dar şi-a lăsat hărțile pe care Peron a putut să le recupereze. Neştiind unde ne aflam în prezent, hărțile nu erau de prea mare ajutor. Faustino nu ştia să citească o hartă.

Tunon nu a mai fost găsit niciodată. Câteva luni mai târziu, rapoartele legate de misiune au confirmat că, în timp ce încerca să se pună la adăpost, a fost capturat de o patrulă Simba. Rebelii l-au ucis şi apoi, crezând că dacă mănânci carnea şi organele vitale ale inamicului, vei dobândi forță, l-au devorat. Dumenezeu să-l odihnească în pace.

Ne-am prăbuşit după-amiaza târziu, în ziua de 17 februarie. Peron a intrat în contact cu satul lui Faustino 24 de ore mai târziu şi se făcuse aproape seară când am fost adus în sat. A fost un eveniment cel puțin neobişnuit pentru

săteni. Extrem de mirați şi curioşi femeile şi copii se strânseseră ciorchine în jurul tărgii ca să se uite la mine.

Eram într-o stare proastă. Era mai mult decât evident că aveam nevoie de ajutor, dar cei din sat nu aveau absolut deloc cu ce să mă ajute. Nu exista nici un doctor şi nici medicamente, dar Faustino i-a promis lui Peron că îşi vor da silința şi vor face tot ce este omeneşte posibil. Bărbații satului au stat la sfat şi Faustino, în calitate de conducător, a propus un plan care a şi fost adoptat. În timp ce îşi vor oferi ajutorul, vor trebui să se protejeze şi pe ei înşişi. Conform planului, voi fi ascuns în tufişurile din afara satului şi cineva din sat va sta cu mine tot timpul. Peron va fi călăuzit spre Paulis, de către Faustino şi alți doi săteni, ca să găsească ajutor şi să se întoarcă apoi după mine. Starea mea era critică şi nu puteam să gândesc clar deloc, dar îmi amintesc că mă străduiam să încheg ideea conform căreia guvernul țării mele îi va ajuta şi proteja pe săteni, dacă şi ei ne vor ajuta pe noi. Nu aveam idee dacă o să scap sau nu din asta. Îmi amintesc că i-am dat lui Faustino pistolul meu Walther (Peron spune că el i l-a dat), iar fiului său i-am oferit ceasul meu de mână Omega. Cred că, în acel moment, i-aş fi dat şi podul Brooklyn, dacă l-aş fi avut. Am făcut efortul să înțeleg şi să particip la întocmirea planului. Nu am fost în stare. Îmi amintesc doar frânturi din ceea ce s-a stabilit la întrunire. Peron a luat decizii pentru amândoi şi avea dreptate în toate chestiunile dezbătute. Încercarea de a mă căra cu el mai mult de 300 de kilometri ar fi fost nebunie curată. Numai dacă nu plecam, aş fi supraviețuit unei asemenea torturi.

M-au cărat într-un tufiş departe de sat. Nu ştiu cât de departe. Am fost lăsat pe pământ într-o poziție lipsită cu totul de orice confort. Nu era mare lucru ceea ce mi se oferea, dar chiar nu trebuia să fie ceva mai mult. Nu eram un pacient pretențios. Tufişul mă va proteja de ploaie şi un foc micuț îndepărta insectele de pe mine. Mai mult, locația fusese aleasă nu datorită utilităților medicale oferite pacientului, ci pentru că era situată departe de calea principală. Nimeni nu

vroia să fiu descoperit prin apropiere de către vreo patrulă a rebelilor, cu atât mai puțin în sat. Toți vor avea de suferit dacă s-ar întâmpla asta. Cineva m-a îngrijit, deşi nu am decât amintiri fugitive despre ce s-a petrecut cu mine, întrucât perioadele cât eram conştient erau din ce în ce mai rare. Îmi amintesc vag că am fost spălat cu apă călduță şi cineva mi-a curățat arsurile cu un cuțit. Nu mai aveam albine pe mine, dar nişte viermi mai mici, ca nişte insecte îmi pătrunseseră în răni cât timp zăcusem pe pământ, în tufiş, înainte ca Peron şi sătenii să mă găsească. Insectele au fost uşor de înlăturat, cu excepția celor localizate în mâini. Mâinile erau mult mai dureroase decât restul rănilor şi oricine a fost cel sau cea care a scos insectele din răni a putut să observe lucrul acesta. Chirurgii americani au declarat că rezultatul unui asemenea efort era previzibil: multe dintre tendoanele muşchilor extensori ai degetelor mâinii fuseseră tăiate, iar degetele nu mai puteau fi folosite. Sună a fi o observație critică, dar, în mod categoric, nu este nici pe departe aşa. Am supraviețuit şi mi-au rămas şi degete complet funcționale. Într-adevăr m-am chinuit ca naiba să învăț din nou să trag cu pistolul, dar încă mai pot juca tenis. Voi fi întotdeauna recunoscător celui care m-a îngrijit.

Când au considerat că rănile mi-au fost curățate în întregime (Dumnezeu ştie ce altceva au mai folosit), „medicul” satului sau „vraciul”, mi-a aplicat pe toate rănile o substanță grasă. Nu pot să o descriu exact nici până acum pentru că nu ştiu exact ce a fost. Şi-a schimbat culoarea într-un albastru spre negru, s-a întărit şi s-a transformat într-un fel de înveliş protector peste arsuri. Lucru esențial, a împiedicat pierderile de fluide din organism sau infecțiile, care sunt cele mai mari pericole pentru cineva care a suferit arsuri grave. Când m-au consultat, doctorii de la Institutul Național al Arşilor şi Arsurilor din San Antonio, Texas, au descoperit cât de eficient a fost acest leac tribal „primitiv”. Nici nu se mai pune problema că mi-a salvat viața. Doar timpul mai constituia problema cheie. Eram suficient de puternic, fizic şi psihic, ca

să rezist până când Peron ajungea la Paulis şi se reîntorcea cu ajutor? Oricine ar fi văzut starea în care mă aflam, ar fi avut dubii. Eu nu aveam nici unul. Am decis că pur şi simplu nu voi muri în împuțitul ăsta de Congo. Eram hotărât să rezist în ciuda oricăror probleme ar fi apărut. Dar voi fi supus unui test serios cât de curând.

Peron şi restul au plecat în dimineața zilei de 19 februarie, la două zile după ce ne-am prăbuşit. Peron le-a lăsat paraşuta mea sătenilor şi le-a spus să o întindă pe pământ când vor auzi un elicopter că va veni după mine. Era optimist. Faustino rechiziționase trei biciclete. Alți doi săteni, Balde şi Christie, îi va însoți în călătorie pe Faustino şi Peron. Toți ştiau că putea fi periculoasă această călătorie. Vor evita, cu orice preț, orice întâlnire cu vreo patrulă sau vreun post al rebelilor Simba. Şi mai atenți vor trebui să fie când se vor afla oriunde în apropierea satelor sau oraşelor. Se vor deplasa noaptea prin zonele pe care le vor considera suspecte. Vor lua apă din pârâuri şi din puțurile pe lângă care vor trece, iar hrana o vor cumpăra de la sătenii în care se poate avea încredere – membrii altor triburi Azande. Deşi era lipsit de o educație elevată, Faustino era inteligent şi plin de idei ingenioase. Peron, desigur, nu ştia nimic despre zona respectivă aşa că se baza pe deciziile lui Faustino. În cele din urmă, amândoi îi vom datora viețile lui Faustino.

Şi-au început şi finalizat călătoria bazându-se pe aceiaşi tactică. Balde, care avea privirea ageră şi alertă, mergea în frunte. El era însărcinat cu identificarea oricărui pericol, evitarea acestuia şi atenționarea celor care se țineau după el. Din când în când lăsa semne „de siguranță” pe potecă sau pe stradă pentru cei care mergeau în urma lui. Peron era uimit de faptul că semnele puteau să fie văzute şi descoperite. O pietricică, o rămurică sau o ramură ruptă, frunze aşezate într-un fel anume, sau alte indicii erau lăsate cu regularitate de-a lungul străzii sau potecii. Peron aproape nu a văzut niciodată vreun indiciu, dar Faustino le-a văzut întotdeauna – conform celor spuse de Faustino. Faustino avea pistolul meu

Walther de calibru 9 mm, iar Peron căra un .45 automatic. Nici Balde nici Christie nu erau înarmați. Peron şi Faustino nu discutau mult, dar se completau bine – cu toate că exista un nivel ridicat de stres permanent. Când apărea o situație asupra căreia trebuia să se decidă, Faustino făcea lucrul acesta. Nimeni nu-i punea la îndoială autoritatea şi rolul de conducător. Christie îi urma mult din spate ca să se asigure că nimic nu va veni asupra lor din urmă, căci şi asta era o problemă. Niciodată nu a apărut nimic, dar nu şi-au schimbat deloc tactica şi Christie i-a urmat întotdeauna de la spate.

În Bunia, Marele Bill dăduse alarma când a văzut că nu ne-am întors pe 17 februarie. Desigur că nimeni nu ştia ce se întâmplase. Unii s-au temut de ceea ce era mai rău. Dis-de-dimineață, pe 18 februarie, avioanele au ieşit să ne caute. Peron îşi aminteşte că a văzut avioane de căutare. Dar fără un dispozitiv de semnalare sau o stație radio nu avea cum să stabilească legătura cu ele sau să-şi facă cunoscută poziția unde se afla.

Russ nu avea nici el o stație radio, dar i-a fost lăsat un mesaj pe țărmul Lacului Albert şi imediat şi-a luat patrulele care supravegheau lacul şi s-a întors la Bunia ca să ajute la organizarea planurilor de căutare. Au fost trimişi curieri ca să viziteze satele îndepărtate pentru a afla dacă nu cumva lăsasem vreo veste. Dar nu au găsit nimic. Marele Bill cunoştea zonele pe care ne aşteptam să le verifice, dar nu ştia nimic despre furtuna care ne schimbase cursul. Mai mult, porțiuni întregi din zona respectivă erau aproape muntoase şi prin urmare erau dificil de cercetat. Era evident şi chiar îngrijorător că cele două avioane dispăruseră. Caută acul în carul cu fân. Speranța pălise.

Din ceea ce a putut să înțeleagă Peron, satul şi zona unde ne-am prăbuşit nu se aflau deloc departe de granița cu Sudanul – la 24-32 km depărtare de aceasta. Pe măsură ce se îndreptau către vest şi sud spre Paulis, terenul ce se întindea de-a lungul graniței devenea din ce în ce mai neted şi deschis,

aproape o câmpie. Pădurea tropicală devenise o păşune. Motivul era acela că bazinul inferior al fluviului se schimba o dată ce râul se îndrepta spre vest şi pe măsură ce altitudinea creştea deasupra nivelului mării. Au mers cât de mult au putut, au pedalat şi au cărat sau au împins bicicletele ori de câte ori traseul era impracticabil. Peron nu ştie cum au găsit drumul. Aveau doar hărțile lui Tunon şi nici măcar nu le erau de folos. Însoțitorii lui, sau măcar unul dintre ei, mai făcuse şi înainte călătoria până la Paulis? Puseseră întrebări sătenilor întâlniți pe traseu, de la care luaseră hrană din când în când? Sau era vorba de semnele de pe drum pe care el nu le văzuse? Nu a ştiut-o niciodată.

Dar nu au ezitat niciodată. S-au deplasat zilnic atât cât a fost posibil. Unele zile erau mai bune decât altele. Au avut două ocazii în care au folosit canoele şi au parcurs distanțe considerabile cu minim de efort fizic. Şi-au luat bicicletele în spate cât timp au plutit pe apă sau uneori au vâslit cu uşurință mai multe ore. Chiar dacă fizic le-a permis să se odihnească, starea de încordare a crescut. Peron se simțea mai vulnerabil pe apă pentru că primeau mai puține semnale de atenționare a eventualelor pericole decât pe uscat. Cu toate astea, călătoria pe apă a fost o alinare binevenită pentru trup – în special pentru picioare. Peron era tânăr şi puternic, dar nu era obişnuit cu efortul fizic constant. Nu a rămas niciodată în urmă şi a ținut pasul cu ritmul stabilit de Faustino.

De câteva ori au pedalat prin plantații enorme – frumoase, dar aproape pustii. Aici le-a fost uşor să găsească apă şi hrană fără să se teamă că nu vor fi în siguranță. Puținii băştinaşi pe care i-au întâlnit pe plantații îi urau şi se temeau de rebelii Simba şi erau dornici să le ofere ajutorul. Peron a fost izbit de mărimea efortului necesar pentru a îngriji şi semăna plantațiile.

De obicei au dormit în tufişuri, deşi, din când în când, au mai găsit şi colibe goale pe care au putut să le folosească. Oboseala îi făcea pe toți să adoarmă imediat, în ciuda grijilor

față de siguranța lor. Se ştia prea bine că rebelii nu întreprindeau nimic noaptea sau pe când ploua întrucât credeau că magia nu va funcționa. Toți patru şi-au amintit acest lucru şi s-au simțit încă o dată în siguranță.

Puținele lor contacte cu sătenii localizați pe traseul lor se limitau aproape în exclusivitate la întâlniri cu alte triburi Azande. Faustino vorbea cu bătrânii sau cu şefii triburilor şi îi înştiința cine era el – fratele unei căpetenii ucise de rebeli. La aflarea unei asemenea veşti primeau imediat ajutor. Li se dădea hrană şi li se indica zonele în care puteau să doarmă în siguranță. A fost o mişcare înțeleaptă din partea lor ca Faustino să-şi dezvăluie identitatea.

Zilele treceau şi îşi continuau călătoria; pentru Peron era o evadare către securitate. Au trecut trei, patru, apoi cinci zile în care au făcut progrese bune înaintând pe bucăți, fără să se producă vreun incident. Numai de câteva ori Balde le-a atras atenția asupra traficului pe care vroiau să-l evite. Pe cât posibil, nu vroiau să fie văzuți pe străzi. În aceste situații, se topeau cu uşurință în tufişurile de pe marginea străzii sau potecii şi aşteptau ca traficul să înceteze. Peron credea că mergeau cam 35 până la 40 kilometri zilnic, dar cu toate astea tot nu-şi dădeau seama cât de departe se aflau de Paulis. La întrebările pe care i le punea, Faustino răspundea de fiecare dată în acelaşi fel: „Nu prea departe”. Nu văzuseră încă nici o urmă de rebeli Simba. Cu atât mai bine. De câteva ori s-au speriat şi în două ocazii au călătorit câteva ore pe timp de noapte ca să treacă dincolo de zona care li se părea că ar prezenta un pericol. La sfârşitul celei de a cincea zi, Peron devenise încrezător.

Târziu în după-amiaza zilei de 24 februarie, în cea de-a şasea zi a călătoriei, au ajuns la un avanpost localizat cam la 32 kilometri est de Paulis. Era administrat de albi – belgieni şi mercenari. Balde l-a descoperit primul şi de fapt s-a întors înapoi ca să se întâlnească cu Juan şi Faustino şi să le împărtăşească vestea cea bună. Toți trei erau foarte bucuroşi şi extrem de uşurați. Reuşiseră. Au călătorit împreună către

avanpost şi, pentru şi mai multă siguranță, Faustino s-a apropiat de el primul. Imediat le-a făcut din mână bucuros să se apropie şi toți patru au intrat în curtea acestuia.

Şi cei care păzeau avanpostul au devenit entuziasmați de îndată ce au înțeles cine erau cei patru bărbați. Până în acel moment, şansa noastră că vom supraviețui fusese incertă. Peron le-a explicat imediat că eu eram încă la adăpost, în tufişuri. Ştiau de prăbuşirea avionului nostru şi cu siguranță ne vor ajuta, dar nu puteau să facă nimic până în dimineața următoare. Se aflau aproape la acel ceas al zilei când întunericul se instalează subit, aşa cum se întâmplă tot anul în zona de lângă Ecuator. Peron era dezamăgit, dar încrezător pentru că se va întoarce din nou la mine. Deşi nu au găsit nici cel mai elementar confort în avanpost, ştiind că se află în siguranță, toți cei patru călători au dormit bine în acea noapte.

De dimineață au întreprins o mulțime de lucruri. Imediat după ce au luat micul dejun, care includea cafea fierbinte, Peron, Faustino şi cei doi tovarăşi de călătorie au pornit spre Paulis la bordul unui camion. Călătoria cu camionul a durat cam o oră. Vestea sosirii lor ajunsese în oraş înaintea lor prin intermediul unui aparat de radiotransmisiune cu o bandă de comunicare unidirecțională. S-au îndreptat direct către pista de zbor unde se afla un contingent mic, similar celui din Bunia. Câteva avioane fuseseră aşezate acolo, iar echipa de salvare şi piloții locuiau în Paulis. Existau şi câțiva ofițeri ai CIA ce se ocupau de operațiunile aeriene. Comunicaseră direct prin radio cu Leopoldville. Peron a fost întâmpinat de către piloții cubanezi care l-au salutat, exprimându-şi călduros încântarea de a fi supraviețuit chinului prin care a trecut. Au întrebat de Juan Tunon şi Peron le-a spus ceea ce ştia. În acel moment, ofițerii care se ocupau de operațiunile aeriene li s-au alăturat şi şi-au început tirul întrebărilor despre starea mea şi cam pe unde mă aflam. Peron le-a explicat cu atenție ce s-a întâmplat. I-a lăudat pe Faustino, Balde şi Christie, care stăteau în tot acest timp în picioare,

retraşi de-o parte. Unul dintre ofițeri s-a îndepărtat şi le-a mulțumit celor trei săteni personal. Le-a spus că îi vor ajuta şi pe ei. Peron a exagerat un pic spunând că starea mea era proastă şi a ordonat ca un elicopter să decoleze imediat şi să se ducă în sat să mă găsească. Singurii controlori de trafic erau belgienii şi operațiunea de salvare trebuia să fie autorizată. A urmat un schimb de informații radio prin cablu spre şi dinspre Leopoldville. Iar în Leopoldville s-au dat telefoane către comandamentul aerian belgian. „Da, sigur, imediat", a fost răspunsul belgian. Informațiile transmise spre Washington le comunicau coordonatele unde mă aflam şi faptul că am fost accidentat foarte rău. Nimeni nu ştia cât de rău. Paulis a primit aprobările necesare în două ore. Pregătirile pentru misiunea de salvare se aflau în curs de desfăşurare. Peron şi Faustino se ghemuiseră împreună cu piloții belgieni şi ofițerii CIA de trafic aerian deasupra hărților încercând să localizeze zona unde se afla satul lui Faustino. Nu era o sarcină uşoară, dar au reuşit să îi elimine factorul dificultate şi aveau încredere că vor găsi în cele din urmă satul. Au hotărât ca Faustino, Balde şi Christie să zboare cu elicopterul (la primul zbor), iar Peron va zbura în spate într-un T-28, care va însoți elicopterul. Planul inițial îl avea şi pe Peron în elicopter, dar piloții cubanezi au insistat ca el să se țină după elicopter într-un T-28. Nici unul dintre ei nu avea încredere în „banana" în care zburau belgienii.

Peron a descris situația în care mă aflam în aşa fel încât l-a îngrijorat pe şeful operațiunilor aeriene din Paulis, că a cerut să fie trimis imediat un avion C-130 din Leopoldville ca să mă aştepte până când eram adus în Paulis. Cele două aeronave, care făcuseră toate pregătirile şi aveau toate aprobările de la Leopoldville în mână, au decolat chiar înaintea după-amiezei din ziua de 25 februarie – la opt zile după ce ne-am prăbuşit.

Înaintând spre est şi nord, aeronavele au zburat timp de 45 de minute, timp în care şi Peron şi Faustino se chinuiau să culeagă vreun indiciu care să-i ghideze către traseul cel

bun. Au zburat pe deasupra orăşelelor pe lângă care au trecut în timp ce călătoreau cu bicicletele şi şi-au dat seama că se îndreptau în direcția bună. Chiar fiind în aer, Faustino a văzut în cele din urmă un sat, o intersecție a două străzi, un pod peste un râu şi alte repere familiare care l-au condus către propriul lui sat. Deasupra, Peron chiuia şi țipa în căşti. Au observat o paraşută întinsă pe pământ de către sătenii care au văzut avionul T-28 şi elicopterul, dar poienița părea micuță şi pilotul din elicopter ezita. Nu exista nici o modalitate prin care să le semnalizeze sătenilor să mute paraşuta în altă parte şi nici o altă zonă mai bună nu putea fi ochită. Ce să facă? A decis să aterizeze. Peron, urmărindu-l intenționat, i-a simțit ezitarea şi a fost mulțumit să vadă că pilotul şi-a început coborârea. Câteva momente mai târziu a asistat în stare de şoc la prăbuşirea elicopterului care ateriza. Una dintre rotoarele elicei s-a lovit de creanga dură a unui copac, iar elicopterul a căzut. Nimeni nu a fost rănit, dar se înțelegea faptul că elicopterul era prea rău avariat ca să mai zboare vreodată. Blestemându-se pentru că nu şi-a urmat instinctul care i-a spus să nu aterizeze, pilotul s-a folosit de radioul său pentru cazuri de urgență şi i-a comunicat celui de-al doilea elicopter să fie trimis ca să ne ia pe toți. Toți eram frustrați şi dezamăgiți. Deasupra, Peron şi pilotul avionului T-28 nu aveau altă variantă decât să se întoarcă la Paulis şi să aştepte elicopterul de schimb.

Între timp, starea mea se deteriora în mod constant. Probabil că cineva stătuse cu mine tot timpul în ascunzătoare, dar nu am fost conştient de asta. Conştientizam doar fugitiv ce se întâmplă în jurul meu şi fiecare moment părea mai dureros decât cel anterior. Nu aveam nici un moment de alinare. Am învățat echivalentul lui Swahili pentru „apă” – *„mai”* – şi ăsta era singurul lucru la care mă puteam gândi. Au încercat să mă hrănească – ouă şi ananas, cred. Nu puteam să mănânc, iar tot ceea ce reuşeam să înghit vărsam aproape imediat. Am fost cu adevărat supus unui test, iar corpului meu nu-i plăcea deloc. Aiuram şi

aveam fantasme ciudate, chiar bizare. Mă vedeam într-un roller-coaster cu care mă plimbam pe toată pista descrisă de acesta. Coborârea era îngrozitoare pentru că treceam prin flăcări intense şi durerea mă chinuia până când ieşeam din flăcări, iar fantasmele mă chinuiau iar şi iar şi iar. Un african înalt şi amenințător stătea în picioare lângă pista roller-coaster-lui şi mă înțepa cu sulița lui de fiecare dată când treceam pe lângă el. Durerea creştea. Şi senzația se repeta la nesfârşit. Probabil că m-am răsucit de pe o parte pe alta pentru că am simțit nişte mâini care încercau să mă țină în loc şi să mă calmeze. Nu mai aveam noțiunea trecerii timpului. La un moment dat am simțit că îmi voi da duhul, dar eram hotărât să rezist. Corpul meu se prăbuşise şi nu mai rămăsese din el decât nişte ultime celule de care mă agățam ca şi cum ar fi fost viața însăşi. Treptat, la un moment dat, nu ştiu când s-a întâmplat, ca şi cum celulele pe care le pierdusem s-au reîntors şi le-am apucat ținându-mă de ele. Luptam ca să mă recompun din nou ca un întreg, să-mi salvez viața, cu toate că nu-mi dădeam seama că asta făceam atunci. Momentele în care îmi recăpătam mai mult sau mai puțin cunoştința se răreau. Acum totul depindea dacă Peron reuşise sau nu să găsească un ajutor şi când se va întoarce cu el înapoi. Zilele treceau în ceață. Nu ştiu când a sosit elicopterul belgian şi când s-a prăbuşit.

Prăbuşirea acestuia a produs îngrijorare, frustrare şi dezamăgire în Paulis, iar după ce s-a raportat distrugerea lui, chiar şi în Leopoldville şi în Washington. Peron, care în mintea lui fusese atât de aproape de a mă salva, a fost extrem de îngrijorat de această întorsătură neaşteptată a evenimentelor. Nu pot să-mi imaginez decât că Faustino, Balde şi Christie au considerat prăbuşirea elicopterului mai degrabă un mod ruşinos de a se întoarce în satul lor – târându-se şi răsucindu-se ca să iasă din elicopterul deturnat. Comandamentul aerian belgian a autorizat imediat un al doilea zbor prin care să-şi recupereze piloții şi pe mine. În ziua aceea era prea târziu ca să se întoarcă în junglă, aşa

că zborul era pregătit pentru a doua zi foarte devreme. Un avion C-130 a sosit de la Leopoldville cu un doctor şi a rămas în aşteptare. Toți erau încrezători că cea de-a doua tentativă va fi un succes întrucât se ştia unde era localizat satul, iar la sol exista un pilot belgian experimentat şi care nu fusese rănit.

Într-adevăr a fost un succes. În dimineața zilei de 26 februarie un elicopter belgian, cu personal înarmat la bord şi escortat de un avion de luptă T-28, a aterizat în sat ca să culeagă echipa primului elicopter şi pe mine. Eram într-o formă extrem de proastă, conform celor relatate de un coleg care se afla în elicopter. Orice ar fi fost ceea ce „doctorul" satului a pus pe arsurile mele se întărise suficient ca să formeze o crustă. Asta a fost bine, deşi nimeni de acolo nu a realizat lucrul acesta atunci. Culoarea neagră-albăstruie a crustei arăta într-adevăr ca şi cum nu prevestea nimic bun despre starea mea. Fața mea era un dezastru aşa cum erau şi mâinile. Nu ştiu ce haine mai aveam pe mine sau cu ce eram acoperit. Dar eram categoric în viață.

Am fost urcat în elicopter şi ne-am întors la Paulis. Mă tem că în graba în care am plecat, extrem de îngrijorați pentru starea precară în care mă aflam, am omis să le mulțumesc aşa cum s-ar fi meritat lui Faustino şi sătenilor pentru tot ceea ce făcuseră. Nu eram în stare să scot vreun cuvânt. Şi în ciuda a ceea ce le datorez, nu am avut niciodată ocazia să-i întâlnesc sau să le mulțumesc celor care au făcut atât de multe ca să-mi salveze viața.

Am fost transferat imediat din elicopter în avionul C-130 pentru lungul zbor către un spital din Leopoldville. Nu ştiu cum Russ a ajuns acolo, dar se afla lângă avionul care mă transporta şi a ajutat la căratul tărgii. Mai târziu mi-a spus că în timp ce mă transportau de la elicopter către avionul C-130, un preot belgian, cu cele mai bune intenții, sunt sigur de asta, s-a apropiat de targă. L-au oprit cu promtitudine. Preotul s-a uitat la mine şi a crezut probabil că pasta neagră-albăstruie care îmi acoperea trupul era cangrenă. Ținând cont

de faptul cum arătam, era prea puțin probabil că voi reuşi să ajung în viață la Leopoldville. Fără prea mult fast, preotul a început să îmi dea ultima împărtăşanie, chiar acolo pe targă. Russ mi-a spus că mi-am ridicat capul zicând: „Nu sunt unul dintre enoriaşii tăi şi nu sunt gata să-mi spun ultimele dorințe".

Nu-mi mai amintesc acel incident, care ar fi trecut neluat în seamă, dacă preotul nu mi-ar fi pus în jurul gâtului un lănțişor de argint cu un crucifix agățat de el. Două săptămâni mai târziu, la Institutul Național al Arşilor şi Arsurilor din Texas, am fost mutat la secția de terapie intensivă. Sora care mă îngrijea m-a întrebat ce ar trebui să facă cu crucifixul meu care atârna la capătul patului. Eram nedumerit. „Nu sunt catolic", i-am răspuns, „şi nu am nici un crucifix". „Ciudat" mi-a spus, „este singurul lucru pe care-l aveai cu tine când ai fost adus aici". Era un mister pentru toți şi câteva săptămâni mai târziu, când Russ m-a vizitat venind de la Washington, s-a întâmplat să-i pomenesc de crucifix, misterul a fost rezolvat. Rămăsese doar întrebarea ce să fac cu el. De fapt era chiar frumos. Am vorbit cu aceeaşi asistentă şi mi-a spus că una dintre fiicele ei se afla într-o mânăstire. Am întrebat-o dacă aş putea să i-l dăruiesc fiicei. A fost impresionată şi mi-a răspuns că acceptă. Se rezolvase. De atunci am regretat despărțirea de acel crucifix, care-mi fusese oferit într-un gest atât de plin de sensibilitate şi bunătate.

Acum ştiu că Faustino a dobândit un statut important în urma acestei aventuri. S-a reîntors de câteva ori la Paulis unde i s-au dat arme şi muniție cu care să se apere şi pe el şi satul lui. Au fost conştienți rebelii Simba de ceea ce se întâmplase? Încă nu ştiu. Dar Faustino nu a riscat. S-a alăturat imediat unui grup de mercenari spanioli care acționau în zona satului său de la care a primit o armă, o uniformă şi antrenament. Juan are o poză de-a lui Faustino în uniformă şi fiecare centimetru al atitudinii sale arată că este un luptător pe care nu ai vrea să-l superi.

CIA a aranjat ca un transport de medicamente, obiecte de uz casnic şi îmbrăcăminte să fie paraşutate deasupra satului. Încărcătura a fost bine primită şi trebuia să fie înțeleasă, cum s-a şi intenționat, ca un gest de mulțumire din partea noastră, pentru ceea ce făcuseră ca să-mi salveze viața. Adaug mulțumirile mele tuturor contribuabililor care au finanțat acest gest.

Peron s-a odihnit pentru o perioadă în Leopoldville şi apoi s-a reîntors la cursele sale până când operațiunea s-a încheiat câteva luni mai târziu. Mulți au crezut că se va retrage după această aventură pe muchie de cuțit, dar el nu a considerat niciodată că este cazul să se oprească. Cu o pasiune nebună pentru zbor, în anii ce vor urma, va lucra pentru companiile din Insulele Canare, Puerto Rico, Aruba şi Miami timp de mai bine de 30 de ani.

La câteva luni după accidentul din februarie, Marele Bill Wyrozemski a fost transferat la Albertville, localizat tot la granița de est a statului Congo, dar la sud de Bunia. La scurt timp după ce a sosit în Albertville, fiind îngrijorat că o trupă de rebeli este posibil să se îndrepte către oraş dinspre vest, Bill a chemat Leopoldville printr-o stație radio unidirecțională şi a primit aprobarea de a pleca într-o scurtă recunoaştere a zonei. A fost sfătuit să nu plece singur, dar nimeni nu era gata disponibil să-l însoțească şi a ignorat instrucțiunea primită. Când se întorcea singur înapoi, la Albertville, în maşina sa Land Rover, a fost izbit frontal de către un camion al armatei congoleze care avea viteză şi venea pe contrasens din direcția opusă. Impactul i-a fost fatal. A fost un sfârşit plin de ironie pentru un bărbat fost ofițer al armatei poloneze, care de-a lungul vieții a scăpat şi a supraviețuit din multe situații periculoase, cum ar fi pilotarea unui avion Spitfire în Bătălia pentru Anglia şi, se zvonise, că pilotase şi un avion B-26 în Golful Porcilor. Peron a pilotat avionul care a adus trupul neînsuflețit al lui Bill înapoi la Leopoldville.

La spitalul Louvainium din Leopoldville doctorii au evaluat starea în care mă aflam. Într-adevăr foarte proastă, au

concluzionat. Se pare că un doctor american şi-a aruncat o privire, n-a întrezărit nici o speranță şi a părăsit încăperea. I-a făcut cunoscută propria-i concluzie unui ofițer superior de la ambasadă care stătea pe hol, în fața camerei mele. Russ, care m-a însoțit pe tot drumul către spital, stătea şi el pe hol şi a auzit comentariile doctorului american. Russ a refuzat să accepte această concluzie şi s-a apropiat de doctor exprimându-şi cu argumente puternice părerea contrară, timp în care un al doilea doctor s-a apropiat de ei. Era un doctor belgian mai în vârstă, cu multă experiență căpătată în Congo, şi şi-a dat seama că după nouă zile petrecute în tufişuri, fără îngrijire, corpul meu avea nevoie de ajutor. Era o altă părere şi Russ era încântat. Medicul belgian mi-a pus perfuzii în ambele glezne. Apoi mi-a introdus tot ce ştia el că este mai bun. Antibioticele şi vitaminele au curs în corpul meu. Au fost întâmpinate cu brațele deschise. S-a constituit a fi un ajutor de care aveam mare nevoie şi fără nici un dubiu m-a ajutat să mă pregătesc pentru zborul lung către Institutul Național al Arşilor şi Arsurilor (Texas) care mă aştepta, deşi nu o ştiam. Mulțumită Ministerului Apărării, un avion Air Force 707 se afla pe drum către Leopoldville, cu o echipă specializată în arsuri formată dintr-un doctor, asistente şi un corp de armată, ca să mă preia.

Pilotul avionului 707 i-a spus mai târziu tatălui meu că, la jumătatea drumului care traversa Atlanticul, pe măsură ce ne îndreptam către capătul de nord-est al Braziliei, starea mea şi semnele vitale se îmbunătățeau treptat. Nimeni nu a ştiut de ce. Mă gândesc că, probabil, a fost rezultatul a tot ceea ce pompase în mine doctorul belgian în scurta mea şedere la spitalul din Leopoldville. Schimbările stării mele au modificat prognosticul din „cu adevărat jalnic” în „s-ar putea să supraviețuiască”. Doctorul i-a raportat pilotului schimbările survenite, iar acesta a decis să zboare direct spre Texas. Mutările dintr-un avion în altul nu-mi făceau bine, dar starea mea se îmbunătățise şi era stabilă. Am ajuns în Texas seara, târziu, într-o zi de sâmbătă. Era 27 februarie 1965.

2.
REFACEREA
1965 – 1967

În 1965, într-o după-amiază târzie a unei zile de sâmbătă, Tim Miller tocmai terminase de băut o halbă de bere şi se odihnea împreună cu nişte colegi de echipă după un meci de baschet. Era un medic tânăr care îşi îndeplinea stagiul militar şi, în calitate de chirurg plastician, fusese detaşat la Unitatea de Cercetare Chirurgicală (UCC) a armatei SUA de la Fort Sam Houston, din San Antonio, Texas. UCC era inima Centrului Național al Arşilor şi Arsurilor şi la acea vreme era considerat cel mai bun din Statele Unite, dacă nu şi din lume, iar pacienții nu proveneau numai din rândurile militarilor.

Deşi era căpitan în armată, Tim nu era militar de profesie. Era deja clar, însă, că va fi unul dintre cei mai buni medici specializați în chirurgie plastică, iar mai târziu va face parte din Forțele Speciale care au activat în Vietnam. Avea o vorbă blândă, dar hotărâtă şi era decis să-şi facă cunoscute principiile.

În acea după-amiază Tim a fost solicitat. În mod normal nu ar fi băut nici măcar o bere, dar ştia care este procedura legată de apelurile de la sfârşitul săptămânii. Dacă aveau nevoie de tine, te sunau şi îți programau ora la care vei zbura – de obicei între două şi patru ore mai târziu. Zborul ar fi durat şi el încă alte câteva ore. Astfel că treceau cel puțin patru ore şi maxim opt ore până ajungea la pacient. Dar de data asta nu va fi aşa.

Imediat după partida de baschet, Tim a primit un telefon. În mod normal ar fi trebuit să fie ofițerul de serviciu de la Fort

Sam Houston care îl va anunța când şi unde va merge. În schimb, s-a prezentat un colonel şi a spus crispat că Tim „va zbura undeva”. Era vag. Nu era ceva obişnuit. De fiecare dată ştia unde merge, când pleacă şi cu ce tip de avion va zbura. Tipul de avion cu care zbura se stabilea în funcție de distanța dintre Centru şi locul unde se afla pacientul. Colonelul l-a anunțat succint că elicopterul care îl va duce la baza Lackland Air Force, de unde va lua un avion mai mare, va ateriza pe drumul din fața spitalului Brooke în douăzeci de minute. Apoi a închis telefonul.

„Ceva se întâmplă şi nu ştiu ce”, le-a spus Tim prietenilor săi în timp ce-şi aduna lucrurile şi se îndrepta spre maşină. Din fericire spitalul se afla în apropiere şi a ajuns acolo în douăzeci de minute. În mod normal elicopterul întârzia, Tim ajungând înaintea lui după care îl aştepta – câteodată o perioadă lungă de timp. De data asta, în timp ce Tim îşi parca maşina, un elicopter deja se afla pe drum cu elicele învârtindu-se. Îl aşteptau pe el acum.

Colonelul care îl sunase ceva timp în urmă se afla acolo şi l-a invitat să urce în elicopter. Sergentul Hawkins, care îl va escorta pe Tim, a sosit aproape în acelaşi moment. Lucrurile se mişcau rapid. Tim şi Hawk au sărit în elicopter şi acesta şi-a luat zborul.

„Ce naiba se petrece?” a strigat Tim ca să acopere zgomotul elicopterului în urcare.

„Nu ştiu cu siguranță, domnule”, a fost răspunsul. „Dar am o trusă medicală pentru dumneavoastră ca şi îmbrăcăminte de spital”.

Tim s-a schimbat în elicopter. L-a întrebat pe pilotul elicopterului unde mergeau, gândindu-se că poate se îndreptau undeva, în afara oraşului San Antonio. Singura informație pe care o aveau era aceea că se îndreptau spre Lackland. Hawk s-a uitat la Tim şi a ridicat din umeri.

La câteva momente după ce au aterizat, un maior de aviație s-a îndreptat spre Tim, şi luându-l de o parte, i-a spus că urmau să primească un pacient, un „misionar” care a fost

rănit în Africa. Peste patru sau cinci minute un 707 de culoare gri a aterizat. Nu avea nici un fel de însemne pe el şi a staționat sus pe rampă lângă elicopter. Tim a urcat imediat la bordul lui. Avionul avea cam opt locuri şi două tărgi erau agățate de perete. Eu zăceam pe una dintre ele. Doctorul din avion, foarte epuizat datorită zborului lung, l-a informat pe scurt despre starea mea. Tim îl asculta cu atenție.

Apoi mi s-a prezentat. Conform celor relatate de el, primele mele cuvinte au fost „Am reuşit să scap de acolo". Bineînțeles că Tim habar nu avea unde era „acolo", dar a observat că starea mea era una foarte proastă. Întrebându-se cât de coerent eram, mai s-a prezentat odată. Se pare că servieta m-a însoțit tot timpul şi îi purtam de grijă. Dumnezeu ştie de ce, pentru că sunt sigur că nu era nimic important înăuntru – poate doar paşaportul şi nişte scrisori personale. Nu am avut niciodată material clasat secret în Congo.

Interiorul avionului era cufundat în întuneric şi când Tim m-a privit pentru prima oară a crezut că eram negru din cauza pastei de pe arsurile mele. Poate că se aştepta doar pe jumătate ca un misionar din Africa să fie un negru. Imediat a descoperit care era situația. Au urmat informațiile de la medicul avionului. Tim a ştiut imediat că nu era de glumit cu starea mea. S-a întrebat ce mi se pusese pe răni şi cine făcuse asta. Medicul a concluzionat spunând că şansele de a-mi reveni erau de 30-70.

„Dar pare puternic". „La naiba, da" aş fi dat replica, dacă aş fi fost cu adevărat puternic. De fapt, nu-mi amintesc să fi spus ceva. Nu-mi amintesc nimic din prima mea întâlnire cu Tim. Dar a fost începutul unei relații care va fi încă vie şi viabilă pentru mai bine de trei decenii.

Am fost transportat în elicopter, Tim încercând să mă încurajeze şi punându-mă la curent cu ceea ce se întâmpla. Nu i-am răspuns mare lucru.

Când am aterizat pe aerodromul din fața intrării principale a spitalului militar Brooke, erau aprinse câteva lumini. Era un lucru neobişnuit pentru o noapte de sâmbătă. Generalul

Snyder, comandantul spitalului, ne aştepta. Tim îşi aminteşte că se dăduse alarma.

Imediat după ce elicopterul a aterizat, generalul Snyder, colonelul Jack Moncrief (şeful UCC) şi un alt bărbat în haine civile (care nu a fost prezentat) au vorbit cu Tim. I-au dezvăluit că nu eram chiar un misionar. Nu i-au dat lui Tim nici alte explicații suplimentare, dar era clar că pentru moment rămâneam un misionar pentru situațiile când trebuia să am o identitate. Cineva i-a spus lui Tim că zborul 707 a fost autorizat de către Secretarul Apărării. Alte explicații nu a mai primit. Tim şi-a dat seama că asta explică starea de alarmă.

În decursul a câteva ore, alți câțiva oameni au apărut pe scena întâmplărilor. Printre ei s-a aflat Phil DeCaro, un ofițer pe care-l ştiam din timpul misiunii mele din Laos. Phil se prăbuşise cu avionul şi fusese ars în timp ce servea în Laos, deşi nu la fel de grav cum eram eu. Se afla aici ca să vadă ce fac. Lui Tim i s-a părut că Phil şi toți ceilalți erau îmbrăcați de către acelaşi consultant designer: costume fără nimic spectaculos în ele, cravate şi pantofi înalți, de obicei cu limbi ca nişte aripi. Zâmbeau, dar nu sincer. Analitici în atitudine. L-au clasificat. Cine este individul ăsta? A mai îngrijit vreun pacient cu arsuri până acum?

Mesajul era evident, conform celor gândite de Tim. „Rahat şi te afli în el, băiete, până deasupra genunchilor”.

Când veştile despre salvarea mea au ajuns la Cartierul General, Dick Helms, directorul departamentului Planificare (acum numit Operațiuni), s-a dus direct la John McCone, şeful Agenției. „Ofițerul care dispăruse în Congo a fost găsit”, i-a spus directorului, „dar starea lui este foarte gravă. Singura soluție este să-l ducem la Centru Național al Arsurilor şi Arşilor din Texas şi asta cât mai repede posibil. Avem nevoie de un avion ca să-l aducă cât mai repede din Leopoldville.”

McCone a decis să-l sune pe Robert MacNamara, pe atunci Secretarul Apărării. MacNamara a pus o singură întrebare.

„Este în viață?”

„Da, este”, i-a răspuns McCone „şi va supraviețui dacă îl vom transporta în Texas.”

„Atunci îl vom duce acolo”, a spus MacNamara.

Ştirile legate de prăbuşirea avionului au ajuns la urechile părinților mei, în New Jersey, în ziua următoare soldării acestuia. Un ofițer CIA s-a deplasat la locuința părinților mei. Era cam şapte seara. A bătut la uşă şi mama i-a deschis. S-a prezentat, a arătat scrisorile de acreditare şi a cerut să vorbească cu tata. Mama şi-a dat seama imediat că s-a întâmplat ceva rău. „Domnul Holm s-a dus la bowling. Pot să vă ajut?” Ofițerul a cerut încă o dată să vorbească cu domnul Holm. Putea mama să-i explice unde se afla sala de bowling? I-a explicat şi el a plecat.

O jumătate de oră mai târziu, nefiind în stare să găsească sala de bowling, s-a reîntors. „Pot să aştept aici până când se întoarce domnul Holm?” a întrebat-o pe mama. Mama i-a spus că da, iar vizitatorul s-a aşezat în sufragerie. Mama s-a întors în camera unde se aflau ceilalți membri ai familiei. Fratele şi sora mea mai mici erau şi ei îngrijorați că ceva rău se întâmplase. Tatăl meu a venit imediat acasă şi ofițerul le-a adus la cunoştință veştile despre fiul lor mai în vârstă.

„Dick este dat dispărut în Congo de ieri. Avionul lui nu s-a mai întors dintr-o misiune de rutină şi nu ştim unde se află. Facem toate eforturile posibile să-l găsim şi pe el şi pe cei doi piloți care erau cu el.”

Veştile au lovit greu. Prima reacție a mamei a fost că trebuia să fie o greşeală pentru că ea ştia că sunt în Maroc. Tata i-a explicat că nu era aşa şi că nu i-am spus adevărul ca să nu o îngrijorăm. Nu a ajutat cu nimic. Decizia mea de a o dezinforma (de a o minți) îşi făcea acum efectul. A fost o decizie prostească pentru că acum lucrurile erau şi mai rele datorită şocului pe care l-a suferit. A plâns şi ea, ca şi ceilalți. Ofițerul l-a asigurat pe tatăl meu că va primi rapoarte periodice cu privire la desfăşurarea acțiunilor de căutare a avionului.

Zilele treceau încet pentru ei. La fiecare două sau trei zile cineva îi suna şi le spunea că nu s-a înregistrat nici un succes. Familia mea suferea, dar îşi păstra speranța vie. În cele din urmă au primit vestea că am fost găsit, dar că fusesem grav rănit şi mă aflam în drum spre Texas. În ziua următoare, părinții mei au fost duşi acolo cu avionul de către Agenție, un gest cu adevărat generos şi plin de sensibilitate din partea acesteia. Da, mi se ceruse să susțin o misiune dură. Dar când rămăşițele acesteia se aflau pe masă, Agenția nu a lăsat nici o pietricică nerăscolită în eforturile lor de a sprijini şi a ajuta în orice fel posibil. Nu am uitat asta niciodată.

Părinții mei au fost întâmpinați la San Antonio de un reprezentant al Agenției care i-a dus direct la spitalul Brooke, unde ajunsesem cu o noapte înainte. Era într-o zi de duminică după-amiază. Au fost conduşi în biroul colonelului Moncrief, şeful Unității de Cercetare Chirurgicală. Le-a expus cu minuțiozitate situația în care mă aflam, încercând să-i pregătească pentru întâlnirea cu mine. Le-a atras atenția în special asupra faptului că eram acoperit pe arsuri cu o substanță neagră. „Nu ştim ce este, dar încep să cred că l-a ajutat enorm."

Colonelul i-a dus în rezerva mea de la reanimare. Arătam într-adevăr rău de tot. De fapt, arătam atât de rău că mama a fost covârşită de emoție. Tata mi-a vorbit, iar efectul fizic şi mental care l-a avut asupra mea a fost notabil. Şi asistenta şi doctorul au fost încântați să vadă că mintea mea funcționa într-atât încât i-am recunoscut vocea. Ştiam că vorbeam cu tata. Era ca şi cum mă ghida din nou către starea de conştiență. Tata a spus că l-am întrebat unde sunt? Cum am ajuns aici? În ce zi mă aflu? Mi-au răspuns şi m-au asigurat că totul va fi în regulă. Şi mama a vorbit cu mine, dar nu mi-o amintesc că a fost acolo. Asta a fost partea bună. Partea rea urma să vină.

În mintea mea mă simțeam în siguranță. Reuşisem. Tata vorbea, deci eram undeva unde puteam fi ajutat. Puteam să

mă relaxez, să mă odihnesc şi să dorm. Eram extenuat din cauza bătăliei şi a efortului fizic şi mental de a supraviețui, de a rămâne în viață. Acum că lupta luase sfârşit, mă cufundasem în odihna care atârna atât de greu în întregul meu corp, că aproape mă aflam din nou în pragul colapsului. Semnele vitale fluctuau periculos, iar starea mea se înrăutățise considerabil la scurt timp după vizita părinților mei. Personalul spitalului a reacționat imediat, dar din acel punct încolo am început să mă aşez pe o pantă ascendentă a unui deal. Va fi un deal foarte lung de urcat.

Tim încă nu ştia cine eram sau orice altceva despre mine, exceptând faptul că mă prăbuşisem în Congo cam zece zile în urmă şi primisem un tratament de bază, elementar. Prima lui prioritate era să schimbe acele şanse de 30-70. Am fost dus direct la reanimare, unde a monitorizat o varietate de etape menite să îmi fortifice condiția fizică şi am fost ținut din nou la perfuzii pentru a lupta împotriva posibilelor infecții, dar şi pentru a-mi fi hrănit organismul. Rezervele organismului meu erau aproape epuizate în acel moment. E greu de spus cât timp aş mai fi rezistat în satul din Congo până la întoarcerea lui Peron – probabil nu foarte multe zile. Eram tânăr şi puternic. Aveam o condiție fizică bună. Datorită misiunii pe care o primisem, m-am gândit că aşa şi trebuie să fie. Totuşi fusesem norocos. Există limite. Nu aş fi vrut să le întrec mai mult de atât.

Tim a stat cu mine aproape continuu, mai mult de douăzeci şi patru de ore. A făcut tot ce a putut şi, treptat, şansele s-au schimbat în favoarea mea. Chiar şi discuția cu tatăl meu, aproape un dezastru, nu a schimbat evoluția constantă de îmbunătățire a situației mele. Intenționam să mă refac. Tim şi-a adus şi el contribuția. Este unul din indivizii căruia îi datorez foarte mult. Lista devine din ce în ce mai lungă.

Pe măsură ce zilele treceau şi am fost mutat de la reanimare, Tim şi cu mine am pus bazele unei relații puternice din motive care nu ne-au fost cu desăvârşire clare

pentru nici unul dintre noi. Aveam multe în comun, ambii dintre noi ducând o viață activă şi practicând diferite sporturi, dar era mult mai mult decât atât. Pentru mine, desigur, era faptul că îmi salvase viața. Şi totuşi mai este şi altceva. Nu aş putea spune exact despre ce este vorba, dar a existat tot timpul. Şi-n ziua de azi ştiu că mă pot baza pe el şi sunt sigur că şi el simte acelaşi lucru. Întrucât el locuieşte în California, iar eu locuiesc în Virginia (sau oriunde în lume înainte de a mă retrage), legăturile noastre au fost neregulate, dar asta nu a schimbat alchimia dintre noi. Încă mai există.

După prima vizită, tatăl meu a fost prins de braț de unul dintre doctorii din cameră şi condus afară pe coridor. Doctorul s-a prezentat ca fiind chirurg oftalmolog. Nu au avut o conversație de convenință.

„Colegii mei şi cu mine am ajuns la o concluzie", a spus simplu, „va trebui să-i extirpăm fiului tău ochiul stâng".

A fost un alt şoc groaznic pentru bietul meu tată.

„De ce?". „Cum puteți să vă dați seama atât de devreme? Nu puteți să-l tratați?"

„Nu se poate", a spus chirurgul. „Fie traumatismul, fie lipsa de tratament pentru o perioadă de timp atât de îndelungată a perforat şi a infectat globul ocular. Există pericolul ca şi celălalt ochi să fie afectat dacă nu acționăm acum."

Doctorii mi-au găsit, desigur, lentilele de contact când mi-au deschis chirurgical pleoapele arse. Şi-au dat seama imediat ce s-a întâmplat. A urmat o dezbatere dacă lentilele au fost cauza pierderii ochiului meu stâng sau dacă ochiul meu drept a supraviețuit jetului de gazolină datorită acestor lentile. Am înțeles că s-au făcut nişte observații pentru cercetare pe baza acestui caz. Pentru mine sunt observații academice.

Doctorul a subliniat faptul că fiecare minut a contat. Au susținut cu tărie necesitatea extirpării ochiului stâng pentru a elimina orice risc pentru ochiul drept. În final, tatăl meu nu a avut de ales. A semnat hârtiile, regretând enorm. Ştia ce

pierdere voi suferi. I-a povestit şi mamei şi a plâns din nou. Am regretat mereu durerea pe care le-a provocat-o accidentul meu.

Ochiul stâng mi-a fost îndepărtat. Nu am ştiut. În dimineața următoare oftalmologul, împreună cu tatăl meu, mi-au spus de operație şi de ce a fost necesară. Aparent, reacția mea a fost una de resemnare. Cum aş fi putut să mă îndoiesc de decizia chirurgului? Mai ales după ce am fost pus în fața faptului împlinit. În interior, m-a durut. M-am gândit la lentilele de contact pe care nu am fost în stare să le scot. Şi m-am gândit şi la vizorul căştii de pilot pe care l-am ridicat în timp ce ne apropiam de ultima parte a zborului. Ridicarea acelui vizor mi-a oferit ultima imagine clară a unui lucru pe care o voi mai avea vreodată.

Tata s-a simțit groaznic, aş putea spune. Mama i-a aminitit că nu a avut de ales. Am fost de acord cu ea. L-am întrebat pe doctor despre ochiul care îmi rămăsese. Am încercat să mă îmbărbătez singur ca să primesc răspunsul lui.

„E în stare bună, cu excepția corneei care a fost zgâriată. Imediat ce traumatismul va fi vindecat, vom putea să facem un transplant de cornee şi-ți vei recăpăta vederea.” Nu va fi aşa uşor, dar erau nişte veşti îngrozitoare, dar bune.

Starea mea s-a îmbunătățit şi a devenit stabilă, iar Tim trebuia să-mi curețe rănile ca să-şi înceapă tratamentul. Asta presupunea îndepărtarea pastei negre-albăstrui pe care „doctorul” din Congo mi-o aplicase pe arsuri. S-a dovedit a fi o sarcină dificilă şi extrem de dureroasă. La vremea aceea pacienții cu arsuri (din câte ştiu eu) aveau de-a face cu un proces clasic numit „decojire” care consta în înlăturarea tuturor pieilor arse şi distruse din zonele care fuseseră afectate. Se apela la această procedură de curățare completă a zonelor afectate pentru a reduce astfel (sau chiar elimina) posibilitatea de infectare. Era şi primul pas în pregătirea pentru transplantul de piele. În cazul meu, din cauza pastei, decojirea a fost un proces deosebit de dur şi extrem de

neplăcut. Deşi eram sedat până la un anumit nivel, sunt sigur că la un moment dat mintea mea era conştientă. Mama mea, fie binecuvântată pentru dragostea de care a dat dovadă, a ales să stea cu mine la începuturile perioadei mele de refacere. Tata a trebuit să se întoarcă la New Jersey. Mama a stat într-o casă de oaspeți din baza militară şi m-a vizitat aproape zilnic. S-a îngrozit pe tot timpul procesului de decojire, la fel cum m-am îngrozit şi eu. De fapt, nu au putut fi mai mult de cinci sau şase şedințe, dar au părut că au durat săptămâni.

Primele şedințe de decojire au adus alte crize mai mici. Un infirmier din armată a împins o brancardă către patul meu şi mi-a spus că este timpul să intru într-un tub. Tot procesul de decojire s-a desfăşurat într-un tub mare cu apă călduță, ceea ce, cred, a făcut curățarea mai uşoară. Toate cazurile serioase erau rezolvate în tub şi din moment ce suferisem arsuri pe o suprafață mai mare de 35% din corpul meu, am fost considerat un caz serios. Norocul meu. Infirmierul m-a ridicat şi m-a aşezat pe brancardă.

Întrucât nu puteam să-l văd, i-am spus „Trebuie să fi un bărbat puternic."

„Ce te face să spui asta?" m-a întrebat.

„M-ai ridicat ca şi cum aş fi o păpuşică", i-am răspuns.

„Păi, amice, cântăreşti doar 45 de kilograme".

Eram năuc. Absolut şocat. Cântăream 75 de kilograme cu câteva săptămâni mai devreme, când mă prăbuşisem. Cum era posibil?

„E adevărat, mamă?", am întrebat-o pe mama care stătea pe marginea patului meu.

„Da, este, iar acum că eşti mai bine trebuie să te hrănim din plin."

„Nu-ți face griji pentru asta", i-am spus. Cu greu am crezut că am pierdut atâtea kilograme. Nu este de mirare că părinții mei au fost şocați când m-au văzut. Mi-am spus atunci şi acolo că trebuie să ajung la greutatea mea inițială şi să-mi recapăt forțele cât de repede posibil.

Când infirmierul m-a luat de pe brancardă şi m-a băgat în tub, apa călduță mi-a făcut bine.

Tim a ajuns după ce am stat la înmuiat cam zece minute. Mi-a explicat ce este de făcut şi de ce face asta. Apoi a început decojirea, ceea ce însemna că a apucat o pereche de pensete şi a înlăturat pielea moartă şi arsă. Pasta de pe arsurile mele tot nu putea fi îndepărtată, chiar dacă stătusem la înmuiat cincisprezece minute. Se pare că avea proprietatea de a se lipi de piele cu străşnicie. În loc să ciugulească această crustă, Tim a decis să o smulgă. Durea. Şi i-am spus lui Tim că doare. Tim suferea. Ştia că şi eu sufăr, dar ştia de asemenea, că era imperativ să-mi curețe arsurile. Mi-a făcut un calmant. Am fost ridicat afară din tub suficient pentru a fi injectat în fund, întrucât brațele îmi fuseseră arse şi erau şi foarte slabe. Mi-a fost de folos, dar doar până când a început să smulgă pielea din nou. Nesuferită durere.

„Nu are efect, tot mă doare”, i-am spus.

„Dar ți-am făcut un calmant”, mi-a răspuns.

„Doctore, îți spun că tot mă doare”.

„Îmi pare rău, voi fi mai atent”. Ştia că îmi provoacă o durere imensă şi se simțea frustrat, dar trebuia să continue. Ne-am muncit amândoi, de-a lungul a câtorva şedințe de decojire, şi Tim m-a anunțat în cele din urmă că a terminat. Nu i-am spus că eram fericit. Şi Tim era. În primul rând pentru că puteam să mă relaxez puțin, dar şi pentru că arsurile arătau atât de curate. Nu apăruse nici o infecție. Orice ar fi fost acea pastă făcuse minuni pentru mine. Următorul pas era transplanturile de piele.

Fiind primul spital din lume cu facilități în tratarea arsurilor, Brooke spunea bun venit, în orice zi, unui val constant de personal medical şi doctori în trecere, care erau interesați să învețe despre tratamentele aplicate aici. Mulți vizitatori veneau din străinătate. Într-o după-amiază, înainte de a fi decojit, mă odihneam în pat şi discutam cu mama, iar un grup de medici străini erau escortați către rezerva mea. Când au ajuns la mine, Tim le-a făcut o scurtă expunere a

situației mele: sosit de curând; avion prăbuşit în Africa; arsuri considerabile.

Unul dintre medicii vizitatori, un etiopian, a spus: „Oh, văd că foloseşti acelaşi lucru care se foloseşte uneori în Africa în cazul arsurilor grave."

„Poftim?", l-a întrebat Tim.

„Mă refer la substanța neagră de pe arsurile lui", a menționat etiopianul.

„Şti ce este?" l-au întrebat Tim şi colegii lui.

„Nu chiar", a răspuns el. „Se foloseşte în principal în zonele rurale. E un remediu tribal care a fost folosit de ani şi ani, poate de secole."

„Şti în ce constă compoziția lui?" l-a întrebat Tim din nou.

„Nu am idee. Am auzit că un ingredient îl constituie o specie de şarpe fiert", a adăugat etiopianul.

Cel puțin era un indiciu. Tim i-a spus doctorului etiopian că medicii de la Centrul de Arsuri au considerat că această pastă mi-a salvat viața, prevenind infecțiile şi dezhidratarea şi i-a mulțumit pentru bucățica din puzzle pe care i-a furnizat-o. Totuşi vroiau cu toții să ştie mai multe despre compoziția substanței. Câteva luni mai târziu, doi medici din aviația militară au fost trimişi în Africa ca să investigheze structura pastei. Au reuşit să obțină mostre şi, la prima vedere, era constituită din ulei de şarpe, scoarță de copaci şi ierburi. Unele ierburi nu au putut să fie identificate cu precizie. Orice ar fi fost, o iubesc!

Nici primul transplant de piele nu a fost o acțiune amuzantă. Nimeni nu mi-a explicat cu adevărat în ce urma să constea procedura. Probabil că acelaşi lucru ca şi până acum. M-au dus pe targă în sala de operații pe la 7 dimineața şi stăteam întins, aşteptând ceea ce urma să se întâmple. Mă temeam şi nici nu vedeam, dar ascultam cu atenție şi am simțit activitate în cameră.

Câțiva oameni discutau. Eram consternat auzind că vorbeau despre un picnic din ziua anterioară. Ce naiba este asta? Mi-am zis eu. Cui naiba îi pasă de nenorocitul de

picnic? O operație delicată este pe cale să înceapă. Cine este responsabilul aici? Probabil că ei cred că mi-a fost administrat un sedativ şi că eram pe tărâmul duşilor. Nu m-am putut abține să nu comentez.

„S-a terminat discuția despre picnic? Vă ocupați serios de operația asta?”

Nu mi s-a răspuns la întrebare, dar cineva mi-a pus o mască de cauciuc pe gură şi pe nas. Anestezicul trecea prin ea – oribilă chestie – şi după câteva respirații adormisem. Mai târziu, mi s-a explicat că tensiunea, din sala de operații se înlătură deseori prin discuții aparent stupide. Ceea ce auzisem nu era deloc un obicei neobişnuit. Tim a intrat în scenă la câtva timp după ce am fost adormit.

M-am trezit din nou la reanimare. Îmi simțeam pieptul constrâns. Mă simțeam slăbit, dar am încercat să trec în revistă ceea ce se întâmplase. Nu mi-am dat seama. Am încercat să mă ridic, dar am fost reținut cu blândețe. O infirmieră m-a rugat să mă relaxez. Asta am şi făcut până mi s-a limpezit mintea şi am putut să urinez.

Apoi m-au dus înapoi în rezervă. Mama aştepta. Deşi a încercat să ascundă faptul că era şocată când m-a văzut, totuşi puteam să simt că aşa era. Trei infirmieri m-au mutat cu mare grijă de pe brancardă pe patul din rezervă şi mutarea s-a făcut cu mine în poziție orizontală. Motivul s-a dovedit a fi evident imediat. Partea superioară a toracelui, neatinsă de gazolina în flăcări, fusese astfel văduvită de pielea „virgină”, nearsă, utilizată pentru a insera grefe pe arsuri. Grefele erau bandajate. „Zonele donator”, cum sunt numite în limbajul medical, fuseseră pur şi simplu acoperite cu un material din tifon. Sângele picura de peste tot şi arătam ca o masă de carne însângerată. Nu este de mirare că mama era oripilată. Tim a venit şi a explicat ce îmi făcuse. Totul se desfăşurase bine, dar voi simți o stare de disconfort pentru o vreme. Avea dreptate în ambele situații, mai ales privind pe cea de-a doua. Când a spus „disconfort” s-a referit la durere adevărată. Pe măsură ce efectul anesteziculuiui se pierdea, pieptul mă durea

din ce în ce mai acut. Era dureros să mă şi mişc o dată ce sângerarea se oprise, iar rănile începuseră să se usuce. Trebuia să evit să respir profund, să strănut, să tuşesc sau să râd. Din fericire situația aceasta nu a durat prea mult. În câteva zile, zona donatoare s-a uscat, iar pansamentele au căzut. Cam după un an, cu greu ai fi putut spune ce mi se întâmplase. Totul fusese pentru o cauză bună.

La scurt timp după sosirea mea la spitalul Brooke a venit să mă vadă un psihiatru. Am ştiut imediat de ce se afla acolo. Fantasmele care mă bântuiseră în satul din Congo au continuat şi în spital. În mod frecvent, în fiecare noapte şi uneori chiar şi de două sau de trei ori pe noapte, eram urmărit de un bărbat negru care mă înjunghia cu o suliță în timp ce mă plimbam în roller-coaster. Acum puteam să fug – dar atât cât să evit să fiu ucis. El reuşea să mă înjunghie, de cele mai multe ori în mod repetat, iar eu pur şi simplu nu puteam să scap. Bărbatul apărea întotdeauna când eram inconştient. Horcăiam (sunete îngrozitoare), țipam şi mă zvârcoleam în pat. O asistentă sau un infirmier, uneori amândoi şi uneori şi mama mă calmau. Dormeam intermitent, iar asistentele îşi făceau datoria şi notau toate aceste incidente. De câteva ori chiar mi-a fost teamă să adorm.

Ştiam perfect de bine că toate astea erau numai în capul meu. Ştiam că erau banale coşmare urâte, rezultat al evenimentelor din Congo. Şi cu toate astea erau foarte reale şi mă chinuiau enorm de tare. Şi nu-mi erau de nici un ajutor în procesul de vindecare. Mama, care fusese martoră la câteva dintre aceste scenarii, era foarte îngrijorată.

Psihiatrul era, de fapt, foarte priceput. Am discutat întregul episod din coşmarul meu şi am încercat să-i explic cât de bine am putut, ce se petrecea în el: călătoria cu roller-coaster-ul şi restul. M-a ascultat cu atenție, aşa cum a făcut-o şi mama mea, care s-a speriat încă o dată. Am căzut amândoi de acord că am fost la un pas de moarte.

Apoi a venit rândul lui. Mi-a explicat că fără îndoială mă simt în nesiguranță, amenințat. Ce rahat, mi-am zis, dar nu am spus-o cu voce tare. A continuat. Acestea erau doar vise şi frecvența lor îşi va reduce treptat din intensitate. Într-o zi se vor opri. Cu cât mai repede, cu atât mai bine, am sperat.

A avut dreptate. Pe măsură ce îmi recăpătam forțele, iar intervalele dintre operații se lungeau, coşmarele deveneau din ce în ce mai rare.

Fără doar şi poate sfârşitul bărbatului negru cu suliță era aproape. A survenit mai bine de trei ani mai târziu. Eram căsătorit şi locuiam în Hong Kong. Soția mea a asistat la câteva coşmaruri, în timpul cărora țipam şi mă răsuceam în pat până când mă trezea. I-am explicat despre ce era vorba şi a înțeles, dar totuşi o deranja situația. Apoi, într-o noapte, în vis, bărbatul a apărut din nou. De data asta aveam un pistol. L-am văzut ascuns în tufe şi am tras. Era departe, dar l-am văzut prăbuşindu-se. Se terminase. Nu l-am mai visat niciodată. Nu ştiu dacă l-am omorât sau doar l-am rănit, dar nu a mai avut de-a face cu mine niciodată.

În timpul celor două luni petrecute la spitalul Brooke am avut o mulțime de vizitatori. Agenția, care dorea să mă ajute să trec peste chin, acorda unei persoane, cel puțin o dată pe săptămână, bilete de avion până la San Antonio ca să mă viziteze. Era un contact cu realitatea. M-am bucurat enorm de fiecare vizită. Mi-au ținut gândurile departe de accident.

David G., un adevărat erou ținând cont de experiențele prin care trecuse în timp ce fusese luat ostatic de rebelii Simba, m-a vizitat şi m-a ținut la curent cu evenimentele din Congo. Revolta Simba fusese înăbuşită în primăvara anului 1965. Ca toți ceilalți, David suferea văzând situația în care mă aflam.

Îmi amintesc că fratele meu Bob, cu unsprezece luni mai tânăr decât mine, m-a vizitat şi el. Obişnuiam să ne întrecem la scandenberg. Mi-a sugerat să ne continuăm obiceiul şi m-a provocat la o partidă. Mama s-a opus. Am râs şi m-am retras spunând că nu eram pregătit încă. De fapt, nici nu puteam să

țin un creion în mână şi eram hrănit de altcineva. Mâinile erau incredibil de slăbite. Dar eram pe punctul de a încerca să mă apuc să merg din nou.

După săptămâni în care am stat orizontal, am fost dus la o piscină, unde am făcut hidroterapie, ca să încep să-mi folosesc picioarele din nou. Acum eram pregătit. Doi infirmieri mi-au înfofolit cu grijă picioarele, ca să nu riscăm să provocăm rupturi ale venelor, şi m-am ridicat. Bob se afla acolo să mă ajute. Mă ghida printre obstacole şi la colțuri şi am mărşăluit în susul şi în josul holurilor cât de mult timp am putut rezista. Era un obicei zilnic pe care îl îndeplineam pentru a-mi recăpăta forțele. Prezența lui Bob mi-a fost de ajutor la primele încercări. Tata a venit din nou să mă viziteze, ca şi o mătuşă şi unchiul din Houston, dar şi bunica mea de origine suedeză. După ce mi-a ascultat toată povestea a spus: „Am ştiut mereu că vikingii sunt rezistenți şi tu ai dovedit lucrul ăsta.” Sfânta mea mamă a stat cu mine la spitalul Brooke de la începutul lui martie până la începutul lui mai. Era foarte cunoscută şi devenise îndrăgită la Centrul Arsurilor. Ori de câte ori dormeam, sau eram la tratament, ori în sala de operație, mama îngrijea şi de alți pacienți. Bună şi sensibilă, a fost o mană cerească pentru mulți, cum desigur a fost şi pentru mine. Îmi făceam griji pentru sarcinile şi responsabilitățile ei de acasă, dar ea nu vroia să mă părăsească. „Când vei fi mai bine, voi pleca”, îmi răspundea întotdeauna. Când va fi asta? Mă întrebam. Ştiam că era o nevoie stringentă de a sta în spital, dar nu mi-a venit să cred sau să accept faptul că mă aflam aici de mai bine de câteva luni. Eram nerăbdător să termin o dată cu totul, dar am hotărât că este mai bine să iau lucrurile rând pe rând, câte unul pe zi. Aveam să descopăr că luasem o hotărâre bună.

Într-o dimineață, mama, care stătea ca de obicei alături de patul meu, a răsuflat întretăiat. Nu era stilul ei.

„Ce s-a întâmplat, mamă?”

„Am primit o factură”, mi-a răspuns.

„Pentru ce?”

„În valoare de 23.400 de dolari.”

„Pentru ce este factura?”

„O vom plăti tot restul vieții noastre.” Vorbea cu greutate.

Pentru familia mea 23.400 $ erau o mulțime de bani. I-am cerut cu mult calm să-mi explice despre ce era vorba. Mi-a explicat. În corespondența din ziua aceea se afla şi un plic de la aviația Statelor Unite. Era o factură – pentru mine – reprezentând costul transportului din Congo până în Texas. De fapt, costul acoperea întreaga călătorie făcută de avionul 707. De la baza aeriană McGuire din New Jersey până în Leopoldville, în Texas şi înapoi la bază. La un tarif de câteva sute de dolari pe oră (nu-mi mai amintesc exact cifrele), datoram aviației militare marea sumă de 23.400 $. Nu m-am putut abține să nu râd. Mama nu găsea că este amuzant deloc. Incidentul îşi avea rădăcina în faptul că voiajul meu fusese atât de neobişnuit. Toată aviația ştia că Secretarul Apărării i-a trimis să mă aducă din Africa. Foarte puțini oameni ştiau că CIA era implicată sau că eu eram un ofițer CIA. Sosirea mea fusese ținută în secret şi existau întrebări la care nu se răspunsese. „James Bond a fost rănit”, circulau zvonurile la Brooke. Notele de subsol spuneau că atunci când personalul administrativ al aviației militare a început să prelucreze datele şi informațiile pe care le aveau la dispoziție, singurul nume pe care îl aveau să-l treacă pe factură era al meu. Aşa că am primit factura pentru costurile provocate. În sinea ei, modul de acțiune al celor din aviație era perfect logic.

Ce era de făcut? Sună-l pe reprezentantul din San Antonio al Agenției, i-am spus mamei. El va trimite factura la Cartierul General. Asta a şi făcut şi nu am mai avut de-a face cu această chestiune. A fost achitată. V-ați putea întreba cu uşurință câte țări din lume ar fi avut asemenea resurse necesare pentru a efectua un asemenea zbor, ca să salveze un ofițer începător rănit şi le-ar mai fi pus şi la dispoziție cu atâta bună voință? Răspunsul este o singură țară.

În două luni petrecute la Centrul Arsurilor starea mea a devenit stabilă şi s-au făcut primele grefe de piele inițiale

pentru arsurile mele. Din nefericire mai rămăseseră multe de făcut. Am discutat îndelung şi am decis că trebuie să fiu transferat la spitalul Walter Reed din Washington. Decizia fiind luată, mama m-a părăsit fără tragere de inimă şi s-a întors în New Jersey. Walter Reed se afla doar la patru ore depărtare de mers cu maşina.

În mod ciudat, sentimentele mele față de Centrul Arsurilor erau contradictorii. Pe de o parte, în mod cert mi-a salvat viața şi m-a pus pe drumul care mă aducea înapoi la viața mea. Pe de altă parte, nu puteam să mi-l vizualizez în minte o dată ce l-am părăsit şi nu eram în stare să dezvolt nici un fel de sentiment față de acel loc. Rezerva mea, tuburile de decojire, holurile pe care le străbăteam în sus şi în jos sunt amintiri şterse, vagi. Sunt banale, nu au nici o profunzime în mintea mea. Nu m-am mai întors nicicând acolo.

Călătoria până la Walter Reed a fost monotonă şi plicticoasă. Mi-am luat la revedere de la câteva persoane din spitalul Brooke. Tim nu era în spital aşa că nu am putut să îmi iau la revedere de la el. Zborul nu a fost presărat cu nici un eveniment.

La Walter Reed din Washington, m-au transportat în secția numărul 9. Infirmierul care mă însoțea s-a oprit la oficiul asistentelor ca să anunțe sosirea noastră.

„Pacient de la Brooke din Texas", a spus.

„Mda, îl aşteptam", i-a răspuns asistenta. „Urmează-mă."

Am remarcat că, spre deosebire de Texas, era linişte. M-au mutat în pat. Asistenta mi-a explicat cum stau lucrurile la Walter Reed. Am fost surprins să aflu că secția unde mă aflam, secția numărul 9, era o secție VIP rezervată doar pentru ofițerii militari superiori. Mi-a arătat butonul de urgențe şi m-a instruit să nu mă dau jos din pat singur, nici când aveam nevoie la baie.

Acesta avea să fie începutul a ceea ce era numit, în termeni medicali, „perioada de reconstrucție".

În primul meu sfârşit de săptămână la Walter Reed, părinții mei, sora mea mai mică, Diann, şi fratele meu cel mai mic, Greg, au venit din New Jersey să mă vadă. Ambii erau şocați. În special Greg era afectat de ceea ce văzuse – simțeam asta. Era o zi frumoasă şi am primit permisiunea de a ieşi la plimbare în părculețul de peste drum de spital. Trebuia să fiu ghidat, iar mama şi tata i-au cerut lui Greg să mă ajute. M-a luat de mână şi a încercat să mă conducă, dar din moment ce nici unul din noi nu avea experiență în domeniul acesta, nu a trecut mult timp până am căzut. Nu a fost o căzătură serioasă şi nu m-am lovit rău, doar câteva zgârieturi, dar Greg s-a supărat, crezând că într-un fel a fost vina lui. Mi-a părut rău, dar nu erau multe de zis sau de făcut.

Cea mai mare angoasă a mea de atunci era timpul. Simțeam că nu merg pe drumul meu şi îmi doream foarte mult să mă însănătoşesc complet, într-o perioadă cât de scurtă posibil. Încă negam gravitatea accidentului pe care îl suferisem. În realitate, niciodată nu am acceptat că am fost rănit serios şi era nevoie de timp ca să mă refac. Continuam să cred că „în câteva luni" voi ieşi din spital şi mă voi întoarce la lucru. Nimeni niciodată nu m-a trezit la realitate. Mă concentram asupra viitorului apropiat pentru că nu exista altă variantă. Nu am fost niciodată restricționat fizic şi asta făcea situația şi mai grea. Cu toate astea eram rănit şi stăteam în spital şi trebuia să trăiesc cu aceste două realități. Am încercat să mă folosesc de fiecare zi ca să înregistrez un progres cât de mic aşa încât să mă apropii din ce în ce mai mult de momentul când mă voi reîntoarce la lucru. Acest tip de abordare şi atitudinea mea m-au făcut să trec prin nişte perioade dure.

Aşa cum doctorul Duffy mi-a promis în prima noastră întrevedere, prima mea operație, aceea prin care mi se înlăturau cicatricele de pe pielea degetelor, a avut loc în dimineața zilei de luni, după sosirea mea la spital. Din fericire voi mai fi operat de mai multe ori. (Însumând toate operațiile, mari şi mici, cu anestezie locală sau generală, au fost peste

35 de operații.) Eram primul pe lista de operații din ziua aceea – întotdeauna mi-a plăcut asta pentru că nu trebuia să zac o dimineață întreagă aşteptând să-mi vină rândul. Procedura era similară celei din Texas. Am fost anesteziat. M-au transportat de-a lungul holului de lângă sala de operații pe care o vom folosi. Anestezistul s-a oprit şi a pus nişte întrebări de rutină. Apoi m-au introdus în sală. Uneori, ca şi în ziua aceea, îl auzeam pe doctorul Duffy, alte dăți, nu. La primele intervenții îmi scoteau masca de oxigen de pe față. Mai târziu, la următoarele operații, foloseau perfuzii în care introduceau pentatol de sodiu la momentul potrivit şi adormeam instantaneu chiar în mijlocul unui cuvânt. Dar de data asta foloseau oxigen, care nu mi-a plăcut niciodată.

M-am trezit ca de obicei în sala post-operatorie. Semnele vitale sunt verificate din sfert în sfert de oră şi rămâi în această încăpere până când totul pare normal şi poți urina. Întotdeauna eram nerăbdător, nu ştiu cu exactitate de ce, să scap din sala de reanimare şi să mă întorc în rezerva 9. Imediat ce mi-am dat seama cum funcționează procedura, m-am străduit să devin lucid din nou şi să cer plosca (asta la ultimele operații) sau un infirmier să mă ajute să urinez. După ce ai făcut lucrul ăsta de mai multe ori, devine un automatism. În această zi mi-am dat seama că ceva nu era în regulă. Mi-a luat o clipă ca să îmi dau seama de ce mâna mea dreaptă, înfăşurată într-o minge uriaşă din bandaje atârna de un scripete mobil de lângă patul meu. Nu mă durea nimic pentru că eram încă amorțit din cauza anesteziculuí. Durerea urma să sosească curând. Era incomod să stai întins în pat cu o mână agățată de un scripete, dar nu aveam de ales. Trebuia să-mi țin brațul mai sus decât restul trupului tot timpul, aşa încât presiunea sângelui să nu strice ceva din intervenția chirurgicală reuşită. Este greu de apreciat cât timp am stat în sala post-operatorie în ziua aceea. În cele din urmă asistenta m-a anunțat că mă voi întoarce în rezerva 9.

Era vremea prânzului, aşa că îmi petrecusem cea mai mare parte a dimineții fie în sala de operații, fie în cea post-

operatorie. Nu simțeam nevoia să mănânc nimic, aşa că am sărit peste masa de prânz. Asistenta a încercat să-mi aranjeze nişte perne în jur ca să stau mai confortabil, dar cu mâna atârnând de un scripete nu prea era o acțiune uşor de finalizat. Mâna a început să mă doară, treptat-treptat la început, iar apoi durerea năvălea în puseuri. Mă durea rău. În ciuda faptului că soția mea susține contrariul, am avut întotdeauna un prag de durere un pic mai ridicat decât alții. Durerea asta a depăşit pragul suportat de mine atât de mult încât am găsit şi am apăsat butonul de urgență ca să chem asistenta. Ea şi-a făcut apariția cu promptitudine.

„Aveți probleme, domnule Holm?”

„Mă doare mâna ca naiba.”

„Mda, chirurgia mâinii este dureroasă. Pot să vă dau un calmant dacă doriți.”

„Cu cât mai repede, cu atât mai bine”, i-am răspuns imediat. „De fapt durerea pulsează.”

„Da, ştiu”, răspunse şi părăsi încăperea. S-a întors în câteva minute. „Te voi înțepa în şoldul stâng.” M-a întors pe o parte şi ea mi-a injectat calmantul.

„Multe mulțumiri. În cât timp îşi va face efectul?”

„Te vei simți mai bine foarte curând”. Şi aşa a şi fost. Până atunci fusesem concentrat asupra durerii care pulsa şi după cinci sau zece minute am simțit cum mă ia somnul. Nu mai simțeam nici o durere.

Dacă durerea se repetă, pur şi simplu îți faci un reper din asta. Chirurgia mâinii presupune o durere intensă. Te duce în groapă, cum se spune în jargonul de azi. Din cauza densității nervilor localizați în mâini, senzația de durere este intensă şi amplificată. Din păcate, acest scenariu s-a repetat deseori: când o mână, când alta au fost operate în următorii doi ani.

În câteva ore, durerea a revenit. Am încercat să o ignor o vreme, după ce eram complet treaz, dar nu a ținut prea mult. Am apăsat din nou pe butonul de urgențe.

„Totul este în regulă?” m-a întrebat asistenta.

„Nu, mâna mă doare din nou”, i-am răspuns.

„Îmi pare rău. Calmantele sunt prescrise la câte patru ore şi nu au trecut decât trei ore şi jumătate de la ultima injecție.”

Eram perplex şi nu înțelegeam. „Dar mâna mă doare din nou”, am spus.

„Îmi pare rău, astea sunt ordinele doctorului. Mă voi întoarce într-o jumătate de oră, promit” şi a ieşit din camera mea.

Era politica spitalului – prostească, dar de neschimbat. A fost o problemă continuă pentru mine, în special în primele zile de după operație. Dar nu exista deloc nici o altă opțiune. Am aşteptat o perioadă de timp care mi s-a părut interminabilă şi am apăsat din nou pe buton. Exista un sistem bazat pe interfon, aşa că uneori asistentele, mai degrabă te întrebau ce doreşti, decât să vină în cameră.

„Mâna mă doare în continuare. Nu au trecut cele patru ore?”

„Mai sunt încă cincisprezece minute, domnule Holm. Voi veni la dumneavoastră de îndată ce voi putea.”

Era o situație extrem de frustrantă, dar aşa decurgeau lucrurile şi trebuia să mă obişnuiesc cu ea.

Pe parcursul zilei, în secția 9 lucrau trei sau patru asistente şi câțiva infirmieri. Seara şi pe timpul nopții doar câte o asistentă era de serviciu. Inevitabil am ajuns să le cunosc mai bine decât pe restul. De la ora patru până la miezul nopții, doamna Lee, o încântătoare chinezoaică din Georgia, era de serviciu şi, pe perioada şederii mele prelungite, am ajuns să o cunosc chiar bine. De la miezul nopții până la opt eram îngrijit de doamna Moore, o femeie în vârstă, foarte pregătită care era întotdeauna veselă şi înțelegătoare în acelaşi timp. Ambele erau extrem de competente şi nu făceau parte din armată, ceea ce a fost un mare noroc pentru mine.

În noaptea primei operații la mână, aceiaşi durere intensă mă chinuia înainte ca cele patru ore să se scurgă şi scenariul s-a repetat timp de câteva ore. Şi am aşteptat ca cele patru

ore să se încheie. În ciuda relației de prietenie pe care o construisem cu ambele asistente pe timpul şederii mele la Walter Reed, politica intervalelor de câte patru ore referitoare la calmarea durerii nu a fost niciodată încălcată.

Şi mai era şi multi-prezenta „zonă donor”, un punct pe corpul meu (în cazul acesta coapsa stângă) de unde doctorul Duffy a hotărât să ia o bucățică de piele ca să o folosească în reparațiile care făceau obiectul acestei operații. Zona donor era crudă şi însângerată, ca şi cum cineva îmi smulsese o fâşie de piele. De fapt asta şi făcuseră, dar într-un fel sofisticat, utilizând un dispozitiv care semăna cu o maşină de ras electrică. Probabil că exista o strategie anume prin care îmi luau piele din anumite zone ale corpului, dar nu mi-am dat niciodată seama de ea. Întotdeauna părea că aleg o zonă incomodă – o zonă pe care toți vizitatorii invariabil o remarcau, izbindu-i în momentul în care păşeau în camera mea. Nu era un gest intenționat, desigur, dar asta nu făcea strategia deloc mai puțin dureroasă.

Ca să se refacă mai repede zona donor, o lampă electrică cu un gât flexibil şi expandabil fusese aşezată deasupra patului. Fusese programată să usuce zona donor douăzeci şi patru de ore pe zi astfel încât pansamentele din tifon să se usuce singure şi să se desprindă. De obicei operațiunea dura patru zile numai dacă, din când în când, nu apărea o zonă mai mare.

Mi-am petrecut cam 48 de ore primind calmante contra durerii la fiecare patru ore. Atât de mult timp a fost nevoie ca durerea să se potolească. În acest timp şi fundul meu se umpluse de bube, dar nu m-am plâns niciodată. Apoi intervalele la care mi se administrau calmantele au crescut la cinci sau şase ore şi treptat, treptat perioadele s-au rărit până când nu am mai luat nici un calmant – nu mai exista durere. Mă temeam să nu devin dependent de calmante, dar şi să nu fac vreo greşeală oprind administrarea lor imediat ce puteam suporta durerea. De obicei asta se întâmpla undeva în a treia sau a patra zi după operație. În această perioadă de timp mi-a

fost imposibil să mă odihnesc. După fiecare administrare a calmantului eram liniştit doar timp de câteva ore. O durere şi mai mare mă trezea şi o luam de la capăt. La fel de nesuferită era şi mâna care atârna pe scripetele mobil. Nu există prea multe poziții pe care le poți adopta în timp ce stai întins cu un braț suspendat în aer de o parte a patului. Să nu mai amintim şi de lampa programată să usuce zona donor. Sunt sigur că am testat toate variantele posibile de posturi şi niciodată nu am găsit una care să fie confortabilă.

În timpul perioadelor post-operatorii, datul jos din pat ca să merg la baie constituia o problemă. Dar întotdeauna am făcut asta singur, pentru că refuzam cu încăpățânare orice alternativă – ca de exemplu o ploscă. Ca să ajung la baie aveam nevoie de un infirmier ca şi de o asistentă care îmi schimba patul în timp ce îmi făceam nevoile. Asistentele şi infirmierii erau extrem de înțelegători şi săritori, dar întotdeauna mă simțeam uşurat când îmi dădeau jos mormanul de bandaje şi îl lăsau pe pernă lângă mine.

După ce mi-am revenit după prima operație, adică după ce am stat patru cinci zile întins în pat, am participat la prima şedință de kinetoterapie, dintr-un program special al spitalului Walter Reed. Era cu adevărat impresionant. Nu puteam să văd, dar simțeam că întreaga bază de tratament era imensă, petrecându-se multe activități în jurul meu, şi am concluzionat că personalul implicat era destul de mare ca număr. Doctorul Duffy mi-a prescris câte o activitate în fiecare zi. Să închid şi să deschid degetele şi să îmi întăresc musculatura cotului stâng care înțepenise în poziția îndoit. Terapeuții îşi făceau excelent meseria, fiind extrem de grijulii, şi explicându-mi tot timpul ce fac şi de ce acționează aşa. Am învățat multe lucruri despre mâini în timpul petrecut cu ei.

Înlăturarea rănilor de pe mâinile mele nu fusese o acțiune la fel de complexă precum obținerea unei mobilități mai mari a tuturor articulațiilor degetelor, rotirea închieturilor mâinilor şi exercițiile de desțepenire a cotului stâng. La primele şedințe, terapeuții făceau ceea ce era posibil datorită

restricționării cauzate de rănile încă nevindecate. Mâinile erau cu adevărat un dezastru şi chiar şi în prezent am lipsuri mari în ceea ce priveşte dexteritatea acestora. Dar am mâinile şi pentru asta trebuie să-i mulțumesc unui „doctor” necunoscut din Africa.

Kinetoterapeuții acționau cu mişcări de bază asupra cotului meu stâng. La început nu a fost nevoie de nici o operație, cu toate că s-a făcut una ca să fie înlăturate cicatricele mari. Mare parte din probleme a fost cauzată de mine care îmi petreceam tot timpul încercând, în esență, să îmi protejez mâinile de orice factor care le-ar fi provocat durere. Îmi țineam în mod constant brațul stâng, care mă durea, mai mult întins de-a lungul pieptului, chiar şi atunci când am început să merg. Astfel, depozitele de calciu s-au acumulat în jurul închieturii cotului. Ca să rezolvăm problema, un terapeut mă apuca de închietura mâinii şi îmi flexa brațul ca să-i întărească musculatura. Mi s-a spus că în timp, puțin câte puțin, depunerile de calciu vor dispărea şi îmi voi recăpăta întreaga capacitate de a folosi închietura cotului. Toate bune şi frumoase. Numai că desfăşuram o supra activitate extrem de neplăcută. A fost nevoie de şase luni de kinetoterapie, apoi de operația finală care înlătura țesutul cicatrizat, ca să îmi recapăt flexibiliatea pe care o am acum – aproape sută la sută.

Foarte repede mi-am dat seama că o şedință de gimnastică pe zi nu era suficient. Mă gândeam că două şedințe pe zi vor accelera procesul de recuperare şi voi ieşi şi din spital mai repede. Aşa că l-am convins pe doctorul Duffy să îmi prescrie două şedințe de kinetoterapie pe zi. În ciuda durerii care însoțea fiecare şedință, le aşteptam cu nerăbdare ca să observ progresele pe care simțeam că le fac. Şi niciodată nu am uitat să le mulțumesc kinetoterapeuților pentru ceea ce au făcut să mă ajute. Aveam relații apropiate de prietenie cu câțiva dintre ei şi simțeam că erau indivizi cu adevărat dedicați meseriei pe care şi-o aleseseră. Imediat au acceptat să lucreze cu mine de două ori pe zi şi au răspuns şi cererilor mele de a face nişte

mişcări suplimentare care să îmi tonifice întreaga musculatură. Ca să îmi recapăt forma fizică am început şi am perseverat pe toată perioada kinetoterapiei să mă ridic şi să mă aşez pe scaun, să mişc picioarele şi să fac întinderi. În mai puțin de un an, greutatea şi forța organismului erau la fel cum au fost când avionul s-a prăbuşit.

Având o operație a mâinii la activ, l-am întrebat pe doctorul Duffy când va avea loc următoarea intervenție la ochi. Mi-a înțeles pe deplin îngrijorarea şi mi-a spus că eram deja programat pentru o întâlnire cu şeful clinicii de oftalmologie de la Walter Reed. Aveam să descopăr mai târziu că unul din motivele pentru care fusesem trimis la Walter Reed era tocmai reputația şi experiența clinicii de oftalmologie. Doctorul Raines, şeful secției de oftalmologie, se pusese la punct pentru întâlnirea cu mine. L-am plăcut imediat. M-a asigurat că mi-a urmărit cazul de când am fost transferat la Walter Reed. Mi-a înțeles îngrijorarea şi avea încredere că operația îmi va reda vederea. Împreună cu un coleg mi-au examinat ochiul amănunțit, folosind o varietate de instrumente şi dispozitive, toate noi pentru mine.

„Traumatismul este aproape vindecat, dar cu siguranță este prea devreme să vorbim despre transplant."

„Cât timp ar mai dura?" am insistat.

„Chiar nu ştiu. Nu este ceva cu care trebuie să ne grăbim. Trebuie să ai răbdare şi încredere în mine. Ştiu că este dificil."

M-am întors în camera mea – am fost dus în camera mea, ca să fiu mai exact – resemnat la gândul că nu era nici o cale prin care să sar peste vreo etapă din procesul de vindecare. Numai când rana din interiorul ochiul se va vindeca, vom putea acționa, dar nicicum mai înainte. Prietenii şi colegii au reacționat imediat față de situația mea şi le port o imensă recunoştință. Imediat ce vestea transferării mele la Walter Reed s-a răspândit, parada vizitatorilor a început. Şi nu s-a oprit niciodată. Asistentelor şi personalului secției 9 le venea cu greu să creadă. Rare au fost serile când nu am avut nici un vizitator, dar sfârşiturile de săptămână nu au fost

niciodată goale. Vizitele au continuat de-a lungul celor doi ani petrecuți aici. Ar fi imposibil să spun cât de mult au însemnat aceste vizite pentru moralul meu.

Dede, cu care mă întâlneam înainte de a pleca în Congo, m-a vizitat de câteva ori pe săptămână. Drăguță, sensibilă şi timidă, m-a sprijinit şi mi-a fost devotată. Locuia în Georgetown şi lucra la Agenție, aşa că trebuia să călătorească o oră cu autobuzul ca să ajungă la Walter Reed să mă viziteze. În primele patru sau cinci luni, câteva alte fete au venit să mă viziteze, uneori şi când era Dede aici. Nu a avut nici o reținere nici ea şi nici celelalte fete, iar doamna Lee, asistenta din tura de seară, obişnuia să mă tachineze după ce plecau vizitatoarele mele. I-am spus că erau pur şi simplu amabile şi că le apreciam gestul.

Un coleg de la Agenție, Peter Connell, care mai târziu a devenit avocat, împreună cu soția lui, Ann, au fost minunați. Ann este fermecătoare, veselă şi înțelegătoare, o persoană foarte specială, şi nu voi uita cât de bună a fost cu mine. Pe perioada 1965-1966, cât timp nu am văzut, m-a vizitat cu regularitate şi mi-a citit fie din reviste, fie din ziare noi timp de o oră. I-am fost mereu recunoscător pentru că mi-a dat sentimentul de a fi permanent la curent cu evenimentele zilei. Darul ei generos de la vremea aceea a însemnat enorm pentru mine.

Începând cu prima lună petrecută la Walter Reed, am putut, de asemenea, să mă bazez pe vizitele regulate de duminică dimineața ale lui Ray Barkley, pe care l-am întâlnit prima oară în Laos unde lucra la un caz, ofițer fiind, în sediul de la Vientiane. Nu prea ne-am întâlnit de multe ori, pentru că el lucra în capitală, iar eu, undeva, la țară. Dar l-am simpatizat şi rămăsesem prieteni. Nu mă aşteptam la seriozitatea cu care m-a tratat de-a lungul întregului an cât am fost orb. După o călătorie în afara oraşului, apărea în fiecare duminică dimineață, după micul dejun, cu câte un exemplar din *Sunday New York Times* şi *Sunday Washington Post* sub braț. În următoarea oră, uneori două, îmi citea

articole din diferite rubrici ale ziarului. Aveam gusturi similare aşa că întotdeauna se focaliza şi îmi punea întrebări pe marginea articolelor de interes. Îmi dezvăluia câte puțin şi din informațiile pe care le avea de la birou, despre ceea ce se petrecea în sud-estul Asiei. Încă o dată, subliniez că vizitele lui mi-au servit ca să mă țină la curent cu ceea ce se întâmpla şi, deşi de la distanță, mă simțeam implicat în evenimente. Cum se poate ca cineva să fie atât de amabil? Chiar nu îmi dau seama. Încă mă simt profund recunoscător față de el pentru multele ore din timpul lui pe care şi le-a petrecut cu mine.

Întrucât eram prieten apropiat cu Mike Deuel, un alt coleg şi partener de pe vremea anului pregătitor din CIA (1961), i-am cunoscut şi m-am bucurat de compania părinților lui: Wally, şi el activând în echipa CIA şi soția sa, Mary. Pe cât de clar şi de antrenant era Wally în timpul lecturilor noastre care făceau parte din antrenamentul meu, pe atât de rezervat era atunci când venea vorba de aspectul social al vieții mele. Împreună cu alți câțiva membri necăsătoriți din grupa noastră, am luat cina împreună cu familia Deuel de câteva ori în timpul anului de pregătire. Întotdeauna erau nişte momente absolut plăcute. Wally ne istorisea întâmplări despre viața lor din Beirut, Roma, Berlin sau din alte locuri, iar Mary, care cu siguranță auzise poveştile de nenumărate ori, intervenea cu observații pertinente menite să îl readucă pe Wally pe firul narațiunii.

Când Wally a auzit că mă aflu la Walter Reed, m-a căutat prompt şi a întrebat dacă poate veni să mă vadă. A fost un vizitator minunat, pentru că m-a făcut să uit de toate problemele pe care le aveam. Plin de entuziasm, îmi relata poveste după poveste şi vorbea plin de încredere despre ceea ce vom face după ce mă voi vindeca. Mi-a adus veşti şi despre Mike care se reîntorsese în Laos. Înainte ca amândoi să părăsim Laos în vara lui 1964, Mike se întâlnea (în măsura în care era posibil, dat fiind slujbele noastre în afara țării) cu o tânără, Judy Dougherty, care lucra în Bangkok şi era

drăguță, talentată şi plină de viață. S-au căsătorit la sfârşitul lui octombrie 1964 şi locuiau în Pakse, Laos, iar Mike participa la un proiect major cu scopul de a stopa traficul pe şoseaua Ho Chi Minh.

Până în toamna anului 1965, pusesem bazele unei relații solide de prietenie cu doctorul Duffy. Descinzând dintr-o familie de irlandezi (lucru evident cu un nume precum Duffy), se născuse la Boston în timpul Marii Crize. Deşi a avut o tinerețe dură, a reuşit să îşi termine facultatea de medicină. Mi-a povestit cum familia lui mânca homar seară de seară, iar el tânjea după un hamburger. (În timpul Crizei, în Boston homarul se afla pe toate drumurile şi, pe deasupra, mai era şi ieftin. Era mâncarea standard pentru servitorii care se plângeau că s-au săturat de atâta homar. Cum s-au schimbat vremurile!)

Într-o zi, chiar înaintea unei alte operații, m-a întrebat: „Sincer Dick, una peste alta, cum merg lucrurile?" Simțeam că era o întrebare sinceră.

„Supraviețuiesc, Mike", i-am spus. „Nu am nevoie de un psihiatru, dacă la asta te referi."

„Sunt sigur de asta. Doar vroiam să-ți dau ocazia să-ți exprimi cu voce tare gândurile."

M-am gândit un moment. „Ei bine, nu m-ar deranja să beau câte un martini din când în când.", am spus-o pe jumătate glumind.

Timp de un minut nu a scos nici un cuvânt, apoi s-a întrebat retoric: „De ce nu?" „De ce nu într-adevăr. Cred că îți va face bine, psihologic vorbind." Vorbea pe un ton profesional batjocoritor acum şi a adăugat: „Ți-l voi prescrie ca nu cumva asistentele să facă scandal. Dar tu trebuie să-ți faci rost de băutură."

„S-a făcut", i-am răspuns, mulțumit că îmi venise ideea asta în primul rând. „Doamna Lee nu va fi o problemă, dar maiorul Axeman va fi probabil consternată."

„Nu-ți face griji", mi-a spus Mike. „Voi avea grijă de tot."

Pe vremea aceea, asistenta şefă a secției 9 era maiorul Axeman, al cărui nume mic nu l-am ştiut niciodată. Şi nici nu am văzut niciodată cum arată, întrucât s-a transferat de la Walter Reed înainte ca eu să mă operez la ochi. Dar am o imagine mentală vie în ceea ce o priveşte: asistentă militară de carieră care a servit în zonele de luptă ale frontului. O femeie puternică şi fizic şi mental, care probabil îşi pieptăna părul spre spate, strâns într-un coc. Nu zâmbea prea mult; având o expresie a feței ca şi cum tocmai ar fi mâncat ceva acru. În realitate era o persoană suficient de amabilă, tot timpul tensionată, care nu încălca regulamentul şi dificilă. Oricum, statutul meu special, de civil (şi unul începător, deşi ea nu ştia asta) care ocupa o rezervă VIP a ofițerilor superiori, o obliga să se ocupe de mine cu atenție. Ne-am înțeles binişor. Pot să mi-o imaginez cât de perplexă a fost când şi-a dat seama că în rezerva ei fusese introdus lichior – mai ales că era ilegal.

„Şi ce se află în toaleta dumneavoastră, domnule Holm?" m-a întrebat pe un ton acuzator într-o zi.

„Nu pot să văd, doamnă maior", i-am răspuns. „Dar probabil că vorbiți despre sticlele de trei sferturi de gin, vermut şi burbon, golite pe jumătate, de pe raft."

Ştia, desigur, că sticlele se află acolo. Vroia să mă facă conştient de faptul că nu era încântată deloc de acest lucru.

„Da, despre acele sticle este vorba. Sper că eşti pe deplin fericit."

I-am spus că mă ajută să mă relaxez după o zi stresantă petrecută întins aici, în pat.

Nu am mai primit nici un răspuns. Nu ştiu dacă m-a fulgerat cu privirea sau nu, dar a plecat. Sâmburele ideii cu martini a venit de la alt vizitator, Charlie Whitehurst, cel care îmi era şef cât timp am servit în Laos. Acum lucra la Cartierul General şi era şeful operațiunilor cu China din cadrul Diviziei Orientului Îndepărtat. Răspundea de toate operațiunile noastre de pe întreg cuprinsul lumii desfăşurate în scopul de a culege informații secrete despre China. Charlie a fost la

mine în vizită târziu, într-o vară. Nu aveam cum să văd că avea o pungă de sac cu el. Am pălăvrăgit o vreme despre ce se petrecuse în Laos după ce am plecat de acolo ca şi despre prietenii noştri comuni. Apoi m-a întrebat dacă mi-ar plăcea să beau un martini.

„Sigur că mi-ar plăcea, dar aici nu avem nici un bar."

„M-am temut că aşa va fi, prin urmare mi-am adus martini-ul meu. Este grozav de gustos."

Mi-am amintit că Whitey m-a întrebat care îmi sunt planurile după ce mă întorc din nou la lucru. I-am spus că nu ştiu cu exactitate, dar că voi sta cât de departe pot de Africa.

„Vino în Divizia Orientului Îndepărtat", mi-a sugerat el. „Ai o mulțime de prieteni acolo. Gândeşte-te la operațiunile legate de China. Este o muncă de prima categorie."

Am fost încântat că mi-a făcut această ofertă şi i-am promis că mă voi gândi la ea serios. La sfârşitul primăverii anului 1967, m-am alăturat celor ce lucrau la operațiunile China şi când m-am reîntors la Cartierul General, Whitey mi-a urat bun venit înapoi, ducându-mă să iau prânzul împreună cu câțiva ofițeri superiori, printre care şi directorul Agenției. Mai târziu, la începutul anului 1969, m-am mutat la Hong Kong, unde Whitey era şeful operațiunilor şi mi-a aprobat misiunea. Mi-a fost şi coleg şi prieten şi am un mare respect pentru el.

Peste câteva săptămâni şi alți prieteni mi-au adus băutură (mă întrebau mereu dacă am nevoie de ceva) şi mă bucuram, desigur, să o împart. Maior Axeman nu putea fi văzută pe nicăieri serile, iar doamna Lee era mult mai înțelegătoare.

„Ce vrei? Gheață?" m-a întrebat odată prin interfon, când am sunat şi ştia că am câțiva vizitatori. Devenise o obişnuință. Şi luase amploare. În intimitatea camerei mele, dădeam petreceri cu cocktail-uri aproape în fiecare seară: cu martini (la gheață, mulțumită doamnei Lee), burbon şi apă sau whiskey şi apă. Era un lucru mic, dar a ajutat, mi-a fost oarecum de folos, mai ales că eram în spital şi eram grav rănit

– dar în etapa de refacere. Aşteptam cu nerăbdare acele vizite de seară ce îmi susțineau cu adevărat moralul.

Tiparele s-au dezvoltat şi ele în timpul acelor prime luni petrecute la Walter Reed. Deşi doctorul Duffy trebuia să se ocupe şi de alte activități, a decis că prima prioritate sunt mâinile mele. Inițial îmi spusese: „Cu cât arată mai mult ca nişte mâini, cu atât mai bine vor funcționa, aşa că acesta este obiectivul nostru.” Aşa că progamul a fost stabilit. Intervenție chirurgicală, perioada dureroasă de refacere, kinetoterapie, o scurtă pauză (cât de scurtă posibil din moment ce îl presam continuu să meargă mai departe) şi apoi o altă intervenție chirurgicală. Mare parte din primul an petrecut la Walter Reed se desfăşura după programul de mai sus. Din fericire, vizitatorii continuau să tot vină. Părinții mei mă vizitau cel puțin lunar, iar tata mă vizita chiar mai des dacă avea o călătorie de afaceri la Washington. Se părea că operațiile nu se mai termină ca să îmi recapăt vederea, dar nu am insistat asupra acestui gând.

Mâinile mele au fost o adevărată provocare pentru kinetoterapeuți. Se întrebau care este metoda cea mai bună prin care să îmi întărească fiecare tendon şi să recâştige flexibilitatea fiecărei închieturi. În acelaşi timp trebuiau să aibă grijă şi de grefele proaspete de piele care rezultau în urma fiecărei operații. Au apărut complicații. Cel care îmi scosese insectele din mâini, după ce am fost găsit în Africa, după cum am mai spus, mi-a tăiat necorespunzător sau mi-a stricat multe tendoane. Tendoanele afectate, multe situate în partea superioară a mâinii, împreună cu cicatricele şi mai neplăcute, au restricționat abilitatea tendoanelor extensor de a ridica degetele. Capacitatea mea de a desface degetele şi de a apuca ceva (deşi o făceam cu mare greutate) era de departe mai bună decât cea de a ridica obiecte şi de a le da drumul apoi. Între închietura mâinii şi cot mi-au pus un mulaj parțial. Din el pornea o faşă elastică care îmi învelea umărul şi brațul. Cinci inele de piele prinse cu cinci fâşii groase de gumilastic erau agățate de fiecare deget. Ideea era să îmi

fortific tendoanele împingând contra legăturilor de gumilastic. Cât timp le-am purtat, mâna mea arăta aproape normal şi eram încântat de această idee. Sună bine, şi chiar era, dar întotdeauna intervine şi cealaltă față a monedei. Cam după o jumătate de oră, mă durea ca naiba. Totuşi ținând cont că avantajul mecanismului surclasa durerea, l-am purtat cu religiozitate cea mai mare parte a timpului cât am stat la Walter Reed. Am fost şi încurajat, uneori şi forțat, şi de către doctorul Duffy şi de către kinetoterapeuți şi am încredere că au avut dreptate cu toții. Maşina infernală mi-a făcut numai bine mâinilor mele. Nu am ajuns niciodată în punctul în care să țin în mână un ac, dar pot să țin o rachetă de tenis.

Într-o seară de la mijlocul lui octombrie, Dede a venit la mine şi am simțit imediat că ceva nu era în regulă. După câteva politețuri mi-a spus că are ceva să-mi comunice.

„Ce ai pățit, Dede?", am întrebat-o.

„Mike Deuel s-a prăbuşit cu un elicopter", mi-a mărturisit în cele din urmă. Ştia că eu şi cu Mike fusesem prieteni apropiați.

„E rănit?" Nu puteam să-i văd fața, dar ştiam că era foarte supărată.

„A murit în accident", mi-a spus uşurel. „Dick îmi pare atât de rău."

Nu-mi venea să cred. Eram în stare de şoc şi nu puteam să vorbesc. O mulțime de gânduri îmi năvăleau în minte. Nu este drept. De ce el? De ce Mike? Ne pierdem oamenii cei mai buni. Aveam amintiri legate de perioada de antrenament petrecută împreună şi de cea din Laos. M-a afectat foarte tare.

„Eşti sigură?" am întrebat în cele din urmă.

„Da, s-a confirmat", mi-a răspuns. „Nu cunosc nici un detaliu", a adăugat ea.

„Şi soția lui?"

„Este în drum spre casă", mi-a spus Dede.

Judy, însărcinată în trei luni, a plecat imediat din Pakse şi, via Bangkok, s-a reîntors la casa ei din Bulpitt, în centrul

statului Illinois. Pentru ea tragedia a fost dublă, pentru că tatăl ei era bolnav într-o fază terminală. A murit în ianuarie 1966, la trei luni după ce a ajuns acasă. I-a trebuit multă forță interioară ca să depăşească momentul.

Am vrut să-i sun pe Wally şi pe Mary, dar nu ştiam ce să le spun, aşa că am decis să-i sun a doua zi. Am încercat să vorbesc o vreme cu Dede, dar nu puteam să mă concentrez la nimic altceva decât la veştile îngrozitoare pe care tocmai mi le adusese. M-a înțeles şi a plecat. Am stat treaz mult timp. În cele din urmă am adormit.

Mi-a fost greu să vorbesc cu Wally. Avea o atitudine eroică, dar ştiam că era profund îndurerat. Mary nu putea sau nu vroia să vorbească cu nimeni. Judy, însoțită de cele două surori şi de fratele ei, a participat la funerariile desfăşurate la Washington şi a fost extrem de tare şi curajoasă în fața chinului teribil prin care trecea. Mike a fost îngropat la Cimitirul Național de la Arlington cu toate onorurile militare conform statutului său de ofițer al corpului de marină. Am participat la ceremonie aşa cum au participat mulți dintre colegii din Agenție.

Toamna târziu, temându-mă de ceea ce era un viitor încă incert pentru mine, şi îngrijorat de faptul că Dede era prea angajată în relația noastră în timp ce eu nu eram deloc, i-am spus să nu mai vină să mă vadă şi să-şi vadă de viață. A fost o conversație foarte dificilă. A plâns, dar în cele de urmă a fost de acord să punem capăt relației noastre.

Zilele treceau la Walter Reed după o rutină bine stabilită. În decembrie 1965, am fost întrebat dacă vreau să stau de vorbă despre accidentele lor cu pacienții. La acea vreme, eram destul de renumit în spital datorită internării mele prelungite şi atitudinii mele – descurcându-mă cu problema mea şi cu procesul de vindecare. Cineva, nu ştiu cine, a sugerat că aş putea fi solicitat să încerc să ajut bolnavii care făceau față situației mult mai puțin. Am spus că voi ajuta dacă voi putea, dar nu eram sigur ce trebuia să fac. Mi-au spus că trebuie doar să le vorbesc.

Prima dată, am fost condus pe o canapea lipită de o rezervă pentru bărbați şi m-am aşezat lângă un soldat tânăr care tocmai s-a întors din Vietnam. Întâlnisem nişte soldați întorşi din Vietnam în timp ce mă aflam în Texas şi eram familiarizat cu războiul din sud-estul Asiei, aşa că aveam nişte date inițiale de la care să pornesc. Pe măsură ce vorbeam, mi-am dat seama că acest tânăr era disperat şi îi lipsea orice voință de a lupta pentru refacerea sa. Am continuat să discutăm şi l-am întrebat ce răni suferise.

„Mi-am pierdut piciorul stâng într-o explozie a unei mine de teren", mi-a spus.

„Şi?", l-am întrebat.

„Asta este tot", mi-a spus el.

„Asta este tot", am repetat, „atunci care naiba este problema ta?"

Întrebarea mea l-a luat prin surprindere şi a configurat scena pentru restul conversației noastre. Am acționat fără menajamente. Şi venind de la mine, lucrurile nu păreau o glumă (vedea că sunt orb şi una dintre mâini era prinsă într-un bandaj gigantic, iar cealaltă era un dezastru), aşa că s-a aşezat lângă mine şi a fost atent la ce-i spuneam. Amice, lucrurile pot fi şi mai grave, a fost mesajul transmis de mine.

„Ai renunțat pur şi simplu la viață?" l-am întrebat. „Nu fi fraier. Spitalul ăsta o să te pună la punct şi o să te însănătoşească şi cu greu o să-ți dai seama de diferență. Termină cu autocompătimirea, mergi înainte, ceea ce înseamnă să ieşi naibii de aici." Credeam în ceea ce îi spuneam, ceea ce îi dădea un alt impact spuselor mele.

Era o adevărată prostie ca acest tânăr să stea în spital văicărindu-se şi plângându-şi de milă când ar fi trebuit să-şi revină. I-am evidențiat acest lucru cât de mult am putut. Am făcut acest lucru, la rugămintea spitalului, cam de câteva zeci de ori în următoarele luni. Deseori, împreună cu noi stăteau familiile sau prietenii apropiați celor răniți. Ştiam că sunt de acord cu mine şi le place mesajul direct pe care îl transmiteam. În timp ce îmi țineam discursul mi se

răspundea cu „ai dreptate” sau „amin, frate”. Mi s-a spus că am fost de ajutor. Sper că aşa a şi fost.

Îl vizitam pe doctorul Raines la clinica de oftalmologie în fiecare lună astfel încât să poată monitoriza progresele pe care le făcea ochiul meu drept. Îmi programase vizitele de maniera să coincidă cu un seminar ce avea loc lunar în Washington pe teme de chirurgie oftalmologică. Chirurgii se întâlneau în fiecare lună la Walter Reed ca să discute probleme legate de anatomia ochiului. Cazul meu genera întotdeauna un interes sporit. Nu numai datorită poveştii despre prăbuşirea mea în cea mai întunecată Africă, dar şi circumstanțelor care duseseră la accidentarea ochilor mei. Lentilele de contact îmi salvaseră un ochi sau provocaseră pierderea celuilalt? Rămânea, în continuare, o chestiune academică pentru mine, dar doctorii care îmi vedeau ochiul pentru prima oară erau foarte intrigați de poveste. Seminariile deveniseră un pic monotone, pentru că obosisem să fiu subiectul dezbaterii lor, dar le-am văzut totuşi ca pe o oportunitate de a fi consultat de către cei mai buni oftalmologi din zonă. Mi-am dat seama, şi că traumatismul se diminua, căci vederea mea periferică se îmbunătățise.

„Asta pentru că parbrizul este murdar, ca să îi spunem aşa, dar ochiul se vindecă bine”, mi-a spus doctorul Raines la sfârşitul toamnei.

„Şi după asta ce mai urmează?” l-am întrebat.

„Suntem gata. Vom face o grefă parțială în stratul corneei. Se numeşte grefă Lemaller. De ceea ce avem nevoie acum este donatorul potrivit de cornee.”

Aşteptam ziua aceea. Eram şi fericit şi temător. De atunci şi până după operație, speranțele şi îndoielile erau prezente aproape constant în mintea mea. Îmi spuneam că trebuie să văd din nou, altfel nu ştiu ce voi face.

Crăciunul anului 1965 a venit şi a trecut. Şi operațiile tot curgeau, ca şi vizitatorii. Doctorul Duffy mi-a programat intervențiile chirurgicale ca să pot avea un respiro în perioada

sărbătorilor, dar vederea şi problemele generate de mâini mă limitau în orice moment. Familia m-a vizitat şi ne-am petrecut sărbătorile împreună. Mamei îi venea foarte greu să mă vadă în continuare imobilizat, dar şi ea suporta foarte bine situația. Au stat în apartamentul meu de pe bulevardul MacArthur din zona Districtului Columbia. Închiriasem apartamentul după ce mă întorsesem din Laos la sfârşitul lunii august 1964. L-am păstrat şi cât timp am fost în Congo, crezând că voi fi plecat doar câteva luni. După accident, diferiți prieteni de-ai mei au locuit în el, subînchiriind apartamentul de la mine. Asta a continuat pe toată perioada cât am stat în spital şi am locuit din nou în el după ce întregul calvar s-a terminat. De fapt, după ce ochiul mi-a fost operat şi întrucât starea mea continua să se îmbunătățească, din când în când, am putut să îmi petrec serile sau sfârşiturile de săptămână în apartament.

Într-o după amiază, la începutul lui decembrie, Dick Helms, directorul adjunct al Agenției de la acea vreme, m-a vizitat. La nivelele superioare ale Agenției avuseseră loc schimbări cât timp eu zăcusem prin paturile spitalelor. În aprilie 1965, la câteva săptămâni după accidentul meu din februarie, în timp ce mă aflam la spitalul Brooke, John McCone şi-a dat demisia din funcția de director. Fusese profund nemulțumit de aversiunea preşedintelui Johnson de a avea încredere în rapoartele şi analizele negative şi pesimiste ale Agenției despre războiul din Vietnam. Se mai opusese şi încercărilor administrației Johnson de a implica Agenția şi mai mult ca efort de război. Lui McCone îi ajunsese şi a decis să se retragă din viața publică. Mi s-a spus că în interiorul Agenției exista o stare de îngrijorare profundă şi nemulțumire legată de conducerea războiului de către administrația Johnson. McCone era un outsider care nu fusese special preferat de către oamenii Agenției, dar care totuşi impusese respect imens pentru mintea sa şi pentru modul în care s-a descurcat în calitate de director. Prietenii spuneau că nu era Allen Dulles, dar era „un om bun”.

Reamintindu-mi decizia lui de a-l suna pe MacNamara ca să trimită un avion cu care să mă scoată din Congo, am fost total de acord cu judecata lui.

Demisia lui John McCone, un om pe care te puteai baza, dedicat muncii lui în Agenție, a fost exacerbată când preşedintele Johnson l-a numit pe amiralul în rezervă, William Raborn, ca să-l înlocuiască în funcția de director. Desigur că la acea vreme eu nu aveam cunoştință de toate acestea, dar, din comentariile făcute de prietenii care mă vizitau, mi-am dat seama imediat că Raborn nu era persoana indicată pentru această funcție. Era un bărbat amabil, dar simplu, lipsit de capacități intelectuale speciale şi de „autoritate", în special pe timpul unei perioade atât de solicitante, pentru a face față cerințelor misiunii de conducere. Dick Helms, care fusese şeful departamentului de planificare (Operațiuni), a fost promovat ca directorul numărul doi în Agenție. Avansarea lui Helms fusese binevenită datorită respectului de care se bucura, dar nu a putut să şteargă cealaltă numire.

Numai după un an de zile, tuturor celor implicați le era clar că Raborn trebuie să plece din Agenție şi în iunie 1966, (în cei mai politicoşi termeni), s-a retras încă o dată – spre surpriza nimănui din cauza felului în care Casa Albă miza pe această retragere. Spre marea încântare a Agenției, care trecea printr-o etapă dificilă din istoria sa, Johnson l-a numit director pe Dick Helms în locul lui Raborn. Helms a trebuit să facă față aceloraşi probleme cu care s-a confruntat şi McCone – dar acum erau şi mai grave, întrucât Raborn fusese de acord cu orice cerere venită din partea administrației de la Casa Albă, iar Agenția devenise mult mai implicată în chestiunile războiului din Vietnam. Helms a reuşit totuşi să păstreze o neutralitate sensibilă până în 1968, când preşedintele Johnson şi-a dat demisia. La nivelul meu inferior din cadrul departamentului de planificare (mult sub nivelul la care elefanții dansau), avansarea lui Helms, unul dintre ai noştri, în funcția de director, a fost o veste binevenită.

Când Helms a apărut la spital, în decembrie 1965, bineînțeles însoțit de serviciile de pază, am discutat timp de cincisprezece minute. S-a interesat de starea mea şi de ceea ce intenționam să fac când mă întorceam înapoi la muncă. Nu i-am dat să bea – mi se părea nepotrivit şi, pe la cinci după-amiază, era prea devreme pentru băutură. Mi-a lăsat impresia, şi cred că era una corectă, că îi păsa de mine. Sinceritatea lui era evidentă. Eram impresionat, chiar adânc mişcat, de vizita lui. Mi-am zis că dacă cineva de la un asemenea nivel în Agenție vine să viziteze un ofițer începător ca mine, spune multe despre o organizație ca cea pentru care lucram.

Mulți ofițeri superiori m-au vizitat la Walter Reed şi când le-am precizat că şi Dick Helms trecuse pe la mine, au fost surprinşi. „Aşa este comportamentul lui normal, nu se preface niciodată", a fost reacția generală. Şi sentimentul era larg răspândit în Agenție. Am simțit atunci, şi o mai simt şi acum, că Agenția, în general, şi Serviciile Secrete (pe care le cunosc bine), în particular, sunt populate de oameni inteligenți, sensibili şi minunați.

Vizita lui Dick Helms a înlăturat, mai mult sau mai puțin, şi ultima urmă de mister cu privire la meseria mea. Directorul CIA nu vizitează pe oricine. Nu a fost simplu să le explic asistentelor, doctorilor şi personalului din spital, dar a fost un preț mic de plătit şi s-a adăugat la atmosfera de mister. Cu toții au conchis că eram un fel de James Bond.

Într-o dimineață de luni de la începutul lui februarie 1966 am fost chemat la clinica de oftalmologie la o întâlnire neprogramată cu doctorul Raines. Eram nerăbdător şi încrezător. După scurte politețuri, mi-a adus la cunoştință veştile.

„Avem un donor de cornee potrivit. Vrem să te operăm la sfârşitul acestei săptămâni. Este vreo problemă?"

Aşteptându-mă pe jumătate la această veste, am fost luat prin surprindere. Mi-am zis că sosise şi ziua mult aşteptată.

„Nu este nici o problemă. Sunt mai mult decât pregătit."

„Ar trebui să-ți vorbesc despre doctorul King”, mi-a spus „şi aş vrea să-l cunoşti înainte de operație.”

Eram nedumerit. „Cine este doctorul King?”

„Este cel mai bun chirurg din țară care face transplanturi de cornee. Când cei din Agenție şi-au dat seama cât de importantă este această operație, au insistat să aducem cel mai bun chirurg ca să te opereze. Din fericire, doctorul King îşi desfăşoară activitatea aici, în Washington, şi a fost de acord să facă această operație. Sunt încântat că voi fi mâna lui dreaptă în timpul operației, dar el va fi cel care o va conduce.”

Am încercat să digerez ceea ce tocmai aflasem. Pe măsură ce pătrundeam sensul cuvintelor, eram exaltat pentru că, încă o dată, Agenția nu precupețise nici un efort ca să mă ajute să trec peste această perioadă dificilă.

„Îl cunoşti pe doctorul King?” a fost tot ceea ce am putut să spun.

„Absolut. Este printre cei din vârf în domeniul nostru. Voi fi încântat să lucrez cu el.”

„Deci eu trebuie doar să îmi fac apariția în ziua intervenției”, am spus-o în glumă. Mintea îmi era copleşită de emoții şi nu puteam să pun cap la cap două cuvinte serioase. Cred că doctorul Raines a înțeles situația.

„Ai dreptate, Dick. Doctorul King şi cu mine vom avea grijă de restul.”

Operația a fost programată într-o joi dimineața. I-am sunat pe părinții mei, desigur, şi pe cei din familia Deuel, dar pe nimeni altcineva. Nu vroiam să am de-a face cu întrebările şi urările de succes. Eram nervos. Speriat de moarte, dar pe cât de mult se putea optimist. Şi a fost şi mai rău pe măsură ce zilele treceau. Doctorul Duffy ştia că ziua intervenției se apropie şi a trecut să-mi ureze noroc. „Acum o să poți vedea ce ți-am făcut eu”, şi râse. Şi asistentele ştiau de intervenție, pentru că am fost mutat într-o rezervă echipată special pentru pacienții care suferiseră o intervenție chirurgicală la

nivelul ochilor. Doamnele Lee şi Moore, mai ales, erau amabile şi optimiste.

Miercuri după-amiază am fost mutat în noua rezervă. Mi-am petrecut câteva ore întins în pat şi gândindu-mă la întreaga mea viață de până atunci – la nimic în special şi la totul în general: familia, sportul, iubitele, pregătirea din Agenție, Laos, Congo, ziua când ne-am prăbuşit.

După cină, pe la opt seara, doctorul Raines mi-a făcut o vizită însoțit de doctorul King. După ce am făcut cunoştință, doctorul King şi-a aruncat o privire la ochiul meu, făcând comentarii pozitive. M-a asigurat că îmi citise fişa cu atenție şi că studiase imagini ale ochiului meu. Apoi mi-a pus câteva întrebări generale şi mi-a recomandat să mă liniştesc. Se pare că simțiseră că eram agitat. Mi-a plăcut doctorul King – Harry era primul său nume – şi cele spuse de el m-au liniştit.

„Este o intervenție care presupune două etape principale. Voi extirpa jumătate din cornee, partea distrusă."

„Parbrizul murdar", a intervenit doctorul Raines.

„Aşa este", a continuat doctorul King, „şi apoi o voi înlocui cu corneea netedă, donată. Doctorul Raines confirmă ceea ce am văzut. Traumatismul este complet vindecat şi ochiul tău este într-o formă bună pentru această procedură. Sunt foarte optimist. O să ne descurcăm de minune." Am reținut tot ce mi-a spus şi trebuie să recunosc că m-a făcut să mă simt mai bine.

„Care este următoarea etapă?" am întrebat.

„Nu putem fi siguri cum va reacționa ochiul tău. Deseori grefa de cornee se curăță minunat, aşa încât, atunci când priveşti prin jumătatea inferioară neafectată a corneei tale şi prin jumătatea grefei limpezite, imaginea va fi clară. În cazul acesta nu va mai fi nevoie de etapa numărul doi. Totuşi câteodată, grefa de cornee nu se limpezeşte într-atât încât să fim mulțumiți de rezultate. În acest caz, etapa numărul doi îți va pregăti corneea pentru o grefă totală. Dar asta este cumva o soluție marginală."

Ascultam cu atenție, încercând să absorb şi să înțeleg ceea ce îmi spunea.

„De fapt cele două etape sunt două variante prin care putem să-ți readucem la normal vederea”, a concluzionat doctorul King.

„Un rezultat prost al unei prime grefe poate să compromită totul pentru a doua etapă?” am întrebat.

„Deloc”, m-a asigurat doctorul. „Doar îți pregăteşte corneea pe deplin. Nu am vrea să o extirpăm acum total cu toate cicatricele astea.”

„Suntem de acord întru totul”, a adăugat doctorul Raines, ca şi cum ar fi vorbit în numele întregii clinici de oftalmologie de la Walter Reed, ceea ce desigur, aşa şi era.

Se pare că acesta a fost sfârşitul conversației noastre şi simțeam că se pregăteau să plece. În dimineața următoare am fost programat primul în sala de operație. Ambii doctori stăteau în picioare acum. Doctorul King a venit lângă patul meu.

„Putem să te operăm anesteziat local”.

La început nu am înțeles. „Ce vreți să spuneți?”

„O să fi treaz tot timpul. Îți vom anestezia ochiul şi îți vom imobiliza capul ca să nu-l poți mişca. Nu va fi nici o problemă pentru noi.”

Nu-mi venea să cred ce-mi spusese. Să stau treaz? Mi-ar fi fost teamă şi să respir de frică să nu stric ceva. Nici gând!

„Categoric nu”, am izbucnit. „Vreau anestezie generală şi nu vreau să ştiu nimic. Când mă voi trezi vreau să vă aud spunându-mi că transplantul arată grozav.” Au râs amândoi.

„Cum doriți, domnule Holm”, mi-a răspuns doctorul Raines şi apoi m-a bătut pe braț. „Ştiu că eşti îngrijorat şi am cerut o pastilă de dormit pentru tine. Nu te contrazice cu asistenta, ia-o.”

După operație m-am trezit înapoi în rezerva pentru pacienții de la oftalmologie. M-am trezit treptat, simțind că sunt într-un loc diferit. Mi-era frică să deschid ochii. Nu ştiam

ce o să văd – dacă nu vedeam nimic? I-am deschis totuşi şi vedeam mai puțin începțoşat, dar nu încă clar. Nu eram sigur ce trebuie să fac. Nu am făcut nimic. Imediat, ca şi cum ar fi ghicit, doctorii au intrat. Le puteam distinge forma, deşi camera era luminată slab, draperiile fiind trase.

„Totul a mers excelent", mi-a spus doctorul King. „Sunt cu adevărat mulțumit de modul cum grefa s-a potrivit şi ochiul tău este bine."

Era exact ceea ce vroiam să aud şi am fost extrem de uşurat. „Nu văd clar", le-am spus.

„Nu te îngrijora. Este nevoie de timp. Grefa va deveni din ce în ce mai clară cam în opt săptămâni. Îți va fi greu, dar progresul se va înregistra constant. Va trebui doar să ai răbdare."

„Vei mai sta aici câteva zile", mi-a spus doctorul Raines, „şi camera va fi luminată obscur. Tu stai întins liniştit – nu face mişcări bruşte din cap. În curând te vom trimite înapoi în secția 9."

Totul s-a desfăşurat conform planului. Ulterior, în timp ce doctorul Raines îmi examina ochiul a exclamat cât de impresionat fusese de îndemânarea şi cunoştințele doctorului King care plecase deja. Parțial spusese asta ca să mă încurajeze, dar simțeam că fusese sincer şi încă o dată am fost pe deplin recunoscător că Agenția a aranjat ca doctorul King să facă această operație extrem de importantă pentru mine.

Am încercat să fiu pe cât de răbdător posibil, iar rezultatele s-au înregistrat aşa cum a prezis doctorul King. Aproape zilnic vederea mi se îmbunătățea. Când m-am trezit şi am văzut tavanul, eram în al nouălea cer. M-am holbat la el un timp, crezând probabil că s-ar putea să dispară. Apoi am putut să disting lucrurile din camera mea, oamenii şi, dacă se aflau suficient de aproape, detalii ale fețelor lor, iar satisfacția mea creştea. A fost un moment minunat şi toți cei care mă înconjurau m-au ajutat să-mi sărbătoresc renaşterea şi, de ce nu, şi libertatea. Pur şi simplu nu-mi găsesc cuvintele

potrivite ca să-mi exprim sentimentele pe măsură ce îmi recuperam treptat vederea. Era minunat.

În următoarele câteva luni, vederea mi s-a îmbunătățit până la punctul în care, cu o lentilă de contact (ochelarii nu mi-ar fi fost suficient de buni întrucât conturul corneei nu era suficient de fin), puteam să văd cu 20-40% mai mult. Puteam să văd o parte din literele ce se aflau pe planşa dintr-un cabinet oftalmologic. Acum pot să conduc maşina, să joc tenis (oarecum ieşind din teren), să schiez şi să citesc. Văd aproape normal cu alte cuvinte. Percepția mea profundă a funcționat mai accentuat la început şi acum încă mai îmi provoacă necazuri când joc tenis sau schiez, dar, în general, am diminuat-o în favoarea simțului vizual.

Fără să fie de mirare lucrurile au luat o întorsură favorabilă pentru mine în săptămânile ce au urmat, după ce mi-am recăpătat vederea. Chiar mă simțeam cu adevărat liber, mai ales că acum puteam să fac multe dintre activitățile zilnice care se dovedeau atât de dificile înainte de operație. Puteam să mănânc, să mă îmbrac, să merg la baie, să mă plimb prin spital, să ies afară pentru plimbări în aer liber, iar după câteva luni, chiar să privesc la televizor. Existau şi aspecte neplăcute. Remarcasem modul cum arătam. Fața şi mâinile erau, şi încă mai sunt, destul de pline de cicatrice şi asta nu-mi pica bine deloc. Nimeni nu mă pregătise pentru ceea ce urma să descopăr la aspectul meu fizic. Mike Duffy îmi spusese că roşeața şi cicatricele vor dispărea în timp şi că ar putea să mai facă câte ceva ca să ajute la reconstrucția acestora. Era un aspect neplăcut, dar trebuia să-l cred pe Mike pe cuvânt şi oricum nu aveam ce face în privința asta, aşa că am hotărât că nu îmi voi face griji pentru felul cum arătam. Şi ăsta a fost un lucru bun, pentru că ar fi fost o povară grea pe care ar fi trebuit să o car toată viața.

În curând se făcea primăvară, dar de data asta anul era 1966, trecuse mai bine de un an de la accident şi eu mă aflam tot la Walter Reed. Intervențiile chirurgicale la mâini au continuat, dar au luat o altă direcție. Intervențiile se făceau la

fiecare deget şi ca să fim siguri că grefele de piele se vindecau corect, degetele au trebuit să fie imobilizate o perioadă de timp, după operație. Pentru aceasta, doctorul Duffy mi-a introdus câte un şurub de metal în centrul degetului, la un moment dat având trei degete astfel imobilizate de-o dată. Nu era prea dureros (când a pus şuruburile, am fost izbit de această metodă), iar ca bonus, nu puteam să mai port „monstrul" de protează care îmi susținea brațul, atâta timp cât aveam şuruburi. Scoaterea şuruburilor a fost o altă poveste. Tehnica nu era sofisticată. Dar durea foarte tare. Când şurubul a fost tras afară, m-a fulgerat un val uriaş de durere. Inițial îmi făceau calmante pentru fiecare şurub extras, dar după ele mă simțeam amețit şi drogat timp de câteva ore. Ulterior, cu mult timp înainte de a le scoate, luam câteva aspirine. Mâinile se făceau din ce în ce mai bine şi durerea se diminua şi ea progresiv.

Au mai urmat şi alte operații. Şi nasul avea nevoie de nişte reparații şi, ajutat de amabilitatea unor cartilaje de la degetul mic al piciorului stâng, doctorul Duffy a efectuat şi această intervenție. Urechile erau şi ele distruse şi pentru intervenția necesară în cazul lor, care cerea mai mult timp şi două operații, doctorul Duffy s-a folosit de cartilajele coastelor şi mi-a reconstruit urechile. Aveam nevoie de sprâncene şi s-a apelat la scalpul meu. Operația s-a desfăşurat cu o anestezie locală. Eram treaz şi în alertă şi puteam să-l aud pe doctor şi pe cel care îl asista consultându-se în timp ce lucrau. Cu toții eram prieteni buni şi au decis să îmi testeze calmul.

„A adormit?" a întrebat doctorul Jerry Quinn pe Duffy. Ştia foarte bine că eram anesteziat doar local.

„Nu, Jerry, este anesteziat local", i-a răspuns doctorul Duffy. „Eşti bine, Dick?"

„Sunt bine."

„În regulă, Jerry, să-i dăm drumul", zise doctorul Duffy. „Dă-mi cuțitul ăla mare."

„O să-l foloseşti pe ăla mare, Mike?", l-a întrebat doctorul Quinn.

„Păi, avem nevoie de o suprafață mare de scalp”, i-a dat replica doctorul Duffy.

O vreme a fost linişte.

„Aspiră tot sângele, Jerry, nu văd unde tai.”

„Aspir, aspir. Mult sânge mai este aici.”

„Ahhh, la naiba!”

„Ce s-a întâmplat?”

„Nu este nimic grav. O să aibe o sprânceană drăguță.”

„Da, dar trebuie să o facem să arate ca şi cealaltă, nu-i aşa?” Doctorul Quinn cu greu îşi ascundea amuzamentul.

„Va arăta pe-aproape”, a adăugat doctorul Duffy, „dar cu şuvoiul ăsta de sânge este greu să îți dai seama. Continuă să aspiri.”

Zâmbeam şi ştiam că mă tachinează ca să mă oftic.

„Vă distrați de minune, nu-i aşa?”

„Nu-ți face griji, Dick, chiar ne distrăm”, mi-a răspuns Mike. „Şi vom termina cât de curând, nu-i aşa Jerry?”

„Nu pot să precizez, este prea mult sânge.”

La final, aveam două despicături înguste în scalp. Fiecare fusese cusută deasupra câte unui ochi şi, *voila*, aveam din nou sprâncene. Doamna Lee mi-a spus că nici nu observase că nu le aveam înainte de operație. Creşteau exact ca şi părul din cap şi trebuia să le tund regulat.

Din toate operațiile pe care le-am avut, am avut un singur ghinion serios. După şase luni de muncă la mâinile mele, doctorul Duffy a decis că degetul mic al mâinii stângi nu se reparase. Cicatricele erau atât de grave că nu a putut să le înlăture suficient cât să-i dea flexibilitatea de care aveam nevoie. De fapt îi anula toate eforturile depuse pentru restul mâinii stângi. Aşa că trebuia să-l taie şi mi-a explicat amănunțit de ce. Degetul cel mic va fi înlăturat chirurgical şi o grefă de piele va acoperi tăietura; nimic neobişnuit în mod special. Am fost de acord şi intervenția a fost programată. Totul s-a desfăşurat normal, până când m-am trezit la reanimare. Aveam trei neajunsuri, dintre care doar unul era ceva obişnuit – bandajul imens din jurul mâinii stângi. Nu mă

durea încă, dar ştiam că o să apară şi durerea. Cea de-a doua problemă o constituia faptul că latura stângă a corpului meu era bandajată bine şi o simțeam ciudat. Până atunci nici o zonă donor nu îmi mai fusese bandajată. Şi în al treilea rând, degetul mic stâng mă durea, şi mă întrebam dacă nu cumva se întâmplase ceva rău. Nu au putut să-l scoată? Nu a trecut mult timp până ca fiecare problemă să fie rezolvată.

În curând mâna stângă a început să mă doară mai rău decât durea de obicei, iar asistenta pretindea că este din cauza amputării suferite. Prima problemă fusese rezolvată. După-amiază târziu, în aceiaşi zi, doctorul Quinn a venit să mă vadă. O dăduse în bară, mi-a spus, şi vroia să-mi explice şi să-şi ceară scuze. Probabil că avea legătură cu partea stângă a corpului meu, m-am gândit.

„Uite cum stau lucrurile, Dick," a început doctorul Quinn. „L-am asistat pe doctorul Duffy, după cum şti. A vrut ca şi eu să capăt experiență şi m-a lăsat să fac ceea mai mare parte a intervenției. Amputarea s-a desfăşurat fără incidente."

„Vroiam să vă întreb despre asta", i-am spus. „Degetul mic stâng mă doare."

„O să ajung şi acolo", mi-a răspuns şi a continuat. „Când desprindeam pielea din zona donor, de pe partea stângă a corpului, mâna mi-a scăpat. Dispozitivul pe care îl utilizam, precum o maşină de ras electrică, operează la viteze foarte mari şi nu există o marjă de eroare prea mare. Alunecarea a avut ca rezultat o gaură largă şi regret enorm acest incident. Mike m-a înțeles, nu i-a picat bine, dar a înțeles. Sper că mă vei înțelege şi tu. Avem pielea de care este nevoie ca să-ți reparăm zona donor, dar va fi dureroasă o vreme şi vei rămâne cu o cicatrice." L-am ascultat cu atenție. Şi ştiam că îi părea sincer rău de cele întâmplate. Am fost mulțumit că venise personal să-şi ceară scuze.

„Deci o să rămân cu o cicatrice?" l-am întrebat.

„Mda, mă tem că da", mi-a confirmat.

„Se va asorta cu restul cicatricelor mele?"

„Cu siguranță. Şi mulțumesc pentru înțelegere. Şi ți-am scos degetul mic. Acum ai de-a face cu ceea ce se numeşte „durerea fantomă”. Va ține câteva luni. Dar crede-mă, nu mai ai acel deget.”

După ce mi-am recăpătat vederea şi, în mod evident, starea mea era mult mai bună, am fost transferat din camera mea, într-o altă cameră din secția 9 cu două paturi. Tot restul şederii mele la Walter Reed am avut de obicei un coleg de cameră. Dar lucrurile nu se schimbaseră prea mult. Merită să spun câte ceva despre doi dintre colegi.

Unul dintre ei era un ofițer de marină bătrân care venise la Walter Reed ca să-şi trateze un anevrism. Nu pot să-mi amintesc numele lui, dar cu siguranță îmi amintesc despre pregătirea lui profesională. Nu ştiu când s-a înrolat în marină, dar era un tânăr recrut când, la începutul anilor ’90, a debarcat lângă Vera Cruz, în Mexic, în căutarea banditului mexican, Pancho Villa. Mi-a istorisit aventura şi îl ascultam vrăjit. Din păcate memoria îi juca fițe şi nu-şi mai amintea exact detaliile – de exemplu când, cum, unde l-au prins – dar povestea m-a încântat şi i-am admirat curajul.

Mi-a mai povestit şi o întâmplare petrecută în Anglia la scurt timp după sfărşitul primului război mondial. Am presupus că fusese mobilizat undeva în Europa şi fusese fie trimis de armată, fie se înrolase voluntar (probabil cea de-a doua variantă) într-un proiect experimental undeva în sudul Londrei. Proiectul implica primele salturi cu paraşuta făcute vreodată şi mi-a spus că el a sărit din coşul unui balon cu paraşuta la subraț! (Doar nu vorbeşti serios! Mi-am zis în gând amintindu-mi primele mele salturi cu paraşuta la punct fix.) Când s-a aşezat pe marginea coşului, şi-a dat drumul în gol, şi pur şi simplu şi-a aruncat paraşuta pe deasupra lui ca şi cum ar fi fost o plasă imensă de pescuit. A prins vântul şi a aterizat, neplăcut, dar nevătămat. A repetat operațiunea de câteva ori şi de fiecare dată a fost din ce în ce mai bine. Nu-mi venea să-mi cred urechilor ceea ce auzeam. Eram impresionat

de curajul de care trebuia să dai dovadă ca să faci un asemenea act. Era un individ plăcut şi prietenos şi m-am bucurat de compania lui. A înțeles că îi este necesară operația pentru care se internase, dar se temea să nu moară. Totul a decurs perfect şi aproximativ o săptămână mai târziu ne-am luat la revedere.

Celălalt coleg de cameră pe care l-am avut era un tânăr ofițer militar excentric din Laos. În secție, beneficiile s-au înregistrat de ambele părți. El nu vorbea engleză, dar personalul ştia că eu vorbesc franceză. De fapt dialectul thai pe care îl vorbeam eu, care se apropie foarte mult de lao, era destul de bun, aşa că ajutându-mă de o limbă sau de alta, am devenit amicul şi translatorul lui. Pe măsură ce stăteam la poveşti, mi-am făcut o imagine despre viața acestui tânăr. Nu era una plăcută. Am aflat că tatăl lui era un ofițer superior important în armata țării sale. Asta explica multe. Prima mea impresie a fost că se văicărea prea mult şi că avea un caracter slab. Îi ştiam destul de bine pe cei din Laos şi mă întrebam cum a fost posibil ca acest bărbat să devină ofițer. Poziția pe care o ocupa tatăl lui spunea totul. Apoi am aflat că se afla la Walter Reed pentru o intervenție chirurgicală plastică ca să-şi înlăture o cicatrice de pe gât. Cicatricea pornea de la baza obrazului şi se sfârşea pe gât. Nu arăta chiar atât de rău, de fapt, dar el era tare afectat.

Nu era o rană de baionetă câştigată într-o bătălie cu rebelii Viet Minh. Mi-a spus că făcuse rost de ea într-un club de noapte, bătându-se pentru o fată. Îi era un pic ruşine să recunoască acest lucru şi nu ştiu câți dintre oamenii de la spital ştiau asta. Un ataşat militar al SUA, care îl cunoştea pe tatăl său, se oferise, sunt sigur că în schimbul unei treceri şi mai mari, să îi „repare” cicatricea la cel mai bun spital militar al SUA, Walter Reed. Aşa că un avion al armatei SUA îl transportase pe tânăr la Washington pentru operație. Pe măsură ce am aflat toată povestea cu sinceritate, aveam din ce în ce mai puțin respect pentru el. Eram sigur că nu a fost niciodată într-o bătălie şi nici nu va fi. Era un ne-luptător

care fusese rănit în „afara” frontului; unul care umbla din bar în bar, care avea o rană de cuțit în urma unei bătăi pentru o prostituată. În ciuda sentimentelor mele, am încercat să fiu amabil.

Înainte de operație mi-a mărturisit că era îngrijorat din cauza *„Pi”*-ului rău – echivalentul Lao pentru spirite şi fantome. I-am spus că spitalul Walter Reed nu are nici un *Pi*. Nu m-a crezut. A fost dus să fie operat într-o dimineață devreme, când fusese programat. A fost adus în cameră câteva ore mai târziu, inconştient şi arătând îngrozitor. Nu era deloc pansat şi cicatricea nu-i fusese atinsă. Ceva nu fusese în regulă. Am fost instruit să-i explic, când se trezea, ceea ce se întâmplase. Nu ştiu toată povestea pentru că mi-am dat seama că personalul medical se simțea stânjenit pentru ceea ce s-a întâmplat, dar aveam totuşi o versiune. După ce a fost adormit cu eter, au făcut o pauză până când şi-a făcut apariția chirurgul. Au încurcat tuburile şi valvele şi pacientul nu a fost adormit şi cu oxigen. Când chirurgul a făcut prima evaluare, a început să se facă verde-albastru şi au demarat procedura de urgență ca să-l stabilizeze. Au trebuit să anuleze operația. Medicii au spus că va fi reprogramată imediat ce pacientul se va simți mai bine. Dar s-a simțit rău timp de câteva zile.

„Pariez că se va simți rău”, am spus râzând acum că pericolul trecuse. Mi-a fost extrem de dificil să-i explic în franceză şi dialectul thai şi niciodată nu am putut să-l conving că a fost doar un accident nefericit. El se gândea doar la *Pi*-ul rău. A părăsit spitalul în după-amiaza următoare, însoțit de nişte ofițeri de la ambasada Laos-ului, arătând în continuare palid şi şubrezit. Planul ataşatului militar SUA de a-şi spori influența fusese, evident, dat peste cap.

Wally Deuel a venit să mă viziteze mult mai rar după moartea lui Mike. Când mi-am recăpătat vederea din nou, i-am vizitat pe cei din familia Deuel, din când în când, în ciuda faptului că o făceam cu strângere de inimă ştiind că le aminteam de Mike. I-am şi sunat regulat şi Wally m-a ținut la

curent cu situația lui Judy care se afla în Illinois. Toți ne făceam griji pentru ea şi în aprilie 1966 s-a născut fetița ei, Suzanne Michelle.

Nu-mi mai amintesc cine a avut primul ideea unui fond de într-ajutorare, dar am îmbrățişat-o imediat. Ralph McLean şi cu mine am fost primii organizatori şi am primit cecuri de la mulți dintre colegii lui Mike şi prietenii din Agenție. Fondul era destinat finanțării viitorilor ani de studiu ai lui Suzanne şi, după delungi deliberări, am investit cele câteva mii de dolari strânşi într-un fond mutual stabil şi de viitor şi le-am spus şi lui Judy şi familiei Deuel despre ei.

În lunile care au urmat după naşterea lui Suzanne, Judy nu-şi mai găsea cu nici un chip locul în centrul rural al statului Illinois. Nu vroia să-şi petreacă restul vieții acolo. Am încurajat-o cu toții să vină la Washington. Agenția i-a garantat faptul că ori de câte ori o va dori, va fi reangajată. Mai mult, nu-i va fi greu să-şi găsească un apartament, fiind în continuare sprijinită. În toamna anului 1966, Judy şi Suzanne s-au mutat la Washington. A fost întâmpinată cu căldură de toată lumea (Wally şi Mary Deuel au fost cei mai încântați) şi s-a simțit bine în urma deciziei luate, una grea de altfel pentru o tânără văduvă.

Singurul inconvenient după ce a început să lucreze efectiv, din punctul ei de vedere, a fost faptul că a trebuit să o ducă pe Suzanne la creşă cât timp era la serviciu. Nu-i plăcea această situație deloc şi în cele din urmă a hotărât să nu mai lucreze şi să se căsătorească din nou – cu mine.

Voi încerca să explic.

Judy s-a mutat la Washington, s-a stabilit într-un apartament, de asemenea situat pe bulevardul MacArthur, ceea ce făcea ca naveta la Cartierul General să fie chiar uşoară, şi şi-a început noua viață. Inițial s-a înscris la Universitatea Americană ca să-şi finalizeze studiile economice şi să-şi ia diploma. Mai înainte frecventase cursurile universității din Illinois, dar le-a întrerupt după doi ani ca să intre în Agenție şi să călătorească peste ocean. La

Universitatea Americană, a hotărât să se înscrie la cursuri de muzică – era şi încă mai este o pianistă excelentă. A frecventat cursurile facultății două semestre înainte de a decide, la jumătatea lui 1967, să lucreze din nou în Agenție.

Imediat după ce s-a mutat la Washington, Judy a venit să mă viziteze la Walter Reed. Probabil că erau implicate mai multe motive. Ştia că eram un bun prieten de-al lui Mike şi al familiei Deuel. Ne cunoşteam din Bangkok şi aveam mulți prieteni în comun şi în sud-estul Asiei şi la Washington. Şi era pur şi simplu o persoană amabilă. Mă întrebam ce să spun, dar ea a uşurat imediat situația. I-am spus ce rău îmi pare de accidentul lui Mike. Nu era simplu să-mi exprim sentimentele, dar ea a înțeles. Apoi nu am mai vorbit prea multe despre Mike. Chiar nu prea mai puteam să adăugăm nimic nici unul dintre noi.

Mi-a părut bine că a venit şi m-am bucurat de compania ei. Mi-a spus că şi ea simte la fel. Ulterior mi-a precizat că într-un fel, îi par mai drăguț acum decât îi părusem în Thailanda. În Thailanda îi părusem un pic (şi o citez) „încrezut”. Nu am idee cum a ajuns la această părere şi am fost şocat să o aud acum caracterizându-mă aşa. La Walter Reed îi păream mai răbdător, supus, într-un cuvânt mai drăguț. Nu remarcasem nici o schimbare. Poate că asta îți face un avion care se prăbuşeşte. M-a vizitat din nou şi am invitat-o să vină mai des. În acel moment puteam să părăsesc spitalul serile şi la sfârşitul săptămânii şi o vizitam şi pe ea şi pe Suzanne în apartamentul lor, unde invita câțiva prieteni la cină.

După operații, în timp ce eram consemnat în spital tot timpul, Judy venea des să mă viziteze. Căutam modalități de a prelungi durata vizitelor şi treptat mi-am dat seama că îmi place din ce în ce mai mult să fiu cu ea. Nu a fost nimic surprinzător. Ea era la fel cum fusese şi când ne aflam în Thailanda – drăguță, fermecătoare, serioasă şi inteligentă. Nu era neplăcut să-ți petreci timpul, cât mai mult din el, cu o femeie tânără cum era ea. Dar încă arătam groaznic şi mă

întrebam ce părere avea despre acest lucru. Eram mulțumit să constat să văd că nu o deranja deloc.

Familia Deuel, simțind probabil ceva ce mie nu-mi parvenise, ne-a invitat pe amândoi la cină la ei acasă; nu numai o dată, ci de mai multe ori. Au fost nişte seri plăcute, mai ales că Wally semăna din ce în ce mai mult cu el însuşi. Şi el şi Mary o adorau pe Suzanne, iar ea le răspundea cu o afecțiune crescută. Mă vedeam cu Judy din ce în ce mai des în prima jumătate a anului 1967 şi până în toamnă ne întâlneam cât de constant posibil ne permitea situația mea. M-am îndrăgostit profund de ea. Cu toate astea, nu ştiam ce simte şi ea. Mergeam să luăm cina, la filme şi piese de teatru şi la picnicuri împreună cu Suzanne şi prietenii. Le-am dus pe Judy şi Suzanne la New Jersey să-i cunoască pe părinții mei. Devenise o treabă serioasă. În ianuarie 1968, când relația noastră înflorea şi perspectivele mele pe toate fronturile arătau din ce în ce mai luminoase (mă întorsesem la lucru), m-a invitat la cină într-o seară. Ca de obicei a fost o seară grozavă, deşi mi s-a părut că Judy era un pic gânditoare. M-a condus acasă şi când ne aflam în fața blocului meu, mi-a adus la cunoştință vestea.

„Mi s-a oferit un post în Taiwan pe timpul verii."

Am fost şocat când am auzit. Mintea mea o luase razna în timp ce mă gândeam la ceva să spun. Este o idee nasoală, mi-am zis în gând, nu vreau să pleci.

„Este o idee groaznică şi nu vreau să pleci".

„De ce?", mă întrebă calm. Eram supărat. Era prea repede. Nu fusesem deloc pregătit, pur şi simplu primisem o veste îngrozitoare. Ezitam, dar în cele din urmă mi-am dat seama că este acum sau niciodată.

„Pentru că vreau să te căsătoreşti cu mine", am izbucnit în grabă. „Repede!"

„Nu ştiu ce să zic. Crezi că eşti pregătit?"

Nu am de gând să-i plictisesc pe cititori relatându-le următoarele zece minute din conversația în urma căreia am convins-o că eram cu adevărat pregătit să mă căsătoresc. Nu-

mi amintesc ce am spus şi ce argumente am folosit. Nici ea nu îşi mai aminteşte. Este suficient să menționez că spre marea mea bucurie şi încântare a spus „da”, se va căsători cu mine. Nu se putea să fiu mai fericit şi i-am sunat pe mama ei şi părinții mei ca să le aducem la cunoştință veştile fericite.

Când le-am spus celor din familia Deuel că Judy şi cu mine ne vom căsători, au fost absolut încântați. Wally ne-a spus cât de bucuros era şi ne-a făcut pe amândoi să fim şi mai mulțumiți de planurile noastre. Mă întreb şi acum dacă Wally şi Mary au intuit înaintea noastră (sau poate au sperat doar) că această zi va veni şi au încercat să ne încurajeze.

Intrarea în scenă a lui Judy a schimbat o mulțime de lucruri, dar nu m-a scos din spital. Zilele s-au scurs după acelaşi tipar şi-n restul anului 1966 şi în 1967. Cu vederea redobândită şi cu mâinile din ce în ce mai bine şi funcționale cu fiecare operație, eram din ce în ce mai nerăbdător să termin cu viața de spital şi să îmi văd de viața mea privată. Hotărâsem să mă întorc în Divizia Orientului Îndepărtat şi să mă alătur Operațiunilor China când mă voi fi întors din nou la lucru. I-am adus intențiile mele la cunoştință lui Charlie Whitehurst şi m-a întrebat dacă vreau să încep să învăț chineza mandarină. La început am crezut că glumeşte. Nu glumea. I-am spus că vreau şi imediat a aranjat ca un instructor de chineză să mă viziteze la spital de două ori pe săptămână. După cum trebuie să fi ştiut Whitey, spiritele mele s-au minunat când am simțit că eram aproape pregătit să încep din nou lucrul. Încă o dată Agenția făcuse alt pas în sprijinirea şi încurajarea unui tânăr ofițer rănit. Ar trebui să amintesc aici că fusesem avansat cât am stat în spital. Am fost uimit când am auzit zvonurile circulând. Mi s-a spus că Agenția nu vroia să fiu mai prejos decât colegii mei. Mi s-a părut un act de milă veritabilă, dar le-am fost recunoscător.

M-am împrietenit din ce în ce mai mult cu Mike Duffy. Ştia de Judy şi ceea ce simțeam pentru ea şi ne-a invitat la cină acasă la el de multe ori, unde i-am întâlnit soția, Caroline, şi cei patru copii. Într-una din serile petrecute la ei acasă, au

fost invitaţi şi fratele meu mai mic, Bob, şi proaspăta lui soţie, Carol. Bob, care se căsătorise în septembrie 1967, fusese detaşat la Washington de către corpul de marină pentru un an să studieze dialectul thai. Ne-am simţit bine cu toţii.

Într-o seară, după cina servită la familia Duffy, bărbaţii, adică Mike, Bob şi cu mine, am ieşit pe veranda din spatele casei ca să probăm o puşcă calibrul 22. Mike a tras în copacii din spatele casei ca să se antreneze la ochitul ţintei. Ne-a spus că în spatele casei lui se întindeau acrii întregi de păduri private şi nu era nici un pericol. Era întuneric şi Mike a aprins câte o lumânare şi le-a agăţat la distanţe de 46 sau 55 de metri pe linia care marca sfârşitul proprietăţii lui.

„Stinge lumânarea", mi-a zis, întinzându-mi puşca.

Am tras trei focuri şi am ratat, se pare la mică distanţă. Mike a tras următorul foc şi ni s-a părut că flacăra s-a mişcat puţin, dar lumânarea nu se stinsese.

„Să vedem de ce sunt în stare cei din marină", i s-a adresat Mike lui Bob. Bob a îngenuncheat, a tras un foc şi flacăra s-a stins. Ne-am chinuit să o vedem. Nu mai era nici o flacără. Nu ştiu dacă doborâse lumânarea, sau doar o stinsese, cert era că nu mai vedeam nici o lumină. Şi nu ştiu nici dacă a fost o împuşcătură norocoasă. Dar eram impresionat pe măsură şi Mike era la fel.

„Nimeni nu a făcut asta niciodată", a spus Mike.

În cele din urmă, în aprilie 1967, ziua mult aşteptată a sosit.

„Cam asta ar fi totul, Dick".

„Mike, vrei să spui că plec din spital?", am întrebat aproape nevenindu-mi să cred ce auzisem.

„Mai sunt de făcut câteva retuşuri minuscule, dar pot fi soluţionate şi ambulatoriu. Mda, pleacă naibii o dată de aici."

Ştiam că trebuie să vină şi ziua asta, dar trecuse o perioadă atât de lungă, că aproape a fost un şoc pentru mine, acum că devenise realitate. Părăseam spitalul Walter Reed şi mă întorceam înapoi la lucru.

O mulțime de întrebări şi îndoieli îmi frământau mintea. Cum mă voi descurca? Oamenii vor reacționa negativ când vor vedea cum arăt? O să pot să pornesc din punctul de unde m-am oprit? Psihologic, treceam printr-o criză subită şi neaşteptată de lipsă de încredere. Niciodată nu-mi lipsise încrederea şi asta era o situație nouă cu care trebuia să mă descurc. M-am întrebat de ce mi-e aşa de greu să *plec* din spital? Mă obişnuisem şi mă simțeam bine cu viața „lipsită de griji" pe care o dusesem aici. Trebuia să rup această legătură şi să merg mai departe.

Pentru început a trebuit să-mi demonstrez mie însumi că pot să fiu independent în lumea din „afara" spitalului. Aşa că am planificat o excursie la Casablanca, în Maroc, să-l vizitez pe Andre LeGallo, un fost tovarăş şi coleg de pregătire din cadrul CIA, şi pe soția lui, Cathy. Îl ştiam pe Andre de când mă înscrisesem prima oară în Agenție. Ne-am împrietenit pe măsură ce ne pregăteam împreună şi împărțeam o locuință pe bulevardul MacArthur. Am fost împreună cu Andre şi Mike Deuel şi în Laos.

Am hotărât că voi călători singur pe ruta Madrid, Spania, unde voi vizita câteva dintre obiectivele turistice locale. Mie mi se părea că este un plan bun, dar nimănui altcuiva nu. Părinții mi-au spus că este prea mult şi este prea repede. Nici lui Judy nu i-a plăcut şi nici multora dintre prietenii mei. Eram foarte hotărât totuşi, aşa că am plecat cu avionul din aeroportul Dulles la începutul lui mai. Rezultatele tentativelor mele de „a începe bine" noua viață s-au amestecat complet. Este posibil să fi avut o idee proastă.

În avion, o stewardesă m-a văzut luptându-mă cu friptura şi s-a oferit să mi-o taie ea. M-am simțit prost, dar am lăsat-o să o taie. Frustrant. În Madrid m-am cazat într-un hotel şi am tras un pui de somn în timpul siestei. După-amiaza târziu am ieşit la o plimbare. Oraşul era aglomerat din cauza cumpărătorilor şi a traficului. În timp ce traversam o străduță îngustă, am fost lovit şi dat jos de un taxi care trecea pe stradă. Şoferul nici măcar nu a oprit. O bătrânică l-a

boscorodit, blestemându-l şi a venit să mă ajute. Din nou, m-am simțit stânjenit. Încă nu mă obişnuisem cu vederea mea periferică diminuată şi de aceea nu am văzut taxiul care m-a lovit. I-am mulțumit doamnei pentru grija pe care şi-a manifestat-o față de mine şi m-am îndreptat înapoi către hotel. Nu îmi rupsesem nimic, dar aveam câteva zgârieturi şi probabil că mâine mă va durea ceva. Trebuia să le curăț. La hotel am curățat zgârieturile cât de bine am putut şi m-am întins pe pat.

Nu m-am mai dat jos din pat în următoarele două zile. În mod inexplicabil mă simțeam extrem de slăbit şi obosit. Nu am luat cina, ci doar am stat în pat. Pe timpul nopții am avut febră şi am transpirat abundent. Dimineața am dat-o afară pe camerista care venise să schimbe patul şi să facă curat în cameră. Am zăcut în pat toată ziua. Nu am mâncat nimic şi nici nu am luat nici un medicament şi era previzibil că durerile se datorau impactului cu taxiul. Până seara febra a scăzut şi m-am simțit mult mai bine. Simțindu-mă tot slăbit am decis să rămân în pat până dimineață. Am dormit prost, dar m-am trezit dimineața simțindu-mă mai bine şi înfometat.

Am plecat din Madrid spre Casablanca în după-amiaza aceleiaşi zile, unde familia LeGallo mă aştepta şi m-a condus cu maşina la apartamentul lor din centrul oraşului. Am petrecut câteva zile plăcute cu ei. Andre şi-a luat nişte zile libere şi ne-am plimbat un pic prin Maroc. Am mers la Tangiers şi am traversat cu feribotul strâmtoarea Gibraltar, petrecându-ne întreaga zi la cumpărături. Mi-am cumpărat un ceas Rolex (ca să-l înlocuiască pe cel Omega care îl dăruisem lui Faustino, şeful satului din Congo), pe care l-am păstrat timp de treizeci de ani.

Un alt episod neplăcut a fost rezultatul unei alte idei proaste de-a mea. Cu câteva zile înainte de a pleca, am propus să fac un schimb de mingi de tenis cu Andre. Cathy şi Andre ezitau.

„Doar ca să văd de ce sunt în stare”, le-am spus.

Am împrumutat racheta lui Cathy şi ne-am dus la clubul din care făceau parte. Clubul era plăcut, dar experiența pe care am trăit-o acolo a fost groaznică. În primul rând nu am putut să ochesc mingea şi să o lovesc cu racheta. Îmi lipsea cu totul percepția de profunzime. A fost pur şi simplu îngrozitor şi frustrant. Şi mai rău, când s-a întâmplat ca mingea să lovească racheta, mâna mea era atât de slăbită, că racheta mi-a zburat din ea. Nu au trebuit decât vreo zece minute ca să mă conving că încă nu eram pregătit să joc tenis. Eram deprimat. Cathy şi Andre au încercat să mai îndulcească situația, dar experiența a rămas la fel de neplăcută.

M-am întors la Washington tot pe ruta Madrid. Lucrurile au mers mai bine la întoarcere. Am vizitat nişte obiective turistice şi am cumpărat câteva piese de mobilă spaniolă lucrată în stejar – piese frumoase pe care încă le mai avem. Ca să se păstreze echilibrul, călătoria a avut rezultate pozitive. Am plecat pe propria-mi răspundere şi m-am descurcat în călătoria peste hotare fără necazuri prea mari. Pe de altă parte, nu pot să neg că nu au existat şi nişte neajunsuri cauzate de limitările mele fizice, cu care voi avea de-a face tot restul vieții. Deşi nu-mi plăcea acest lucru deloc, m-am consolat, gândindu-mă, că cel puțin nu zăceam mort, undeva în nord-estul Congo-ului, şi până la urmă, mai aveam în fața mea mulți ani de trăit.

3.
RĂDĂCINI
1935 – 1958

Cam cincisprezece cercetaşi dormeau pe podeaua tare din lemn, aliniați în saci de dormit. Patru tătici dormeau în cele patru colțuri ale camerei în nişte paturi mici.

După o zi plină, desfăşurată în pădurile din jurul cabanei, situată pe țărmul Lacului Herrick, în apropiere de Chicago, am mâncat la cină hotdogs şi fasole gătită care avea un gust cu mult mai bun decât în realitate, asta pentru că eram înfometați. Apoi, după cum prevedea regulamentul acestor excursii la munte, stăteam în fața focului care ardea în şemineu şi ne foiam prin preajmă. În funcție de starea de spirit, câteodată cântam. Deşi eram obosiți după o zi de activități în aer liber, ne simțeam bine cu toții. Era toamna târziu şi afară era frig, dar focul ardea strălucitor şi emana căldură, dând cabanei un aer de intimitate şi confort.

Apoi, îndemnați de tătici, am început să ne aranjăm fiecare în sacii de dormit şi să ne pregătim pentru noapte. A durat ceva timp. Trebuia să ieşim afară, undeva la o toaletă ca să facem pipi şi aşa s-a creat o adevărată agitație în jur. Alte nevoi, reale sau imaginare, au mai decalat şi ele momentul somnului efectiv. Mulți dintre noi erau încă entuziasmați şi agitați şi nu ne înduram să punem capăt zilei. Cu toate astea, unul câte unul, ne-am aşezat în sacii de dormit, dar, după ce s-au stins luminile, tot am mai râs şi am mai stat de vorbă. Cu toată oboseala, nimeni nu vroia să doarmă.

Tăticii ştiau cum stau lucrurile. După zece minute, luminile s-au aprins din nou şi am fost admonestați aspru să „terminăm odată” şi să ne culcăm. Altfel, se subînțelegea, vom păți ceva îngrozitor. Niciodată nu am aflat care este acel lucru îngrozitor şi nici nu ni s-a întâmplat nicicând. După ce luminile se stingeau din nou, se făcea linişte – pentru o perioadă.

„Ping!” Ecoul unui obiect care a lovit pereții de lemn s-a răspândit în cabană. Nu a mai urmat nici un alt sunet apoi.

„Ping! Ping! Ping!” Acelaşi sunet, dar în partea cealaltă a cabanei. Apoi nişte chicoteli.

Imediat, ca un răspuns, câteva sunete „ping” s-au auzit în celălalt capăt şi ţipetele de veselie au izbucnit. Ăsta a fost momentul în care toată lumea a izbucnit furtunos în râsete, chiote şi ţipete. Balamuc curat.

Tăticii nu mai văzuseră jocul acesta special. Luminile s-au aprins şi toţi patru au sărit din paturi ca să facă ordine în cabană.

„Ce se întâmplă aici?” a strigat unul din tătici ca să acopere zgomotul balamucului. Luminile fiind aprinse, a văzut că noi eram ocupaţi să ne batem cu ghinde, aruncându-le în noi, dintr-o parte în alta a camerei. Făcusem asta şi după-amiază, în pădure, şi anticipând bătălia din noaptea asta ne întorsesem toţi cu buzunarele plinde de ghindă pe care o ascunsesem în, sau lângă, sacii de dormit aşteptând să apară momentul potrivit.

Unul dintre tătici s-a apropiat de grupurile combatante şi a ordonat încetarea focului. Ne-am potolit. Cel de-al doilea tătic a luat o găleată mare şi a spus „În regulă, trupe. Haideţi să punem fiecare ghindă din cabană în această găleată. Acum!”

Printre multe râsete şi ţipete de cât de isteţi fusesem, ne-am conformat cu toţii şi în curând găleata se umpluse cu ghindă. Liniştea s-a reinstaurat, bătălia fiind oprită neceremonios, şi, încă o dată, luminile s-au stins. Obosiţi de atâtea trasee din timpul zilei şi cu hărmălaia încheiată, nimeni nu a mai rezistat şi am adormit cu toţii.

Această excursie a cercetaşilor a fost una din întâmplările obişnuite ale copilăriei mele. Pe vremea acea trăiam în Elmhurst, Illinois, un oraş mic, liniştit, al clasei de mijloc, localizat cam la 40 de km de Chicago. Era un loc perfect unde să-ţi petreci copilăria şi am amintiri pe care le iubesc nespus, legate de existenţa mea în acest oraş. Am crescut alături de un grup de prieteni cu care am frecventat şcoala primară, gimnazială şi liceul. Toţi prietenii mei erau băieţi. Începând cu clasa a doua, la şcoala Lincoln Elementary din sud-vestul oraşului Elmhurst, şi până la liceu (York Community)

inclusiv, ne petreceam cea mai mare parte a timpului nostru liber împreună. Ne-am alăturat primelor organizații de cercetaşi, şi în decursul anilor ne-am mutat în liga pentru seniori. Ambele organizații îşi țineau cursurile în sala de gimnastică de la şcoala Lincoln Elementary. Recunosc cu mâna pe inimă, şi sunt sigur că şi tata era la fel de sigur, că o motivație puternică de la care a început totul o constituia faptul că jucam baschet în sală înainte şi după întâlnirile noastre, şi ca urmare participam regulat, săptămânal, la întruniri. De-a lungul timpului, în activitatea mea de cercetaş am fost atent să strâng cât mai multe insigne de merit şi am fost decorat cu insigna „Viață", care este al doilea însemn după „Vulturul" – cel mai înalt rang pe care îl poate obține un cercetaş. La acea vreme am fost ales în „Ordinul Săgeții", o onoare pe care am prețuit-o corespunzător. Toți prietenii mei trăiau în acelaşi cartier şi, cu ajutorul bicicletelor care constituiau un mijloc de transport permanent (chiar şi iarna), ne vedeam aproape zilnic. Din grup făcea parte Chuck Price, unul dintre cei apropiați şi mai vechi prieteni ai mei, John Fredericksen, cu care am fost coleg la liceu, gemenii Baldwin – John şi Jerry – Ron Bosenberg, Jimmy Backoff, Bill Shineflug, Alan Hill şi Gordon Kirchoff.

Şcoala reprezenta o obligație de care ne achitam în fiecare zi. Nu ne gândeam şi nici nu discutam prea mult despre şcoală. Făceam ceea ce ni se spunea şi, cel puțin la mine acasă, temele erau întotdeauna scrise şi verificate. Eram un elev cu o medie de „B" (echivalentul notei 8) şi mulți dintre prietenii mei se aflau la acelaşi nivel. În anii următori, mi-am dat seama că au existat presupuneri că aş fi putut mult mai mult de atât Cred că învățam suficient cât să mă descurc şi nu mai mult de atât. Pur şi simplu nu aveam motivație să studiez mai mult.

Sportul era pasiunea mea. Jucam fotbal toamna – placam până când ne-am făcut suficient de mari ca să ne accidentăm reciproc şi apoi să cădem istoviți. Baschetul era un sport pe care-l practicam tot anul, mai ales când aveam acces în sala

de gimnastică a şcolii Lincoln; uneori, în zilele mai călduțe de iarnă, rădeam zăpada din curtea şcolii ca să jucăm fotbal şi uneori jucam şi hochei pe gheață ori de câte ori eleşteul folosit la stropirea plantelor ce creşteau în sera din apropiere îngheța. Când era suficient de cald ca să putem ține în mâini o bâtă, fără mănuşi, jucam base-ball. Jocurile de base-ball se practicau întreaga vară, iar când ne-am făcut mai mari concuram cu echipe din alte părți ale oraşului. Mie mi se părea perfect normal cum îmi petreceam timpul liber şi nu m-am gândit niciodată, că cea mai mare parte a lui, mi-o irosesc „jucându-mă”. Mama şi tata mă susțineau, gândindu-se, probabil, că sportul mă ține departe de necazuri şi nu-mi face nici un rău. Aşa am învățat cum să pierd şi să câştig (ştiam mai bine să câştig) şi cum să joc în echipă. Desigur că acestea sunt noțiuni bune pe care le-am experimentat, şi chiar şi în prezent îmi spun că timpul pe care l-am petrecut practicând diverse sporturi s-a justificat pe deplin. Acei ani, între ciclul gimnazial de la şcoala Lincoln şi absolvirea liceului York, au fost nişte ani uşori şi plăcuți pentru mine. Am făcut toate lucrurile pe care le făceau băieții la acea vreme şi am trecut în adolescență fără să am probleme.

Elmhurst era un oraş vechi cu mulți ulmi, care se arcuiau deasupra străzilor creând un fel de tunel. Nu se vorbea despre crime sau droguri – de fapt, de nici un fel de pericol. Cel mai rău lucru pe care mi-l amintesc au fost câțiva băieți care au fumat în toaleta şcolii şi au băut bere în serile de sâmbătă. Nu am fumat niciodată (un antrenor din primii ani de liceu m-a convins că dacă voi fuma nu voi mai putea să alerg) şi nu am băut bere până când nu am intrat la colegiu. Şi scandalul scandalurilor – o colegă din clasa noastră rămăsese însărcinată în ultimul an de liceu! Pare neinteresant, dar atmosfera era protectivă şi caldă.

M-am născut în Chicago în mijlocul Crizei. Părinții mei au crescut amândoi în Chicago şi tata fusese şi el născut tot în Chicago, cel mai mare dintre cei trei fii născuți într-o familie de imigranți suedezi. Tatăl lui era din Ljungby, în centrul

Suediei, unde viața, la sfârşitul secolului al XIX-lea, era dură. A plecat spre Statele Unite în iunie 1898 şi, la Chicago, a întâlnit-o pe cea care urma să-i fie soție, o altă tânără imigrantă suedeză. S-au căsătorit în 1910.

Bunicul fusese un ucenic croitor în Stockholm înainte de a se hotărî să emigreze şi, când a ajuns la Chicago, şi-a deschis un mic atelier de croitorie. Magazinul lui trecea cu vederea la colțul dintre străzile Belmont şi Sheffield, la câteva blocuri de Wrigley Field unde echipa de base-ball Cubs îşi juca meciurile. Tata m-a dus la un campionat de base-ball în 1945, când Cubs au pierdut în fața celor de la Detroit Tigers. Am fost un fan de nezdruncinat al echipei Cubs întreaga mea viață. Prin urmare ştiu cum să trec peste dezamăgiri.

Încă din primii ani ai copilăriei îmi amintesc multe aspecte legate de originile mele suedeze. Bunicii mei vorbeau în suedeză între ei şi uneori vorbeau şi cu tata tot în suedeză. Frecventau o biserică luterană suedeză (şi eu am frecventat-o). Mâncarea, evenimentele culturale şi sărbătorile (în special Crăciunul), toate aveau origini suedeze. Bunicul m-a lămurit o dată pentru totdeauna că vikingii, nu Columb, descoperiseră America şi la fel i-am spus şi eu învățătoarei mele din clasa a patra, care a fost plină de grație şi înțelegere, când i-am explicat că greşise la lecția de istorie.

Mama mea, provenea dintr-o familie cu unsprezece copii, s-a născut în nordul statului Michigan nu departe de partea superioară a peninsulei, tatăl ei lucrând într-o mină de cupru. Bunicul ei se născuse în Prusia şi emigrase la sfârşitul secolului al XVIII-lea. Numele ei de familie Laux, se pronunța şi în franceză şi în germană în funcție de, bănuiesc, stăpânirea care administra Alsacia şi Lorena la acea vreme; Germania a anexat cele două teritorii la 1870 după Războiul Prusac, iar Franța şi-a reluat teritoriile în posesiune după Primul Război Mondial. Problemele legate de sindicalizarea minelor din nordul statului Michigan a determinat familia mamei mele să se mute la Chicago, unde bunicul Laux şi-a luat o slujbă de supervizor în şantierul de construcții al

sistemului de alimentare cu apă al oraşului. Bunica Laux avea origini irlandeze, dar nu ştiu nimic despre modul cum s-au cunoscut cei doi. A murit când eram foarte mic.

Ambele familii dispuneau de mijloace modeste şi nunta părinților mei a avut loc în 1934 fără prea multe pretenții şi fără fanfară. Tata a absolvit liceul în ianuarie 1930, doar la câteva luni după prăbuşirea bursei de valori, în octombrie 1929, care semnala începutul Crizei. A fost un noroc că apucase să termine liceul, chiar printre primii din promoția lui, la Lane Tech (unul dintre cele mai bune licee din Chicago). Astfel, i s-a oferit (şi a acceptat bucuros) o slujbă în cadrul companiei de telefoane Illinois Bell. Când a început cel de-al Doilea Război Mondial, tata (în vârstă de 29 de ani) era căsătorit de şase ani şi avea doi copii. În plus, lucrând într-o ramură „strategică" a industriei nu a fost niciodată încorporat şi nu a servit în armată. Oricum, cei doi frați mai tineri ai tatei au fost înrolați, unul în marină şi celălalt în forțele de uscat.

Aveam cam şapte ani când, ceea ce s-a considerat a fi o mişcare de mare angajament, tata a semnat o ipotecă şi a cumpărat casa noastră, o construcție modestă din cărămidă din Elmhurst. Nimeni altcineva, din nici o parte a familiei, nu părăsise vreodată Chicago. Elmhurst nu se afla departe, dar la începutul anilor 1940 cu siguranță părea departe. Tata s-a mutat în oraş, călătorind cu trenul, şi viața era idilică.

Tata nu a părăsit niciodată industria telecomunicațiilor. Imediat s-a mutat cu serviciul la AT&T (renumită companie americană de telecomunicații) şi şi-a petrecut 43 de ani lucrând într-un post din care a avansat treptat, ajungând să ocupe poziții importante în echipe care concepeau programe de codificare a diferitelor zone, revoluționând serviciul telefonic la lungă distanță. Compania l-a trimis la colegiu ca să-şi continue studiile, şi a obținut echivalentul unei diplome de inginer electrician. A fost un tată grozav şi un model de urmat pentru mine, cei doi frați ai mei, Bob şi Greg, şi pentru

sora mea, Diann. Mama mea, întotdeauna plină de iubire şi grijă, s-a străduit încontinuu să fie mamă şi soție.

Când aveam 11 ani şi fratele meu mai mare Bob avea 10 ani, mama a hotărât că ar trebui să învățăm să cântăm la pian. Nici ea, nici tata nu ştiau să cânte la pian, dar vroiau ca noi să avem această şansă şi încolonați, ne-a trimis la doamna Lapino, o vecină, ca să ne predea ore de pian. A fost dur. Doamna Lapino era exigentă şi aşa era şi mama. A insistat să exersăm cel puțin o jumătate de oră pe zi, chiar şi la sfârşit de săptămână. Şi asta nu a fost tot. Casa doamnei Lapino se afla chiar lângă terenul pe care toți vecinii din cartier jucau fotbal şi base-ball. Îi auzeam cum se distrau afară, iar noi loveam clapele pianului. Mă îndoiesc că vreunul dintre noi avea (are) prea mult talent muzical şi cu siguranță nu vroiam să facem o profesie din cântatul la pian, dar o făceam pe mama fericită, iar noi eram băieți ascultători. Ne gândeam la pian ca la unul dintre refrenele unui cântec pe care îl interpretam pe lângă casă.

La începutul celui de-al doilea an ca pianişti, doamna Lapino a considerat că ar fi drăguț ca băieții Holm să cânte un duet la recitalul de la sfârşitul anului. Ne-am îngrozit când am auzit această idee, dar nu aveam ce să facem. Mama a considerat că este o idee minunată. Aşa că am exersat câteva luni de zile; mai întâi fiecare şi-a învățat bucata separat, apoi, ceea ce a fost şi mai greu, le-am sincronizat în timp ce stăteam amândoi pe aceiaşi băncuță din fața pianului. Doamna Lapino a fost răbdătoare şi consecventă, şi în cele din urmă am putut să interpretăm bucata doar cu câteva greşeli.

Ziua recitalului a sosit. A fost o zi memorabilă. Din motive pe care nu le-am înțeles niciodată (probabil ca să termine o dată mai repede), doamna Lapino ne-a pus să deschidem programul primii. Recitalul s-a ținut într-o biserică luterană, şi ne-am alăturat şi noi celorlalți copii care stăteau în față, unde stă de obicei corul. Vedeam cum soseau oamenii la spectacol şi o vedeam şi pe doamna Lapino în spate. Ea ne va

da semnalul de început. Aşteptam. În sfârşit doamna Lapino a dat semnalul. A urmat prăpădul.

Ne-am ridicat şi ne-am îndreptat către pian. Ştiam că noi eram primii. Eram primii, nu-i aşa?

Un alt puşti, Ronald Coons (nu-i voi uita niciodată numele), s-a ridicat şi el şi din moment ce se afla mai aproape, s-a aşezat la pian până când să ajungem noi acolo. Deşi era un pic timid, era un puşti drăguț.

Ne-am gândit că Ronald stricase toate socotelile. Fără să ezităm vreun moment, l-am împins pe Ronald de pe bancă ca să putem să ne aşezăm noi. El s-a retras la locul lui.

Am început să interpretăm scurtul nostru duet şi câțiva oameni au început să se ridice în picioare. Ce se petrece? Totul s-a întâmplat în tăcere şi deodată s-a produs o stare de agitație şi confuzie.

Fără să ne fi adus la cunoştință, doamna Lapino schimbase ordinea şi primul care intra în recital era Ronald, cu o piesă introductivă – imnul național – înainte ca noi să ne interpretăm bucata noastră. Acum Ronald plângea uşurel în scaunul lui. Unii oameni se ridicaseră în picioare, iar alții nu. Cei care se ridicaseră ştiau că nu auziseră bucata lui Ronald. Tata era buimac. Mama era înspăimântată. Doamna Lapino a intervenit să ne salveze!

S-a grăbit către altar şi ne-a trimis la locurile noastre şi a anunțat că: „Vom începe programul încă o dată”.

Ronald a cântat imnul național şi toată lumea s-a calmat şi şi-a reluat locul pe scaun în timp ce îşi interpreta bucata. Am urmat noi şi chiar am făcut o treabă bunicică.

Fusese o greşeală nevinovată, dar ne-a afectat carierele muzicale.

Doamna Lapino ne-a iertat, dar mama şi-a dat seama că nu suntem suficient de maturi ca să ne luăm rolul în serios. Cred că era suspicioasă că noi produsesem cumva haosul de pe scenă, haos cu care a început recitalul. „Nu veți mai merge la lecții de pian”, ne-a spus mama, „până când nu vă veți

maturiza". Ne-a părut rău mai mult că am făcut-o să se simtă prost, decât că terminasem cu orele de pian.

Când am început ultimul semestru la liceul York Community, m-am hotărât, îmi dau seama acum că a fost o decizie subită, că vreau să merg la colegiu. Nu aveam prea mulți bani disponibili şi părinții mei, cu toate că ne sprijineau în totul, au întâmpinat decizia mea cu precauție. Tata mi-a spus: „Nu voi putea să te ajut prea mult", dar obstacolul a fost înlăturat când am fost admis la Blackburn College, o şcoală privată, liniştită din Carlinville, Illinois. Blackburn avea (şi încă mai are, deşi, cu siguranță, este mult mai uşor pentru studenți acum) un program de lucru care menținea costurile la un nivel minim absolut. Am început cursurile la Blackburn în septembrie 1953.

Trebuie să mărturisesc încă o dată că motivația mea era mai mult să încerc să joc baschet în echipa colegiului decât să obțin o diplomă la final. Glumind pe jumătate, le spuneam oamenilor că am decis să fiu cel mai bun în studii economice numai după ce mi-am dat seama că nu pot juca baschet la cel mai înalt nivel. Adevărul este că, în timp ce am jucat baschet timp de patru ani la Blackburn, am fost în curând conştient de faptul că într-adevăr este bine să ai o diplomă de colegiu. Mai mult, cu încurajări puternice şi o scrisoare de recomandare de la doctorul Plotnik, profesorul meu de economie, aproape că am frecventat cursurile Universității Washington din St. Louis, Missouri, ca să obțin un Master.

Nu a fost niciodată nici o problemă să îmi fac prieteni şi la fel s-a întâmplat şi la Blackburn. Fiind o şcoală aşa mică, se presupunea că, teoretic, ştiam pe toată lumea din campus, inclusiv pe fete, şi în curând mi-am găsit, pe lângă sport, încă o modalitate de a-mi irosi timpul liber. În anul doi eram atât de îndrăgostit de o fată din Wisconsin încât am invitat-o la noi acasă. Dar a părăsit colegiul, doar după un an de zile şi legătura noastră nu a supraviețuit despărțirii. Eu am absolvit colegiul în iunie 1957 şi eram în continuare necăsătorit.

După ce am lucrat o vară la o companie care construia instalații casnice ca să îmi plătesc datoriile restante, am plecat în Kansas City, unde tatăl meu fusese transferat în vara după ce am absolvit liceul şi am acceptat un post la Hallmark Cards, în calitate de director executiv începător. Simțeam că viața începea şi pentru mine în cele din urmă. În altă ordine de idei, o schimbare importantă de direcție se prefigura la orizont.

Imediat ce am absolvit colegiul Blackburn, ordinul meu de recrutare s-a schimbat din II-S (student amânat) în I-A (apt de recrutare). Am fost sincer cu cei de la Hallmark. Eram apt de recrutare pentru că aveam vârsta necesară şi pentru că patru ani de zile fusesem amânat fiind student, dar firma m-a angajat oricum. Viitorul meu în cadrul companiei a fost blocat din cauza ordinului care atârna deasupra capului. Pregătirea şi misiunile la alegere erau oferite, şi mi se pare normal, celor care îşi terminaseră „obligațiile militare". Nu exista nici o răutate în această atitudine şi nu m-am simțit ofensat. Era o regulă de bun simț.

Aşa că, la sfârşitul toamnei lui 1957, am considerat că este timpul să îmi îndeplinesc obligațiile militare. Blackburn nu ne pusese la dispoziție un program de antrenament pentru ofițerii în rezervă, aşa că nu aveam decât o opțiune – să mă înrolez în armată. Nu m-am bucurat prea tare, dar trebuia să o fac şi pe asta.

Am fost norocos căci, colegul meu de cameră din colegiu, Herb Gibbs, care se afla în aceiaşi situație ca a mea, a fost chemat cam în acelaşi timp şi mi-a propus să mergem împreună în armată. Am fost imediat de acord. Eram naivi şi credeam că totul o să meargă după cum plănuisem şi că va fi „distractiv" să ne îndeplinim stagiul militar într-un mod nonconformist în timp ce „făceam cunoştință cu lumea". Aşa că, la începutul lui ianuarie 1958, în Chicago, ne-am început stagiul militar. Era un pas important şi pot să-mi amintesc că, la ceremonia depunerii jurământului, mi-am zis că trei ani de zile va fi destul timp. Dacă aş fi aşteptat să fiu recrutat, aş

fi făcut doar doi ani. Cu toate astea eram decis să fac tot ce îmi stătea în putință ca să îmi termin stagiul cât mai bine.

Împreună cu 150 de alți recruți şi cu Herb Gibbs am călătorit cu trenul din Chicago la St. Louis şi de acolo, cu maşini militare la Fort Leonard Wood, Missouri, pentru instrucția noastră de bază. Pe drum, lui Herb i-a venit ideea să jucăm bridge ca să treacă timpul mai repede. Am fost de acord, dar am observat că ne lipseau doi jucători. „Nici o problemă", a spus Herb, „o să găsesc doi jucători de bridge".

Se pare că armata făcuse nişte pregătiri speciale pentru noii recruți, întrucât existau trei sau patru vagoane pline cu tineri recruți sau voluntari amestecați în acelaşi grup. Toți erau băieți tineri din zona oraşului Chicago şi nordul statului Illinois, incluzând negrii din centrul oraşului, etniile Chicago-ului (polonezi, italieni şi germani), hispanici şi puştani din orăşelele mici şi de la ferme. În mod contrastant, Herb şi cu mine crescusem în suburbii şi apoi am plecat la colegiu.

Herb a ieşit pe culoar întrebând dacă cineva vroia să joace bridge. Nu a avut noroc în vagonul nostru aşa că s-a mutat la vagonul următor al trenului. În timp ce era plecat, am auzit un tip, aflat la câteva rânduri în fața mea, zicând cu voce tare: „Vă vine să credeți că nemernicul ăsta caută pe cineva care să joace bridge londonez cu el?" Comentariul a stârnit alte discuții şi trebuia să zâmbesc când le-am auzit. Şi m-am îndoit că Herb o să aibă succes în acțiunea lui. Nici nu a avut. Nu existau prea mulți jucători de bridge în grupul nostru.

Fort Leonard Wood trecea prin cea mai rece iarnă din ultimele decenii şi era cu adevărat foarte frig. Aveam noroc că echipamentul nostru militar îşi făcea pe deplin datoria şi îl despachetam în fiecare dimineață ca să fim gata pentru antrenamentul din ziua respectivă. Dar, după câteva zile, Herb a făcut pneumonie şi a fost trimis la spital. Boala lui a pus capăt sistemului „camaraderesc" inventat de noi, pe care ne bazasem cu naivitate că o să funcționeze. După câteva săptămâni petrecute în spital, Herb rămăsese în urmă cu

programul de antrenament al companiei noastre, aşa că a fost mutat în altă companie care tocmai îşi începea ciclul de pregătire. Am încercat să ne împotrivim sistemului, dar fără succes. Herb s-a dus la sergentul plutonului său, un negru înalt, şi s-a plâns că fusese separat de camaradul lui. Răspunsul sergentul a soluționat problema. I-a spus: „Tinere, acum eu sunt camaradul tău.” Boala lui Herb ne-a separat direcțiile, în final, el ajungând în Coreea, iar eu în Franța.

Primele săptămâni petrecute la Fort Leonard Wood au inclus şi câteva zile de testări, menite să ofere indicii armatei despre specializările unde este cel mai potrivit să fim repartizați, după instrucția inițială. Ni se testau aptitudinile şi inteligența. Rezultatele mele mă propuneau fie drept candidat al şcolii de ofițeri, fie activant în serviciul de informații al armatei. Am avut câteva zile răgaz, înainte de a răspunde, timp în care am încercat să cântăresc punctele forte şi slabe ale ambelor opțiuni. Şcoala de ofițeri era desigur tentantă, mai ales că avusesem de-a face cu viața militară pe care am început-o încă din primele săptămâni de la nivelul cel mai de jos, dar această opțiune avea două puncte slabe sâcâitoare. În primul rând, ar fi însemnat să-mi mai prelungesc stagiul militar cu încă un an şi deja aveam dubii serioase legate de înțelepciunea deciziei mele de a face trei ani de armată, în loc să fi aşteptat să fiu convocat pentru doi ani. În al doilea rând, ştiam că locotenenții secunzi erau repartizați în locuri precum Fort Leonard Wood, unde îşi petreceau restul timpului sculându-se la 5 dimineața ca să antreneze noii recruți.

Nu aveam cum să soluționez nici unul dintre cele două neajunsuri şi am optat pentru serviciile secrete. Fără să o ştiu atunci, am luat o decizie importantă pentru toată viața. De fapt, fugeam de un al patrulea an în armată, şi speram că serviciile secrete militare, despre care atunci nu ştiam nimic, îmi vor oferi nişte posibilități acceptabile şi interesante. Ținând cont şi de sistemul „camaraderesc” inventat de mine, aceasta probabil că era o speranță la fel de naivă.

Nu este nimic remarcabil de amintit din cele opt săptămâni de instrucție. Am învățat cum să mărşăluiesc şi jumătate să scandez, iar jumătate să cânt de-a lungul drumului. Am învățat să trag cu o puşcă M-1. Am făcut marşuri forțate şi antrenament fizic zilnic. Am spălat farfurii şi căni de la mese o dimineață întreagă şi m-am identificat cu membrii plutonului meu. Cred că asta a fost o experiență bună pentru noi toți. Tineri de la oraş, de la ferme, puştani albi, negri, evrei, catolici, nu avea importanță. Ceea ce conta era ca detaşamentul, plutonul şi compania ta să funcționeze bine şi să lucrăm în echipă. Ni se spusese clar că preocupările legate de rasă, religie sau statutul economic nu-şi aveau deloc locul în viața militară. Am fost numit conducător de pluton şi am valorificat ceea ce învățasem în timpul celor opt săptămâni de instrucție. Şi astăzi regret că stagiul militar s-a terminat deoarece consider că serviciul militar este benefic în multe sensuri diferite. Chiar şi în societatea de astăzi, aş fi un susținător înfocat al serviciului militar universal (sau un echivalent al acestuia). Nu este un lucru rău să oferi ceva țării tale pe timpul a doi ani din viața ta.

Am făcut o pauză în timpul celor două săptămâni de instrucție. Ştiindu-se că am jucat baschet în colegiu, am fost întrebat dacă vreau să joc pentru echipa de baschet a batalionului. Aşa că fie jucam baschet după-amiaza timp de două săptămâni, fie mergeam la poligonul de tragere şi exersam cu puşca mea M-1 pe o temperatură de -21°C. Am luat o decizie, care astăzi ar fi numită „fără minte”, şi echipa noastră a ajuns până în finalele turneului anual de la Fort Leonard Wood.

După ce mi-am terminat instrucția am fost transferat la Fort Holabird, în Baltimore, zona cartierului general pentru cei care se antrenau în serviciile secrete militare de la acea vreme. În timpul zborului, primul din viața mea, mi s-a făcut rău la aterizare şi am fost extrem de stânjenit când una dintre tinerele stewardeze atrăgătoare mi-a adus o pungă de hârtie

pe care am folosit-o. Fort Holabird va fi reşedinţa mea timp de şase luni cât a durat cursul de instruire în serviciile secrete.

Când am venit la raport, am descoperit că, inexplicabil, fusesem repartizat la cursul de interpretarea fotografiilor, în detrimentul celui de contraspionaj. Interpreţii de fotografii sunt pregătiţi să analizeze cu mare atenţie fotografiile (în mare parte luate din avion – acum făcute din sateliţi) şi să scrie rapoarte despre ceea ce observau – de exemplu, trupe, vehicole, arme, avioane, trenuri. Nu eram cel potrivit pentru asemenea meserie şi am protestat, dar sergentul nu mi-a dat atenţie. Am insistat, am mers mai sus în ierarhie şi în cele din urmă am primit aprobarea să mă înscriu în Corpul de Contraspionaj (CC). Atunci nu ştiam sigur ce presupune asta, dar am fost de acord. Am fost trimis la un interviu în cadrul unui birou din centrul oraşului Baltimore. După multe discuţii, au decis că eram cu adevărat calificat pentru a face parte din CC. Asta însemna că trebuia să stau într-o companie uriaşă timp de câteva săptămâni până când începea următoarea serie, dar doream din tot sufletul să aştept.

Viaţa în companie timp de trei săptămâni a fost plictisitoare, dar acceptabilă. Îndatoririle mele erau să citesc şi să înţeleg sau să puric vechi dosare de spionaj. Nu era nimic foarte palpitant, asta este sigur, dar ne-a oferit celor care făceam asta o imagine despre modul de a întocmi dosare ale celor de la CC, care ni s-a părut neinspirat şi greoi. Am găsit un grup de indivizi cu care puteam să joc tenis şi făceam câte o partidă aproape în fiecare zi, după ce ne terminam lucrul. Am băut câteva beri în barurile de lângă companie şi mi s-au părut a fi exact la ce te aşteptai în jurul unei unităţi militare – beţivi, femei şi bătăi periodice datorate atmosferei. Nu erau locuri unde să-ţi doreşti să petreci prea mult timp. Dar orele treceau foarte încet aşa că îmi petreceam două sau trei seri pe săptămână, omorându-mi timpul cu câţiva dintre colegii apropiaţi din companie. Nu mai este nevoie să spun că am fost mulţumit când cursul nostru a început.

Grupul cu care mă antrenam avea cam o sută de membri. Eram împărțiți în clase de câte 25 sau 30 de cursanți şi aveam şase ore pe zi, cinci zile pe săptămână. Materia pe care ne-o predau ofițerii cu experiență nu era deloc dificil de asimilat şi era greu să rămâi tot timpul concentrat la ore. Mi-au rămas fixate în minte cum să întocmeşti un raport, tehnici de interogare şi luare a notițelor, evaluarea datelor inițiale ca şi mărturia, urmată de descrierea unui incident în scris. Ideea este că se aloca mult prea mult timp acestui antrenament decât ar fi fost nevoie cu adevărat. Aşa că fără teme şi lucrări de scris, aveam suficient timp la îndemână după ore şi la sfârşiturile de săptămână. Chiar am înființat în companie o echipă de softball şi am intrat în ligă pe timpul verii anului 1958.

Perioada pe care mi-am petrecut-o la Fort Holabird nu a fost spectaculoasă şi prieteniile pe care le-am legat atunci nu au fost unele de durată. Experiențele avute în timpul perioadei de pregătire au fost cu siguranță plăcute din moment ce erau experiențe noi pentru un tânăr care crescuse într-o suburbie din vestul statului Illinois care era, în multe moduri, izolată de ceea ce se întâmpla în restul Americii. Şi apoi, anii ’50 nu au constituit o perioadă de mari turbulențe în SUA. Mulți, dimpotrivă, au susținut că generația mea nu a fost suficient de „activistă”, dar nici nu au existat cauze care să necesite un activism de genul celui înregistrat în anii ’60 şi chiar şi mai târziu. După războiul din Coreea (îl numesc război, nu „o acțiune a poliției”), Războiul Rece fierbea la foc mic, opunându-se comunismului, şi aceasta era singura noastră problemă adevărată. La nivelul comunității, viața din SUA după al Doilea Război Mondial oferea bunăstare multor oameni. Drepturile homosexualilor, tavanele din sticlă, multiculturalismul şi drepturile civile erau problemele viitorului. Ne-a luat mult timp să digerăm toate efectele din societatea noastră de după al Doilea Război Mondial, să ne înțelegem (şi să învățăm să ne acceptăm) rolul de superputere în lume, dar şi să începem acțiunile de creştere economică.

Acasă, politica era întotdeauna un subiect rar de conversație. Şi nici când mergeam în vizită la rude nu deschideam subiecte pe teme politice. Prima amintire legată de un subiect politic (şi la vremea aceea nu mi-am dat seama că este politic) a fost atunci când tata s-a plâns de proaspetele subvenții acordate fermierilor. „Nu am fost plătit niciodată pentru că nu am muncit", a spus. Era un membru al Partidului Republican şi asta, desigur, m-a influențat. Îmi amintesc că eram confuz când, contrar titlului incorect din *Chicago Tribune* („Dewey câştigă!"), Harry Truman a fost ales preşedinte în 1948.

În ultima săptămână petrecută la Holabird, ni s-a oferit ocazia să ne alegem locul unde vrem să fim trimişi în misiune ca agenți ai serviciilor de contraspionaj. În timpul discuțiilor din cazărmi, pe baza subiectului, am fost uluit să aud că marea majoritate a colegilor mei au cerut să li se dea o misiune în, sau cât de aproape posibil de oraşele lor natale. Ce pierdere, mi-am zis. Era prima noastră ocazie să vedem şi alte locuri. Îmi amintesc că am fost unul dintre puținii care au optat pentru o misiune în străinătate. Ținând cont de experiența cu sistemul „camaraderesc" şi eşecul în calitate de interpret de fotografii, mi-am făcut alegerile fără prea mare optimism, dar cu siguranță nu vroiam să ajung în Kansas City sau Chicago; chiar dacă cel din urmă mi-ar fi oferit accesul regulat la meciurile echipei Cubs. Ziua când primeam misiunea a sosit în cele din urmă şi, spre marea mea surpriză şi încântare, am fost repartizat la cel de-al 66-lea corp de contraspionaj din Orléans, Franța. Şi am fost perplex când am văzut că mulți dintre colegii mei erau la fel de încântați că fuseseră repartizați lângă oraşele lor natale.

La câteva zile după despărțirea de familia mea din Kansas City, m-am prezentat la o bază care m-a transportat la New York şi am părăsit Statele Unite cu un vapor cu destinația Bremerhaven, Germania. Nava noastră, *General Patch* (Petecul Generalului), o navă militară din al Doilea Război Mondial (poate chiar din Primul Război Mondial), a plecat la

mijlocul lui decembrie, pe o furtună şi o vreme neplăcută, pentru a traversa nordul Atlanticului. N-ar fi trebuit să fiu atât de surprins mai ales că ştiam că în mijlocul lui decembrie nu se pleca în croaziere de plăcere prin nordul Atlanticului. Sute de soldați au fost îmbarcați pe navă, la fel ca şi mine, de altfel. Fiecare bărbat căra câte o raniță imensă, fără valoare, şi a fost repartizat în câte un pătuț minuscul. Acesta trebuia să fie spațiul nostru privat pe timpul traversării oceanului.

Patul era de fapt un hamac, construit din sfori de cânepă, trecute printre țevi de fier, care jucau rolul de piloni. Erau supraetajate şi extrem de înghesuite, aşa că trei, chiar patru, bărbați dormeau unul deasupra altuia. Spațiul dintre tine şi bărbatul de deasupra sau dedesubt era atât cât să-ți permită să dormi pe o parte sau pe alta. S-ar fi spus că hamacurile fuseseră concepute din economie de spațiu şi nicidecum în ideea vreunui confort. Ranițele, toate închise până la noi instrucțiuni, erau stivuite lângă, sau alături, de paturile noastre. Nu se întâlneau nici cele mai elementare condiții de igienă, mult sub aşteptări: un rând de duşuri fixate în perete, un rând de chiuvete şi un rând de scăunele de toaletă. Asta era tot. Condițiile erau aceleaşi pentru toată lumea şi nu prea existau proteste din partea nemulțumiților. Ne străduiam cu toții să trecem cu bine prin fiecare zi.

Nu la mult timp după plecare, am părăsit apele portului (numele este protejat) şi am intrat în mare. Era o zi plăcută şi mulți dintre noi stăteau pe punte sau îşi pierdeau vremea discutând pe ceea ce s-ar fi numit o canapea pe o navă militară. Imediat după ce am intrat în apele mării, am perceput cu toții o diferență distinctă în felul cum se mişca nava. În apele portului, nava înainta drept, iar această mişcare inițială a fost mărită, pentru a include mişcări înapoi şi în lateral, specifice navigației marine. Nu erau nişte mişcări plăcute şi toți aveam probleme ca să ne adaptăm. În mintea mea pândeau amintirile legate de aterizarea din Baltimore, şi m-am temut şi mai rău acum. L-am auzit pe unul din

membrii echipajului navei spunându-i unui grup mic de indivizi, cărora le era deja rău şi li se făcea şi mai rău, să privească linia orizontului. Nu îmi dădeam seama cum poate să te ajute privitul, dar eram mai mult decât dornic să fac orice care ar fi putut să aibă leac.

Am stat afară, în aerul răcoros de decembrie, şi m-am uitat lung numai la orizont. Spre marea mea uşurare, nu am avut rău de mare. De fapt, niciodată nu am mai experimentat nici un fel de rău legat de mijloace de transport în mişcare. Nu ştiu dacă privitul orizontului a ajutat sau nu, dar i-am fost recunoscător marinarului care ne-a oferit această sugestie. Poate că şi genele mele de viking şi-au adus contribuția. Marea majoritate a celorlalți soldați care se aflau la bord nu au fost la fel de norocoşi ca mine. Curând containerele (cele de gunoi, dar nu numai) şi scăunelele de toaletă de pe vas erau pline cu vomă. După cum am spus, nu era deloc plăcut. Momentul când aproape era să mi se facă rău a fost când a trebuit să intru înăuntru şi i-am văzut pe ceilalți, foarte numeroşi, vomitând. Ugh! Şi vremea nu ținea cu noi deloc. Cu cât înaintam către nord şi est, cu atât se înrăutățeau condițiile de navigație. Ne mişcam şi mai rău. Cu mult mai rău. Cel puțin trei sferturi dintre cei care se aflau la bord sufereau cel puțin moderat şi dintre aceştia, destul de frecvent, erau afectați sever de răul de mare.

Până la sfârşitul celei de-a doua zi, mulți dintre cei care se aflau la bord şi-au revenit, dar unii încă mai aveau grețuri când traversau puntea, iar alții nu au fost în stare să mănânce altceva decât biscuiți. În cea de-a treia zi am intrat într-o furtună puternică şi nu ne-a fost bine deloc. Nu puteam să ieşim afară pe punte şi asta mă îngrijora, pentru că aveam nevoie să privesc orizontul, lucru pe care l-am făcut o perioadă lungă de timp cât am traversat oceanul. Chiar şi în interior am găsit ferestre de la care puteam să privesc linia orizontului.

În mare parte a timpului era dificil să dormi, iar uneori chiar imposibil, aşa cum s-a întâmplat în timpul furtunii.

Lipsa de aer proaspăt, combinată cu clătinarea navei, spațiile mici în care trebuia să ne descurcăm cu toții şi sunetul celor cărora le era din nou rău ne-a ținut, pe marea majoritate, trează în acea noapte. Ce puteai să faci? Nimic. Puteam să aşteptăm afară şi să sperăm că nava va rămâne întreagă. Îmi aduc aminte că m-am gândit: „Toate astea or să treacă", şi în cele din urmă s-a făcut dimineață. Lucrurile stăteau mai bine în zona unde se afla aşa-zisa canapea, căci puteam să ne uităm pe fereastră, iar până la prânz furtuna s-a sfârşit. Ne-am reluat programul de masă, citit şi aşteptat. Nu cunoşteam pe nimeni pe corabie şi nu mi-am făcut prieteni în timpul traversării. Nu am găsit pe nimeni cu care să am ceva în comun. În mod surprinzător şi discuțiile pe teme sportive nu mergeau prea departe, în profunzime. Cred că nimeni nu era prea receptiv la nimic. Eram încântat când am auzit în cea de-a cincisprezecea zi, la vremea mesei de prânz, că ne aflam în Canalul Mânecii şi că în curând vom trece de stâncile albe de la Dover. Aveam două motive să fiu fericit. Primul, aşteptasem cu nerăbdare să văd stâncile, şi al doilea, şi mai important, însemna că nu eram departe de Bremerhaven şi de finalul acestui episod extrem de neplăcut din viața mea. Stâncile se ridicau la înălțimea renumelui lor pe măsură ce le depăşeam, îndreptându-ne spre nord. Chiar erau albe şi erau impresionante. Frânturi din ceea ce ştiam despre istoria Europei mi-au trecut prin minte în timp ce stăteam pe punte şi mă uitam la coasta Angliei. Mi-am amintit de William Cuceritorul şi de Bătălia de la Hastings din 1066, şi mă întrebam cum reuşise să traverseze canalul armata normandă a acestuia. M-am gândit la Armada spaniolă şi la sfârşitul ei în 1588, locul fiindu-i luat de marina britanică mai mică, mai rapidă şi, se pare, mai mortală. Şi mi-am mai amintit şi de vikingii care traversaseră canalul de nenumărate ori în călătoriile lor epice. Simțeam deja că am de-a face cu nişte experiențe interesante. Starea mea de spirit era excelentă, fără îndoială, dat fiind faptul că Bremerhaven şi sfârşitul călătoriei se aflau aproape.

În următorii ani, am vizitat şi mi-a plăcut Bremerhaven, dar vizita a fost îngrădită – pe puțin spus. La câteva ore după ce nava a acostat (cu „formalitățile” de rigoare datorită întârzierii), am început să debarcăm în două şiruri lungi, unul în spatele celuilalt. Numele şi plăcuțele de înregistrare ne-au fost verificate de două ori. Am mers cam 90 de metri şi apoi ne-am urcat într-un tren. Auzindu-i pe lucrătorii de la căile ferate vorbind în germană ni s-a confirmat, încă o dată, că suntem cu adevărat în Europa.

Cum s-a întâmplat şi pe vas, condițiile din tren nu erau de primă clasă, dar acceptabile. Am călătorit în ceea ce europenii numesc vagoane de clasa a doua, închiriate pentru această călătorie particulară, şi ne-am îndreptat spre Franța. Nu ne-am oprit aproape deloc, şi cu toate astea nu am scos deloc un timp bun de călătorie. Trenul nostru de „trupă” nu suporta o prioritate crescută şi am fost întrerupți sistematic pe traseu, aşa încât trenurile expres să poată trece înaintea noastră. Ruta noastră ne-a dus prin Olanda şi Belgia înainte de a intra în Franța. Am fost fascinat de aproape tot ce am văzut – de semnele în limbi străine, postere, îmbrăcăminte, maşini, gări, şi tot ce mai vrei tu şi mi-am zis că se merita să le priveşti. Mi-am petrecut cea mai mare parte a călătoriei stând între vagoane şi privind indicatoarele. Eram încântat de noutatea a tot ceea ce vedeam şi nu mă deranja deloc că trenul nostru întârzia. Îmi amintesc că am fost în mod special intrigat, după ce am intrat pe teritoriul francez, privind nişte lucrători de la căile ferate franceze care vorbeau cu țigările în gură. Țigara se mişca o dată cu mişcarea buzelor, dar nu le scăpa niciodată din gură.

Când am ajuns la Orléans am fost târât de mulțime şi dus la cartierul meu temporar dintr-un castel vechi. Categoric că aici era mult mai mult pe gustul meu. Fiecare agent avea o cameră proprie, cu tot confortul necesar, fie în cameră, fie undeva, imediat la îndemână, şi câte un duş pentru fiecare. Comparativ cu Leonard Wood sau Holabird şi nenorocitul de vas, acesta era un pas categoric în direcția potrivită.

Ceilalți agenți nou-veniți erau cu toții indivizi de treabă cu care aveam multe de discutat şi pe marginea cărora facem speculații. Fiecare ne întrebam unde vom fi repartizați în cele din urmă. Să faci parte din Corpul Serviciilor de Contraspionaj era un lucru cu siguranță bun, ca şi faptul că mă aflam la Cartierul General al diviziei 66, dar următorul pas ne va lega soarta pentru următorii doi ani de Europa. Exista un consens general care spunea că, cu cât eşti repartizat mai departe de Cartierul General din Orléans, cu atât va fi mai bună misiunea primită. De fapt, nu primeam misiuni decât în Franța sau Germania. Îmi doream o misiune în Franța, dar ar fi greu să explic în cuvinte de ce. Nu a trebuit să aşteptăm prea mult. În ziua de după sosirea mea, câțiva dintre noi au fost repartizați, iar eu am fost trimis la Bordeaux. Eram extrem de bucuros.

Am stat câteva zile în Orléans ca să trec prin procedura cerută şi mi-am petrecut aici şi Crăciunul din 1958 – primul Crăciun departe de familia mea. În ciuda faptul că eram fericit să mă aflu în Europa şi bucuros că fusesem repartizat la Bordeaux, îmi amintesc Crăciunul din 1958 ca fiind cel mai puțin agreabil din viața mea de tânăr: fără ceremonia de la biserică, fără cadouri şi fără să intru cu familia în contact. Armata a încercat să ne fie de ajutor. Eram şase americani şi am fost trimişi să luăm cina cu o familie de militari care locuia în Orléans. A fost un gest plin de amabilitate din partea lor, iar familia la care am mâncat nu se putea să fi fost mai drăguță decât a fost, dar nu era la fel ca atunci când erai cu ai tăi. Nu a fost decât o situație temporară, oricum, căreia i-am supraviețuit cu toții. Două zile mai târziu am plecat la Bordeaux.

În după-amiaza unei zile cenuşii şi răcoroase de la sfârşitul lui decembrie 1958, m-am dat jos dintr-un tren, în Gara Centrală din Bordeaux. (Pentru cei care au citit *„Alune de pământ”* şi se amuză recunoscând asemănarea cu Snoopy, lăsați-mă să spun că *era* o zi cenuşie şi răcoroasă de la

sfârşitul lui decembrie.) Am călătorit cu alți doi agenți tineri şi ei, de asemenea, în drum către posturile lor, unde primiseră prima misiune. Unul s-a dat jos la Poitiers şi celălalt la Angoulême, aşa că am parcurs ultima parte a călătoriei singur. Din moment ce nu ştiam franceză şi nici nu mai călătorisem niciodată în afara Statelor Unite, trebuie să mărturisesc că, la vârsta de 23 de ani, mă simțeam un pic lipsit de experiență şi nesigur de ceea ce îmi va rezerva viitorul în colțul de sud-vest al Franței. Grija mea imediată o constituia contactul cu baza mea din Bordeaux.

Spre marea mea uşurare, deşi am încercat să o ascund, doi colegi mă aşteptau la capătul peronului. După ce am făcut cunoştință, ne-am îndreptat direct către o cafenea să luăm prânzul.

Hank Boyer, un căpitan activ al biroului Corpului de Contraspionaj din Bordeaux, şi Dick Rock, un locotenent care conducea baza de la Camp Bussac, la nord de Bordeaux, m-au felicitat călduros la gară şi căldura cu care m-au întâmpinat s-a prelungit şi pe perioada mesei de prânz.

Mi s-a spus că voi fi ofițerul numărul doi la Camp Bussac, un depozit de provizii şi logistică cu magazii uriaşe de gazolină şi produse petroliere. Făcea parte din lanțul de baze cu provizii care se întindea, la vremea aceea, de la granița cu Germania exact până în sudul oraşului Bordeaux. Planurile referitoare la apărarea Europei de Vest, în eventualitatea unui atac al statelor membre ale Pactului de la Varşovia, prevedeau întâmpinarea atacatorilor în centrul Germaniei Federale, încercând să creeze un baraj. Dacă erau nevoiți să se retragă, o făceau prin Germania şi Franța, prin Bordeaux. Acest lanț de baze cu provizii făcea parte din planul strategic general şi bazele în sine fuseseră astfel plasate încât să furnizeze armatei accesul la linia frontului prin intermediul şoselelor şi căilor ferate. Fiind port, Bordeaux primea proviziile, după care le distribuia către, sau în cadrul, lanțului de baze. Bussac, ca şi toate celelalte depozite de provizii, avea de jucat un rol

cheie în caz de ostilități, iar securitatea tuturor acestor baze era de importanță capitală pentru armată.

Alte incidente precum greva sindicatului muncitorilor de la bază care afecta funcționarea silențioasă a bazei a trebuit să fie, de asemenea, cu grijă monitorizată. În aceiaşi manieră au trebuit soluționate acțiuni cum au fost sabotarea aprovizionării şi penetrările bazei cu provizii ce s-au clasat în informații pentru inamic. Corpului de Contraspionaj îi revenea sarcina de a verifica şi a întocmi rapoarte cu privire la asemenea probleme de securitate, iar la Bussac îmi va reveni personal misiunea de a crea contacte şi legături franțuzeşti care să mă ajute să îndeplinesc sarcinile de mai sus. Ardeam de nerăbdare să accept provocarea.

Am mai descoperit şi, că din moment ce nu mi se permitea să port o uniformă în timpul serviciului, una din libertățile ce mi se permiteau era legată de îmbrăcăminte. Nu mă supăra că voi fi obligat să umblu îmbrăcat civil. Armata nu va fi cariera vieții mele şi nici nu aveam nici o înclinație specială spre o carieră militară plictisitoare pe timp de pace.

Prin urmare, eram extrem de mulțumit de ceea ce consideram a fi un noroc chior. Găsisem, de fapt, o nişă în distanța mare față de structurile de comandă ale armatei SUA sub comanda căreia mă aflam. Până acum lucrurile se derulaseră foarte bine.

4.
VINUL ROŞU OMOARĂ MICROBII
1958 – 1960

Înainte de a începe să-mi caut un apartament sau o garsonieră, în zona oraşului Bordeaux, m-am mutat cu alt agent, Lawrence P. Jepson III. Îmi voi aminti mereu numele lui pentru că nu am mai întâlnit niciodată nici un om cu titulatura „Al Treilea". A fost frumos din partea lui că s-a oferit să mă primească la el, dar am descoperit repede că ofițerii şi agenții erau foarte apropiați unii cu alții şi nu era un gest neobişnuit din partea lor să-şi ofere ajutor reciproc. Am devenit bun prieten cu Larry.

Am descoperit că nu era lucru uşor să găseşti o locuință în Franța, mai ales pentru un puşti care tocmai sosise din Vestul Mijlociu al SUA şi nu vorbea deloc franceză. Ziarele nu te ajutau deloc în privința asta, decât dacă vroiai să locuieşti chiar în Bordeaux. Problemele legate de traficul de dimineață făceau inacceptabilă varianta mutării din Bordeaux la Bussac, aşa că mi-am orientat aria de căutare în nordul oraşului, concentrându-mi căutările printre oraşele mici situate de-a lungul Drumului Național 10. Singurul mod de a afla de existența unui apartament de închiriat era să întreb prin baruri, cafenele şi restaurante, lansând ştirea că am nevoie de o locuință. După căutări, care au durat două săptămâni, am găsit o locuință care îmi convenea.

Locuința se afla în St. André de Cubzac, un orăşel tipic franțuzesc de pe DN 10, la jumătatea drumului dintre Bordeaux şi Camp Bussac. Totul mi se părea ciudat şi excentric, desigur, iar oraşul nu făcea nici o excepție. Mă

consideram norocos că am găsit acest micuț apartament situat la 15 minute de mers cu maşina până la bază. DN trecea exact prin mijlocul orăşelului St. André de Cubzac, şi reprezenta „sângele” acestuia, furnizând un aflux permanent de clienți pentru baruri, cafenele, restaurante şi hoteluri.

În mijlocul oraşului se afla un bar mic, numit Central Bar, în care mă opream după serviciu să beau o bere, un vin roşu sau un alt aperitiv, şi să îmi exersez franceza care se îmbunătățise considerabil în lunile ce au urmat.

Nu după mult timp, am devenit un client regulat, şi mă opream la bar de câteva ori pe săptămână, ca să beau un aperitiv, înainte de cină, după ce ieşeam din serviciu. Nu mai făcusem asta niciodată înainte, dar era un obicei înrădăcinat în Franța la care am încercat să mă adaptez. Proprietara, doamna Duveaux, avea multă răbdare cu primele mele încercări de a vorbi o franceză inteligibilă. O altă atracție a barului era fiica doamnei Duveaux, Mimi, care lucra aici o jumătate de normă. Mimi, o blondă subțirică şi atrăgătoare, era mult mai puțin tolerantă cu franceza mea săracă şi astfel, îmi anula toate încercările mele de a pune bazele unei relații de prietenie cu ea. Era politicoasă, dar era dificil să comunici cu ea. Ne-am „întâlnit” o singură dată, când am însoțit-o la singurul teatru din St. André de Cubzac. Teatrul era o incintă mică şi prost aerisită, iar mirosul de usturoi era atât de înțepător că, fiind doar de puțin timp în Franța, mi-a venit greu să cred aşa ceva. Am încercat să-mi ascund reacția, dar Mimi se pare că a observat-o şi a fost fie surprinsă, fie supărată.

Apartamentul meu, situat peste drum de Central Bar, se afla la primul etaj al unei clădiri vechi, pe colț. Avea o intrare privată, toaletă şi două camere şi în plus, o bucătărie mică. Canapeaua din cea de-a doua cameră putea fi folosită şi ca pat, aşa că puteam primi vizitatori peste noapte. Parcarea era tot timpul disponibilă şi nu se punea problema să nu ai un loc unde să-ți parchezi maşina. Nu se putea să găsesc locație

mai bună şi această locuinţă va fi casa mea pe timpul şederii în Franţa.

Sarcina explorării împrejurimilor oraşului St. André de Cubzac a fost una plăcută, iar zona a devenit, şi încă mai este, partea mea favorită din Franţa. Bordeaux este situat pe bancul de sud al râului Garonne în punctul unde estuarul Gironde se desparte în râurile Garrone şi Dordogne. Bancurile de sud ale celor două râuri dau naştere unei părţi din peninsula Medoc, una dintre cele mai renumite zone din lume pentru creşterea strugurilor de vin. Întreaga zonă din jurul Bordeaux-ului este plantată cu plantaţii de viţă de vie minunate. Până să ajungi la valea râului Loire şi să-i descoperi grandoarea istorică, poţi descoperi multe castele frumoase de-a lungul văii râului Dordogne, la est de Bordeaux, acolo unde găseşti din abundenţă peşteri preistorice. Cele de la Lascaux, cu desenele lor remarcabile, probabil că sunt cele mai renumite. Am fost cu adevărat norocos că am putut să vizitez acele peşteri în 1959, înainte ca ele să fie închise publicului pentru a le conserva desenele.

La vest şi nord de St. André de Cubzac se află Blaye, un oraş cetate, construit de romani. Şi, desigur, la câteva ore de mers cu maşina, la sud de Bordeaux, se află Ţara Bascilor cu ai ei locuitori sociabili, unici din punct de vedere cultural. Pe coasta Oceanului Atlantic se întinde Arcachon, cu dune de nisip ca nişte turnuri şi minunatele stridii, iar mai la sud dai de Biarritz, Bayonne şi chiar la graniţa cu Spania, San Sebastien. În mod cert, exista o multitudine de atracţii pentru un tânăr ale cărui singure experienţe de călătorie anterioare fuseseră cele din Wisconsin, într-o vacanţă cu familia, şi pe coasta de est a SUA, cu ocazia unui turneu de baschet din timpul colegiului. Am profitat din plin de ocaziile ce mi se ofereau.

La serviciu îndeplineam nişte sarcini care mă solicitau mai puţin – şi prin urmare şi mai puţin răsplătite – decât mă aşteptam. Cu toate astea făceam tot ce se putea face ca să creez o impresie solidă şi favorabilă celor din ierarhia

Corpului de Contraspionaj, începând cu Dick Rock de la Camp Bussac. Îndeplineam o serie de sarcini de rutină, plictisitoare şi birocratice, ca de exemplu, verificarea breşelor din sistemul de securitate al motoarelor – angajații din zonă, care aveau acces şi motivație ar fi putut, să zicem, să introducă corpuri străine în cisterna cu petrol, să umble la frâne sau să dezactiveze o coloană de direcție.

Mult mai mult mi-a plăcut şi, categoric, era mult mai interesantă responsabilitatea noastră de a „lua pulsul" situației din interiorul şi din afara bazei. Ca să fac asta, mi-am stabilit o gamă largă de contacte din interiorul şi din afara Camp Bussac-ului şi am devenit rapid unul dintre cei mai prolifici reporteri din regiune. Am fost entuziasmat de procesul de învățare şi strângere a informațiilor care constituiau o parte din ceea ce era necesar ca să întocmeşti un raport bun.

Situația politică actuală – mişcările sindicale ale muncitorilor, activitățile regionale ale blocului sovietic, dezvoltarea rețelei terestre şi portuare – toate acestea constituiau subiecte potențiale de raportare. Am fost cel mai încântat când franceza mea s-a îmbunătățit până la un nivel care îmi permitea să susțin conversații uzuale şi întâlniri cu legăturile noastre franceze, care erau membri ai *Renseignement Générale* şi ai *Direction du Surveillance de la Teritoire* – ambele fiind organizații interne de securitate. Călătoream din când în când la Toulouse şi Perigueux ca să mă întâlnesc cu ofițerii de legătură pentru a discuta, de exemplu, despre călătoriile şi activitățile membrilor consulatelor rus şi polonez din Toulouse şi despre intrările şi mişcările navelor sovietice din portul Bordeaux.

Mă obişnuisem cu activitatea de spionaj din interiorul bazei – devenise o rutină şi era plictisitoare. Activitatea de pe teren, din zona imediată sau din întreaga regiune, era interesantă şi agreabilă şi cu acest gen de activitate mi-am ocupat timpul cât am stat în Franța. M-am considerat încă o dată norocos că îmi alesesem o slujbă în cadrul armatei, dar

una care avea un aspect pozitiv pentru mine. Într-adevăr, alegerea mea mă determinase să devin interesat de activitatea de spionaj şi să mă orientez către viața trăită în afara granițelor țării mele. Ambele direcții au fost parte integrantă ai celor 35 de ani de carieră în slujba CIA.

Şi mâncatul devenise o activitate plăcută în fiecare zi. Cu nici o intenție de a mă critica, se poate afirma despre mine că eram genul de individ care mânca doar „carne şi cartofi". Găteam întotdeauna, în apartamentul meu, ceva care să meargă la micul dejun, şi mă mulțumeam cu un sandvici cu un ou prăjit. În schimb, masa de prânz şi cina erau cu totul altă poveste. M-am adaptat imediat la minunata bucătărie franțuzească. Multe dintre felurile de mâncare era noi pentru mine, dar foarte bune. Şi mâncatul succesiv al felurilor de mâncare a fost ceva nou, dar mi-a fost uşor să mă obişnuiesc. La prânz, mâncam câte o dată la bază, dar de-abia aşteptam să mănânc, cu legăturile mele, prânzuri mult mai gustoase. Cina o luam de obicei cu un prieten la un restaurant din Bordeaux sau din St. André de Cubzac. În Bordeaux existau zeci de cafenele mici din care puteai să alegi şi rareori am fost dezamăgit de calitatea mâncării. În timp, l-am cunoscut pe Jacques, bucătarul şef al micului restaurant de la Hôtel de la Poste din St. André de Cubzac. De multe ori am cinat aici şi câteodată eram singur, căci veneam direct de la serviciu. Jacques a luat-o ca pe o provocare personală şi s-a hotărât să educe pe americanul „barbar", făcându-i cunoştință cu cele mai fine aspecte ale bucătăriei şi vinurilor franțuzeşti. Nu am avut nici o problemă să mă adaptez la aromele vinurilor franțuzeşti şi îmi plăceau şi mai mult de fiecare dată. Înainte de a junge în Europa, singurul vin pe care l-am gustat vreodată în viața mea a fost cel care mi-a fost dat la împărtăşania de la biserica luterană pe care o frecventam împreună cu părinții mei. Acum beam vin cel puțin o dată pe zi, la masa de prânz ori la cină. Jacques simțea că este important să înțeleg *de ce* beam vin. Aşa că şi-a făcut timp să-mi explice cum se potrivea cel mai bine un anume vin cu

un anume fel de mâncare. Şi mi-a subliniat faptul că vinul făcea bine stării de sănătate. *„Le vin rouge tue les microbes”*, mi-a spus odată. „Vinul roşu omoară microbii.” Nu am uitat niciodată afirmația lui. „Mai mult”, a adăugat, „vinurile roşii din regiunea Bordeaux, în special cele din Medoc, sunt cele mai sănătoase dintre toate.”

Eram tânăr, nu ştiam absolut nimic în materie de vinuri şi nu aveam nici un motiv să mă îndoiesc de experiența lui Jacques, aşa că am fost convertit să beau vin roşu de Bordeaux. Încă mai este preferatul meu, chiar dacă între timp am devenit şi eu un cunoscător şi mult mai deschis către a experimenta şi alte vinuri. Acum ştiu că valea Napa din California produce şi ea o serie de vinuri grozave.

Jacques mi-a extins şi regimul alimentar practicat de mine până la sosirea în Franța. Întotdeauna comandam acelaşi fel – friptură cu cartofi prăjiți şi salată verde. Nu conştientiza faptul că, întrucât franceza mea era aşa de proastă, nu ştiam să spun şi altceva, cu atât mai puțin să citesc şi să comand de pe menu. Dar am introdus în dietă, destul de repede, şi carnea de pui, de porc, peşte ca şi legume, fructe şi brânzeturi.

În timp, Jacques mi-a ținut un discurs despre cele mai fine dedesubturi ale unor feluri de mâncare franțuzeşti. Chelnerița trebuia să-mi aducă întotdeauna la salată oțet şi ulei cu care preparam sosul. Nu aveam idee cum trebuie să procedez şi pur şi simplu îi priveam pe ceilalți clienți din restaurant şi încercam să-i imit: un pic din asta, un pic din cealaltă, şi puțină sare şi piper. Câteodată salata nu era rea; câteodată nu era bună. Prepararea ei se baza pe o tehnică „adaugă şi retrage”. Într-o noapte liniştită Jacques a venit să-mi citească cum se drege o salată bună, consistent de bună. Franceza mea devenise din ce în ce mai bună, dar încă mai aveam nişte probleme cu termenii culinari.

„Il faut regarder les bulles”, a început el, „Uite-te la bule. Numărul şi mărimea bulelor de ulei din oțet dictează calitatea şi gustul sosului.” Îmi venea greu să înțeleg, dar după ce mi-a

făcut o demonstrație şi am avut şansa ca să văd bulele în fapt (privind şi din unghiul de lumină potrivit), am prins ideea. Şi, în urma acestei mici lecții, întotdeauna am fost în stare să prepar un sos bun pentru salată.

În februarie 1959, cam la opt săptămâni după sosirea mea în Franța, un coleg, Pete Wilson, m-a invitat să merg la schi în Pirinei. Nu văzusem niciodată un munte decât în poze. Şi nici nu am mers la schi. Nu aveam nici echipament de schi şi nici haine, iar franceza mea era încă slabă, dar am acceptat fără ezitare şi i-am mulțumit că s-a gândit la mine. Am călătorit spre sud într-o camionetă, însoțiți de trei franțuzoaice, prietene de-ale lui. Toate vorbeau un pic de engleză, dar cu toate astea ne chinuiam să comunicăm unii cu alții.

Am plecat într-o vineri seara, mai întâi la Tarbes, şi de acolo am înaintat, intrând în munți, spre o stațiune de schi mică, numită La Mongie. Îmi amintesc că am trecut prin oraşul Roquefort, renumit pentru brânza lui. Fără să fim surprinşi, ne-am dat seama imediat unde ne aflăm din cauza mirosului puternic al acestei brânze care se făcea simțit cu câțiva kilometri înainte de a trece pe lângă fabrică. De-a lungul anilor am învățat să apreciez brânza Roquefort, dar acest prim contact a fost neplăcut. Fetele încercau să mă convingă că nu trebuie să mă las influențat de miros. Le-am ascultat politicos, şi am mimat înțelegerea, dar mi-am zis: „Nu există nici o cale prin care să fiu convins să pun pe buze aşa ceva!”

Cu câteva zile înainte de a pleca în călătorie, Pete m-a informat, spre marea mea surpriză, că armata SUA le va pune membrilor ei la dispoziție tot ceea ce le este necesar pentru activitățile din timpul liber. Am închiriat schiuri, bețe şi bocanci la un preț de 1,50 dolari. Procesul de selecție a echipamentului de schi a fost unul prin care un orb îl ghida pe celălalt orb. Sergentul din spatele tejghelei de la baza noastră ştia mai puțin şi decât ştia fiecare dintre noi despre

ce tip de schiuri ni s-ar potrivi. Iar eu nu ştiam nimic. Pete, care mai schiase de câteva ori anul trecut, mi-a zis că ar trebui să întindem brațul, să strângem pumnul şi schiurile vor trebui să aibă această lungime. Probabil că pentru schiorii olimpici alegerea era la degetul mic, dar nu şi pentru cei care foloseau pentru prima oară o pereche de schiuri, căci cu cât erau schiurile mai lungi, cu atât era mai dificil să le controlezi. Din moment ce nici unul dintre noi nu se pricepea, oricum, am ales schiurile după lungime. Clăparii nu aveau un mecanism de desprindere atunci – erau un gen de ghete grele care se agățau în fiecare schi. M-am dus într-un magazin din oraş şi mi-am cumpărat o salopetă ieftină şi, prin urmare, se potrivea pentru aventura mea. Nu aveam mănuşi corespunzătoare, nici ochelari de schi şi nici jachetă, dar eram pregătit şi abia aşteptam să încerc. Din fericire, imediat ce am plecat, vremea s-a schimbat, fiind luminoasă, însorită şi blândă.

Am ajuns la La Mongie după ora zece seara şi ne-am cazat la o pensiune mică. Spre *marea* mea surpriză, trebuia să dormim cu toții într-o cameră mare, tip dormitor, care avea două rânduri de paturi de o singură persoană. Am fost şocat, din cauza educației mele şi mi s-a părut cumva, neobişnuit. Pete mi-a spus să nu-mi fac griji. În legătură cu ce? Mi-am zis.

„Unde ne schimbăm?” am întrebat când am ajuns în dormitor.

„Chiar aici”, mi-a răspuns una dintre fete.

Am şovăit, dar nimeni altcineva nu a făcut la fel.

Fetele se schimbaseră deja în cămăşi şi capoate lungi de noapte, aşa că pur şi simplu şi-au dat jos capoatele şi au sărit în pat. Mi s-a părut şi mai ciudat să dormi în lenejerie lungă. Apoi mi-am dat seama cât de frig era în acest dormitor neîncălzit, o cameră foarte înaltă, aşa că le-am înțeles pe fete. Mi-am dat seama şi de ce fetele aliniaseră paturile şi le uniseră, aşezându-le în fața şemineului, în mijlocul camerei.

Cărămizile şemineului erau calde şi emanau un pic de căldură.

Dacă nimeni altcineva nu manifestase nici cea mai mică urmă de stânjeneală, mi-am spus că trebuie să mă adaptez şi eu situației. M-am dus la baie, cu un etaj mai jos, şi când m-am întors luminile deja fuseseră stinse. Îmi convenea situația, aşa că mi-am scos pantalonii şi m-am strecurat în pat. Noroc că erau o mulțime de pături groase şi am dormit foarte bine în ciuda sforăiturilor lui Pete, după cum s-au plâns fetele.

Ocupam patul de la sfârşitul rândului. Era cel mai depărtat de şemineu, dar alăturat unei ferestre de la capătul clădirii şi aşa m-am trezit într-o zi geroasă cu un cer frumos albastru. Apoi am avut de-a face cu aceiaşi dilemă (fiind singurul, de altfel) – cum să mă scol şi să mă îmbrac în fața tuturor fetelor. Probabil că Pete mai avusese o experiență de genul acesta, căci a sărit din pat fără să ezite şi a început să se îmbrace. Păi, dacă el poate, pot şi eu, şi nu am mai stat pe gânduri. Totul făcea parte dintr-un proces de înțelegere a lucrurilor şi de acceptare a acestora într-un mod diferit decât fusesem învățat până acum. De fapt mi-au plăcut diferențele culturale cu care voi avea de-a face şi în alte locuri de prin toată lumea, pe care le-am vizitat şi în care am locuit.

După un mic dejun „continental” (a se citi spartan), ne-am strâns echipamentul şi ne-am îndreptat spre telecabine, într-o scurtă plimbare pe jos. Nu era deloc amuzant să mergi în clăpari cărând schiurile şi bețele şi am apreciat localizarea pensiunii, ca şi costul dormitorului nostru neîncălzit. Pe drum l-am întrebat pe Pete în ce telecabină ar trebui să mă urc. Nu mi-a fost de prea mult ajutor nici el şi nici franțuzoaicele care ne însoțeau. Deoarece eram un novice desăvârşit, îi presam să se gândească la ceea ce îmi doream sau aş fi fost în stare să fac. Una dintre fete a sugerat să iau lecții de schi, dar nu era cazul şi oricum erau prea scumpe pentru bugetul meu limitat. În cele din urmă am decis că voi exersa pe cea mai lungă pistă, care era şi cea mai înaltă. Nu a fost o idee strălucită, dar atunci nu mi-am dat seama. Pete şi

fetele şi-au ales pârtii mai mici pe care să coboare şi să urce, aşa că ne-am despărțit imediat. Pete şi-a exprimat cu voce tare îngrijorarea față de locul spre care mă îndreptam (nu urcase niciodată atât de sus), dar părea mulțumit că mă lăsase să învăț experimentând varianta cea grea. Probabil eram prea tâmpit ca să mă îngrijorez şi, de fapt, aşteptam cu nerăbdare să ajung în vârf. Mă uitam la cei care coborau pe pârtie şi eram extrem de încrezător că voi învăța imediat. Desigur că s-a dovedit a fi mai greu decât m-am aşteptat.

M-am urcat într-un telescaun, care ar fi trebuit să-mi dea un semnal când să mă lansez pe pârtie, dar nu a fost aşa, şi ne-am dus spre înălțimi. Priveliştea era de o frumusețe rară. Urcând încet, telecabina se îndrepta către vârful muntelui scăldat în soarele dimineții. Atmosfera era perfectă: cerul fiind de un albastru curat, iar temperatura plăcută. Era una din acele zile după care tânjesc toți schiorii, iar eu eram suficient de norocos să am parte de ea la prima mea coborâre.

Când am ajuns în vârf nu mai era nici o agitație în jurul meu. Toți ceilalți schiori, care se aflau pe schiuri, dispăruseră după ceea ce mi se părea a fi o stâncă, înainte de a fi avut şansa să mă pătrund de importanța momentului. Mă aflam în vârful unui munte din Pirinei, uitându-mă într-o parte la Spania şi în cealaltă parte la Franța, într-o zi absolut superbă. Impresionat fiind, mi-am dat seama cât de departe mă aflu de Elmhurst, Illinois şi de familie, ca şi de prieteni. „Trecusem Rubiconul”. În cele din urmă am început să mă gândesc cum mă voi da jos din telescaun şi cum voi coborî.

Mi-am dat seama că pentru un începător, coborâtul pe schiuri va fi o sarcină solicitantă. Muşcasem mai mult decât aş fi putut să mestec? Între timp cea de-a doua telecabină a ajuns în vârf şi şi-a descărcat încărcătura ce consta din schiori experimentați care au dispărut imediat după ce au ocolit aceiaşi „stâncă”, dovedindu-se a fi locul de start. I-am privit cu atenție ca să îmi dau seama cum trebuie să abordez săritura de pornire. Schiurile erau prinse de clăpari şi nu m-am putut gândi la nici un alt motiv care să mă facă să-mi

amân coborârea. Unghiul din care se făcea coborârea mi se părea nemaipomenit de abrupt. Într-adevăr era. Şi nu era indicat pentru un începător ca mine. Chiar dacă coboram în zig-zag, am căzut şi am alunecat cam 20 de metri la vale. Nu mă înclinasem spre munte şi marginile schiurilor nu au putut să se proptească în zăpada dură. În timp ce m-am ridicat din zăpadă, nimic măreț de văzut cu aceste schiuri nenorocite legate de picioarele mele, am remarcat o altă telecabină sosind şi un alt val de schiori şi-au început coborârea.

De data asta am avut un unghi de observație diferit (şi mai bun) şi le-am prins tehnica. Aveam nişte indicii bune. Era nevoie de ceva timp până să ajung să schiez paralel pe pârtie, aşa cum schiază cei mai experimentați, şi i-am urmărit pe cei care atacau panta într-un mod mai puțin reuşit. Zig-zag, zig-zag şi iar zig-zag. Am început să cobor. Am mers în cruciş ca să câştig teren şi apoi, fie în timp ce eram în picioare, fie după ce cădeam (vor fi multe căzături), îmi schimbam direcția şi tot aşa mereu. Din fericire coborârea a devenit mult mai lină după primii 50 de metri şi am fost în stare să mă descurc. N-a trecut mult timp şi am început să obosesc, aşa că a trebuit să încetinesc. Tehnica mea era slabă, şi de aceea mă sabota. Mă chinuiam chiar şi să mă ridic în picioare după numeroasele căzături.

Un prim obstacol a fost atunci când a trebuit să învăț să mă întorc în timp ce mă aflam în mişcare. M-am gândit că nu va ridica probleme deosebite, dar se pare că era vorba de o şmecherie. Privindu-i încă o dată pe schiorii mai puțin experimentați, am observat că se ajutau (după aceea am descoperit asta) de denivelările solului. Am început să-i imit şi am avut succes, mai ales în zonele cu urme vizibile pentru a fi urmărite. Timp de o jumătate de oră, mi-am îndreptat calea încet, foarte încet, spre vale.

Deodată mi-am dat seama că o mică denivelare a solului se asemăna cu oprirea pe care o făceam pe patine. Am jucat hochey pe gheață când eram în Elmhurst şi eram un bun patinator. Opririle rapide erau necesare pe tot parcursul unui

meci de hochey şi am simțit că este vorba de acelaşi fel de coordonare a muşchilor. Inutil să mai adaug că eram beat de fericire când am făcut această descoperire.

Mai rămăsese problema ajungerii la baza muntelui. Până una alta, mă aflam la jumătatea drumului, înzestrat cu câteva noțiuni deprinse de un schior de ocazie. A urmat o perioadă lungă de coborâre timp în care am exersat cu răbdare întoarceri şi opriri. Dar capătul pârtiei şi-a făcut apariția undeva, în depărtare, şi aveam motive să cred că de fapt voi parcurge şi ultimii metri dintr-o bucată. Am continuat să înaintez şi am văzut şi micul restaurant la care stabilisem să ne întâlnim pentru masa de prânz.

Ignorant şi extrem de încrezător în propriile-mi forțe, plănuisem să mă întâlnesc cu prietenii mei după cea de-a patra sau a cincea coborâre. M-am uitat la ceas şi era 12:30, ora stabilită la care să ne întâlnim. Şi tocmai îmi terminam prima, şi singura, coborâre. Restaurantul era poziționat în aşa fel încât puteai să schiezi chiar până pe terasa unde mulți oameni îşi luau masa în aer proaspăt. L-am ochit pe Pete, care tocmai îşi dăduse schiurile jos, dar care încă nu mă văzuse. Panta era lină până în acest punct şi era uşor de schiat până la Pete. L-am salutat cu voce tare şi am alunecat uşor oprindu-mă chiar lângă el. Era surprins – şi impresionat.

„Eşti sigur că nu ai m-ai schiat până acum?”

„N-am schiat niciodată”, i-am răspuns încercând să frizez normalitatea, dar în realitate minunându-mă de norocul meu. Nu m-am mai obosit să-i explic lui Pete că mi-au trebuit trei ore ca să îmi realizez prima şi unica mea coborâre şi că o parte semnificativă de timp mi-am petrecut-o stând în fund. Nu m-a întrebat nimic.

Prânzul a fost plăcut pe teresa însorită. Am luat o supă grozavă de legume şi sandviciuri cu şuncă şi brânză cu cornuri. În timp ce mâncam, Pete şi fetele au lăudat coborârea pe care au efectuat-o de dimineață şi au propus să mă alătur lor în cursa de după-amiază. Nu prea aveam mare

lucru de spus despre coborârea mea de dimineață şi le-am spus că îi voi însoți; fără îndoială a fost cea mai bună decizie a mea din ziua respectivă.

Seara, după o cină gustoasă şi consistentă, am băut câteva beri în subsolul unei cafenele din apropiere. În asta consta şi viața de noapte din La Mongie. În local exista şi muzică şi un podium mic de dans şi era foarte zgomotos. O mulțime de cântece la modă izbucneau în difuzoare inclusiv unul numit „*Chérie, je t'aime*", care părea să aibă ritmuri arabice. Războiul din Algeria constituia o problemă importantă pentru Franța la acea vreme şi am fost surprins de entuziasmul cu care fiecare a acompaniat cântecul.

Duminica a fost în mare parte la fel: o zi frumoasă, cu o zăpadă excelentă şi o temperatură grozavă. Eram atât de înviorat cum am făcut primul pas afară, în aerul proaspăt şi rece de munte, că am decis să urc din nou pe munte. Nimeni nu a ales să mi se alăture. Am mers cu aceiaşi telecabină, am avut în fața ochilor aceiaşi privelişte glorioasă ce mă însoțea cât timp urcam şi aceiaşi panoramă splendidă din vârf. Din nefericire, coborârea s-a desfăşurat în acelaşi mod ca şi prima dată. Cu o zi înainte atinsesem nivelul „pot să cobor acest munte"; eram convins că acum pot să mă descurc (cu greutate) să cotesc şi să mă opresc brusc, aşa că decizia mea de a încerca din nou să fac o coborâre mi se părea una rezonabilă. De fapt, mă lăsasem condus de încrederea mea prost-întemeiată. Am coborât, dar nu fără probleme. Mai devreme de a ajunge la „stânca" care constituia punctul de start, mergeam în cruciş şi am câştigat, din neatenție, mai multă viteză decât aş fi putut să-i fac față. Mă apropiam rapid de o râpă şi am încercat să o fac la stânga, în direcția opusă, făcând o întoarcere scurtă. Nu a mers. Am zburat în aer precum un vultur şi am căzut cu fața în jos şi cu schiurile înfipte adânc în zăpadă. Şi m-am lovit rău. Mă dureau ambele picioare şi m-am temut ca nu cumva să mă fi accidentat serios. Din fericire, nu mi se întâmplase nimic grav. Următoarea întrebare: cum să ies din zăpadă?

Mi-am făcut curaj, spunându-mi că totul funcționează cum trebuie şi că nimic nu pare să fie rupt. Brațele erau libere, dar ambele schiuri erau bine înțepenite şi nu puteam să-mi mişc nici un picior. Mi-era prea ruşine să strig după ajutor la oricare dintre cei câțiva schiori care treceau pe lângă mine şi am decis să rezolv problema singur. În cele din urmă, folosindu-mă de bețe şi ca să sap în zăpadă şi ca să mă proptesc în ceva, am reuşit să mă ridic în picioare. Mi-am pus din nou schiurile şi mi-am continuat coborârea. Această căzătură „grozavă" şi-a avut consecințele ei. Acum schiam cu o doză de prudență semnificativ sporită. Din fericire nu am fost prea mult timp afectat de incident şi mi-am dat seama că şi căzăturile fac parte din acest sport. Chiar şi cei mai buni schiori cad din când în când. De data asta am coborât doar într-o oră şi jumătate şi a fost încurajator. Mi-am petrecut restul zilei pe pârtii mai line şi am reuşit să evit căderile serioase, dar am fost absolut obsedat de accidente.

Până la mijlocul verii lui 1959, ineditul culturii şi obiceiurilor franceze se transformase în ceva obişnuit pentru mine, iar viața de la Bussac era mai puțin decât stimulatoare. Cu toate acestea, trebuia doar să arunc o privire în jur ca să mi se confirme ce norocos fusesem că îndeplineam munca unui agent rezident din cadrul Corpului de Contraspionaj. Aş fi putut să lucrez într-o unitate militară sau ca funcționar într-o companie or făcând altă slujbă mortal de plicticoasă în armată pe timp de pace. Trebuia să scriu rapoarte lunare, rapoarte despre situația din bază şi din zonă şi răspundeam de securitatea informațiilor clasate de la Camp Bussac – şi erau prea puține informații prețioase. Asta însemna că trebuia să schimb combinațiile de la seifurile în care se aflau documentele clasate. Fiecare companie şi toate birourile de la bază aveau unul sau două documente clasate şi la fiecare câteva săptămâni schimbam câte o combinație în câte un loc din bază.

Era mult mai uşor decât părea să schimbi combinațiile cifrelor, deşi nu le-am explicat asta nimănui din birourile pe care le-am vizitat. Seifurile erau relativ primitive. Odată deschise trebuia doar să scot trei discuri care aveau inserate numere pe ele. Schimbam numerele de pe discul intern ca să obțin noua combinație (datele de naştere nu se admiteau), le puneam în ordine şi le resigilam în cutia încuiată poziționată în interiorul uşii de siguranță. Apoi trebuia să le probez de câteva ori înainte de a închide uşa şi a forma combinația, *et voilà*. Stabilisem noua combinație.

De asemenea mai urmăream şi orice urmă fizică care ar fi putut să ridice probleme de securitate, ceea ce însemna că, ocazional, mă plimbam în perimetrul împrejmuit cu gard cu o patrulă a poliției militare ca să văd dacă existau locuri ce ar fi permis infiltrarea vreunei persoane străine. Sabotaj? Mă îndoiam, dar nu aveam ce face.

Vizitam şi cazarma gardienilor polonezi. După cel de-al Doilea Război Mondial, mii de refugiați polonezi şi personal fost militar au fost recrutați, antrenați şi organizați în unități de pază care fuseseră repartizate la diferite baze americane şi NATO împrăştiate prin Europa de Vest. Aveam o companie repartizată şi la Bussac a cărei sarcină era să păzească pe timp de noapte perimetrul bazei. În fapt, nu prea îşi făcuseră treaba cum trebuie, dar nu era vina lor. Ani de zile nimeni nu acordase serios o prea mare atenție situației lor. Stăteau prost cu moralul şi pe măsură ce le-am înțeles mai bine atitudinea, era şi normal să fie aşa. Erau singuri; prea puțini țineau legătura cu familiile lor şi aceştia erau suspectați întrucât Polonia era membră a Pactului de la Varşovia. Războiul se terminase de mai bine de 15 ani, şi cu toate astea aveau prea puține speranțe că se vor mai întoarce vreodată în Polonia. Unii dintre ei aveau iubite sau soții franceze, dar cei mai mulți îşi plângeau singuri de milă. Beau prea mult, se luau la ceartă din senin şi căutau metode de a lipsi cât mai mult de la datorie. Dar erau indivizi drăguți care, din motive geopolitice şi istorice independente de ei, se treziseră în roluri

şi locuri străine. Mi-am făcut câțiva prieteni din compania poloneză şi am încercat să păstrez legătura cu ei. Ne temeam, desigur, că cineva ar putea să încerce să exploateze nemulțumirea lor împotriva intereselor armatei. În afară de câte o băută sau o bătaie ocazională, nu au ridicat nici o altă problemă.

Pentru mine, cele mai interesante rapoarte erau cele pe care le obțineam de la sursele din interiorul şi din afara bazei. Când am ajuns la bază, mi s-a dat numele câtorva contacte de lungă durată şi mă vedeam cu ei regulat, dar mi-am creat şi propriile mele legături. Ezit să-i numesc „agenți", pentru că ceea ce făceam noi nu era câtuşi de puțin la fel de elaborat ca alte activități. Erau oameni selecționați cu grijă, neplătiți, care ştiau ce se întâmplă în cercurile de interes pentru noi (de exemplu, în sindicatul muncitorilor de la bază) şi erau destul de „pro-americani" ca să-şi facă timp să stea discret de vorbă cu noi. Nu s-a pus nicicând problema unui schimb echitabil. Subiectele de interes includeau, de exemplu, dacă *Confédération Générale du Travail (CGT)*, un sindicat francez al muncitorilor comunişti, pro-moscoviți, încerca să câştige influență; dacă vreunul din oficialii consulatului Rusiei din Toulouse activa în zonă; rămăşițele demonstrației contra războiului din Algeria ar fi putut să influențeze în vreun fel baza noastră; dacă revoltele susținătorilor reformei agrare ar putea să închidă străzile şi să stânjenească operațiunile din bază.

Strângerea şi sortarea informațiilor, ca şi întocmirea rapoartelor, constituiau o activitate interesantă din două motive. Primul, colectarea informațiilor, îmi permitea să mă mişc prin zonă şi să-mi folosesc franceza progresiv. Al doilea, chiar era un proces de învățare evident. Prin discuțiile mele cu contactele franceze şi citind presa locală (o sursă folositoare de informații), am început să înțeleg mai bine şi să apreciez poporul francez şi cultura lor. Îmi plăcea să trăiesc în străinătate. Ca membru al armatei SUA, acest mod de viață îşi avea obstacolele ei. Cu toate astea eram recunoscător

pentru şansa oferită. Mare noroc am avut, mi-am zis atunci, şi încă mai afirm asta.

Lucram împreună cu Dick Rock într-un birou cu două camere într-o clădire cu un singur cat care mai conținea şi un birou al superiorilor, dar în celălalt capăt al clădirii. Biroul nostru avea o intrare privată şi amândoi aveam câte o cheie. Mai aveam şi câte un mijloc de transport cvasi-privat pentru uzul zilnic. Eu aveam o maşină franțuzească, Simca, care apăruse de doi ani pe piață, iar Dick avea un Renault, deşi făceam schimb de multe ori dintr-un motiv sau altul. Atelierul mecanic răspundea şi de întreținerea autovehiculelor noastre, aşa că ori de câte ori aveam nevoie, inclusiv de benzină, opream acolo. Se întocmeau tabele de consum şi se completau fişe, dar procedura era riguroasă şi se merita pentru a asigura o evidență precisă. Deseori mă întorceam cu maşina mea Simca acasă de la serviciu, dacă aveam întâlniri de seară cu contactele mele, sau dacă aveam ceva legat de serviciu şi trebuia să rezolv dis-de-dimineață. Nimeni nu se ciondănea cu noi, nimeni nu ținea evidență a ceea ce făceam, cu excepția celor de la Cartierul General, localizat departe în nord, şi era o plăcere să lucrezi cu Dick Rock. Suma celor raportate de mine era întotdeauna printre cele mai bune din Franța şi asta ne păstra reputația la un nivel ridicat – şi atenția celor din pozițiile înalte, scăzută. Concluzia era că viețile noastre erau mai mult decât acceptabile. Rock îşi planificase o carieră în armată şi vedea postul de la Bussac ca pe o pauză plăcută pentru el, soția lui şi cei trei copii.

Lângă biroul nostru de la bază exista o cameră de recreere prevăzută cu o masă de tenis de masă. Din când în când, după-amiaza târziu, ca să mai omor din timp înainte de întâlnirea cu vreun contact, mă opream ca să fac un joc. Nu purtam niciodată uniformă şi mă plimbam nestânjenit în zona din jurul bazei – inclusiv la clubul ofițerilor. (Sub versiunea militară de „acoperire”, aveam statutul de civil al Departamentului Armatei şi eram un membru al clubului ofițerilor.) Nimeni nu ştia prea exact cum să se poarte cu

mine şi de obicei o făceau cu grijă. Sala de odihnă era frecventată în timpul liber, mai ales de cei înrolați, din diferite motive. Învingătorul păstra masa până pierdea un meci, aşa că trebuia să stau la coadă, aşteptând să-mi vină rândul.

Am jucat un pic de tenis de masă şi în liceu şi la colegiu, iar în liceu am şi câştigat câteva turnee locale. Când luam masa în primire, îmi evaluam partenerul de joc cât timp ne încălzeam. Nu a existat nici un jucător la Bussac pe care să nu pot să-l bat. Recunosc că la primele partide aveam o atitudine de încântare maliţioasă căci loveam mingea moale până când începeam partida, ca apoi să apelez la nişte lovituri forehand şi backhand. Până când ajungeau să îşi dea seama de ce sunt în stare, partida era ca şi terminată. Gustam întotdeauna aceste pauze din timpul zilei de lucru, deşi nu era ideal să joci tenis în jachetă, cu cravată şi pantofi de stradă. În primele luni ale şederii mele la bază am vizitat sala de gimnastică şi am aruncat câteva mingi la coş. Mi-a plăcut mereu baschetul şi mă gândeam să mă înscriu în echipa bazei. Mi-am dat seama în scurt timp că timpul alocat antrenamentelor şi cel destinat călătoriilor la alte baze din Franța, pentru meciuri, implica mult mai mult angajament decât aş fi fost eu în stare să ofer.

În mod periodic, li se permitea şi civililor să acceadă în baze, în zonele controlate, ca să-şi vândă „mărfurile”. Acestea cuprindeau absolut orice, de la costume de haine şi porțelanuri chinezeşti până la maşini aflate în parcări. În timp ce încheiam afacerea pentru un Volkswagen decapotabil pe care mi l-am cumpărat pentru mine personal, am făcut cunoştință cu un american, Tim Lawson, care îşi ducea existența vânzând maşini. Era genul de individ în care, din instinct, nu prea ai multă încredere şi nu mă îndoiam de faptul că făcea bani şi pe alte căi – inclusiv unele care erau ilegale. A servit în armată la jumătatea anilor ’50 şi a staționat la Bussac din 1955 şi până în 1957. A decis să rămână în Franța după ce a fost destituit şi şi-a găsit îndeletnicirea de vânzător de maşini după ce a trândăvit o

perioadă. Trăia cu o franțuzoaică şi avea o mulțime de prieteni francezi şi ştia o mulțime de lucruri despre ceea ce se petrecea în orăşelele din jurul bazei (deşi era întotdeauna o problemă să separi zvonurile de realitate) şi din această cauză beam ocazional o ceaşcă de cafea cu el.

Nu-mi mai amintesc cum s-a întâmplat, dar într-una din ocazii s-a lansat într-o diatribă lungă despre revolta Ungariei din 1956. Mă aflam în colegiu atunci, deşi îmi amintesc de acest eveniment, eram departe de a fi atât de versat încât să-mi dau seama de ceea ce se întâmpla. La scurt timp după ce revolta s-a declanşat, mi-a spus că împreună cu alți soldați de la atelierul mecanic (unde lucra ca şofer de camion) i-a auzit, prin intermediul undelor radio, pe luptătorii unguri pentru libertate cerând ajutorul Statelor Unite şi Europei de Vest. Cereau să li se trimită armament şi ei vor face restul. Pe măsură ce situația se înrăutățise şi intervenția Rusiei devenise iminentă, luptătorii pentru libertate cereau ajutor real.

Era atât de agitat şi neliniştit că îi venea să ia un camion şi să meargă până în Ungaria să lupte de partea dizidenților, şi a insistat ca şi alții, inclusiv nişte tineri francezi pe care-i cunoştea, să plece cu el. Până la urmă nu au plecat. Ruşii au trimis trupe şi revolta a fost stinsă. Dizidentul care emitea prin intermediul undelor radio şi-a oprit activitatea subit şi totul se terminase. Era neutru, ca şi mine, față de stilul americanilor de a înțelege politica internațională, în care eram implicați, dar şi după trei ani era tot scandalizat de cele întâmplate atunci.

Avea două motive evidente ca să fie furios. De ce refuzase Eisenhower, un militar, să reacționeze şi îi lăsase pe dizidenți să fie ucişi – mai ales ştiind că europenii nu vor interveni fără implicarea americanilor? Şi în al doilea rând, cum pot fi ruşii atât de obraznici încât să năvălească în altă țară, în care oamenii se opuneau evident guvernării lor? În mod cert nu eram expert, dar dat fiind Războiul Rece şi situația geopolitică care prevala, răspunsurile erau evidente. Evaluările politicile

şi militare dictau mersul lucrurilor. Dar pe Tim nu-l interesau aceste lucruri şi încă era îndurerat pentru luptătorii pentru libertate decimați de tancurile ruseşti.

Acea conversație cu Tim Lawson a avut un efect major asupra mea căci am început să mă gândesc la subiecte pe care nu le abordasem până atunci în mintea mea. Aveam puțin peste 20 de ani şi nu dădeam prea mare importanță Războiului Rece, comunismului, sau situației internaționale, în general. Eram un patriot înfocat şi consideram că poziția americanilor era corectă – oricare ar fi fost ea. Comunismul era un lucru rău. Ruşii erau răi. Ceea ce se întâmplase în Ungaria era pur şi simplu îngrozitor şi îmi întărea opiniile negative despre comunism şi încercările ruşilor de a-şi exporta sistemul şi ideologia.

Concluzia mea era că Vestul trebuia să reziste în forță. Deşi atunci nu mi-am dat seama, am pus bazele deciziei mele de a-mi petrece viața făcând carieră în serviciile secrete, trăind în străinătate şi muncind pentru a sabota ideologia comunistă ori de câte ori era posibil.

Aş exagera dacă aş spune că am fost bântuit de conversația cu Tim, dar mi-am amintit-o frecvent timp de câteva săptămâni. M-a făcut să simt diferit de ce mă aflam în Europa şi de ce era nevoie de o bază ca cea de la Bussac. Dacă ruşii vor ataca vreodată Europa de Vest, bazele împrăştiate prin toată Franța vor avea fiecare câte un rol clar. Era nevoie de armată şi aceasta îşi îndeplinea misiunea – fără mult entuziasm sau eficiență, trebuie spus, dar la urma urmei, era pace şi amenințarea nu părea atât de reală.

În iulie 1959, împreună cu Lawrence P. Jepson III şi un alt prieten de-al meu, un coleg norvegian din colegiu, care se numea Olav, ne-am dus la Pamplona, Spania. Plănuisem să participăm (nu doar să fim simpli privitori) la sărbătoarea numită La Fiesta de San Fermin, singurul eveniment la care taurii luptători alergau pe străzile oraşului până în Plaza des Toros, zona de luptă a taurilor. De ce? Parțial motivul îl

constituia aventura palpitantă. Cât despre pericolul potențial fie îl ignoram, fie nu eram suficient de isteți să ne dăm seama de el.

I-am scris lui Olav la Oslo cu câteva luni mai înainte de eveniment şi mi-a acceptat imediat propunerea de a alerga împreună cu taurii la Pamplona. Şi el şi Larry s-au înțeles din primul moment aşa că formam un trio compatibil şi exuberant imediat ce am plecat spre Pamplona. Îmi conduceam micul Volkswagen decapotabil şi, întrucât vremea era excelentă, l-am lăsat descoperit.

Am călătorit prin sudul țării de la Bordeaux către Bayonne şi am intrat în Spania, la San Sebastian. De acolo, era o călătorie lejeră până la Pamplona, un oraş tipic basc (cu excepția celor şapte zile de San Fermin).

Festivalul, care începe în fiecare an la ora şapte în cea de-a şaptea zi a celei de-a şaptea luni a anului şi se întinde pe durata a şapte zile, urma să înceapă în dimineața următoare şi deja mulțimi de oameni împânzeau oraşul. Grupuri de oameni dansau *jota*, un dans popular basc, pe străzi şi în piețe. Aveam saci de dormit la noi şi plănuisem să dormim pe pământ, lângă maşină, aşa că ne-am apucat să căutăm un parc drăguț sau un câmp din afara oraşului unde să putem lăsa maşina, dar să avem acces facil către oraş. Dar mulți alți oameni aveau acelaşi plan şi ne-am aşezat tabăra pe un câmp din extremitatea oraşului Pamplona. Ne-am ocupat nişte locuri sub un copac mare la marginea câmpului, am încuiat maşina şi ne-am îndreptat agale spre oraş.

Toată lumea făcea acelaşi lucru ca şi noi – se plimba prin împrejurimi. Ne-am integrat perfect şi ne-am lăsat pătrunşi de ambianța festivalului. Aveam nevoie de câte o eşarfă roşie pe care să o purtăm în jurul gâtului, aşa cum o purtau toți bărbații. Ne-am oprit la un magazin local ca să cumpărăm eşarfa şi am primit şi instrucțiuni despre cum să o aranjăm şi să o înnodăm în jurul gâtului. Eşarfele nu erau scumpe. De fapt peseta, moneda spaniolă, era mai slabă decât dolarul, şi banii ne-au ajuns mult timp. Apoi ne-am oprit să bem ceva şi

băutura zilei era vinul roşu local, care costa cam şapte cenți. Nu avea gust bun deloc, dar după câteva pahare nu ne-am mai dat seama de asta. Era un vin puternic alcoolizat.

Ne-am aşezat într-o cafenea dintr-o piață mică şi ne întrebam unde vom lua cina, urmărindu-i pe oamenii care treceau prin fața noastră. Era o mulțime de fete atrăgătoare, dar nici una nu era neînsoțită şi nu eram siguri cum să spargem gheața. Eram singurul dintre noi care vorbea spaniolă, dar nu atât de bine cât să ne ajute prea mult. În cele din urmă, pe la 10 seara, restaurantele au început să se deschidă şi am hotărât că ar fi un lucru judecat să mâncăm ceva. În ciuda cafelei de după-masa de seară, eram suficient de dezinhibați ca să ne prindem de un grup ce dansa *jota*. Nu aveai nevoie de partener. Stăteai într-un cerc, iar dansatorii, în situația dată în mare parte bărbați tineri, îşi ridicau brațele cu coatele îndoite şi apoi, alternativ, îşi ridicau câte un picior (în ritmul muzicii pe cât posibil), îndoindu-l de la genunchi şi împingând talpa înainte.

Se făcuse miezul nopții, dar lucrurile începeau să prindă din ce în ce mai multă viață, după răgazul din timpul cinei. Oamenii erau foarte prietenoşi şi străinii ne ofereau băuturi. Pur şi simplu îți întindeau *boda* lor şi te invitau să bei. Era mai uşor de zis decât de făcut. *Boda* este un fel de buzunar de piele cu o curea pe care să o agăți de umăr şi cu un orificiu la un capăt. În Pamplona toate erau umplute cu vin roşu, din cel de şapte cenți. Ca să bei, trebuia să ridici *boda* deasupra capului şi să-ți torni vinul roşu în gură. Nu era simplu să o poziționezi aşa încât orificiul de băut să ți se scurgă în gură. Dacă nu nimereai gura, rezultatele erau previzibile – şi provocau întotdeauna un mare amuzament în rândul privitorilor. Mulți ratau, inclusiv noi, trei. Aşa că vinul curgea. Tot curgea.

Oriunde ne îndreptam, oamenii izbucneau spontan în dans. Ne îndreptam către primele ore ale dimineții şi majoritatea celor din mulțime erau tineri. Toți erau hotărâți să se distreze. Lui Larry, Olav şi mie ne-a plăcut fiecare minut

al petrecerii. La un moment dat am observat că nu mai existau decât câteva fete. Mulțimea, dansatorii şi privitorii erau aproape cu toții bărbați tineri – tineri beți – angajați, cum mi-am dat seama mai târziu într-un ritual de pregătire pentru competiția ce urma în zori.

Cam pe la ora patru dimineața toată lumea obosise. Nivelul frenetic de activitate se diminuase simțitor şi câțiva dintre participanți chiar se retrăseseră, recuperându-şi forțele pe bănci sau în cafenele. Cântecele şi strigătele fuseseră înlocuite acum cu conversații liniştite, dar focalizate pe subiectul tauri. Am avut un moment de luciditate şi chiar mi-am pus întrebarea dacă era înțelept să alergăm cu taurii luptători (văzusem aceste animale ridicând şi răsturnând caii şi pe toreadorii care îi călăreau cu forța gâturilor lor şi ştiam că erau antrenați să lupte şi să moară). Vinul îmi dăduse curaj, aşa că toate temerile mi-au fost înlăturate şi mă simțeam mai mult decât pregătit. La naiba, doar de-asta am venit până aici! Hai să termin ce am început! Precum norii care se adună pe cer pe timp de furtună, aşa şi grupurile de bărbați au început să se îndrepte, aproape imperceptibil, către punctul de start pentru alergare. Cei care participau pentru prima dată, întocmai ca şi noi, i-au urmat pe cei mai experimentați. Încă se mai bea din *boda* pe ici, pe colo, trecându-se din mână în mână. Dar acum ne îndreptam spre start cu un scop clar. Vom da peste tauri, şi apoi vom alerga împreună cu ei. Cine inventase acest mod de distracție? În aceste timpuri mi se părea ca şi cum ar fi fost un aspect al Inchiziției care supraviețuise cumva peste atâtea secole.

Când a răsărit soarele, a început să mă doară ochii. Ne-am oprit la o fântână dintr-o mică piațetă şi ne-am stropit cu apă rece pe față. Am fost cu toții de acord că ne simțeam aşa din cauza cantității prea mare de vin pe care o băusem. Am intrat într-o cafenea care abia se deschisese unde am găsit şi am băut cafea.

Se făcuse 6.40 dimineața şi nivelul entuziasmului tot creştea. Ne-am trezit într-o piață mică şi îngustă de la

marginea oraşului. Piața era deja parțial plină, dar acum primea un aflux constant de bărbați tineri. Câțiva polițişti puternici (cred că era răspunsul Spaniei reprezentat de o unitate ce controla mulțimea) țineau o sfoară întinsă ca să blocheze accesul pe strada care ducea către arena unde se desfăşurau bătăi cu taurii. Nimeni nu avea voie să înceapă înainte de ora stabilită, 7 dimineața. Toate celelalte străzi care duceau în piațetă fuseseră sau erau acum baricadate cu buşteni grei de lemn. Mulțimile se adunaseră. Fluturau flori şi eşarfe roşii. Noi ne-am trezit în piațetă întrucât strada pe care ne plimbam fusese închisă.

Atmosfera era din nou festivă. Pentru bărbații din piațetă totuşi, nu era aşa de simplu. Până la ora 7 nu i s-a permis nimănui să treacă de bariere. Fie că ne plăcea sau nu, de acum încolo, trebuia să alergăm cu toții. Cățăratul pe buşteni, ca să intri sau să ieşi din piațetă, era strict interzis.

În incinta piațetei nimeni nu vorbea prea mult. Apoi am observat că mulțimea a răbufnit către ieşire, îndepărtându-se de tauri. Era clar că acum li se vor da drumul la capătul celălalt al piațetei. Cât de departe în urma noastră vor fi? Nerăbdarea, acum amestecată cu un pic de teamă, atinsese un nivel ridicat. Apoi s-a auzit un zgomot ca şi cum ar fi tunat. Era ora 7 fix. Să înceapă fiesta! Mulțimea îşi manifesta aprobarea. Polițiştii care țineau sfoara întinsă ca un baraj au fost mai mult decât fericiți să-i dea drumul şi o masă de bărbați a pornit în jos, pe stradă, către arenă. Unii alergau, alții mergeau la pas, iar alții nu se mişcau deloc. Ultimii erau fără îndoială cei care aveau experiență şi plănuiseră să alerge printre tauri. Mi-am zis că aceşti indivizi trebuie să fie nebuni.

Toată nebunia asta m-a speriat de moarte, dar mi-a şi ascuțit simțurile. M-am uitat la Olav şi Larry, mi-am ridicat mâna şi le-am strigat, încercând să acopăr zarva, „Ne vedem în arenă”, şi am început să alerg către ieşire, pe singura cale de evacuare. Cei doi prieteni mi s-au alăturat şi la început am alergat unul lângă altul. Ne ziceam în gând că lucrurile nu

stau prea rău. Ne-au trebuit câteva minute să ieşim din piațetă. Odată ieşiți în stradă şi îndreptându-ne spre arenă, am mai alergat ceva mai multe minute şi am ajuns la o intersecție, care şi ea fusese închisă şi baricadată cu buşteni grei de lemn. Un alergător s-a răzgândit şi a încercat să se cațere pe buşteni ca să iasă de pe stradă. Stai aşa *hombre!* Mulțimea nu l-a lăsat să treacă de partea cealaltă. Apoi am auzit din nou un semnal care anunța că era ora 7:05. Şi taurii fuseseră eliberați şi alergau prin piațetă şi pe stradă în urma noastră. Cât de repede vor alerga? Cât de departe de arenă ne aflam? Ce ar putea să le distragă atenția? *De ce ne aflăm aici?*

După ce am auzit şi cel de-al doilea semnal, mi s-au întâmplat două lucruri. În primul rând, deşi nu pot pretinde că sunt un expert în fenomenele legate de presiunea sângelui, sunt sigur că ultima picătură de alcool care mai îmi rămăsese în sânge fusese înlocuită de un val de adrenalină. Şi în al doilea rând, deodată mi s-a prefigurat un obiectiv clar în minte – să intru în arenă şi să sar peste gardul care mă va proteja de tauri. Ritmul cu care mă mişcam a început să crească simțitor.

I-am pierdut pe Olav şi Larry. Era imposibil să nu te pierzi unul de altul în mulțime. Sunt sigur că şi ei şi-au făcut planurile lor. Am început să mă uit în urma mea să văd dacă se observau taurii. Nu am văzut nici unul. Am început să caut din privire locuri potrivite în care aş putea să aştept până taurii treceau. În timpul furtunii orice fel de port este bun, dar caturile prea înguste ale uşilor prin care treceam nu mă tentau deloc. Aş fi putut să stau în cadrul unei uşi, dar dacă m-ar fi remarcat un taur? Nu era un gând prea plăcut. Mi-am întețit ritmul cu care alergam. Un spaniol care alerga lângă mine a încercat să-mi întindă un ziar făcut sul – nu ştiu de ce avea două. Nu am înțeles ce vrea şi l-am refuzat. Nefiind în cea mai bună formă fizică, am început să obosesc, dar am continuat să mă mişc. Am încercat să-mi localizez prietenii, dar nu am putut.

Mulțimea urcată pe o baricadă a început să strige şi m-am uitat înapoi ca să văd doi tauri cam la 45 de metri în urma mea. Păreau enormi, iar coarnele lor erau aproape la fel de late ca şi străduța îngustă pe care alergam. Nu se mişcau toți la fel de repede, dar înaintau considerabil, pentru că distanța dintre noi se micşora vizibil. În timp ce mă îndepărtam de cele două exemplare frumoase şi puternice, dar totuşi periculoase, un tânăr în pantaloni albi şi cămaşă, purtând la gât tradiționala eşarfă roşie, a țâşnit ca o săgeată pe o uşă. Alerga alături de un taur şi a început să-l pocnească în cap cu ziarul făcut sul. Tipul a luat-o de tot razna!, mi-am zis în sinea mea, înțelegând acum la ce se gândise spaniolul care îmi oferise ziarul răsucit sul.

În ciuda oboselii pe care o simțeam, vederea taurilor mi-a mărit şi mai mult viteza cu care alergam şi, întrucât mă uitam înapoi şi nu înainte să văd pe unde să alerg, m-am izbit de un alt alergător şi am căzut. Şi el a căzut şi m-a înjurat în spaniolă. M-am ridicat atât de repede în picioare, încât îmi vine să cred că mai degrabă am țâşnit în sus. Din acel moment grija pentru soarta mea m-a lovit puternic. Am luat-o la goană pe stradă ca şi cum alergam la o cursă de 50 de metri sau la un coş de baschet. Spre marea mea bucurie, aproape imediat am intrat în Plaza del Toros şi direct în fața mea se vedea intrarea în arenă. Fără să mai stau pe gânduri, având în minte imaginea proaspătă a celor doi tauri, m-am îndreptat direct spre ea. Cu atât mai puțin mi-am dat seama că şi aici mai era vorba de încă un alt obicei.

Chiar în fața intrării, care era suficient de lată ca să încapă o căruță trasă de un cal, şi nimic mai mult, o adunătură de oameni stăteau întinşi pe jos şi formau un morman mare de trupuri. Taurii care se îndreptau spre intrare vor vedea mormanul şi vor ezita un minut neştiind ce să facă. În acest timp, mormanul se va trezi la viață, va zbiera la taurii dezorientați şi îi va închide în arenă. Se considera a fi un act grozav din partea celor ce făceau aşa ceva şi veți spune că am

fost norocos să ajung la intrare chiar în clipa în care se forma mormanul.

Neştiind nimic despre acest obicei, nu mi-am dat seama deloc de norocul meu. Iată-mă ajuns aici, înaintând eroic către ceea ce consideram a fi linia de final, văzând deja doi tauri atotputernici şi aveam de-a face cu un grup de oameni care îmi blocau accesul spre securitate şi spre sfârşitul cursei. Desigur, că nu puteam să-mi dau seama ce se petrece. Înnebuniseră cu toții? Nu vroiam să iau parte la asta sub nici o formă. Fără nici o ruşine, am pus piciorul pe fundul cuiva, ca să mă sprijin, şi m-am deplasat peste mormanul de trupuri. De aici mai erau doar câțiva metri până la arenă şi la zona de securitate. Ca să spun că răsuflam uşurat ar fi mult prea puțin.

M-am uitat în jurul arenei. În ciuda faptului că era dimineața devreme, arena era pe jumătate plină cu spectatori, mulți îmbrăcați în tradiționalele costume albe cu eşarfe roşii. Pasajul strâmt prin care se intra în arenă, care era protejat de un perete dur prevăzut cu o deschizătură atât de lată cât să treacă doar câte un om prin ea, era plin cu bărbații care tocmai terminaseră de alergat. Soarele nu se ridicase pe cerul albastru senin la punctul său maxim, dar strălucea puternic. O formație spaniolă interpreta cântece cu teme legate de sărbătoarea din ziua respectivă. Atmosfera era totuşi caldă, prietenească şi foarte festivă.

Din pasajul îngust unde mă aflam, bravura se amestecase cu uşurarea că terminasem cursa fără să întâlnesc de aproape nici un taur. O rumoare ivită pe neaşteptate m-a făcut să mă uit peste gard. Taurii intraseră în arenă şi treceau prin țarcul în care erau adunați temporar. Câțiva „țicniți” stăteau în afara arenei, în zona unde treceau taurii. Mi s-a povestit ulterior că pericolele erau mult mai mici dacă cineva ştia câte ceva despre vederea, reacțiile şi mobilitatea unui taur. Nu am putut fi convins de acest lucru. Imediat ce taurii au fost închişi în țarc, arena s-a umplut, în cea mai mare parte, cu tineri.

Tot în spiritul tradiției, după ce toți taurii fuseseră închişi, cel mai tânăr dintre ei, după ce coarnele i-au fost căptuşite, era lăsat liber în arenă. Nu ştiam nimic nici de acest obicei şi am fost complet luat prin surprindere, când mulțimea din apropierea mea, s-a gândit să îndrepte tânărul taur către mine. Cu adevărat tânăr, pe cinstea mea! Era un animal mare şi cu certitudine nu vroiam să-l simt alergând peste mine. Ochi mari, larg deschişi cu o privire confuză. Picioare energice. Coarnele, deşi căptuşite, arătau agresiv. Ca şi mulți alții de lângă mine, primul instinct a fost să ne dăm la o parte din calea lui. A trecut chiar pe lângă mine şi m-am depărtat încercând să-mi dau seama ce naiba se va mai petrece.

Apoi l-am zărit pe Olav, care alerga şi îmi striga ceva peste zarva făcută de mulțime. Şi el a fost surprins de apariția neaşteptată a toreadorului. Taurul era pe jumătate înspăimântat şi pe jumătate furios şi se învârtea în jurul arenei. Precum o barcă cu motor care stă pe un iaz liniştit, taurul s-a mişcat precum un val, pe măsură ce oamenii se mişcau într-o direcție sau în alta, ca apoi să se replieze din nou. Unii încercau să lupte precum un toreador, apucând o cămaşă sau o geacă şi aţâţând taurul cu ea. Dar nu era un concurs. Taurul fie se îndrepta spre cel ce-l provoca, fie se buşea de oricine îi stătea în cale. Privind valul, l-am văzut din nou apropiindu-se şi la cea de-a doua trecere, ne-am dat din calea lui căci nu vroiam să ne lovim de punte.

Spectatorilor le plăcea absolut totul. Mulți țipau, dansau ori cântau. Taurul cel tânăr a obosit şi, spre distracția spectatorilor, o vacă a fost introdusă în arenă. Vaca a avut un efect liniştitor şi taurul epuizat a urmat-o docil în afara arenei. Plecarea lui a dat semnalul sfârşitului festivităților de dimineață. Câțiva dansatori neobosiți au încercat să mai încingă un dans, dar majoritatea fuseserăm treji toată noaptea şi ne epuizasem resursele fizice şi energia psihică încă de la ora 7 dimineața. Fusese destul pentru o zi şi împreună cu Olav am început să-l căutăm pe Larry. Mulțimea

din arenă se rărise până în acest moment şi în câteva minute l-am văzut stând în picioare lângă gard.

În timp ce cutreieram oraşul spre locul unde îmi lăsasem maşina, magazinele şi tarabele tocmai se deschideau din nou pentru prima zi a sărbătorii ce se întindea pe parcursul unei săptămâni. Oamenii se salutau reciproc cu voce tare. Ne-am oprit la o patiserie să cumpărăm un sortiment de covrigi şi i-am mâncat cu suc de portocale în drum spre câmpul unde lăsasem maşina.

Câmpul, probabil o păşune în zilele când nu era sărbătoare, avea iarbă verde luxuriantă şi un pârâiaş mic îl străbătea la un capăt şi chiar te invita să te odihneşti. Chiar dacă soarele strălucea, era încă răcoare. Micul meu Volkswagen se afla la locul lui sub copacul mare de lângă pârâu, iar în aer plutea un miros proaspăt, curat, de țară, cu aromă de trifoi. Am încercat să calculăm care va fi traiectoria soarelui în mişcare pe cer şi ne-am aşezat în sacii de dormit lângă maşină, sub copac, unde era umbra mai deasă. Am dormit cam cinci ore, după care ne-am întors în Plaza del Toros pe la patru după-amiază ca să asistăm la începutul luptelor zilei. Matadorii erau de primă clasă şi spectacolul s-a ridicat la înălțimea aşteptărilor. În timp ce priveam fiecare taur în parte, am discutat dacă a fost înțeleaptă decizia de a alerga alături de asemenea animale, dar nu am regretat nici o clipă.

După bătaia taurilor, scena care ne-a întâmpinat la sosirea noastră în Pamplona s-a repetat: lumea hoinărea prin împrejurimi, se bea mult vin roşu, se dansa *jota*. La o cafenea mică dintr-una din piețele unde ne-am oprit să bem ceva, am văzut un bărbat voinic bând cafea aşezat la o masă mică în aer liber. Un chelner ne-a şoptit că era Hemingway. Am citit că atunci, în 1959, a făcut cea de-a noua şi ultima lui vizită la Pamplona.

După cină, cam pe la miezul nopții, eram din nou pregătiți să alergăm şi să ne petrecem restul nopții, hoinărind prin oraş, participând la ritualurile de pregătire pentru competiție.

În dimineața următoare am alergat din nou şi am sosit toți trei teferi în arenă. Oboseala îşi cerea drepturile ei. A fost o experiență plăcută, am fost cu toții de acord, dar era timpul să ne întoarcem înapoi în Franța.

Les Landes este un departament plin cu terenuri vaste de platani de-a lungul coastei Atlanticului de la sud de Bordeaux către Țara Bascilor şi la granița cu Spania. Pe la un punct chiar pe coastă cam pe unde peninsula Medoc se sfârşeşte şi începe Les Landes, se află oraşul Arcachon. Oraşul are aerul tipic unei stațiuni turistice de vară, cu o mulțime de case frumoase amplasate printre arborii de pin care împânzesc linia coastei. Şi desigur există zeci de restaurante bune, multe dintre ele servind stridii gustoase, cultivate şi preparate în zonă. Un port imens găzduieşte zeci şi zeci de iahturi frumoase şi silențioase. Navigația este un sport foarte popular şi puteai deseori vedea ciorchini de iahturi multicolore alunecând pe apă – spinakere care se unduiau în față şi străluceau în lumina soarelui.

Raymonde, o fată pe care am întâlnit-o la Camp Bussac unde lucra ca asistentă la oficiul financiar, mi-a sugerat să merg prima oară la Arcachon. Era drăguță şi plină de viață, cu părul negru, ochi care scânteiau cu adevărat şi cu dinți albi. Mai existau, desigur, multe alte franțuzoaice care lucrau la bază, şi unele se întâlneau cu americani, dar nici una nu mă interesa. După ce am văzut-o de câteva ori, am plăcut-o şi am vrut să o cunosc, dar nu am găsit nimic care să pară natural şi să intru în contact cu ea. Eram prea timid ca să mă duc pur şi simplu la ea şi să-i vorbesc, aşa că am urmărit-o de departe. În cele din urmă mi s-a ivit o ocazie. Într-o zi caldă de vară, la ora prânzului, în timp ce ieşeam din micul magazin al bazei, m-am buşit într-o altă fată de la biroul financiar, cu care se plimba Raymonde. Mi-am cerut scuze mai mult decât era necesar şi le-am spus că eram profund concentrat întrucât mă îndreptam către lecția de franceză.

Erau grațioase şi prietenoase aşa că am întins coarda şi le-am cerut să mă ajute, explicându-mi cum să pronunț *Les Etats Unis*. M-au întrebat dacă mai încercasem până atunci, ceea ce şi făcusem, şi au zâmbit amândouă. Au fost de acord să mă ajute şi am închegat o conversație scurtă care a spart gheața admirabil. Nu ştiu dacă Raymonde a remarcat sau nu interesul meu pentru ea, dar dacă şi-a dat seama, nu s-a simțit stânjenită şi a avut o atitudine plăcută şi fermecătoare. De atunci am putut să o salut de câte ori căile ni se încrucişau şi treptat am aflat mai multe despre ea. Locuia singură în Bordeaux şi făcea naveta în fiecare zi până la Bussac. Tatăl ei era francez, iar mama israeliancă, ceea ce, în ochii mei, o făcea şi mai atrăgătoare. Vorbea ebraică, arabă, franceză şi engleză şi era o cititoare avidă în toate cele patru limbi. Desigur că nu ştiam arabă şi ebraică, dar am observat că franceza ei, ca şi engleza, era fluentă. Ne-am împrietenit din ce în ce mai mult şi o invitam ocazional la bar ca să bem o cafea sau o coca-cola. Conversațiile noastre erau inofensive; nu-i plăcea să vorbească despre ea şi evita subiectele care ar fi putut conduce discuția către trecutul ei. În schimb, eu i-am povestit întreaga mea istorie. După ce am terminat de povestit despre trecutul meu, am orientat conversațiile noastre către construcțiile franțuzeşti şi am întrebat-o despre vestigiile pe care le vedeam în zona Bordeaux-ului. Am vorbit despre Blaye, cetatea fortificată construită inițial de către romani, St. Emilion, despre Bordeaux şi Arcachon. Mi-a spus că era un oraş frumos şi că este sigură că o să-mi placă.

„Avez-vous jamais mangé les huîtres?” m-a întrebat. „Ai mâncat vreodată stridii?”

„Glumeşti?” i-am răspuns. „Sunt din partea de vest a centrului SUA, îți aminteşti”.

„Probabil că o să le iubeşti la fel de mult cum le iubesc eu”, mi-a spus cu un zâmbet strălucitor pe față. „Sezonul lor chiar începe.”

Invitația îmi fusese lansată, aşa că am profitat imediat de ea. „Păi, dacă sunt aşa de grozave, de ce nu-mi arăți tu?”

A zâmbit, s-a gândit un moment, şi mi-a spus: „Bine, îți voi arăta”.

Eram încântat că aveam ocazia nu numai să văd un loc nou, ci şi să-l văd în compania unui ghid frumos şi fermecător.

„Grozav”, i-am răspuns. „Te iau sâmbătă de dimineață ca să luăm masa de prânz în Arcachon şi apoi ne vom cățăra pe dune.”

În următoarea sâmbătă, cu instrucțiunile pe care Raymonde mi le pusese în mână, am condus spre Bordeaux şi, după ce am bâjbâit câte un pic pe la câteva intersecții, am găsit casa unde ea avea o cameră. Raymonde mă aştepta în foaier şi era bucuroasă că mă vede, aşa că am simțit că vom petrece o zi minunată împreună. Şi am pornit la drum, cu acoperişul maşinii mele lăsat în jos. Părul ei lung şi negru flutura în vântul care îl împingea către spate. Eram fericit şi liniştit în acelaşi timp.

Tot discutând am ajuns şi la subiectul cum ne petrecem sfârşiturile de săptămână. I-am înşirat o serie de activități printre care vizitele pe la prieteni, jucat tenis, cinat, şi a fost evident că eram încântat că mă aflu în Franța unde învățam şi vedeam lucruri noi şi îmi făceam noi prieteni.

În ceea ce o privea era o poveste diferită. A avut un moment de ezitare, dar a recunoscut că sfârşiturile ei de săptămână erau oarecum limitate. Avea puțini prieteni, nici unul prea apropiat, şi activitățile cu care îşi ocupa timpul se învârteau în jurul gospodăriei şi ocazional mergea la câte un film. Nu-mi venea să cred că cineva atât de vivace şi de atrăgător cum era ea putea fi atât de izolat, dar nu am abordat acest subiect. Nu-mi atrăsese atenția ca fiind o singuratică. Am fost afectat că nu a răspuns în acelaşi fel față de atitudinea mea deschisă. Aparent era de părere că viața ei personală nu priveşte pe nimeni şi m-am gândit că probabil este vorba de una dintre diferențele culturale dintre noi.

La Arcachon am intrat în piața de sâmbătă dimineața, care era în deplină desfăşurare, şi ne-am îndreptat direct spre

duna magnifică de la Pyla. Era mult mai înaltă şi mai mare decât cele pe care le văzusem pe coasta de sud-est a Lacului Michigan şi avea o vedere minunată spre largul mării. Raymonde a văzut că sunt impresionat şi asta se pare că i-a făcut plăcere, luând-o ca pe o recompensă. S-a descălțat şi a început să se bălăcească în valurile care se spărgeau de țărm. Mi-aş fi dorit să fi avut un aparat de fotografiat. Am stat pe plajă cam o oră şi apoi ne-am plimbat prin zona din imediata apropiere înainte de a ne înapoia la Arcachon ca să găsim un restaurant. Îmi plăcea compania ei; poate şi pentru că întâlnirile noastre anterioare se limitaseră la perimetrul bazei din Bussac.

Căutarea unui restaurant a fost o acțiune interesantă şi mai serioasă decât mă aşteptam.

„Vrei cu adevărat să încerci stridiile?", m-a întrebat Raymonde. „Nu trebuie, dacă nu vrei", a mai adăugat.

Nu vroiam să par timid, aşa că i-am confirmat că vreau cu certitudine să le gust.

Mai întâi evalua modul cum arăta localul şi dacă trecea testul, verifica meniul aşezat fie în geamul restaurantului, fie pe o tăbliță din fața acestuia. În cele din urmă a ales un restaurant şi ne-am aşezat la o masă cu vedere la port. Am decis să împărțim un platou de stridii – o sugestie fină din partea ei şi una hotărâtă dinspre partea mea.

Când ne-au adus stridiile, mi-am dat imediat seama că erau crude. Nu ştiu la ce mă aşteptam, dar nu la aceste bucățele care arătau ca în filme şi stăteau în cochiliile lor. Singurele alimente pe care le-am mâncat crude au fost fructele şi legumele. Nu am vrut să par mofturos, aşa că trebuia să le mănânc. Am privit-o pe Raymonde mâncând-o pe prima şi am fost îngrozit să văd că abia a putut să o mestece de tot. Soarta făcuse ca diavolul să-şi bage coada.

Nu ştiu dacă Raymonde a simțit angoasa mea înainte de a gusta stridiile. Dacă a simțit-o, a ignorat-o şi a început să discute liber şi fericită. Stridiile sunt, în opinia mea, un gust pe care îl dobândeşti în viață. Nici prima înghițitură de bere

nu mi-a plăcut. Peste ani, am ajuns să-mi placă stridiile foarte mult şi chiar să am preferatele mele – precum cele din Zeeland şi Bretagne. Dar atunci, în acea zi din 1959, ştiind că urma să mănânc şase stridii, primii muguri ai gustului meu nu prea erau nerăbdători să facă cunoştinţă cu o aventură de acest gen. Spaimă ar fi un cuvânt mai bun. Încercând să mă ajute, cred eu, Raymonde mi-a întins prima stridie. Am simţit în gură un lucru mic şi alunecos care a scăpat pe gât în jos. Ca totul să fie complet, imitându-l pe individul de la masa alăturată, am băut apoi şi lichidul care rămăsese în cochilie. Nu mă întrebaţi de ce am făcut asta.

„*C'était très bon, n'es-cet pas?*", m-a întrebat ea. „Sunt foarte bune nu-i aşa?"

„Grozave", i-am răspuns.

Restul mesei a fost delicios. La urmă, după cum era obiceiul, ne-a fost adusă şi salata. Acum era momentul să-mi dovedesc cunoştinţele pe care le învăţasem de la Jacques în St. André aşa că, încercând ca totul să pară cât mai natural, m-am oferit să prepar sosul pentru salată. Raymonde a fost surprinsă şi amuzată în acelaşi timp. „Cu plăcere", mi-a răspuns. Din fericire, sau norocos fiind, în funcţie de situaţie, am obţinut un raport bun între oţet şi ulei şi cantităţi corespunzătoare de sare şi piper. Raymonde şi-a gustat salata şi a lăudat calitatea ridicată a sosului şi am ţinut un toast în cinstea acestui tânăr din mijlocul Statelor Unite care deja învăţase ceva care să-i fie de folos în Franţa. Chinul stridiilor se evaporase în aer.

La plecare i-am spus lui Raymonde că a avut dreptate. Mi-a plăcut într-adevăr Arcachon şi i-am mulţumit pentru sugestia făcută. Pe un ton drăcesc, mi-am zis în sinea mea (conduceam maşina şi nu i-am văzut expresia feţei sau privirea din ochi), mi-a spus că era bucuroasă că mi-au plăcut la Arcachon *şi* stridiile. Am ajuns la Bordeaux la începutul serii şi mi-am parcat maşina ca să o conduc pe jos până la locuinţa ei. I-am spus ce mare plăcere mi-a făcut ziua pe care am petrecut-o împreună. Raymonde a zâmbit şi am

simțit că afirmația era valabilă şi pentru ea. Mi-a spus că azi s-a distrat cât nu s-a distrat în luni de zile. Eram mulțumit şi când am dat să plec s-a înclinat spre mine şi m-a sărutat uşor pe obraz.

„Merci beaucoup”, mi-a aruncat peste umăr în timp ce urca pe scări.

„Trebuie să facem asta încă o dată”, i-am spus şi eu repede.

„D’accord”, a fost răspunsul ei şi a dispărut.

Fusese o zi minunată, mi-am zis, în timp ce conduceam înapoi spre casă la St. André de Cuzbac. Şi Raymonde făcuse această zi să fie aşa. Deținea rezerve imense de şarm, spirit şi inteligență. Era uşor şi amuzant să-ți petreci timpul cu ea, şi mai era şi drăguță. Este drept că fusesem să văd un oraş frumos de pe coastă, dar compania pe care am avut-o a făcut să se simtă diferența. Cât de plăcut ar fi putut să fie dacă m-aş fi dus acolo singur? Eram vrăjit de Raymonde şi categoric vroiam să o văd. În săptămâna ce a urmat vizitei noastre la Arcachon, m-am întâlnit cu ea de două ori la cafea. Am încercat să-i propun să ieşim şi în alt loc, şi în cele din urmă a fost de acord să mergem sâmbăta viitoare la St. Emilian. A fost altă zi minunată căreia i-am pus capac cu o cină într-un restaurant mic din Bordeaux. Cu toate astea, totuşi a avut o reținere în a vorbi despre ea însăşi. Mi-am dat seama că este vorba de mai mult decât de o diferență de cultură. Dar dacă nu vroia să vorbească, nu puteam să fac mai mult de atât.

După câteva luni, mă întâlneam cu ea cel puțin săptămânal şi totdeauna ne simțeam bine împreună. De câteva ori am fost la opera din Bordeaux şi la filme. O plăceam din ce în ce mai mult şi eram tot mai perplex față de tăcerea ei, de zidul pe care îl ridicase între noi. Nu ştiu ce a determinat-o să facă asta, dar într-o zi, în timp ce ne plimbam într-un parc din Bordeaux, s-a aşezat pe o bancă şi mi-a spus că vrea să vorbească cu mine.

„Despre ce?”, am întrebat-o.

„Despre mine şi despre noi”, a fost răspunsul ei.

Am devenit foarte atent, întrebându-mă ce va urma.

„Je suis mariée”, mi-a spus. „Sunt căsătorită”.

Nu-mi venea să cred. „De ce nu mi-ai spus?” am interogat-o pe un ton mai ridicat decât aş fi intenționat. M-am simțit profund trădat.

„Căsnicia noastră nu a funcționat. Locuim separat. Vom divorța în curând”, mi-a spus toate acestea în mare grabă. „Şi mi-a fost teamă să-ți spun. Ştiu că ar fi trebuit şi-mi pare rău.”

„Nu ştiu ce să spun”.

„Nu trebuie să spui nimic”, a mai adăugat Raymonde.

„Dar de ce?”

„Doar câteva persoane din Bordeaux ştiu, şi este mai bine aşa.”

„Când va fi divorțul?”

„În curând”.

„Şi eu ce ar trebui să fac? De ce îmi spui asta acum?”

„Pentru că te plac din ce în ce mai mult şi ştiu că şi tu mă placi. Am vrut să şti.”

Încercam să gândesc, dar nu am fost în stare să digerez ştirile primite şi am fost şi mai tăcut când ne-am înapoiat spre casa ei. Când am ajuns acasă, mi-a zâmbit, m-a sărutat şi şi-a luat la revedere. O priveam urcând scările. În noaptea aceea am dormit liniştit.

Dilema mea îmi dădea de furcă. Am continuat să mă văd cu Raymonde şi în următoarele săptămâni, dar ceva se schimbase definitiv. Îmi tot spunea că totul se va rezolva în curând. Mă îndoiam şi mă blestemam că mă lăsasem să ajung într-o asemenea situație. M-am gândit la rece şi m-am convins, că în fond, totul va fi doar o amintire neplăcută. Ceea ce îmi povestise despre ea schimbase lucrurile în ciuda sentimentelor mele față de persoana ei. Aveam mari îndoieli şi îmi puneam întrebări chinuitoare despre ce o să fac. Să nu mai mă văd cu ea până nu se va pronunța divorțul? Să ne comportăm ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat până s-ar fi terminat divorțul? Pur şi simplu habar nu aveam.

Dilema mea s-a finalizat subit. Când m-am întors într-o zi la apartamentul meu am găsit o scrisoare. În mod normal îmi primeam corespondența prin intermediul serviciului poştal al armatei, aşa că era ceva neobişnuit să primesc o scrisoare în St. André de Cubzac prin poşta franceză. M-am gândit că poate o fi de la Olav. Gazda mea mi-o aşezase pe scările care duceau la micul meu apartament. Nu era de la Olav. Avea ştampila de expediere Oran, Algeria, şi nu cunoşteam pe nimeni acolo. Am verificat-o de două ori să mă asigur că este a mea.

Scrisoarea era de la soțul lui Raymonde. Era scrisă în franceză, clar şi la obiect, şi ideea de bază suna aşa: *Dumneata, domnule Holm, nu trebuie să te mai întâlneşti cu soția mea*. Am citit-o şi recitit-o. A picat ca un trăznet din senin. El era ofițer în Algeria.

Cum se putea aşa ceva? De unde mă ştia? Sau de unde îmi ştia adresa? Nu ştia că habar nu aveam de căsătoria lor? Dar cu divorțul iminent cum rămânea? Eram împietrit.

Nu am mai auzit nimic şi nici nu am mai văzut-o pe Raymonde, sau pe soțul ei, niciodată. Am încercat să mă întâlnesc cu ea în ziua în care am primit scrisoarea, dar nu era acasă. Nu a venit la Bussac nici în ziua următoare şi apoi am aflat că a demisionat. Nu ştiam ce să fac. După câteva luni mai târziu am auzit de la una din prietenele ei de la birou că, la cererea soțului ei, plecase la Oran ca să i se alăture. Nu am primit nici un mesaj şi nici un telefon de la ea. Experiența m-a rănit şi m-a afectat deopotrivă. Mai trist, dar mai înțelept şi poate şi mai matur, mi-am încheiat turul Franței câteva luni mai târziu şi m-am întors acasă.

Excluzând relația fatală cu Raymonde, experiențele pe care le-am trăit în Franța, şi în special, gustul pentru activitatea de spionaj pe care mi l-am format acolo, m-au făcut să mă gândesc serios la o activitate similară după ce îmi voi termina stagiul militar. Să mă întorc la slujba mea de la Hallmark Cards mi se părea prea puțin atrăgător acum. Spionajul, deşi practicat la nivele mici cât timp am fost agent al Corpului de

Contraspionaj, mă atrăgea mult mai mult, ca şi posibilitatea de a trăi şi munci peste graniță. Mai mult, eram puternic motivat de simțul patriotic. Ceea ce se întâmplase în Ungaria şi în Europa de Est era total greşit. Comunismul era o doctrină greşită şi Războiul Rece pentru care noi luptam era important. Vroiam să contribui la apărarea valorilor şi idealurilor americane.

Aşa că în toamna anului 1960 am scris un raport pentru CIA şi am pledat pentru o slujbă în cadrul Agenției. Am primit răspunsul lor repede. Era scris pe un ton oficial, birocratic, dar nu mi-a diminuat entuziasmul. Din motive de securitate, nu au putut să vorbească cu mine cât timp am fost peste ocean, dar eram invitat să mă întâlnesc cu ei la Washington.

Călătoria mea de întoarcere a fost mai uşoară, în sensul că m-am întors cu avionul, nu cu vaporul. Mi-am luat la revedere de la prieteni. Apoi am luat un tren către Orléans, unde au avut loc formalitățile militare tipice. Am avut o problemă, din cauza mea, căci nu mai pusesem mâna pe uniforma mea pe timpul celor doi ani petrecuți în Franța, şi când am scos-o din dulap, am descoperit că pantalonii mă strângeau. M-am gândit şi la posibilitatea condițiilor proaste de depozitare, dar în cele din urmă am concluzionat că bucătăria franțuzească era vinovată de incident. Bine că nu am avut de-a face cu nici un fel de inspecție a uniformei.

Debarcând înapoi pe solul american, mi-am ridicat actele de eliberare din serviciul militar de la Fort Dix, New Jersey. Îmi terminasem stagiul militar.

5.
ÎNROLAREA ÎN CIA
1961

Cu scrisoarea de răspuns a celor de la CIA în mână, m-am oprit la biroul de recrutare al Agenției, situat pe strada 16th, din Washington, DC. Au urmat interviuri şi un foc armat de teste, şi mi s-a oferit un post în biroul de prelucrare a datelor din dosarele cu informații. Mi s-a spus că voi începe în tura de noapte şi dacă voi avea performanțe satisfăcătoare, voi avea destul de repede ocazia de a fi avansat. Am fost dezamăgit şi le-am subliniat faptul că eram un absolvent de colegiu cu experiență militară.

„O, dar asta este procedura", a fost răspunsul ofițerului care mă intervieva.

„Păi, nu prea este ceea ce speram eu. Mai există şi alte variante?"

„Există un program de Pregătirea Ofițerilor Inferiori (POI), dar nu sunt sigur că acum intră o nouă serie în program."

„În ce constă programul?", am întrebat.

Mi-a explicat şi mi-am dat seama imediat că asta era ceea ce îmi plăcea să fac.

Am mai aflat şi că standardele impuse pentru a fi acceptat în programul POI erau ridicate. Am regretat o parte din orele pe care mi le-am petrecut în colegiu jucând baschet şi bridge în loc să fi studiat mai mult. Media mea generală nu era totuşi chiar atât de rea, încât să fie sfârşitul pământului. La examenul final de licență mă descurcasem bine şi fusesem acceptat pentru un master în cadrul Universității Washington din St. Louis înainte de a-mi începe stagiul militar. Am sperat că asta îmi va spori şansele.

După şase luni de aşteptare şi o anchetă la obiect privind securitatea individuală, mi-am început pregătirea alături de ceilalți 25 de ofițeri. Ne aflam în iunie 1961. În aprilie primisem un telefon prin care mă anunțau că fusesem admis. Peste o săptămână am primit o scrisoare separată care îmi dădea instrucțiuni despre când şi unde să mă prezint la înscrierea în program. Părinții mei nu prea erau încântați. Eu eram euforic.

Am mers neîntrerupt din Kansas City până la Washington DC, cu proaspăta mea maşină sport Triumph TR3, de proveniență britanică. O achiziționasem de curând din Anglia (de la o reprezentanță din Berkeley Square din Londra) în timp ce făceam o excursie prin Europa cu un prieten şi eram foarte mândru de ea. Perspectivele arătau bine. Fusesem admis în programul pe care mi-l doream şi abia aşteptam să încep primul antrenament şi să mă lansez în carieră.

M-am oprit la biroul POI ca să mă cazez. Am primit nişte indicații legate de localizarea casei şi în curând m-am stabilit într-o locuință veche pe MacArthur Boulevard, în nord-vestul Washington-ului. Locuiam cu alți trei bărbați tineri, dintre care doi erau şi ei ofițeri ai Agenției. Cel de-al treilea era ofițer în Forțele Aeriene SUA. Doi alți ofițeri POI ni s-au alăturat la scurt timp aşa că, din cei şase locatari ai casei, patru frecventau cursurile aceleaşi grupe. Ne venea şi mai uşor să călătorim împreună în Washington şi, ulterior, şi către baza noastră de antrenament din sud-estul statului Virginia. Având multe lucruri în comun, ne-am împrietenit uşor şi prietenia noastră a durat de-a lungul anilor.

Primele şase săptămâni de pregătire ni le-am petrecut în nişte clădiri „provizorii" din timpul celui de-al Doilea Război Mondial situate lângă oglinda de apă din fața monumentului Lincoln Memorial. Era o aşezare frumoasă, chiar pe râul Potomac, în ciuda clădirilor a căror arhitectură era respingătoare.

Colegii mei formau un grup impresionant de 24 de bărbați şi trei femei. Se zvonea că 10% dintre cei care frecventau aceste cursuri vroiau să se înscrie în Agenție, care, împreună cu Serviciile Străine, aveau cele mai înalte standarde din țară. Fiecare dintre noi avea o listă cu cei care participau la cursuri şi pe a mea am studiat-o cu interes. Aproape toți aveau experiență militară (dar asta nu era ceva neobişnuit întrucât primisem cu toții ordinul de recrutare), mulți aveau diplome de colegiu, şi majoritatea studiaseră şi absolviseră colegiul în străinătate. Cu excepția a patru dintre noi, care au studiat în

centrul SUA, şi câțiva de pe coasta de vest, toți frecventaseră cursurile şcolilor situate pe coasta de est. Era un grup de calibru înalt şi eram norocos că făceam parte din el. Diploma de licență, cu o specializare în economie, obținută la colegiul Blackburn din centrul statului Illinois m-a aruncat în lumina reflectoarelor aşa cum nu m-aş fi gândit niciodată cât timp mă aflam în şcoală.

Cursurile au început cu un istoric şi o prezentare a originilor Agenției şi a problemelor de spionaj generate de cel de-al Doilea Război Mondial. Ni s-au ținut cursuri detaliate despre Agenție în sine şi cele patru departamente în care era divizată – Planificare, Informații, Ştiință şi Tehnologie şi Administrativ.

Noi eram destinați departamentului Planificare (Operațiuni). Au urmat cursuri amănunțite despre comunitatea celor care lucrau în sfera informațiilor şi cum acestea din urmă le-au fost de folos celor ce gândeau politica Agenției, urmate de o trecere în revistă a evenimentelor de după cel de-al Doilea Război Mondial şi despre originile Războiului Rece care domina scena mondială la acea vreme. Confruntarea dintre lumea liberă, condusă de Statele Unite, şi totalitarismul inspirat de comunism, practicat de Uniunea Sovietică, China şi sateliții lor, constituia principalul motiv pentru care ne aflam aici. Îmi amintesc că m-am gândit din nou la problemele din Ungaria şi eram foarte concentrat în timpul acestor prelegeri.

Au urmat câteva săptămâni de cursuri despre mişcarea comunistă pe plan mondial, prezentate dintr-o perspectivă şcolărească şi istorică, ca şi din punctul de vedere al serviciului de informații şi cel operațional. Studiasem despre economiile țărilor comuniste şi socialiste, dar citisem prea puțin despre politica acestora. Când am aflat despre modul intern de funcționare al acestor țări, de exemplu, cum funcționează şi este organizată o celulă comunistă, au început să ni se pună în mişcare nişte rotițe ce au dat naştere unor subiecte de discuție numeroase, subiecte pe care le

dezbăteam în timpul pauzelor. Am căzut cu toții de acord că era un sistem nenorocit şi că trebuie să-i opunem rezistență. În ciuda diferitelor calificări pe care le aveam, când venea vorba de comunism, exista un consens general – nu îşi avea nici un merit.

Am început să studiem şi să învățăm procedeul prin care întocmeam rapoarte de informații. Exista, cum era şi normal, un stil aprobat, pe care a trebuit să-l învățăm, cam în genul stilului editorialist, dar punând accentul pe detalii şi precizie şi fără opinii personale, doar în cazul în care ni se cereau în mod expres acest lucru.

Pentru a ni se explica unele dintre nuanțele procesului de întocmire a rapoartelor scrise – evaluarea şi propagarea informațiilor – am fost răsfățați cu o prelegere ținută de Wally Deuel. În cadrul prelegerii, Wally a mai atins şi subiectul procesului de „recrutare" şi impactul lui asupra celor ce strângeau date de pe teren – lucru pe care şi noi cu toții îl vom face într-o zi. Acum procesul de recrutare este mult mai formal decât cel din 1961 şi a fost restructurat şi purificat ca să răspundă mai bine nevoilor celor care gândeau politica Agenției. La începutul anilor '60 s-a desfăşurat procesul prin care oficialitățile (de la diferite nivele) din ramura executivă, care erau responsabile de formularea strategiei, îşi vor exprima cerințele (recrutările) cu privire la informații specifice ce vizau o arie vastă de subiecte. Acele cerințe vor fi reținute şi trimise mai departe unei părți anume din Agenție, care se ocupa cu strângerea informațiilor.

La acea vreme, o observație specială o constituia faptul că fiul lui Wally, Mike, era unul dintre colegii noştri de curs. Fiind vorba de tatăl lui Mike la tribună, ne-am păstrat interesul la un nivel ridicat şi nu am fost dezamăgiți.

Wally Deuel şi-a început viața profesională acceptând un post la Universitatea din Beirut, în Liban. În timpul cât a stat acolo, s-a întâlnit şi s-a căsătorit cu soția lui, Mary. Mai târziu a făcut parte din echipa ziarului *St. Louis Post Dispatch*, devenind corespondentul străin de presă al ziarului.

A fost trimis la Roma, la începutul şi în prima jumătate a anilor ’30 şi la Berlin, în cea de-a doua jumătate a acelei decade. Era un anti-hitlerist convins şi a părăsit Germania în 1939, întorcându-se acasă pentru a scrie o carte intitulată *Omenirea sub Hitler*, publicată după război. În timpul războiului a lucrat în OSS şi mai târziu a ajutat la scrierea unei istorii a organizației. De atunci încolo a simțit nevoia de a milita împotriva altei mişcări totalitariste şi s-a înrolat în noua organizație CIA ca să ajute la stoparea răspândirii comunismului ce punea stăpânire peste Europa. Un trecut ca al lui ar fi fost suficient ca să ne capteze în întregime atenția, dar în plus față de asta, Wally Deuel mai era şi un orator public coerent şi foarte antrenant. În mod evident un expert al subiectului pe care ni l-a expus (scrisese multe reguli care stăteau la baza întocmirii rapoartelor scrise), avea un simț al umorului sec. Prezentarea lui a avut un succes imens şi i-a făcut pe câțiva dintre participanți să se orienteze spre cariera de ofițer de întocmire rapoarte sau analize. Sunt sigur că Mike a fost mândru de tatăl lui.

În duminicile primelor săptămâni petrecute la Washington, ne adunam în grupuri (în mare parte burlacii) şi mergeam la mall sau jucam fotbal. Ni se alăturau şi alți bărbați tineri. Subliniez faptul că ne strângeam în grupuri din cauza diferenței care exista între noi. Noi ne stabileam taberele şi aproape inevitabil se forma o echipă a Agenției contra uneia a Serviciilor Străine. De la sine înțeles că unii dintre cei care erau în echipa Agenției îi cunoşteau pe ceilalți, dar invers nu prea. Părea să existe o diferență de nerecuperat între noi. Toți eram strălucitori, bine crescuți, bărbați cu personalități puternice, dar alegerile celor din Agenție privind căile pe care ne vom urma cariera dădeau la iveală puncte de vedere şi abordări diferite. Ofițerii Agenției (în special cei din cadrul Departamentului de Planificare), în general, erau orientați mai mult spre acțiune, în timp ce ofițerii Serviciilor Străine păreau a fi nişte firi mai analitice şi mai meditative. Spun asta nu dintr-un motiv anume, ci doar pentru a puncta ideea că între

noi exista o diferență remarcată şi de către alții, nu numai de mine.

Era o diferență care ne-a urmărit de-a lungul întregilor noastre cariere. De când mă ştiu, rareori ofițerii Agenției şi cei ai Serviciilor Străine s-au întâlnit față în față ca să pună la punct diferite probleme specifice. Lipsa reciprocă de încredere ne-a limitat considerabil eforturile respective. Competiția pentru cine atrage atenția preşedintelui mai mult a contribuit la această problemă, ca şi lipsa de înțelegere a rolului celuilalt, dar cel mai mult a contat (contează) faptul că suntem tipuri diferite de indivizi. Şi pentru asta nu există nici o soluție viabilă. Nu este o problemă specifică numai nouă; englezii şi francezii, de exemplu, se plâng de acelaşi motiv.

La începutul pregătirii noastre la Washington am fost programați să ne întâlnim cu directorul Agenției de la acea vreme, Allen Dulles. Avea o reputație minunată şi pentru noi a fost o onoare să-l cunoaştem. Mulți din Agenție nu au avut niciodată o asemenea ocazie. Atunci ştiam puține despre el, cu excepția faptului că petrecuse un timp record pe front şi că era profund respectat la Washington. Fratele lui fusese Secretar de Stat în timpul preşedintelui Eisenhower. Timp de 20 de minute ne-a urat bun venit în Agenție, ne-a povestit istorioare şi ne-a subliniat faptul că este nevoie de agenți bine pregătiți în perioada acestui Război Rece primejdios. Nu a făcut nici o mențiune referitoare la dezastrul suferit chiar cu câteva luni mai înainte de operațiunea secretă din Golful Porcilor. Apoi secretara lui a intrat în birou şi l-a anunțat că preşedintele vrea să se întâlnească cu el la Casa Albă. Cu toții eram foarte impresionați. Nici nu ne-a trecut prin cap, şi nici nu ne-ar fi deranjat deloc chiar aşa fiind, că secretara lui făcea acest anunț ori de câte ori un grup de tineri ofițeri POI se întâlnea cu el. Mi-a plăcut Allen Dulles şi l-am considerat sincer în încercările lui de a susține un serviciu clandestin activ şi o comunitate puternică a celor ce strângeau informații. Nu pot spune acelaşi lucru despre cei 12 directori pentru care am lucrat, ca de exemplu, Deutch sau Turner.

După ce ne-a fost implementată fundația activității pe care urma să o depunem, am fost conduşi la baza de antrenament a Agenției din sud-estul statului Virginia, cunoscută pentru cei din Agenție sub numele de Ferma. Cam la trei ore de mers cu maşina de la Washington, Ferma va fi casa noastră până la Crăciun. Era localizată într-o bază care inițial aparținuse armatei, iar un râu mare forma o parte din perimetrul său. Formalitățile s-au desfăşurat rapid. Am fost repartizați în camerele unei barăci cu câte un ventilator în fiecare cameră. Cuvântul potrivit pentru a descrie mobilierul era spartan şi exista o singură baie pe care o împărțeam cu toții, dar eram prea ocupați ca să ne plângem de condițiile de cazare de care oricum ne foloseam doar şapte sau opt ore pe zi.

Îmbrăcămintea standard era obositoarea uniformă militară şi bocancii de luptă şi mâncam într-o harababură, într-un hol în care se serveau cantități copioase de mâncare. Nici aici nu aveam de ce să ne plângem. Aveam o sală de gimnastică, la mică distanță de locul unde eram cazați, în care ne făceam pregătirea fizică necesară în fiecare dimineață. Unii s-au apucat serios de antrenamentul pentru condiția fizică; alții nu. Pe mine nu mă deranja antrenamentul mai ales că, exceptând cei doi ani petrecuți în Franța, am încercat întotdeauna să rămân într-o condiție fizică bună. Dacă timpul ne va permite, probabil că o parte din noi va juca un meci de baschet în sală înainte de cină.

În afară de pregătirea fizică şi de câte o partidă ocazională de baschet, nu aveam alte distracții. Baza avea o patrulă care supraveghea perimetrul încercuit al acesteia şi nici o persoană neautorizată nu avea permisiunea de a intra. Eram izolați şi aşa se şi intenționase. Atmosfera era liniştită şi se aştepta ca să ne concentrăm asupra unui singur lucru: pregătirea noastră. Asta am şi făcut şi, în realitate, timpul a trecut rapid. Profunzimea şi gama subiectelor pe care le acopeream ne țineau ocupați cam 18 ore pe zi pe toată durata şederii noastre. Arta „schimbului (comerțului)" de informații – viza metodele folosite pentru a duce la capăt o operațiune

clandestină de obținere a informațiilor, iar eu nu am fost de acord că este o artă pentru că sunt implicate mai multe nuanțe ale termenului – nu este uşor de învățat. Cineva, căruia îi lipsesc trăsăturile de caracter necesare, nu poate învăța niciodată o asemenea „meserie". Şi nici nu dobândeşti această abilitate în cinci luni de antrenament care îți furnizează doar un cadru general. În fapt, esențială este experiența dobândită în urma derulării operațiunilor. Nu poți să manevrezi un bancher elvețian în acelaşi mod în care manevrezi un conducător de cămile iordanian deşi, într-o situație dată, ambii pot furniza informații vitale pentru cei care iau decizii pe baza acestora.

Antrenamentul în sine, interesant pentru că era nou şi diferit de tot ceea ce experimentase vreunul din noi până acum, căpătase o viață a lui. Alocam perioade de timp subiectelor specifice şi treceam prin fiecare dintre ele: recrutarea agentului, cum se descurcă agentul, comunicațiile clandestine, spionaj şi contraspionaj, întocmirea raportului scris (cei care erau buni scriitori aveau cu adevărat un avantaj evident), acoperirea, siguranța, operațiunile de legătură, operațiunile de acoperire, colectarea informațiilor, analiza, prelucrarea etc.

Expunerile acopereau aspectele filosofice, etice, psihologice sau academice ale fiecărei teme în parte. De fiecare dată pregătirea a presupus un efort evident. După prelegeri, urmau aplicațiile practice. Trebuia să exersezi, chiar şi de câteva ori, ceea ce ai fost învățat. Fiecare membru al grupei avea câte un mentor, un ofițer de operațiuni experimentat, care monitoriza progresele fiecărui ucenic. Punctele slabe şi punctele forte ieşeau la suprafață, dar erau echilibrate cu promptitudine. Dacă abilitățile de analiză şi prelucrare a informațiilor ale fiecăruia dintre noi nu erau egale, ca să luăm un exemplu, se aranjau exerciții practice suplimentare. Standardele erau prestabilite şi erau înalte. Ca să-ți termini complet pregătirea, fiecare trebuia să atingă, cel puțin, acele standarde. Având în față viețiile agenților şi incidentele

diplomatice determinante pentru cel mai bun interes posibil al țării noastre, eram serioşi chiar şi în timpul unei situații de antrenament. Nu trebuie să mai spun că umorul îşi făcea simțită prezența, aşa încât acele momente de veselie ne-au ajutat să scăpăm de situațiile tensionante.

În timpul toamnei anului 1961, în timp ce munceam la Fermă să deprindem perfect principiile artei comerțului cu informații, conducerea Agenției s-a schimbat. La şapte luni după invazia eşuată din Golful Porcilor, Allen Dulles şi-a dat demisia. Fiind un om în slujba datoriei a luat vina asupra lui. A urmat o perioadă de căutări intensive pentru a găsi „omul potrivit", iar preşedintele Kennedy l-a numit pe John McCone ca să-i urmeze lui Dulles. Se spunea că McCone, un republican de neclintit, fusese numit să evidențieze afirmația lui Kennedy conform căreia directorul CIA nu era o funcție politică. Ca şi Kennedy, McCone era un romano-catolic şi un luptător neobosit al Războiului Rece. Pentru el, comunismul era diavolul în sine. Auzisem despre schimbarea petrecută, desigur, şi unii au deplâns rolul de țap ispăşitor al lui Dulles, dar a avut un impact minim asupra vieților noastre ocupate. Precum o broască care priveşte în sus de la baza unui perete, perspectiva noastră era oarecum limitată.

Exercițiul final, în timpul căruia se aştepta ca noi să folosim toate tehnicile comerțului clandestin cu informații pe care le învățasem, s-a desfăşurat pe perioada a trei zile în Baltimore. Interpretându-ne rolul tradițional de colectori de infomații, am fost ațâțați împotriva ofițerilor FBI, folosind modalitatea practicată în acțiunile de spionaj şi tot noi interpretam şi rolul părții adverse. Era stresant deseori, dar în parte şi amuzant, asta pentru că ne semnala sfârşitul pregătirii noastre. Cu o singură excepție, întregii grupe i-au fost completate dosarele, la timpul potrivit, cu punctele tari din timpul cursului. Excepția a fost un tânăr care a renunțat de bună voie la scurt timp după ce ne-am început programul de pregătire. A plecat din Agenție ca să devină preot, decizie

care ne-a uimit pe toți din cauza discrepanțelor majore dintre cele două meserii.

Pe la sfârşitul pregătirii ni s-a arătat pe scurt cum decurg operațiunile de acoperire şi cele paramilitare şi care este rolul lor în cadrul operațiunilor Agenției şi aceasta, mai departe, îl sprijină pe preşedinte. Mi s-a părut o secțiune foarte interesantă, mai ales operațiunile paramilitare. Fiind tânăr şi necăsătorit m-am gândit că ar fi palpitant să particip la aşa ceva. Pe perioada acestei faze din programul de pregătire, ni s-a oferit posibilitatea să ne oferim voluntari pentru un curs intensiv de patru luni de pregătire paramilitară, care includea şi antrenamente cu paraşuta. Ajungând la concluzia că pregătirea suplimentară este folositoare, m-am oferit voluntar, aşa cum au mai făcut şi alți opt membri ai grupei mele.

După o săptămână liberă de Crăciun ca să îmi vizitez familia şi câteva săptămâni petrecute la Cartierul General din Washington, m-am înapoiat la Fermă la începutul lunii februarie 1962, pentru pregătirea paramilitară. Câțiva dintre colegii mei de apartament din MacArthur Boulevard se oferiseră şi ei voluntari, şi ca să ne pregătim, alergam în fiecare dimineață înainte de a pleca la serviciu, toată luna lui ianuarie şi începutul lui februarie. Nu prea era plăcut. Trebuie să spun că eram stimulați parțial şi de faptul că, vecine cu noi, erau nişte fete cu care legasem o relație de prietenie (destinată să nu ajungă nicăieri din cauza absențelor noastre repetate) şi care ne invitau să bem o cafea cu ele în fiecare dimineață după alergare. Erau nişte fete drăguțe, două dintre ele erau chiar atrăgătoare, şi ne făcea plăcere să ne întâlnim cu ele, chiar dacă o făceam cu noaptea în cap în diminețile de ianuarie. Schimburile de replici de la cafea erau antrenante mai ales că noi încercam să ne trăim „misiunile noastre sub acoperire” (civili ai Departamentului Armatei) şi să explicăm de ce lipseam aşa des de acasă. Nu era o sarcină uşoară. Şi ele nici nu credeau poveştile noastre, dar nici nu se agitau pe această temă.

În timpul pregătirii paramilitare, pregătirea fizică era o componentă vitală şi la primele şedinţe am făcut cunoştinţă cu Burt Courage, care va fi unul dintre instructorii noştri. Am fost impresionaţi pentru că Burt ne-a făcut o demonstraţie, exersând flotări sprijinit doar într-o mână. Nu mai este cazul să spun că se afla într-o formă fizică foarte bună. Tăcut şi modest, era un individ puternic şi solid. Îl plăceam, sau cel puţin îl respectam, şi asta ne-a ajutat să trecem de şedinţele de condiţie fizică pretenţioase, care întotdeauna se sfârşeau cu o alergare de câţiva kilometri. Alergările noastre din timpul dimineţilor în Washington şi-au meritat efortul.

Toţi instructorii noştri erau bărbaţi extrem de pricepuţi şi abili. Câţiva aveau ceva ani de experienţă militară, iar alţii aveau şi mulţi ani de experienţă practică, activând în Agenţie. Fiecare preda câte o specialitate în care era expert. Scopul antrenamentului era să ne familiarizăm cu o gamă diversificată de noţiuni militare de care ne vom putea folosi mai târziu, în situaţii date, de-a lungul carierelor noastre. Se punea mare accent pe acest fapt, pentru că, în multe părţi ale lumii, ofiţerii militari controlau guverne sau erau adânc implicaţi în politică. Recrutarea lor, de partea noastră, ca să ne furnizeze informaţii era o sarcină importantă şi ne familiarizam şi cu ideea că militarii pot să ne ajute. Mai mult, operaţiunile paramilitare se desfăşurau la acea vreme în mai multe ţări (Laos era una dintre ele) şi Agenţia avea nevoie de ofiţeri calificaţi care să le conducă. Acest program era menit să ne ajute să ne pregătim pentru acest gen de sarcini. Acest antrenament era mai dur, fără menajamente, decât cel destinat schimbului de informaţii. Operaţiunile paramilitare nu sunt o artă.

Tragerile cu diverse arme reprezenta o parte importantă din programul de pregătire, pe parcursul căruia ne familiarizam, dar şi trăgeam, cu o întreagă varietate de arme americane de calibru mic. Puşti, pistoale, mitraliere, lansatoare de rachete şi mortiere, fiecărora le venea rândul, căci am petrecut multe ore pe terenul de tragere. Am văzut şi

am şi tras şi cu multe arme străine, cum ar fi cele fabricate în Rusia, China şi Cehoslovacia. În armată, la antrenamentul de tragere cu puşca M-1, fusesem răsplătit cu medalia „Omul țintă”. Dar atunci nu m-am simțit bine făcând aceste antrenamente, le înghițeam mai degrabă decât să îmi placă. Sau nu eram eu foarte bun la asta. Din moment ce programul era conceput doar să ni se arate armele, nu să şi tragem cu ele, nu prea conta dacă ne place sau nu. Cu siguranță şi-a îndeplinit obiectivul, iar mie mi-a fost de ajutor în misiunile ce vor urma în Laos şi Congo.

O altă secțiune importantă a programului era cea adresată tacticilor, şi cea mai mare parte a timpului era destinată şi teoriei, ni se cita din Mao Zedong, Che Guevara şi alții, ca şi recentele puneri în practică ale acestora în diferite părți ale lumii. Foloseam tacticile standard americane drept ghid, şi urmărind seminariile, ne petreceam multe zile prin pădurile şi mlaştinile din jurul bazei noastre, punând în practică ceea ce fusesem învățați. Şi astăzi pun la îndoială la ce ne-a folosit să ne cufundăm adânc, până la brâu, în februarie şi martie, în mlaştinile reci. Dar am făcut-o şi ne-am călit şi mai mult în urma procesului. Întotdeauna se punea accentul pe rolul de lider, aşa că făceam cu rândul la conducerea plutonului, în timpul exercițiilor practice. Toată lumea s-a descurcat bine. Ştiind că la un moment dat ne venea rândul la toți, eram foarte cooperanți şi ajutam şi la planificarea şi la executarea fazelor exercițiilor practice. Oricum, chiar cu cele mai bune intenții, uneori lucrurile tot pot merge greşit.

Am avut două şedințe de planificare ca să ne pregătim pentru simularea unui raid în tabăra inamicului. Se stabileau timpii de acțiune, acțiunea în sine, armele şi personalul implicat. Am crezut că avem totul sub control. Planul era să atacăm tabăra la amiază, în timp ce inamicul se afla la masă. Ce putea să meargă prost? Ne asigurasem acoperirea. Pe la ora 11, instructorii ne-au dat drumul pe teren, cam pe la 800 m depărtare de tabăra-țintă şi am început să ne apropiem prudent de ea. Aveam coordonatele şi în dimineața aceea

studiasem şi terenul pe hărțile noastre. Mai aveam de urcat şi coborât câteva coaste şi ajungeam la țintă.

Am urcat şi am coborât coastele. Apoi am mai urcat şi coborât câteva. Apoi ne-am retrasat paşii şi am trimis înainte nişte patrule mici. În mod clar, nu aveam cum să atacăm tabăra la amiază.

Ca să relatez pe scurt lunga poveste, lăsați-mă să vă spun că nu am găsit niciodată afurisita de tabără. Probabil că nu trecusem cu mult pe lângă ea, dar trecusem. Tot terenul era la fel, dar asta nu era o scuză. Mulți dintre noi aveau experiență anterioară din exerciții similare, dar nu ne-a fost de ajutor. Era al naibii de ruşinos, cu siguranță, iar instructorii nu ne-au lăsat să uităm incidentul pe toată durata cursului. Învățătura pe care trebuia să o tragem din această întâmplare era evidentă şi pariez că nimeni nu a uitat vreodată ziua aceea şi tabăra pe care am ratat-o. Primul nostru contact cu o lege a lui Murphy: dacă ceva este probabil să meargă prost, atunci aşa se va întâmpla.

O altă secțiune a programului era alocată săriturilor cu paraşuta. Perioada seminariilor a fost scurtă. Nu este prea mult de spus despre aruncatul în gol pe uşa avionului de la o înălțime de 762 m. Şi de data aceasta am avut nişte instructori excelenți, cu multă experiență şi sute de sărituri la activ. Pregătirea fizică ne-a fost intensificată pentru această secțiune. Am alergat neîncetat şi am făcut multe şedințe de sărituri cu scopul de a ne învăța cum să sărim cu paraşuta şi să aterizăm la țintă. Ne-am petrecut ore întregi cu acest gen de antrenament sărind, într-o groapă cu rumeguş de pe o platformă înaltă de vreo doi metri. Apoi am sărit pentru prima oară dintr-un turn înalt de 18 metri. Acesta era antrenamentul standard de atunci şi urma să inspire încredere săritorilor, dar şi să-i oblige să se supună comenzilor supraveghetorului. Nu era deloc amuzant şi puțini din grup le plăcea, dar era un rău necesar. Un cablu era agățat de turn chiar deasupra uşii prin care ieşeau săritorii. Fiecare avea prinsă în spinare paraşuta, care şi ea era agățată

de cablu. Odată ieşit pe uşă, săritorul îşi va da drumul pe cablu pentru a ateriza lin cam la 50 metri depărtare de turn. Simplu. De fapt nu este.

Prima săritură a fost cea mai rea. Am sărit „în linie” (termen militar pentru bărbații aliniați gata să sară) aşa cum am fi sărit dintr-un avion – în serii de câte patru. Am sărit al doilea, şi-mi amintesc că m-am gândit că mai bine aş fi fost primul, ca să termin odată. M-am urcat în turn fără prea mult entuziasm, resemnându-mă cu ideea că trebuia să o fac şi pe asta. În vârf, am intrat într-o cameră mică cu pereții de metal şi cu un cablu care ieşea dintr-o parte a turnului afară pe uşă. Instructorul care supraveghea săritura stătea în picioare şi ne aştepta. Ştia, desigur, că nu aşteptam cu nerăbdare să facem asta. Era o trecere în revistă a săriturilor din avion, aşa că ordinele sale erau identice. Ne-am agățat paraşuta în spate şi ne-am aşezat în linie, aşteptând.

„Agățați-vă!”, a strigat instructorul. Ne-am supus ascultători prinzându-ne echipamentul paraşutei de cablul care ieşea pe uşă. „Aşezați-vă lângă prag”, ne-a ordonat, şi primul din grup s-a întors cu fața către uşă şi şi-a pus mâinile de o parte şi alta a tocului uşii. Cu genunchii îndoiți şi gata de a sări, aştepta următoarea comandă. Ni se părea că trec minute întregi.

„Sari!” a strigat instructorul. Şi colegul meu a sărit pe uşă. L-am privit cum a primit şocul inițial al cablului şi apoi a alunecat spre punctul de aterizare fără probleme. (Spre deosebire de săriturile reale când grupul se aruncă într-o succesiune rapidă, cu ocazia antrenamentelor, săriturile din turn se făceau câte una odată.)

Apoi mi-a venit şi mie rândul şi, fără să mă gândesc, ca un robot, m-am îndreptat spre uşă şi m-am apucat de fiecare parte a acesteia. După care am început să raționez. Vedeam foarte bine terenul la 18 metri sub mine. Mi-am zis că nu vreau să fac asta. Am încercat să privesc orizontul aşa cum fusesem instruit, dar pământul era chiar acolo. Nu te mai gândi, tot încercam să mă încurajez fără nici un folos. Ca şi

cum ar fi aşteptat semnalul pilotului care indica că ne aflam deasupra punctului de lansare, instructorul a avut un moment de ezitare. Cele cam opt sau zece secunde mi s-au părut o veşnicie stând ghemuit şi înghețând în cadrul uşii.

„Sari!” mi-a țipat în ureche, ca să acopere zgomotul fals ce imita motoarele avionului. Mi se dăduse startul, am ezitat să sar o secundă, după care m-am aruncat pe uşă contrar a tot ceea ce îmi spuneau instinctele. Echipamentul s-a strâns imediat ce cablul mi-a preluat greutatea şi apoi am alunecat către pământ. Reuşisem! Mai aveam de făcut două sărituri din turn. Fără nici o îndoială aceste sărituri au fost cele mai neplăcute experiențe pe care le-am avut pe timpul întregului program de pregătire.

Având în spate experiența săriturilor din turn şi a şedințelor de pregătire a aterizării la țintă, a sosit şi ziua primei noastre sărituri din avion. Era soare şi călduț, doar câțiva nori pe cer. Ne-am amintit de această zi luni de zile. Am fost duşi cu camionul pe aerodrom, unde ne aşteptau două avioane C-47. Ne-am pus paraşutele, modelul militar T-10. Ne-am adunat lângă avion pentru instrucțiunile finale şi discutam neliniştiți unii cu alții. După instrucțiunile primite am început să ne urcăm în avion. Cablul care ne imprima viteză în timpul săriturii arăta aproape amenințător de-a lungul tavanului avionului. În ordinea în care trebuia să sărim ne-am aşezat pe băncile situate de fiecare parte a avionului. Paraşuta şi paraşuta de rezervă erau voluminoase şi ne incomodau, dar nimeni nu mai observa. Fiecare ținea în mâna dreaptă cârligul cu care se agăța de cablu. Încercam să ne comportăm normal, dar tensiunea era evidentă. Am decolat şi ne-am rotit într-un cerc larg pe măsură ce pilotul câştiga altitudine. Ne ridicase la nivelul care trebuia şi planam în aer.

„Am ajuns la final”, a strigat spre noi copilotul. Cu toții aşteptam următoarea comandă. Exersasem această acțiune de multe ori la sol, într-un avion dezafectat. Toți ştiam exect ce trebuie să facem. Nu existau variațiuni pe această temă.

„Ridicați-vă!” a strigat instructorul autoritar. La comandă, patru indivizi au înaintat şi Mike Deuel, primul săritor, s-a aşezat în poziția corespunzătoare, apucându-se cu mâinile de cadrul uşii. Strângea cu putere cadrul uşii. Priveam aproape hipnotizat drama care se desfăşura sub ochii mei. Va fi prima noastră săritură nu un eveniment de fiecare zi. Asistentul discuta liniştit şi calm cu primul grup.

„Prima voastră săritură va fi cea mai bună dintre toate”, le spunea. „Savurați-o!”

Instructorul se sprijinea de uşă, aplecat în afară, aşteptând să localizeze punctul de aterizare. Ştiam că este pe aproape. Instructorul stătea drept şi luminița care ne dădea semnalul s-a aprins.

„Sari!”, i-a strigat lui Mike, dându-i o palmă peste fund în timp ce sărea pe uşă afară. Totul s-a petrecut instantaneu. Restul grupului s-a întors spre uşă, şi-au luat poziția de salt lângă ieşire şi la comanda instructorului au sărit, fiecare primind câte o palmă peste fund, toate astea în şase sau opt secunde. Cu toții eram în transă. Primul grup dispăruse. Nu vedeam nimic altceva decât cerul. Cele patru coarde statice erau împinse înapoi de instructor (îşi făcuseră meseria şi îi lansase pe cei patru paraşutişti), iar pilotul mai dădea o tură ca să se pregătească pentru o altă staționare deasupra punctului de aterizare. Când a început să planeze în aer, strigătul s-a auzit din nou, „Am ajuns la final”.

„Ridicați-vă!”, a intonat instructorul. Cel de-al doilea grup, grupul meu, stătea în picioare cu cârligele în mână. Eram cel de-al treilea din grup. Expresia fețelor noastre era serioasă şi concentrată. Asta pentru că aşa şi eram.

„Prima săritură va fi grozavă”, a început să repete asistentul. Abia îl auzeam căci mă concentram să aud următoarea comandă.

„Agățați-vă!”, ne-a spus instructorul şi ne-am prins cârligele de cablu. Pe al meu l-am smucit puternic ca să îmi confirme că era ferm agățat. Şi era. Ne-am verificat unul pe

altul. M-am uitat la uşă. Mi-am zis că în curând voi sări afară de aici. Imaginează-ți!

A urmat exact acelaşi scenariu. Instructorul a strigat „Mişcați-vă spre uşă!”. Ne-am îndreptat spre uşă automat. Primul săritor s-a aşezat în poziția de salt. Nici măcar nu gândeam când mă aflam în acel punct. Doar am reacționat.

„Sari!” a venit următoarea comandă şi primul săritor s-a lansat din avion primind, de acum, tradiționala lovitură peste fund. Comanda şi lovitura erau aproape simultane. Am urmat şi noi. Era exact ca la antrenament. M-am mişcat repede înainte, mi-am înțepenit piciorul stâng pe podea, m-am sprijinit în acest picior şi mi-am deplasat piciorul drept, plasându-l chiar la marginea uşii. Tocmai când m-am apucat de cadrul uşii, am primit comanda şi lovitura, şi am sărit. Gândirea nu mai era implicată, doar disciplina şi antrenamentul. Era mai mult decât concentrare.

Puterea curentului de aer m-a prins imediat şi am fost purtat într-o parte şi alta. Nu exista nici o senzație de cădere. Am văzut coada avionului trecând pe lângă mine şi dispărând. Paraşuta mi s-a desfăcut în spate şi alunecam sub ea uşor, îndreptându-mă către sol, ca un pendul. Era linişte. M-am uitat în jur şi mi-am dat seama că totul se desfăşurase conform planului şi mă simțeam bine. Puteam să văd întreaga bază şi râul într-o latură, departe. Am văzut punctul de aterizare şi am fost fericit să conchid că mă îndreptam spre centrul acestuia. Asta era chiar grozav.

Pe măsură ce coboram, am început să mă gândesc la acest prim antrenament real de sărituri. Cum s-a petrecut? Ne îndreptam uşor spre zona de aterizare şi era clar că şi instructorul şi pilotul îşi făcuseră treaba bine. Vom ateriza exact în mijlocul câmpului întins care reprezenta ținta noastră. Era o zi splendidă, fără nici un pic de vânt. Mai târziu mi s-a spus că instructorii de la sol vorbeau cu mine, numărul trei din grup, prin intermediul megafoanelor. Dar eram atât de concentrat să fac o aterizare bună, că nu i-am auzit deloc.

„Slăbeşte paraşuta, îndoaie genunchii, relaxează-te!” îmi strigau. Se pare că eram încordat şi înțepenit, dar eu nu-mi dădeam seama de asta. Pe măsură ce mă apropiam de pământ ei au devenit şi mai insistenți. Nimic nu ajungea până la mine. Mă holbam direct înainte, aşteptând ca vârfurile picioarelor mele să atingă solul ca să îmi termin aterizarea mea perfectă.

Nu era perfectă. De fapt, era groaznică. Exact greşit. M-am dat câțiva paşi înapoi şi nu am strâns pânza paraşutei ca să-mi controlez direcția. Călcâiele au atins primele solul. Greşit. Fundul era înapoi. Greşit. Mulțumesc lui Dumnezeu că purtam casca pe cap, care fără îndoială a prevenit o contuzie datorită forței impactului. Eram la sol. Da, un clopoțel îmi suna în cap, dar reuşisem. Nu-mi rupsesem nimic şi m-am ridicat prudent. Unul dintre instructori era „în fața mea”, cum mi s-a spus.

„La naiba, Holm, tu nu auzi?”, a strigat instructorul.

„Ce să aud?”

„Pe mine, când îți dau instrucțiuni”, a țipat din nou la mine. Era agitat.

„Îmi pare rău”, i-am răspuns sincer. „Nu v-am auzit”.

„Data viitoare să asculți, fir-ar al naibii să fie”.

Cam jumătate dintre cei din grup au avut o aterizare similară, deşi a mea se pare că a fost cea mai rea. Nimeni nu a făcut o aterizare perfectă, aşa cum am sperat cu toții la început. Pe de altă parte, nimeni nu a fost rănit. Singurul rănit a fost Bob Manning, un tip agreabil, cu un potențial uriaş de ofițer de operațiuni. În mod inexplicabil, în ciuda tuturor verificărilor şi para-verificărilor, Bob şi-a uitat sub braț coarda cu care se agăța. Când s-a aruncat pe uşă afară şi coarda a apucat paraşuta ca să o lanseze, brațul i-a fost tras înapoi. Din fericire unghiul a avut o deschidere încât nu s-a accidentat serios. Avea o zgârietură urâtă în zona superioară a brațului, dar asta nu l-a împiedicat să-şi efectueze restul de sărituri şi să-şi termine programul.

Am mai făcut patru sărituri, inclusiv una la amurg. Nu au existat incidente despre care să fac precizări şi lucrurile s-au îmbunătățit progresiv. Am învățat şi de fapt am făcut nişte sărituri acceptabile. Nu au existat accidentări şi, aşa cum se spera, din moment ce acesta era şi obiectivul antrenamentului, încrederea noastră a crescut cu fiecare săritură.

După antrenamentul cu paraşuta, am fost transportați cu avionul la o bază izolată din statul Carolina de Nord, aproape de ocean, ca să ne pregătim, folosind explozibili şi să ne calificăm pentru operațiunile privind ambarcațiunile mici.

Prima şedință de pregătire fizică s-a desfăşurat ca de obicei, cu excepția faptului că instructorul nostru ne-a introdus câteva exerciții noi. Răspunzând la întrebările noastre, ne-a explicat că exercițiile erau inspirate din antrenamentul lui de om-broască şi erau concepute să-ți întărească muşchii din partea superioară a brațului şi cei ai pieptului de care aveai nevoie când plasai explozibili pe carena unei nave. Nu au mai fost şi alte întrebări, dar ne-au dat hrană spirituală şi ne-au făcut să medităm mai multe zile la rând.

După antrenamentul fizic, luam masa de dimineață, după care am ieşit afară la o trecere în revistă şi o prezentare a celor care ne vor instrui cum să folosim explozibili. Cu toții erau foarte experimentați şi competenți în domeniul lor de activitate şi eram foarte impresionați. Unul dintre instructori, John Ward, era de asemenea şi foarte antrenant. Putea foarte bine să fie comic de scenă. Poveştile şi glumele lui erau spuse cu uşurință şi atunci când era momentul potrivit, captivând întregul grup. Serile când mergeam în club era un om minunat, dar ştia foarte bine când să devină serios şi să tragă o linie.

Ni s-a făcut o demonstrație cu scopul de a ne arăta puterea şi eficiența unor grămăjoare relativ mici de explozibili de plastic. Nu vroiam să ratez când foloseam asemenea materiale şi trebuia să ai întotdeauna mintea trează. Secretul

folosirii eficiente a acestor explozibili, ni s-a spus, era „forma” încărcăturilor, ceea ce presupunea să modelezi şi să plasezi încărcătura în locul în care va ataca structura țintei tale. Cu o încărcătură mică, de exemplu, poți să dobori un copac uriaş chiar de-a latul unei străzi sau a unei căi ferate. Sau să arunci un pod în aer. Vom asista şi la cursuri scrise, dar în cea mai mare parte ne vom antrena practic ca să ne familiarizăm şi să devenim relaxați când folosim explozibili.

Siguranța era cea mai mare prioritate şi am primit instrucțiuni foarte precise despre ce să facem şi ce să nu facem. Cursul a început cu coarda explozibil, care este folosită la detonarea plasticului. Coarda explozibil trebuia aprinsă cu un băț de chibrit, iar strigătul „foc în gaură” era absolut obligatoriu ori de câte ori dădeai foc unei corzi. Strigătul îi alerta pe ceilalți să se retragă în zone sigure sau în buncăre. Încadrarea în timpi era, desigur, foarte importantă şi ne-am antrenant cu multă răbdare ca să dobândim abilitatea de a aprinde o coardă şi de a şti când va exploda încărcătura de plastic – ceea ce nu era lucru uşor. Nu era prea complicat când ne antrenam cu corzi de lungime mică care explodau în câteva secunde, dar când îți trebuiau minute, şi nu secunde, ca să te îndepărtezi de un pod care, să zicem, se va prăbuşi, era mai mult decât o provocare. Antrenamentul duce la perfecțiune, şi după câteva zile ne descurcam cu toții binişor să programăm încărcături ca să explodeze, depăşind doar cu câteva secunde momentul detonării. Inițial după ce ajungeai la 10 urma ceva timp până se auzea „bum”, dar am ajuns ca la câteva secunde după 10 să se audă şi „bum”. Evident greşeam cu câteva secunde mai degrabă în plus decât în minus.

După ce ne-am pus la punct tehnica, am exersat pe diverse ținte: copaci, bucăți de oțel, case, vehicule. Alături de instrucțiunile despre structura arhitectonică a obiectivelor, care ne spuneau unde să aşezăm încărcătura pe țintele sprecifice, practica ne-a ajutat să ne clădim încrederea în noi

înşine indicând exact cum o încărcătură va afecta o țintă aleasă.

Printre antrenamentele cu explozibili, am primit instrucțiuni despre cum să operăm şi să manevrăm o ambarcațiune mică. În acest caz foloseam bărci mici, negre, din cauciuc, cu motoare silențioase, plasate în exteriorul bărcii. Chiar şi cu trei oameni în ea, plus echipamentul, aceste bărci micuțe chiar se mişcau rapid. Era acelaşi tip de bărci folosite de cei din detaşamentul „Seals" din marină, ca şi alte detaşamente, pentru a infiltra în zonele țintă echipe pe timp de noapte. După ce ne-am familiarizat cu bărcile şi motoarele, ceea ce s-a întâmplat rapid, mare parte din antrenamentul pe apă îl desfăşuram pe timp de noapte. Este uşor să-ți pierzi simțul orientării pe timp de noapte, aşa că şedințele de antrenament practic s-au concentrat pe reperele care ne ajutau să nu ne pierdem direcția. Uneori eram remorcați până la un anumit punct şi abandonați, iar alteori ne plimbam de-a lungul coastei de unii singuri. Ne dădusem seama de esențial. Planificarea, ca de obicei, era o parte importantă a acțiunii.

Exercițiul nostru final consta într-un raid de noapte pentru „a distruge" un post inamic de comandă care era nepăzit (conform scenariului exercițiului) pe timp de noapte. Ne-am îndeplinit planul ca un grup. Vom pleca cu trei bărci micuțe către un golfuleț stabilit. Fiecare barcă va avea trei oameni înarmați (fețele înnegrite) şi explozibili. După ce se vor întâlni cele trei bărci, şase bărbați se vor îndrepta spre țintă, în timp ce alți trei vor păzi bărcile. Când vor fi ajuns la țintă, doi bărbați vor sta de pază, iar ceilalți patru vor intra şi vor plasa încărcăturile. Instructorii noştri vor supraveghea toată operațiunea. După ce i se va da foc corzii, toți se vor retrage la bărci şi se vor îndepărta în grabă.

Voi insista asupra secțiunii „paza bărcilor" din planul nostru. Ai impresia că durează mult mai mult decât ar trebui, pentru ca echipa de atac să-şi facă treaba şi să se întoarcă – întotdeauna este aşa. În cele din urmă am auzit o explozie şi

am văzut foc în direcția țintei. Este gata, mi-am zis. Trebuie să fie înapoi aici în câteva minute.

„Să pornim motoarele”, le-am şoptit (nu ştiu de ce vorbeam în şoaptă) celorlalți doi paznici.

„Dacă le aude cineva?”, a răspuns unul dintre ei.

„Dar nu este nimeni aici”, a spus cel de-al treilea.

„Cel puțin vom fi gata şi vom putea să plecăm naibii de aici”, am spus, trăgând de coarda de pornire a motorului bărcii mele. S-a trezit la viață şi a început să toarcă fin. Golful avea o punte mică şi ne poziționasem în aşa fel încât la întoarcerea echipei, aceştia doar să sară în bărci şi să ne îndepărtăm prin întuneric. Am auzit un al doilea motor pornind şi am început să mă îndepărtez în linişte.

„Rahat, al meu nu porneşte”, a fost următorul sunet care a pătruns în noapte.

Dumnezeule, mi-am zis, asta nu este de nici un ajutor. „Mai încearcă”, a fost răspunsul meu.

„Încerc, încerc”, mi-a replicat chiar când echipa de atac apăruse la linia copacilor de la capătul docului. Se mişcau rapid şi înaintau spre bărci. Au sărit câte doi în fiecare barcă şi aşteptau.

„Să ne mişcăm”, a spus unul dintre ei.

„Motorul nu vrea să pornească”, a fost răspunsul.

Nu ştiu dacă făcea parte sau nu din test, dar trebuia să reacționăm şi asta am şi făcut.

„Nu putem să stăm aici. Te remorcăm noi. Dă-ne un indiciu pe care să-l urmăm”, am spus calm. Ne-au dat indiciul dorit şi ne-am mişcat încet, dar constant, înaintând prin întunecimea estuarului. Ne țineam după cealaltă barcă care se afla înaintea noastră şi toți se străduiau să ne ghideze pe cât de mult era posibil. Nu au apărut probleme şi trucul pe care l-am aplicat funcționase. Nu am primit nici un reproş din partea instructorilor, ce făcusem sau ce nu făcusem, de ce una dintre bărci fusese remorcată. Cu atât mai bine.

A fost un exercițiu bun şi destul de real ca să ne arate, de fapt, cât de dificil şi periculos poate fi un raid ca acesta.

Imaginați-vă să ne fi aflat în acea situație pe o coastă inamică şi să o fi încurcat cu echipamentul. A fost şi o secțiune importantă a antrenamentului nostru. Nu am devenit experți nici în explozibili, nici în operațiunile cu ambarcațiuni mici, dar am învățat şi ne-am antrenat destul ca mai târziu, în carierele noastre, unde situațiile ne cereau pregătire paramilitară, să fim eficienți.

Punctul culminant al pregătirii noastre paramilitare a fost o secțiune de pregătire la Şcoala Militară de pregătire în condițiile unui război în junglă, de la Fort Sherman din zona Canalului Panama. Auzisem cât de solicitant era antrenamentul ce se desfăşura acolo şi aşteptam cu nerăbdare provocarea. Ne aflam într-o condiție fizică excelentă şi ne pusesem la punct şi cunoştințele şi abilitățile noastre legate de folosirea armamentului, citirea hărților şi mişcarea pe teren de țară, săritura cu paraşuta, tacticile unităților mici, explozibili şi operațiunile cu ambarcațiuni mici, tactici de război de gherilă şi aplicații practice. Ne simțeam pregătiți.

Am aterizat la baza militară americană din zona Canalului dimineața târziu, într-o zi cu soare. A fost un zbor lung la bordul unui avion privat al directorului Agenției şi ne simțeam norocoşi că putem să-l folosim, oprindu-ne doar o singură dată să ne aprovizionăm cu benzină la Tampa. Eram fericiți să facem o oprire, să ne dezmorțim şi să ne dăm jos din avion. Am coborât mai mult împiedicându-ne şi ne-am întins picioarele, aşteptând avionul care să ne ducă mai departe.

„Ce este acesta?" a întrebat Bob Manning, arătând spre un avion lucios, negru, cu un singur motor, care staționa la capătul pistei pe care tocmai aterizasem şi noi.

„Nu ştiu", i-am răspuns. „Nu am mai văzut niciodată nimic asemănător. Ce sunt chestiile acelea de sub aripile lui?"

„Cred că este un bombardier U-2", a răspuns Ralph McLean. Era un ofițer al trupelor de marină însărcinat de Agenție cu un program special – cum era şi Mike Deuel. Ne-

am dat seama că el mai văzuse un asemenea bombardier la vreo bază militară.

„Mda, cred că ai dreptate, Ralph”, a spus altcineva. Acum priveam concentrați cum avionul se mişca către capătul pistei. Ne-am scos cu toții aparatele foto. Vroiam să facem o poză a avionului, care îşi câştigase faima pe care o avea atunci când Gary Powers a fost doborât în Rusia în primăvara anului 1960. Pilotul îşi începuse decolarea şi avionul s-a îndreptat spre sfârşitul pistei. Pe măsură ce avionul câştiga viteză, aripile, care pot fi descrise ca fiind pleoştite, s-au ridicat şi proptelele care le susțineau au căzut. Era un dispozitiv conceput pentru a fi folosit în decolări. Aripile erau mult mai lungi decât era normal pentru un avion de mărimea lui şi erau construite în acest fel pentru a fi eficiente în ridicarea la altitudini mari. Aproape că putea să dea din aripi ca o pasăre. De îndată ce şi-a ridicat roțile, probabil că pilotul a încetinit de tot viteza, pentru că unghiul de coborâre era mai abrupt decât tot ce văzusem până acum. A țâşnit în aer şi foarte repede l-am pierdut din obiectiv. Eram profund impresionați.

Am fost repartizați într-o aripă mică a unei cazărmi uriaşe de beton de la Fort Sherman, nimic sofisticat, dar adecvat, din moment ce ne vom petrece puțin timp aici. Ne-am alăturat unui grup de 100 de ofițeri de armată trimişi în Panama de pe tot cuprinsul Statelor Unite ca să participe la acest curs – care se ținea doar de două ori pe an. Cu excepția grupului nostru de 15 indivizi şi un pluton mic al trupelor speciale „Seals” din Marină, toți erau ofițeri tineri de armată. Am fost surprinşi câte am învățat de la statutul nostru de minoritari şi de la mărimea grupei care se înscrisese la acest curs de două săptămâni, dar nu mai puțin nerăbdători să începem. Nu sunt sigur de ce, dar simțeam că ceilalți se uitau întrebător la acest grup neetichetat de civili, care erau nişte intruşi într-un program de antrenament militar. Vor fi în stare să țină pasul? Asta ne-a ațâțat spiritul nostru de competiție şi ne-am descurcat şi de data aceasta.

După masa de seară din prima zi, am fost strânşi în spatele cazărmii pentru un raport administrativ. După raport, ne-au anunțat că vom participa la un scurt exercițiu introductiv în jungla din apropiere. Se însera, aproape se întuneca. Ni s-a spus că vom face un tur de recunoaştere prin junglă. Am făcut stânga împrejur în timp ce ne-am aliniat unul în spatele celuilalt.

„În regulă, dați-i drumul”, a anunțat un instructor în timp ce conducea primul grup în junglă. Abia îi mai zăream, căci dintr-o dată se făcuse noapte, întrucât ne aflam la Ecuator. Era întuneric. Alți instructori erau poziționați de-a lungul liniei, pe măsură ce noi am început să înaintăm. După ce am părăsit cazarma şi am intrat în junglă, totul aproape că se înnegrise.

„Țineți-vă de mâini”, ne-a spus un instructor. Nu a protestat nimeni.

„Nu pot să văd nimic”, a rostit Bill Watkins, un pilot de elicopter al marinei militare.

„E ca şi cum am merge într-o sticlă cu cerneală”, a adăugat altcineva.

„Sper că toți şerpii dorm”, a glumit un alt individ şi ne-am amuzat.

Pe jumătate ne poticneam de movilele ce ieşeau de sub sol, dar ne țineam în lanț de mâini. Nu prea discutam între noi; se mai auzeau câteva blesteme şi înjurături când ne loveam de copaci sau cădeam, în rest era linişte. În curând am ieşit din desiş, în afara „sticlei de cerneală”, şi ne aflam într-un luminiş. Ne-am simțit eliberați.

Era doar un test, dar reprezenta o experiență efectivă din care aveam ce să învățăm. Instructorii ştiau că incapacitatea noastră de a vedea în jur în timp ce ne mişcam prin împrejurimile junglei necunoscute va avea un impact asupra noastră. Şi aşa s-a şi întâmplat. Am fost duşi direct de la luminişul bine luminat din spatele barăcii în jungla deasă. Ochii noştri nu au avut ocazia să se adapteze la vederea de noapte, iar scurta plimbare nici nu ne-a oferit timpul necesar

să o facem, aşa că am rămas cu o impresie negativă memorabilă despre mişcarea pe timp de noapte în junglă. Era o impresie falsă care va fi corectată în decursul cursului de două săptămâni pe care îl vom începe a doua zi de dimineață.

„Asigură-te că îl ții strâns ferm chiar în spatele capului", mi-a spus instructorul în timp ce şarpele constrictor de jumătate de metru se ghemuise în jurul brațului meu şi începuse să strângă. Şarpele nu era suficient de mare ca să rănească pe cineva, în fond şi la urma urmei, era doar o demonstrație. Ni se arătase că deasupra capului şarpelui se afla un punct, iar dacă începeai să-l strângi acolo, şarpele înțepenea. Mi-am folosit mâinile ca să văd cum funcționează.

„Pot să strâng acum?" am întrebat.

„Dă-i drumul", şi cum am început să strâng am simțit încolăciturile de pe brațul meu slăbindu-se şi căzând jos. I-am înmânat şarpele instructorului, şi am fost mulțumit să fac asta, întrebându-mă dacă chiar îmi făcea plăcere să aflu şi această mică informație despre şerpii constrictori. Cum naiba o să-l strâng de cap pe unul mai mare?

Demonstrația cu şarpele constrictor făcea parte dintr-o şedință scurtă şi folositoare despre junglă, pe care am primit-o în dimineața primei zile: animale ciudate, păsări, şerpi, copaci, plante, ce este comestibil şi ce nu. În următoarele două săptămâni am primit informații de uz practic, ce ne-au folosit şi celor dintre noi care au ajuns în sud-estul Asiei.

În mod normal cineva ar putea să creadă că ne luptam cu ceea ce ne oferea jungla, dar faptul că făceam chiar asta, pur şi simplu a fost o surpriză şi pentru noi. Mulți dintre ofițerii de armată aveau cunoştințe aprofundate la ce să se aştepte în timpul acestor două săptămâni, deci ştiau ce va urma. Restul habar nu avea de nimic şi am luat-o ca atare. Din fericire, la Fermă ne antrenasem în mod regulat cu tehnicile de supraviețuire în junglă şi aproape că eram competenți. Supraviețuirea în junglă nu făcea parte din abilitatea de a te lupta cu arsenalul acesteia, ci pentru a-ți întări încrederea în sine.

Ne-am urcat în camioane şi am fost duşi adânc, în teritoriu. După ce am coborât o perioadă de timp, am mers o jumătate de oră până în vârful unei prăpăstii de unde puteai vedea râul Chagras. Nu era o cascadă, dar ici şi colo dispărea, pentru că apa ieşea de sub stânci şi cădea în râul de la bază. Nu poți vedea acest spectacol dacă nu ai ajuns până la muchia unde frânghiile fuseseră securizate. Situată la o înălțime de 137 de metri de la sol şi cam la două treimi din întreaga distanță se afla o rocă plată unde ne schimbam frânghiile. (La Fermă exersam pe un turn înalt de 18 metri, iar unii dintre noi erau suficient de îndemânatici ca să-l parcurgă sărind o dată sau de două ori pe zidul turnului până la sol. Acum era categoric mult mai provocator.)

Soarele bătea pe noi în timp ce aşteptam în linie să ne vină rândul să coborâm. „Priveşte în jur. Ar trebui să fie amuzant", ne-a anunțat Bob Manning când s-a apropiat suficient de margine ca să vadă de fapt cum este în vale. Era primul din grupul nostru.

„Nu mi-au plăcut niciodată înălțimile", i-a răspuns din rând, de undeva mai din spate, Mike L., un alt membru al grupului.

Am înaintat uşor până când i-a venit rândul lui Bob.

„Aruncă frânghia peste umăr şi printre picioare", i-a explicat instructorul.

„Da, ştiu", i-a răspuns Bob, luând frânghia şi îndreptându-se către marginea prăpăstiei. Fusese săritor la platformă la Princeton şi făcuse şi ceva alpinism în New Jersey. Se antrenase şi cu noi foarte mult. Ştia cum să coboare.

„Nu, celălalt umăr", i-a spus instructorul dând alarma (Bob este stângaci).

„Bine, mulțumesc", i-a strigat Bob, şi fără prea multă agitație, s-a îndreptat spre margine.

Câțiva dintre noi, inclusiv instructorul, îl priveam pe Bob cum, mai mult sau mai puțin, se năpustea în jos pe stâncă. Noi nu eram mirați, dar instructorul era. Eram tentat să afirm

că era prima lui încercare, dar nu era. Îmi venise şi mie rândul.

„Aruncă frânghia peste umăr şi printre picioare”, a repetat instructorul a nu ştiu câta oară în dimineața aceea, când m-am aşezat în poziția de atac, cu spatele către marginea stâncii. S-a uitat pe deasupra mea, apoi m-am aruncat înapoi, cu mai puțin curaj şi forță decât am făcut-o la turnul de la Fermă, privind stânca de sub mine, prima pe care o voi atinge. Am mai făcut un salt din nou, simțindu-mă acum mai relaxat decât am fost în primele momente ale coborârii. Odată mi-a alunecat piciorul şi m-am ciocnit de stânci, dar m-am redresat imediat şi am continuat să cobor. O dată ce m-am oprit pe stânca platou a trebuit să merg până la cea de-a doua frânghie, unde aştepta un instructor. Mă privise, aşa cum îi privise pe toți cei care coborau, şi ştia că mă descurc, aşa că doar mi-a înmânat frânghia şi mi-a spus „Dă-i drumul”. M-am uitat în sus către muchia stâncii. Frumusețea pajiştei naturale cu siguranță contribuia la ziua plăcută. Bob avusese dreptate, era chiar amuzant.

Mai încrezător acum, m-am aruncat din nou spre spate ca să termin şi cea de-a doua tură, mai scurtă. Mi-am scos din minte mişcările de înapoi şi în jos. Lasă frânghia să ți se mişte liberă peste umăr şi printre picioare (asigurându-te, desigur, că era aşezată de o parte sau de alta). Strânge un pic frânghia ca să-ți controlezi viteza şi ajută-te de picioare pe măsură ce te balansezi spre înapoi pe stânci. Fii atent. Încearcă să te sprijini pe o suprafață solidă ca să eviți să aluneci din nou. Am devenit mai agresiv, când am ajuns mai aproape de bază şi am acoperit o distanță pe verticală mai mare în timpul ultimelor salturi. Nu avusesem nici un necaz. Totul fusese în regulă şi am acoperit rapid distanța care mai rămăsese, am slăbit frânghia şi i-am înmânat-o unui sergent care aştepta.

Tind să cred că instructorii noştri s-au gândit că avem nevoie şi de mai multă încredere în noi şi următorul exercițiu prin care mai lucram la câştigarea acesteia a fost traversarea

unui râu. Malul râului de pe partea unde ne aflam noi era mai înalt decât celălalt mal, iar râul avea o lățime de aproximativ 60 de metri. O platformă naturală fusese construită într-un copac, cam la 9 metri înălțime față de sol. M-am uitat la cei dinaintea mea care au traversat râul. Din copacul de pe malul nostru atârna un cablu care făcea legătura cu baza trunchiului unui alt copac de pe partea cealaltă a râului. Chiar sub cablu, fixată cu un scripete, era agățată o bară de metal cam de jumătate de metru lungime. De pe platformă ajungeai până la bara de metal şi te prindeai de ea. În acest punct te aflai la peste 12 metri înălțime deasupra râului şi puteai să ai o vedere panoramică până la celălalt capăt al cablului de pe malul opus.

„Țineți-vă strâns", l-am auzit pe sergentul de pe platformă spunându-i lui Bob Manning, care se afla înaintea mea pe platformă şi era gata să-şi înceapă traversarea. „Şi să-ți dai drumul în apă când ajungi în partea cealaltă". Bob a scos un țipăt, a sărit de pe platformă, a alunecat încetişor pe cablu (aşa cum făcusem şi când ne efectuam antrenamentul de sărituri cu paraşuta din turn) şi şi-a dat drumul, scufundându-se adânc, în apa de lângă celălalt mal. S-a îndreptat spre țărm cu un rânjet de satisfacție pe față.

Când mi-a venit rândul, m-am cățărat pe platformă în timp ce instructorul de partea cealaltă a râului împingea bara înapoi. Îi studiasem şi pe ceilalți din grupul nostru, care urmaseră după Bob. Diferența dintre acest antrenament şi cel cu paraşuta consta în faptul că din turn săreai cu o paraşută în spinare care te proteja când îți dădeai drumul pe cablu, şi pur şi simplu alunecai spre sol. Aici trebuia să stai agățat de cablu în timp ce alunecai pe el, iar apoi, la momentul potrivit, săreai în gol. Existau instructori şi pe malul celălalt, care îți strigau când venea momentul să te arunci în apă. Am concluzionat că sunt în stare să mă descurc şi în această situație.

„Ai apucat bara?", m-a întrebat sergentul când mi-a venit rândul.

Am dat din cap. Ba bine că nu, mi-am zis în sinea mea şi am apucat-o strâns. Literar vorbind, era o călătorie cu încheieturile degetelor de la mână albite de atâta strâns bara metalică.

„Atunci, zboară, omule”, mi-a ordonat. Am sărit de pe platformă şi am început să alunec pe cablu. Am început să câştig rapid viteză şi mă simțeam ca o rachetă care înaintează către malul opus. Mi-am dat drumul în apă imediat când l-am auzit pe instructor strigând la mine. Uşurat, am înotat spre țărm şi m-am cățărat pe țărm. Nu era la fel de amuzant ca şi coborârea de pe stânci.

Cam cu patru inşi în urma mea se afla Dan Farley, cel mai în vârstă din grupul nostru. Făcea parte din Biroul Serviciilor Medicale şi, după ce a primit o misiune în Vietnamul de Sud, s-a înscris voluntar la cursul de pregătire paramilitară. Era un individ agreabil şi plăcut şi cu toții îi admiram tăria de caracter. Nu era în cea mai bună formă fizică, aşa cum era majoritatea dintre noi, dar se descurca şi rezista întotdeauna când ne făceam exercițiile de teren. Acum, cam jumătate dintre noi se afla pe malul celălalt şi ne uitam cum fiecare îşi efectua traversarea, iar rândul lui Dan venea în acest moment. Ceva nu era în regulă. Ai grijă! Ne-am zis cu toții în gând. Dar era prea târziu. Înțepenise, nu şi-a dat drumul la timp în apă şi s-a izbit cu putere de mal. Am alergat spre el. Doi instructori se aflau deja acolo.

„Relaxează-te”, i-a ordonat unul dintre ei. Dan era întins pe jumătate în apă.

„Cred că mi-am rupt ceva”, a spus Dan. Avea dureri mari.

„Nu încerca să te ridici în picioare”, i-a spus celălalt instructor. Dan îşi fracturase unul dintre picioare. Cel de-al treilea instructor vorbea deja prin stația radio, cerând un elicopter de salvare. Cu grijă, şi cu un efort considerabil, întrucât Dan era un bărbat solid, l-au ridicat pe mal şi au încercat să-l aşeze într-o poziție pe cât de confortabilă posibil.

„Presupun că asta înseamnă că o să-ți iei adio de la noi şi o să ne laşi aici”, a glumit Bill Watkins.

„Nu, mă voi întoarce până după prânz”, a glumit şi Dan.

„O pauză dură”, a adăugat Bill mai serios. „Dar o săptămână în această junglă plină de aburi înseamnă oricum destul”.

Ştiam că Dan va fi trimis acasă cât de curând posibil. Îi era greu, dar îl aştepta un moment şi mai dificil. Din cauza piciorului rupt, misiunea lui în Vietnam fusese amânată. Până la urmă a plecat în Vietnam şi se afla în ambasada americană din Saigon în ziua când a fost bombardată. Ca mulți alții, Dan primise resturi de sticlă în față şi în ochi. Drept urmare, şi-a pierdut vederea şi a fost scos la pensie pe motiv de boală. Şi-a dovedit din nou tăria de caracter şi s-a adaptat la o viață extrem de dificilă, făcând-o să pară uşoară, continuându-şi viața cu multă pasiune în ciuda faptului că era orb.

După-amiază ne-am mutat de la râul Chagras la alt râu pentru un alt tip de traversare. Tehnica era diferită. De data aceasta vom traversa pe o singură frânghie întinsă de-a latul râului şi legată de copacii de pe malul celălalt. Frânghia era întinsă orizontal cu apa şi se afla cam la 2–2,5 metri deasupra apei. Un alt exercițiu prin care ne construiam încrederea, deşi de data asta toți ne-am gândit că este mai practic. Ca să traversezi te întindeai pe frânghie, un picior îl legănai ca să îți asiguri echilibrul, iar pe celălalt îl înfăşurai, la gleznă, peste frânghie şi te apucai cu ambele mâini de frânghia din fața ta. Ca să înaintezi, trăgeai cu mâinile şi împingeai cu piciorul înfăşurat în jurul frânghiei. Aşa alunecai deasupra frânghiei. Important era să-ți păstrezi echilibrul. Dacă-ți pierdeai echilibrul, te trezeai atârnând deasupra apei. (Ca exercițiul să fie real ni s-a spus că apa are un curent atât de puternic că vom fi cărați de el şi că vom ajunge în gura crocodililor din apă.) Dacă cădeai sub frânghie trebuia să înaintezi, ridicându-ți picioarele şi înfăşurându-le pe frânghie, iar mâinile le mutai una câte una spre înainte. Era o muncă istovitoare, aşa că ne-am luptat să ne păstrăm echilibrul ca să rămânem pe frânghie.

Când mi-a venit rândul, am urmat instrucțiunile primite. Privisem nenumărați alți colegi care făcuseră traversarea şi eram conştient de pericolul căzăturilor. Nu permite frânghiei să se balanseze într-o parte şi alta. Dacă împingi mai mult cu piciorul înfăşurat pe frânghie şi tragi mai puțin cu mâinile, rezultatele vor fi mai bune. Am început încet şi am terminat în acelaşi ritm. Am făcut o traversare lentă. Dar eram foarte concentrat şi nu am căzut.

Dar nu la fel s-a petrecut şi cu Andre LeGallo, care era cu două persoane în urma mea. În mijlocul traversării, frânghia a început să se balanseze şi Andre a scăpat sub ea.

„Nu ai voie să te urci pe frânghie", i-a strigat instructorul din spate lui Andre, care atârna la jumătate, aşteptând ca sfoara să nu se mai balanseze.

„Înaintează punând câte o mână înaintea celeilalte", i-a strigat un alt instructor.

Andre fusese născut în Franța chiar înaintea celui de al Doilea Război Mondial şi fusese crescut la Paris unde familia lui, originară din Bretagnie, şi-a petrecut anii războiului. Au emigrat în Statele Unite la sfârşitul anilor 1940 şi s-au stabilit în New Jersey, unde tatăl lui Andre, un bucătar excelent, conducea un restaurant. Andre făcuse lupte în facultate şi avea brațe foarte puternice şi o forță suplimentară în partea superioară a corpului. Fie că nu i-a auzit pe instructori, fie că a decis să nu le urmeze sfatul, era evident că încerca să revină din nou deasupra frânghiei. Primind strigăte de încurajare din ambele părți ale râului, Andre s-a instalat în poziția dorită, acțiune care necesita şi forță şi echilibru, şi şi-a terminat traversarea. Bravo, Andre. Nici un instructor nu şi-a exprimat îngrijorarea. Ambii erau impresionați.

Notorietatea lui Andre nu fusese pe deplin cunoscută. Într-o noapte de la începutul celei de-a doua săptămâni de antrenament, am fost duşi în tabără într-un luminiş de lângă râu. Ca de obicei, fusese o zi solicitantă din punct de vedere fizic. Căldura şi umezeala ne scosese pe mulți afară din corturi. Ranițele şi sacii noştri conțineau câteva lucruri de uz

personal (lenjerie, şosete) şi echipamentul de teren – o jumătate de foaie de sac, care este o parte dintr-un cort, *pancho*, scule pentru săpături (o lopeţică mică) şi o macetă cu care ne croiam drum prin junglă, tăind vegetaţia ce ne stătea în cale. *Pancho*-ul îl foloseam ca pe o pătură dublă pe care dormeam. Nu aveam saci de dormit. Nu era deloc confortabil, dar nu se plângea nimeni. Eram prea obosiţi ca să ne mai facem şi alte probleme. Mai mult, ne aflam în mijlocul junglei, aşa că ne aşteptam la ce era mai dur. Când a început să se însereze ne-am mâncat raţiile de pesmeţi uscaţi. Mai erau câteva luminiţe, dar o dată ce se întuneca nu mai aveai altceva de făcut decât să încerci să dormi. Tabăra s-a cufundat în linişte rapid întrucât oboseala pusese stăpânire pe noi. Dintr-o dată s-a auzit un ţipăt puternic.

„Ce naiba este ăsta? Un liliac?" a ţipat Bob Manning. Bob şi Andre împărţeau acelaşi cort. Amândoi erau mai înalţi de 1,80 metri şi nu încăpeau foarte bine în el, iar Andre, de dragul de a respira aer proaspăt, dormea cu capul chiar la capătul deschis al cortului.

„Nu ştiu. Ăsta este sânge?", i-a dat replica Andre. Cineva a aprins o lanternă. Era sânge. Ne-am trezit toţi.

„Sunt două găuri mici pe fruntea ta", i-a spus Bob lui Andre.

„Liliacul?", a întrebat Andre.

„Un liliac vampir!", a exclamat Bob atrăgând atenţia tuturor. Sângele s-a oprit rapid. Se puteau vedea perfect cele două găuri mici de pe fruntea lui Andre de unde îl muşcase liliacul.

Nici unul nu ştiam că, de fapt, era vorba despre o specie de liliac care suge sânge, dar nu mai conta. Andre fusese atacat de un vampir.

Se va întoarce? După ce tabăra s-a liniştit din nou şi după ce agitaţia s-a potolit, a urmat o forfotă generală căci toţi, în ciuda spaţiului gol de la capătul cortului, ne-am schimbat poziţiile ca să fim cu capetele în interior şi cu picioarele la ieşirea din cort. Cineva a aminitit de posibilitatea unei infecţii,

dar am uitat imediat de ea. Cred că Andre nici măcar nu şi-a lipit un plasture pe cele două găuri. Pregătindu-ne pentru excursia din Panama, fusesem vaccinați cu ultimele apariții din domeniul virusologiei şi probabil că asta l-a ajutat pe Andre să nu aibă de-a face cu nici o infecție.

Dar povestea s-a răspândit rapid şi Andre devenise faimos. Din nefericire ziua următoare era una extrem de dură şi mulți dintre noi dormiseră insuficient ca să-i putem face față. „Supraviețuim la sol" – asta era tema acelei zile. Aveam o bucătărie de teren care ne-a servit un mic dejun fierbinte care să ne ajute să ne începem ziua. Ne-am împărțit în două grupuri şi fiecare grup trebuia să construiască o *bohio* (echivalentul în spaniola vorbită în Panama a unei colibe mici confecționată din copaci şi stuf) în care vom dormi în noaptea următoare. Grupul nostru – acum format doar din 14 membri, după plecarea lui Dan Farley – s-a divizat şi el în două echipe de câte 7 membri. Prima grupă va face nişte exerciții de citire a busolei. Asta însemna că vom merge foarte mult prin junglă.

Cu un om înainte, dotat cu o macetă cu care curăța calea – pivotul – şi doi oameni în urma lui cu busolele ce îi indicau direcția să nu se rătăcească, am plecat cam pe la 7.30 dimineața. Am dat peste punctele de control şi ne-am mişcat rapid de-a lungul traseului care ne fusese stabilit. Antrenamentul de la Fermă ne era de folos acum. Nu era dificil ca exercițiu în sine, dar era solicitant din punct de vedere fizic. La intervale de timp regulate schimbam pivotul, căci asta era sarcina cea mai dificilă. Până la amiază, ne-am parcurs traseul şi am intrat într-un luminiş întins, unde ne aştepta masa de prânz. Înfometați şi obosiți, abia aşteptam să mâncăm orice ne-ar fi dat. Dar, surpiză! Imediat am remarcat că ne aşteptau cu conserve la cutie şi cu tăvițe cu mâncare, dar rece. Primisem diferite feluri de mâncare cu carne, nişte fructe, prăjiturele sau biscuiți, uneori şi nişte ciocolată. Am început să facem schimb.

„Tu ce ai?”, m-a întrebat Mike Deuel. „Eu am suc de piersici.”

„Cocktail de fructe”, i-am răspuns. „Vrei să facem schimb?”

„Nu, caut suc de pere”.

„Am suc de mere”, a intervenit Bob Manning. „Şi conservă de vită. Vrea cineva ceva de vită?”

„Trebuie să fie mai bună decât şunca”, a zis Ralph McLean, înmânându-i lui Manning felul de mâncare cu carne. „Urăsc şunca asta.”

„Nici mie nu-mi place prea mult”, a spus Bob, „dar m-am săturat de conservă de vită”.

Întotdeauna era la fel. Nimeni nu era mulțumit cu ce primea, dar era combustibil pentru motor, aşa că mereu mâncam tot.

După prânz ne-am adunat la o scurtă şedință în clădirea *bohio* construită pentru după-amiază. Instructajul a fost scurt şi la obiect. „Mergeți înainte şi construiți-vă locuința de seară, o altă *bohio”*, ne-a spus instructorul. „Încă ceva”, a adăugat cu voce tare ca să îl auzim peste zarva pregătirilor. „Treceți pe lângă camioanele din drumul vostru spre junglă şi luați-vă mâncarea pentru cină. Ne întâlnim acolo dimineață la micul dejun, la 6.30”.

Am mers pe lângă camioanele care stăteau aşezate în linie şi am intrat într-unul din ele şi am văzut ce ne-au pregătit pentru masa de seară.

„Ne dau pui, pui vii!” Watkins striga la noi cu jumătate de gură nevenindu-i să creadă.

„Şi rădăcini de yucca şi orez”, a adăugat Andre.

„Deci asta este cina?”, a întrebat Manning, fără să aştepte cu adevărat un răspuns afirmativ.

Fiecare grup a primit acelaşi lucru. Doi pui vii, o mână de orez şi nişte rădăcini de yucca să le fierbem. Ne-am luat proviziile noastre şi ne-am îndreptat spre locul unde trebuia să ne construim *bohio*.

„A omorât cineva vreodată un pui?” a întrebat Ward Warren, dar nu pe cineva anume. Nimeni nu i-a răspuns. „Vom aduna paie pentru onorurile de diseară”, a continuat râzând. Ward absolvise Universitatea Michigan, studiase Afacerile Chineze şi vorbea fluent chineza mandarină. Era „intern”, ceea ce însemna că se alăturase programului de antrenament destinat ofițerilor inferiori dintr-o altă poziție decât a noastră din cadrul Agenției.

De diferite mărimi şi grade de complexitate, o *bohio* nu este nimic mai mult decât o platformă la o înălțime de câțiva metri de la sol (departe de şerpi, animale mai mari şi insecte) cu pereți şi un acoperiş deasupra. Pereții şi acoperişul erau confecționate din ramuri de palmier (nu aveam probleme de ondulare cu acoperişul, nefiind din metal) răspândite peste un cadru de lemn. În junglă aproape că nu existau copaci scurți. Ne-am ales o zonă sub nişte copaci mari şi am început să planificăm structura. Ca să putem dormi 7 inşi în ea, coliba trebuia să aibă cel puțin o suprafață de 3,6 metri cu 7 metri. Nici unul din noi nu avea studii de inginerie de nici un fel. Aveam doar macete şi unelte de săpat. Aparent nu ne erau de prea mare folos. Din fericire, solul nu era dur, aşa că găurile în care să înfigem cadrul platformei nu vor fi prea dificil de săpat. Trei dintre noi s-au apucat de săpat. Restul, înarmați cu macete, au plecat să aducă copacii potriviți. Noroc că în junglă copacii aveau lemnul din esențe moi şi am putut să doborâm la pământ copaci cu trunchiuri care aveau diametrul de mărimea taliei unui om, aşa că îi hăcuiam în 15 minute. Apoi ramurile trebuiau şi ele curățate de pe trunchiuri înainte de a căra copacii în zona unde construiam *bohio*-ul. Când era posibil, selectam copacii care aveau trunchiul în formă de V ca să putem să aşezăm alți copaci peste ei în timpul construirii colibei. Pe unii îi scobeam la fața locului cu baionetele de la cuțitele noastre.

Încetul cu încetul, pe măsură ce înserarea se lăsa, coliba noastră prindea formă. Nu câştigam nici un premiu, ştiam asta, dar ne era folositoare scopurilor noastre de o noapte.

Până la amurg puneam ramuri de palmier pe acoperiş. Ce era mai greu făcusem. Prost proporționată şi nearătoasă, fără scări pe care să urci înăuntru, şi cu un acoperiş care nu va putea să oprească prea mult ploaia, era totuşi locuibilă. Eram încântați că o terminasem şi ne întrebam câte grupuri mai ridicaseră, de fapt, o colibă. Foarte obosiți, ne-am îndreptat gândurile spre cină şi ne-am uitat către cei doi pui care stăteau pe pământ, alături de *bohio*.

„Deci cine va avea onoarea?", a întrebat Ward. În mod evident, fusesem cu toții crescuți la oraş şi nimeni nu era prea nerăbdător să omoare şi să curețe puii. În cele din urmă Bill Watkins a păşit înainte.

„Voi omorî eu afurisitele de păsări", evident nu prea încântat de sarcina pe care trebuia să o îndeplinească.

„Du-le în altă parte", i-a sugerat Bob Manning. „Sângele poate să atragă şerpii".

Watkins l-a străfulgerat cu privirea, dar a fost de acord şi s-au îndreptat spre junglă cu cei doi pui zgomotoşi.

„Să facem focul", am sugerat. „Trebuie să punem la fiert orezul şi rădăcinile de yucca".

„E mai simplu de zis decât de făcut", a comentat Andre. „E greu să găseşti lemne uscate." Avea dreptate. Din moment ce a plouat atât de des şi lumina soarelui nu pătrundea în prea multe locuri dincolo de coroana copacilor, era greu să găseşti lemne uscate din plin. Dar trebuia să facem un foc şi ne-am împrăştiat căutând orice putea să ardă. În cele din urmă am aprins un foc – nu unul foarte mare, dar era un foc.

„A fiert cineva vreoadată orez?", a întrebat Ward. „Îl punem în apă, înainte sau după ce apa fierbe?"

„După", a spus Bob. „Cred că aşa făcea mama întotdeauna".

„Cred că nu contează", a intervenit Andre. „Nu este orez instant de la Uncle Ben's. O să-l fierbem până va fi suficient de moale să-l mâncăm." Ne-am gândit cu toții că era o idee bună.

Se făcuse întuneric de tot. Foarte întuneric. Gălăgia găinilor nu se mai auzea. Am fiert orezul şi rădăcinile de yucca în cănile noastre de metal – care nu arătau apetisant deloc. Am suflat în foc ca să-l păstrăm aprins pentru a frige puii (nimănui nu i-a venit ideea să fiarbă puii pe bucăți) şi ne-am aşezat cănile pe pietre cât de aproape de foc am putut. Numai Dumnezeu ştie cât timp va trece până va începe să fiarbă apa. Toți eram foarte obosiți.

„Uite-i", a anunțat Bill în timp ce se întorcea împreună cu Ralph şi cu puii tăiați.

„Am aruncat măruntaiele cât de departe am putut", a adăugat Ralph.

„Multe mulțumiri tipilor", am spus. „Nu ar fi putut să fie mai amuzant de atât".

„Nici nu a fost", a mormăit Bill.

Am pus puii pe grătarul improvizat deasupra focului. Am aşteptat. Şi am tot aşteptat. Nu se întâmpla nimic. Focul nu ardea suficient de puternic. Am mai aşteptat o vreme. Eram epuizați. În cele din urmă apa a fiert, iar orezul s-a fiert, cu greutate, un pic. La fel şi yucca, dar tot a rămas tare. Oboseala a pus stăpânire pe noi. Am luat câteva înghițituri şi am mestecat cu gura plină orezul pe jumătate fiert, am mestecat rădăcinile de yucca şi am aruncat ceea ce ne-a rămas din puiul crud cât de departe am putut, prin junglă. Nimeni nu a vrut să mai aştepte ore întregi cât ar fi durat pregătirea cinei. Somnul era o opțiune mult mai tentantă.

Ne-am cățărat în *bohio*, şi sunt încântat să menționez că nu s-a prăbuşit, ne-am aşezat pe podeaua a cărei suprafață era neregulată şi am încercat să ne odihnim. Era extrem de inconfortabil, dar am căzut rapid într-un somn adânc. Şi ceilalți au făcut la fel şi nu ne-a deranjat nimic până dimineața. Aveam muşcături de insecte, doborâsem copaci şi lucrasem la construirea colibei noastre timp de 7 ore. Acum simțeam efectele.

Dimineața, bucătăria de campanie ne-a făcut un mic dejun cald care a fost delicios – în mare parte, desigur, pentru că

eram morți de foame. Am observat că am atacat micul dejun şi ne-am întrebat câți dintre acei pui fuseseră mâncați. Nu prea mulți, bănuiesc.

„Mă întreb ce ne-au mai rezervat în această zi frumoasă", a spus Andre. Ne aflam la jumătatea celei de-a doua săptămâni şi stăteam aşezați în spatele unui camion, îndreptându-ne din nou, spre junglă. Şi era o zi frumoasă – strălucitoare şi însorită.

„Cine ştie?" am răspuns eu. „Vom afla imediat, căci camioanele au început să încetinească".

Am sărit din camion şi ne-am trezit alături de Lacul Gatun, care făcea parte din Canalul Panama. Țărmul era nisipos şi apa ne invita. Cel puțin 30 de bărci mari, din cauciuc negru, pluteau în apa puțin adâncă. O grămadă de vâsle se aflau pe țărm. Instructorul se uita spre lac şi noi făceam la fel.

„Fiecare grup să-şi ia vâslele şi să urce în câte o barcă", ne-a anunțat. „Vom lucra pe apă astăzi. Acest exercițiu intenționează să vă familiarizeze cu utilizarea bărcilor mici. Nu este mare lucru, doar să vâsliți sincron". A ridicat o vâslă şi ne-a făcut o demonstrație unde să ne poziționăm mâinile şi cum să tragem înainte. „De-a latul lacului şi înapoi", a continuat. „Mergeți până la geamandura portocalie de pe partea cealaltă." Aveam impresia că îi lua mai mult timp decât era necesar să ne explice ceva care era chiar simplu. „Încă două lucruri", a continuat. „Primul, aceasta este o cursă." Cu asta ne-a atras atenția tuturor. „Prima barcă care se întoarce aici câştigă. Şi al doilea, cursa începe chiar acum!"

Am sărit în picioare şi am început să alergăm la bărci. În timp ce alergam, am observat că bărcile de cauciuc au fost împinse în apă. „Bastarzi nenorociți" a spus cineva. Pluteau la 23 de metri în larg, iar vâslele pluteau şi ele în apă în jurul bărcilor. Pentru moment s-a creat confuzie şi am ezitat. Am intrat în apa râului, apa era minunată şi am început să înotăm spre bărci. Peste 100 de indivizi se îndreptau spre 30

de bărci. O mulțime de țipete şi oameni care se împingeau unii pe alții. Eram printre primii care se apropiau de bărci.

„Aruncă-te şi tu”, mi-a ordonat Andre în timp ce el şi cu mine îl împingeam pe Bob Manning într-una din bărci.

„Mă arunc, mă arunc”, i-am zis.

„Apucă nişte vâsle”, a zis Bill Watkins, „şi aruncă-le în barcă cu Manning”. Ce mai circ. Oamenii se îmbulzeau peste tot. Bob m-a tras şi pe mine în barcă şi pe Monty Rogers, care provenea din partea de est a centrului SUA, iar Andre s-a cățărat şi el. Asta va fi barca noastră, ne-am zis, şi i-am împins pe cei care încercau să se urce în ea. Unii nu erau prea fericiți. Era un haos curat. Dar noi eram într-o formă bună. I-am zărit pe Ward Warren şi pe Mike Deuel, i-am luat şi pe ei la bord şi eram pregătiți să pornim.

„Mai apucă o vâslă”, a strigat cineva. „Şi haideți să le aliniem pe toate de o singură parte a bărcii”. Bill Watkins strigase şi a devenit cârmaciul zilei – în mod implicit, fără să fie nominalizat anume în această funcție. Nu aveam timp de alegeri. Am început din partea celaltă a lacului, observând cu plăcere că era prima barcă care pornise în cursă.

„Grozav!” a strigat Watkins. „Suntem mult înainte. Mulți dintre ei sunt încă în apă”.

Eram aliniați, cu vâslele în mâini, de ambele părți ale bărcii. Loveam apa la unison şi trăgeam cât de tare puteam. Ne petrecusem mult timp împreună şi eram organizați. Nu aceiaşi era situația şi cu ceilalți. Aveam un avans mare acum.

„Unde sunt cei de la Seals?” a întrebat Monty. Singurul grup de care ne făceam griji pe tot parcursul cursei era cel de la forțele speciale Seals. Erau într-o formă excelentă şi erau şi extrem de rezistenți. Le respectam abilitatea, şi cea individuală şi cea colectivă.

„Se apropie”, a răspuns Watkins. „Vâsliți mai repede”. Nu era un cârmaci grozav, dar ne-a condus în direcția corectă şi făceam progrese bune. „Să vâslească cei din dreapta, cei din stânga bateți apa pe loc”. Am înaintat mai puțin în momentul în care ne-am păstrat direcția cea bună, dar am compensat

trăgând mai mult sau mai puțin, când pe o parte, când pe cealaltă, ca să ne menținem direcția. Bob Manning era stângaci, era puternic şi avea experiență la vâslitul unei canoe. „Trage”, strigam la unison ca să rămânem sincronizați. Murmuram în cor şi eram foarte încrezători pe măsură ce ne apropiam de geamandura portocalie.

„Seals se apropie”, a spus Watkins, care era singurul din barcă ce putea să arunce o privire în urmă. „Au scăpat din învălmăşeală şi vâslesc puternic”. Nimeni nu se îndoia de asta. Ştiam că vor să câştige această competiție de dragul mândriei lor. Nu se vor simți intimidați de faptul că avem un avans atât de mare. Nu declarasem cu voce tare, dar era clar că şi noi, „civilii neetichetați”, vroiam să câştigăm cursa asta. Am început să tragem şi mai tare.

Am dat ocol geamandurii şi, pentru prima dată, am fost conştienți de poziția pe care o aveam în cursă. Cei din Seals se aflau la 27 de metri în urma noastră, dar se apropiau. Restul se afla cu mult în urma celor din Seals şi arătau ca o gaşcă de pirați prădători. Țipau, stăteau în picioare în bărci şi fluturau din vâsle. Seals înaintau fără să se uite în dreapta sau în stânga, focalizând geamandura portocalie. Nu-şi iroseau nici o respirație şi nici forțele cu vreo manifestare emoțională. Arătau serioşi şi hotărâți. Am încercat să vâslim şi mai repede şi să ne menținem ritmul.

O parte dintre cei din hoarda care venea din urmă a hotărât că din moment ce şansele lor de a câştiga cursa, prinzându-ne din urmă şi depăşindu-ne pe noi sau pe cei din Seals, erau nule, ar fi mai bine să trişeze. Câteva bărci şi-au schimbat cursul cu intenția evidentă de a ne tăia calea. Noi nu am fost de acord sub nici o formă cu decizia şi acțiunile lor de a ne sabota.

„Nu contează, i-am văzut ce vor să facă”, a strigat Watkins pe măsură ce ne apropiam de bărcile sabotoare şi ne aflam şi la jumătatea drumului de întoarcere. Cei din forțele Seals au dat ocol geamandurii şi începuseră să forțeze de zici că ieşeau aburi din ei. Nu-i stânjenea nici o altă barcă şi cred că

făcuseră deja totul. Rămăsesem fără respirație şi renunțasem să mai intonăm strigăte de încurajare, dar eram bine sincronizați şi continuam să tragem tare.

„Vâsliți şi mai repede!”, ne-a implorat Watkins. Vocea îi suna mai puțin încrezătoare. Seals reduseseră distanța. Ne apropiam de plajă. Ne îndemnam unii pe alții chiar dacă ne iroseam şi ultimele suflări.

Am câştigat! De fapt, ne-am izbit de plajă, ne-am dat jos din barcă şi am tras de ea să o scoatem afară din apă înainte ca barca celor din forțele Seals să sosească. Au redus distanța dintre noi, dar nu suficient. Era un start grozav cu care ne-am început ziua şi de fapt, la acea vreme, cu toții ne aflam într-o condiție fizică excelentă. Ne-am savurat victoria în linişte. Nu le-am zis nimic nici celor de la Seals, dar nici altcuiva. (Acum, dacă stau bine să mă gândesc, am procedat aşa pentru că eram prea obosiți şi fără respirație ca să mai scoatem vreo vorbă.) Nici ceilalți nu ne-au pomenit nimic despre victorie.

„În ordine, înapoi în camioane, ne întoarcem”, ne-a spus instructorul principal după ce ultima barcă a tras la țărm. Poate că l-am surprins.

Circulau zvonurile că ultimul test va fi chiar dur. Următoarea zi a început ca şi celelalte: cer senin, soare şi căldură. Mâine seară vom zbura înapoi în Virginia. Cât de rău poate să fie testul ăsta? Vom afla în curând.

Până la 7.30 terminasem micul dejun şi ne îndreptam spre terenul de aplicații. Am remarcat că era o călătorie mai lungă decât de obicei. Camioanele ne-au transportat aproape până la capătul extrem al peninsulei. Drumul de humă roşiatică şerpuia de-a lungul țărmului peninsulei până la zona unde se aflau localizate cazarmele şi comandamentul. Când ne-am dat jos din camioane, ne aflam la 30 km depărtare de capătul peninsulei. Ne aflam într-un luminiş întins, la jumătatea unui deal mare. În aer plutea aşteptarea şi nesiguranța.

Un instructor, care stătea pe o platformă mică din mijlocul luminişului, şi-a început discursul. „Astăzi vom efectua un exercițiu de sustragere şi evadare şi vă voi prezenta regulile de teren. Ascultați cu atenție căci nu vreau să pierdeți nimic şi să ratați aplicația. Uitați scenariul. Vă aflați în zona inamicului şi tocmai ați dus la bun sfârşit cu succes, un raid în secțiunea comandamentului lor. Au făcut pe ei de frică şi şi-au alertat toate forțele ca să vă găsească, să vă rețină sau să vă omoare. Planul spune că trebuie să vă strecurați pe dedesubtul submarinului (cu care veți fi preluați) localizat în punctul pe care vi-l indică hărțile pe care chiar acum vi le distribuim. Vă va ieşi o echipă în întâmpinare şi ăsta va fi semnalul că exercițiul s-a încheiat. Vom începe în curând. (Aveau un stil general valabil de a creşte starea de tensiune printre noi.) Există multe reguli de teren. Noi, prietenii mei şi cu mine, vom juca rolul inamicului mort de spaimă. Toate străzile vor fi păzite şi vor exista patrule pe ele. Intersecțiile vor fi riscante şi trebuie să le străbateți cu grijă şi mare atenție. Dacă sunteți prinşi, pierdeți puncte. Dacă sunteți prinşi şi a doua oară, nu treceți testul. Dacă încercați să scăpați făcând gălăgie, când sunteți capturați, veți fi considerați ucişi, şi iar nu treceți testul. Este totul clar?” Nu au fost întrebări.

Era clar şi la obiect. Trebuia să mergem 30 km prin junglă, evitând patrulele inamicului, ca să ajungem la punctul nostru de unde ieşeam de pe plajă. „Mai este ceva”, a adăugat instructorul. „Submarinul nu poate să vă aştepte mai târziu de mâine, miezul nopții, aşa că dacă nu ajungeți la el până atunci, nu veți fi luați de pe plajă. Asta înseamnă, încă o dată, că nu veți trece testul.”

Aveam lanterne şi puşti M-1. Ca să mergi 30 km prin junglă, chiar dacă acum eram mult mai familiarizați cu ea decât fusesem în prima noapte aici, nu era chiar un lucru uşor. Aveam aproape 27 de ore ca să traversăm jungla.

Instructorul a continuat. „Exercițiul vă acordă un răgaz de 15 minute, timp în care, dacă sunteți isteți, plecați naibii de

aici şi trasați-vă semne pentru punctele de întâlnire. După 15 minute inamicul va reacționa la vedere. Clar? Exercițiul va începe când o să dau drumul jos caschetei". Şi a dat drumul la caschetă chiar în acel moment.

Infernul se instalase pe pământ. Alergam în toate direcțiile încercând să ne îndepărtăm de luminiş. Patrulele inamice vor începe să-şi facă rondul peste 15 minute şi vor şti că ne îndreptăm spre partea de est a peninsulei. Ne-am gândit că ar fi bine să încercăm să traversăm prima stradă pe cât de repede posibil. Când spun noi, mă refer la Andre LeGallo, Mike Deuel, Monty Rogers, Mike L. şi la mine. Nu plănuisem nimic, ca să formăm o echipă, pur şi simplu aşa a fost să fie. Stăteam împreună şi ascultam instrucțiunile instructorului şi am luat-o în aceiaşi direcție când şi-a aruncat cascheta. Nimeni nu mergea de unul singur. Toți se adunaseră în grupuri de câte doi până la cinci sau şase membri. Nu am idee care număr ar fi fost ideal pentru o echipă. Am alergat direct în direcția est, de-a lungul străzii, timp de aproape 10 minute, apoi ne-am afundat în junglă prin mijlocul peninsulei. Am mai văzut câteva grupuri mici, dar în curând ne-am trezit singuri în junglă. Era încă dimineața devreme, şi căldura se tot intensifica, iar noi eram deja transpirați de la alergare.

Ne-am oprit ca să încercăm să facem ordine în idei şi să ne dăm seama unde ne aflăm. Aveam hărți bune şi nu ne-a luat mult timp să ne localizăm poziția pe hartă. Sprintul nostru de-a lungul străzii ne-a făcut să câştigăm cam 1 km, dar tot mai aveam 29 km de parcurs până la plajă, de unde vom fi evacuați cu submarinul.

„Dacă putem să parcurgem aproape 2 km pe oră, putem să ajungem la plajă chiar după lăsarea întunericului", a spus Mike Deuel.

„Da, dar ne vor hărțui pe traseu, aşa că va dura mult mai mult", i-am răspuns.

„În fine", a zis Andre. „Trebuie să ne apucăm de mărşăluit dacă vrem să ajungem acolo."

„Eu voi fi primul ghid”, a spus Monty şi ne-am ridicat echipamentul ca să ne încolonăm în spatele lui. Mi-a dat să-i țin puşca (nu putea să ducă şi puşca şi să-şi folosească şi maceta în acelaşi timp) şi ne-am îndreptat către est.

În câteva ore am ajuns la o stradă pe care trebuia să o traversăm. Am auzit un camion trecând şi am presupus că era o patrulă inamică. Cât de des treceau? ne întrebam. Ne-am apropiat de stradă cu atenție după ce am localizat-o pe hartă. Făceam progrese mici în ciuda unui ritm constant şi a pauzelor rare.

„Se pare că vor fi patrule sau avanposturi care vor supraveghea pe jos punctele strategice situate de-a lungul străzilor”, a spus Monty.

„Probabil că ai dreptate”, a adăugat Mike Deuel. „Hai să analizăm cu atenție situația înainte de a încerca să trecem.” Am fost cu toții de acord.

Prudența ne-a fost răsplătită după numai cinci minute. Avusesem noroc. Ne furişam de-a lungul străzii, pe o fâşie de argilă roşiatică lată de 4 metri care şerpuia prin junglă, încercând să localizăm un loc bun ca să traversăm şi în acelaşi timp să fim atenți la posibilele posturi ale gărzilor. În timp ce Andre şi cu mine cântăream din priviri o potecuță dreaptă, am văzut un alt grup care încerca să traverseze strada cam pe la o distanță de 46 metri de locul unde ne ascundeam noi. Patrulele au fluierat şi au ieşit subit din junglă pe marginea străzii şi i-a oprit. „Opriți-vă”, l-am auzit pe unul dintre ei strigând, probabil la ceilalți din grup care încă se ascundeau de aceiaşi parte a străzii ca şi noi.

Ne-am orientat spre direcția opusă în tăcere şi ne-am regrupat. Nimeni altcineva nu văzuse nimic, dar toți au auzit strigătele şi fluierăturile. Le-am povestit pe scurt la ce am asistat. Traversarea acestei străzi nenorocite se dovedea a fi mai periculoasă decât am anticipat. Ne-am îndepărtat de patrulă. Acum, când strada făcea o curbă între locul unde se afla patrula şi noi, ne-am pregătit să traversăm. Ştiam că

patrula era ocupată să noteze numele celor pe care i-a oprit şi că în curând vor fi din nou la post. Acum era momentul.

Am decis să traversăm strada unul câte unul, cu un scurt interval între fiecare traversare. Ne regrupam cam la 18 m de partea cealaltă a junglei. Era linişte. Nu vroiam să aşteptăm până se întuneca. Trebuia să ne folosim de această ocazie. Mike L. va pleca primul, iar noi vom urma, unul câte unul, dacă totul decurgea fără incidente. Ştiam că nu o să fim interceptați de vreun vehicul al patrulelor, dar nu eram siguri că de partea cealaltă a străzii nu se afla un post de observație static.

În cele din urmă, norocul a fost de partea noastră. Mike L. s-a furişat de-a latul străzii şi s-a ascuns în junglă, pe partea cealaltă. Nu se auzea nimic în afară de tăcere, cât timp ne-am ținut cu toții respirațiile. Am traversat unul câte unul. Când mi-a venit rândul, şi alergam cât de ghemuit puteam, am văzut un şanț paralel cu cealaltă parte a străzii. Ceilalți îl văzuseră şi ei dar nu aveau cum să mă avertizeze. Aşa cum probabil au procedat şi ei, am alunecat pe jumătate în şanț (era prea lat ca să sari peste el) şi m-am cățărat pe malul celălalt. Nu a fost chiar o problemă, din moment ce toate simțurile erau alertate la maxim pentru traversare. Ne-am regrupat după cum plănuisem şi am pornit din nou la drum. Traversasem o stradă şi, conform celor indicate de hartă, mai aveam două de traversat până ajungeam la plajă.

„Dacă şi celelalte traversări ne vor lua atât de mult timp, nu o să ajungem la plajă astăzi”, a remarcat Monty în timp ce mergeam. Ne luase ceva timp să inspectăm locul pe unde traversasem în cele din urmă strada. Pierdusem mult timp prețios.

„Chiar nu contează”, a spus Mike Deuel, „trebuie doar să mergem mai repede înainte”.

Aşa am şi procedat şi am traversat cea de-a doua stradă fără nici un incident pe la amiază. La scurt timp după ce am traversat strada, am ajuns la un pârâu micuț şi ne-am umplut bidonaşele de campanie cu apă. Apa era curată şi

rece şi aproape că nu-mi venea să pun în ea tabletele pentru purificare, care erau obligatorii. Mi-am stropit fața şi capul cu apă. Era o senzație plăcută. Şi ceilalți au făcut la fel. Toți transpiram abundent, iar oboseala era stropită din plin cu broboane mari de năduşeală. Timp de 10 minute ne-am mâncat rațiile de conserve. Desigur că nu era nimic gustos, dar ne furnizau energia necesară pentru a continua şi era pauza de masă binevenită.

Era linişte şi o atmosferă plăcută sub coroana copacilor din junglă. Ajunsesem într-o zonă mai înaltă şi unde rădăcinile care ieşeau de sub sol erau mult mai puține, aşa că cel care conducea grupul avea mai puțin de muncit. Toți trebuia să ne supraveghem busolele. Orientați-vă spre est, tinerilor. Bine că eram cu toții într-o formă bună. Deocamdată nici unul nu dădeam semne de oboseală şi parcursesem cam jumătate din distanța până la plajă. Lucrurile puteau să stea şi mai rău, mi-am zis în sinea mea. Şi după cum se va dovedi, aşa se va şi întâmpla.

Se făcuse aproape ora 5 când ne-am apropiat de ultima stradă pe care trebuia să o traversăm. Aici părea să se desfăşoare o activitate mai intensă şi am presupus că multe grupuri avansaseră la fel de mult ca şi noi, până la acelaşi punct. Instructorii ştiau acest lucru, cu siguranță, aşa că, jucându-şi rolul de inamic, ieşiseră în forță ca să facă lucrurile pe cât de dure posibil. Am găsit un punct de trecere bun, am decis să aşteptăm o vreme şi în acest timp doar am observat ce se petrece în jurul nostru. Va fi un moment bun pentru noi ca să luăm o pauză căci mersesem forțat toată ziua, fără să ne rupem ritmul impus. Pe această stradă traficul era mai des decât pe celelalte două care le traversasem. Frânghia se strângea în jurul gâtului pe măsură ce „elevii” mişunau în zone din ce în ce mai mici. Făcea parte din exercițiu. Sporea nivelul de stres, aşa cum se şi intenționa. Am discutat cu voce joasă despre următoarele mişcări.

„La naiba, cred că acea curbă”, spunea Monty gesticulând spre dreapta noastră, „ne va da suficient timp ca să putem traversa. Eu zic să ne mişcăm. Iar pierdem timp.”

„Monty are dreptate”, a spus Deuel, „numai dacă patrulele nu se află chiar de cealaltă parte a străzii, avem timp să traversăm. Putem să auzim cu mult înainte de a se apropia jeep-urile sau camioanele care se îndreaptă spre acest loc.”

„Sunt de acord”, am spus. „De data asta singura diferență este traficul mai intens, dar Mike are dreptate, putem să auzim vehiculele care se apropie”. Andre şi Mike L. au aprobat dând din cap. Vom traversa acum.

Ne-am mişcat în sus pe stradă, ascultând vreun semn care să indice vreo prezență de pe partea cealaltă. Nu se auzea nimic. De data asta Monty traversa primul, iar Mike Deuel ultimul. La semnalul lui Deuel, Monty a țâşnit din jungla care ne ținea la adăpost şi a traversat strada. L-am urmat de îndată ce s-a făcut nevăzut de partea cealaltă. I-am văzut chiar când mi-am terminat traversarea. O patrulă formată din 8 oameni îl capturase pe Monty şi acum pe mine. Am țipat un avertisment, dar Andre deja venea spre noi. Ghinion. Ne-au reținut pe toți şi a trebuit să le spunem numele înainte de a continua. Ne împotmolisem chiar într-o zonă pe care tocmai o inspectau. Ne-am blestemat ghinionul avut. Nu mai aveam ce să facem altceva, decât să ajungem la timp pe plajă. Nu vom mai fi prinşi din nou, de asta eram siguri.

Ne-am dat seama că ne aflăm la 10-13 km stânga şi la numai câteva ore zi lumină de mers. Trebuia să luăm nişte hotărâri. Ne depărtasem bine de stradă până acum şi am remarcat că terenul devenea mai accidentat. Dealuri mici, râpi şi rădăcini groase ieşite din subsol le întâlneai la tot pasul acum. Ce să facem?

„Dacă mergem înainte, putem să fim pe plajă undeva după miezul nopții”, a spus Mike Deuel. „Dar să parcurgem distanța asta în întuneric nu prea era o treabă distractivă”.

Eram distrus, dar şi îngrijorat la ideea de a scăpa într-o râpă. „Aş vrea să ajungem pe plajă în noaptea asta”, am spus,

„dar cred că prudența este cea mai înțeleaptă decizie în acest moment”.

„Mda, nu avem nevoie de nici un accident”, a adăugat Monty.

„Atunci, haideți să continuăm să mergem şi să ajungem cât de departe putem, înainte de a se înnopta”, a adăugat Andre, „şi vom vedea ce va mai fi când vom continua din nou”.

„Deci înaintăm cu rapiditate”, a tras concluzia Mike Deuel cu un rânjet pe față. Şi aşa am făcut, iar terenul nu s-a îmbunătățit deloc.

S-a lăsat înserarea. Mike L. era în frunte. La un moment dat s-a întors şi aproape că s-a izbit într-un copac. Am fost cu toții de acord că era timpul să facem o haltă pe timpul nopții. În ciuda faptului că nivelul de familiarizare cu jungla prin care ne mişcam era mult mai ridicat acum, existau şi limite. Terenul era accidentat încă de pe timpul zilei. Iar pe timp de noapte nu prea era înțelept să ne mişcăm. Ne vom odihni şi vom începe să parcurgem ultimii kilometri în zorii zilei. Decizia fiind luată mi-am sprijinit puşca de un copac, mi-am dat jos bocceaua şi m-am aşezat. Fusese o zi lungă, solicitantă şi stresantă şi dintr-o dată am realizat că sunt mort de oboseală. Ne-am întins *poncho*-urile ca să dormim pe ele şi am mai mâncat câteva conserve. Probabil că era în jur de 7 seara. Dintr-o dată am auzit gălăgie în spatele nostru – din direcția de unde am venit. Ne căuta vreo patrulă? Un alt grup care se îndrepta spre plajă? Nu ştiam. Nu aveam timp să acționăm. Am apucat puşca (neîncărcată) doar pentru că era lucrul cel mai la îndemână pe care îl puteam face.

Trei oameni, noi am considerat că erau dintre cei din grupul Seals, alergau, da alergau, chiar pe lângă noi. Ne uitam la ei uimiți. Ce naiba fac? ne-am întrebat. De cât timp se aflau în urma noastră? Au făcut asta doar pentru a produce un efect? Nu aveam prea multe răspunsuri, dar eram impresionați pe măsură. Cei din Seals au alergat tot timpul şi am auzit ulterior că au ajuns primii la plajă, binişor înainte

de miezul nopții. Oricât de imprudent a fost să-i privim alergând pe lângă noi, a reprezentat un alt motiv care ne-a crescut şi mai mult respectul, deja destul de mare, față de trupele Seals.

În ciuda condițiilor puse la dispoziție de junglă – terenul tare, insectele şi ploaia intermitentă – am dormit destul de bine. Oboseala ne-a ajutat să nu mai simțim nici un inconvenient. Cineva m-a zgâlțâit uşurel chiar înainte de a se lumina şi m-am ridicat, începând să mă îmbrac – să-mi pun ghetele căci, în rest, toți adormisem îmbrăcați. Mike L., mai mult din grijă față de noi, nu-şi dăduse ghetele jos. Ne-a spus că are probleme cu picioarele şi că nu vrea să se uite la ele până când nu ajungem la plajă. Am protestat, spunându-i că aerul proaspăt şi şosetele uscate o să-i facă bine, dar nu a vrut să ne asculte.

Pornisem deja la drum când a început să se lumineze, iar starea de spirit era bună. Aceasta va fi ultima zi a cursului nostru şi sfârşitul a două săptămâni dure petrecute în Panama. Somnul, intermitent pentru unii, ne făcuse mult bine la toți şi aşezase o nouă primăvară în calea noastră. Mike Deuel a preluat comanda şi a stabilit un ritm ridicat. Vroiam cu toții să scăpăm aşa că nu ne-am plâns. Deasupra copacilor se ivea un cer de un albastru frumos şi era evident că din nou va fi o zi însorită. Terenul era din ce în ce mai lin, pe măsură ce ne apropiam de capătul peninsulei. Ne-au trebuit doar câteva ore ca să terminăm şi restul traseului şi treceam pe la punctul de control de pe plajă la 8.30. Eram uşurați şi abia aşteptam să fac un duş fierbinte şi să mănânc ceva.

Fusesem supravegheați şi punctați pe tot parcursul celor două săptămâni petrecute în Panama. Armata îşi are standardele ei şi era nevoie de înregistrări care să fie trecute în dosarele personale, aşa că, deşi noi eram civili, am fost incluşi în sistem. Şi bine că a fost aşa. Ne descurcasem bine şi în mod individual şi lucrând în echipă. Eram recompensați cu puncte pentru fiecare rezultat pe care îl obțineam în cadrul

fiecărui test din curs, iar punctajul final dicta poziția în clasament. Dincolo de anumite nivele, primeai insigne şi diplome. Cea mai bună distincție era „Expertul Junglei”. Această insignă certifica faptul că te prezentaseşi la cele mai înalte nivele de-a lungul întregului curs. Am terminat cursul cu o insignă de „Expertul Junglei”, aşa cum au terminat şi ceilalți cinci din grupul nostru. Dincolo de distincția primită, am părăsit Panama, apreciind mai mult ceea ce se află în mediul înconjurător al unei jungle şi cum să te descurci în el. Ceea ce am învățat şi am aplicat în Panama îmi vor fi de folos şi în Laos, iar mai târziu, şi în Congo.

6.
TĂRÂMUL CELOR UN MILION DE ELEFANȚI
1962

Ne pregăteam să aterizăm pe aeroportul Tai Tak din Honk Kong. Munții care se întindeau pe două şiruri erau frumoşi, dar, în amurg, păreau amenințători. Pe măsură ce ne-am apropiat de oraş, muchiile dealurilor păreau a fi acoperite cu lumini şi clădiri, iar portul înțesat cu o puzderie de bărci. Era o privelişte inedită. Călătorisem de mai bine de două zile şi chiar dacă eram la clasa întâi, pe care o iubeam, interminabila călătorie începuse să ne doboare. Există o limită a cantității de mâncare bună pe care o poți ingera şi de vin pe care-l poți bea într-o perioadă limitată de timp. Cu toate astea, eram încântați că ne apropiam de destinația noastră finală, Bangkok.

Andre LeGallo, Mike Deuel, Ralph McLean şi cu mine fusesem împreună de mai bine de un an. După

antrenamentul nostru CIA, ne-am oferit voluntari, pentru o perioadă de şase luni, în misiuni temporare în Laos, unde Agenția, venind în sprijinul deciziei preşedintelui Kennedy de a trasa o linie împotriva expansiunii comunismului, încerca să-i ajute pe locuitorii Laos-ului să-şi păstreze integritatea teritorială şi guvernul lor „independent”. Eram în luna iulie a anului 1962, într-o seară devreme, când am aterizat în Hong Kong pentru o oră de odihnă şi pentru a ne alimenta cu combustibil.

Sperând că vom lua o gură de aer proaspăt şi vom face un scurt tur al altui oraş nou, stăteam deja în picioare la uşa avionului când aceasta a fost deschisă. Aerul greu, umed şi urât mirositor ne-a lovit drept în cap. O seară de vară într-un Hong Kong care-ți tăia respirația, cu un aer care nu se mişca deloc şi cu peşte împuțit şi gunoaie care putrezeau în apa portului, situat numai la câțiva metri mai încolo, care produceau mirosuri cu adevărat imposibil de respirat. Oboseala din timpul călătoriei combinată cu aerul din Hong Kong, prin comparație cu cel din avion, ne-a făcut să ne simțim ca şi cum păşeam din America în Asia, făcând doar un singur pas. Mi-am aruncat o privire la luminile care străluceau pe toate dealurile din jurul aeroportului şi mi-am zis că, în ciuda mirosului îngrozitor, Hong Kong pare controversat şi te invită să-l cunoşti. Mi-am notat în minte să revin aici într-o zi.

Am ajuns la aeroportul Don Muang din Bangkok după miezul nopții. Eram obosiți, dar nerăbdători şi curioşi. Ofițerii de la administrație se aflau acolo ca să ne întâmpine şi în scurt timp ne-au prezentat obiceiurile locului şi ne-au încărcat în camioneta lor. Aveam un rucsac uriaş, un geamantan şi o rachetă de tenis din lemn Jack Kramer, toate fiind singurele mele bunuri de pe lume în acel moment. Maşina mea, o maşină verde englezească de curse, TR3, o lăsasem în grija tatălui meu pe timpul misiunii. Ofițerii administrativi ne-au dus direct la o casă de odihnă, nu

departe de ambasadă, unde exista câte o cameră pentru fiecare.

Bangkok s-a dovedit a fi conform tuturor aşteptărilor mele. Populația thailandeză era o specie de oameni foarte deschisă şi atrăgătoare, dar şi prietenoasă. Mi-au plăcut din prima clipă. Majoritatea fetelor erau frumoase. Templele budiste, *klong*-urile şi firele de apă cu bărcuțe mici, taxiurile pe trei roți care te purtau în curse ale morții şi traficul frenetic constituiau, pentru mine, altă lume.

O zi mai târziu ne-am îndreptat spre Vientiane, capitala statului Laos. Călătoream tot împreună; prietenii mei şi cu mine ne-am urcat la bordul unui avion de epocă din timpul celui de-al Doilea Război Mondial şi am pornit-o spre nord.

Am debarcat în Vientiane un pic mai înainte de amiază şi am aşteptat să luăm un taxi din zona operațiunilor companiei aeriene Air America. Când am coborât pe scara avionului şi aşteptam într-un grup de lângă avion, trei bărbați s-au apropiat de noi şi ne-am dat seama că o să facem cunoştință cu şefii noştri, Bill Lair, Pat Landry şi Tony Poe. Toți trei aveau reputația de a fi îndeplinit numeroase misiuni care cereau curaj şi determinare. Auzisem istorii despre ei şi eram extrem de impresionați. Aceştia erau cei mai bărbați dintre bărbați. Dornici de a accepta oricând şi oriunde provocările de orice fel, ei erau inima operațiunilor paramilitare desfăşurate de Agenție în Laos.

Bill Lair, care se apropia de vârsta de 40 de ani, nu era mai înalt de 1,80 m şi era un bărbat puternic. Absolvent al universităților Texas A şi M, Lair venise în Asia de Sud-Est la începutul anilor 1950 şi şi-a petrecut zece ani în Thailanda, organizând şi antrenând grupul de elită al poliției din Laos, numit Unitatea de Poliție de Inspectare a Spațiului Aerian. Umbla îmbrăcat cu pantaloni kaki, o cămaşă sport şi ochelari de soare. El era şeful şi era pe deplin respectat. Atitudinea lui modestă, aproape timidă, masca o tărie mentală şi fizică pe care vom ajunge să o cunoaştem îndeaproape. Anticipam ceva, dar nu ştiam exact ce, oricum ceva nou şi diferit, gradul

nostru de nerăbdare creştea pe măsură ce ne apropiam de Vientiane şi de sfârşitul călătoriei noastre lungi. Le aşteptam primele cuvinte de bun-venit.

„Isuse, noi le-am cerut să ne trimită mai mulți oameni şi ei ne-au trimis o adunătură de puştani. Sunt la fel de verzi ca şi iarba de pe câmp", a mârâit Tony Poe. Tony, precum un taur, arăta cam la 35 de ani. Era îmbrăcat cu haine de comando. Chelea prematur, dar la o înălțime de peste 1,80 m arăta la fel de puternic şi viguros precum i se dusese reputația. Nu zâmbea. Tony, conform poveştilor pe care le auzisem şi care mai târziu s-au confirmat, aproape câştigase un turneu de golf profesional, ceea ce părea un lucru absolut anormal. A aterizat la Iwo Jima cu trupele Marinei Americane, când încă mai era un adolescent, şi mai târziu a servit în Coreea. A lucrat şi într-un program de antrenament cu un grup de tibetani. El şi cu Landry, care au servit în Indonezia în timpul revoltei comuniste de la sfârşitul anilor '50, au fost făcuți bucăți, aproape capturați, şi în cele din urmă evacuați cu submarinul.

„La naiba, se pare că nici nu ne citesc telegramele. Le-am spus că vrem ofițeri experimentați", a spus Pat Landry cu voce tare. „Cum naiba se aşteaptă să desfăşurăm această operațiune?" a întrebat retoric. Şi Pat era un absolvent al universităților Texas A şi M şi cu statura lui solidă putea să fie pivot pe terenul de fotbal. Era îmbrăcat cu pantaloni largi de bumbac, cămaşă sport şi avea un baston de defilare. Nu-ți era greu să ți-l imaginezi în ipostazele în care se descurca în situațiile dure şi periculoase.

„Ei bine, o să-i folosim undeva unde o să merite să fie folosiți şi vor fi în stare să se descurce", a concluzionat Bill. Acum zâmbeau cu toții.

Aş fi prea blând ca să spun că eram descurajați. Aş spune că balonaşele de săpun se spărseseră în aer. Dar nimeni nu a reacționat. Nu am spus că aveam experiență militară şi că am câştigat premiul cel mare în cursul paramilitar al Agenției – condus de oameni care formau cohortele pe care ei le duceau

pe câmpul de bătaie. Ştiau asta oricum din dosarele noastre. Am rânjit la ei, ne-am dat mâinile şi le-am repetat ce fericiți eram să fim acolo şi să lucrăm cu ei. Şi chiar eram. I-am suspectat că aceasta era o scenă frecvent repetată în fața noilor sosiți, dar puseseră punctul pe I. Într-adevăr, eram cei mai verzi dintre cei verzi. Vom învăța din mers, întrucât responsabilitatea va veni rapid.

„Nu are rost să vă pierdeți timpul", ne-a spus Lair. „Vreau să plecați la Sam Thong (o zonă operațională nu departe de Plaine des Jarres) de dimineață, ca să aruncați o privire la ce facem noi. Între timp noi vom stabili cărei misiuni va fi repartizat fiecare dintre voi."

„Cred că pot să iau unul dintre ei la Sam Neua (o provincie de lângă Vietnamul de Nord)", a spus Tony pe un ton mai blând.

„S-a făcut vremea să mâncăm ceva de prânz", a anunțat Pat. „E vreunul dintre voi la vârsta la care aveți voie să beți bere?"

Acest comentariu ne-a confirmat faptul că eram cu adevărat ca nişte ghimpi în coastă pentru ei şi au lăsat să răzbată din cele spuse şi o mânie abia reținută. Am mers la un restaurant micuț cu specific franțuzesc, unde ne-am bucurat de o masă completată la sfârşit cu brânzeturi şi vin roşu, dar fără bere. Am stabilit imediat un raport. Nouă ne plăcuse în mod categoric ceea ce văzusem, iar ei păreau să fie, de asemenea, impresionați favorabil. Legăturile care, în unele cazuri durează o viață întreagă, începuseră să se formeze. Era un început grozav şi aveam încredere că munca noastră va fi şi solicitantă, dar vom fi şi satisfăcuți. Şi aşa a şi fost.

Acțiunile paramilitare ale Agenției din Laos, conduse de Bill Lair şi Pat Landry, în calitate de subaltern al său, erau împărțite pe o arie geografică întinsă. Existau programe separate pentru nordul statului Laos (unde voi fi repartizat pentru început), centrul Laos-ului, de asemenea cunoscut sub denumirea de „partea criticată a țării" (unde voi fi

repartizat mai târziu) şi sudul Laos-ului. În cadrul fiecărui program lucram cu grupuri diferite de oameni (grupuri tribale din zona de munte precum Hmong în nord şi cei din zona de şes care locuiau în cea mai mare parte de-a lungul fluviului Mekong). Şi în timp ce fiecare trib avea câte o țintă diferită, obiectivele se completau reciproc şi convergeau către acelaşi scop final: de a observa şi a împiedica, ori cel puțin a hărțui, operațiunile nord-vietnamezilor care sprijineau partidul comunist ce intenționa să înlăture de pe tron pe regele statului şi guvernul statului Laos din Vientiane şi să se folosească de orice porțiune doreau din estul statului, ca să întrețină războiul pe care îl duceau în mod haotic în sudul Vietnamului.

Din motive geopolitice, şi sunt sigur că şi din motive personale, preşedintele Kennedy decisese să traseze linia de demarcație dintre cele două puteri ale vremii – capitalism versus comunism – în sud-estul Asiei. Obiectivul politicii externe a Statelor Unite va fi să reziste expansiunii mondiale a comunismului, iar Asia de Sud-Est era un caz în această situație. Kennedy, primind şi sfaturile preşedintelui Eisenhower (într-adevăr Eisenhower l-a sfătuit în acest fel pe Kennedy), era ferm în decizia pe care o luase. Nu aveau nevoie de acțiuni bazate pe principiul dominoului. Decât să introducă forțe militare americane în Laos, Washington-ul, în înțelepciunea lui, preferase să aplice programe de ajutor umanitar, să se folosească de sfătuitori şi de „acțiunile sub acoperire", care în cele din urmă îşi aveau rolul de a sprijini guvernul. Vietnamul de Sud va fi, desigur, o altă poveste.

Decizia lui Kennedy i-a determinat pe cei din Agenție să se gândească la trimiterea lui Bill Lair în Laos pentru a pune la punct programele acesteia. Sute de alți americani, care țineau sau nu de Agenție, vor participa la ceea ce va fi cunoscut sub numele de „Războiul secret din Laos". De fapt, după ce ne vom da seama de asta, nu era decât un secret foarte mic în legătură cu ceea ce făceam noi.

Cel mai mare, şi cel mai activ, dintre cele patru programe care se desfăşurau atunci era cel din nordul Laos-ului care sprijinea pe cei din tribul Hmong. (În 1962 îi ştiam sub numele de Meo. Eram pur şi simplu ignoranți. După câțiva ani, aveam să descopăr că, de fapt, Meo era un termen peiorativ care însemna „barbar” în chineză. Succesorii noştri şi-au dat seama de acest lucru. Cei din tribul Meo/Hmong ştiau că nu suntem maliţioşi, ci doar tâmpiți, aşa că în primii ani de cooperare nu au făcut o chestiune importantă din asta.) Colegii mei şi cu mine ajunsesem la primele stagii ale programului şi urma o acțiune de extindere şi amplificare a acestuia. Cei din tribul Hmong erau (şi sper că încă mai sunt) oameni ai munților, care au ajuns în Laos cu mult timp în urmă, din sudul Chinei, şi care rar trăiau la înălțimi mai mici de 600 de metri, în munții care se întindeau în tot nordul Laos-ului. Era un popor mândru şi rezistent şi nu se temeau să lupte pentru ceea ce vroiau, şi acest lucru nu era nimic altceva decât să fie lăsați în pace să-şi desfăşoare existența tradițională. Aceasta se baza pe o economie agricolă tradițională, practicând metode de tăiere şi ardere a recoltelor folosite pentru a cultiva orez şi legume de munte – şi de câte ori se putea mac pentru opiu. Ideologia nu era o problemă care îi privea.

Majoritatea celor din tribul Hmong nu erau capabili să facă distincția între comunism şi capitalism şi cu atât mai mult, prea puțin le păsa de ele. Oricum se simțeau amenințați de mişcarea comunistă din Laos şi, prin urmare, şi de sprijinul acordat acesteia de către vietnamezi. Au hotărât că vor lupta ca să-şi păstreze autonomia şi tot ceea ce doreau de la noi era sprijinul material şi financiar. Lair a încheiat prima înțelegere la o şedință cu liderul Hmong-ului, Vang Pao, în decembrie 1960. La acea întâlnire, Vang Pao şi-a făcut cunoscută poziția lor: dacă nu vor lupta, comuniştii din Laos îi vor alunga pe cei din tribul Hmong de pe pământurile lor. Dacă americanii le vor da arme şi îi vor sprijini, ei vor rezista.

Cei din tribul Hmong au pecetluit cu această decizie mai mult de un deceniu de lupte şi omoruri.

Pământurile tribului, adică nordul statului Laos au fost divizate în regiuni cu scopul de a pune în aplicație şi a controla programul de acțiune. Regiunile erau numerotate, dar deseori le ştiam după numele provinciei din care făceau parte sau după numele principalului sat din regiune.

Protagoniştii din nordul şi restul statului Laos, erau membrii Armatei Regale (denumirea franceză fiind Forces Armées Royales – FAR) cu care ne aliasem, iar de partea cealaltă, forțele comuniste cunoscute sub denumirea Pathet Lao (PL) sau Armata Poporului din Laos. Aceştia din urmă, prost organizați şi slab echipați şi antrenați, erau sprijiniți de Vietnamul de Nord ale cărui unități erau cunoscute sub apelativul comuniştii vietnamezi sau CV. Aceştia se bucurau de o reputație solidă ca urmare a victoriei lor contra forțelor franceze de la sfârşitul perioadei coloniale. Erau cunoscuți drept luptători duri, inteligenți şi agresivi.

Unitățile Hmong, pe care noi le înarmam şi le sprijineam, se opuneau comuniştilor din Laos şi, prin extrapolare, şi celor din Vietnam. I-au acceptat, de fapt mai degrabă i-au tolerat, pe cei din Armata Regală, dar numai din considerente practice: aveau un inamic comun. De fapt, Hmong nu-i plăceau pe cei din Laos, iar sentimentul era reciproc. Şi nu în ultimul rând, într-o ciorbă alfabetică a protagoniştilor războiului din Laos, nu trebuie să-l omitem pe Kong Le, un căpitan încăpățânat din Laos care conducea un batalion de paraşutişti. Kong Le, enervat pe politica şi politicienii din Vientiane, a pus la cale o lovitură de teatru prin care s-a despărțit de Armata Regală şi s-a alăturat la ceea ce el le numea, forțele „neutre”. Trupele lui, denumite KL, au luptat contra Armatei Regale, dar nu şi împotriva comuniştilor din Laos şi Vietnam. Nu erau chiar foarte neutri în fapt. Cam ăsta era amestecul cu care noi trebuia să avem de-a face în încercarea de a sprijini programul Hmong.

Călătoria noastră la Sam Thong, în ziua următoare sosirii noastre, a fost prima noastră vizită „spre interiorul țării”. De fapt, toată regiunea situată la nord de Vientiane făcea parte din zona desemnată ca fiind interiorul țării. Însemna că ne îndreptam către o lume diferită. Nu existau deloc, dar absolut deloc, facilități. Ştiam asta, dar la început nu ne-a deranjat. Doar asta aşteptam de luni de zile, să muncim în teren. Eram toți îmbrăcați cu echipament de comando, inclusiv bocanci de junglă pe care îi achiziționasem în Vientiane. Munții din nordul Laos-ului, cu înălțimi cuprinse între 600 şi 2400 de metri, sunt de o frumusețe neobişnuită şi noi ne-am îmbătat cu ea, chiar din elicopter. Pereți enormi de *karst* – rocă de construcție protuberantă – se ridicau din pământ, din loc în loc, în mod aleatoriu. În curând survolam teritoriul îngust şi mâlos de la Sam Thong. Mai existau deja câteva avioane mici la sol.

După ce am aterizat, am descoperit că un batalion Hmong antrenat al Forțelor Speciale absolvea în acea dimineață, iar noi vom asista la ceremonie. Unitățile Forțelor Speciale, cunoscute drept „Steaua Albă”, fuseseră trimise în Laos ca să fie antrenate acolo, întrucât programul cu americanii era în desfăşurare. Mi-am zis că au fost acceptați din motive politice. Mulți ofițeri ai Agenției nu erau convinşi că ei aparțin cu adevărat unui asemenea tip de program. Am trecut în revistă tabăra Stelei Albe. Semăna cu o unitate mare cu corturi, latrine, sisteme de purificare a apei potabile, facilități de evacuare a gunoiului, filme în nocturnă, servicii poştale şi unt de arahide. Era nevoie de logistică şi de zboruri zilnice de la Vientiane ca unitatea să fie mereu aprovizionată. Nu păreau să fie războinicii care să semene cu şerpii mâncători de vietăți de la sol, despre care auzisem. După mine, cel puțin, nu de ei aveam nevoie ca să antrenăm şi să organizăm forțele de gherilă, care să lovească şi apoi să fugă, pe care le aveam în vedere.

Ceremonia era de fapt o paradă, prin care ofițerul comandant al Stelei Albe îşi trecea în revistă efectivul, iar

pentru aceasta zburase din Vientiane în aceiaşi dimineață târziu. S-a desfăşurat după cum a fost planificat şi îmi amintesc că m-am gândit cât de nepotrivit era ca luptătorii de gherilă să defileze în fața unui ofițer american. Cei din neamul Hmong nu erau mărşăluitori adevărați şi rareori țineau rândurile drepte. Dar şi-au terminat parada. Din nefericire liderul Hmong, maiorul (mai târziu va deveni general-locotenent) Vang Pao, a fost total ignorat de armata prezentă. La final, a fost salutat de cei care mărşăluiau ultimii. L-am interpretat ca pe un gest obligatoriu din partea camarazilor noştri din Steaua Albă. În ciuda a ceea ce poate a gândit fiecare despre modul cum s-a desfăşurat ceremonia, unitatea Hmong şi-a terminat programul de antrenament cu uniforme, bocanci şi arme (inclusiv mitraliere, puşti cu recul şi mortiere) şi un antrenament eficient de utilizare a acestora.

Când festivitățile s-au încheiat, am avut ocazia să ne plimbăm în jurul satului ca să estimăm mărimea locului unde vom trăi în următoarele câteva luni – fără să punem la socoteală dotările unității Steaua Albă. Hmong erau un popor categoric diferit şi nu semănau deloc cu locuitorii de la câmpie pe care îi văzusem în Vientiane. Aveau trăsături mai ascuțite, precum cele ale chinezilor, mici de statură, dar puternici şi energici. Satul, ca şi celelalte sate ale tribului Hmong pe care le voi vedea, era un sat de bază, aproape primitiv: colibe din stuf cu podele din pământ; zona latrinelor era situată în afara satului. Apa o făceai rost din pârâurile care, dacă erai norocos, nu se aflau la mare distanță de mers pe jos. Femeile şi fetele cărau apă, găteau, țeseau şi spălau hainele. Bărbații lucrau la fermă, vânau şi se odihneau. Acestea au fost primele impresii, care mi s-au confirmat în fiecare sat Hmong pe care l-am vizitat.

Ni s-a făcut cunoştință cu Vang Pao, sau VP, cum îl vom şti ulterior. Ne-a privit cu seriozitate şi fără nici un pic de simpatie pe măsură ce îi eram prezentați. Engleza lui era proastă, deşi se va îmbunătăți extrem de mult în următorul deceniu, aşa că am vorbit în franceză. Cu câțiva ani mai

înainte fusese ofițer într-o unitate a armatei franceze, dar nu se adaptase obiceiurilor acesteia. Era pe deplin conştient de faptul că va fi repartizat, separat, regiunilor Hmong şi ne-a mulțumit că am venit să-i ajutăm poporul. Era un om impresionant. Am luat masa de prânz cu el, în stilul Hmong: orez lipicios, bucăți de carne de pui, o specie de legume proaspete şi fructe. Întrucât era o zi specială şi Sam Thong era bine aprovizionat, am primit până şi o cană de bere japoneză. Fusese răcită într-un pârâu de munte din apropiere şi chiar avea un gust bun. Fusese un prim contact interesant cu viața din munți şi, pe măsură ce zburam înapoi spre Vientiane, eram mult mai nerăbdător ca niciodată să aflu unde şi când voi fi repartizat.

Nu a trebuit să aştept prea mult. Ne-am întors în Vientiane în amurg şi ne-am dus direct la „Motel" (sau cel puțin o versiune a unui motel – era singurul din Laos şi char avea şi o piscină), acolo unde erau cazați şi Bill şi Pat. Ne-am întâlnit la bar, am băut câte ceva, iar Bill şi Pat ne-a luat pe fiecare de o parte pentru câte o discuție privată. Pat a vorbit cu mine şi, fără să piardă vremea, a trecut direct la subiect.

„Vrem să mergi la Ban (echivalentul lao pentru „sat") Na", m-a anunțat. El era responsabil cu anunțurile. Nu se punea problema vreunei discuții sau vreunui protest.

„Grozav. Unde este Ban Na?", am întrebat.

A zâmbit. „Şi dacă ți-aş spune că este tocmai dincolo de Dien Bien Phu?" (câmpul unei faimoase bătălii în care forțele franceze au fost învinse de către trupele comuniste nord-vietnameze localizat în Vietnamul de Nord).

„Nu m-ai trimite dacă nu ai şti că m-aş descurca."

„Ai dreptate, tinere", mi-a răspuns zâmbind. „Ban Na se află la vest de Plaine des Jarres şi are nevoie de o pistă de aterizare mai lungă. Putem să aterizăm doar cu avioane cu un singur motor sau cu elicoptere şi este nevoie de o pistă mai lungă pe care să aterizeze şi avioanele cu două motoare. Tu o să conduci regiunea care este stabilă şi liniştită până acum,

dar concentrează-te pe lungimea acelei piste existente. Întrebări?”

„Oamenii cu lopețile sunt cei care pun pământul în mişcare, nu-i aşa?”

„Ai din nou dreptate. Aş putea să-ți trimit şi nişte explozibili pentru detonarea solului, dacă şti cum să îi foloseşti.”

Am ezitat un moment, gândindu-mă la cursul despre explozibili pe care îl frecventasem. „Mda, trimite-i”, i-am răspuns. „Când plec?”

„Dimineață”, mi-a răspuns Pat, privindu-mă drept în ochi. „Ştiu că nu ai făcut atâta drum până aici doar să pierzi vremea prin Vientiane. Să fi la aeroport la şapte fix.”

„Voi fi acolo. Ce ați zice de un echipament de teren şi de o armă?”

„Mâine dimineață poți să-ți alegi tot ce doreşti de la depozitul nostru din aeroport. Nu lua prea multe. Trebuie să cari tot ceea ce alegi”, mi-a spus Pat.

Nu s-a discutat nimic despre inamic şi despre pericol. Or să vină şi astea, mi-am zis.

Cam cu o săptămână în urmă îmi luam la revedere de la părinții mei, care locuiau în Kansas City, şi mă îmbarcam în avionul de San Francisco. Acum stăteam lângă o pistă scurtă de pământ dintr-un sat Hmong, situat la vest de Plaine des Jarres în Laos, la jumătatea cealaltă a globului față de Kansas City. Incredibil – mi-am zis uitându-mă la helio-curierul (un elicopter micuț) cu un singur motor care dispărea din raza noastră vizuală. Helio, cum îi spuneam toți, fusese conceput să aterizeze şi să decoleze pe piste scurte. Cunoscut ca element al aviației de aterizare şi decolare scurtă, transportase pasageri pentru Air America şi pentru Agenție de-a lungul anilor cât am operat în Laos.

După cum am plănuit, am sosit la aeroport în Vientiane la 7 şi am fost trimis direct la ofițerul de logistică din depozitul nostru. Air America şi o altă linie aeriană cu care avea

contract împărțeau unul dintre terminalele de la un capăt al aeroportului. Aici se aflau hangare, magazii şi depozite de mentenanță. Desfăşurau o activitate mare şi se măreau din ce în ce mai mult tot timpul. Agenția deținea un birou mic şi un depozit lângă terminal.

„De ce crezi că vei avea nevoie?” m-a întrebat ofițerul.

„Chiar nu ştiu”, i-am răspuns. „Ce duc cu ei cei care merg în interiorul țării?”

„Păi, toți iau prea multe şi se trezesc cu echipament în exces”, mi-a spus. „Prima alegere, cred, este tipul de armă pe care îl doreşti. Nimeni nu ia o armă albă, aşa că alegerea constă fie într-o carabină, fie într-o puşcă M-1. Carabina este mai uşoară, dar te poți baza mai puțin pe ea şi are mai puține opțiuni ca o puşcă M-1. Prin urmare ce alegi?”

Am încercat să cântăresc avantajele şi dezavantajele fiecărei opțiuni. „Voi lua o puşcă M-1”, am răspuns în cele din urmă. (Mai târziu mă voi răzgândi şi voi schimba puşca M-1 cu uşurica carabină după ce voi fi mers o bucată de timp prin munți, spre interiorul țării.)

„Vrei un rucsac?”

„Cred că da. Voi avea nevoie de nişte haine în plus. Dar să fie unul mic.”

„Asta este tot ce am”, mi-a răspuns ofițerul, „nu este L.L. Bean. Întrucât toții membrii tribului Hmong sunt mici, mare parte din echipamentul pe care îl avem este mic.”

„Bine, atunci dă-mi un rucsac mic”, i-am răspuns.

„Mulți indivizi poartă câte o centură de campanie. Îți va fi mai uşor să transporți radio-ul de urgență”.

„Ce?”, am întrebat.

„Nimeni nu pleacă spre interiorul țării fără să aibă un radio de urgență ca să-l foloseşti în cazul în care se întâmplă ceva. Iată-l pe al tău”, mi-a zis, înmânându-mi un transmițător/receptor mic pe care îl voi lua cu mine oriunde m-aş fi deplasat, întocmai ca şi ceilalți care lucrau în interiorul țării. Se va potrivi perfect într-un buzunărel al

centurii mele şi a devenit cea mai importantă piesă a echipamentului meu.

„Ar trebui să mai îți iei şi ceva muniție în plus şi o geantă mică de prim-ajutor”.

Am mai ales şi un cuțit-baionetă şi l-am agățat şi pe acesta de centură. Mi s-a părut o idee bună, dar nu era, aşa că m-am reorientat la un cuțit cu mai multe lame, care era mult mai practic. „Cam asta ar fi tot, dacă nu cumva ai şi o pereche de bocanci de junglă, mărimea 43.”

„Aşa ceva nu am, dar pot să-i comand la Bangkok. Te voi anunța când vor sosi.”

„Multe mulțumiri”, i-am spus în timp ce mi-am luat echipamentul şi m-am îndreptat către biroul lui Pat. Şi chiar i-am mulțumit din tot sufletul, pentru că fusese o plăcere să fac afaceri cu el. Fără formalități, fără semnături, fără birocrație. Doar sfaturi bune şi generozitate cu tot ceea ce avea. Dacă aveai nevoie de ceva ca să-ți duci treaba până la capăt, le primeai de la acest ofițer. Aceasta a fost o caracteristică a sistemului nostru de sprijin pe toată perioada şederii mele în Laos. Era încurajator pentru cei care locuiau şi lucrau în interiorul țării.

La Ban Na priveam helio-curierul cum dispărea, şi trebuie să recunosc că m-am simțit ca şi cum m-aş fi aflat la capătul lumii şi eram singur. M-am întors să vorbesc cu Panit, şeful micii echipe de helio-curiere, cel care va lucra cu mine în Ban Na. El, şi cu alți trei colegi de-ai lui, erau membrii unității de elită pe care Bill Lair o organizase şi o antrenase pe parcursul ultimului deceniu. Fuseseră selecționați dintre sute de aplicanți de către Lair personal şi câțiva ofițeri ai poliției din Laos. Trei sute de bărbați puternici, toți erau cel puțin absolvenți de liceu şi majoritatea vorbeau o limbă a unei țări cu care era vecină, în afară de thailandeză. Erau antrenați (la o tabără din junglă din centrul Thailandei pe care odată a vizitat-o Allen Dulles) şi organizați mai mult sau mai puțin ca trupele speciale are armatei SUA. Tacticile de contraatac ale gherilei erau una din specialitățile lor.

În plus față de pregătirea lor generală, personalul unității de poliție de survolare aeriană dispunea de aptitudini speciale concepute să realizeze operațiunile unităților militare mici. Panit, care conducea echipa mea, era un om al armelor, ceea ce însemna că mânuia (antrena, folosea, asambla, repara) întreaga gamă de arme pe care le puneam la dispoziția tribului Hmong. Împreună cu el, în echipa de la Ban Na, mai erau un medic, un operator radio (foarte important întrucât el era legătura noastră cu Vientiane) şi un expert în explozibili. De fapt, toți patru puteau să antreneze trupele. Toți erau extrem de calificați.

Când am aterizat, am remarcat că activitatea de lărgire a pistei de aterizare era în desfăşurare. O mână de săteni ieşiseră la săpături. „Cum merg lucrurile la săpatul pistei?", l-am întrebat pe Panit. „Ăsta este unul din lucrurile asupra cărora mi-a cerut să mă concentrez Pat Landry".

„Ştiu că este important", a spus Panit. „Şi lucrăm la pistă. Este o muncă grea, domnule. Am putea folosi nişte explozibili".

„Landry ne va trimite nişte explozibili care detonează roca."

„Astea sunt veşti bune, domnule", mi-a răspuns Panit zâmbind. „Hmong vor fi fericiți".

Stăteam în picioare la sfârşitul pistei de aterizare şi mănunchiul de bambuşi şi colibele din stuf care constituiau clădirile din satul Ban Na erau chiar sub noi. Panit s-a îndreptat spre munți printre câteva colibe situate deasupra pistei de aterizare. Ceilalți trei membri ai poliției de survolare aeriană ne aşteptau şi am făcut cunoştință. Ei erau imaginea echipei. Voi lucra cu cei care m-au impresionat: curați, puternici, tineri strălucitori, care emanau încredere şi o dorință de a duce lucrurile până la capăt. Prima mea impresie a fost una corectă. Două colibe stăteau acolo aproape lipite una de cealaltă. Într-una dintre ele voi sta cu Panit. Am intrat înăuntru unde se aflau două paturi din bambus de aceiaşi mărime, de fapt, două platforme suspendate la 46 cm deasupra solului. Una dintre platforme va fi patul meu. O

paraşută veche juca rolul de cearceaf şi de pătură. Pereții de stuf ne vor feri de vânt şi ploaie şi să sperăm că tavanul nu se va prăbuşi. Panit mi-a pus rucsacul lângă „patul” meu şi a spus că speră că mă voi simți confortabil.

Membrii poliției aeriene atârnaseră o paraşută de culoare portocalie strălucitoare deasupra spațiului dintre cele două colibe şi construiseră o masă de lemn sub ea. Trebuia să fie masa la care se servea cina. Avea şi rolul de sufragerie întrucât stăteam la discuții acolo, dar şi citeam noaptea. O lanternă atârna deasupra mesei.

Cu baia era altă poveste. Ca să faci un duş trebuia să mergi până la un pârâu de munte rece (cu adevărat rece, dar în cele din urmă m-am obişnuit cu el). Te spălai stând în el, cufundat până la brâu. Asta era totul. Căram şi ne încălzeam apă ca să ne bărbierim, deşi eram singurul care se bărbierea zilnic. Latrina, nu chiar atât de departe, dar în altă direcție față de pârâu, era o colibă suspendată deasupra unei găuri în pământ. Nu avea calitatea unei planşete cu o gaură în ea. Trebuia să-ți păstrezi echilibrul ca să nu cazi în gaură. Şi cu asta m-am obişnuit. Uitându-mă în jurul meu, mi-am zis din nou că eram într-adevăr la mare depărtare de Kansas City.

Panit m-a dus în vale să văd satul. Alte 40 de colibe erau suspendate pe un teren plat de munte unde nu se cultivau cereale. Nu existau străzi, ci doar nişte culoare pe care circulai de la o colibă la alta. În mijlocul satului exista o zonă deschisă care avea rolul de piață a oraşului. Când am ajuns acolo un ponei Hmong, evident mascul, încerca din răsputeri să se urce pe o femelă pe care nu prea o interesa această acțiune, iar un grup de copii se hlizeau şi arătau cu degetul spre animale. Nimeni nu a reacționat. Noi ne-am văzut de mers. Eram obiectul unui interes sporit şi mulți ne zâmbeau. Îmbrăcate în veşmintele tradiționale, rochii negre cu fâşii multicolore pe cap şi la închieturile mâinilor, femeile Hmong arătau puternice şi dure. Ca şi bărbații, erau mici de statură şi majoritatea aveau trăsături ascuțite. Porcii şi puii îşi făceau cunoscută prezența, iar poneii erau cele mai mari animale pe

care le-am văzut. Nu creşteau bivoli pentru că nu erau suficient de agili ca să se mişte prin munți (majoritatea cărărilor, am descoperit ulterior, erau înguste şi precare – cel puțin aşa cred eu) şi pentru că tehnica lor de a cultiva orezul nu necesita ajutorul acestui gen de animale. Priveliştile, în aproape orice direcție, ce se zăreau peste valea care se întindea la picioarele noastre erau incredibile.

După prânz, Panit m-a dus să văd pista de aterizare. Ceea ce întreprindeam noi era să mutăm o umflătură uriaşă de pământ din mijlocul unei zone înclinate. Fără această umflătură de pământ, pista se va lărgi cu siguranță. Un grup de săteni săpau cu lopeți şi săpăligi din lemn, şi cărau pământul cu coşuri mai mici, suspendate de un capăt şi altul al unui băț. Aveam nevoie de fapt de un buldozer, dar ne va ajuta şi încărcătura de explozibil.

„Dacă obținem nişte explozibil, terminăm în două săptămâni", a prezis Panit cu încredere. „Ca să aduni pământul, după ce a fost detonat, este mult mai uşor decât să îl sapi".

În ziua următoare Panit mi-a arătat cele cinci avanposturi din jurul satului Ban Na. Formau un semicerc cu fața spre Plaine des Jarres, şi din acea parte ar fi fost plauzibil să apară orice patrulă inamică. Din fiecare avanpost aveai o vedere bună a porțiunilor vestice ale Plaine, o aşezare geografică proeminentă şi neobişnuită, din nordul statului Laos. Cuibărită printre munți, aşezarea este de fapt un platou care ocupă cu un pic mai mult o suprafață de 78 km^2. Situată la jumătatea distanței dintre Vientiane şi granița cu Vietnamul de Nord, este înțesată de păşuni cu iarbă, punctate din loc în loc cu copaci şi curgeri de apă. Străzile pornesc de aici spre Vietnam, spre est, şi spre Vientiane, spre sud-vest. În acest moment, iulie 1962, Plaine des Jarres, numită aşa de către colonialiştii francezi din cauza crăpăturilor enorme ale pământului care erau răspândite pe toată întinderea platoului, se afla în mâinile trupelor Armatei Poporului şi ale

lui Kong Le, a căror conducere o preluase în 1960. Platoul era împânzit de trupele lui Kong Le şi ale Armatei Poporului, ca şi de unități ale comunişştilor vietnamezi. Convoaie de camioane din Vietnamul de Nord soseau regulat în timpul anotimpului secetos, aducând tot felul de provizii pentru aceste unități.

Mă uitam spre Plaine, întrebându-mă dacă existau unități ale comunişştilor vietnamezi acolo. Nimeni nu îşi făcea griji pentru trupele lui Kong Le sau cele ale Armatei Poporului, dar şi noi, şi tribul Hmong, manifestam un respect profund pentru tenacitatea şi duritatea luptătorilor vietnamezi.

Avanposturile noastre erau plasate pentru a observa şi a bloca apropierea acestora de Ban Na dinspre Plaine. Fiecare avanpost avea un adăpost mic şi jos în care Hmong mâncau şi dormeau, ca şi amplasamente pentru puşti-mitralieră şi mortiere. Cam 15 luptători de gherilă Hmong le manevra pe toate. Panit, omul armelor, un ofițer Hmong şi cu mine am ajuns la fiecare luptător. În mod evident eram aşteptați, căci toți stăteau „drepți” lângă armele lor. Le-am fost prezentat. Câțiva dintre Hmong vorbeau franceză. Le-am inspectat aplasamentul şi armele. Nu se ştie din ce motive, distanța față de țeava de recul a mitralierelor de calibru 50 mm era neglijată în mod frecvent şi aproape întotdeauna trebuia ajustată. În acest stadiu de început, Hmong nu acordau prea mare atenție acestui detaliu, dar era o problemă serioasă. Fără să intru în prea multe amănunte (nu am mai văzut o mitralieră de calibru 50 mm de foarte mult timp), din cauza reculului, se poate ajusta această distanță doar din trei clicuri, folosind o uneltă specială. Fără ajustarea corectă, cartuşele explodate ar putea să nu fie eliminate corect, iar mitraliera ar putea să se blocheze. Mitraliera de calibru 50 mm este o armă cu care nu este de glumit. A fost folosită prima dată în Laos şi Vietnam ca armă de apărare în teritoriu. Nu este uşor de transportat. Dacă se blochează în timpul unui atac asupra avanpostului, va constitui un moment care va distrage atenția apărătorilor.

Ne-am uitat şi pe hărți ca fiecare să mă lămurească de ce fiecare avanpost era plasat acolo unde era plasat, am discutat câteva minute şi ne-am văzut de drum. Am plecat dimineața devreme şi nu ne-am întors decât după asfințitul soarelui – o zi lungă. Din fericire, întrucât nu eram obişnuit încă, nici cu altitudinea, nici cu traseurile din munți, în ziua aceea nu am mers încontinuu mai mult de o oră, restul timpului au fost perioadele petrecute la fiecare avanpost.

Viața mea în Ban Na avea şi câteva aspecte pozitive. Zilele treceau săpând la pista de aterizare, antrenând pe cei din tribul Hmong şi mergând la avanposturile din apropiere şi în satele mici. Toate zilele erau la fel, sfârşiturile treceau fără nimic notabil şi deseori uitam şi în ce zi a săptămânii ne aflam. Serile ne strângeam împreună şi vorbeam, dar comunicarea era dificilă, pentru că numai Panit vorbea o engleză bună şi nici unul dintre membrii Poliției Aerului nu vorbea franceză. Satul se cufunda în tăcere după ce soarele apunea şi nu coboram prea des în el.

Cina era întotdeauna o aventură, pentru că încercau să prepare feluri de mâncare care să îmi placă. Nu prea existau multe opțiuni: bucăți de carne de pui sau porc (câteodată carne de vită sau de cal), orez fiert pentru că nu erau adepții orezului cleios, cu legume crude, fierte sau coapte deasupra unui foc de lemne. La cină discutam întotdeauna despre ce vom mânca. Mâncarea era întotdeauna condimentată, foarte condimentată, căci şi thailandezilor şi celor din tribul Hmong le plăceau ardeii roşii usturați. La început mi s-a părut atât de usturată, că nici nu am putut să o mănânc. Dar m-am obişnuit şi cu asta. De obicei ne culcam devreme, în parte datorită oboselii acumulate în timpul zilelor active pe care le desfăşuram în aer liber, şi în parte datorită faptului că nu prea aveai altceva de făcut. Deseori mai citeam o bucată de timp sau studiam hărți, dar niciodată nu stăteam prea mult aplecat asupra lor. Întotdeauna dormeam bine.

Scopurile noastre erau unele extrem de simple şi elementare. Ne aflam acolo ca să-i ajutăm pe cei din tribul

Hmong, în orice fel puteam, să-şi apare teritoriul. În cazul acesta teritoriul era format din satul Ban Na şi sectorul din imediata apropiere a acestuia – adică înspre vestul regiunii Plaine des Jarres. Ban Na nu era chiar o regiune, voi afla mai târziu, dar reprezenta un punct important din care puteai supraveghea acțiunile inamicului întreprinse în Plaine. Şi, din moment ce era un sat liniştit, era un loc bun în care să plasezi un puştan nou ca să vadă cum se va descurca. Responsabilitatea mea era să administrez operațiunile echipei mele (nu era o sarcină dificilă din moment ce ei ştiau mai multe decât mine despre ce urma să se întâmple) şi, cel mai important, să joc rolul de legătură cu baza noastră logistică – Pat şi Bill din Vientiane. Ori de câte ori satul sau echipa mea avea de îndeplinit câte o misiune, depindea de mine să văd dacă au dus-o la bun sfârşit. Mă făcea o persoană cheie şi o ştiau cu toții.

Mă întâlneam regulat cu Nai Ban (conducătorul satului, în acest caz era şi un Nai Khong, şeful unui grup de sate) ca să discutăm necesitățile acestuia. Din moment ce majoritatea bărbaților erau luptători acum, activitățile agricole se rezumaseră la cele de bază. Aşa că satul avea nevoie de provizii cu alimente în mod constant ca să suplinească cantitățile insuficiente pe care le produceau. În mod regulat trimiteam cablograme lui Pat şi ceream o încărcătură de orez. Sistemul nostru era uimitor de eficient. Întotdeauna puteam să mă bazez pe răspunsuri prompte la cablogramele mele. Nu trebuia să mă îndepărtez prea mult, căci într-una sau două zile, câteodată în câteva ore, încărcătura sosea. Una sau două sute de saci de orez erau aruncați în zona noastră de aterizare, chiar pe pista de aterizare. Întotdeauna erau incluşi trei sau patru saci de sare.

La începutul derulării programului, am auzit că nişte Hmong săraci încercau să prindă câte un sac de orez dublu de 27 sau 36 kg, aruncat de la altitudine. Rezultatul era previzibil. Erau zdrobiți. Eu nu am văzut întâmplându-se aşa ceva niciodată. Sătenii din Ban Na stăteau departe de zona

unde erau aruncați sacii până când toată încărcătura se afla pe pământ. Mai primeau şi uniforme, bocanci, scule şi orice altceva era nevoie. Până acum, armele şi muniția veneau cu helio-ul, elicopterul sau paraşuta. Unul din motivele pentru care vroiam o pistă mai mare la Ban Na era acela că vroiam să aducem mai multe provizii în sat şi să construim punctele de apărare pentru tribul Hmong în extremitatea vestică a regiunii Plaine de Jarres. Era responsabilitatea mea să aduc toate aceste provizii în Ban Na. Eram de asemenea responsabil cu informarea celor din Vientiane despre activitățile inamicului din vestul Plaine. Trimiteam patrule şi săteni individuali ca să supravegheze mişcările inamicului. Eu trimiteam rapoarte periodice la Vientiane.

În iulie începea anotimpul ploios, aşa că mobilitatea inamicului a fost diminuată considerabil din cauza străzilor impracticabile. Şi noi am rămas fără mobilitate pe străzile din munți, până când începea sezonul secetos în octombrie sau noiembrie. Inamicul nu vroia să captureze luptători Hmong în teritoriul acestora. Ne-a dat ocazia să ne desfăşurăm operațiunile de război tipice trupelor de gherilă: să le lovim punctele de aprovizionare şi să fugim de la locul atacului desfăşurat pe străzile lor. Încă ne aflam la începutul programului nostru şi ne construiam infrastructura, dar acțiunile ofensive sporeau. Următorul obiectiv a fost să intrăm în posesia controlului asupra Plaine des Jarres, şi astfel să slăbim presiunea exercitată de inamic asupra teritoriului Hmong din jurul acestei zone. Era un joc de-a şoarecele şi pisica, care devenea din ce în ce mai periculos pe măsură ce anii ’60 se scurgeau.

Scenariul era întotdeauna acelaşi. Erau puternici şi îi vor împinge în sus, spre munți, pe cei din tribul Hmong în anotimpul secetos, ca apoi să-i atace şi să-i împingă spre vale în anotimpul ploios. În ultimele faze ale războiului, se foloseau şi forțele aeriene pentru a sprijini ofensivele Hmong, dar acest lucru nu s-a întâmplat cât timp eu m-am aflat în Laos.

Panit s-a ținut de cuvânt şi a înlăturat movila de pământ de pe pistă, iar lungimea acesteia aproape că s-a dublat în doar două săptămâni după ce am primit încărcăturile de explozibil. Având în fața ochilor finalul muncii lor, sătenii, majoritatea femei, lucrau sistematic după ce explozibilul le simplificase sarcina şi o parte din atribuțiunile lor se sfârşise mai repede. Totuşi mai exista o mică denivelare a pistei care te obliga să ai un unghi de urcare, dar pilotul de la Air America care venise să o verifice nu a avut nimic de obiectat şi şi-a dat acordul. După ce atingeai pista, rulai un pic, în sus, pe deal, dar ne-a spus că asta ajută avionul să se oprească, iar când cobora dealul, la decolare, era, din nou, un punct pozitiv. „Noi am gândit-o aşa", am mințit, zâmbind. Pista din Ban Na putea să facă față unui Caribou, un avion canadian cu mare stabilitate la viteze reduse, care putea să aterizeze pe piste relativ scurte – nu cu mult mai lungi decât cele folosite de helio-curier. Dar, cu două motoare şi cu o rampă ce se deschidea în afară, avea un gabarit mult mai mare. Aterizarea unui asemenea avion în Ban Na însemna mai multe provizii mai aproape de zona Plaine des Jarres, un pas înainte strategic.

Câteva zile mai târziu, primul Caribou a aterizat fără nici o problemă la Ban Na, chiar având spațiu în plus pentru manevre, după cum mi-a spus pilotul. Stătusem în Ban Na mai puțin de trei săptămâni şi mă adaptasem rapid activităților zilnice, îmi cunoşteam bine sectorul pentru că mă plimbasem prin el, şi eram cu adevărat absorbit şi îmi plăcea activitatea ce o făceam. Simțeam că contribui şi eu la ceva cu adevărat tangibil. O cablogramă din ziua anterioară trimisă de Pat mă sfătuia că ar trebui să mă întorc din nou în Vientiane ca să primesc o nouă misiune. M-am gândit să le cer să se mai gândească, dar mi-am zis că trecusem cu bine proba botezului meu prin foc. Voi fi mutat şi asta era.

Auzisem că Mike Deuel se afla cu Tony Poe în provincia Sam Neua, Ralph era în marginea de est a zonei Plaine des Jarres, iar lui Andre i se dăduse să supravegheze o regiune

din nordul şi estul Plaine. Primisem cu toții niște slujbe avantajoase. Mă întrebam ce va urma.

În drumul de întoarcere de la Ban Na m-am dus direct de la aeroport la biroul lui Pat. Citea telegramele de la Cartierul General pe care nu îl interesau decât prea puțin, căci a considerat binevenită întreruperea provocată de sosirea mea.

„Deci, puştiule, cum a fost în Ban Na?”, m-a întrebat cu un zâmbet pe față.

„Grozav. Am lungit pista şi am avut noroc cu tot sectorul.”

„Ştiu”, a adăugat Pat prompt. „De asta te şi aflai acolo.”

„Echipa lui Panit este de primă mână”, am adăugat.

„Sunt conştient şi de asta”, mi-a răspuns Pat. „Şi Panit te place şi el. Asta este bine.”

„Ei bine, sunt încântat să aud asta, dar trebuie să vă spun că nu este dificil să lucrezi cu acei indivizi. Toți ştiu al naibii de bine ce au de făcut”.

„Dar te-ai întors cu un calificativ mare şi asta este excelent”, a spus Pat. „Îmi uşurezi situația şi îmi place asta”.

„Ce-ar fi să mâncăm de prânz?”, am întrebat. „Trebuie să vă întreb despre ceea ce voi face de acum încolo”.

„Nu mănânc niciodată de prânz. Mă îngraş şi îmi provoacă somn”, mi-a răspuns. „Încă nu sunt sigur unde vei fi trimis în noua misiune. Am o idee, dar vreau să cad de acord asupra ei şi cu Bill.” Apoi a schimbat brusc subiectul. „Cât timp îți va lua să mergi pe jos de la Ban Na până la Plaine des Jarres?”

„Asta nu ştiu”, i-am răspuns, „dar Hmong spun că aproximativ 18 ore. Probabil că îți trebuie o zi întreagă în sens invers. De ce?”

„Pentru că mă gândisem ca noi să mergem pe jos până acolo şi să facem mai mult de o zi, de asta”, mi-a spus Pat. „Devenim din ce în ce mai puternici de fiecare dată.”

„Mi-ar face plăcere să mă întorc acolo, dacă intenționați să faceți asta”, i-am spus.

„Nu chiar acum, puştiule, după o perioadă de timp.”

Am simțit că discuția noastră se terminase şi m-am ridicat să plec. „În regulă, vă voi vedea mai târziu. Când ați putea

avea ocazia să vorbiți cu Bill?”

„Treci pe aici diseară pe la opt. Voi avea un răspuns până atunci. Acum mergi şi te relaxează undeva şi fă un duş fierbinte.”

Vientiane a însemnat o schimbare majoră, după cele trei săptămâni petrecute în Ban Na. La acea vreme, era un oraş „deschis”. Împrăştiat de-a lungul fluviului Mekong (încă cel mai lung fluviu din lume fără nici un pod), învecinându-se cu Thailanda pe celălalt banc, era cel mai mare oraş şi capitala statului Laos. Populația statului care locuia în zonele de câmpie şi în văile joase de-a lungul fluviului, formau majoritatea populației de 3 milioane de locuitori ai Laos-ului. Exista şi un număr mare de străini care trăiau în Vientiane şi în alte oraşe din Laos. Majoritatea străinilor erau implicați în activități comerciale şi printre ei se numărau chinezi, indieni, vietnamezi, thailandezi şi francezi, primii stăpâni colonialişti.

Evident că cel din urmă grup, adică cel al străinilor, era cel care a dat naştere activităților care se dezvoltau în unele părți ale oraşului Vientiane. Şi asta în cea mai mare parte datorită infuziilor puternice de bani şi ajutoarelor umanitare care veneau în Laos ca să ajute statul să reziste amenințării ce venea din Vietnam, dar şi din partea insurgenților săi comunişti; încă mai se puteau face mulți bani în Vientiane, iar aceşti negustori se aflau aici tocmai din această pricină. Nepotismul şi toate tipurile posibile de corupție prosperau. Lucrând discret (uneori chiar deschis) cu politicienii statului Laos şi ofițerii militari, negustorii plasau, oficial, sume imense de bani în buzunarele acestora. Ştiam acest lucru, dar prea puțin vroiau să se înhame la munca colosală prin care să controleze procesul corupției. Trăieşte şi lasă şi pe altul să trăiască, se pare că era motoul pe care îl urma toată lumea din oraş, inclusiv americanii. Puține din ceea ce se întâmpla în Vientiane mă deranjau foarte mult. Eram implicat pe deplin în programul nostru şi vedeam eforturile noastre, independent de mizeria din Vientiane.

Arhitectura clădirilor, numele străzilor, anumite restaurante şi magazine, baruri şi cafenele, şi chiar şi parțial construitul „Arc de Triumf' erau rămăşițe care aminteau de trecutul colonial al oraşului. În alte zile mai bune ar fi putut să fie un oraş mic din sudul Franței. Trist, dar oraşul decădea. Multe străzi erau invadate de gunoaie, şi nici rezidenții şi nici guvernul nu manifestau prea mult interes pentru a le curăța. Cu toate astea era un loc fascinant şi plăcut şi mi-am petrecut destule după-amiezi plimbându-mă prin oraş. În apropiere se aflau nişte cluburi de noapte care făceau nişte afaceri înfloritoare. Iar la câțiva kilometri spre sud şi est exista punctul oficial de frontieră cu Thailanda. Nong Khai, pe malul opus al fluviului Mekong, constituia locul unde călătorii dinspre Hong Kong, ori alte destinații, evitau formalitățile de la granița thailandeză şi treceau în Laos cu barca. De fapt oamenii puteau, şi de obicei chiar aşa şi procedau, să treacă Mekong-ul în orice punct şi în orice moment, provocând furia oficialităților thailandeze.

Ceea ce se întâmpla la nivel politic în Laos ar fi dat apă la moară furiei lui Shakespeare. Ar fi putut să scrie o piesă despre maşinațiunile zilnice şi intrigile care răneau oraşul Vientiane, în particular, şi statul Laos, în general. Un rege fără putere, prinții regali acționau în direcții opuse, politicienii corupți vindeau influență şi poziție, iar ofițerii militari care doreau mită manipulau fără oprire sistemul – toți aceştia ar fi putut să apară într-o piesă intitulată „O tragedie în Asia". Ştiam prea puține din câte transpirau. Şi nici unul dintre colegii mei nu ştia prea multe. Mai rău, nici că se putea să-mi pese mai puțin. Ne aflam acolo cu cele mai nobile intenții. Intenționam să împingem înapoi coarda roşie şi să salvăm Laos-ul; nu numai Laos-ul, dar, dacă cineva credea în teoria dominoului atât de populară la acea vreme, întreaga Asie de Sud-Est. Libertatea şi autodeterminarea nu erau doar noțiuni abstracte. Eram un anticomunist convins, mă opuneam în fapt, oricărui tip de sistem autoritar, şi eram mai mult decât dispus să mă opun acestor tipuri de sisteme oricând şi

oricum aş fi putut. Ajutându-i pe Hmong să reziste şi să-şi asigure nordul statului Laos era un pas în direcția cea bună şi merita tot sprijinul pe care noi îl puneam la dispoziție.

Cu toate acestea, aroganța (şi ignoranța) erau larg răspândite printre americanii care serveau în Laos. „Fă ceea ce vă spunem şi nu vă amestecați", era concepția generală. Nu era o aroganță răutăcioasă, dar odată adoptată, în cele din urmă tot nouă ne făcea rău. Privind retrospectiv, este evident că o înțelegere mai mare a ceea ce se petrecea în Laos ne-ar fi făcut să muncim mai eficient şi poate că ar fi scutit din durerea prin care a trecut țara. Dar subliniez faptul că noi serveam şi sprijineam politica Statelor Unite şi credeam în ea.

Am luat un taxi ca să mă întorc la complex după ce mi-am terminat discuția cu Pat. M-am întrebat uneori la ce se gândeau şoferii de taxi în timp ce mă îndreptam spre centrul țării cu rucsacul, centura şi arma, dar niciodată nu am fost întrebat nimic. Am citit câteva cărți despre creşterea şi plantarea orezului în Asia de Sud-Est, despre varietatea speciilor şi tipurile de munți, ca să pot să am o acoperire solidă, dar nu am avut ocazia să folosesc nimic din ce citisem în nici o conversație.

Am oprit să iau un ziar şi nişte reviste, înfometat după ştiri despre ce se întâmpla în toată lumea. Mă interesau în special discuțiile despre Laos care se aflau în desfăşurare la Geneva. De fapt, primul lucru pe care l-am citit a fost că Acordul de la Geneva tocmai urma să fie semnat. Ştiam că va semnala o schimbare semnificativă în eforturile noastre din Laos. Reprezentantul SUA, ambasadorul Averell Harriman, era pregătit să semneze Acordul promițând că Statele Unite vor scoate din Laos toate trupele, mai puțin personalul diplomatic şi pe cei care acordau ajutor umanitar specific. Comuniştii (Rusia, China şi Vietnamul de Nord) au spus că şi ei vor face la fel, după ce vor pleca americanii. Trebuia să ne evacuăm până la data de 7 octombrie. Ce se va întâmpla? Vom fi trimişi înapoi la Washington? Sper că nu, dar habar nu aveam la ce să mă aştept. Abia aşteptam să vorbesc cu Pat

şi Bill. Cu siguranță ei aveau instrucțiuni de la Cartierul General sau de la şeful din Vientiane. Poate de asta mă scosese Pat din Ban Na şi nu ştia ce voi face în continuare.

M-am spălat şi le-am scris o scrisoare părinților – care probabil că până acum credeau că Asia îl înghițise pe fiul lor cel mai mare. De asemenea am chemat-o pe cameristă să-mi spele toate hainele căci, datorită lipsei de apă caldă şi săpun, nu fuseseră spălate cum trebuie în Ban Na.

Gupul nostru de tineri ofițeri inferiori fusese al doilea care sosise în Laos. Cu patru luni mai înainte, patru ofițeri tineri de la grupa paramilitară de dinaintea noastră sosise în Laos ca primul contingent. Acum erau considerați veterani, cu cele patru luni de experiență la activ. Toți erau repartizați în interiorul țării. Unul dintre ei, Vint Lawrence, s-a întâmplat să fie în Vientiane în seara asta şi ne-a însoțit la cină. Era un obicei standard conform căruia când unul dintre noi, repartizat în interiorul țării, se afla în Vientiane (sau Bangkok), să ne petrecem cât mai mult timp împreună. Aşa cum am sperat, am început imediat să discutăm despre Acordul de la Geneva, după ce ne-am aşezat cu băuturile în față. Şi, aşa cum ne aşteptam, Bill Lair ne-a furnizat o mulțime de informații. Din nefericire, mai erau de luat decizii politice, aşa că nu ştiam exact care va fi viitorul programului nostru din Laos. Dar ştiam că cel puțin până la toamnă trebuia să plecăm imediat cu toții. Acestea erau noutăți binevenite, dar perspectivele păreau totuşi amenințătoare.

După cum se întâmpla întotdeauna, seara petrecută cu Pat şi Bill a fost plăcută. Bill a fost tăcut şi a vorbit mai mult în şoaptă, dar îți dădeai seama că reflecta la problemele apărute şi în momentul în care îşi va expune concluziile cu toții ştiam că erau foarte bine cântărite. Pat avea un exterior nesuferit, dar în realitate era un om foarte grijuliu şi înțelegător. Îşi făcea griji pentru subordonații săi, mai ales pentru „puştanii" pe care îi trimisese în interiorul țării. Amândoi, fiecare în felul său, erau indivizi minunați şi era splendid să lucrezi pentru ei. Înainte de a ne despărți, Pat mi-

a spus să apar a doua zi de dimineață la biroul lui. „Şi adu-ți şi echipamentul”, a adăugat. „Nu vreau să-ți pierzi vremea hoinărind prin Vientiane”. Pentru mine, asta însemna că mă voi întoarce în munți, în interiorul țării, dis-de-dimineață şi erau nişte veşti bune. După cină, m-am dus cu Vint într-un club de noapte, unde timp de câteva ore am băut câteva beri şi ne-am împărtăşit reciproc experiențele din misiune şi alte idei personale. Eram amândoi extrem de mulțumiți de ceea ce făceam.

„Ai auzit de Phou Song?” m-a întrebat Pat când am păşit în biroul lui în dimineața următoare.

„Ştiu că *phou* înseamnă munte, dar cam asta este tot”, i-am răspuns. „Este în regiunea Hmong?”

„Da, acolo este”, mi-a răspuns Pat şi părea mult mai serios decât l-am văzut vreodată. „Este la nord de Ban Na. Ne extindem cu programul până în acea zonă şi am nevoie de tine să te afli acolo ca să organizezi lucrurile. Panit se poate descurca cu Ban Na acum că pista este terminată şi situația este mai stabilă. Phou Song are o echipă a Poliției Aeriene şi vreau să lucrezi cu el ca să extindeți întregul program acolo sus, în munți. Phou Song are şi un conducător de sat dificil şi cred că tu o să te descurci cu el. Aminteşte-ți să asculți.”

„Doar două întrebări. Cine sunt băieții răi care bântuie prin împrejurimile satului Phou Song şi când plec?”

„Pleci în dimineața asta”, mi-a răspuns Pat. „Deocamdată nu este prea multă acțiune, dar sunt îngrijorat de ceea ce au în minte unitățile Armatei Poporului din apropiere. Dar supraveghează-le tot timpul.”

„Care este problema cu şeful satului?”, am întrebat.

„Țâfnos şi lacom”, mi-a răspuns încă o dată Pat, care deseori era un om ce nu făcea risipă de cuvinte.

7.
AL UNSPREZECELEA BĂRBAT
1962

Satul Phou Song era mai mare decât Ban Na şi se întindea pe un platou situat la jumătatea drumului spre muntele după care fusese numit, lângă extremitatea abruptă care cobora direct într-o vale. De oriunde te-ai fi aflat în sat aveai o privelişte spectaculoasă. Datorită spațiului mare deschis de lângă sat şi din spatele acestuia, Phou Song avea o pistă de aterizare frumoasă care suporta un avion cu două motoare. Avea şi o zonă largă unde se puteau lansa proviziile aduse cu avioanele.

Aterizarea noastră a fost o experiență interesantă. Pe măsură ce am redus din altitudine şi am intrat în valea dintre Phou Song şi munții din jurul acestuia, am ajuns cam pe la 900 metri altitudine – bine sub vârful de 2100 metri al satului. Ca să aterizăm, pilotul a cotit-o la stânga, a început să scoată flapsurile (pe un helio-curier operațiunea se făcea manual) şi s-a îndreptat spre pistă. Acum un minut zburam sus, deasupra văii, şi în următorul minut aterizam – un lucru neobişnuit.

Decolările erau un alt tip de experiență şi unora dintre piloți le făcea plăcere să-i sperie pe pasagerii pe care şi-i alegeau ei. Decolau, se îndreptau spre vale şi spre abis şi când prindeau o viteză a aerului suficientă, se foloseau de ea şi aproape se aruncau în gol la capătul pistei de aterizare. În aceste situații, avionul, văzut din celălalt capăt al pistei, pur şi simplu dispărea din fața ochilor. Apoi, când „cădea”, se folosea de viteza aerului şi pilotul urca deasupra văii şi ieşea

din ea. Din moment ce se aflau deja la o înălțime de 900 metri când părăseau pista, nu era o manevră periculoasă, dar câştiga atenția unor pasageri inocenți.

Satul era mai în siguranță decât Ban Na din moment ce singurele sarcini pe care le aveau de îndeplinit echipele erau de monitorizare şi blocare a inamicului. Taberele celui mai apropiat inamic (în acest caz trupele Armatei Poporului) se aflau la capătul cel mai îndepărtat al văii. Mulțumită programului umanitar exista un depozit, construit din cherestrea, cu un acoperiş, unde orezul, îmbrăcămintea şi alte materiale care erau distribuite regulat sătenilor din apropiere, erau păstrate. Majoritatea bărbaților din zonă erau luptători şi Phou Song era un punct fierbinte în cadrul programului nostru din zonă.

Conducătorul echipei Poliției Aeriene, Prasert, arăta prietenos şi am avut aceiaşi impresie favorabilă când i-am întâlnit şi pe ceilalți membri ai echipei. Eram sigur că va fi uşor să lucrez cu el. M-am instalat şi apoi, însoțit de Prasert, am făcut o plimbare prin sat. Era construit pe un teren mai plat decât cel din Ban Na şi exista mai multă simetrie. Casa şefului satului era cea mai mare din sat. Şi în interiorul şi în jurul ei existau semne de bunăstare, comparativ cu celelalte case: mai multe animale, unelte şi materiale aduse, evident, din Vientiane. Nu am făcut nici un comentariu față de Prasert, dar am remarcat că şeful satului prospera în aceste vremuri de răstrişte. În următoarele săptămâni am lucrat la Phou Song, am înregistrat ce făcea conducătorul satului şi am concluzionat că era, aşa cum spusese şi Pat, de o lăcomie absolută (mai mult decât iritabil). Era un om care cu greu se implica în alte acțiuni decât cele care priveau cuibul său. În timp ce mă aflam acolo, am putut să controlez atitudinea acestuia, dar nu aş putea spune ce s-a mai întâmplat după aceea.

Erau mai multe de făcut aici decât s-au făcut la Ban Na. Existau şi meseriile de rutină ca logistica şi antrenamentul, dar acum eram obligat să mă deplasez mai mult prin

împrejurimi. Ca să fac asta, am cerut prin telegrame, în mod regulat, ajutor pe calea aerului. La început, Prasert, mă însoțea, dar, după ce m-am familiarizat cu noua regiune, deseori m-am deplasat singur. În aceste ocazii, succesele mele depindeau în mare parte de disponibilitatea vorbitorilor de franceză şi engleză. În satele pe care le-am vizitat, am discutat despre ceea ce fac unitățile inamicilor din apropiere, ca şi despre nevoile, de toate felurile, ale sătenilor. Le furnizam absolut orice, de la arme şi muniții, până la manuale de şcoală, medicamente, orez şi sare, uniforme, materiale de construcții şi bani. Pentru unele din aceste lucruri nu eram decât un intermediar sau un mijlocitor. Făceam aranjamentele pentru o livrare şi în alt sat. Cu toate că făceam asta destul de des, primeam mai puține rapoarte despre activitatea inamicului decât îmi doream, dar întotdeauna existau cereri de alimente.

Nu se întâmpla regulat, dar câteodată nu exista nici un avion disponibil sau nu exista nici o pistă de aterizare prin apropiere. În aceste situații apelam la o patrulă Hmong şi la câțiva membri ai Poliției Aeriene şi mergeam pe jos. Limitam aceste plimbări la distanțe care puteau fi acoperite în mai puțin de două zile. Distanțele mai mari de atât îmi ocupau mult prea mult timp. Aceste excursii erau solicitante şi fizic şi psihic. De la Phou Song, din nefericire, cea mai mică parte a călătoriei o desfăşuram pe linia vârfului muntos. În rest tot urcam şi coboram. Am sosit în sat la mijlocul anotimpului ploios, iar furtunile au făcut cărările muntelui noroioase şi alunecoase. Erau zile provocatoare şi toată lumea mă observa ca să vadă cum se descurcă *farang*, străinul, cu cărările de munte, dar întotdeauna m-au ajutat ca să îmi fie cât mai uşor posibil. (După primele mele expediții am schimbat puşca M-1 cu o carabină mai uşoară. Nu aveam nevoie de opțiunea de a trage la distanță, întrucât pe aceste cărări nu puteai să vezi niciodată mai departe de următoarea mişcare sau cotitură.) Soldații Hmong, toți fiind mai scunzi decât mine, cărau

rucsaci, plus arme, mâncare şi apă. Niciodată nu am încetinit ritmul, sunt sigur de asta.

Într-o dimineață, cinci tineri Hmong, Prasert şi cu mine, am plecat devreme şi ne-am îndreptat spre un sat mic care nu avea o pistă de aterizare. Nu plouase de câteva zile, dar era soare şi umed – chiar şi la 900 m altitudine – iar aerul era greu respirabil. Înaintasem constant pe o cărare dificilă şi ne pregăteam să ne oprim ca să mâncăm de prânz, când am ajuns la un pârâu micuț. Câteva ochiuri de apă ne făceau cu ochiul şi ne-am gândit cu toții că o mică bălăceală înainte de a mânca ne-ar prinde bine la toți şi ne-ar înviora. Toți eram morți de cald şi transpirasem şi încă ne aflam într-o zonă sigură, aşa că pericolul patrulelor inamice era minim. În orice caz, pusesem un Hmong să stea de pază ca să ne anunțe dacă apărea vreun vizitator neaşteptat.

Tinerii Hmong se aflau în apă şi a durat câteva secunde cât am căutat un loc în care să îmi las arma. M-am grăbit, dar am fost singurul care a intrat în apă ultimul. Prasert şi cu Hmong stăteau deja în apă până la gât într-un ochi. Intrasem în apă până la glezne şi încercam să găsesc un drum spre ochiuri, ca să intru şi eu de tot, când a sosit un alt tip de vizitator neaşteptat. Un şarpe aluneca dus de curentul apei. Era subțire şi avea cam 46 de cm lungime. Nu aveam idee ce specie de şarpe era şi cât de periculos putea fi. Nici nu ştiam cum ajunsese acolo. Totul se petrecuse într-o fracțiune de secundă. Imediat ce l-am observat, şarpele a văzut ceva de care să se agațe ca să se salveze – chiar piciorul meu stâng, undeva deasupra gleznei. Nu-mi plac şerpii şi m-am speriat ca naiba. Am țipat şi am început să scutur din piciorul stâng ca să scap de şarpe. Piciorul meu era alunecos. Şi şarpele era alunecos şi nu a putut să se mențină pe el. Cu toți ochii îndreptați acum spre mine, după țipătul pe care l-am scos, restul grupului a văzut şarpele zburând într-o direcție şi pe mine pierzându-mi echilibrul şi căzând pe spate într-unul din ochiurile de apă mai mici. Şarpele aterizase în apa care curgea rapid şi a fost cărat la vale de curent. Prasert şi tinerii

Hmong au găsit scena extrem de amuzantă şi au izbucnit în râs. Stăteam în picioare, m-am înclinat adânc în faţa publicului meu şi am sărit într-un ochi mai mare.

Am ajuns la destinaţia noastră la câteva ore după masa de prânz (constând din felii de carne uscată şi orez cleios) şi am fost întâmpinaţi, ca de obicei, de conducătorul satului. În calitate de oaspete de onoare, am primit felii de fructe şi o băutură preparată de cei din neamul Hmong. Avea un gust oribil, dar nu puteai să o refuzi, trebuia să o bei. Conducătorul satului ne-a explicat în următoarea oră care sunt nevoile satului său şi cât sunt de dornici să lupte ca să-şi protejeze ţara de comunişti. M-am oprit să-l întreb ce este un comunist în accepţiunea lui. Distanţa faţă de Phou Song era mult prea mare ca să mai facem o călătorie de o zi de recunoaştere a împrejurimilor, aşa că, după cum am plănuit, am luat masa de seară cu ei şi ne-am petrecut noaptea în acest sat.

Ne-am înapoiat pe aceiaşi cărare, aşa că am traversat acelaşi pârâu la câteva ore după ce am părăsit satul. Nimeni nu a mai sugerat să mai facem o baie. Oricum au râs şi au glumit pe seama mea, iar unul dintre tinerii Hmong chiar a imitat mişcarea mea din picior în timp ce încercasem să înlătur şarpele. Ne-am continuat coborârea şi traversam la nivelul pământului, când a început să plouă; nu ploua torenţial, dar turna neîntrerupt. A plouat toată ziua, iar drumul înapoi spre Phou Song era tot mai monoton. Eram fericit că mă încălţasem cu ghetele de junglă întrucât tălpile lor aveau aderenţă bună la sol. Cu toate astea căţăratul pe o potecă de munte oarecum abruptă, pe timp de ploaie, era un lucru neplăcut. Ne-am oprit de câteva ori ca să ne odihnim, dar doar pentru scurte perioade de timp. Nu mâncasem nimic la prânz, sperând să ne întoarcem înapoi în sat cât mai curând. Am sosit în sat după-amiaza devreme. Toţi eram uzi până la piele, obosiţi şi înfometaţi. La altitudinea din sat, am simţit un pic de umezeală şi răcoare, dar nu le-am acordat atenţie. M-am uscat, mi-am schimbat hainele şi am stat pe

lângă foc, sorbind ceai. A doua zi mă simțeam rău. Se pare că era mai mult decât o simplă răceală.

Pe măsură ce ziua trecea, mă simțeam din ce în ce mai rău. Până la amiază, aveam frisoane şi febră şi nu puteam să mănânc nimic fără să vomit. Nu am ieşit din coliba mea. Prasert mi-a adus supă şi ceai fierbinte. Până seara eram extrem de slăbit şi mă ridicam cu greutate ca să merg la toaleta din apropiere. Am discutat cu Prasert şi am decis că cel mai bine ar fi să chemăm un avion a doua zi ca să merg la un doctor în Vientiane şi să iau nişte medicamente. Medicul Poliției Aeriene mi-a dat aspirină, dar nu ştia ce altceva să-mi facă. Am dormit puțin, iar în dimineața următoare mă simțeam chiar mai rău.

Vremea se menținea neschimbată şi ne uitam la norii grei şi întunecați şi la ploaia periodică. Prasert trimisese un mesaj noaptea trecută şi aşteptam răspuns de la Pat. Ne scrisese că erau îngrijorați de starea mea şi că vor trimite un avion, de îndată ce va fi posibil, ca să mă ducă la un doctor. Vremea rea de pe tot cuprinsul nordului Laos-ului amânase cursele. „Vom veni când vom putea", se sfârşea cablograma.

În sat se dusese vorba că eram bolnav. Nu aveau cu ce să mă ajute nici unul dintre ei, dar sătenii şi-au exprimat îngrijorarea, iar conducătorul satului a trecut să mă vadă. Am încercat să am o înfățişare curajoasă. „Mâine mă voi simți mai bine", i-am spus. Nu a vorbit prea mult, dar m-a studiat cu atenție.

Mai târziu, în acea dimineață, a venit să mă vadă vraciul satului. Prasert era neliniştit şi mi-a imprimat şi mie această stare.

„Trimite-l înapoi", i-am spus lui Prasert.

„Nu este chiar aşa de uşor", mi-a răspuns el.

„Adică ce vrei să spui?", l-am întrebat. „Spune-i că o să merg la doctorul meu imediat ce un avion poate să ajungă aici. Chiar nu există nimic care să mă poată ajuta. Şi sunt obosit."

Am observat că lui Prasert nu-i venea chiar aşa de uşor să se întoarcă la vraci. „Şeful l-a trimis”, mi-a zis Prasert. „Nu putem să fim atât de nepoliticoşi încât să nu-l lăsăm să înlăture spiritele rele care te bântuie. Nu va pleca.”

„Spiritele rele? Nu fi bleg, am febră.” Mă gândeam că vom fi obligați să acceptăm gestul conducătorul satului. Prasert mă privea. „Bine, bine, dar nu o să iau nici un leac de la el.”

Prasert i-a explicat vraciului acest lucru şi acesta a dat din cap.

Era îmbrăcat în portul tradițional Hmong – pantaloni lungi negri şi cămaşă neagră cu o centură de piele – avea părul lung şi o eşarfă colorată în jurul gâtului. Pe umăr avea o trăistuță de piele, pe care a dat-o jos şi a aşezat-o pe podea, după ce Prasert i-a spus că poate să mă „trateze”. Din săculeț a scos două tigve cu semințe de orez şi fasole. Din anumite motive Prasert a ieşit din colibă, unde nu mai rămăsese decât vraciul şi cu mine.

Descânta în şoaptă pe măsură ce scotea alte lucruri din trăistuță. Nu am putut să văd ce erau, căci stătea în picioare la capătul patului meu, iar lucrurile se aflau pe pământ. Nu mă privea niciodată direct şi ochii lui păreau un pic sălbatici. Încă mai aveam febră, eram obosit şi slăbit, cu siguranță nu aveam nevoie de acest individ care-mi făcea mizerie la picioarele patului. De ce eu? Mi-am zis în gând.

Deodată a început să incanteze cu voce tare şi se clătina în timp ce scutura cele două tigve. Am fost luat prin surprindere şi m-am ridicat pe jumătate în pat. Nu-mi acorda nici un fel de atenție, ci doar făcea incantații. Acum eram foarte îngrijorat pentru că mi-am amintit că citisem despre vraci într-o carte, la Cartierul General, în timp ce ne pregăteam să venim în Laos. Amintirea era foarte vie. Rostea incantații ca să mă însănătoşească şi cu siguranță credea că motivul bolii mele era coliba spiritelor rele.

Citisem că nu exista nici o religie organizată printre triburile din munți şi multe dintre ele erau atee. Spiritele erau o parte importantă a credințelor acestora şi, în timp ce

încercau să-l vindece pe cel bolnav, vracii le alungau ori de câte ori era posibil. Când încercările lor nu dădeau rezultate, se ştie că săreau peste bolnav (în acest caz eu) şi îl înjunghiau de repetate ori ca să facă găuri prin care spiritele rele să părăsească trupurile posedaților. E posibil să se întâmple asta? Ce pot să fac? Unde naiba este Prasert?

Nu ştiu cât timp mi-au trecut aceste întrebări prin minte, fiind slăbit şi obosit, uitându-mă la el cu atenție, iar vraciul rostea incantații şi îşi mişca tigvele. Va încerca oare să mă înjunghie? Categoric m-aş fi luptat cu el. Carabina mea era pe perete. Nu puteam să-l împuşc. Începusem să delirez şi cred că mi-am pierdut cunoştința de câteva ori. De fiecare dată când eram lucid, mă concentram asupra lui. Rostea incantații în continuare. Medicul taberei a intrat să-mi dea nişte aspirină şi i-am spus să-l trimită înăuntru pe Prasert. „Cât timp mai durează?" l-am întrebat. Prasert mi-a spus că este seară acum şi crede că vraciul va pleca curând. Evident îmi pierdusem cunoştința de nenumărate ori pe durata întregii zile.

„Nu mă lăsa singur până când nu pleacă", i-am cerut lui Prasert.

„În regulă, domnule, voi rămâne", mi-a răspuns.

Imediat după aceasta a urmat marele final. Vraciul devenise foarte agitat şi îşi rostea incantațiile mai repede şi mai tare. Şi în loc doar să se mişte pe loc, se mişca în jurul patului, ceea ce m-a speriat la început. Apoi a tăcut brusc, pe jumătate aplecat în direcția mea, şi a plecat. Eram extrem de uşurat. Vraciul nu făcuse nimic altceva decât să-mi distragă atenția de la febra care în realitate nu scăzuse. Prasert a insistat să mănânc nişte supă şi orez fiert.

Când m-am trezit în dimineața următoare am descoperit că febra dispăruse. Mă simțeam slăbit, dar şi înfometat. M-am îmbrăcat şi am ieşit afară. Nişte săteni au trecut pe lângă coliba mea şi au văzut că-mi revenisem. Sunt sigur că vraciul primise credit deplin pentru refacerea mea.

I-am scris un mesaj lui Pat ca să-i liniştesc în legătură cu starea mea. Nu mă simțeam prea grozav şi mi-am petrecut restul zilei odihnindu-mă. După-amiază a venit conducătorul satului să mă vadă. Nu mi-a spus nimic, dar îmi imaginez că îşi spunea ce inspirat fusese să trimită vraciul. Trecuseră trei zile de când mă îmbolnăvisem. În noaptea aceea vremea s-a schimbat şi devreme, în dimineața următoare am auzit sunetul unui elicopter micuț care se apropia. Cu toate că începusem să mă simt mai bine căci dormisem un somn bun în timpul nopții, era un sunet binevenit şi aşteptam cu nerăbdare să mă vadă un doctor american mai târziu, în acea zi.

După câteva zile petrecute în Vientiane, mă simțeam ca nou şi eram nerăbdător să mă întorc în munți la regiunea mea. Doctorul a spus că probabil a fost un tip de „febra puilor" de care mă contaminasem. Dumnezeu ştie de unde. Am zburat înapoi în interiorul țării şi am descoperit că lucrurile se precipitaseră în Phou Song. Antrenamentele se desfăşurau în continuare, iar câteva patrule inspectau zona din estul regiunii noastre. Uneori le dădeam drumul din aer proviziilor de care patrulele aveau nevoie. Paraşutarea proviziilor cerea o coordonare sporită ca să fi sigur că lăsai proviziile cui trebuia şi, în acelaşi timp, să laşi căi deschise patrulelor ca să ajungă din nou la zone sigure, după ce această operațiune le-ar fi indicat patrulelor şi inamicilor poziția lor. Cei din Poliția Aeriană îşi făceau treaba bine, iar eu veneam doar să îi ajut.

La scurt timp după ce m-am întors la Phou Song, am programat un avion ca să mă ducă în trei sate din regiunea noastră. La unul din sate, am remarcat că un avion se afla deja la sol. Nu era nimic neobişnuit din moment ce uneori aveam aceleaşi nevoi cu regiunile din vecinătate şi doar ne uneam eforturile ca să fim cât mai eficienți. Când am aterizat, Vint Lawrence stătea în picioare lângă elicopterul lui şi mă aştepta. Era întotdeauna o bucurie să-ți vezi câte un coleg în

regiunea unde lucrai. Vint colabora îndeaproape cu liderul Hmong, Vang Pao, şi era bine informat în legătură cu ce se petrecea din moment ce el coordona toate activitățile care se aflau sub comanda lui Vang Pao – şi de fapt toată operațiunea Hmong. Şi făcea o treabă grozavă. În timp ce mergeam spre el, am observat o urmă de îngrijorare pe fața lui Vint.

„Hei, Vint, cum stau lucrurile?"

„Nu prea bine, avem o problemă", mi-a răspuns.

„Ce s-a întâmplat? Pot să te ajut?"

„S-a prăbuşit un elicopter. Pilotul s-ar putea să fie rănit. Cred că este Tom Dieffenbach, un băiat bun. Era singur în avion şi nu prea mai avem timp că să ne continuăm cercetările. O patrulă Hmong crede că a văzut în ce parte a lovit muntele."

„Ai trimis vreun mesaj lui Pat?"

„Am încercat să vorbesc cu el, dar nu era în birou. Nu ştiu când vom mai lua legătura cu Vientiane".

Era o situație serioasă. Chiar dacă eram noul venit, cunoşteam codul nescris, dar bine înrădăcinat, pe care îl respectam cu toții. Nu-ți lua mult timp să-ți dai seama în ce consta. Dacă un avion sau un elicopter se prăbuşea, indiferent din ce motiv, se întreprindeau imediat toate măsurile posibile pentru ca echipajul acestuia să fie salvat. Ştiam că dacă ni se întâmpla ceva, colegii noştri vor veni după noi. Regula era aceiaşi pentru toată lumea: ofițerii Agenției, piloții companiei Air America, absolut oricine. Operațiunea de salvare devenea prioritatea cea mai mare, iar celelalte activități se opreau, dacă era necesar, ca să disponibilizeze oameni sau aparate de zbor care să participe la misiune.

„Nu putem să facem nimic?", am întrebat eu.

„Stăteam acolo încercând să hotărăsc ce să fac şi te-am auzit venind", mi-a răspuns Vint. „Mă gândeam că aş putea să iau o patrulă şi să pornesc într-acolo."

„Nici gând. S-ar putea să fie rănit. Voi veni şi eu şi zic să plecăm chiar acum", am adăugat imediat fără să evaluez

posibilele greutăți care vor apărea. „Putem să-i trimitem lui Pat un mesaj şi să-i spunem ce vrem să facem”.

„Nu va fi încântat”, mi-a răspuns Vint. „Noi trebuie să stăm departe de operațiunile riscante”.

„Dar aceasta este o urgență”, puteam să jur că Vint vroia să meargă. Doar vorbea cu el însuşi despre planul de atac. Eram pregătit să-l iau şi pe Vint cu noi pentru că el fusese aici înaintea mea şi ştia mai multe decât ştiam eu. Chiar şi aşa, mi-am zis că ar trebui să încercăm totuşi, chiar dacă, în acele momente, discreția ar fi fost cea mai bună soluție de adoptat.

„Ai dreptate”, a spus Vint. „Pat va înțelege”. A luat o hârtiuță şi a mâzgălit rapid un mesaj pentru Pat. „Noi, Dick şi cu mine, mergem cu o patrulă şi sperăm să-l salvăm pe pilot. Îți voi explica mai târziu.” Avionul lui Vint se întorcea înapoi la Vientiane şi i-am dat mesajul pilotului.

Era dimineața târziu când am pornit la drum. Vint şi cu mine ne luasem doar centurile de comando şi armele. Nici unul din noi, desigur, nu anticipase ce se va întâmpla. Eram îmbrăcat cu echipament de camuflaj, bocanci de junglă şi o cască australiană cu tufe pe ea, care s-a dovedit a fi de valoare pe măsură ce am mers prin munți. Vint, mai înalt şi mai greu, avea de asemenea bocanci de junglă, dar era cu capul gol şi purta o cămaşă cu mâneci scurte. Nu aveam nici mâncare şi nici alte haine în afară de cele de pe noi. Aveam chibrituri într-un buzunărel al centurii mele şi un cuțit. Fiind concentrați pe operațiunea de salvare a pilotului, nu am stat să ne gândim la ce ar trebui să luăm cu noi. M-am gândit că va fi o acțiune rapidă, care nu va dura prea mult.

Ne însoțeau opt membri ai tribului Hmong care aveau şi ei echipamente pe care şi le achiziționaseră după ce şi-au încheiat antrenamentul lor inițial. Nu aveam idee cât de buni erau sau ce fel de experiență ar fi putut să aibă. Păreau încrezători şi ştiau unde mergem. Fiecare avea un săculeț mic şi o bucată de bambus atârnând alături de el. Ştiam că în bambus se fierbea orezul cleios. Când era necesar, bucățile de

bambus erau tăiate şi împărțite pentru a constitui un fel de mâncare. Era un mod eficient de a căra orez gata preparat. Eram conştient de faptul că îl vor împărți cu noi.

Acționam sub impactul stării de urgență, căci ştiam cu toții că pilotul ar putea fi în situația de a avea nevoie urgentă de ajutor. Am menținut un ritm alert şi ne-am odihnit doar de câteva ori. În următoarele ore am coborât un deal, întrucât inițial am urcat valea care se afla sub noi. Hmong credeau că avionul fusese doborât de partea cealaltă a muntelui din fața noastră. De partea cealaltă a văii se aflau posturi ale trupelor Armatei Poporului, aşa ni se spusese, aşa că un elicopter de salvare nu ar fi fiabil. Între zona dintre munte şi vale se afla un teritoriu al nimănui. Vint şi cu mine nu scoteam o vorbă. Am continuat să coborâm, spre baza văii. Am simțit imediat că aici era o altitudine mai joasă decât în oricare alt loc din ținutul Hmong în care mai fusesem până acum. Jungla era deasă. Exista un fel de cărare, dar era puțin folosită, iar rădăcinile plantelor crescuseră într-atât încât aproape că o închisese. Trebuia să traversăm valea şi să ne cățărăm pe muntele din fața noastră înainte de a ajunge la avionul căzut. Un Hmong cu o macetă în mână a preluat conducerea, iar noi l-am urmat îndeaproape.

Auzisem de lipitorile din jungla din Laos, dar niciodată nu am văzut vreuna. Vint văzuse şi mi-a făcut o instrucție rapidă legată de procedura pe care trebuia să o urmăm. Fi atent la lipitori, mi-a spus. Fiecare este atent la ceea ce se află în fața lui şi la spatele celui care îl precede. Ultimii doi din şir îşi vor schimba frecvent pozițiile. Era simplu, dar extrem de important pentru că lipitorile pot deveni o problemă dacă îți provoacă o infecție. Şi nu îi trebuie mult ca să se dezvolte în aceste condiții umede şi pline de abur cu care aveam de-a face acum.

Cărarea era mai bună decât păruse la început, dar încă mai existau multe rădăcini şi ramuri pe care trebuia să le doborâm ca să înaintăm, aşa că ne-a luat timp tot cotind şi aplecându-ne. Multe ramuri ne loveau din spate imediat ce

treceam pe lângă ele. În mod ciudat, aici mă simțeam mai vulnerabil decât mă simțisem în munți unde trăia şi stăpânea tribul Hmong. Pe măsură ce înaintam eram tot mai tensionați. Nu vorbeam deloc. Căldura ne hărțuia şi simțeam transpirația alunecându-mi pe spate şi pe stomac. Datorită densității junglei era greu să spui cât de mult înaintasem spre muntele pe care trebuia să-l escaladăm. Am ajuns lângă un pârâu şi am băut cu toții cantități imense de apă rece şi cristalină. Nu aveam nici un bidonaş cu mine, şi nici Vint nu avea, aşa că depindeam de puțina apă pe care o aveau cei din patrula Hmong şi de apa din pârâurile pe lângă care treceam. Din fericire, apa fiecărui pârâu pe lângă care treceam era curată şi bună de băut. Ne făceam câteva griji să nu ne îmbolnăvim.

Am traversat pârâul şi, încă o dată, mă bucuram că aveam bocancii de junglă. Cel care concepuse micile găuri din talpă şi căptuşelile care permiteau aerului să circule, sau în cazul acesta apei să fie pompată afară, ar trebui să primească un premiu. În curând terenul începuse să formeze o pantă ascendentă şi mi-am dat seama că începea cățăratul.

Se făcuse după-amiază. Pe măsură ce urcam, jungla rămânea în urmă şi maceta şi-a găsit şi ea liniştea. Aerul devenise mai puțin umed şi mai puțin încărcat. Şi eu eram mai relaxat, dar starea de urgență ne însoțea continuu. Ne-am oprit zece minute să ne odihnim, căci mersesem destul de dimineață, de când pornisem la drum. Şi eu şi Vint ne aflam într-o formă bună şi nu aveam probleme să ținem pasul cu Hmong. Speram să găsim şi pilotul şi avionul, înainte de căderea nopții, dar nu puteam fi siguri de asta. În asemenea situații era dificil să estimezi situația, ca să nu mai vorbesc de faptul că locația exactă a avionului nu era cunoscută.

Am parcurs şi ultima parte a drumului şi am început să urcăm pe munte. Nu poți să te grăbeşti când urci, dar poți să menții un ritm constant şi noi asta am făcut. Ne-am oprit de câteva ori şi am mers timp de trei ore până la căderea serii. Era clar că nu o să-l găsim pe pilot în acea zi şi am căutat un

loc unde să ne petrecem noaptea. Ne aflam sus, deasupra văii, dar pentru că soarele apusese era mult mai răcoare, mai ales că hainele erau umede de transpirație. Am căutat un luminiş şi la extremitatea acestuia am văzut o colibă, unde am decis să înnoptăm. Patru membri ai tribului Hmong au luat-o cu grijă înainte ca să se asigure că nu era nimeni în apropiere. Nu era nimeni. Coliba nu era întreținută, ceea ce nu era de mirare căci fusese probabil abandonată cu mult timp în urmă, dar avea un acoperiş şi pereți şi ne convenea la momentul acela. Totul părea să amintească de un sat mic Hmong.

Aveam o privelişte drăguță cum ne uitam deasupra văii şi probabil că fusese un loc plăcut în care să locuieşti. Am intrat în colibă, dar nimeni nu s-a aşezat jos. Prima noastră prioritate era să curățăm locul cu mare atenție de lipitori. Am curățat fiecare haină şi apoi le-am agățat de un cadru vechi. Mi-am scos tricoul şi mi-am verificat şi partea superioară a corpului. Era curat. Mi-am ridicat brațul ca să mă uit la subrațul drept şi am fost şocat şi dezgustat să văd o lipitoare cum se înfipsese în pielea brațului meu. Nu am simțit nimic şi încă nu simțeam.

O lipitoare se înfipsese sub pielea mea, ca şi cum ar fi avut doi colți, şi începuse să sugă sânge. Dinții conțineau o substanță care amorțeau zona unde se înfigeau şi nu mai simțeai nimic. Această urâtă creatură sugătoare de sânge îmi picase pe umăr sau gât şi scăpase controlului partenerului Hmong care mergea în urma mea şi îşi făcuse drum până la subrațul meu. Îmi amintesc că în junglă îmi împinsesem casca spre spate şi probabil că atunci îmi alunecase pe spinare. În Laos exista o metodă specială prin care scăpai de o lipitoare. Trebuia să lipeşti ceva cald de tine – un chibrit sau un cărbune încins în foc. Lipitoarea, simțind căldura, se strânge ca o minge, îşi extrage dinții din piele şi cade jos. Folosind această tehnică se exclude posibilitatea ca dinții să se rupă şi să rămână în piele, ceea ce ar spori riscul unei infecții. Aşa că nu trebuie să apuci lipitoarea şi să o smulgi de

pe tine, căci lucrurile s-ar putea complica. Toate astea au, desigur, o logică.

Dar eu am acționat din reflex, fără să mai mă gândesc deloc. Şi totul s-a petrecut instantaneu. În momentul în care am văzut lipitoarea la subțioara mea, am apucat-o, am smuls-o şi am aruncat-o pe pământ. Apoi am strivit-o cu piciorul. Fiind plină cu sânge, sângele meu, s-a terciuit şi a devenit o baltă mică şi roşie de sânge. Ei bine, a fost o mare prostie din partea mea, mi-am zis şi m-am uitat la Vint.

„Să sperăm că nu te vei infecta", mi-a zis. „Dă-mi voie să arunc o privire".

„Un lucru al naibii de urât. Nici nu vreau să-mi amintesc", i-am zis.

Vint s-a uitat la subțioara mea şi mi-a spus: „Se pare că au ieşit şi dinții. Cu toate astea nu ar fi o idee rea să înghiți câteva pastile de tetraciclină când ne întoarcem la Vientiane". (Tetraciclina era singurul antibiotic pe care îl foloseam cu toții la acea vreme. Doctorii o prescriau aproape pentru orice.)

„Ai găsit vreun dinte?", l-am interogat pe Vint.

„Nu, eşti curat", mi-a răspuns. Se pare că am fost singurul care a găsit o lipitoare. Drept urmare, tânărul Hmong care mersese în urma mea s-a curățat frecându-se bine, de bucurie că scăpase de lipitori.

„Păcat că nu am ajuns până la locul accidentului", i-am spus lui Vint, schimbând subiectul. Stăteam separat de ceilalți, după ce ne îmbrăcasem şi ne încălțasem.

„Mda, şi mie îmi pare rău. Dar probabil că o să-l găsim mâine la prima oră. Între timp, asta ne va fi casa pe timpul nopții. Avem ceva de mâncat?"

„Nimic", i-am răspuns. „Poate că li se vor face milă de noi celor din trib." Dar, întrucât plecasem fără un preaviz mai lung, nici ei nu apucaseră să ia prea multe.

„O să găsim noi ceva, sunt sigur", a adăugat Vint. Şi am şi găsit. Liderul patrulei Hmong ne-a dat câte o porție de orez cleios. Asta era tot ce aveau şi ei şi le-am fost recunoscători că cel puțin aveam ceva de mâncat. Nu aveam nimic de băut

şi m-am gândit să refacem drumul până la ultimul pârâu pe lângă care trecusem. Până acolo, s-ar fi întunecat de tot şi, oricum, ar fi fost un lucru nebunesc şi prostesc. Ulterior a intrat un Hmong şi ne-a dat câte un castravete. Îi găsise crescând în sălbăticie, într-o zonă care probabil că fusese cultivată de sătenii care locuiseră aici. Nu mi-au plăcut niciodată castraveții, dar acesta mi-a plăcut şi era şi zemos şi de atunci i-am agreat pentru întotdeauna.

Coliba era strâmtă şi înghesuită, aşa că am hotărât că vom dormi afară. De unde stăteam întinşi pe pământ, puteam să avem o vedere panoramică a văii. Era o noapte senină şi pe cer se vedeau stelele. Puteam să zăresc conturul munților din apropiere. În ciuda faptului că tensiunea şi kilometrii parcurşi pe jos mă epuizaseră până la ultimul os, nu am adormit imediat.

În timp ce stăteam întins fără să mă uit la ceva anume, m-am gândit la situația în care mă aflam, unde mă aflam şi ce făceam în acea țară. Răspunsurile nu m-au deranjat deloc. Mă aflam în Laos, mai izolat şi mai vulnerabil decât am fost vreodată în viața mea şi făceam ceea ce consideram că este bine şi corect. Nu regretam nici o decizie pe care o luasem până atunci şi mă simțeam norocos că aveam şansa pe care numai câțiva o aveau ca să îşi dea seama de diferențele dintre opțiuni. Aveam încredere, poate fără motive întemeiate, că voi fi în stare să mă descurc orice s-ar fi întâmplat şi că vom găsi avionul prăbuşit. Zece bărbați tineri îl vor găsi şi îl vor salva pe cel de-al unsprezecelea bărbat, pilotul. De asta eram sigur. Trebuia să-l salvăm. Încercam să nu mă gândesc sau să evaluez ceea ce ar fi putut să întreprindă şi inamicul. Poate că eram extrem de încrezător. Totuşi mă întrebam ce va aduce ziua următoare. Apoi am adormit, buştean, pe pământ, alături de o colibă, în unul din munții din nordul Laos-ului.

M-am trezit devreme de dimineață, o dată cu răsăritul soarelui. Însoțitorii noştri se plimbau prin preajmă. L-am trezit şi pe Vint, care dormea lângă mine, şi ne-am ridicat amândoi. Mă simțeam bine, per total, numai că îmi era foame

şi sete. Întotdeauna plini de resurse şi atenți la ce se întâmplă în jurul lor, cei din tribul Hmong întreprinseseră câteva acțiuni la primele ore ale dimineții ca să facă rost de mâncare şi băutură. Noaptea nu făcusem nici un foc, dar de dimineață au considerat că ne aflăm în siguranță şi au aprins un foc mic în spatele colibei. Au făcut şi un ceai din frunze pe care le-au scos din săculețul lor, aşa că am băut ceai fierbinte. Nu eram nici un iubitor de ceai, dar ceaiul acesta avea un gust grozav. Şi am mai mâncat o porție de orez cleios – încărcătura cuiva din patrula Hmong va fi azi mai uşoară.

Am început să urcăm muntele din nou. Acum panta era mai puțin abruptă pe măsură ce ne apropiam de munte şi de linia abruptă a prăpastiei. Era tot mai uşor de mers. Eram doar opt acum pentru că doi dintre Hmong plecaseră în recunoaştere cu o zi înainte. Pe măsură ce înaintam, eram izbit de faptul că şi eu şi Vint depindeam din ce în ce mai mult de cei din tribul Hmong. Nu aveam idee unde căzuse avionul şi nici nu aveam indicii cum să ajungem acolo şi să ne întoarcem înapoi. Ştiau asta, dar şi ei se bazau pe sprijinul pe care noi îl ofeream, putând să chemăm ajutoare. Exista un respect reciproc imens şi multă încredere. Trebuia să ne facem cu toții meseria. Ştiam că Hmong îşi vor îndeplini obligațiile şi eram al naibii de sigur că şi Vint şi eu ni le vom respecta pe ale noastre.

Cam la o oră sau două, după ce am plecat la drum, ceilalți doi membri ai patrulei au apărut înapoi. După felul cum arătau fețele lor ştiam că veştile erau proaste. Vorbeau neliniştiți cu liderul patrulei şi apoi acesta ne-a povestit şi nouă în franceză. Pilotul era mort. Probabil murise din cauza impactului, căci botul avionului fusese zdrobit. Nu fusese nici un incendiu. În cele din urmă cel de-al unsprezecelea bărbat nu supraviețuise.

Mai erau şi alte veşti proaste. Cu mult mai la vale de ei, au observat mişcări ale trupelor Armatei Poporului şi probabil că se îndreptau spre vârful muntelui, din direcția opusă, ca să verifice zona unde se prăbuşise avionul. Nu aveam idee cam

câți indivizi veneau, dar pilotul fiind mort (cei doi Hmong ascunseseră corpul departe de zona unde se prăbuşise ca să putem să ne întoarcem mai târziu) era prudent din partea noastră să ne retragem. Întotdeauna ne puteam întoarce mai târziu cu mai multe forțe şi cu mai multe informații despre adevăratele intenții ale inamicului. Cei din tribul Hmong intenționau să îşi schimbe planurile față de ale noastre. Am discutat cu Vint.

„Ce veşti împuțite, toate sunt aşa", mi-a zis Vint. „Dar nu prea mai avem ce să facem acolo, decât să intrăm în alte necazuri."

„Sunt de acord. Ar fi un iad să ne băgăm într-un schimb de focuri. Nu putem să-l mai ajutăm pe pilot. Probabil este mai bine să ne întoarcem cu mai multe forțe."

„Nu ştim cu adevărat dacă trupele Armatei Poporului înaintează spre acea zonă", a zis Vint. „Nu ştim nici dacă stau pe loc şi nu ştim nici câți ar putea fi la număr".

„Aşa este, dar omul nostru este deja mort şi merită să riscăm ca să ne convingem?"

„Nu, nu merită", a concluzionat Vint, „aşa că mai bine ne-am păzi fundurile."

„Mi se pare logic. Ne întoarcem tot pe unde am venit?"

„Da, cel puțin cunoaştem traseul. Ar trebui să fim înapoi până la amiază."

I-am explicat liderului patrulei Hmong planul de acțiune şi acesta a răsuflat uşurat. Am început să refacem drumul de întoarcere şi ne venea uşor din moment ce acum coboram şi cunoşteam şi traseul în acelaşi timp. Am trecut prin luminişul cu coliba în care ne-am petrecut noaptea şi am continuat să coborâm. Apoi am auzit un elicopter, un sunet cu adevărat binevenit. Vint şi-a scos radioul de urgență şi a încercat să ia legătura cu el. Radiourile erau ținute la vedere, ceea ce însemna că nu exista nici un obstacol în calea semnalului pe care îl trimiteai sau recepționai. Se pare că elicopterul se afla chiar la colțul muntelui. Deodată a apărut în raza noastră vizuală şi probabil că pilotul avea microfonul

deschis pentru că a intrat imediat în legătură cu Vint. Oricine ar fi fost cel care se afla în avion cu pilotul, probabil unul dintre colegii noştri, a răsuflat uşurat când a intrat în contact cu noi. După care au urmat alte veşti neaşteptate.

Serviciile secrete ne-au raportat că nu erau disponibile pentru noi, dar ne stăteau la dispoziție în Vientiane, ne-au indicat faptul că unități ale Armatei Poporului se îndreptau către valea prin care noi am trecut şi către care ne îndreptam acum. Prin urmare era posibil să fim interceptați şi să nu ne mai aflăm pe teritoriul nimănui. Nimeni nu era sigur încă, dar se pare că cei din Vientiane nu-şi asumau nici un risc. Pat intenționase să ne scoată de aici – cu cât mai repede cu cât mai bine, ni s-a spus. Un elicopter survola lângă o pistă de aterizare din apropiere, de la prima oră a dimineții. Încă era devreme.

„Acelaşi raport spune că trupele au arme grele, într-o zonă de pe munte opusă celei unde s-a prăbuşit avionul aşa că nu putem să zburăm prin vale", şi-a încheiat discursul pilotul elicopterului. „De asta ne tot învârtim pe aici unde ne aflăm acum."

„Aşa că trebuie să ocolim şi să o luăm pe partea cealaltă a muntelui ca să fim preluați?" a întrebat Vint.

„Nu aveți suficient timp. Nu vrem să vă lăsăm atât de mult timp acolo."

„Stați aşa", a spus Vint. „Trebuie să ne gândim." Mie mi-a zis: „Luminişul cu coliba se află chiar în spatele nostru. Cu siguranță că elicopterul poate să ajungă acolo. Dar este posibil ca armele celor din Armata Poporului să bată până acolo?", a adăugat uitându-se de-a lungul văii. Nu eram prea departe de munte ca un elicopter să poate să aterizeze în siguranță.

„Da, dar uite cum este vremea", i-am spus lui Vint. Un meteorolog ar numi-o o zi înnorată.

Vint a cercetat valea de-a lungul şi de-a latul, în special zonele suspectate de a fi înțesate cu armele trupelor. Cealaltă parte a văii s-a luminat din nou după ce un nor uriaş trecuse

pe deasupra. Ne aflam la o înălțime de 1200-1500 metri şi de fiecare dată când un nor trecea pe deasupra, ne obtura panorama de-a lungul văii. Acest lucru se petrecea întotdeauna în munți în perioada anotimpului ploios.

„Da", a spus Vint uşurel, insistând asupra aceluiaşi gând care îmi trecuse şi mie prin minte. „Şi dacă noi nu putem să vedem până acolo, atunci nici ei nu pot să răzbată până aici."

„Corect", i-am răspuns cu o satisfacție evidentă. „Dacă elicopterul soseşte în timp ce un nor se află deasupra văii, nenoriciții de insurgenți nu vor vedea nimic. Vor auzi elicopterul, dar nu vor avea idee unde se află."

„Grozav", a aprobat Vint, folosindu-şi din nou radioul. Le-a expus rapid şi succint planul nostru de interceptare. Ne vom întoarce până la luminişul de deasupra noastră şi ne vom folosi de un semnal. (Liderul patrulei avea unul în săculețul lui pe care îl folosea când paraşuta provizii. Piloții care lansau orice tip de provizii procedau în acelaşi fel numai dacă semnalul de aterizare prestabilit era împrăştiat în toată zona de paraşutare.) Vom păstra legătura cu pilotul elicopterului prin radio, vom vorbi cu el şi îi vom da semnalul când un nor le va diminua calea vizuală corespunzătoare părții din vale unde se aflau trupele. Cei din elicopter au înțeles şi au fost de acord cu planul nostru. Riscurile vor fi minime şi erau nerăbdători să ne scoată din munți.

„Sună bine. Vă întoarceți la luminişul despre care ne-ați vorbit şi vom intra în contact cu elicopterul pe care-l vom trimite acolo imediat. Dacă suntem norocoşi, elicopterul de salvare va survola zona din spatele muntelui peste 15 sau 20 de minute."

„Am pornit", i-a anunțat Vint. Şi-a închis radioul. I-am explicat pe scurt despre ce este vorba liderului patrulei care a început să trimită vorbă şi celorlalți membri din echipa noastră şi am pornit înapoi spre munte. În aer plutea din nou starea de urgență. Ştiam că de data asta nu va fi atât de dificil, dar incertitudinile legate de localizarea unităților Armatei Poporului ne puneau probleme. Din ceea ce ştiam,

patrula noastră formată din cei doi Hmong, credea că i-au văzut coborând pe cărarea pe care urcam noi acum.

Ne-au trebuit doar 10 minute ca să ajungem în luminiş. Întâi am aruncat o privire în jur, apoi am intrat în luminiş şi am pus indicatorul în mijloc. Unul dintre membrii tribului Hmong se postase pe cărarea situată chiar deasupra luminişului cu instrucțiunea de a alerga spre noi când va vedea elicopterul sosind. Nu vroiam ca elicopterul de salvare să staționeze la sol mai mult de câteva minute. I-am chemat pe cei din primul elicopter şi ne-a spus că pilotul celui de-al doilea elicopter se afla în drum spre noi cu planul pe bord. Va ajunge la noi în cinci sau zece minute. Am aşteptat orecum nerăbdători.

„Lucrurile s-au complicat un pic", a spus Vint. „Mă întreb dacă Pat şi Bill sunt îngrijorați".

„Nu pot să pariez", i-am răspuns lui Vint zâmbind către el, „dar nu cred că sunt prea încântați că trebuie să ne scoată de aici cu un elicopter de salvare. Păcat că nu am ştiut de raportul serviciilor de informații înainte de a pleca."

„Trebuia să dăm un telefon şi am dat", a concluzionat Vint. „Aş proceda la fel, dacă aş lua-o de la capăt".

„Şi eu la fel", i-am răspuns. Am fost anunțați că elicopterul de salvare ajunsese.

„Aşteptați", le-a spus Vint, „până când zeii ne zâmbesc şi ne trimit un nor mare deasupra văii".

Elicopterul cu care noi țineam legătura se afla la o altitudine mare şi ieşise din raza de atac a trupelor Armatei Poporului, localizase deja luminişul şi văzuse indicatorul nostru. Ei aveau avantajul că aflându-se deasupra tuturor, puteau să vadă şi luminişul şi elicopterul de salvare. Câteva minute mai târziu, după ce un nor mare a acoperit valea şi a obturat vizibilitatea, Vint le-a spus celor din primul elicopter să trimită aparatul de salvare. Au trimis mesajul mai departe elicopterului care trebuia să ne preia, care încă se afla în raza noastră vizuală. Funcționa ca o vrajă.

Nici genul acesta de elicoptere de salvare nu mi-a plăcut niciodată. (Încă nu îmi plac, dar sunt de acord cu faptul că în anumite circumstanțe, sunt singurele capabile să ducă la bun sfârşit servicii importante.) Zgomotul şi curentul de aer provocate de elicele acestui aparat adaugă întotdeauna un plus de stres şi tensiune celor care nu sunt obişnuiți cu ele. Dar noi eram cu toții familiarizați. Oamenii devin confuzi. Nu mai aud. Fac lucruri stupide. Având aceste lucruri în minte, l-am instruit pe liderul patrulei şi am insistat să le explice clar instrucțiunile noastre şi celorlalți membri Hmong. În această situație, noi eram mai bine pregătiți şi ne îndeplineam şi misiunea de informare. Ne-am aşezat într-un singur grup lângă copacii de la marginea luminişului. Vint primul, iar eu ultimul. Ne aflam în zona cea mai apropiată de direcția în care am fi fost văzuți. Ne vom urca în aparat în ordine – unul după altul – prin intrarea de la spate, departe de uşă.

L-am auzit înainte de a-l vedea. Pilotul a îmbrățişat latura muntelui şi s-a clătinat într-o parte şi în alta şi a aterizat chiar în mijlocul luminişului; chiar ne-a şi deschis uşa în fața noastră. Piloții Air America sunt absolut remarcabili. Sunt extrem de talentați şi de curajoşi. Nu era genul de plimbare-cursă de recunoaştere, iar pilotul o ştia. Ar fi putut să refuze, dar nu a făcut-o. Rareori refuzau o asemenea misiune. Da, câştigau o mulțime de bani, dar era mult mai mult decât atât. Ştiau cu ce ne ocupăm şi ne acordau tot sprijinul lor. Când aveam nevoie de ei, puteam să ne bazăm pe ajutorul lor. Nu ne-au lăsat baltă niciodată. Îi respectam şi îi respect şi acum şi îi admir pe acei piloți pe care i-am cunoscut în Laos. Aş zbura cu ei oricând şi oriunde în lume.

Vint a început să alerge spre elicopter chiar în momentul în care acesta ateriza. Au urmat cei din tribul Hmong, unul câte unul. Santinela noastră a reapărut, tocmai era să îl lăsăm la urmă. L-am împins chiar în fața mea şi l-am ținut de braț până când i-a venit rândul să urce în avion. S-a dat jos, fugind din elicopter, imediat ce i-am eliberat brațul şi m-am ținut după el, căci nu mă aflam cu prea mult în spatele lui. S-

a cățărat în elicopter, în cele din urmă, iar Vint mi-a întins mâna în momentul în care m-am cățărat şi eu în elicopter. Pilotul a început să decoleze, imediat ce m-am urcat şi eu, în fapt motoarele nu au fost oprite deloc. Era mult zgomot, aşa cum mă aşteptam, dar totul a mers după cum am planificat. Doar în câteva minute, toți ne aflam la bord şi pilotul s-a îndreptat, înainte şi înapoi, spre munte şi ne-am înscris pe ruta Vientiane. La bord erau 10 persoane. Cel de-al unsprezecelea bărbat a fost lăsat în urmă. Nu s-a auzit nici un sunet dinspre vale.

Când ne-am întors în Vientiane, Pat şi Bill ne aşteptau lângă pista de aterizare. Nu eram siguri la ce să ne aşteptăm din partea lor. Chiar dacă planul nostru avusese bun simț şi fusese rațional gândit şi de mine şi de Vint, ne avântasem într-o operațiune care se dovedise a fi riscantă şi periculoasă fără să primim aprobarea superiorilor noştri. Acțiunile întreprinse indicau clar faptul că nu ne-am băgat în vreo bătălie sau în alte situații periculoase. Dacă un ofițer al Agenției cădea în mâinile inamicului, se dezlănțuia iadul şi cei care răspundeau de asta trebuiau să dea socoteală celor de la Washington. Repercusiunile politice ar fi fost larg răspândite, iar în rândurile ierarhiilor noastre ar fi fost o mare durere. Desigur că nu ştiam asta, dar când s-a aflat în noaptea precedentă că noi am plecat să-l căutăm pe pilot, mulți oameni au devenit neliniştiți şi şi-au făcut griji pentru siguranța noastră.

Ne-am dat jos din elicopter şi ne-am îndreptat spre Pat şi Bill. Pe măsură ce ne apropiam, am observat că nu vom avea probleme serioase. Amândoi erau liniştiți şi fericiți să ne vadă.

„A meritat să încercați”, a strigat Pat. „Să nu mai ținem cont de tot rahatul cu care ar fi trebuit să mă confrunt dacă s-ar fi întâmplat ceva rău”.

„Mulțumim, Pat. La asta ne-am gândit şi noi”, i-a răspuns Vint.

„Ne pare rău că v-am pus pe toți pe jar”, am adăugat. „Am crezut că nu avem timp să aşteptăm un răspuns de la voi.”

Bill Lair nu spusese nimic. „Data viitoare nu va fi o idee prea rea să aşteptaţi”, a fost comentariul lui. Comentariile succinte ale lui Bill au contrazis îngrijorarea şi responsabilitatea pe care le simţea cu tot sufletul. Vint şi cu mine eram doi dintre cei opt ofiţeri americani tineri de care răspundea. La aceea vreme, exista un număr identic de alţi ofiţeri ai Agenţiei implicaţi în derularea diverselor aspecte ale programelor paramilitare „sub acoperire” pe care aceasta le derula în interiorul Laos-ului. Iar Bill, cu asistenţa competentă a lui Pat, conducea întreagul spectacol. Era o responsabilitate imensă. Era şi o realizare la fel de uriaşă. Cu ceva mai puţin de o duzină de oameni, ei construiseră o forţă de rezistenţă eficientă. Eram împrăştiaţi peste tot şi munceam din greu, dar nu puteam să reuşim în alt mod decât aşa. Şi noi înregistrasem pierderi chiar şi în primele zile ale programului – şi în rândul ofiţerilor Agenţiei şi al piloţilor care ne sprijineau – dar ne-am făcut treaba până la capăt.

Prietenii, care lucrau direct cu Pat la birou, mi-au spus mai târziu că Pat era cu adevărat îngrijorat şi era întors pe dos de tot, pe măsură ce situaţia se complica. Pe de o parte era frustrat şi iritat că am luat o decizie de capul nostru şi am plecat cu patrula. Ştia că va fi periculos. Pe de altă parte, era mândru de noi că nu ezitasem şi plecasem să salvăm un pilot care se afla în nevoie şi era mulţumit de atitudinea noastră. În cele din urmă, era atât de mulţumit că ne întorsesem teferi, că nu ne-a făcut morală şi nu a ţipat la noi. Nu ştiu dacă în tot acest tărăboi s-a trimis vreo telegramă la Cartierul General al CIA. Trupul lui Tom Dieffenbach a fost recuperat.

Mi-am petrecut câteva zile în Vientiane citind tot ceea ce era legat de programul nostru. Programul se extindea şi aveam nevoie de mai multe amănunte pe care să ni le pună la dispoziţie serviciile secrete ca să putem să ne continuăm tacticile de hărţuire ale inamicului, al căror număr sporise oricum. Era necesar ca unul să-l completeze pe celălalt. Îmi era de folos să am o imagine mai bună despre ceea ce vroiam

de la echipele pe care le trimiteam în Phou Song. Trebuia să mă întâlnesc cu câțiva dintre ofițerii care lucrau cu Pat şi Bill la planificarea şi derularea programului. Îi stimam pe toți şi îmi câştigaseră respectul prin ceea ce făceau pe teren, în interiorul țării.

Administrarea traficului zilnic de mesaje care venea din interiorul țării nu reprezenta nici o realizare importantă, dar ştiam cu toții că pe măsură ce programul continua să se extindă, afluxul de mesaje va fi din ce în ce mai încărcat. Trebuiau să țină Washington-ul la curent cu activitățile care se desfăşurau şi aveau o cameră cu o hartă imensă pe pereți, care oferea continuu o evaluare a pozițiilor unităților proprii, ca şi cele ale inamicilor. M-am întâlnit şi cu ofițerul care monitoriza operațiunile aeriene, care făcea legătura dintre biroul nostru şi compania aeriană Air America, ca şi cu alte birouri din cadrul ambasadei.

Şi sectoarele de logistică şi de sprijin, ca şi cele financiare operau separat de biroul nostru de la comandamentul din Vientiane. Per total, o operațiune complexă şi bine organizată funcționa foarte eficient ca rezultat al calităților organizatorice şi administrative ale lui Pat şi Bill. Trebuie să spun că nu m-am gândit niciodată la ei ca şi manageri, dar dovada acestor abilități se vedea la orice pas. Închegaseră o echipă mică, dar puternică, şi au reuşit să integreze o varietate de ofițeri adiționali, printre care ofițeri inferiori care absolviseră programul special de instruire, şi cu toate astea operațiunea mergea pe roate. În ciuda schimbărilor majore care vor surveni ca rezultat al Acordului de la Geneva, programul era solid şi devenea şi mai solid.

Unul dintre tinerii ofițeri care lucra la comandament nu era ofițer de operațiuni, dar cu siguranță ar fi vrut, petrecea o mulțime de timp cu ofițerii din interiorul țării ori de câte ori ne aflam în Vientiane. Am luat cina într-o noapte şi ne-a relatat următoarea poveste, despre o experiență prin care a trecut, în perioada când se afla pe teren ca să înlocuiască

temporar pe cineva. Nu eram de față, ca să aflu toate amănuntele, dar este o poveste bună totuşi.

În timp ce se înapoia în sat, de la latrina pe care tocmai o vizitase (până aici totul bine şi frumos, căci latrinele întotdeauna se aflau la distanță de sat), a localizat un şarpe lung pe cărarea din fața lui (de asemenea, credibil căci în Laos existau cu certitudine o mulțime de şerpi mari). Şarpele se îndrepta către sat. Ştia că acolo se aflau copii şi alți localnici. Avea o puşcă M-1 cu el (fiind un puşcaş marin de formație, prefera această armă). Deseori ne luam armele cu noi când ieşeam din sat. A tras în şarpe, sperând fie să-l omoare, fie să-l sperie. Şarpele, probabil ca rezultat al împuşcăturii, s-a ascuns într-o gaură de pe potecă. A alergat spre şarpe, de ce a făcut asta nu voi şti niciodată, şi a ajuns când şarpele mai avea cam 60 de cm ca să intre cu totul în gaură.

Nu a putut să ne explice de ce a procedat aşa cum a făcut-o ulterior. S-a îndreptat către coada şarpelui şi l-a apucat de ea cu o mână ca să-l oprească să nu dispară în gaură. Şi a început să țipe ca cineva din sat să-l audă şi să poată veni să-l ajute. Să-l ajute ca să facă ce? Aşa că iată-l acolo, stând la coada unui şarpe mare şi ținându-l strâns ca să nu poată să intre în gaură. Totul s-a petrecut rapid, a acționat din reflex şi nici nu s-a mai stat să reflecteze.

Apoi a auzit un murmur venind din partea dreaptă din spate. S-a întors ca să vadă că şarpele era o cobra, din pricina poveştii legate de pielea animalului, care s-a repezit la piciorul lui şi a ratat muşcătura pentru că nu a putut să înainteze – întrucât ofițerul nostru stătea pe coada acelui şarpe. Avusese un noroc chior pentru că gaura din pământ avea o altă ieşire. Era o situație serioasă. Şarpele se enervase rău de tot. Era aproape pietrificat din cauza fricii. Ce să facă? Să arunce şarpele şi să fugă? Mai putea să-şi mişte picioarele de frică? Şarpele se apăra, fiind sălbatic în furia sa. Nu putea să fugă pur şi simplu. Deodată şarpele a țâşnit spre capătul puştii. A apăsat pe trăgaci şi i-a zburat capul. Tremura, iar în acest

timp câțiva săteni veneau în fugă spre el. Au văzut cobra moartă. Era un erou. Nu se simțea ca un erou. Sătenii au scos din gaură un şarpe cobra mort, lung de peste 4 metri, cu mare bucurie şi l-au dus în sat pentru cină.

În drumul de întoarcere spre Phou Song, Pat mi-a cerut să mă opresc la Sam Thong, pentru a asista la o ceremonie care se desfăşura în satul din apropiere. Era o ceremonie de bun venit pentru prieteni şi noi o numeam *bossi*. Satul, Long Tieng, se afla la o distanță mică, uşor de parcurs, față de Sam Thong care participa şi el la ceremonie. Vang Pao va fi şi el prezent la ceremonie, aşa că trebuia să mobilizăm şi câțiva ofițeri ai Agenției.

Mike Nolan, un ofițer paramilitar experimentat şi mai în vârstă decât noi, repartizat ca de obicei în nord-vestul Laos-ului, şi cu mine am ajuns la Sam Thong devreme şi am fost aşteptați de câțiva tineri Hmong care vor merge cu noi la Long Tieng.

Eram impresionat, în timp ce traversam linia de coastă dintre Sam Thong şi Long Tieng, de frumusețea naturală a văii. Era ascuțită, cu laturi carstice. Puteam să văd un pârâu mic traversând valea şi terenurile cultivate care apăreau din loc în loc. Long Tieng era un sat mic, dar părea mai locuit decât celelalte sate Hmong pe care le văzusem. Şi nu înțelegeam de ce. Cine ar fi vrut să părăsească această vale frumoasă pentru un loc atârnând pe o latură a muntelui?

Nu înțelegeam politica Hmong legată de situație, dar cu siguranță unii o adoptau. Vang Pao se apropia şi, în calitate de conducător al triburilor Hmong unite, trebuia întâmpinat conform tradiției. Şi ca urmare a acestui fapt, va trebui să-şi demonstreze puterea şi influența. Dincolo de cuvinte, el va fi însoțit de reprezentanții guvernului american care ajuta poporul Hmong. Mi-am dat seama imediat că noi eram aceia. Ceremonia a început cu o cină neobişnuită, căci niciodată până atunci nu mai asistasem la o masă într-o asemenea cantitate şi de o calitate nemaiîntâlnită. O urnă mare, de

pământ, era plină cu vin din orez local, iar oaspeților li s-au dat paie lungi. Vinul nu era rău, dar nici bun nu era, dar după ce beai o cantitate considerabilă nu îi mai simțeai gustul. Am băut destul de mult şi în timpul cinei şi după, iar nişte fete Hmong au interpretat tot timpul nişte dansuri tradiționale. Apoi a început ceremonia: s-au ținut toasturi, după care a urmat partea numită *bossi*.

După o incantație care se dorea a invoca spiritele bune ca să ne protejeze sufletele şi să ne aducă noroc, vraciul local (şi el onorat cu această ocazie de prezența lui Vang Pao şi a noastră) a legat fâşii de bumbac alb în jurul închieturilor mâinii celor care erau sărbătoriți. Fiecare fâşie avea o semnificație specifică, iar toate la un loc îi aduceau purtătorului noroc. Fâşiile fac legătura cu sufletul şi cu norocul şi nu ai voie să le tai căci asta aduce ghinion. Aşa că laşi fâşiile să-ți atârne de închieturi până se vor dezlega şi vei scăpa de ele pe cale naturală. Am primit asemenea onoruri de trei sau patru ori cât am fost în Laos şi de fiecare dată am lăsat fâşiile de bumbac la închieturi până au căzut de la sine, după câteva săptămâni. Toți cunosc aceste fâşii, iar purtătorul lor câştigă prestigiu şi favoare. Am dormit bine în acea noapte şi m-am trezit într-o zi frumoasă, ținând cont de anotimpul în care ne aflam: un cer de un albastru curat şi aer proaspăt puternic. Un elicopter fusese trimis să ne ia, dar am avut timp să facem o plimbare în jurul văii. Impresiile mele favorabile din ziua precedentă mi s-au confirmat. Datorită localizării sale, la sud şi vest de zona Plaine des Jarres, şi a diverselor forme de relief (ca de exemplu zona întinsă platâ care în curând va deveni o pistă pe care vor ateriza avioane cargo şi avioane de luptă T-28 pentru a-i sprijini pe cei din tribul Hmong contra trupelor comuniste vietnameze şi ale Armatei Poporului), Long Tieng avea o poziție militară ideală. Era destinat să devină fortăreața programului Hmong.

Această vale, ca şi populația care locuia în ea, va fi martora unor evenimente dramatice de-a lungul următorilor zece ani. Schimbările vor consta în amenajarea unor magazii

care să adăpostească provizii imense de alimente, îmbrăcăminte, muniție şi medicamente, locuințe pentru ofițerii superiori şi îndrumătorii noştri, ca şi locuințe destinate familiilor Hmong mutate din zona de luptă care urma să înceapă. În plus, în apropiere va exista un trafic aerian permanent pe pista care se va construi. Toate aceste operațiuni vor schimba imaginea văii şi a satului Long Tieng pentru totdeauna. Iar după căderea Saigonului, în aprilie 1975, se va plăti un preț şi mai mare, căci Statele Unite îi vor elimina pe locuitorii Hmong şi îi va lăsa să peregrineze fără țintă. Dar nimic din toate acestea nu puteau fi prevăzute de nici unul dintre noi în acea zi frumoasă a anului 1962.

Am mai petrecut câteva săptămâni în plus în Phou Song, lucrând la extinderea programului nostru, dar timpul fugea fără să ne dăm seama. Deciziile politice se luau la Washington ca urmare a Acordului de la Geneva şi umbla vorba că „sfătuitorii" militari, ca şi ofițerii Agenției vor fi retraşi din Laos. Asta era o veste proastă pe care trebuia să o înghițim. Toate rapoartele şi observațiile noastre indicau faptul că trupele comuniştilor vietnamezi nu aveau nici o intenție de a se retrage din Laos. Ba din contră, activitățile lor din estul statului Laos, în special din zona Panhandle, sporeau ca număr şi intensitate. Dacă ei nu plecau, noi de ce am fi plecat? Am discutat cu cei de la Cartierul General al CIA, dar în zadar. Departamentul de Stat făcea regulile şi erau hotărâți să respecte înțelegerile semnate la Geneva de către ambasadorul Harriman. În ciuda dovezilor pe care noi i le-am pus la dispoziție, nu au putut fi convinşi. Nu exista altă variantă decât să ieşim din Laos.

Eram nefericit din cauza întorsăturii luată de aceste evenimente şi aşa erau cea mai mare parte a colegilor mei, ofițeri ai Agenției. Am dovedit cu succes că ar fi absolut greşit să-i lăsăm pe locuitorii Hmong sus în munți, fără suport material. Ne-am înțeles ca doi sfătuitori să rămână în secret la Long Tieng, Cartierul General al lui Vang Pao, ca să

monitorizeze situația în desfăşurare. Vint, cunoscător al limbii franceze, şi datorită relației pe care o întemeiase cu Vang Pao, ca şi Tony Poe, datorită experienței sale paramilitare, au fost selectați să rămână după ce noi vom fi plecat. Misiunile lor vor fi unele dure.

Inițial, Bill şi Pat şi-au mutat Cartierul General din casa de lângă aeroportul din Vientiane la Nong Khai, chiar pe partea cealaltă a fluviului Mekong, dar în Thailanda. Mutarea, realizată cu ajutorul unei mulțimi de străini, a fost o acțiune urâtă, finalizată cu localizarea într-un sat mic şi adormit situat pe fluviul Mekong. Populația locală s-a adaptat repede şi a întâmpinat cu bucurie impactul pe care îl va avea asupra economiei oraşului activitatea noastră în zonă. Printre altele, vânzările la berea Thai Singha au crescut în mod spectaculos.

La Udorn, un oraş mult mai mare cam la 50 km sud, exista un aeroport mare cu o pistă de ciment (construită de Statele Unite). Udorn era destinat să devină o bază aeriană importantă pentru forțele SUA şi o zonă de bază pentru lupta contra inamicilor ruşi şi de alimentare a avioanelor americane care zburau către Laos pentru a sprijini guvernul acestui stat. Americanii îşi construiseră o bază imensă (inclusiv câteva clădiri permanente), iar Pat şi Bill îşi vor muta în final Cartierul General la Udorn. La început zeci, apoi sute de americani s-au mutat aici, influențând în mod previzibil oraşul. Influxul subit de bani a dat naştere, cum a fost cazul şi în Vientiane, la tot felul de vicii şi forme de îmbogățire.

Ultimele săptămâni petrecute la Phou Song au trecut în grabă şi au fost o nebunie. În timp ce aşteptam următoarele acțiuni de extindere a planului nostru, cu toate intențiile şi scopurile aferente, regiunile au început să se schimbe, abordând o atitudine mult mai apropiată de cea neutră. Pe măsură ce data de 7 octombrie, impusă de Acordul de la Geneva, se apropia, tot mai multe acțiuni au fost inițiate, în timp ce noi abordasem strategia să aşteptăm să vedem ce se întâmplă. Am făcut călătorii rapide cu scopul de a face pregătirile necesare înghețării programului în status quo-ul în

care se afla acum în timp ce se monitorizau progresele viitoare.

Nici populația Hmong nu era prea fericită, dar nici una din părți nu putea să facă nimic. Nici măcar nu pot să-mi amintesc unde am fost în ultima mea călătorie în interiorul țării, dar îmi amintesc că priveam de undeva de sus, regiunea Plaine des Jarres şi mă întrebam dacă Hmong o vor recâştiga vreodată.

Ne întrebam toți, desigur, ce se va întâmpla cu noi. Trecuseră doar trei luni din cele şase, cât ar fi trebuit să dureze misiunea mea şi vroiam foarte mult să rămân. Apăruseră deja rapoarte cu încălcările regulilor de către comunişştii vietnamezi şi eram sigur că vom fi trimişi înapoi cât de curând ca să-i ajutăm pe Hmong. La sfârşitul lui septembrie am aflat unde vom fi trimişi după ce vom părăsi Laos-ul. În timp ce mă aflam într-o vizită scurtă în Vientiane, Pat m-a chemat în biroul lui.

„Se petrec o mulțime de schimbări, puştiule, şi vei fi mutat. Vrem să preiei conducerea proiectului din Panhandle. Acesta se află la început, ca şi proiectul Hmong, şi se vor muta din Thakhek, un sătuc situat chiar pe valea fluviului Mekong, la Nakorn Phanom, care este chiar de partea cealaltă a fluviului, în Thailanda.”

Eram surprins. Nu mă aşteptam să fiu desemnat să coordonez un proiect întreg de unul singur şi să lucrez cu populația nativă din Laos, nu cu populația Hmong. Nu eram sigur în ce constă proiectul, dar eram încrezător că pot să mă descurc şi să îl duc până la capăt. Iar conducerea proiectului avea, cu siguranță, şi un aspect care îți solicita capacitățile, ca şi abilitățile fizice şi intelectuale.

„Cred că ar trebui să spun mulțumesc, Pat, dar nu ştiu suficiente date despre proiect ca să spun ceva. Te deranjează dacă îmi spui ce va face restul colegilor mei şi de ce m-ai ales pe mine?”

„Vor pleca cu toții în curând. Tom Ahern (predecesorul meu) a pus bazele echipei, iar acum noi trebuie să punem la bază un sistem de informații ca să aflăm ce întreprind comuniştii vietnamezi. Tom este gata de plecare şi va merge la Saigon. Am nevoie de un înlocuitor şi cred că tu te vei descurca. Ai înțeles?" Ca de obicei, Pat nu făcea risipă de cuvinte. „Ahern va pleca săptămâna viitoare, aşa că ai putea să pleci naibii şi tu acolo. Adu-ți tot bagajul şi echipamentul aici, de dimineață, şi îți voi face rost de un avion pentru mai târziu. Ei ştiu că vei veni. Probabil ar trebui să citeşti un pic, să te pui la punct, înainte de a pleca. Asta poți să o începi chiar din acest moment".

În seara aceea am luat cina cu Mike Deuel, care aflase că se va muta la Nong Khai împreună cu Andre şi Ralp ca să lucreze la programul celor de la Cartierul General. Nu îşi va petrece prea mult timp în teren, şi nu era deloc încântat, dar cel puțin încă va mai lucra cu populația Hmong, pe care toți îi respectam profund şi ca indivizi şi ca luptători.

8.
OPERAȚIUNEA „VICLEANUL"
1962 – 63

„Dacă salvăm sudul Laos-ului, acesta poate constitui fundația care leagă infrastructura de bază a Thailandei şi Vietnamului de Sud, ținând Cambodgia departe de orice tentativă de infiltrare. Sudul Laos-ului este cheia prin care se poate preveni împărțirea în două a Asiei de Sud-Est."
Raportul special asupra Vietnamului întocmit de Forțele de Acțiune

19 iunie 1961

În timp ce dădeam roată în jurul oraşului Nakorn Phanom înainte de a ateriza, pilotul a survolat foarte jos casa Agenției ca să-l anunțe pe Tom că am sosit. Depăşisem cu mult fluviul Mekong, care în acea perioadă din an se revărsase peste albie şi umpluse regiunea de nămol.

Nakorn Phanom era un orăşel liniştit, tăcut şi micuț, cu câteva mii de locuitori. Am remarcat că era curat, mai curat decât Udorn şi, desigur, decât Vientiane. Existau câteva străzi pavate şi se pare că zărisem şi o piață a oraşului. Cu câteva excepții – casa lui Tom era una dintre ele – casele erau construite în stilul tipic thailandez: acoperişuri subțiri şi structuri de lemn aşezate la o înălțime de aproximativ 1,2-1,8 metri deasupra solului. Arătau spartane, dar solide.

Tom era un bărbat înalt şi subțire, doar cu câțiva ani mai în vârstă decât mine. „Bine ai venit la Nakorn Phanom", mi-a spus. „Nu suntem aici de foarte mult timp, aşa că nu cunosc prea mulți oameni, dar pe cei care îi ştiu sunt prietenoşi şi sunt sigur că te vei descurca".

„Mă bucur să mă aflu aici, Tom", i-am răspuns. „Cât timp vom mai fi împreună până când vei părăsi acest loc?"

„Patru zile şi trebuie să te pun rapid la curent cu situația actuală, aşa că mai bine hai să intrăm în casă şi să ne apucăm de treabă".

„E un orăşel frumuşel", îmi spunea în timp ce conducea maşina, „dar liniştit, aşa că avem tendința să nu ne amestecăm. Toată lumea se întreabă ce fac aici *farang* (albii). Mulți ştiu că ne-am mutat aici de la Thakhek şi că eu personal am contacte de-a lungul fluviului. Mai ştiu şi de Acordul de la Geneva. Veştile circulă liber, chiar traversează şi râurile. Dacă nu cumva o ştiu deja, doi şi cu doi va face cât de curând patru. Nu putem să facem prea multe legat de asta. Şi nici nu ni s-a cerut vreodată". Asta era fraza cheie a operațiunii. Nimeni nu a cerut-o vreodată.

Îmi voi petrece aproape 20 de luni operând în afara oraşului Nakorn Phanom, şi în această perioadă de timp nimeni nu m-a întrebat vreodată cu ce mă ocup. Cei care

ştiau, cunoşteau suficient cât să nu pună întrebări, iar cei care nu ştiau cu ce mă ocup, nici nu erau interesaţi să afle. Acoperirea mea funcţiona la parametri minimi, dar nimeni nu era îngrijorat de asta, cu atât mai mult eu. M-am mutat, fără fanfară, din Laos în Thailanda. Agenţia a avut grijă să se ocupe de formalităţile legate de documente, ca să nu fiu în ilegalitate, dar motivele mele erau cam subţirele. Dar nu era nici asta o problemă.

Încălcările Acordului de la Geneva de către comunişţii vietnamezi începuseră să se înmulţească şi erau verificate cu ajutorul fotografiilor şi a semnalelor provenite de la serviciile de inteligenţă (Sigint), care, la acea vreme, era un termen atotcuprinzător pentru toate transmisiunile interceptate şi transmise de către ţările, instalaţiile sau unităţile ţintă. Astăzi tehnicile sunt mult mai sofisticate şi există multe ţinte de unde se pot culege informaţii. Chiar şi ambasadorul Harriman a conchis în cele din urmă că vietnamezii nu se supun regulilor care au fost stabilite. În mod corespunzător, restricţiile care ni se aplicau nouă erau din ce în ce mai puţin limitate. La începutul perioadei pe care am petrecut-o la Nakorn Phanom, liderii echipei mele au venit să se întâlnească cu mine pe malul thailandez al fluviului Mekong. Mai târziu, am început să fac incursiuni în Laos pe timpul nopţii. În cele din urmă treceam regulat în Laos în miezul zilei. Niciodată nu îmi luam cu mine paşaportul sau actele de identificare. Nici oficialii thailandezi şi nici cei de la graniţa cu Laos nu mi le-au cerut şi nici nu m-au întrebat cu ce mă ocup.

Când am ajuns acasă, Tom m-a prezentat echipei Poliţiei Aeriene şi celor doi asistenţi care lucrau cu el. Ultimii doi, Jimmie şi domnul Ambrose (nici unul nu se folosea de numele lor thailandeze) aveau legături cu ministrul Apărării Naţionale din Thailanda, dar legăturile erau foarte dubioase. Ambii erau foarte buni în meseria lor. Thailandezii, de la guvern până la armată, poliţie şi marea majoritate a populaţiei, se temeau de ameninţarea comunistă. Nu

înțelegeau chiar exact în ce constă aceasta, dar totuşi se temeau de ea. Au întâmpinat cu brațele deschise sprijinul şi resursele pe care noi li le puneam la dispoziție şi erau mai mult decât nerăbdători să ajute în orice fel puteau. Astfel că, Poliția Aeriană şi toți ceilalți, şi ar trebui să adaug că erau bine plătiți pentru asta, ne erau de mare ajutor.

Echipa Poliției Aeriene, formată din şase tineri, semăna exact cu echipa din Laos cu care lucrasem în interiorul țării. În casă era angajat şi un băiat local, care se numea Whet, şi răspundea de pregătirea mesei, spălat şi făcut curățenie, căci nimeni nu s-a gândit că ar fi o idee bună să avem o femeie tânără drept servitoare cu nouă bărbați în casă. Whet făcea o treabă bună şi, literar vorbind, sărea prin uşă ca să mă servească sau să-mi răspundă ori de câte ori îl chemam. Ne-am petrecut restul acestei prime zile verificând echipamentul, semnând formele necesare pentru echipamente, chestiuni administrative şi financiare şi inspectând zona din jurul oraşului. Ultima operațiune nu ne-a luat prea mult timp. Ne-am oprit la clubul oficialităților, din care făceau parte membrii guvernului thailandez şi cetățeni particulari selecți ai oraşului. Clubul se afla într-o clădire cu trei terenuri de tenis pe ciment. În clădire exista un bar şi o cameră mare cu o masă de biliard. Biliardul, din motive necunoscute mie, era foarte cunoscut în club şi în toată Thailanda, în general.

În seara aceea am servit cina în singurul restaurant adevărat din Nakorn Phanom, *Mekong River Garden*. Era proprietatea, şi de asemenea administrat, de un thailandez, care şi gătea meniul. Avea cam 1,80 m înălțime, iar pentru standardele locului era foarte înalt. Chel, cu un stomac proeminent, întotdeauna purta un fel de fes pe cap de forma unui container. Restaurantul lui, localizat chiar la gura fluviului Mekong, avea o terasă care se întindea către fluviu care, în anumite perioade ale anului, te uda când se arunca spre tine, în timp ce mâncai. După ce intrai în restaurant, treceai prin încăperea care servea drept bucătărie, unde se aflau rafturi, dulăpioare şi un foc cu o tigaie mare pe el.

Puteai să analizezi din mers ce se gătea în bucătărie (aproape ca şi cum te-ai uita pe un meniu) şi alegeai ceea ce vroiai să mănânci în ziua respectivă. După ce discutai cu bucătarul sau cu chelneriţele, deliberai, arătai ce vroiai să comanzi, apoi te aşezai pe unul dintre scăunelele joase de lemn pe care le găseai permanent împrejurul fiecărei mese.

Totul era proaspăt, chiar şi peştele, iar alimentele se aduceau din preajma oraşului. Chelneriţele, Lek şi Deng, se aflau amândouă la vremea adolescenţei. Se pare că ne ştiau foarte bine şi întotdeauna se bucurau să ne vadă. (Le lăsam mereu bacşiş.) Cu toate că munceau foarte mult şi erau prost plătite, totuşi erau vesele şi plăcute. Voi lua multe mese în acest restaurant şi întotdeauna îmi va fi pusă la dispoziţie o cantitate considerabilă de bere rece Singha.

„Cu ce să începem?" a întrebat Tom în dimineaţa de după sosirea mea întrucât ne apucasem de aspectele operaţionale ale sarcinilor care îmi vor reveni mie de acum încolo.

„Am citit dosarele", i-am spus, „dar m-ar ajuta şi mai multe detalii. Să începem cu localizarea prezentă a fiecărei echipe şi cu impresiile tale despre echipa lider. De unde vin băieţii ăştia?"

„Este o amestecătură", mi-a răspuns Tom în timp ce desfăşura nişte hărţi mari pe un birou, împreună cu domnul Ambrose. (De asemenea pe perete exista o hartă mare, indicând toată zona Panhandle din Laos, chiar de la nordul pasului Nape, prin lanţul muntos Annamite dintre Laos şi Vietnam, până la platoul Bolovens din sud. Voi deveni pe deplin familiarizat cu coordonatele locurilor din centrul Laos-ului. În câteva luni voi fi în stare să citez din memorie coordonatele anumitor oraşe sau intersecţiilor străzilor importante.) Era puţin spus „amestecătură" când te refereai la echipa noastră.

De la nord către sud, Tom mi-a făcut o trecere în revistă a fiecărei echipe pe care o organizase (mai mult sau mai puţin) şi pe care acum le sprijinea. O pornise de la zero şi acum era obligat să lucreze îndeaproape cu ofiţerii de armată din Laos,

care şi ei erau tot o amestecătură. Toți erau corupți (conform standardelor noastre), dar la diferite nivele. Conducătorii de echipe, de obicei numiți de către un comandat militar al unei zone, fuseseră, în general, militari de formație care se presupunea că se retrăseseră (de fapt niciodată nu eram sigur cu adevărat) din activitate. Unii erau refugiați, foşti conducători de sate cheie, sau ale unor grupuri de sate, din zona unde lucrau. Proveniența echipelor varia. Toți erau săteni locali. Unii fuseseră izgoniți de comunişţii care preluaseră conducerea zonelor situate de-a lungul frontierei cu Vietnamul de Nord, în timp ce alții veneau din regiunile de pe valea fluviului Mekong. O parte din ei au fost membri ai Armatei Regale. Cele şapte echipe variau ca mărime, de la peste o sută de oameni la cincisprezece. Am remarcat că nici una dintre ele nu se afla poziționată într-o zonă unde să poți întreprinde observații în scopuri destinate culegerii de informații pentru serviciile secrete. Exista o activitate de strângere de informații, dar se desfăşura neregulat, iar informațiile proveneau din interogarea sporadică a sătenilor şi a patrulelor.

Şi nivelul de competență varia de la o echipă la alta. Voi afla că acest lucru depindea în cea mai mare parte de liderul echipei. Fiecare echipă avea un radio şi se afla în contact zilnic cu noi. Doi dintre membrii echipei mele (Poliția Aeriană) erau operatori radio şi se ocupau de stația radio principală a proiectului nostru. Fiecare membru al echipei avea noțiuni cel puțin rudimentare legate de arme şi dispuneau şi de un antrenament minimal – toți erau înarmați, aveau echipament şi bocanci. Primeam orez (la început se stabilise un orar de aprovizionare prin intermediul funicularului, întâi primeam noi, apoi de la noi la Nong Khai şi ulterior, la Udorn) şi medicamente. Toți membrii echipelor erau remunerați bine după standardele din Laos – mai bine decât personalul militar din Laos – conform gradului şi poziției ocupate. Plățile se făceau în numerar către conducătorul echipei, care apoi le

distribuia (speram că aşa se întâmpla) sub formă de salarii fiecărui membru din echipa lui.

Fiecare şef de echipă avea defectele şi calitățile lui şi Tom mi-a făcut o trecere în revistă a fiecăruia dintre ele. (Domnul Ambrose, care făcea pe interpretul la fiecare întâlnire cu şefii, îi cunoştea şi el bine şi va fi de mare ajutor în lunile care vor urma.) Prezentarea a ținut toată ziua.

În ziua următoare, surprinzător, ne-a vizitat un ofițer de la departamentul financiar, venind din Vientiane. Bugetul de venituri şi cheltuieli al lui Tom se dezechilibrase. Cunoştea problema, dar rezolvarea acesteia, spre satisfacția ofițerului de la departamentul financiar, nu era o sarcină uşoară. În confuzia care domnea în zilele când părăseam Laos-ul ca să ne mutăm la Nakorn Phanom, plățile s-au făcut către nişte echipe şi nu puteau să le justifice. Nu s-au obținut documentele necesare care să dovedească plățile făcute. De două ori s-au trimis state de plată unor echipe care îşi desfăşurau activitatea în zone izolate. Nici aici nu s-au obținut înscrisurile necesare. Documentele s-au pierdut. Nu s-au înregistrat sume mari de bani conform statelor de plată.

Tom şi contabilul au lucrat toată ziua. Domnul Ambrose, care ştia că plățile au fost făcute, a ajutat la clarificarea unor probleme importante. Multe au fost soluționate, dar în final, Tom a fost nevoit să pună bani de la el în casa cu lichidități ca să rectifice balanța de plăți deficitară. M-am gândit că era îngrozitor. Dar a fost o lecție clară pentru mine pe care nu o voi uita niciodată, pe toată durata carierei mele. Nu sunt banii tăi, mi-am repetat-o de-a lungul anilor, aşa că ai grijă. Chiar şi un petec de hârtie sau o notiță l-ar fi salvat pe Tom de la necaz, dar nu a existat nici una. Ofițerul de la financiar a vrut să-l ajute, dar mâinile îi erau legate. Atunci şi acolo am stabilit o regulă ca să nu deschid niciodată cutia cu lichidități (casa) fără să nu țin o evidență a tuturor operațiunilor efectuate.

În următoarele două zile a fost ocupat cu pregătirile de plecare. Nu am discutat prea mult despre ce credea el legat de

viitorul proiectului. Era pe deplin absorbit să pună lucrurile pe roate. În mod similar, şi Bill şi Pat erau ocupați cu programul Hmong şi viitorul acestuia. Nu am primit decât foarte puține indicații, uneori chiar deloc, de la ei despre ce trebuie să fac. „Avem nevoie de un serviciu secret de informații", a fost tot ceea ce a afirmat Pat. Aşa că asta voi încerca să fac în viitor, orice ar fi reuşit. Proiectul, încă în faşă, nu a iscat decât foarte puțin interes la Cartierul General al CIA şi chiar nu era cunoscut de către unii dintre cei care lucrau acolo. Nu avea un nume de cod. Pur şi simplu avea o existență. Cu toate astea eram încântat să mă ocup de asemnea acțiune. Existau şi provocări, desigur, dar vedeam posibilități de a pune bazele şi de a spori o activitate de raportare a diferitelor informații, aşa că abia aşteptam să încep. Dar unde să încep? Existau activități zilnice de care aveam nevoie ca lucrurile să meargă mai departe, dar care vor fi obiectivele pe termen lung? Cum ne vom îmbunătăți capacitățile de raportare de informații? Şi de cât timp aveam nevoie? Turneul meu de şase luni se va termina în ianuarie. Aveam multe în minte în momentul în care mi-am luat la revedere de la Tom.

Ca să pui pe picioare un plan, trebuia să analizezi întâi problema. Din punct de vedere geografic căutam o zonă specifică, şi anume Panhandle din Laos. Această zonă se întindea din nordul localității Thakhek, pe mijlocul drumului dintre Savanakhet şi Pakse, către sud. La vest se învecinează cu fluviul Mekong, care face graniță şi cu Thailanda. Lanțul muntos Annamite, orientat de la nord către sud, delimitează limita de est şi granița cu Vietnamul de Nord. Câmpiile de coastă de la est de Annamite aparțin vietnamezilor, în acest caz Vietnamului de Nord. Plaine des Jarres şi platoul Nakay, pe partea de vest, în partea superioară a fluviului Mekong, aparțin Laos-ului. La limita de sud-est a regiunii Panhandle se afla linia de demarcație dintre Vietnamul de Nord şi Sud. Această porțiune de teritoriu era de un interes strategic evident pentru Vietnamul de Nord în încercarea lui de a

submina guvernul din Vietnamul de Sud. Noi, guvernul Statelor Unite, abia acum începeam să înțelegem importanța extraordinară a eliberării acestei zone de sub dominația nord-vietnameză.

S-au stipulat mai multe idei, printre care şi cea a armatei, de a construi o stradă care să traverseze direct fluviul Mekong, începând de la linia de demarcație. Apoi să fortifice şi să apere această stradă ca să preîntâmpine orice încercare a Vietnamului de Nord de a transporta trupe şi provizii către sud, prin Laos, prin intermediul tot mai renumitei căi Ho Chi Minh. Această şosea, numită aşa în cinstea faimosului lider comunist nord vietnamez cu ocazia zilei sale de naştere în 1959, era de fapt o rețea de străzi înnoroite şi poteci care se întindeau de la nord către sud, de-a lungul părții de est a regiunii Panhandle. Propunerea armatei a fost respinsă.

Calea Ho Chi Minh intra în jurisdicția mea. La sfârşitul anului 1962 nu mă gândeam la modalități prin care să tai calea şi să opresc traficul. Vroiam pur şi simplu să monitorizez traficul ca să mă conving şi să ni se confirme că problema era cea pe care o ştiam cu toții şi ca să văd cât de mult se orienta spre sud în direcția Vietnamului de Sud. Mai târziu, succesorii mei vor organiza echipe care să hărțuiască şi să întrerupă traficul.

Rețeaua de străzi din Panhandle, construită de colonişti francezi, era răsfirată. Două străzi traversau lanțul muntos Annamite, furnizând acces celorlalte străzi. În nordul regiunii Panhandle, Route 8 trecea prin pasul Nape şi se îndrepta pe direcția sud-vest ca să se întâlnească cu Route 12, chiar la est de Thakhek. Route 8 se întindea de-a lungul marginii de vest a platoului Nakay. Route 12 trecea prin pasul Mu Gia şi se îndrepta spre partea inferioară a platoului Nakay la vest de Thakhek. Route 9 se îndrepta spre est, ieşind din Savannakhet, traversând zona Panhandle şi intrând în Vietnamul de Sud într-un punct chiar la sud de linia de demarcație. Route 13, singura stradă din partea de nord-sud a regiunii Panhandle, se întindea pe partea fluviului Mekong,

care aparținea Laos-ului, de la Vientiane până la Pakse. Având o suprafață compactă din laterită, toate aceste străzi erau funcționabile în timpul anotimpului secetos, şi aveau de-a face cu inundații şi alte probleme în anotimpul ploios şi nu se mai puteau folosi pentru a călători. În general vorbind, camioanele erau restricționate din cauza acestor străzi şi nu puteau să transporte orice în regiunea Panhandle. În viitor vom şti exact cum stau lucrurile. Chiar de la începutul anului 1962, nord vietnamezii construiau şi îmbunătățeau rețelele de străzi dintre Route 12 şi Route 9, care în curând vor permite convoaielor de camioane să circule mult mai uşor. În afară de această rețea limitată, jeep-urile şi uneori camioanele se puteau deplasa în zonele situate de-a lungul fluviului Mekgong sau de la un sat la altul, doar pe timpul anotimpului secetos. În anotimpul ploios pe străzile impracticabile din cauza vremii se circula doar cu piciorul. În general, partea de vest a regiunii Panhandle era controlată de trupele Armatei Regale, în timp ce partea de est se afla sub controlul trupelor Armatei Poporului şi a comuniştilor vietnamezi.

Scopul meu era să poziționez echipe în punctele cheie care să supravegheze clandestin întregul trafic care se desfăşura de-a lungul străzilor şi potecilor folosite de vietnamezi, după ce intrau în Laos printr-unul din cele două pasuri muntoase din Annamite. Ca să fac asta, va trebui să-i antrenez, să-i motivez, şi să-i susțin pe soldații de la sate, membri ai echipelor mele astfel încât ei să-şi asume riscurile pe care le presupunea avansarea în zonele controlate de inamic şi să raporteze evenimentele prin radio bazei noastre.

Uitându-mă pe hărțile mele, nu era greu să selectez punctele unde vroiam să-mi poziționez posturile de observație de pe străzi. Pasurile Nape şi Mu Gia erau vizibile. Ştiam că va fi şi mai dificil să trimit şi să poziționez echipe în aceste zone. Era nevoie de timp şi de resurse, eram sigur de asta, mai ales că îmi împărțeam activitatea traversând Mekong-ul până în zona Panhandle. De la un stadiu organizațional pasiv, ne vom muta către acțiunea mult mai activă şi mai riscantă.

În timpul primei luni de şedere în Nakorn Phanom, nu m-am întâlnit cu toți şefii de echipe. Fiecare a întreprins o călătorie din locul unde se afla echipa lor în prezent până la Thakhek şi apoi traversa până la Nakorn Phanom. Rareori s-a întâmplat ca vreunul dintre ei să lipsească de la întâlnirea noastră lunară. Nu erau la fel de interesați de înțelepciunea pe care le-o împărtăşeam ca şi de salariile pe care le plăteam lunar. Dar am reuşit să-i controlez şi să-i folosesc ca pe nişte pârghii, iar în timp am putut să pun bazele unor relații personale cu fiecare dintre ei – cu unii mai mult decât cu alții, desigur.

La acele prime întâlniri, îi instruiam pe fiecare, spunându-le care este misiunea noastră colectivă. După cum era de aşteptat, şi aşa cum Tom lăsase să se înțeleagă, unii au reacționat mai favorabil decât alții. Cei care ezitau fie se simțeau în siguranță lângă Mekong şi în interiorul zonelor controlate de Laos, fie se temeau de mişcările clandestine pe care trebuiau să le opereze în zonele controlate de inamici spre est. Era nevoie de multă convingere şi motivație, chiar de schimbări ale şefilor de echipe, ca să mut aceste echipe în zonele selectate. Ceilalți fie nu vroiau să recunoască că se temeau sau erau gata să-şi asume riscurile implicate de această acțiune. Erau împărțiți în jumătate pro şi jumătate contra. Ştiam că unii dintre ei le vor raporta prompt contactelor lor militare din Laos şi mă aşteptam la întrebări. De ce vroiam să fac valuri? Pentru că aveam nevoie cu toții să ştim ce făceau vietnamezii.

În curând am avansat. O echipă din sectorul de nord era deja localizată într-o zonă de unde, cu eforturi şi riscuri minime, vor putea trimite unități mici care să supravegheze Route 8 – dar numai dintr-un punct aproape de pasul Nape, situat în zona Laos-ului. Era bine, dar nu suficient de bine. O altă echipă era pregătită să se mute în platoul Nakay şi să supravegheze Route 12. Din nou, era un punct mult prea la vest de pasul Mu Gia. Traficul care trecea prin aceste două puncte transporta doar provizii pentru unitățile Armatei

Poporului din zonă. Nu ne aflam pe calea Ho Chi Minh, dar era un început. Ca să înaintăm spre sud, de-a lungul Route 9 şi în zona dintre Route 9 şi Route 12, era nevoie şi de mai multă muncă.

La sfârşitul anului 1962, Pat mi-a telegrafiat că misiunea mea de şase luni fusese prelungită cu alte şase luni şi mă întreba dacă este vreo problemă din acest punct de vedere? Nu fusesem niciodată întrebat dacă sunt de acord sau nu, dar am răspuns imediat că eram fericit de prelungirea primită şi voi folosi acele luni ca să îmi continui cele începute. „Ce să continui?", m-a întrebat Pat, tot telegrafic. Între timp, Bill şi Pat, cu întreg personalul, se mutaseră într-o clădire de la aeroportul din Udorn.

Am cerut un avion şi am zburat la Udorn ca să îmi expun detaliat planurile.

„Iată ce intenționăm să facem", i-am spus lui Pat şi mi-am întins hărțile pe masă. „Dacă vrem să obținem nişte informații folositoare, trebuie să trimitem nişte echipe mai spre est decât cele pe care le avem acum poziționate acolo. Sigur că există riscuri, dar ar trebui să fie în stare să stea deoparte de necazuri şi cu siguranță şi echipele îşi doresc lucrul ăsta". Arătând către pozițiile alese, am adăugat: „Dacă putem să aşezăm echipe în aceste puncte, dotate cu radiouri, putem să avem rapoarte zilnice despre tot ce se intră în Laos prin pasurile Nape şi Mu Gia. Nu ne aflăm încă acolo, dar lucrurile înaintează. O să dureze ceva timp. Nu lucrez cu cei mai viteji indivizi din lume".

Pat studia harta în timp ce eu vorbeam. Îi câştigasem atenția. „E bine, este al naibii de bine", mi-a răspuns. „Crezi că o să poți să realizezi acest lucru?"

„Mda, aşa cred, şi cu siguranță merită să încerc", i-am răspuns.

Desigur că Pat citise tot traficul telegramelor care veneau şi de la Cartierul General al CIA şi de la stațiile din Saigon, aşa că era mult mai conştient decât mine de interesul crescut al vietnamezilor față de partea de est a statului Laos. Mai ştia

şi că Saigonul, ca şi armata Statelor Unite, a propus variante de abordare a problemelor legate de zona Panhandle şi de ruta Ho Chi Minh. Fiecare avusese tentative de a se mişca în zonă, dar fără succes. Am fi putut să avem o contribuție majoră dacă reuşeam să întocmim rapoarte regulate despre străzile şi cărările care constituiau rețeaua din zonă. Era conştient de faptul că în acest punct nu era vorba decât despre un plan şi că mai era multă muncă ca să îl facem funcțional. Dacă reuşeam să-l demarăm, trebuia să fie susținut de rapoarte informative solide. Din instinct, Pat a ştiut că planul va fi bine primit la Cartierul General.

Am stat să discutăm problemele specifice vreo câteva ore. I-am prezentat în ce stadiu ne aflăm până acum, echipă cu echipă, arătându-i localizarea fiecăreia. Eram mulțumit că era atât de interesat şi de impresionat, asta datorită profunzimii întrebărilor pe care mi le-a adresat. În cele din urmă a rostit: „În regulă, vreau să trimit o telegramă la Cartierul General ca să le prezint acest plan". (Până în acel moment nu eram autorizat să trimit aproape nimic către Cartierul General şi m-am alarmat de perspectiva acestui fapt. Uitasem stilul şi formatul standard, din moment ce nu mai scrisesem nici o telegramă de când terminasem antrenamentul de acum aproape un an în urmă.)

„De ce nu întocmeşti tu raportul, Pat? Acum şti despre ce este vorba în întregime", i-am spus. „Tu o să-l scri, aşa că celor de la Cartierul General o să le placă ideea", am adăugat.

„O să le placă oricum", mi-a răspuns, „şi o să întocmeşti tu raportul. Şi imediat după ce termini cu asta, vreau să te duci la Vientiane ca să i-l prezinți lui Whitery (Charlie Whitehurst, şeful operațiunilor din Laos) înainte de a trimite telegrama."

Nu mai este nevoie să spun că eu am întocmit şi trimis raportul. Am lucrat câteva ore şi în cele din urmă am întocmit o notă pe care Pat a plăcut-o. A mai schimbat câte un cuvânt, dar esența rămăsese aceiaşi şi era încântat.

Am stat în Udorn în noaptea aceea şi câțiva dintre noi am ieşit la cină şi să schimbăm poveşti de război. Uneori

experiențele noastre erau amuzante, alteori chinuitoare, dar întotdeauna interesante.

În mod repetat, în timpul acestor întâlniri am jucat „zarurile mincinosului”. Aruncai zarurile, după ce le ascundeai în mână ca să nu le vezi, şi le treceai următorului jucător care pretindea (corect sau greşit) că are un anumit scor. Erai crezut sau erai făcut mincinos. Apoi dădeai cu zarul. Dacă erai prins mințind, pierdeai, desigur, jocul. Primul care pierdea plătea mâncarea, iar cel care pierdea al doilea, plătea băutura. De departe era mai bine, dacă pierdeai, să plăteşti mâncarea. Băutura era la fel de ieftină ca şi mâncarea dar, din această cauză, cantitățile consumate făceau diferența la preț. După cină şi după câteva băuturi suplimentare, mergeam într-unul din cluburile de noapte sau barurile care prosperau în Udorn. Erau zgomotoase, pline de viață şi de thailandeze tinere care practicau cea mai veche meserie din lume.

În dimineața următoare, la prima oră, am zburat la Vientiane ca să mă întâlnesc cu Şeful. Charles S. Whitehurst, sau „Whitey”, cum îl ştia toată lumea, sosise în Laos în vara lui 1962 ca să îl înlocuiască pe Bill Jorgensen. Whitey, împreună cu soția lui Dottie şi cei doi fii ai lor, era vecin cu Souvana Phouma, un prinț din familia regală a statului Laos şi cu primul ministru al guvernului, care fusese numit după Acordul de la Geneva şi făcea o politică neutră. Nu l-am întâlnit niciodată pe Whitey, dar auzisem poveştile care vehiculau pe seama lui.

În ciuda vârstei lui tinere – avea cam 40 de ani – îşi crease un renume. Era născut în sudul țării, Florida cred, şi fusese un jucător de fotbal semiprofesionist în vremea tinereții sale. Probabil după ce şi-a terminat stagiul militar a optat pentru Biroul Serviciilor Strategice (BSS) şi s-a paraşutat în Vietnamul de Nord cu o echipă de comando, intenționând să mineze un pod cheie dintre Vitenam şi China, chiar după ce s-a terminat cel de-al Doilea Război Mondial. Mai târziu s-a mutat la Shanghai, a întâlnit-o şi s-a căsătorit cu soția sa,

Dottie, şi a servit acolo până când victoria comunismului în China l-a forțat să se mute în Formosa (actualul Taiwan). Mai fusese şef de operațiuni de câteva ori, mai ales în Singapore, înainte de a veni în Vientiane. Dat fiind experiența sa variată, toți ne aşteptam să fie un conducător bun. Nu fusesem dezamăgiți. Pragmatic, deştept şi modest, Whitey a dus la bun sfârşit diferitele programe cu aplomb.

Am avut o întâlnire scurtă cu Whitey în biroul lui. Avea o zi încărcată, întrucât apăruseră nişte situații de criză, şi m-a invitat în seara aceea la cină, la el acasă. Am rămas surprins că invitase un ofițer atât de tânăr, dar am acceptat cu plăcere. Când am ajuns la casa lor, în acea seară, şi el şi Dottie au fost nişte gazde desăvârşite şi primitoare.

Whitey m-a salutat de la uşă. „Îmi pare bine să te văd. Va fi mult mai uşor să vorbim aici. Nu vor mai suna telefoanele, nu mai am şedințe şi nici nu mai există atâta agitație în jur. Intră. Ce zici de un martini înainte de masă?"

„Cu cea mai mare plăcere", l-am mințit, căci nu-mi aminteam să fi băut până atunci un martini înainte de a mânca.

Am stat singuri în sufragerie, întrucât Dottie supraveghea pregătirile pentru cină din bucătărie, şi la început am vorbit în linii mari despre trecutul meu şi apoi despre proiectul din Panhandle. Eram impresionat de întrebările pe care mi le adresa, indicând faptul că deja îşi făcuse o idee bună despre problemele care vor apărea şi avea o intuiție bună despre modul cum ne vom descurca cu populația locală. Înalt şi cu puțin păr, Whitey începuse să aibă un abdomen care va fi mai mare decât şi-l dorise. Cu timpul îi va crea probleme legate de coloană. Era afabil şi relaxat, cu un simț natural a ceea ce era important şi ce nu, şi m-a făcut să mă simt în largul meu imediat. S-a concentrat pe ceea ce trebuia să pun accentul în raportul meu pentru Cartierul General, şi mi-a spus că, făcând câteva schimbări, vroia să-l trimit cât mai repede posibil. Bineînțeles că eram încântat.

După ce am terminat de mâncat, Dottie s-a retras scuzându-se că trebuia să-şi ajute băieții la teme şi fără îndoială şi să ne lase singuri, aşa că noi ne-am retras din nou în sufragerie. Cu paharul de coniac în mână şi cu cafea, am început să discutăm particularitățile a ceea ce văzusem pe teren şi în ce proporție voi fi în stare să îmi îndeplinesc planul. Whitey m-a asigurat încă o dată că era important pentru că toate întrebările legate de ruta Ho Chi Minh şi ce era de făcut în legătură cu asta încingeau considerabil spiritele la Washington.

Cu hărțile în fața noastră, a început din nou să pună întrebări incisive.

Unde se află unitățile conduse de Kong Le? Dar cele ale Armatei Poporului? Cât de departe înspre vest se aflau vietnamezii? Cât de departe se aflau aceste puncte? Puteau să le parcurgă într-o zi?

Răspundeam dând cât mai multe detalii, şi cu cât dădeam mai multe răspunsuri, cu atât apăreau mai multe întrebări.

„Vă distrați, băieți?", ne-a întrebat Dottie, intrând în cameră cu o ceaşcă de cafea în mână şi ne-a fixat cu privirea cum stăteam pe jumătate întinşi pe podeaua din sufrageria ei, aplecați asupra hărților.

Spre sfârşitul serii, Whitey a spus: „Nu aveam idee că există scheletul unui asemenea plan. Chiar ar putea să funcționeze, Dick. Trebuie să demarăm acțiunea." Se făcuse târziu când am plecat, dar eram euforic.

„Ce ți-a spus Whitey?" m-a întrebat Pat de cum am intrat în biroul lui a doua zi de dimineață.

„Acelaşi lucru pe care ți l-am spus şi eu ție", am glumit, „că soarele nu doar că va răsări şi va apune în proiectul Hmong şi că putem să demarăm şi proiectele din zona Panhandle".

„Nu face pe deşteptul, puştiule", mi-a replicat. „Ei bine, orice ar fi fost, i-a plăcut. O să trimitem planul chiar azi."

Cursa dintre Nakorn Phanom şi Udorn se desfăşoară direct pe direcția est. Zburăm pe deasupra regiunii Sakon Panom,

cu lacul ei mare, dar fără o adâncime prea mare, care din avion arată ca o piscină. Jim, pilotul meu din acea zi de după cina cu Whitey, era obişnuit cu zborurile din munții din zona Hmong, situată în nordul Laos-ului şi acesta reprezenta un zbor familiar. Mi-a pasat mie comanda, pentru o perioadă, după ce am câştigat altitudine. Pe măsură ce ne apropiam de fluviul Mekong şi Nakorn Phanom, a preluat comanda din nou şi s-a gândit că ar putea să condimenteze puțin zborul nostru fără nimic spectaculos. Era anotimpul secetos şi nivelul apei din fluviu era foarte scăzut. Într-adevăr, în aceea perioadă a anului, existau locuri pe care le puteai traversa de pe un mal pe altul al unuia dintre cele mai mari fluvii din lume. Jim a coborât până la 1,5 metri deasupra nivelului apei. Fluviul era atât de secat că ambele maluri păreau să se ridice deasupra noastră. Era ca şi cum zburam într-un canion sau într-un tunel. Pe măsură ce ne-am apropiat de pescarii îngrijorați care se aflau în bărcile lor lungi şi înguste, unii chiar au sărit în apă. Mi-e ruşine să spun, dar asta ne-a amuzat teribil. Simțind că poate să-şi facă de cap, s-a hotărât că ar fi amuzant să facă salturi cu aparatul său pe suprafața apei dar, probabil observând dezaprobarea de pe fața mea, Jim s-a gândit mai bine la ideea lui. Ne apropiam de Nakorn Phanom cu Thakhek, chiar de cealaltă parte a fluviului.

Jim s-a îndreptat spre teritoriul care aparținea Laos-ului până când am trecut, aproape ştergându-l din mers, pe lângă turnul cu ceas din Nakorn Phanom, localizat în ceea ce se vroia a fi piața oraşului. Încă ne aflam cam la 1,5 metri deasupra apei, am făcut o întoarcere strânsă spre dreapta şi ne-am îndreptat direct către malul din partea inferioară a oraşului Nakorn Phanom. Începusem să mă îngrijorez.

În ultimul minut, Jim a ridicat elicopterul în aer şi am trecut razant, cu mare greutate, chiar pe deasupra restaurantului *Mekong River Garden*. În timp ce noi ne învârteam în aer, am văzut-o pe micuța chelneriță, care ne auzise venind şi alergase pe terasă ca să ne privească împietrită de uimire. Ruta noastră ne-a dus imediat chiar pe

deasupra casei noastre, ceea ce l-a alertat pe Jimmie să vină să mă ia de la aeroport. Jim, pilotul, cu un mic zâmbet de satisfacție pe față, a deschis flapsurile şi am aterizat. Chiar dacă nu era în total acord cu regulile de zbor stabilite pentru o aterizare, a fost una dintre cele mai memorabile sosiri ale mele în Nakorn Phanom.

În mai puțin de o săptămână, Pat mi-a telegrafiat la Nakorn Phanom ca să-mi spună că cei de la Cartierul General erau de acord cu întregul proiect: conceptul, obiectivele, planul în sine, totul. Pat era fericit şi cu siguranță la fel mă simțeam şi eu. Nu mi s-a părut că planul pe care l-am propus ar fi fost chiar o prelungire logică şi perfectă a proiectului pe care urma să-l preiau sau că ar fi fost dificil să mă opun a ceea ce vroiam. Cine ar fi putut să se opună strângerii de informații de pe ruta Ho Chi Minh? Cu certitudine că nu înțelegeam toate aspectele politice pe care le implicau, dar chiar nu mă interesa. Fuseseră de acord cu el şi asta conta.

Dar o dată cu aprobarea a venit şi o cerere pentru alocarea unui buget ca şi alte aprobări privind nişte cerințe legate de procedura de raportare-informare. Mi-am zis că erau nişte semne îngrijorătoare. Birocrația le va mai da de cap la toate aceste chestiuni? Urma să aflu totuşi că Udorn (de fapt Pat) m-a apărat de volumul şi mai mare de responsabilități pe care le impunea munca de ofițer de teren pe care le impuneau cei de la Cartierul General. Acest proiect Panhandle nou-născut primise acum un nume de cod oficial pe care să-l folosim în schimbul de informații secrete. Prin urmare proiectul va fi cunoscut sub numele de „Vicleanul” şi cu următoarea ocazie când mă aflam în Udorn, Pat m-a întâmpinat cu: „Şi, ce fac viclenii tăi? Chiar sună drăguț”, a mai adăugat ulterior. „Iubesc să lucrez cu oameni vicleni”.

„Cine s-a gândit la numele ăsta de cod?”, l-am întrebat.

„Nu ştiu”, mi-a răspuns, „dar îmi place.”

Discuțiile mele cu Whitey ca şi lecturile mele de pe perioada cât am stat la Vientiane mi-au furnizat un cadru

folositor despre politica care se făcea în zona Panhandle şi în sudul statului Laos. Nord-vietnamezii foloseau de acum trei ani ruta Ho Chi Minh, iar îngrijorarea Washington-ului cu privire la folosirea acestei rute sporise constant începând din 1960.

Pentagonul ridicase semne de alarmă, dar nu făcuse propuneri concrete şi a venit cu ideea câtorva planuri care vizau problema. În primă fază nu a fost aprobat nici unul, şi mie mi s-a părut că acest lucru s-a întâmplat datorită timidității politicienilor de la diferite nivele, din Washington, Vientiane şi Saigon. Dar în mod cert nivelul de interes era ridicat şi era nevoie stringentă de activități de informații secrete asupra activității vietnamezilor din zonă. Acum am înțeles de ce şi Pat şi Whitey au primit favorabil planul meu.

Ziarele din Hanoi de la mijlocul anilor ’90, imediat după ce Statele Unite au stabilit relații diplomatice cu Vietnamul, în timpul administrației Clinton, relatează detalii ale unei conversații dintre un grup de ofițeri militari americani care veniseră în vizită şi istorici, ca şi ofițeri superiori ai armatei vietnameze. De reținut comentariile ofițerilor vietnamezi privind importanța capitală pe care ei au atribuit-o folosirii rutei Ho Chi Minh. În termeni echivoci, au subliniat faptul că folosirea, fără nici un impediment, a rutei ca să transporte trupe, cadre şi materiale de război de la sud prin estul Laos-ului ca să ajungă în Vietnamul de Sud şi în estul Cambodgiei a constituit o operațiune decisivă. „Fără această rută”, a subliniat şeful delegației vietnameze, „nu am fi putut să câştigăm războiul”.

Treizeci şi cinci de ani mai târziu, nu putem decât să ne plângem de faptul că noi, Statele Unite, nu ne-am concentrat mai mult atenția asupra raportului din 1961, privind Forțele de Acțiune (un extras din el este menționat la începutul acestui capitol). Unii se întrebau, de fapt, câți ofițeri superiori, în timpul acestor prime luni ale administrației Kennedy, măcar au citit raportul.

Săptămânile de după întâlnirea mea cu Whitey au fost o nebunie. Trecuseră câteva luni din anul 1963, activitățile îmi erau limitate de către constrângerile impuse de către Acordul Geneva şi am avut dese întâlniri nesatisfăcătoare cu şefii echipelor mele. Până la urmă, acele întâlniri împreună cu traficul de mesaje au început să dea rezultate.

Am călătorit la Mukdahan, un oraş thailandez de partea cealaltă a fluviului Mekong, față în față cu Savannakhet, ca să mă întâlnesc cu doi lideri ai căror echipe operau în zona de sud a regiunii Panhandle. Şi, periodic, pe măsură ce timpul trecea şi constrângerile se diminuau, mă strecuram în Laos pe timp de noapte ca să mă întâlnesc din nou cu cei doi lideri. Discutam despre logistică, antrenament, rapoarte, comunicații şi, mai presus de orice, poziția echipei. Toate subiectele abordate, cu excepția ultimului, nu ridicau probleme. Un subiect întotdeauna sensibil era obținerea acordului, din partea liderilor, de a-şi muta echipele în zonele controlate de inamic.

O anume călătorie la Mukdahan a fost una scurtă. Călătoria cu un Land Rover pe străzile sărace, nesemnalizate, ar fi durat câteva ore dus şi tot atâtea întors şi nu vroiam să pierd atâtea ore. Mai mult, uneori era şi riscant, întrucât strada se întindea porțiuni bune de-a lungul fluviului. Aşa că am decis că voi zbura, în ciuda faptului că Mukdahan nu avea nici o pistă de aterizare „oficială”. Mai fusesem acolo de câteva ori şi ştiam că exista un teren imens de fotbal european chiar la marginea oraşului, unde un pilot priceput putea să decoleze cu un elicopter. Am discutat cu Jim, pilotul meu din acea zi, şi am reținut punctul lui de vedere: „Nici o problemă, Dick. Dacă tu crezi că eu pot să aterizez acolo, atunci pot să aterizez.”

Am plecat la Mukdahan. Oraşul străbătut de un mic râu şi-a câştigat celebritatea datorită unui templu frumos şi vechi în care, se spune că există un mic vas sfânt ce conține o parte din cenuşa lui Buddha. Tocmai din acest motiv, regele şi regina Thailandei au vizitat oraşul (prima vizită făcută de

către un rege al Thailandei în nord-estul țării) în primăvara anului 1964 ca să îşi aducă omagiile. Cu avionul, călătoria era extrem de rapidă şi în scurt timp survolam oraşul. Jim a localizat terenul de fotbal de la depărtare şi a remarcat, cum am făcut-o şi eu, că şi oamenii şi animalele care se adăpau din fluviu, se învârteau în jurul acestuia. Mulți oameni gesticulau la avion, un lucru pe care nu-l vedeau prea des în Mukdahan. Că să le semnalizeze intenția noastră de a ateriza, Jim a făcut o trecerea foarte joasă spre teren. A ținut. Imediat după aceea terenul se eliberase complet. Fără nici un alt preaviz în prealabil, Jim ne-a aşezat pe pământul unde avea suficient loc de manevră.

„Multe mulțumiri", i-am spus în timp ce rulam spre oprire.

„La dispoziția dumneavoastră, domnule", a spus râzând.

„Ne vedem în câteva ore", i-am spus, îndreptându-mă spre întâlnirile mele.

Cam după două ore m-am întors. Avionul era înconjurat de o mulțime mare de localnici, care probabil niciodată în viața lor nu se aflaseră atât de aproape de un avion. Copiii alergau peste tot şi se adunaseră şi tinerii şi bătrânii şi părea că jumătate din oraş se afla pe terenul de fotbal.

Vom pleca, i-am spus mulțimii, aşa că îi rugam să se mute mai departe de avion. Au înțeles şi ne-am îndreptat spre o extremitate a terenului unde exista loc suficient ca să decolăm şi nu se aflau nici un fel de obstrucțiuni la nici un capăt al terenului. Vântul venea spre noi chiar când Jim se pregătea să demareze cu toată viteza înainte.

S-a uitat la mine şi mi-a spus: „Vrei tu să faci decolarea? Va fi una uşoară". (Mai făcusem şi alte decolări când părăseam Udorn, cu Jim alături.). Antrenamentul este bun".

Eram sigur că mă împingea de la spate şi, în plus, nu aveam nici o intenție ca să fac o decolare pe un teren de fotbal. „Foarte drăguț din partea ta", i-am răspuns, „dar de ce nu-i dai drumul înainte".

A decolat şi am decolat în uralele şi fluturările din brațe a majorității populației din Mukdahan.

Problemele legate de mutarea echipelor în estul țării au continuat. Un lider de echipă, care a venit de la Thakhek, îmi va rămâne veşnic în amintire. Avea cam 35 de ani, şubțirel ca majoritatea conaționalilor săi, dar înalt şi evitând să te privească direct în ochi. Deşi nu mi-a plăcut niciodată să folosesc un interpret, de data asta nu aveam ce face şi domnul Ambrose ne asista. (După ce mi-am extins activitatea, am început să studiez thailandeza şi reuşeam chiar să conversez binişor. Date fiind asemănările cu limba vorbită în Laos, mai ales de-a lungul fluviului Mekong, unde oamenii vorbeau o combinație de laoțiană-thailandeză, am început să înțeleg şi limba celor din Laos.)

Conform tipicului situației, discuțiile legate de chestiuni cum ar fi logistica şi antrenamentul au decurs simplu şi fără incidente. Echipa radio fusese distrusă şi el va căra nişte rămăşite ca să le asambleze, pentru a putea să emită din nou. Am discutat şi despre ce întreprindeau forțele Armatei Regale în zona pe care el o administra – la sud şi est de Thakhek. Apoi mi-a furnizat nişte informații pe care le obținuse de la un sătean care fusese să-şi viziteze nişte neamuri dintr-un sat apropiat de granița vietnameză. Nu erau lucruri importante, dar de interes, căci aveam prea puține informații provenind din acea zonă.

„Informațiile sunt bune", am exagerat, „dar chiar avem nevoie de informații constante legate de traficul de pe rețeaua de şosele din sud, de la Route 12 către Tchepone".

„Ştiu, dar este foarte dificil", mi-a răspuns.

Ne tachinam câte puțin de fiecare dată când ne întâlneam. Am decis să măresc tensiunea. „Spune-mi încă o dată de ce echipa ta nu se poate muta mai înspre est".

Domnul Ambrose cunoştea bine ritualul dintre noi şi a zâmbit înainte de a traduce întrebarea mea.

„Pentru că este prea greu, domnule", a venit răspunsul.

„Dar ştiu că sunteți bine pregătiți şi curajoşi, şi nu înțeleg de ce nu puteți să vă mutați spre est", am insistat.

„Poate că o să putem să ne mutăm în curând”, mi-a răspuns, sperând, sunt sigur, că voi renunța la subiect.

„Noi chiar vrem să vă mutați acolo ca să puteți să ne trimiteți rapoarte regulate. Unde este echipa ta localizată acum?” l-am întrebat în timp ce mă îndreptam spre harta regiunii Panhandle agățată pe perete.

„Baza noastră este chiar aici”, şi mi-a arătat un punct din sud-est, „dar am trimis periodic patrule ca să încerce să obțină informații”.

„Am nevoie de tine să fi acolo în permanență”, i-am zis arătându-i un punct şi mai la est. „Am discutat despre asta luna trecută şi am fost de acord că această locație va fi sigură pentru că vei sta ascuns în junglă”.

„Nu înțelegi. Această locație are un *Pi* rău”, aproape că mi-a aruncat cuvintele în ochi.

Mai auzisem asta şi înainte. Mi-am amintit de vraciul din zona Hmong şi, mai târziu în existența mea, îmi va aminti de această superstiție ofițerul din Laos de la spitalul Walter Reed din Washington. Lua-v-ar naiba de spirite rele! Şi alți lideri de echipe mi-au adus acelaşi pretext şi inițial am rămas perplex. Dacă chiar cred în asta cu adevărat, trebuie să avem o explicație cu ei, să ne înțelegem şi să o scoatem la capăt cumva ca să mergem mai departe. Cu siguranță că eram înțelegător şi puteau să-şi aleagă şi alte puncte de unde să supravegheze străzile din est. Imediat aveam să înțeleg, aşa cum a făcut-o şi domnul Ambrose, că aproape toate punctele din Panhandle aveau un *Pi* rău. Toate aceste puncte se aflau pe partea cealaltă a acelor locuri din imediata apropiere a fluviului – locuri controlate de către forțele Armatei Regale, dar care erau situate foarte departe de vietnamezi. *Pi*-ul rău era un pretext la care ei se gândiseră ca să nu îşi asume riscul de a se muta în zonele dominate de vietnamezi. Le-am înțeles dilema, dar asta nu ținea. Alte echipe se mutau treptat spre est şi acelaşi lucru trebuia să-l facă şi echipa lui.

„Bine”, i-am răspuns, „hai să alegem alt punct din apropiere care nu are un *Pi* rău. Ce zici de ăsta.” I-am arătat

un punct chiar şi mai înspre est decât cele de până acum. „Se află pe un deal şi *Pi*-ului nu-i place locurile înalte”, am concluzionat autoritar.

A clipit, a ezitat şi arătat spre un punct situat între locul unde se afla echipa lui în prezent şi locația originală despre care discutasem la început. „Am putea să ne mutăm aici. E bine aşa?”

„Va fi un prim pas bun”, i-am spus, notându-mi în minte că nu va mai lucra ca lider de echipă pe viitor. De fapt nici nu a mai vrut să se mute cu echipa şi a trebuit să-l înlocuiesc.

Într-o zi de primăvară din 1963, un membru al altei echipe, pe nume Bravo, a venit la Thakhek şi ne-a contactat. Unul dintre membrii Poliției Aeriene s-a întâlnit cu el şi i s-a spus că echipa îi raporta coordonatele sale fals. În ultimele luni noi am crezut că echipa s-a mutat de două ori înspre est, dar ei tot aveau probleme ca să adune informații permanente legate de traficul de pe străzi. Membrul echipei ne-a spus că ei încă se aflau nu departe de Thakhek. Eram nervos. L-am întrebat dacă ne va conduce în locul unde se afla echipa lui şi a fost de acord. (Mai târziu am descoperit că el şi liderul echipei lui nu se agreau sub nici o formă.) Am simțit că, din anumite motive, credibilitatea şi reputația mea vor creşte în urma unei decizii drastice şi am hotărât să merg pe teren şi să mă confrunt cu liderul mincinos. Mi-am făcut un plan.

Aveam la dispoziția noastră o barcă, achiziționată din Bangkok. Era confecționată din fibră de sticlă şi avea un puternic motor extern Evinrude care pornea automat. Atingea viteze mari şi era singura de acest fel şi în Thakhek şi în Nakorn Phanom. Nu era o barcă tocmai modestă. O foloseam ca să traversăm în Laos să livrăm diverse tipuri de provizii. (Nu am avut niciodată de-a face cu formalități de frontieră.) O țineam într-un hangar pentru bărci plutitor, sub forma literei U, pe fluviul Mekong, care fusese construit pe 10 canistre goale de gazolină, având capacitatea de 190 litri, câte patru pe lungime şi alte două la un capăt. Construisem şi o punte pe care să ne deplasăm pe deasupra canistrelor plutitoare şi

am adăugat şi pereţi, un acoperiş şi o uşă largă care se putea încuia pe afară. Asigurasem barca, legând-o de ambele părţi cu frânghii şi prinzându-le în copaci, ceea ce îi asigura siguranţă şi eficienţă, mai ales ţinând cont de schimbările sezoniere spectaculoase ale nivelului apei fluviului Mekong. La apogeul anotimpului ploios, puteai vedea hangarul pe măsură ce te apropiai de malul râului şi o scândură lungă îţi oferea acces facil până la el. În anotimpul secetos, pe de altă parte, nu puteai să vezi hangarul până nu ajungeai pe mal şi te uitai în jos, uneori chiar foarte mult în jos. Spre sfârşitul anotimpului secetos, hangarul era cu cel puţin 15 metri mai jos decât nivelul atins în timpul anotimpului ploios.

Am traversat fluviul în timpul nopţii. Din moment ce ne aflam spre finalul anotimpului secetos, apa era mică şi curentul nu era puternic. (În noaptea următoare traversarea, în timpul anotimpului ploios, devenise absolut periculoasă. Apa foarte mare, curenţii care te luau pe nepregătite, resturile aduse de apă, inclusiv copaci, toate purtate spre aval, ca şi bezna completă reprezentau o adevărată provocare. În cele din urmă, după ce situaţia s-a schimbat, am putut să fac aceste excursii pe zi lumină.) Eram patru care plecasem în călătorie – membrul echipei în cauză, Jimmie, care conducea barca, un membru al Poliţiei Aeriene şi cu mine. Păstrasem o casă în Thakhek ca să o avem ca loc pentru întâlniri, cu provizii şi pentru alte contacte, şi am stat acolo pe timpul nopţii. Prin intermediul legăturilor noastre, am închiriat o maşină de teren (cu ajutorul, sunt sigur de asta, unui ofiţer corupt al Armatei Regale).

În dimineaţa următoare am părăsit Thakhek devreme, îndreptându-ne spre sud-est pe Route 13. Kong Le deţinea Mahaxay, direct la est de Thakhek, dar informatorii noştri ne-au spus că nu există patrule active spre Thakhek, aşa că nu ne făceam griji în legătură cu ele. „Nu folosiţi barca” era motoul lor. Cam la 25 km de Thakhek ne-am parcat maşina în nişte tufe şi am mers pe jos direct spre est, iar membrul echipei ne ghida. Restul stătea de veghe şi, ştiind că suntem

izolați şi expuşi, eram un pic tensionați. Era uşor să te deplasezi pe terenul oarecum plat şi cam în două ore am ajuns la un pârâu şi vedeam tabăra aşezată pe malul opus al fluviului. Ne aflam pe o rută spre vest față de locația pe care ne-au raportat-o de curând printr-un mesaj radio.

Nu am considerat că exista vreun motiv de confruntare între liderul echipei şi membrul acesteia, care dezvăluise minciuna pe care o tot perpetuau, aşa că l-am instruit pe cel din urmă ca să ne aştepte până ne întoarcem. Am folosit o pirogă lungă şi îngustă ca să traversăm pârâul şi membrii echipei ne-au văzut sosind. Ne-am îndreptat direct spre tabără şi ne-am adresat liderului echipei direct. Nimeni din tabără nu mă cunoştea, cu excepția liderului, dar, fără prea multă amabilitate, cel din Poliția Aeriană le-a făcut cunoscută identitatea mea. Liderul echipei a apărut. Făcea pe prostul şi în acelaşi timp se simțea ruşinat. Se uita la mine şi sunt sigur că se întreba: Cum este posibil să te afli aici?

„Unde este radioul tău?", l-am întrebat hotărât.

„Ți-l voi arăta", mi-a răspuns şi s-a îndreptat spre cort cu o apărătoare de soare în fața lui. Sub apărătoare se afla o masă.

„Arată-mi hărțile", i-am cerut.

A desfăcut o tablă a sectorului respectiv pe masă.

„Te rog să-mi arăți pe hartă, unde este localizată această tabără", i-am spus.

„Este chiar aici", arătându-mi pe cursul de apă tabăra unde ne aflam.

Mi-am scos din buzunar ultima telegramă trimisă de el, am citit coordonatele şi le-am identificat pe hartă. „Nu putem accepta rapoartele false. Este imposibil să lucrezi cu oameni în care nu poți avea încredere." Numai liderul echipei şi operatorul radio se aflau la distanța de la care puteau auzi comentariile mele pe care Jimmie le traducea.

Nu eram sigur câți dintre cei din tabără îşi dădeau seama de dezamăgirea mea. Nu prea mulți bănuiesc. Nu ştiam dacă echipa poate fi salvată sau nu, dar eram convins că cei doi

din fața mea au mințit deliberat. Vor fi eliberați din posturi, dar discret.

„Vreau să mă întâlnesc cu amândoi în Thakhek peste trei zile", le-am spus. „Şi să vă aduceți tot echipamentul cu voi."

Prinşi în flagrant, nu mai aveau ce să spună în apărarea lor. Mai târziu am descoperit că numai câțiva, inclusiv membrul echipei care ne raportase, ştiau că eram dezamăgiți. Toți cei care erau vinovați au fost eliberați din posturi şi am dizolvat echipa într-o unitate mică, transferând câțiva membri într-o altă echipă.

Dacă aş fi fost mai matur şi mai înțelept, probabil că nu aş fi fost atât de franc şi de onest. Aş fi evaluat riscurile care apăreau mult mai atent decât am făcut-o. Nu aveam nici o idee despre modul cum va reacționa liderul echipei. Din fericire nu a devenit ostil sau violent. Poate că elementul surpriză a fost de partea mea.

A fost singura dată, pe toată perioada pe care am petrecut-o în Laos, când a trebuit să iau o asemenea decizie şi să fiu implicat într-o chestiune de acest fel. Trebuie spus că pe toată durata de viață a acestui proiect am avut dificultăți încercând să localizăm pozițiile acestei echipe. Nu prea puteam face mare lucru şi trebuia să credem echipele pe cuvânt. Eram perfect conştienți de potențiala problemă şi am făcut tot ce se putea ca să reconfirmăm datele primite ori de câte ori era posibil. Cu vizitele mele surpriză speram să mi se ducă vestea că nu ştiai când apăream la fața locului.

Uneori puteam să ne folosim de rapoartele colaterale ca să verificăm de două ori ceea ce ne transmiteau echipele noastre. Dacă aveam acoperire aeriană deasupra pasului Mu Gia, de exemplu, puteam să verificăm şi să confruntăm informațiile de aici cu ale altei echipe situată pe Route 12. Colegii noştri din Udorn deseori au făcut asta pentru noi. Eram întotdeauna mulțumit să aud că echipa noastră a raportat un convoi de camioane pe o rută, iar controlul aerian din ziua respectivă a confirmat faptul că acel convoi se afla, într-adevăr, acolo. Din când în când ne mai foloseam şi de

informațiile sătenilor ca să întărim cele raportate prin supravegherea străzilor. Operațiunile de paraşutare a orezului serveau şi ele la confirmarea pozițiilor echipelor. Nu se dădea drumul la nici o provizie până nu apărea semnalul convenit în zona de paraşutare, iar echipa trebuia să se afle acolo ca să afişeze semnalul corect. Schimbam semnalele periodic ca să menținem atenția echipelor. Categoric că doreau să-şi primească proviziile, aşa că erau foarte atenți când ne comunicau coordonatele şi când primeau semnalele pe care trebuiau să le folosească. Era o problemă spinoasă, dar speram că ne vom descurca pe cât de bine posibil. După plecarea mea, când echipele erau infiltrate la noile poziții de către elicoptere, ştiam exact unde se aflau.

La mijlocul anului 1963 vietnamezii deveniseră din ce în ce mai conştienți de faptul că echipele noastre îi supravegheau şi au luat măsuri prin care reacționau împotriva acțiunilor noastre. Au apărut patrule vietnameze care activau în zone situate de-a lungul străzilor pe care ei le foloseau şi au plantat informatori în satele din aceste zone. Câteodată echipele noastre achiziționau discret mâncare din unele dintre aceste sate (de la prieteni de încredere şi rude) şi asta s-a dovedit a fi periculos uneori. O dată ce era descoperită de o patrulă vietnameză, echipa noastră putea doar să fugă. Le lipsea armamentul necesar ca să rămână şi să lupte. Pe la sfârşitul anilor ’60 această situație s-a schimbat, întrucât au fost infiltrate echipe mai mari şi mult mai bine dotate cu armament, dar la început acțiunile evazive erau răspunsul nostru.

În eforturile lor de a ne descoperi echipele, vietnamezii foloseau uneori câini de vânătoare ca să ne intercepteze. Ne-au cauzat multe probleme pe care le-am raportat, conform îndatoririlor ce ne reveneau, la Udorn şi la Cartierul General. Într-unul din rapoartele noastre am menționat faptul că prezența tigrilor în anumite regiuni schimba cu totul lucrurile. Echipele noastre raportau că, dacă simțeau miros de urină sau excremente de tigru, câinii vietnamezilor o luau

în direcția opusă. Nu aveam cum să ştim dacă acest lucru era adevărat. Pe de altă parte, nu aveam motive să ne îndoim de asta, aşa că am raportat povestea cu tigrul la Udorn, care a fost trimisă mai departe la Cartierul General al CIA.

Ofițerii de la Cartierul General erau perplecşi, iar subiectul a fost discutat la câteva întâlniri. În încercarea lor de a ne sprijini cât de mult posibil, un birou al Departamentului de Ştiință şi Tehnologie a decis că şi noi am putea să luăm o altă măsură proprie prin care să contracarăm această acțiune. Nu am putea să punem şi noi, de jur-împrejurul taberelor noastre principale, o substanță care să miroasă ca excrementele de tigru? Dacă am putea să facem asta, câinii ar fi ineficienți şi echipele noastre ar fi mai în siguranță. Părea o idee bună, dar o să meargă? În final nu a mers, dar am apreciat efortul. Ca o coincidență, când am ieşit la pensie în ianuarie 1996, vorbeam cu un alt ofițer superior, care şi el ieşea la pensie, şi din vorbă în vorbă am ajuns la subiectul Laos. În cele din urmă am aflat că era un tânăr biolog în biroul care încercase să ne ajute. Şi-a amintit că a trimis nişte colegi la Grădina Zoologică Națională ca să îi aducă mostre de urină şi excremente de tigru ca să le poată analiza. Cercetătorii au produs o substanță care se apropia de excremente, dar nu i-a păcălit pe câinii din Laos.

În timp ce lucram satisfăcut în Nakorn Phanom, colegii mei Mike, Andre şi Ralph, erau oarecum blocați în Nong Khai. Munca de birou care se desfăşura după un tipic bine stabilit nu era ceea ce îşi doreau ei să facă acolo, şi se înțelege că erau mai puțin încântați. Faptul că nu aveam de ales, după ce Acordul de la Geneva fusese semnat, ne consola prea puțin. Pat şi Bill au înțeles, dar mâinile lor erau legate. Au încercat să îi trimită în misiuni scurte, ori de câte ori era posibil ca să mai iasă din plictiseala muncii de birou. Mike ajunsese să lucreze frecvent în Tieng Khong chiar de partea cealaltă a malului din Laos al fluviului Mekong, în zona din

nord-vestul extrem al țării, lângă granițele cu Burma şi China.

Lucrând sub comanda lui Bill Young, care era fiu de preot şi crescuse în zonă, vorbind câteva dialecte locale, Mike lucra la proiectul care sprijinea triburi precum Yao din nord-vestul Laos-ului şi, precum tribul Hmong, erau anticomunişti convinşi. La graniță au fost duse căruțe pline cu arme trase de catâri, muniție şi alte provizii ca să le împartă trupelor de gherilă. La începutul anului 1963 constrângerile Acordului se mai diminuaseră şi guvernul nostru, ca şi cel al statului Laos, a aprobat aceste ajutoare. Era riscant întrucât zona era plină cu diverse grupuri care operau în interiorul ei, inclusiv chinezii naționalişti care se aflau acolo de la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial.

Mike, absolvent al Universității Cornell şi ofițer al Corpului de Marină, era un ofițer extraordinar, bun la munca de teren. În vara lui 1963, s-a întors la Cartierul General ca facă un curs pentru a promova, în mod oficial, în Corpul de Marină. Şi-a petrecut aproape 8 luni şi s-a reîntors în Laos la începutul lui 1964. În calitate de ofițer al Diviziei Orientului Îndepărtat, a fost trimis în Pakse, în sudul Laos-ului.

Andre, inițial ofițer al Armatei SUA, era la fel de nefericit ca şi Mike, ocupându-se de o muncă de birou şi profita de orice ocazie ca să iasă pe teren. M-a vizitat timp de câteva săptămâni la începutul lui 1963 şi m-a ajutat să pun la punct etapele organizaționale ale proiectului „Vicleanul”. Mi-a fost de două ori de folos. Am primit ajutor la proiect şi am avut un bun prieten cu care puteam discuta subiecte diferite. Vorbeam o thailandeză elementară, încă, în conversațiile pe care le purtam la Nakorn Phanom. Era grozav să îl am aici. Şi Andre a reuşit să lucreze în sud-estul Pakse. Cu franceza lui fluentă, se ocupa de un moşier francez cu care noi țineam legătura. Andre mi-a mărturisit că nu era ca atunci când conducea regiunile din zona Hmong, dar cu siguranță bătea, de departe, munca plicticoasă de birou.

Andre căpătase o experiență interesantă călătorind cu trenul din Nong Khai la Bagkok într-un concediu de odihnă şi refacere. Nici unul dintre noi nu acorda prea mare atenție statutului nostru actual cu care funcționam sub acoperire când ne-am mutat din Laos în Thailanda. Bangkok a avut grijă de tot în locul nostru. Ştiam că eram consilieri. Nici unul dintre noi nu a pus alte întrebări, aşa că nu ne-am făcut prea mari griji legate de acoperire.

În timpul călătoriilor cu trenul, Andre s-a împrietenit cu o familie thailandeză datorită fiicei lor atrăgătoare. S-au urcat în tren la Nong Khai, şi bănuiesc că Andre s-a gândit că locuiau în Nong Khai şi că va putea să se întâlnească cu fata. Tatăl, general în armata thailandeză, vorbea engleză. Ca răspuns la întrebarea ce face el în Thailanda, Andre i-a spus: „Consilier", iar subiectul nu a fost dezvoltat. Au mai discutat foarte puțin până când în compartiment a intrat un ofițer thailandez de la Imigrări care a venit să verifice cărțile de identitate. Generalul şi familia lui au fost verificați rapid şi apoi oficialul s-a întors spre Andre, evident un străin, şi i-a cerut paşaportul. Andre i-a înmânat paşaportul, amintindu-şi că ni se dăduseră la toți paşapoartele ofițerilor de la Administrativ ca să pună pe ele nişte ştampile speciale. Orice ar fi fost în paşaport era scris în thailandeză şi nici unul nu ştiam să citim, dar nici măcar nu ne făceam griji în legătură cu asta.

Ofițerul de la Imigrări i-a răsfoit paşaportul, a ajuns la pagina ştampilată, a citit ce scrie acolo şi i-a aruncat o privire tăioasă lui Andre. Apoi, spre marea surpriză a lui Andre, l-a privit cu atenție şi l-a salutat. Andre i-a răspuns şi oficialul i-a înmânat paşaportul, s-a întors şi a plecat. A fost un moment de linişte apăsătoare, după care generalul l-a întrebat dacă poate să se uite la paşaport. Sperând să primească nişte explicații, Andre i l-a întins. După ce şi-a aruncat o privire la pagina ştampilată, generalul a încuviințat din cap şi i l-a dat înapoi. Nici el, nici Andre nu au spus nimic, iar Andre chiar nu înțelesese ce s-a întâmplat.

Ştampila probabil că îl identifica pe Andre ca fiind un oficial superior sau vreun reprezentant special dintr-un anumit domeniu.

În februarie 1963, Andre s-a reîntors la Cartierul General unde a fost repartizat să lucreze în Divizia Africa. (Am fost amândoi repartizați în Africa când ne-a trimis primul antrenament de pregătire şi am fost „închiriați" de către Divizia Orientului Îndepărtat după ce ne-am oferit voluntari într-o misiune voluntară din Laos.) A fost chemat înapoi de Divizia Africa după şase luni şi a fost trimis în misiune în Congo-ul belgian. Nu ştiu de ce m-au lăsat să rămân în Laos, probabil pentru că mă ocupam de un proiect. Era norocul începătorului.

Şi Ralph a venit pentru o perioadă la Nakorn Phanom şi, ca şi ceilalți, a primit cu brațele deschise ocazia de a scăpa de munca de rutină din biroul de la Nong Khai. Absolvise Harvard, se alăturase Corpului de Marină şi fusese autorizat, alături de Mike, înainte de a fi şi el trimis pe lângă CIA pe o perioadă de doi ani. Ralph a urmărit toate rapoartele despre bătălia din nordul şi centrul Laos-ului şi într-o perioadă scurtă de timp devenise chiar un expert. S-a reîntors la Cartierul General în vara lui 1963, de asemenea, să avanseze în Corpul de Marină, iar în final s-a întors în Asia de Sud-Est.

Pe măsură ce lunile treceau, proiectul nostru devenise şi mai agresiv şi mai eficient. Nu oprisem frânghia roşie, dar acum eram poziționați în aşa fel încât să o supraveghem. „Stai departe de inamic" era mesajul pe care îl predicam tuturor echipelor mele. Nici una nu avea nici o problemă cu acest concept. Trebuiau să găsească un punct de observație, departe de stradă, cu o vizibilitate clară, de preferat pe un deal ori un dâmb, şi să stea ascunse. La câteva zile echipele se schimbau, provenind de la o tabără principală, şi întotdeauna stăteau în afara razei vizuale. Se mişcau pe timp de noapte. Nimic în mod special ori genial, doar acțiuni elementare, de bun-simț, şi treptat planul a început să

meargă. Le-am dat aparate de fotografiat şi în câteva zile de antrenament i-am învățat pe membrii echipei cum să fotografieze traficul în derulare. I-am dotat şi cu cartele mici din plastic laminat cu imagini ale diferitelor tipuri de camioane şi alte mijloace de transport şi sistematizam rapoartele pe care le trimiteam.

În curând, în afară de rapoartele scrise, primeam informații zilnice şi prin radio – „Patru camioane cu saci de orez au trecut pe la intersecția WE 1467 la 10.30 A.M., pe data de 7 iulie, îndreptându-se spre Route 12", de exemplu – şi chiar primeam casete cu filme pe care le trimiteam la Udorn. Filajul nostru foto se derula destul de bine şi unele poze ne-au folosit, confirmând prezența vietnamezilor, care, în schimb, şi-au slăbit constrângerile pe care ni le impuseseră. Obținusem fotografii ale patrulelor, camioanelor şi bicicletelor în mişcare, dar chiar şi ale elefanților care cărau saci şi diferite vase pentru depozitarea lichidelor. Începând din primăvara lui 1963, supravegherea rețelei Ho Chi Minh din partea de est a regiunii Panhandle din Laos s-a îmbunătățit şi cantitativ şi calitativ. Nu au existat schimburi de focuri în timpul cât m-am ocupat de proiect, iar echipele noastre cooperau pe deplin şi în mod cert nu căutau să intre în necazuri. În acele zile de început ale proiectului, nu infiltram echipele lansându-le din elicopter şi nici nu ne-a trecut prin cap să încercăm să oprim traficul vietnamez. Între timp, vietnamezii deveniseră din ce în ce mai conştienți şi mai interesați de activitățile echipelor noastre, dar le-au considerat ca nefiind o amenințare pentru ei şi şi-au luat măsuri de contraatac, dar fără să se grăbească. Pe măsură ce acțiunile noastre erau şi mai agresive, ei reacționau cu întârziere.

La sfârşitul primăverii mă apropiam de terminarea celor şase luni suplimentare pe care le primisem ca să-mi prelungesc misiunea aici, aşa că Pat m-a chemat la Udorn să discutăm. Aştepta un ofițer superior care venea în vizită de la Cartierul General şi vroia un raport al situației actuale privind

proiectul meu, pe care i l-am pus bucuros la dispoziție. În acel moment mă simțeam mai bine şi mai relaxat privind mersul evenimentelor. Încă mai existau probleme, dar se înregistrau şi progrese constante. Am discutat toate aspectele, inclusiv bugetul proiectului – un subiect despre care nu ştiam prea multe. Am întrebat ceva şi şi-a dat seama că asta era tot ce ştiam. Pat se ocupa de fonduri şi de partea administrativă. La final, era mulțumit, cu adevărat mulțumit, şi asta, desigur, m-a bucurat şi pe mine.

Mi-am petrecut seara cu nişte prieteni la un restaurant care semăna foarte mult cu *Mekong River Garden*. Vint, Mike, Pat şi Ralph erau cu toții cu mine şi am avut o seară splendidă în timpul căreia am consumat multă mâncare şi mult whisky. În dimineața următoare m-am oprit pe la birou ca să-l văd pe Pat înainte de a mă întoarce la Nakorn Phanom.

„Se pare că lucrurile merg bine cu proiectul tău", a zis el.

„Aşa sper", i-am răspuns. „Nu este uşor, dar facem tot ce ne vine în minte".

„Activitatea de informare se îmbunătățeşte şi îmi place asta", a continuat Pat.

„Trebuie să întreprindem mai multe între Route 12 şi Route 9 în jurul Tchepone. Lucrăm la asta."

„Ei bine, țineți-o tot aşa", m-a încurajat Pat. „Şi apropo, vrem să le cerem celor de la Cartierul General ca să mai rămâi până în vara lui 1964, ca să închei cei doi ani de misiune. Este vreo problemă?".

Era tipic pentru Pat. Îți dădea veşti din senin. Propunerea m-a luat prin surprindere şi trebuia să mă gândesc înainte de a răspunde. Mi-a trecut prin minte întrebarea celor de la Divizia Africa care mă aşteptau să mă întorc la ei. Dar nu a trebuit să mă gândesc prea mult. Îmi plăcea munca pe care o făceam şi simțeam că sunt de folos.

Viața mea în Nakorn Phanom se desfăşura după un ritual bine stabilit. Existau perioade de activitate intensă, uneori punctată cu vizite clandestine în Laos, şi perioade de mare

calm, apropiate de starea de plictiseală. Trebuia să găsesc modalități prin care să-mi ocup timpul. Acum când ştiam că o să stau până voi împlini doi ani în misiune, mi-am cumpărat o carte de thailandeză elementară şi am început să iau lecții de thailandeză de la fata care locuia alături.

Vecinul nostru, de origine vietnamezo-thailandeză, avea o fată frumoasă, atrăgătoare, de 20 de ani, profesoară la o şcoală. A fost dificil până am căzut de acord asupra începerii lecțiilor. M-am întâlnit întâi cu fratele ei mai mic, după care am fost prezentat. Totul trebuia să se desfăşoare conform obiceiurilor locului. Familia ei era foarte sensibilă la întâlnirile fetei cu mine. Nici nu se punea problema ca lecțiile să se țină la mine acasă. Aşa că am convenit să ne întâlnim la biblioteca şcolii în timpul când era liberă.

Prima mea vizită a produs oarece senzație din moment ce eram singurul „alb" din Nakorn Phanom. Aşa că prima vizită la şcoala gimnazială ca să o văd pe Dara (înseamnă „steluță" în thailandeză) a atras atenția, toți elevii fiind extrem de agitați şi gălăgioşi. După ce vizitele mele au devenit o obişnuință, nivelul lor de interes a scăzut. Era o sarcină deloc ingrată şi am învățat multă thailandeză. Limba are patru „tonuri" şi la început mi-a fost foarte greu să îmi dau seama de nunțele de pronunție. În cele din urmă am reuşit şi mi-a fost de mare ajutor, peste ani, când am învățat chineza mandarină, care are aceleaşi patru tonuri. Am învățat de asemenea să citesc şi în sanscrită, care şi ea are thailandeza la bază. Lecțiile noastre, de două ori pe săptămână, durau o oră şi erau întrerupte numai dacă un avion trecea pe deasupra casei mele, şi-l puteam auzi de la şcoală, anunțând sosirea a ceva sau a cuiva de la Udorn. Îmi făceam temele şi, având ocazii fără număr ca să exersez, vorbeam aproape fluent când am plecat din Thailanda, în vara anului 1964.

Vrând să rămân într-o formă fizică bună, am încercat să fac zilnic exerciții. Membrii echipei mele din Poliția Aeriană alergau şi ridicau greutăți, dar nu îi însoțeam şi îmi făceam propriul meu program de exerciții, de dimineață, în camera

mea. Într-o zi, încercând să inventez exerciții care să îmi placă şi mai mult, m-am îndreptat spre terenul de baschet local, în aer liber, sperând să arunc mingea la coş cu cineva. Am început să arunc mingea şi am remarcat două lucruri: jucătorii erau mici, foarte rapizi, şi cunoşteau acest sport, iar eu eram cel mai mare de pe teren. La Blackburn aproape întotdeauna fusesem cel mai mic. Am sărit ca să prind mingea şi mi-au ieşit mişcările. Am fentat. Am aruncat mingea spre coş. Adoram jocul ăsta.

Şi ceilalți jucători au remarcat şi ei ceva. Acest alb uriaş va fi o achiziție bună pentru echipa de baschet a oraşului; nu eram chiar Wilt Chamberlain, dar pentru nord-estul Thailandei, în 1963, însemna ceva. Mi-au propus să mă înscriu în echipa lor. Eram mulțumit de interesul lor şi fusesem gratificat de către laudele lor, dar nu aveam cum să mă țin de antrenamente şi să particip regulat la meciuri. Am fost de acord să-i mai antrenez atunci când timpul mi-o permitea. Era un grup de bărbați tineri şi simpatici şi mi-a făcut plăcere timpul pe care mi l-am petrecut cu ei.

Jucam şi tenis de câteva ori pe săptămână când puteam să plec după-amiezele târziu, căci devenisem membru al clubului oficialităților, unde, din politețe, îmi eliberau întotdeauna un loc când apăream. Thailandezii erau extrem de cordiali şi făceau tot posibilul să mă simt binevenit. Cele mai plăcute partide de tenis le-am disputat cu un croitor vietnamez slăbuțel, care se stabilise în Nakorn Phanom după cel de-al Doilea Război Mondial. Era un jucător bun, dar şi o persoană extraordinară. Deseori beam câte o bere în barul de la club, după o partidă de tenis, şi, întrucât îmi perfecționasem thailandeza, discutam cu oficialii thailandezi, iar câteodată jucam snooker la invitația lor. Cu buzunare mai mici şi distanțe mai mari pe masă, snooker-ul (pentru mine) este mult mai dificil decât biliardul pe care îl jucam în Statele Unite. Nu am ajuns niciodată să-l joc foarte bine, dar thailandezii erau foarte toleranți şi întotdeauna aplaudau zgomotos rarele mele succese.

Între timp făcem călătorii periodice la Udorn. Într-una din acestea am condus eu avionul în cea de-a doua jumătate a zborului şi, când am văzut oraşul apărând la orizont, am început să-l înghiontesc pe Jim care moțăia. Zburasem împreună de câteva ori şi avea încredere în simțul meu de a naviga şi de a pilota. Până în acel moment, mă aflam acolo de mai bine de un an şi, petrecându-mi multe ore în aer, mă simțeam chiar încrezător în forțele-mi proprii. Zburam „neoficial", dar toți erau de acord că trebuie să avem nişte noțiuni elementare despre pilotaj, pentru situațiile de „nevoie". Rar am discutat aprofundat ce presupune asta, dar toți ştiam că posibilitatea de a fi atacați de la sol cu arme de foc de către inamic era tot timpul viabilă. De aceea era logic ca cei care zburau frecvent, precum zburam noi, să punem pasiune în ceea ce facem.

Când s-a trezit, Jim mi-a spus: „Este timpul să încerci să pui şi elicopterul ăsta la pământ. Ce zici, eşti pregătit?"

„Mda, cred că pot să-l aşez pe sol", i-am răspuns precaut.

Am redus puterea motorului şi am început să cobor în timp ce mă aliniam pe pista *foarte* lungă. Pe măsură ce coboram şi ne apropiam de ultima procedură, Jim mi-a spus să scot flapsurile. Această mişcare se realizează făcând o manevră prin care dai dintr-o manivelă din mijlocul tavanului chiar în spatele pilotului care stă pe scaunul din stânga. Din moment ce eu stăteam în dreapta, a trebuit să mă folosesc de mâna stângă. Era greu, dar am scos flapsurile. Cu flapsurile coborâte, am încetinit, dar nu am putut să apreciez viteza cu care ne deplasam. Jim a început să-mi vorbească în căşti.

„Puțin mai încet, puțin mai încet", mormăia încet. „Păstrează viteza neschimbată, aşa este bine".

L-am ascultat şi am încercat să fac ce mi-a spus, dar vederea la distanță m-a lăsat. Sau doar am fost nerăbdător. Ultimii şase metri i-am parcurs dintr-o bucată şi am sărit înapoi în aer.

Jim s-a agitat un pic.

„A mai rămas destulă pistă. Nu te grăbi, ia-o uşurel."

Din nou mă grăbisem. Şi din nou am sărit înapoi în aer.

„De ce nu te ajut?”, mi-a zis. „*Noi* putem să facem asta împreună.”

Am sperat că vom putea reuşi şi la a treia încercare, cu ajutorul lui, am aterizat cu nenorocitul de elicopter – pe o pistă, a doua ca lungime din Asia de Sud-Est. Mi-am dat seama că operațiunea de aterizare a unui aeroplan este mai grea decât pare.

La jumătatea lui 1963 am început să ne gândim la varianta de a ne muta înapoi în Laos. Nu s-a întâmplat acest lucru cât încă mă mai aflam în misiune, dar, la începutul lui 1964, am închiriat o altă casă mică în Thakhek şi uneori am stat acolo pe timpul nopții în timp ce participam la întâlniri în Laos. După ce am părăsit țara, în iulie 1964, succesorul meu a mutat întregul cartier general al proiectului la Savannakhet, tot în Laos.

Din moment ce situația se schimbase, puteam să traversăm fluviul mai frecvent şi să călătorim ziua şi nu noaptea. M-am întâlnit mai des cu ofițerii superiori din armata Laos-ului, dar mai mult din motive de curtoazie decât de altceva. Nu discutam despre ceea ce făceau echipele mele, dar oricum ştiau foarte bine. Doar de câteva ori au ridicat obiecțiuni şi la modul indirect. Am călătorit de câteva ori să văd bazele şi punctele lor de control de pe strada care ducea către Thakhek, venind dinspre est. Relațiile mele cu Forțele Armatei Regale erau bune şi, cu câteva ocazii, am putut să-i ajut, oferindu-le sprijin în domeniul telecomunicațiilor şi logistică. În schimb ei m-au ajutat, selecționându-mi oameni pentru echipele mele, la transport, sau aprobând aterizări în scopuri de reaprovizionare.

La sfârşitul toamnei lui 1963 am călătorit şi cu barca şi pe jos ca să mă întâlnesc cu una din echipele noastre poziționate la nord şi est de Thakhek lângă Route 8. În afară de vizitarea echipei, care făcea o treabă bună, am vrut să investighez personal terenul. Nu era o zonă pe deplin securizată şi rar

avem ocazia să o survolăm din zbor. Împreună cu doi membri ai Poliției Aeriene, şi cu liderul echipei care venise la Thakhek să ne ghideze în teritoriu, am condus la nord de-a lungul Route 13, ca să ieşim din oraş. În punctul în care Route 13 traversează râul Nam Ngum, am ieşit din jeep şi am urcat într-o barcă care ne aştepta. Tipic zonei, barca era lungă şi îngustă cu un motor extern sub formă de cilindru. Era suficient de spațioasă. Aveam cu noi pachete mici, căci intenționasem să rămânem peste noapte, şi armament.

Ne-am îndreptat către amonte şi am trecut printre dealurile şi stâncile care deveneau din ce în ce mai dese. În curând se zărea în depărtare linia unui carst înalt, ridicându-se abrupt şi aproape vertical. Începea chiar la nord de Thakhek, se întindea mulți kilometri şi constituia un obstacol pentru cei care vroiau să călătorească către est şi vest. Ca să te cațări pe el ar fi fost imposibil fără echipamentul potrivit, iar ca să-l ocoleşti ar fi însemnat să mergi pe jos mulți kilometri în plus. Existau câteva puncte prin care puteai să treci şi ele deveneau noduri strategice în timpul ostilităților.

Panorama era cu adevărat uimitoare. Frumusețea naturală abunda pe măsură ce mergeam tot mai în amonte, beneficiind de o zi frumoasă. O perioadă lungă de timp nu am întâlnit nici un sat. Era linişte şi pace în sus, pe râu, o vreme bună ca să meditezi. Dintr-o dată m-am simțit iarăşi un pic izolat şi am trecut în revistă deciziile pe care le-am luat ca să ajung aici. Eram satisfăcut că fuseseră nişte alegeri bune.

În cele din urmă am intrat într-un sat mare aşezat lângă carst. Conducătorul satului fusese înştiințat de sosirea mea şi împreună cu alți săteni ne aşteptau. Nu eram încântat de acest lucru, dar nu mă gândisem să-i spun liderului echipei să răspândească vestea că voi veni în zonă. Nu m-am gândit niciodată că o să amintească că vom veni, ținând cont că auzise de toate călătoriile mele incongnito. Dar pomenise de sosirea mea şi eram întâmpinat cu un bun venit special. Satul rareori primea vizitatori de orice fel, cu atât mai puțin un alb. Eram nerăbdător să grăbesc lucrurile, dar planurile

de a ni se servi un prânz special nu le-au fost stricate. Am rămas să mâncăm. A fost un moment plăcut şi toți sătenii erau foarte ambili cu noi.

„Poți să ne trimiți nişte unelte?" a întrebat conducătorul satului după ce ne-am terminat prânzul.

M-am gândit ce să-i răspund. „Chiar nu am nici un fel de unelte", i-am răspuns în cele din urmă, „dar pot să le cer ajutor celor de la biroul Agenției pentru Dezvoltare Internațională (ADI) să văd dacă ne pot ajuta".

Dar conducătorul satului a insistat. „Avem nevoie de ele urgent ca să terminăm de construit ferma de peşte".

„Păi cu asta se ocupă ADI", i-am spus. „Stai liniştit că le voi aduce la cunoştință cererea ta. Cum să-ți trimită uneltele? Cu barca?"

„Cu barca ar fi cel mai uşor" mi-a răspuns, „dar putem să venim la Thakhek ca să le luăm dacă este nevoie. Sau poate poți să le paraşutezi dintr-un avion."

Nu am luat în seamă ultima sugestie.

Ne aflam în 1963 şi conducătorul acestui sat izolat era deja conştient de faptul că putea să ceară americanilor orice formă de ajutor. Nu eram cel indicat căruia să-i ceară ceva în această situație, dar el nu ştia acest lucru. Şi nici nu-i păsa. Între timp îmi imaginez doar că lucrurile s-au înrăutățit. „Nu avem destul, aşa că mai dați-ne voi" era mentalitatea pe care noi o creasem. Sprijinul şi altruismul nostru erau cu siguranță bine intenționate, dar cât bine făcuseră? Am dubii. În primul rând datorită risipei şi corupției pe care le vedeam în lume, nu numai în Laos, dar şi în Congo, în Africa de Vest în general, şi în câteva țări din Asia de Sud-Est. Nu am fost niciodată un susținător al programelor umanitare complexe. Am văzut sume enorme de bani din ajutoare umanitare cheltuite ca să se obțină rezultate minime sau chiar nici unul. Oamenii nu au beneficiat aproape deloc de pe urma acestor programe. Când lucrezi pentru un asemenea program şi îl pui în aplicare, sunt convins că îl apreciezi mai mult.

Într-o noapte stăteam în casa micuță pe care am închiriat-o în Thakhek, lucrând la nişte rapoarte pe care le trimiteam la Udorn a doua zi. Chiar subit în jurul meu au izbucnit focuri de armament greu. Auzeam şi mitraliere. Habar nu aveam ce se întâmpla. Putea să fie un raid al unităților Armatei Poporului sau aparținând vietnamezilor, chiar aici în Thakhek? Am stins luminile şi mi-am înşfăcat arma. Târându-mă în întuneric, m-am îndreptat spre fațada casei. Numai uşa de la terasă era închisă şi m-am strecurat afară. Spre surprinderea mea am văzut oameni care trăgeau în aer, iar alții scoteau zgomote cu orice aveau la îndemână: tigăi, găleți şi tobe. Ce naiba se întâmpla? Nu cunoşteam pe nimeni aşa că trebuia să dezleg misterul singur. Am privit câteva minute, am ajuns la concluzia că trebuie să fie vorba despre un fel de festival şi am intrat înapoi ca să-mi termin rapoartele. Până la urmă s-a făcut linişte din nou şi am plecat la culcare. A doua zi l-am întrebat pe domnul Ambrose ce festival s-a celebrat noaptea trecută.

„Nici unul de care să ştiu eu", mi-a răspuns. „Despre ce vorbeşti?" I-am explicat la ce am asistat noaptea trecută. „Aaa, te referi la eclipsa de lună. Cei din Laos cred că eclipsa este de fapt provocată de o broască uriaşă care sare pe lună. Zgomotele puternice vor speria broasca şi aceasta va sări de pe lună, făcând-o vizibilă din nou. Funcționează de fiecare dată."

„Doar nu vorbeşti serios", a fost tot ceea ce am putut să spun.

În noiembrie 1963 am primit un mesaj de la echipa Delta, o echipă bună situată la sud de Route 12. Mesajul spunea: „Ne pare rău de ceea ce s-a întâmplat cu preşedintele vostru şi vă transmitem condoleanțele noastre." Habar nu aveam la ce se referea. Aveam un radio cu unde scurte în camera mea şi câteodată ascultam ştirile BBC, dar fiind plecat, nu o făceam regulat. O emisiune de ştiri radio a fost prima sursă de la care am aflat în Nakorn Phanom despre asasinarea preşedintelui Kennedy.

Până în decembrie 1963 activitatea se desfăşura la un nivel înalt, iar informațiile se înmulțeau constant. Aproape toate echipele erau poziționate strategic, în scopuri de supraveghere, şi nu se făceau remarcate, respectându-mi indicațiile. Eram din ce în ce mai ocupat cu derularea proiectului şi la un moment dat a trebuit să țin în aer câteva mingi. Logistica, planificarea şi livrarea, finanțarea, pregătirea şi întâlnirile care acum se țineau frecvent în Laos îmi ocupau tot timpul. Țineam legătura constant cu baza din Udorn, cerându-le provizii, discutând rapoartele cu informații secrete şi cerințele acestora, şi le ceream sprijin aerian ca să mă deplasez dintr-un loc în altul. Erau multe de făcut şi cu toate că Jimmie şi în special, domnul Ambrose îmi erau de mare ajutor, tot trebuia să lucrez foarte mult. La sfârşitul lui decembrie m-am ocupat de organizarea programului săptămânii care urma şi i-am telegrafiat lui Pat, cerându-i avioane pentru patru zile consecutive. Am primit răspunsul lui:

> Avion 23 decembrie – aprobat. Avion 24 decembrie – aprobat. Avion 26 decembrie – aprobat. Ca să şti, 25 decembrie este ziua de Crăciun. Nu zburăm de Crăciun decât în caz de urgență. Calmează-te, puştiule.

I-am citit mesajul stând în biroul nostru. M-am aşezat, am citit din nou, şi a trebuit să zâmbesc. Fusesem atât de prins de ceea ce făceam în acest sat budist de la tropice încât am uitat cu desăvârşire de Crăciun. M-am gândit la părinții mei şi m-am aşezat imediat să le scriu o scrisoare acasă. Apoi am declarat ziua de Crăciun o sărbătoare în casa noastră şi mi-am schimbat planurile conform zilei de sărbătoare din calendar.

La începutul lui 1964, Pat şi Bill au trimis întăriri la Nakorn Phanom în persoana lui Dick Kinsman, care ulterior va prelua conducerea proiectului, după ce am plecat eu. Dick, originar din partea superioară a statului New York, era

absolvent al Universității Syracuse şi se înscrisese în CIA acum câțiva ani în urmă. Era şi el tot un voluntar, ca şi restul lumii, şi a sosit la Udorn în toamna lui 1963. Poate că mesajul din preajma Crăciunului l-a făcut pe Pat să creadă că îmi pierdeam stăpânirea de sine şi aveam nevoie de ajutor. Sosirea lui Dick era mai mult decât binevenită. Era un tip modest şi am observat că ne vom înțelege bine amândoi. Aşa a şi fost.

A participat la toate întâlnirile cu liderii de echipe şi deseori a călătorit cu mine când treceam în Laos. Nimic din ceea ce făceam nu era complicat şi Dick se prindea imediat. Mare parte a succesului nostru depindea de relația personală pe care noi o dezvoltam, iar el era un tip sociabil. Insistam, şantajam, ori îi convingeam pe liderii de echipe şi uneori şi era extrem de important să-i convingem şi pe membrii acestora de înțelepciunea sugestiilor noastre, iar Dick avea un talent înnăscut de a asculta şi a explica fără să fie condescendent.

Era bine să ai pe cineva alături de tine cu care să discuți ideile operaționale. Dick şi cu mine am discutat despre câteva posibilități privind viitorul proiectului, inclusiv despre una prin care ne vom muta într-un mod mai agresiv în estul regiunii Panhandle. Ca să facem asta trebuia ca echipele noastre să fie mai mari şi să aibă mai multe arme de foc. Aveam nevoie de companii, sau cel puțin de unități dacă speram să minăm străzile pe care le foloseau vietnamezii, ca să întrerupem traficul pentru o vreme, sau să creăm o ambuscadă şi să distrugem convoaiele de camioane. Trebuia să facem un pas mare dincolo de strada pe care o supravegheam şi trebuia să-l planificăm cu mare atenție. Eram precauți pentru că erau primii paşi. Vom fi nevoiți să recrutăm şi să adunăm mai mulți oameni şi este posibil să avem nevoie de mai multe resurse, inclusiv de sprijinul Poliției Aeriene ca să ne ajute să antrenăm oamenii. Întrucât ne învecinam cu Vietnamul, lucrurile se încingeau şi sudul Laos-ului a devenit important şi decisiv pentru ambele părți.

La acea vreme nici nu speram că vom întrerupe traficul pe ruta Ho Chi Minh, doar vroiam să-i hărțuim pe vietnamezi şi să le facem sarcinile şi mai dificile. Am trimis o schiță a intențiilor noastre la Udorn. Şi ei şi cei de la Cartierul General au aprobat-o. „Ia-o încet", a fost sfatul lui Pat.

În prima etapă aveam nevoie de un loc unde să ne efectuăm antrenamentele. M-am dus cu Dick ca să ne întâlnim cu comandantul armatei din Thakhek şi i-am explicat ce ne trebuia. În calitate de comandant era corupt şi ineficient, dar totuşi a fost de acord să ne lase să închiriem un fost teren de antrenament, care a aparținut armatei din Laos şi era localizat în afara oraşului, într-un punct unde un râu traversa Route 13. Era nevoie de ceva reparații, dar altfel puteam să începem oricând doream.

Recrutarea noilor membri pentru echipele noastre constituia următorul pas şi ne-am pus roțile în mişcare, plecând cu maşina să facem recrutarea. Nu vroiam pe oricine, stabilisem asta clar, iar recruții trebuiau să îndeplinească standardele noastre. Dacă erai văr, frate sau prieten de familie cu un lider de echipă nu era neapărat un criteriu prin care te calificai automat.

Cu elanul nostru tineresc şi fiind lipsiți de experiență, ne-am făcut un plan ambițios.

Ne-am stabilit obiectivele mult mai sus decât era rezonabil în acel moment şi am pus la cale un plan să lovim Route 12 imediat ce înaintea prin lanțul muntos Annamite în pasul Mu Gia. Ne gândeam că vietnamezii vor fi şocați când vor vedea pasul Mu Gia închis traficului pentru camioane. Dar ne-am dat seama că aproape l-am şocat şi pe liderul echipei noastre când i-am explicat planul. În viziunea noastră nu era foarte riscant, dar presupunea nişte resurse logistice complicate. Era anotimpul secetos şi bărcile puteau să traverseze prin carst până la un punct lângă care era localizată echipa. I-am explicat liderului că vom trimite încărcături de explozibil, mai întâi cu camionul şi apoi cu barca până la tabăra lor. Apoi o patrulă formată din 15 bărbați, cărând 12 încărcături de

explozibil, va traversa din mers platoul Nakay până la graniță, unde Route 12 intră în Laos prin pasul Mu Gia.

Îşi va alege un punct de-a lungul prăpastiei sau alt loc vulnerabil, iar noaptea vor implanta toate cele 12 încărcături de explozibil. Să sperăm că explozibilul va distruge strada şi va fi inaccesibilă timp de săptămâni de zile. Nu vroiam să paraşutăm explozibilul din aer, căci nu vroiam să compromitem poziția echipei. Nu existau prea multe sate pe platou, dar totuşi patrula trebuia să evite contactele cu localnicii care ar putea fi în legătură cu unitățile Armatei Poporului. Pe măsură ce se apropiau de pas, ar trebui să înainteze numai noaptea ca să diminueze orice posibilitate de a da nas în nas cu o patrulă inamică.

În acest moment vorbeam o thailandeză medie, dar niciodată nu am încercat să abordez subiecte serioase de unul singur, aşa că domnul Ambrose făcea mereu pe interpretul. (Peste luni de zile puteam să înțeleg mare parte din conversația dintre domnul Ambrose şi cel cu care vorbea. Era un mare avantaj pentru mine întrucât îmi oferea timp suplimentar de gândire ca să țin cont de răspunsuri. Ei nu ştiau că înțelegeam mare parte din ce vorbeau. Iar domnul Ambrose era suficient de discret ca să nu dezvăluie noile mele cunoştințe dobândite.) Liderul echipei asculta, iar ochii i se măreau din ce în ce mai mult. Privirea de pe fața lui, după ce domnul Ambrose şi-a terminat expunerea şi noi toți îi aşteptam răspunsul, părea a fi o combinație de uimire, panică şi neîncredere.

Aproape nu mai putea să scoată nici un cuvânt, după care a început să invoce când un motiv, când altul care făcea imposibilă o astfel de acțiune. Avea atât de multe argumente că nici măcar nu a mai inclus şi *Pi*-ul rău. În timp ce vorbea am vizualizat cu ochii minții ceea ce liderul povestea.

Cerând patrulei noastre să traverseze din mers pasul Mu Gia, cuibul inamicului, ca să zic aşa, pentru a ieşi din Laos (cărând 18 kilograme de explozibil) ca să mineze o legătură de transport vitală, care probabil era păzită ca şi un punct cheie,

era mult prea mult. Apoi să evite vietnamezii furioşi şi să traverseze înapoi în Laos era probabil mult mai mult decât puteam să ne aşteptăm. De fapt, mă gândisem să merg cu ei, dar temându-mă de furia lui Pat în caz că află, am renunțat. În stare de şoc, liderul echipei ne-a rugat să ne mai gândim. Aşa am făcut şi în cele din urmă nu am mai trimis nici o patrulă ca să îndeplinească această misiune.

Ani mai târziu, în timp ce urmăream războiul prin intermediul ziarelor şi emisiunilor de ştiri, am aflat că bombardierele B-52 aruncau tone şi tone de explozibil puternic de-a lungul întregii rute şi trecătorile strategice, inclusiv Mu Gia. Strada nu a fost niciodată impracticabilă mai mult de câteva zile. Vietnamezii făceau o muncă incredibilă reparând-o şi/sau schimbându-i cursul ca să mențină cursul constant al proviziilor spre sud. Cantitatea de explozibil pe care noi vroiam să o folosim atunci, la începutul planului nostru, nu ar fi făcut mare lucru.

Acelaşi ofițer cu care am discutat despre terenul de pregătire ne-a invitat la o sărbătoare locală cu ocazia zilei naționale a statului Laos, ținută la o bază militară cam la 15 kilometri în sud-estul oraşului Thakhek pe Route 13 şi lângă joncțiunea cu Route 135 care ducea la Mahaxay, controlat de trupele lui Kong Le. Era o gală care urma să înceapă după-amiaza târziu.

Am traversat fluviul la Thakhek în barca noastră, ne-am urcat într-un jeep care ne aştepta şi ne-am îndreptat spre bază. Dansurile tradiționale erau în desfăşurare în momentul în care noi am ajuns. Ne-am aşezat ca să privim. În calitate de invitați de onoare, ni s-au oferit băuturi. Imediat a urmat o satiră aşa zisă culturală.

Localnicilor le făcea plăcere să-şi îmbete musafirii, aşa că din acel moment aveam tot timpul ceva de băut în mână. Am dansat Lam Rhang, un dans tradițional de perechi. Nu ştiam cum să-l dansăm, dar nu conta. Nu-ți atingeai niciodată partenerul, ci doar te mişcai unul în jurul celuilalt. Am băut. Am conversat cu ofițerii din Laos în franceză, engleză sau în

thailandeză. Iar am băut. Am mai participat la un ritual. Şi am băut. Am băut whiskey american, whiskey din Mekong (făcut de thailandezi şi trebuia băut cu sifon sau coca-cola) şi vin din orez din urne imense care fermentase pe o perioadă de timp nedeterminată. De fapt am băut prea mult, mult prea mult, dar aşa a făcut toată lumea şi a fost o petrecere glorioasă.

Era întuneric când petrecerea s-a terminat şi aveam o dilemă. Rar beam cum băusem de data asta şi îmi dădeam seama că nu mai ştim bine cine suntem. Cu toate astea, încă mai puteam să ne întoarcem la Thakhek, ne-am zis. Şi nici una dintre gazdele noastre nu a auzit niciodată de afirmația „prietenii nu-şi lasă prietenii să conducă beți". Ne-am găsit jeep-ul şi ne-am urcat în el. Conform celor relatate ulterior de Dick Kinsman, am insistat ca eu să conduc chiar dacă nu eram în stare de aşa ceva. (Sunt sigur că mi-am dat seama că el era într-o stare şi mai jalnică decât a mea.) Când am părăsit perimetrul bazei se făcuse întuneric beznă. Am aprins farurile.

Drumul nepavat cu două sensuri din fața noastră arăta ca un tunel prin jungla deasă şi cu copaci plecați deasupra lui. Toți aveam arme, iar Dick şi-o ținea pe a lui în poală – de ce, nu ştiu, căci dacă am fi avut probleme în noaptea aceea, ar fi trebuit să fie unele serioase. Am început să conducem încet spre Thakhek şi să vorbim cu voce tare.

După câteva minute Dick țipa la mine să opresc.

„Mi-a căzut pistolul M-1", mi-a spus după ce am frânat.

„Cum naiba ai putut să îl pierzi?" l-am întrebat minunându-mă.

„Ai ieşit de pe drum şi s-a agățat de tufişuri", mi-a răspuns rapid.

„S-a agățat de tufişuri?"

„Da, s-a agățat", a repetat el. (Nu comunicam în mod special prea bine.) „Pistolul se lipise de mine, dar când ai virat şi ai ieşit de pe drum a fost aruncat afară din jeep. Trebuie să ne întoarcem să-l găsim."

„Nu se vede absolut nimic”, i-am răspuns cu sinceritate.

„Dar trebuie să încercăm”, a insistat. „Întoarce jeep-ul. Fi atent.”

Cu foarte mult noroc am întors jeep-ul fără să ne izbim de nimic sau să intrăm în şanțul de pe marginea drumului. Am mers înapoi şi ne-am oprit. Cu luminile aprinse, ne-am dat jos din maşină şi am început să căutăm pistolul pierdut.

Nu îmi dau seama cum, dar Dick l-a găsit. Am întors din nou jeep-ul şi ne-am îndreptat spre Thakhek. Am lăsat jeep-ul, ne-am găsit barca şi am pornit spre Nakorn Phanom. Din fericire era o noapte cu lună plină şi puteam zări luminile oraşului peste râu. Tot ce trebuia să facem era să ne ținem după ele. Chiar şi un bețiv ar fi fost în stare să facă asta.

Era anotimpul secetos şi curentul nu era rău şi în curând am ochit micul nostru doc şi hangarul bărcii. Am intrat în el, cam după a treia încercare, şi am încuiat totul. Era o noapte memorabilă şi mă bucur că a fost un eveniment rar.

Eram mândri de ceea ce făceam în Panhandle şi, ca o atribuție a acestei activități, aveam parte de o relație enervantă, bazată pe nevoi reciproce, cu acei ofițeri care se ocupau de programul Hmong. La scurt timp după ce am părăsit Nakorn Phanom ca să mă reîntorc la Cartierul General, Dick mi-a spus că tocmai ratasem sosirea unei cutii mici, care ne-a fost trimisă de către Tony Poe în Long Tieng, via Udorn. În interior păreau să fie, la prima vedere, caise uscate. De fapt erau urechi tăiate. Tribul Hmong, în contul unei răfuieli personale şi din motive tradiționale, câteodată, taie urechile soldaților inamici morți şi le trimit înapoi ca o dovadă a îndemânării şi curajului lor. În cutie se afla un bilețel de la Tony care spunea aşa: „Bărbații mei din munți sunt luptători adevărați”. Ştiam că asta vroia să fie o critică la adresa oamenilor din zona de câmpie cu care noi lucram.

Un ofițer nou sosit a avut o idee genială. Unul dintre membrii Poliției Aeriene a fost trimis la un abator local, unde a adunat organele genitale ale unui bivol abia ucis. Penisul era lung şi impunător. Au confecționat o cutie lungă şi

îngustă şi au aşezat penisul şi testiculele în ea. Am adăugat şi un bilețel: „Suntem luptători adevărați, aici, la câmpie”. Cutia a fost trimisă înapoi la Udorn, adresată lui Tony, în Long Tieng.

În mod inexplicabil, cineva din Udorn, în loc să aştepte următorul elicopter care făcea cursa direct la Long Tieng, a trimis cutia la Vientiane. Oamenii care se ocupau de corespondența Agenției sunt obligați prin regulament să ştie ce se află în orice pachet sau plic. A fost o hlizeală generală. Povestea s-a răspândit cu viteza luminii. Nimeni nu s-a supărat, cu excepția ambasadorului. Pe el nu l-a amuzat întâmplarea şi a ordonat să fie distrusă cutia. Tony nu şi-a primit niciodată cadoul.

Tony era un tip excepțional. Patriot înfocat, se pare că dormea cu un steag american deasupra patului, ura comuniştii şi a luptat contra lor majoritatea vieții lui de adult. Se vorbea că se descurcase singur să conducă, la începutul anului 1963, un raid aerian contra coloanei vietnameze, ceea ce nu se mai pomenise la vremea aceea. Exasperat de faptul că vietnamezii avansau într-unul din satele din regiunea Sam Neua pe care el o administra, a decis să riposteze. Împreună cu un coleg (a cărui identitate nu a fost niciodată aflată), a umplut câteva zeci de containere goale de sticlă cu grenade de mână. Întrucât containerele erau acoperite, le-au scos siguranțele aşa încât grenadele erau activate deja. Capsele nu puteau să sară în timp ce grenadele se aflau închise în containere, aşa că oricum nu explodau. Containerele au fost împachetate cu mare grijă în cutii de carton. Apoi Tony l-a convins pe unul dintre piloții Air America să-l ajute.

Bazându-se pe informațiile secrete primite, au luat complet prin surprindere o coloană de vietnamezi. A fost cu siguranță o mişcare neaşteptată şi fulgerătoare. Pilotul s-a apropiat pe la spatele convoiului, coborând până la nivelul copacilor. Cei din convoi, constituit din câteva camioane şi câteva companii formate din trupe care mărşăluiau, nu au putut decât să privească, fără să le vină să creadă, cum micul

avion se rotea deasupra lor. Nimeni nu a reacționat destul de rapid ca să se poată apăra efectiv. Când au depăşit coloana, Tony şi prietenul său au aruncat containerele de sticlă la sol cât de repede au putut. Grenadele au explodat în momentul în care containerele au atins solul şi s-au spart. Ca efect, trupele s-au răspândit în junglă, de fiecare parte a străzii. Tony stătea atârnat pe jumătate în afară şi chiuia de bucurie în timp ce pilotul se înălța în aer ca să se pună la adăpost. Curajos, dar nu nebunesc, făcuseră doar o acțiune care depăşea normalul.

Tony avea şi el defecte – nu avem toți? Uneori bea prea mult, probabil că era un mod de a scăpa de stresul şi pericolul permanent, şi asta îi afecta uneori rațiunea. Odată l-am întâlnit în Bangkok, unde amândoi ne aflam în câteva zile de concediu.

„Tony ce naiba mai faci?", l-am salutat eu.

„Nu este rău, m-am gândit că am nevoie de o pauză", mi-a răspuns.

„De cât timp te afli aici?"

„Opt sute de dolari".

Eram un pic nedumerit. „Deci cât timp stai aici?"

„O mie cinci sute", mi-a răspuns. Aşa era Tony.

Niciodată nu şi-a făcut griji cu formalitățile, doar a hotărât că are nevoie de o vacanță – sau de companie sau de ambele. I-a spus lui Pat că pleacă la Bangkok. Şi a plecat, luând 1500 de dolari cu el. Nu şi-a pierdut timpul cu cererea de concediu sau completând vreo hârtie. Cu o poftă vorace pentru femeile thailandeze (orice fel de femeie, de fapt) şi whisky, va consuma din plăcerile oferite de Bangkok şi se va reîntoarce la serviciu când i se vor termina cei 1500 de dolari.

La scurt timp după ce Dick Kinsman a sosit la Nakorn Phanom, a început construcția unei baze aeriane noi, cam la 15 kilometri vest de oraş. Un batalion de construcții al Marinei Statelor Unite, Albinele Mării, a sosit într-o zi pe stradă – ni s-a spus că este vorba despre un convoi lung cu

maşini grele, toate tipurile de camioane şi jeep-uri, şi chiar şi nişte autoturisme Land Rover. Zona aleasă pentru construcție era localizată strategic ca să servească două obiective. Primul, thailandezii vor câştiga o bază aeriană de primă clasă în provinciile lor din nord-estul îndepărtat sub-populate şi vulnerabile față de insurgenții comunişti. Al doilea, era bine localizată pentru scopurile Statelor Unite de a sprijini războiul aerian contra Vietnamului de Nord, nordului Laos-ului şi estului regiunii Panhandle din Laos. Baza va deveni extrem de activă în misiunile de căutare şi salvare a piloților americani doborâți deasupra Vietnamului de Nord şi Laos-ului. Era atât de aproape de zonele de pericol semnificativ cât se puteau apropia SUA. Împreună cu eforturile susținute de a construi pentru baza aeriană de la Udorn noi dotări şi de a le îmbunătăți pe cele deja existente, vor susține o puternică capacitate aeriană a SUA pe care să o arunce în lupta contra Vietnamului de Nord.

Ne-am dus în zona construcțiilor la trei săptămâni după ce Albinele Mării au sosit ca să îi cunoaştem şi să le urăm bun venit. Terenul pe care se va ridica construcția de lângă Nakorn Phanom era în mare parte acoperit de vegetația specifică junglei şi prima lor sarcină a fost să-şi ridice tabăra. Deja construiseră rânduri întregi de corturi uriaşe cu podele de scândură, câteva clădiri care găzduiau birourile, sala de mese şi garajul. În mod evident, indivizii nu-şi pierdeau vremea degeaba. Ne-am întâlnit cu ofițerul care coordona lucrările şi cu subalternul lui, care au fost surprinşi când au aflat că în Nakorn Phanom trăiesc doi americani. Le-am explicat că suntem „consilieri”, şi în acel moment nu erau prea siguri ce presupune asta, dar niciodată nu au insistat asupra acestui subiect. Ne-au spus că fuseseră însărcinați să construiască o pistă aeriană placată din loc în loc cu oțel, lungă de 3000 de metri, cât de repede posibil. Proiectul includea zone destinate taxiurilor, parcări, hangare, utilități de mentenanță şi un perimetru de securitate. Era o lucrare

principală. Ne-au asigurat că nu va dura mult timp. Şi nu a durat.

Ne-am oprit ca să-i privim un timp la lucru. Era impresionant. Conectaseră un tip de lanț uriaş între două buldozere enorme pe şenile. La mijlocul lanțului se afla o bilă uriaşă de oțel care învârtea lanțul înainte. Cu un buldozer la fiecare capăt, şi un altul împingând bila, vor târî lanțul prin junglă şi vor defrişa o suprafață lată de 30 de metri. Eram fascinați. Buldozerele erau prevăzute cu nişte cuşti de oțel ca să-i protejeze pe şoferi de copacii în cădere şi ceea ce cădea din copaci, ca de exemplu, şerpi. Ni s-a spus că omorau câțiva şerpi într-o zi, iar majoritatea erau dintre cei mari şi otrăvitori. Buldozerul îi turtea. În ritmul în care mergeau, 3000 de metri, nu va fi o problemă pentru ei şi acum ne dădeam seama de ce erau optimişti că vor termina repede.

Inclusă în modernizarea şi extinderea bazei aeriene de la Udorn se afla şi construirea unei noi clădiri care să găzduiască zona cartierelor generale pentru Pat şi Bill. Întrucât au mai apărut şi alte programe alături de programul Hmong (deşi rămânea de departe prioritar), resursele de susținere ale acestora au sporit într-un ritm geometric şi nu au mai putut să-şi desfăşoare activitatea până nu au mai închiriat o casă în Nong Khai. Nivelul crescut de activitate din nord-vestul şi sudul Laos-ului ca şi din regiunea Panhandle constituia o parte din motivul ce a dus la sporirea cantității de muncă depusă. Noua clădire construită, pe o zonă cu acces restricționat de la baza aeriană din Udorn (care de asemenea facilita zborurile liniilor aeriene civile thailandeze), răspundea nevoilor sporite. Pentru mine nu era nici o diferență. Contactul nostru regulat se făcea pe calea undelor radio şi doar am schimbat frecvența. Călătoriile mele periodice la Nong Khai, care erau oarecum rare, le făceam în scopul de a discuta o gamă largă de subiecte privitoare la proiectul „Vicleanul”. Acum aceste călătorii, care treptat au devenit mai frecvente pe măsură ce activitatea şi nivelele de culegere de informații crescuseră, le făceam la Udorn.

Mutarea a însemnat începutul unei noi faze pentru operațiunile paramilitare din Laos. Activitățile erau acum centralizate în afara oraşului Udorn, având un personal de conducere şi coordonare mai numeros şi o forță aeriană bine stabilită, ca şi posibilitățile logistice, rezultatele devenind palpabile. Până în acel moment, constrângerile impuse prin semnarea Acordului de la Geneva, în iulie 1962, erau o amintire ştearsă. Vietnamezii au ignorat acest acord, iar acum şi noi făceam acelaşi lucru. Souvana Phouma, primul minstru al Laos-ului, care făcea o politică neutră, practica *politica reală*, cerând creşterea sprijinului acțiunilor secrete întreprinse de guvernul său care se chinuia să existe. Programele noastre răspundeau cerințelor lui. Aceste acorduri au devenit o scoică de nisip care exista numai pe hârtie. În scopuri geopolitice, toți cei care desfăşurau activități de spionaj plăteau, dar în practică erau ignorate.

În decursul anului 1963, ca să nu fie uitate, s-au înregistrat toate progresele semnificative, inclusiv cele privind proiectul meu, iar perspectivele pentru 1964 erau luminoase. Lăsați-ne să ne întoarcem înapoi în Laos, ne spuneam unii altora, şi chiar vom pune lucrurile pe roate. Atitudinea era una pozitivă, iar încrederea noastră era mare. Ca bărbați eram mulțumiți până unde ajunsesem până acum, ce făceam şi ceea ce deja realizasem. Planul original – unități mici, mobile şi bine antrenate pe care să le folosim în operațiunile de atacare şi evadare de la locul faptei, concepute să hărțuiască şi să distrugă unitățile vietnameze – abia acum începeau să se orienteze către tactici mai ambițioase menite de fapt să prindă şi să se implementeze în teren. Nimeni nu a întrevăzut pericolul pe care îl presupuneau.

Era de înțeles, aşa cred eu, că nivelul ridicat de încredere ne sporea enorm optimismul față de viitorul proiectelor noastre. Le vom da lovituri definitive vietnamezilor. Nu ne îndoiam de asta. La nivel politic, la Washington, nou-instalatul preşedinte Johnson era la fel de convins că Statele Unite vor învinge şi a mărit ajutorul de orice natură pentru

Vietnamul de Sud. Şi la Washington şi în Asia de Sud-Est, în ciuda maşinațiunilor din Saigon şi Vientiane, americanii priveau situația din spatele ochelarilor de soare roz. Era de neconceput ca o superputere mondială să fie învinsă şi să se dovedească a fi incapabilă în conflictul ei contra Vietnamului de Nord. Mai aveam de învățat câteva lecții politice dure.

Într-una din incursiunile mele la Udorn, în mai 1964, Bill m-a poftit la el în birou să stăm de vorbă. Era un lucru neobişnuit, întrucât el se ocupa în principal de programul Hmong şi îl lăsa pe Pat să se ocupe de restul. Imediat ce am păşit în biroul lui, am devenit curios.

„Ce vei face când te vei întoarce la Cartierul General al CIA?", m-a întrebat Bill.

„Voi pleca la Divizia Africa bănuiesc", i-am răspuns. „Trebuia să merg acolo înainte de a mă oferi voluntar să vin aici."

„Eşti fericit că pleci de aici?"

„Îmi place aici", i-am răspuns cu onestitate.

Ca şi Pat, Bill nu irosea prea multe cuvinte într-o conversație. „Dacă ți-ar place să ai o casă, atunci părăseşte Laos-ul şi întoarce-te aici; ne-ar face plăcere să te avem din nou aici", mi-a spus.

Era o propunere neaşteptată şi am încercat să-mi adun ideile. Cu certitudine eram flatat. Ca Bill să îmi facă o asemenea propunere însemna mult pentru mine. Ştiam că nu mi-ar fi propus aşa ceva dacă nu ar fi fost pe deplin mulțumit de ceea ce realizasem. Mai ştiam şi că Pat fusese probabil de acord şi poate el venise şi cu ideea. Era mult mai mult decât recunoştință faptul că aceşti doi bărbați, pentru care am un mare respect, aveau o părere favorabilă pentru mine. M-am gândit la această întrebare în ultimele luni şi nu am putut să ajung la nici o concluzie definitivă. Era sigur că, dacă Divizia Orientului Îndepărtat mă vroia (şi acum era clar că asta vroiau), ei aveau prioritate în acel moment ca să câştige bătălia birocratică. Dar eu îi vroiam pe ei? Nu eram sigur. Oferta lui Bill era tentantă şi cu siguranță îmi plăcea ceea ce

făceam. Dar era o decizie majoră a carierei mele. Însemna că în viitor voi conduce operațiuni paramilitare mai degrabă decât să desfăşor operațiunile clasice de spionaj pe care le aveam în vedere înainte de a veni în Laos. Tânăr şi încă necăsătorit, mă întrebam dacă puteam să le fac pe amândouă. Nu prea, am concluzionat.

„Mulțumesc foarte mult Bill", i-am răspuns în cele din urmă. „Venind de la tine, o asemenea propunere este un compliment veritabil. Chiar mi-am bătut creierii cu această întrebare, înainte de a veni de la tine, şi încă nu am un răspuns."

„Aş fi ghicit că aşa îmi vei răspunde", a fost răspunsul lui Bill. „Prin urmare acum şti că noi suntem bucuroşi şi că ne-ar place să te întorci să te ocupi tot tu de proiect în continuare."

„Este foarte tentant, Bill, dar nu cred că sunt în stare să mă angajez la aşa ceva până nu voi vorbi cu cei de la Cartierul General. Să zicem că mi-ar place să mă întorc, dar nu ştiu dacă pot." Trebuie să recunosc că era un răspuns evaziv, dar era cel mai bun pe care am putut să-l scot.

„Este decizia ta, Dick", a spus Bill. „Dar nu cred că vrei să pleci în Africa. Oamenii sunt necivilizați. Te vor mânca." Am râs amândoi, fără ca nici unul să-şi dea seama cât de profetic era comentariul lui, şi mi-a făcut semn să ies din birou, căci telefonul suna.

Pat ştia, desigur, de întrevederea mea cu Bill. „Nu te vei întoarce", mi-a prezis. Am protestat, dar m-am gândit mai bine la afirmația lui. În final, Pat a avut dreptate.

Am plecat din Nakorn Phanom în iulie 1964, călătorind spre Bangkok via Udorn, şi m-am întâlnit cu fratele meu, Bob, în Europa, unde am vizitat câteva țări timp de trei săptămâni înainte de a zbura la New Jersey, unde locuiau părinții mei acum. Bob, un ofițer al Corpului de Marină, tocmai se întorcea dintr-un turneu cu o unitate de recunoaştere din regiunea „I Corps" din Vietnamul de Sud. Fusese o misiune grea şi periculoasă şi ne-am bucurat de

timpul minunat pe care l-am petrecut împreună în sudul Europei.

Eram fericit că mă întorceam acasă, mulțumit de cei doi ani care trecuseră, de perspectivele de viitor şi de faptul că mă întorceam acasă ca să îmi văd familia. Am simțit că făcusem parte dintr-un program care îşi meritase toate eforturile. Şi dincolo de asta, fusesem eficienți şi avusesem succes. Întâlnisem mulți ofițeri care mi-au plăcut şi pe care îi respectam – de fapt nu am întâlnit nici unul care să nu-mi placă – iar cariera mea, mi-am zis, începuse bine.

Acum, după 35 de ani de la acel moment, când meditez la ceea ce am făcut în Laos după ce am plecat de acolo, deplâng multe din rezultatele neintenționate ale acțiunilor noastre, dar nu acuz pe nimeni nominal. Îmi pare rău doar că noi, Statele Unite, nu am putut să fim mai deştepți când a fost vorba despre deciziile noastre politice. „Prea devreme să ne grăbim, prea târziu să fim isteți", acesta este motoul care se aplică politicii noastre din Laos în perioada 1961-1973. Ignoranța şi aroganța americanilor care soseau în Asia de Sud-Est (în special în Laos, din punctul meu de vedere, dar şi în Vietnam aceiaşi problemă) în timpul acelei perioade au fost cu siguranță nişte factori decisivi. Venisem să ajutăm şi în privința asta nu ar trebui să existe nici un dubiu. Dar noi nu putem să înțelegem decât la scară mică mersul istoriei, culturii sau politicii oamenilor pe care vroiam să-i ajutăm. Discuțiile de la Geneva priveau mai degrabă probleme ale marilor puteri decât ale Laos-ului sau Vietnamului. Propriile noastre politici şi decizii fuseseră impuse într-o țară şi o regiune în care preşedintele nostru hotărâse să „tragă linia" de demarcație între comunism şi capitalism. Şi o vom face în felul nostru. Mai bine de un deceniu am introdus putere umană şi resurse diverse, pe care nu le putem cuantifica, sau accepta, şi strategia noastră pur şi simplu nu a funcționat.

Modurile în care ne-am folosit de puterea noastră aeriană şi am exploatat la maximum superioritatea acesteia reprezintă exemple ale derulării politicii. Ca să fiu mai

explicit, voi include un paragraf ca făcând parte dintr-o cronică, pe care am scris-o câțiva ani în urmă, cu ocazia apariției unei cărți scrisă de Kenneth Conboy şi James Morrison, despre eforturile din Laos ale Agenției, intitulată *Umbra războiului: Războiul secret al CIA în Laos*.

> Infanteria, care ocupa şi menținea teritoriile, a asigurat victoria, aşa cum s-a dovedit în anii ’60 şi ’70. Un aspect interesant al acestei cărți pe care cititorii o pot considera ca o problemă, îndreptățiți fiind, este acela al folosirii sprijinului prin intermediul aerului. Autorul descrie detaliat rolul extensiv pe care l-a jucat forța aeriană a SUA. De la avioanele cargo care livrau trupe, luptători la sol şi chiar până la bombardiere B-52, fiecare avion american a fost mobilizat în Asia de Sud-Est în scopul de a sprijini lupta contra forțelor comunismului. Probabil că nu exagerez când afirm că niciodată până atunci, dar nici după aceea, toate utilitățile existente în aviația SUA nu au mai transportat atât de intensiv forțe de „gherilă”. Pentru nord-vietnamezi a fost o provocare enormă să se confrunte cu vulnerabilitatea aviației americane în timp ce atacau din aer. Răspundeau cu atacuri de noapte şi ofensive majore lansate în perioadele cu vreme rea, care reducea din eficiența superiorității aviației SUA. În cele din urmă, acea supremație nu a făcut regulile în Laos sau în Vietnam. Aviația putea să încline soarta războiului în favoarea noastră şi să amâne inevitabilul, dar nu va câştiga războiul. Infanteria, care ocupa şi menținea teritoriile, a asigurat victoria, aşa cum s-a dovedit.

Adevărul este că nu am învățat, nu ne-am adaptat şi am pierdut. Şi mai rău încă, tot nu am tras învățăminte, uitându-ne doar la politicile pe care le-am aplicat de curând în Irak şi Kosovo. Politicienii, de departe mai isteți decât mine, ar trebui să continue să se îngrijoreze privind aceste probleme. Să sperăm că într-o zi vom proceda aşa cum este corect.

În Afganistan am procedat corect. Am acționat eficient şi am câştigat de fapt teren nou în domeniul abilității de a îndeplini misiuni ale aviației. În campania noastră din Afganistan s-a născut o nouă armă de luptă eficientă şi extrem de puternică şi nemiloasă. *The Economist* evidenția, în martie 2002, următoarele: „Războiul SUA dus în Afganistan a aruncat în luptă dispozitive cu îmbunătățiri de care nu auzisem nici chiar cu un an în urmă, şi anume, în arta de a lansa arme de foc mortale de lungă distanță, cu o acuratețe copleşitoare". Înfruntând un inamic complet nou, într-o țară fără nici o ieşire la mare, departe de teritoriile americane, ne-a obligat să implementăm strategii inovatoare şi să utilizăm tactici flexibile. Chiar asta am şi făcut. Capacitatea noastră de a strânge informații secrete câştigate din surse multiple, dublate de atacurile aeriene şi asalturile la sol au distrus un inamic care se făcea văzut foarte rar. Potențialii adversari din toată lumea trebuie să accepte acum faptul că nu numai superioritatea noastră tehnologică, ci şi abilitatea de a utiliza această tehnologie, întăreşte poziția noastră de superputere mondială.

Există multe lucruri care probabil au fost făcute diferit în Laos şi în timp ce admit fără discuții că percepția este întotdeauna 20/20, voi cita două exemple de inițiative politice care au avut un impact absolut uimitor. Unul a fost un păcat al omisiunii, iar celălalt păcatul comiterii. Ar fi putut fi ambele evitate? Chiar nu mai contează acum, nu-i aşa?

În 1961 Pentagonul şi-a manifestat grija sporită față de sudul Laos-ului şi ca urmare a prezentat un plan pentru a construi o barieră defensivă care să se întindă de la golful Tonkin până la linia de demarcație dintre Vietnamul de Nord şi Sud. Era deschisă ca o zonă cheie strategică din cauza amenințărilor care planau deasupra Vietnamului de Sud, Cambodgiei şi chiar Thailandei, dacă aderai la teoria dominoului. Pentagonul a prezentat un plan de construire şi apărare a unei străzi de la golful Tonkin până la fluviul Mekong. Începând de la paralela care împarte Vietnamul în

Nord şi Sud, se va termina la Savannakhet şi mai mult sau mai puțin va ține linia Route 9. (De fapt, la începutul anului 1964, Dick Kinsman şi cu mine, nefiind la curent cu această propunere a Pentagonului, am ajuns la aceiaşi concluzie într-o noapte în timp ce lucram în Nakorn Phanom. Am trimis ideea la Udorn. Dar a rămas moartă.) Ca o coincidență, tot la începutul lui 1964, partidul comunist Politboro din Hanoi a ajuns la aceiaşi concluzie privind ruta Ho Chi Minh. Declarând ruta de importanță absolut vitală pentru războiul lor, Politboro a însărcinat armata să reamenajeze, să extindă, să exploateze şi să protejeze ruta oricâte eforturi ar necesita.

Planul era rezultatul unui studiu amănunțit al situației întreprins de către departamentul de planificare al armatei. Avea logică în sensul că interzicea Vietnamului de Nord să sprijine revolta din sud. Fără provizii, fără oameni, nimic nu va fi transferat din nord către sud. Defensiva, artileria şi forțele aeriene vor putea fi toate folosite efectiv. Puterea noastră navală va controla golful Tonkin şi vom putea să patrulăm pe fluviul Mekong ca să prevenim încercările de a crea o barieră. Lângă Savannakhet exista o bază aeriană, Seno, care putea fi extinsă ca să faciliteze reaprovizionarea. Şi, la începutul anului 1963, noua bază aeriană construită la Nakorn Phanom se afla în situația de a furniza toate tipurile de ajutor. Pentagonul a estimat că aproximativ 200.000 de oameni vor fi necesari pentru a apăra bariera. Acest număr ar fi putut include sau ar fi putut fi mărit de către trupele Aliaților, ca de exemplu Australia şi Coreea.

Planul era fezabil şi categoric se putea implementa. Existau multe avantaje. Forța noastră ar fi fost centralizată într-un singur loc. Avantajele aviației moderne, ale defensivei şi ale artileriei ar fi putut fi utilizate în mod concret. Trupele noastre, presupunând că vom menține bariera, se vor lupta din poziții defensive fortificate şi prin urmare vor fi mai puțin vulnerabile. Era preferabil să-i forțăm pe nord-vietnamezi să vină spre noi, decât să ni se opună, rezistând cât timp i-am fi fugărit şi vânat prin junglele din Vietnamul de Sud. Planul

spunea că vom construi această barieră şi vom lăsa problemele Vietnamului de Sud în seama sud-vietnamezilor. Iar sud-vietnamezii, beneficiari ai tuturor ajutoarelor pe care noi le furnizam, luptând doar contra insurgenților „crescuți pe teritoriul lor", ar fi putut să aibă întâietate. Dar, conform celor înregistrate de istorie, planul a fost respins. Deciziile politice, luate fără nici o perspectivă şi fără o înțelegere clară a ceea ce se întâmpla de fapt pe teren, au descurajat o acțiune care ar fi lovit chiar în inima problemei Asiei de Sud-Est la acea vreme. Era păcatul omisiunii. În schimb, aceiaşi lideri politici, care au dat înapoi în fața unei decizii de a trimite 200.000 de oameni în Laos şi Vietnam la sfârşitul lui 1961, au adoptat o politică de sporire a resurselor şi în cele din urmă au trimis peste 500.000 de oameni în jungla din Vietnamul de Sud. Cineva s-ar putea întreba retrospectiv cum s-a putut întâmpla aşa ceva.

În al doilea rând, şi deja am făcut aluzie la asta, este vorba despre dezastrul care li s-a întâmplat celor din tribul Hmong ca rezultat al politicilor SUA în Laos. Fără să ştim, discuția de la sfârşitul lui 1960 dintre Vang Pao şi Bill Lair a fost începutul a mai mult de un deceniu de războaie şi greutăți pentru poporul lui. În acel moment nimeni nu avea cum să prevadă ceea ce se va întâmpla.

Inițial programul reprezenta un efort prin care se organiza şi se antrena un popor, tribul Hmong, ca să se opună, prin intermediul trupelor de gherilă, repet gherilă, comuniştilor să avanseze tactici, iar progamul s-a dezvoltat treptat, devenind o provocare directă, nu numai pentru forțele Armatei Poporului din Laos, dar şi cele ale Vietnamului de Nord. Cu toate astea a fost în zadar. În ciuda eforturilor noastre susținute, şi în ciuda utilizării la maximum a tuturor efectivelor aerine, tribul Hmong a fost decimat pas cu pas. Nimeni nu a vrut să se întâmple aşa, dar astfel au decurs lucrurile. Deciziile curgeau una după alta, începând de la mijlocul anilor 1960, şi o anulau pe cealaltă şi împingeau poporul Hmong şi mai adânc în miezul problemei.

Mai multă pregătire, unități mai mari, sprijin aerian şi cantități mai mari de muniție, toate au fost aduse în luptă încetul cu încetul. Politicile Statelor Unite în Vietnamul de Sud au stat la baza deciziilor luate în Laos. Tribul Hmong a văzut ce se întâmpla, dar au mers mai departe. Vang Pao nu numai că a fost de acord cu aceste decizii, ci chiar a urgentat multe dintre acțiunile ofensive care au survenit pe măsură ce conflictul avansa. Dar deciziile lui au fost influențate, cred de „stelele" din jurul lui, steaua lui norocoasă, şi fusese numit locotenent-general şi cele ale generalilor şi ambasadorilor cu care era acum egal. A crezut că în cele din urmă puterea americanilor îi va salva şi pe el şi poporul său.

Long Tieng, deşi supus atacului militar intensiv din 1972, nu a căzut niciodată. Mai mult, când războiul s-a terminat în Vietnamul de Sud la sfârşitul lui aprilie 1975, s-a sfârşit şi în Laos. Am acceptat o înțelegere politică care permitea comuniştilor să preia puterea. Şi apoi am plecat; pur şi simplu am ieşit din țară. Acesta a fost păcatul comis pentru care tribul Hmong, aliatul nostru stabil timp de mai bine de un deceniu, încă mai suferă şi până acum. A fost intenționat? Da. Situația ar fi putut să stea altfel. Am învățat ceva din asta? Întrebații pe kurzii din nordul Irakului.

9.
CORTINA DE BAMBUS
1969 – 73

Am urmat aceiaşi strategie pe care am abordat-o în 1962 în drumul meu spre Laos. Am intrat prin Marea Chinei de Sud, pe deasupra insulei Tung Lung şi prin coridorul format de insula Hong Kong şi teritoriul principal al Chinei. Am zburat încă o dată peste apele portului din Hong Kong până când am aterizat pe pista principală a aeroportului Kai Tak, care se întindea departe, până la intrarea în port.

Acum ne aflam în martie 1969 şi lucrurile se schimbaseră radical pentru mine. Mă căsătorisem cu Judy pe 1 septembrie 1968 în Bulpitt, Illinois. (Una dintre ultimele operații ale doctorului Duffy m-a lăsat cu un bandaj imens la mâna dreaptă care a apărut şi în poze şi cu care am mers şi în luna de miere.) Suzanne, acum o fetiță încântătoare de trei ani, sublinia enorm faptul cât de mult se schimbase viața mea. Mai mult, Judy era, în sensul biblic al termenului, o mamă grozavă.

Urma să ocup un loc în biroul nostru de la Hong Kong condus de către Charlie Whitehurst. Acesta va fi primul meu turneu în calitate de ofițer sub acoperire. Cariera mea revenea, în cele din urmă, la normal. Accidentul din Congo a precedat o perioadă de timp lungă şi dificilă de „pregătire” ca să mă întorc din nou la lucru şi eram nerăbdător să aflu care vor fi exact îndatoririle mele.

Biroul din Hong Kong se concentra în special asupra Chinei. (Acelaşi lucru era valabil şi pentru ofițerii Departamentului de Stat care erau găzduiți în clădirea

Consulatului General de pe Strada Grădinii din insula Hong Kong.) Noi eram cei care stăteau cu ochii pe China. Şi asta era o sarcină care implica un consum mare de resurse, o sarcină complicată mai ales de „Cortina de Bambus” pe care China o ridicase la frontierele sale.

Războiul Rece intrase în cel de-al treilea deceniu. Preşedintele comunist al Chinei, Mao Zedong, conducea o țară care era complet izolată de restul lumii. Şi, la acea vreme, China se afla în mijlocul Marii Revoluții Culturale (1966-76), în urma căreia poporul chinez va plăti un preț mare.

Colonie a Coroanei englezeşti, Hong Kong, care a fost smulsă Chinei, pe la mijlocul secolului al XIX-lea, ca urmare a Războaielor Opiumului, era un post şi de ascultare şi de supraveghere pentru Occident. Pentru China, funcționa ca o fereastră spre Occident. În lipsă de orice altă alternativă, Consulatul American din Hong Kong (practic un consulat al ambasadei din Londra) funcționa ca o ambasadă. Biroul nostru de aici fusese însărcinat cu desfăşurarea operațiunilor secrete pentru a strânge informații pentru politicienii americani, informații care priveau dezvoltarea politică, militară şi economică din China. Date fiind circumstanțele, era o misiune dificilă. China era, în limbajul nostru codificat, o „zonă interzisă”.

După ce m-am întors la lucru, în primăvara lui 1967, am lucrat la un birou, furnizând ajutor de bază pentru susținerea diferitelor operațiuni. Era cel mai prost post din cadrul Cartierului General al CIA, dar din moment ce eram la începutul carierei mele, nu mă puteam aştepta la altceva. Activitatea era foarte puțin competitivă, dar era important să fie făcută cu mare atenție şi după o analiză îndelungată. Mulți dintre cei care supraveghează securitatea sistemului Serviciilor Secrete depindeau de calitatea activităților realizate la nivelul unui birou. Numele traseelor, cronicile operaționale, cerințele impuse de culegerea informațiilor, asistența în colectarea informațiilor, întocmirea bugetului şi problemele

legate de munca sub acoperire, toate acestea făceau parte din activitatea zilnică a ofițerilor de birou. În ciuda monotoniei care intervenea inevitabil, ştiam că experiența acumulată într-un birou din Cartierul General era importantă, şi era esențial ca ofițerii care desfăşurau operațiuni pe teren să înțeleagă pe deplin ce fel de ajutor puteau primi de la noi. Cu toate acestea, trebuie spus că munca la Cartierul General era motivul principal din spatele dorinței marii majorități a ofițerilor de teren de a servi în misiuni în străinătate. Aflându-se în „prima linie", activitățile pe teren se aflau acolo unde se aflau acțiunea şi entuziasmul.

Până în ianuarie 1968, nu avusesem pic de odihnă şi mă gândeam că am atâta experiență „valoroasă" câtă era nevoie pentru o operațiune. Am vrut să ies pe teren la un tur obişnuit de operațiuni. Singura mea experiență de până atunci fusese cea din timpul pregătirii paramilitare şi mă gândeam că este necesar să capăt ceva experiență ca să conduc şi în practică operațiunile secrete. Cum a fost cazul şi cu operațiunile care aveau ca țintă Uniunea Sovietică (de asemenea o „zonă interzisă"), operațiunile din China erau variate, aşa că aveam multe variante la care să mă gândesc şi eram pe cale să cer o misiune în teren. Vroiam să fiu atât de aproape de țara țintă pe cât de mult posibil. Hong Kong era prima mea opțiune. Mi s-a spus că era o opțiune viabilă, dar ce facem cu limba? Se preferau ofițerii care aveau abilități solide legate de limba chineză. În ciuda dorinței mele aprige de a ajunge din nou pe teren, eram de acord că trebuie să fiu calificat în cunoaşterea limbii chineze, aşa că m-am înscris la un curs de pregătire de chineză mandarină, care se întindea pe durata a doi ani. Cursul se desfăşura un an la Washington şi un an în Taiwan. M-am gândit câteva săptămâni. Va mai prelungi faza „a fi gata", eram conştient de asta, dar până la urmă va merita.

În timp ce evaluam turneul operațiunilor în teren şi chestiunile secundare legate de limbă, Judy şi-a anunțat intenția de a lucra şi ea în Taiwan, cu rezultatele pe care le-

am descris deja. Am cerut-o în căsătorie şi ea a acceptat. A fost o lună plină de evenimente care îmi va modela restul vieții mele.

Am început cursul de mandarină în iulie şi, după ce m-am căsătorit cu Judy în septembrie ne-am mutat într-un apartament lângă şcoala unde se ținea cursul, în Rosslyn (chiar de partea cealaltă a fluviului Potomac, opus cariterului Georgetown) în aşteptarea mutării într-o casă nouă pe care o cumpărasem în McLean, ale căror reparații vor fi gata la începutul toamnei.

Îmi venea uşor să învăț chineză din motive pe care nu le pot explica cu exactitate. Conta faptul că stăpâneam foarte bine thailandeza, care de asemenea era o limbă cu patru tonuri. Dar gramatica limbii chineze nu este în mod special dificilă, iar eforturile se concentrează asupra memorării cuvintelor şi lucrului cu acestea. Cred că este nevoie şi de auz fonematic pentru limbi, şi faptul că eu vorbeam spaniolă şi franceză mi-a fost probabil de ajutor. Am făcut progrese rapide şi am fost intens supus testărilor în prima parte a cursului. După care a urmat un punct de cotitură.

Am aflat că exista un post vacant în Hong Kong pentru care aş fi putut să mă calific. Să continui cursul de chineză mergând mai departe la o şcoală din Taiwan, sau să merg direct la Hong Kong şi să încep să lucrez? Mi se oferea o posibilitate şi am discutat-o cu Judy. De fapt eu ştiam ce vroiam să fac şi ea a simțit imediat. Vroiam să merg în Hong Kong şi să-mi încep activitatea. Aveam un start bun în învățarea chinezei şi aş putea să-mi continui studiile cu un meditator din Hong Kong. „Hai să acceptăm”, am spus. Judy a fost de acord.

Imediat ce am luat decizia de a merge la Hong Kong, i-am anunțat pe Wally şi Mary Deuel, cu care țineam legătura şi ne vedeam regulat. S-au bucurat mai ales să o vadă pe Suzanne şi erau încântați de fiecare etapă a vieții în care micuța păşea. Ne-au înțeles decizia, dar totuşi erau trişti la ideea separării. Nici unul dintre ei nu se bucura de o sănătate prea

înfloritoare, iar viitorul era nesigur. Am servit o cină de despărțire împreună şi apoi ne-am vizitat şi familiile noastre, întrucât ne îndreptam spre Hong Kong.

Am fost întâmpinați cu o căldură deosebită când am sosit acolo. Personalul administrativ a fost extrem de prevăzător şi problemele legate de cazare au fost reduse la minim. Ne-au dat posibilitatea şi am ales un apartament în zona Mării de Sud a Chinei, localizat pe insula Hong Kong, în golful Repulse. În perioada 1967-1968 existau numeroase revolte civile cauzate de începutul Revoluției Culturale din China şi ca urmare ni se cerea să locuim pe insulă, ca să evităm posibilitatea de a fi izolați în timpul unei crize.

O poveste des repetată despre deciziile luate după revolta din 1968 merită relatată în rândurile ce urmează. La începuturi majorității personalului consulatului american, în special cei cu familii şi copii mici, îi plăcea să locuiască în peninsula Kowloon. În înțelepciunea sa guvernul SUA a achiziționat în peninsulă zeci de căsuțe drăguțe, nu prea departe de portul Hong Kong. Acest lucru a constituit, pentru unii, o altă alternativă binevenită, alături de cea oferită de un apartament la înălțime de pe insulă.

Zguduit de izbucnirile şi frământările continue cauzate de revoltele din 1968, acelaşi guvern înțelept şi-a revizuit politica sa de cazare şi s-a luat decizia de a-şi muta tot personalul pe insulă. A apărut apoi întrebarea ce se va face cu casele proprietate a guvernului. Să le păstrăm şi să le închiriem până ce lucrurile se potolesc? Nu. Circulau zvonuri că un ofițer de la administrația consulatului vânduse (fără să le treacă în evidența patrimoniului) 43 de case. La începutul anului 1969 piața imobiliară trecea printr-o perioadă de regresie şi a pierdut bani din vânzări, dar întrucât a urmat instrucțiunile primite de la Washington, a trebuit să suporte pierderea din buzunarul său. Doar câțiva ani mai târziu aceste case ar fi valorat o mică (nu, o uriaşă) avere şi mulți oameni vor agrea varianta de a locui în Kowloon, pe partea portului. Astăzi, în condițiile în care consulatul închiriază

„apartamente” până la suma maximă de 10.000 dolari pe lună, acele case ar fi fost un dar de la Dumnezeu. Oricine ar putea să se întrebe cum este posibil ca asemenea decizii să primească aprobare.

Eram nerăbdător să mă întâlnesc pentru prima oară cu Whitey mai ales că nu dăduse nici un răspuns, prin telegramă, cu privire la misiunea mea. Ne-am întâlnit la ora 9, a doua zi după sosirea mea în oraş. După ce mi-a urat bun venit în Hong Kong, am trecut la afacerile noastre.

„Am nişte probleme”, mi-a spus, „şi aş vrea ca tu să clarifici lucrurile”.

Eram un pic nedumerit. Ce fel de probleme aş fi putut să soluționez eu? Trebuia încă să-mi pun la punct mandarina şi nu aveam nici o experiență în activitatea de teren legată de operațiunile tipice de culegere de informații. Iar în Hong Kong nu se desfăşurau operațiuni paramilitare, cel puțin din câte ştiam eu.

Whitey a continuat. „Dick, structura noastră de sprijin operațional este sub orice critică şi necesită o atenție specială”.

Sunt sigur că a văzut dezamăgirea care a apărut pe fața mea în timp ce i-am răspuns: „Dar eu ce pot să fac?” Suportul operațional este secțiunea cheie a derulării operațiunilor de spionaj şi nu era deloc ceea ce mă aşteptam să fac. Vroiam să intru direct în miezul operațiunilor.

„Nu fi fraier, Dick”, mi-a răspuns imediat. „Suportul operațional este baza efortului nostru şi de asemenea, din când în când, mai facem câte o incursiune în structura lui. Este nevoie de evaluare amănunțită şi vreau ca tu să o faci. Nu va fi misiunea ta permanentă, doar pune lucrurile pe făgaşul lor. Am fost întrerupți ca urmare a întâmplărilor şi frământărilor din ultimii doi ani prin care a trecut Hong Kong-ul”.

Nu prea aveam altă opțiune când îți vorbeşte şeful, ascultăm şi executăm. „Îmi voi da toată silința, Whitey”, i-am spus cu atât entuziasm cât puteam să scot din mine.

„Bine, apreciez acest lucru”. S-a ridicat ca să ne strângem mâinile şi m-a condus spre ieşirea din biroul său.

Apoi m-am întâlnit cu adjunctul său, Jim Lilley, pe care îl ştiam din primii mei ani în Agenție. Desigur că Jim ştia ceea ce Whitey îmi spusese şi că nu voi fi încântat de această misiune. A încercat să-mi şteargă din dezamăgire.

„Whitey are dreptate. Trebuie să curățăm şi să restructurăm componentele suportului operațional. Şi-a amintit ceea ce ai făcut în Laos şi consideră că tu eşti persoana potrivită ca să duci lucrurile la bun sfârşit.”

„Sunt un pic îngrijorat pentru că încă nu ştiu suficient de multe despre Hong Kong”, sperând că o să-şi ofere ajutorul în acest moment. „Este un loc destul de complex”.

„În primul rând va trebui să identifici problemele şi acest lucru se va face în interiorul unui birou. Apoi vei avea suficient timp să-ți dai seama cum merg lucrurile. Înveți repede”.

În mod clar trebuia să fac față unui front comun şi ei mă vroiau în secțiunea suportului operațional. „Voi face tot ce voi putea mai bine”.

„Pe parcurs vei aprecia această experiență”, mi-a răspuns Jim. „Şi noi apreciem evidenta încântare cu care ai preluat această misiune”, a adăugat ca să mai strângă puțin lanțul. De fapt Jim avea absolută dreptate. În misiunile ce vor urma, voi privi înapoi la cei doi ani petrecuți în Hong Kong, unde am susținut o activitate în favoarea suportului operațional, ceea ce a reprezentat o bază puternică pentru calitățile mele de comerciant cu informații. Şi când am condus personal birouri, întotdeauna am acordat o atenție specială pârghiilor suportului operațional care, de cele mai multe ori, erau lăsate în seama unor ofițeri începători din unitate – aşa cum Whitey a procedat cu mine.

Misiunea mea mi-a fost adusă la cunoştință în acea după-amiază şi am raportat birourilor în care erau găzduite activitățile operaționale către care mă îndreptam. Cel pe care îl înlocuiam, un ofițer care se apropia de pensie, se pregătea

să-şi termine turneul şi să se transfere înapoi la Cartierul General al CIA, aşa că nu era nici o animozitate cu privire la noua situație. Nu ştiu dacă cunoştea dacă şeful şi adjunctul său simțeau în ce stadiu se afla programul şi nici nu intenționam să-l întreb despre asta. Secretara lui, care va deveni secretara mea, era o persoană minunată şi extrem de competentă. Am fost binecuvântat că am moştenit-o. În acest departament mai lucra un ofițer începător, chiar mai novice decât mine.

În timp ce ascultam rapoartele prin care predecesorul meu mă punea la curent cu situația actuală, o mulțime de idei mi-au trecut prin minte. Se vedea că era epuizat şi, prin urmare, lipsit de entuziasm, chiar dezinteresat, de ceea ce făcea. Nu aveam habar de ce şi nici nu am discutat niciodată subiectul acesta nici cu el, nici cu oricine altcineva. În al doilea rând, prezentarea era dezorganizată şi lipsită de structură. Aveam să descopăr în scurt timp că însuşi programul era lipsit de organizare şi structurat ineficient. Din motive greu de evidențiat, se dezvoltase mult prea repede. Programul abia răspundea cerințelor şi am înțeles rapid de ce Whitey era îngrijorat. Reformularea şi remodelarea întregului program reprezentau o provocare la care nu m-am aşteptat. Poate că după ce mă voi ocupa de asta o vreme, va deveni acceptabil.

Din moment ce era un program vast, activitatea mea m-a pus imediat în contact cu operațiunile care erau în desfăşurare. Fusesem impresionat deja de la Cartierul General, unde sprijineam acțiunile întreprinse în Hong Kong. Acum, la fața locului, eram şi mai impresionat. Intram în contact cu toți directorii de filiale şi eram încântat de abordarea profesionistă pe care toți o aveau față de operațiunile respective. Şi eram mulțumit de primul meu contact cu altceva decât operațiunile paramilitare din teren. Cunoşteam câțiva ofițeri cu care mă antrenasem la primele programe, aşa că mă simțeam confortabil. Se răspândise peste tot vestea despre cunoştințele mele de a rezolva problemele şi toți au simțit că este important să îmi continui

activitatea în acelaşi fel. Mă întrebam cum ar fi fost să desfăşori o activitate de teren, alta decât cea paramilitară, şi m-am îngrijorat oarecum la ideea faptului inedit. Eram acceptat de ceilalți şi asta mi-a înlăturat grijile.

Suportul operațional, aşa cum îl va dezvălui orice roman al lui John Le Caré, este suma tuturor operațiilor auxiliare care sunt necesare pentru a susține o operațiune secretă în desfăşurare, fie că acea operațiune presupune strângerea informațiilor secrete, sau urmăreşte controlul ori contracararea altor operațiuni, de acelaşi tip, dezvoltate de adversar. Trebuie amintit că acțiunile privind suportul operațional trebuie să fie şi ele clandestine. Greşelile pot compromite acțiunile, ceea ce provoacă cel mai rău coşmar posibil al oricărei unități de spionaj. (Dacă vă interesează, mulți agenți CIA citesc romane despre spionaj şi alte subiecte de acest gen. După cum am mai spus, comerțul cu informații este o artă – o combinație dintre normalitate şi imaginație. Este şi pragmatică şi uneori ceea ce citim ne dă idei care ne ajută la acțiunile din teren.)

„Casele neprimejdioase" şi adresele de serviciu sunt incluse în rândul operațiunilor etichetate ca făcând parte din suportul operațional. Cea din urmă este o adresă pe care o furnizează în secret un agent care, preferabil, nu are nici o altă sarcină sau legătură cu noi. Poate fi un apartament, o cutie poştală sau o altă variantă a acestora. Corespondența care nu a fost ruptă sau desigilată se trimite ofițerului care conduce operațiunea şi se ocupă de caz. Evident, agentul trebuie să aibă o acoperire ca să poată să trimită ceva la o anume adresă. De aceea este nevoie de un număr mare de asemenea agenți. Propriu-zis este un canal de comunicare clandestin. Din suportul operațional mai fac parte posturile de ascultare, echipele de filare şi altele, depinde de tipul de operațiune care se desfăşoară în teren. Când am preluat conducerea programului, am planificat să văd dacă avem o rezervă de case de siguranță, căci existau prea puține adrese de serviciu şi o capacitate slabă de filare – cel puțin conform

rapoartelor incomplete care existau. Deci, problema fusese identificată. Rezolvarea ei era o altă chestiune.

Legat de casele noastre, primul meu scop era să reduc efectivul acestora la jumătate. Această decizie reprezenta partea uşoară. La care voi renunța şi care vor continua să rămână operaționale şi să ne fie de folos? Asta era o întrebare mai dificilă şi cerea analize amănunțite. O parte din informațiile necesare pentru a lua o decizie rațională o reprezenta cunoaşterea oraşului şi a împrejurimilor acestuia. Existau, de exemplu, zone în Hong Kong unde rar vedeai persoane de rasă caucaziană. Ca să mergi la o casă dintr-o astfel de zonă ar ridica un interes nedorit şi ar putea să apară şi probleme de securitate. Cu excepția ofițerilor noştri de etnie chineză, vom evita astfel de zone. În esență, trebuia să mă asigur că inventarul nostru de case se potrivea pe cât de identic posibil cu nevoile noastre operaționale. Era nevoie de ceva muncă ca să le trec în revistă pe toate, ținând cont de numărul lor.

Venise vremea să ies pe străzile din Hong Kong ca să văd ce se întâmplă. Nu va fi uşor; Hong Kong era mai mare, şi cu siguranță mai complex, decât părea pe o hartă. Oraşul era ca o ceapă uriaşă. Cu cât înlăturai mai multe foițe, cu atât mai bine ajungeai să îl cunoşti, dar, în special pentru cineva care nu era chinez, întotdeauna existau mai multe foițe decât pentru un asiatic. Dar trebuia să o fac şi pe asta. De fapt oricare ofițer de operațiuni trebuia să cunoască oraşul în profunzime şi regiunea în care lucrează, dar eu personal am luat-o ca pe o responsabilitate de a reprezenta un punct de referință pentru ceilalți şi prin urmare aveam nevoie de mai multe cunoştințe decât aveau colegii mei.

Aşa că am început să cercetez toate zonele coloniei, şi Hong Kong şi Kowloon, pe care le-am fi putut folosi într-o eventuală misiune. Am călătorit cu toate autobuzele, troleibuzele şi feriboturile din colonie. Am folosit şi taxiuri şi minibuzuri ca să mă învârtesc prin zonă. Apoi am început să merg pe jos prin împrejurimi şi mă opream să beau un ceai,

să îmi mănânc prânzul, la cumpărături sau din alte motive, doar ca să îmi dau seama de specificul unei anumite zone. Ce dialect al limbii chineze se vorbea? (De obicei era cantoneză, dar în anumite locuri se foloseau şi alte dialecte). Existau vorbitori de limba engleză? Existau numai muncitori sau mai erau inserați şi alți exponenți ai altor medii sociale? Elemente criminale, bande? Exista populație caucaziană care să trăiască în zonă? De fapt, chiar era interesant şi în timp, mă familiarizasem cu marea parte a zonelor din colonie. S-au ivit doar câteva întrebări la care nu am putut să răspund sau nu le-am găsit răspunsul. Timp de luni de zile alocam câteva zile, sau jumătăți de zi, pe săptămână pentru această îndeletnicire. Proiectul se afla la pământ. În discuțiile mele cu ofițerii de operațiuni, şefii de filiale, sau chiar cu Whitey şi Jim, le prezentam motive solide care să susțină păstrarea, achiziționarea sau abandonarea unei case de serviciu.

Baza de date pe care o pusesem la punct era în egală măsură folositoare pentru momentul când pregăteam telegrame şi înştiințări pentru Cartierul General, dar mă ajuta şi pe mine personal să îmi pun întrebări şi să îmi fac griji în legătură cu siguranța operațiunii. Cu cei de la Cartierul General nu existau decât câteva probleme, întrucât erau mulțumiți de decizia lui Whitey de a face ordine printre dispozitivele din cadrul suportului operațional. Dat fiind numărul de probleme adiționale cu care aveam de-a face – durata contractului de închiriere, acoperirea sau durata de viață a unei anumite operațiuni – mi-a trebuit o perioadă bună de timp în primul meu an la Hong Kong ca să ajung în punctul în care eram mulțumit de rețeaua de case de serviciu. În acel moment, aveam mai puțin de jumătate din numărul de case pe care le dețineam când am ajuns în oraş. Whitey era mulțumit şi aşa era şi noul lui adjunct, Bob M., care l-a înlocuit pe Lilley în vara lui 1969.

Cu alte „instrumente” ale suportului operațional au fost alte probleme. Trebuia să rezolvăm problema numărului prea mic de adrese de serviciu şi răspunsul era simplu. Aveam

nevoie de mai multe bunuri în ograda noastră. Nu numai că eliminam adresele nepotrivite sau suprautilizate, dar şi stabileam altele noi. Whitey organiza şedinţe regulate de personal în biroul său cu adjunctul lui, şeful de rapoarte şi şeful suportului operaţional. Date fiind responsabilităţile mele, chiar şi aşa lipsite de strălucire cum erau, uneori participam la aceste şedinţe şi, la una dintre ele, la şase luni după sosirea mea, am ridicat problema adreselor de serviciu. După care am propus o operaţiune prioritară prin care să aduc la bord noi agenţi. Era o chestiune oarecum de rutină, de fapt, dar răspunsul afirmativ a fost dat în silă. Era clar că gândeau cam aşa: *ca şi cum nu am avea destule de făcut.* Dar Whitey a considerat că este o propunere care merită efortul şi ceilalţi au căzut şi ei de acord. Problema era că noi sprijineam şi alte birouri operaţionale şi Whitey îşi luase şi această responsabilitate în serios. Programul nostru luase o întorsătură pozitivă, dar nici la 20 de luni după ce am părăsit această slujbă, tot nu eram satisfăcut de posesiunile noastre.

Orice birou de specialitate poate să utilizeze o echipă de filare bună şi cel din Hong Kong nu făcea excepţie. De fapt, născocitorii noştri întreprinzători şi plini de imaginaţie din Hong Kong, şi existau destui, făceau ca nevoile noastre să devină tot mai presante. Perfect conştienţi de setea de informaţii ai celor care stăteau cu ochii pe China, de toate nuanţele şi culorile, cei din Hong Kong erau mai mult decât dornici să coopereze (fie vizibil, fie sub acoperire), furnizându-ne informaţii. Multe dintre ele erau false rapoarte, documente, fotografii sau benzi înregistrate şi prezentate ca reprezentând informaţii autentice despre China. Dat fiind dificultatea verificării acestora din cauza graniţelor închise ale Chinei şi cenzurii, aceşti falsificatori reprezentau o grijă constantă. Ei există oriunde în lume, dar situaţia din Hong Kong exacerbase problema care-i privea. Tot ce se poate spune este că aveam nevoie de o echipă de filare mai bună şi am luat măsuri ca să o construiesc – o sarcină cu mult mai dificilă decât am anticipat.

Existau o mulțime de probleme şi obstacole care să fie trecute, dar înainte de a pleca din postul suportului operațional, aveam o echipă de oameni tineri pe care-i puteam folosi la nevoie. După recrutare, au urmat săptămâni de pregătire desfăşurate în stradă, antrenament privind fotografierea obiectivelor şi comunicațiile, ca şi inspectarea diferitelor puncte. Dar în cele din urmă a meritat. Cu o anumită ocazie o echipă ne-a furnizat fotografii clare, de neconfundat care demasca un falsificator de informații. Rezultatul eforturilor lor ne-a permis să rupem contactul cu el fără să îi aducem la cunoştință ceea ce ştiam despre el. Rareori se întâmpla să fie aşa de uşor, iar fotografiile erau de neprețuit.

În timp ce primele mele impresii au fost favorabile, pe măsură ce îmi petreceam din ce în ce mai mult timp în biroul nostru din Hong Kong, am devenit şi mai optimist. Colegii mei, aproape toți sau doar unii dintre ei avansați la gradul ofițer superior, erau aproape la fel de competenți, bine motivați şi profesionişti. Ne îndeplineam sarcinile cu mare seriozitate şi răspundeam de furnizarea informațiilor secrete solide politicienilor din Washington. Majoritatea, inclusiv şefii de filiale, vorbeau chineza. (Mandarina mea, cu ajutorul unui meditator din consulat, continua să se îmbogățească, dar mi-am dat seama că greşisem evitând să-mi petrec acel an în Taiwan. Nu voi atinge niciodată nivelele pe care le-aş fi atins la acea şcoală.) Ofițerii de origine chineză din echipa noastră vorbeau mai mult de un dialect şi asta îi făcea şi mai eficienți. În ciuda originilor variate, nu am avut nici o problemă privind lucrul în echipă. Exista şi competiție, desigur, unii o întrețineau, alții nu, dar era o competiție sănătoasă şi bine intenționată.

Existau şi nişte aspecte care deranjau acolo unde eram repartizați să ne facem treaba. Mi s-a părut dificil, de exemplu, să sprijin programele acțiunilor sub acoperire. În timp ce acțiunea sub acoperire era eficace în perioada de după al Doilea Război Mondial european (ni s-au descris

multe exemple în timpul pregătirii noastre), aveam dubii în ceea ce priveşte eficienţa controlului sau operaţiunilor de mărime potrivită din Hong Kong. Chinezii pe care îi cunoşteam în oraş îşi făceau griji legate de mersul economiei. Obiectivul tuturor era să-ţi duci existenţa zilnică şi să economiseşti suficienţi bani ca să fugi din Hong Kong, dacă era cazul. Politica în general, inclusiv conflictele dintre capitalism şi comunism şi meritele unuia sau altuia, rămânea cu mult în urmă. Articolele despre aceste subiecte şi-ar fi găsit puţini cititori şi nu se merita să-ţi consumi resursele degeaba.

Chiar însăşi scopurile programului care privea China, „de a aprinde focurile de prerie ale nemulţumirii de-a lungul şi de-a latul câmpiilor din sudul Chinei", după cum l-a caracterizat un coleg de la Cartierul General al CIA, nu erau fundamentate şi reale. Cu totul nereale. Resursele cheltuite pe asemenea programe erau, în viziunea mea, irosite în van. Unii dintre colegii mei erau de acord cu acest lucru, dar Cartierul General nu putea să nu se clintească la auzul unor sunete de dezaprobare care ajungeau la Washington. Solidele acţiuni sub acoperire erau adânc fixate în programul Agenţiei în ciuda continuei dezbateri din cadrul Serviciului despre meritele acţiunilor sub acoperire.

Şi asta nu era o problemă nouă. Disputele au existat din momentul în care a luat fiinţă Agenţia şi evenimente, precum dezastrul din Golful Porcilor din 1961, au înviat certurile de ambele părţi. Au fost date mii de explicaţii, dar nu s-a ajuns la nici un consens. Ar trebui să evidenţiez clar că, în timpul pregătirii mele iniţiale, şi eu am fost unul dintre cei care s-a întrebat de importanţa unor operaţiuni sub acoperire. Şi încă mă întreb şi acum.

Mă refer aici la două modalităţi principale de manipulare prin care schimbă atitudinea maselor. Una a fost concepută să influenţeze gândirea unei porţiuni specifice a unei populaţii ţintă. Ca să realizezi scopul dorit (deseori fie politic, fie economic), se pot folosi anumiţi indivizi plasaţi în diferite

organe mass-media. Cel de-al doilea tip de acțiune presupune o abordare mai directă şi, ca şi în cazul Golfului Porcilor, sau „Războiul Secret” din Laos, este concepută să schimbe peisajul. Este şi una din activitățile previzibile în zona gri, care separă diplomația de forța militară. Controlul sau manipularea este o opțiune pe care au utilizat-o mulți preşedinți. M-am îndoit şi în perioada pregătirii mele, şi în Hong Kong, şi acum, după 35 de ani încă mai mă îndoiesc, de eficiența operațiunilor de „control prin manipulare”, mai ales în zonele din Lumea a Treia. Pe de altă parte, operațiunile precum cele din Laos, sau sprijinul acordat mujahedinilor din Afganistan în anii ’80, pot produce rezultate care să răspundă direct sarcinilor care ni se dădeau.

Operațiunile în teren ridică întrebări confuze, ca de exemplu: Care sunt şansele de succes? De ce să primească sarcini Serviciile Secrete? Răspunsul este că o acțiune de control a maselor plănuită cu grijă şi bine executată poate, într-o anumită situație, să furnizeze exact alternativa (la cea diplomatică sau militară) de care are nevoie preşedintele. Şi, dată fiind nevoia de a exista secrete (sau cel puțin minciuni plauzibile), Agenția, şi în special Serviciile Secrete, este singura componentă a guvernului Statelor Unite care poate să susțină asemenea operațiuni.

Cred că ambele părți ale răspunsului meu sunt corecte, dar mai mă gândesc şi că se va spune doar o parte a povestirii. Rezultatul unor asemenea eforturi uneori rănesc şi enervează. Dacă o operațiune de control merge bine, nu se face nici un comentariu; sau cel puțin nu ar trebui să se comenteze nimic. Dar dacă una din aceste operațiuni este compromisă sau eşuează, Agenția şi Serviciile Secrete sunt criticate serios şi este scoasă la înaintare expresia „elefantul ticălos”. (Această expresie, folosită pentru a descrie activitățile CIA drept „barbare” şi „ieşite de sub control” a fost folosită pentru prima oară de senatorul Frank Church în timpul primelor faze ale conducerii Comisiei care investiga Agenția la mijlocul anilor ’70. Presei i-a plăcut la nebunie. Interesant,

dar când s-au terminat investigațiile, Church şi-a retras caracterizarea sa făcută Agenției, ca fiind „elefantul ticălos”. A declarat că, doar cu câteva excepții, Agenția a acționat pe baza ordinelor preşedintelui şi Consiliului Național de Securitate. Presei nu i-au mai rămas prea multe de speculat după retractarea lui Church. Din nefericire eticheta a prins şi criticii tot o mai folosesc când le serveşte scopurilor personale.) Aş vrea să subliniez acest fapt: decizia preşedintelui, deplina cunoştință şi aprobarea Consiliului Național de Securitate şi un raport al Congresului (comisiile de supraveghere începând cu jumătatea anilor ”70), toate sunt necesare pentru a iniția o operațiune.

Solidaritatea celor de la politica externă, care au inițiat sau au susținut ideea unei operațiuni de control prin manipulare şi au aprobat executarea ei, pur şi simplu s-a topit în fundal, lăsând Agenția să explice, cât de bine poate, ceea ce s-a întâmplat. Acesta este mersul lucrurilor la Washington, dar nu a diminuat enervarea Serviciilor Secrete. Noi suntem mâna dreaptă a guvernului, şi asta poate explica aceste operațiuni, şi nu ne aflăm nicicum în situația să spunem: „Nu, domnule preşedinte, nu accceptăm această misiune”. Pentru Agenție era o dilemă a naibii de grea şi dacă acceptai şi dacă refuzai misiunea. Această problemă a apărut de multe ori de-a lungul anilor. Nu dețin răspunsuri. Politicienii de la Washington vor avea curajul să-şi susțină cu voce tare convingerile? (Dacă au de fapt vreunele şi ştiu câțiva dintre ei care au anumite convingeri.) Asta nu se va întâmpla vreodată. Dar operațiunile de control, cărora le alocăm, în medie, cam 10% din eforturile noastre, ne provoacă 90% din supărările pe care le suportăm, iar acest lucru continuă să ne deranjeze.

Separat de operațiuni de control, față de care am dubii serioase, eram pe deplin ancorat în eforturile noastre operaționale. Direcționarea masei de resurse către ținta de mare prioritate – China – era perfect logică şi ne-am urmat obiectivele în forță. Dar era o luptă grea. O parte din eforturi viza dezvoltarea relațiilor cu indivizii care aveau acces direct

în China. Aceştia formau un grup suspicios şi prevăzător şi trebuia să depui o muncă solicitantă ca să-i cauți, să-i întâlneşti şi apoi să începi să dezvolți o relație cu ei. Măsurile de securitate meticuloase de la Lowu, punctul de frontieră unde se trece în China din colonie, alerta pe oricine intra în China de pericolele potențiale pe care şi le asumau, fugind ca nebunul de serviciile de pază chineze – o posibilitate evidentă dacă erau de acord să coopereze cu noi.

Grupul cu care noi încercam să stabilim un contact era în special format din chinezi, alți asiatici şi europeni. Încercările noastre aveau succes constant şi furnizau un flux de informații sistematice din China. În ciuda primei mele responsabilități privind sprijinirea operațiunilor în teren, am fost însărcinat şi cu încercarea de a dezvolta operațiunile de strângere de informații şi îmi petreceam mult timp făcând acest lucru. Pe măsură ce lucrurile evoluau, obțineam succese în arena suportului operațional în principal, conlucrând cu chinezii şi în alte zone, cu europenii. Cu europenii am putut să întrețin nişte relații personale apropiate care au avut ca rezultat un flux de informații economice despre ce cumpăra şi ce exporta China. Mă interesau, de asemenea, şi diplomații care lucrau în China. Mulți dintre ei vizitau regulat Hong Kong-ul şi erau prin urmare accesibili pentru întâlniri şi discuții.

La sfârşitul lui 1969, am descoperit că un diplomat francez care primise un post în China pe perioada verii anului 1970 va ține un curs de istorie franceză contemporană, în limba franceză, la Universitatea din Hong Kong, începând din ianuarie 1970. Mi-a captat imediat interesul. În primul rând nu aveam nici un dubiu că voi învăța câte ceva din curs. Mai mult, aş putea să îl cunosc personal, ceea ce ar uşura discuțiile despre China ori de câte ori el va vizita Hong Kong-ul. Şi în cele din urmă, cursul va reprezenta o ocazie de a-mi reîmprospăta franceza mea ruginită. M-am înscris la curs.

Era un curs de o zi pe săptămână, care se ținea seara. Prelegerile lui erau interesante şi din fericire, franceza lui era

clară şi nu vorbea foarte repede. Perioada pe care o analizam începea la 1870 şi a atins nişte subiecte interesante. Mi-am construit un motiv ca să-l văd personal şi după cursuri mergeam să-i pun câteva întrebări sau îl felicitam pentru conținutul prelegerii din seara respectivă. Era plăcut şi abordabil. Faptul că trăisem în Franța şi că eram interesat de istoria acestei țări erau nişte puncte în favoarea mea. Şi ştiam că îmi perfecționez şi cunoştințele de franceză. Cu atât mai bine.

Am avansat la curs şi am ajuns la Primul Război Mondial. A pus accentul, destul de corect mi-am zis, pe rolul multiplu al Franței în efortul de a-i învinge pe germani. Dar am fost surprins să percep atitudinea exagerată cu care prezenta ceea ce au făcut francezii – părea să minimalizeze rolul forțelor americane şi engleze. Mi-am zis că este vorba de mândria franceză şi am încheiat considerând că, deşi era distorsionată, era părerea lui. Nu i-am spus nimic despre ceea ce gândeam. Prelegerea lui despre anii ’20 şi începutul anilor ’30 în Franța în cea mai mare parte era nouă pentru mine şi avea un conținut informativ. Era concepută ca să stabilească introducerea a ceea ce va urma.

Apoi au urmat cele două prelegeri despre cel de-al Doilea Război Mondial. Eram dezorientat căci prelegerile prezentau faptele total distorsionat față de ceea ce eu ştiam şi citisem. În acelaşi timp, era interesant să asculți pe cineva care expunea o versiune a istoriei total diferită decât cea descrisă în cărțile americane de istorie. Pentru el nu exista decât Franța mereu glorioasă şi triumfătoare, Charles de Gaulle, Mişcarea de Rezistență, eliberarea Parisului. O, da, şi mai era şi debarcarea din Normandia şi micul ajutor din partea americanilor şi englezilor, dar în esență, era clar că francezii îl bătuseră la fundul gol pe Hitler. Chestiuni precum cooperarea guvernului de la Vichy cu germanii, înregistrarea incertă a Mişcării de Rezistență şi infiltrarea ei printre elementele comuniste care mai târziu a pus probleme Franței de după război erau prezentate fără lustru sau chiar nemenționate. Nu

se menționa nimic, de asemenea, despre deportarea miilor de evrei francezi şi încrederea totală a Franței în Aliați ca să primească material de război cu care să participe în bătălia contra Germaniei naziste. De data asta mi s-a părut prea de tot. Aşa că, chiar dacă ştiam că va fi în defavoarea intereselor mele, nu am putut să mă abțin şi să nu-l abordez după cea de-a doua prelegere ca să-i pun câteva întrebări. Aşa cum era de aşteptat avea multe goluri în timp ce-mi expunea versiunea lui şi interpretarea a ceea ce eu consideram a fi fapte clare. Problemele pe care le-am indicat scoteau în evidență lucrurile greşite, a concluzionat el. Simțind că deja ne-am periclitat relația, nu am insistat cu opiniile mele. Două săptămâni mai târziu l-am sunat ca să-i propun să luăm prânzul împreună şi mi s-a spus că misiunea i-a fost anulată din lipsa fondurilor şi că se întorcea în Franța. Atât de mult timp irosit pe 12 prelegeri despre istoria contemporană a Franței. Ratasem ceea ce ar fi putut fi discuții interesante despre China de fiecare dată când venise la Hong Kong, dar am învățat multe despre Franța şi asta a meritat tot efortul.

La numai trei luni după sosirea noastră la Hong Kong, în iulie 1969, Judy a dat naştere unei fetițe superbe, Danika Marie. Eram în al nouălea cer. Fetița s-a născut la spitalul Canossa, plasat chiar lângă consulatul american.

Nu eram obişnuit cu asemenea evenimente chiar dacă depăşisem vârsta de 30 de ani şi am fost foarte îngrijorat când Judy mi-a spus într-o dimineață că ar fi bine să mergem la spital. Măicuțele catolice ne-au preluat imediat ce am ajuns în spital şi eu am fost condus într-o sală de aşteptare. Doctorul a venit foarte repede să mă cunoască. Era portughez, ni-l recomandase colegii după ce am sosit în colonie, iar Judy descoperise că era şi competent şi experimentat.

„Ți-ar place să asişti la naştere?”, m-a întrebat.

Am fost luat prin surprindere. Nu mă gândisem niciodată la un asemenea lucru. Nu auzisem niciodată de aşa ceva. Mai mult, nu eram sigur ce dorise să spună prin „să asişti”.

Probabil că pe față mi se întipărise o expresie şocată. M-a înțeles.

„Vrei să spui că voi fi în aceiaşi sală cu Judy când aduce copilul pe lume?”, i-am răspuns. În mintea mea era tot o harababură. La ce bun să mă aflu acolo? Nu mi s-a părut niciodată că Judy ar putea fi mulțumită să fiu cu ea în sala de naşteri şi să împărțim această experiență. Eu, în sala de naşteri? Nici gând. Nici nu puteam să procesez o asemenea informație.

„Da, aşa este”, a răspuns doctorul.

„Nu, mulțumesc. Cred că voi sta chiar aici”, am bolborosit.

În dimineața după ce Judy a născut, am mers la spital să o vizitez şi pe ea şi bebeluşul. Trebuia să-i alegem un nume. Jucasem tenis de dimineață. Am căzut pe terenul acoperit cu zgură grunjoasă şi mi-au rămas nişte zgârieturi la cot şi la genunchi, care arătau mai rău decât erau în realitate. Era iulie şi era foarte cald. Purtam o cămaşă cu mâneci scurte şi pantaloni scurți, aşa că zgârieturile erau vizibile. Una dintre măicuțe, toate fiind conştiincioase şi nişte persoane încântătoare, se afla cu Judy când am sosit şi mi-a zărit rănile.

„Nu este mare lucru”, i-am spus în timp ce mă apropiam de Judy.

„Dar arată îngrozitor”. A plecat şi s-a întors imediat, târând o altă călugăriță după ea. S-au strâns în jurul meu şi au insistat să-mi curețe şi să-mi bandajeze genunchiul şi cotul. Eram stânjenit.

Judy le-a privit cu simpatie şi înțelegere o vreme, apoi a întrebat: „Cine este internat aici, mă rog? Ce-ar fi să-mi acordați şi mie nişte atenție?” Cred că totuşi o spusese în glumă.

Munca depusă în timpul primilor ani în Hong Kong îmi mânca toate resursele fizice şi intelectuale; de fapt munca pe care am depus-o de-a lungul carierei te solicita la maximum şi asta îmi convenea. Îmi petreceam zile întregi cercetând şi întocmind rapoarte, plimbându-mă pe străzile implicate în

operațiuni şi seara mă întâlneam cu agenții sau participam la viața socială. Deseori şi sfârşiturile de săptămână erau dedicate muncii. Judy a înțeles şi nu numai că era tolerantă, dar şi de ajutor. Conştientă că doream să merg mai departe cu o anume relație de prietenie, deseori dispărea abil ca să mă lase să îmi petrec cât mai mult timp singur cu acea persoană, pentru discuții detaliate.

Dar nu munceam tot timpul şi ne-am bucurat şi de viața din Hong Kong şi de descoperirea pas cu pas a oraşului. Mergeam la plajă cu copiii, care erau plini de viață, ne plimbam cu feriboturile şi mergeam la picnicuri şi în drumeții în afara insulei, mergeam cu maşina în teritorii necunoscute ca să mâncăm la restaurante cu specific sau să ne cățărăm pe coasta mării şi să explorăm intrările şi ieşirile numeroaselor zone de cumpărături. Multe magazine conțineau obiecte specifice, cum ar fi, antichități, carpete, jad şi alte pietre prețioase şi artă orientală. Exista aproape un număr infinit de lucruri pe care puteai să le faci în Hong Kong şi am încercat să profităm de ele cât de mult posibil. Amândurora ne plăceau covoraşele orientale aşa că în perioada pe care ne-am petrecut-o în Hong Kong am învățat despre aceste covoraşe, am căutat şi am achiziționat multe exemplare frumoase din diferite părți ale Asiei şi Orientului Mijlociu.

Am mai cumpărat, şi mi-ar fi foarte greu să explic din ce motive, o maşină sport extravagantă albastră Morgan. Avea un acoperiş de piele care trebuia montat cu ajutorul a doi bărbați şi a unui băiat, aşa că am renunțat la el şi deseori conduceam maşina cu o umbrelă deasupra. Avea un cadru de lemn (ca să îi asigure rigiditatea), o bucată de piele de oaie agățată de cadrul de lemn („Asta este centura de siguranță”, mi-am zis în timp ce citeam manualul utilizatorului), motorul şi cutia de viteze Triumph şi restul componentelor erau Morgan. Era o maşinuță grozavă, iar Judy nu numai că a fost indulgentă cu mine, dar chiar i-a plăcut Morgan-ul foarte mult. De fapt era o maşină practică (exceptând acoperişul şi

jaluzelele laterale care erau plicticoase) pe care să o conduci în Hong Kong, unde străzile erau înguste şi pline de curbe şi unde rareori atingeai viteze mai mari de 72 km/h. Bancheta din spate era de fapt o băncuță căptuşită cu piele. Acolo le puneam pe Suzanne şi Danika şi, cu o fâşie lungă de piele prinsă de cadrul de lemn, le fixam pe băncuțe. Iubeam micuțul Morgan şi ne-am bucurat imens de el cât timp am stat în insulă. Funcționa bine chiar şi după ce s-a născut şi cea de-a treia noastră fiică, Alison. Toate trei fetițele se potriveau perfect pe băncuța din spate. După ce le puneam centura de siguranță, nu se mai puteau mişca, dar excursiile erau scurte, aşa că nimeni nu se plângea. Când s-a născut şi Pia la sfârşitul celui de-al patrulea an în Hong Kong, ne-am dat seama că trebuie să renunțăm la maşină. Cu inima îndoită (dar şi din prostie) am vândut-o înainte de a părăsi Hong Kong-ul. Mai târziu amândoi am regretat că am renunțat la ea şi ne-am fi dorit să o fi luat cu noi acasă.

În iarna anului 1971 nişte colegi chinezi ne-au invitat pe Judy şi pe mine la o „cină a şarpelui" în Wanchai, un district care se întindea de-a lungul portului, în mijlocul insulei. A fost o experiență interesantă. Eram în luna februarie, ceea ce, conform obiceiului celor din Canton, reprezintă cea mai bună perioadă a anului ca să mănânci şarpe pentru că acesta îți ridică temperatura corpului şi ține de cald celui care îl mănâncă când afară este frig. Pentru cei din Hong Kong era într-adevăr o zi rece cu temperaturi cuprinse între +5 şi +10° C. Cina se servea într-o cameră mare, la al doilea etaj al unui restaurant cantonez. Se făcuseră rezervări şi se aduseseră şerpi din câteva zone diferite din sudul Chinei, preparați în diverse moduri. Eu şi Judy eram singurii care nu eram chinezi, un lucru care a trecut neobservat de majoritatea celor care treceau pe lângă masa unde ne aşezasem cu prietenii noştri. Am început cu o supă fierbinte însoțită de o băutură făcută din fiere de şarpe, iar pe deasupra pluteau petale de crizantemă. Supa nu era rea. Băutura avea exact gustul pe

care te aşteptai să îl aibă o băutură preparată din fiere de şarpe – adică groaznic.

A urmat o serie de feluri de mâncare din diferite tipuri de şarpe care fuseseră fripți, fierți, tăiați, mărunțiți, preparați, prăjiți şi nu pot să mai îmi amintesc şi la ce alte operațiuni fuseseră supuşi. Le-am pierdut numărul. În mare parte nu erau rele, cu un gust şi un aspect asemănător cu carnea de pui, dar mi-a fost greu să-mi scot din minte gândul că mâncam şarpe. A fost o experiență acceptabilă, dacă nu chiar gustoasă, cel puțin pentru bolta noastră palatină, dar pe care nu mai doream să o repetăm.

Trăind într-o cultură străină pentru o perioadă de timp prelungită (numai dacă nu rezişti, ceea ce nu a fost şi cazul nostru) era inevitabil să nu înveți o mulțime de lucruri despre cultura respectivă. Pentru mine începutul l-a constituit studiul mandarinei, dar în Hong Kong am învățat cu toții despre evenimente variate precum anul nou chinezesc, cursele cu bărcile închinate dragonului şi dansurile leului. Procesul de învățare nu este conştient; pur şi simplu absorbi informațiile pe măsură ce timpul trece. Şi nu le mai uiți niciodată.

Primii doi ani petrecuți în Hong Kong au trecut rapid. Mă aflam la jumătatea intervalului de timp pe care-l voi petrece pe insulă când mi s-a oferit posibilitatea de face al doilea turneu în insulă, după ce plecam acasă şi mă reîntorceam. Am cerut Cartierului General să-mi aprobe şi cel de-al doilea turneu în Hong Kong şi răspunsul a fost afirmativ. La începutul anului 1971, am părăsit postul din care mă ocupam de suportul operațional şi m-am mutat într-o filială condusă de Bill D. Am fost numit adjunctul lui. Filiala noastră răspundea de recrutarea şi coordonarea agenților care aveau acces direct în China, iar noi eram concentrați la maxim pe China. Toți ofițerii noştri (inclusiv Bill şi exceptându-mă pe mine) aveau cunoştințe solide de limba chineză şi erau buni cunoscători ai situației politice, militare şi economice din China. Eram mulțumit de noul loc de muncă

şi abia aşteptam să intru în pâine, dar primele luni au trecut fulgerător şi venise vremea să plec acasă.

La o petrecere, chiar înainte de a pleca, adjunctul Bob M. m-a luat de o parte şi m-a felicitat pentru rezultatele obținute în aceşti doi ani. Era mulțumit, şi mi-a spus că la fel era şi Whitey, de suportul operațional restructurat şi, în plus, făcusem cele mai bune recrutări de agenți, din cadrul biroului. Eram satisfăcut să aud că eforturile mele fuseseră productive şi recunoscute oficial.

M-am simțit norocos că am servit în Hong Kong cu ocazia primului meu turneu. Whitey era un conducător uimitor şi adjunctul său, Bob M., fusese şi un bun profesor pentru mine şi, în acelaşi timp, ştiuse şi să mă mobilizeze. Mai mult, colegii şi apropiații mei erau ofițeri ambițioşi şi hotărâți. Peste ani aveam să aflu cât de clarvăzător fusesem. Aveam un grup excepțional adunat la Hong Kong în acea perioadă. Doi dintre ei au condus Serviciile Secrete. Cel puțin o duzină din ceilalți (din câte pot să-mi amintesc eu) au ajuns la rangul de ofițeri superiori în cadrul conducerii CIA şi au condus Divizii importante, personal şi baze de lucru din teritoriu. Într-adevăr prea puțini nu au fost conducători. Succesul a aparținut grupului şi a fost obținut ca un întreg, iar eu sunt forțat de împrejurări să explic ce s-a întâmplat. Auzisem de un fenomen similar în care era implicată baza de la Berlin în timpul anilor ’50 şi mă întrebam dacă se puteau face comparații. Şi în cazul Berlinului şi al Hong Kong-ului Agenția îşi mobilizase toate resursele contra (la acea vreme) uneia dintre cele mai dificile ținte ale acesteia şi probabil că cei care acceptaseră o asemenea provocare făceau parte dintr-o specie aparte şi erau meniți să fie recompensați. Când am ajuns acasă, timp de opt săptămâni am alergat ca un uragan prin toată America ca să ne vizităm familiile, rudele şi numeroşii prieteni. Judy, fiind însărcinată, a plecat mai devreme din cauza regulilor companiilor aeriene şi s-a dus direct la casa mamei ei din Illinois. Le-a luat pe Suzanne şi Danika cu ea într-o călătorie epuizantă de 24 de ore. A plecat

în aprilie 1971, iar eu am urmat-o în mai. La scurt timp după sosirea mea în Illinois, Judy a dat naştere unei alte fetiţe superbe. Alison Lee s-a născut în Springfield, Illinois. După câteva săptămâni, ne-am îndreptat spre Coasta de Est.

Am stat ceva timp în Washington, unde am mers la lucru câteva zile ca să răspund unei varietăţi de chestiuni şi administrative şi operaţionale. A fost plăcut să mă întâlnesc cu mulţi vechi prieteni şi să ne comparăm însemnările din faza respectivă a carierelor fiecăruia dintre noi. Mi-am dat seama că trecusem de o cotitură, din cauza accidentului din Congo şi consecinţelor acestuia. Am câştigat puţină experienţă în perioada cuprinsă între toamna anului 1964 şi primăvara lui 1967, după care am început să mă pregătesc de plecarea la Hong Kong. Fie ce-o fi, mi-am zis, nu trebuie să ratez ocazia.

Discuţiile de la Cartierul General au fost detaliate şi interesante întrucât ofiţerii care îşi desfăşurau activitatea la birou căutau să înţeleagă mai bine operaţiunile de care mă ocupam în timpul primului meu turneu în Hong Kong. Şeful biroului a fost de acord cu activitatea mea de restructurare a suportului operaţional şi a admirat fineţea schimbărilor pe care le-am impus, iar eu i-am precizat că Whitey m-a pus să fac asta. Am participat şi la câteva instructaje privind construirea comunicaţiilor între agenţi, anticipând viitoarea mea misiune în Hong Kong. Nu am avut timp de pierdut cât am stat la Cartierul General.

Întorcându-ne la Hong Kong, ne-am oprit ca să-mi vizitez familia mea şi m-am bucurat de câteva zile de relaxare totală (pe cât de mult posibil atunci când călătoreşti cu trei copii mici dintre care unul este nou-născut). Întoarcerea acasă a fost obositoare şi plină de evenimente pentru toată lumea şi de fapt eram fericiţi că aterizăm din nou pe aeroportul Kai Tak din Hong Kong.

Evenimentele din 1971 au schimbat radical relaţiile politice americano-chineze. Vizita la Beijing a unei echipe americane de tenis de masă şi, consecutiv, vizita secretă a

secretarului de stat, Henry Kissinger au fost stadii premergătoare vizitei în China a preşedintelui SUA, Richard Nixon. În timp ce aceste evenimente nu semnalau finalul suspiciunilor reciproce şi ostilității care au prevalat până în 1949, au dus totuşi către o perioadă care va include discuțiile tête-à-tête şi dezbaterile despre diferendele dintre cele două națiuni.

Revoluția Culturală izbucnise cu furie şi comuniştii extremişti dețineau controlul ferm asupra tuturor aspectelor vieții în China. Şi, spre regretul nostru, Cortina de Bambus rămânea fermă pe poziție. Controalele de siguranță erau la fel de stringente şi erau prezente în toată China. Creşterea interesului politic a adus cu el şi nevoia crescută de strângere de informații despre China. Misiunea noastră va fi la fel de grea, dacă nu cumva şi mai grea. Cu toate astea ne simțeam încurajați de informațiile care transpirau şi doream nespus să ne dublăm eforturile. Acum că stabilisem relații cu China, ne-am gândit că politicienii vor avea nevoie, mai mult ca niciodată, de o rețea de informații bune pe baza cărora să-şi fundamenteze deciziile.

Introducerea unui agent în China la începutul anilor ’70 era o misiune dificilă; nu mai puțin dificilă decât fusese înainte de vizita echipei de ping-pong. Identificarea indivizilor care ar putea să obțină informații de primă mână despre China cerea o căutare laborioasă printre gama largă de agenți şi contacte, apoi inițierea contactului prin intermediul unei scheme variate, construirea unei relații de înțelegere şi încredere reciprocă, şi în cele din urmă, procesul de recrutare care să servească cerințelor noastre erau paşi obligatorii. Următorul pas era antrenamentul esențial al comerțului cu informații. Era o mare responsabilitate să asiguri securitatea agenților noştri şi nici unuia nu i se va cere sau permite să intre în China fără să fie testați complet dacă sunt capabili şi pregătiți să supraviețuiască.

Pe de o parte, ştiam cât de sensibili eram față de informațiile fabricate de oamenii noştri de încredere care

operau în Hong Kong. Am folosit cât de multe teste posibile pentru a confirma identitatea agenților noştri, ca şi pregătirea, trecutul şi intențiile lor. Dar existau şi piedici. Ideal ar fi fost să putem confirma că un agent intrase în China. Dincolo de faptul că nu aveam nici resursele necesare, trebuia să mai facem şi alte analize şi investigații ca să verificăm ceea ce ne spuneau agenții.

Pe de altă parte, era inimaginabil să trimiți un agent fără pregătirea şi echipamentul necesare ca să-l protejeze şi să-l ajute în timp ce penetra sistemul de securitate chinez. Din Hong Kong am aflat că serviciile de securitate şi spionaj chineze operau activ. Împărțirea operațiilor noastre, după ce au fost atent analizate, de către alt serviciu, prieteneşte sau nu, era de o importanță capitală. Trebuia să ne folosim cu mare atenție de metode variate de schimb de informații. Antrenarea agentului necesita deseori ore lungi în care executa repetat o anumită tehnică, ca de exemplu, recuperarea fotografiilor documentelor reduse la dimensiuni foarte mici. Nu existau scurtături. Acestea erau chestiuni cu care aveam de-a face zilnic. Suma lor constituie mărimea a ceea ce este necesar pentru a desfăşura o operațiune secretă într-o zonă în care accesul este interzis. Este o activitate complexă şi dificilă cu, ceea ce literar se numeşte, consecințe de viață şi moarte. Marile riscuri implicate servesc ca o motivație puternică pentru ofițerul care conduce cazul. În timp ce un agent, care a acceptat cazul nostru din motive ideologice sau financiare, îşi face şi el propriile lui evaluări în ceea ce priveşte riscurile ce pot apărea, noi nu pierdem niciodată din vedere faptul că un agent prost pregătit sau care a făcut o greşeală stupidă va avea de-a face cu închisoarea sau pedeapsa capitală.

Şi am pierdut câțiva agenți. Nu de prea multe ori, dar fiecare pierdere ne-a întristat şi ne-a obligat să reflectăm mai mult şi să descoperim şi să înțelegem ce nu a mers cum trebuia şi unde am greşit. În mod normal aflam de câte o arestare făcută de Biroul Public de Securitate (BPS,

organizație internă de securitate a Chinei), citind vreun ziar venit din China. Când aflam informația era o zi groaznică, mai ales pentru ofițerul care îl coordona pe agentul respectiv. Trebuia să pregătim telegrame pentru Cartierul General, inclusiv o analiză eficientă a ceea ce a cauzat pierderea. Analiza era de obicei neconsistentă. Din moment ce confruntarea şi arestarea au avut loc în China, dincolo de Cortina de Bambus, era imposibil să obții informații despre caz şi numai rareori ştiam câte ceva despre ceea ce se întâmplase. Concluziile trase nu erau surpinzătoare. Trebuia să ne asigurăm că, scriam în analiză, antrenamentul şi tehnologia puse la dispoziția agentului să fie de cel mai înalt nivel pentru ca fiecare să fie capabil să treacă de rețeaua complexă de securitate a BPS.

Ştiam că în colonie existau mulți oficiali chinezi comunişti şi simpatizanți ai comunismului. Unii lucrau în companii asociate cu guvernul chinez, iar alții erau ziarişti, securişti şi bancheri. O altă filială a fost însărcinată să inițieze activități operaționale în scopul de a identifica pe aceşti indivizi. Din cauză că aveau acces la informații despre guvernul chinez, vor deveni ținte pentru recrutarea lor în calitate de agenți. Aceşti indivizi erau perfect conştienți de prezența noastră în Hong Kong şi destul de precauți la orice tip de abordare. Ofițerii din această filială se confruntau cu aceleaşi greutăți cu care ne confruntam şi noi. De fapt, întrucât ne tot mutam prin Hong Kong, fiecare se afla în căutare de indivizi care să prezinte interes pentru toate programele noastre în general. Alegerea filialei care să se ocupe de atragerea viitorului posibil agent se stabilea pe parcurs; prioritatea o constituia contactul inițial. Ne foloseam de metode diferite, precum membrii de cluburi, reclamele din ziare sau agenții de acces, ca să ne intensificăm eforturile.

Trebuia să fim atenți când selecționam, evaluam şi stabileam primul contact cu noii agenți. Nu contează care filială inițiase contactul, era esențial să determine la ce avea acces în prezent şi care erau pericolele ca el să fie ori un

falsificator, ori controlat de un alt serviciu care spera să-l infiltreze în programul nostru. Verificările numelor şi a dosarelor sunt proceduri standard de investigare pentru datele inițiale pe care le obțineam, dar întotdeauna primul contact trebuia să se realizeze şi cel mai adesea, este vorba de contactul telefonic. Se alegea un loc de întâlnire de comun acord, iar ofițerul trebuia apoi să organizeze întâlnirea. Echipa de contraspionaj acționa aşa încât cealaltă echipă să nu ştie că ne întâlnim cu acea persoană, şi asta era imperativ, iar în Hong Kong, dificil de realizat. Îmi amintesc primele mele eforturi.

Fiind la început, antrenamentul meu în contraspionaj avea opt ani vechime. Mai mult, acel antrenament era mai puțin decât sofisticat. Comparativ cu antrenamentul actual, este ca diferența dintre un elev de clasa a opta şi un doctorand. Nu spun asta ca să critic, întrucât profesorii mei şi-au dat toată silința. Pur şi simplu era un fapt al vieții. Am învățat mai multe de-a lungul anilor care s-au scurs şi ştiu mai multe acum.

Am cules sfaturi de la colegi şi am învățat şi din proiectele la care am participat. În mod cert, faptul că ştiam rețeaua rutieră şi mijloacele de transport din colonie era de mare valoare, aşa cum a fost şi timpul pe care mi l-am petrecut antrenând echipele noastre. Chiar şi aşa, când un contact operațional este în derulare, nu poți să fii prea atent. Părăsindu-mi biroul, prima mea greşeală de care îmi voi da seama mai târziu, m-am îndreptat spre centrul districtului cu scopul de a determina dacă eram urmărit. Soarta îmi era potrivnică şi colegii mei au avut de înfruntat asemenea probleme. Districtul Central, în jos pe stradă față de biroul nostru, era, aproape la orice oră din zi, plin cu oameni. Mulțimile se aflau peste tot. Şi 95% dintre ei erau chinezi. Marea lor majoritate aveau aceiaşi mărime, cu părul negru şi chiar haine identice. Era imposibil să detectez vreun supraveghetor. Străzile înguste, traficul încărcat şi aleile numeroase îmi îngreunau obiectivul.

O soluție posibilă era să mă mişc mult. Am călătorit cu feribotul, taxiul, tramvaiul şi am făcut incursiuni prin zonele unde mergeai la cumpărături, întotdeauna cu ochii în patru, şi câteoadată treceau câteva ore până ajungeam la locul de întâlnire. Din când în când, această activitate îmi lua atâta timp, deoarece eram în mod evident precaut, încât, dacă ar fi existat un supraveghetor, i-aş fi semnalat imediat că evit filarea. Eram întotdeauna „curat" când mă duceam la o întâlnire, sau cel puțin credeam că sunt.

Practicam cu regularitate tehnicile de comerț cu informații în ciuda obstacolelor pe care le prezenta peisajul din Hong Kong. În timpul acelei perioade nu avem nici un indiciu că activitățile noastre erau supravegheate de alt serviciu. În ciuda faptului că eu gândeam cât de dificil este să desfăşori rute de contraspionaj în zonele pline cu chinezi, care la acea vreme, toți arătau la fel pentru mine. În timp, am dobândit mai mult discernământ pe măsură ce am scanat mulțimi întregi de chinezi şi alți asiatici.

Cel de-al doilea turneu de doi ani în Hong Kong era la fel de plăcut ca şi primul. La scurt timp înainte de a pleca acasă am fost invitați să ne înscriem într-un club de tenis foarte drăguț din centru, *Clubul de Recreere al Doamnelor*. Am completat imediat formalitățile, pentru a deveni membri după sosirea noastră din 1969, aşa că am aşteptat doi ani să fim acceptați. Ştiind că ne-am întors să stăm pentru încă doi ani, ne-am valorificat imediat şansa de a fi membri. Clubul avea nouă curți de tenis, două piscine, restaurant, bar, cameră de lectură şi alte facilități de primă clasă, era un super club care va deveni un loc fantastic de a ne petrece sfârşiturile de săptămână. Fetele adorau piscina şi când aveam timp, eu şi cu Judy jucam tenis. La mai puțin de cinci minute de apartamentul nostru (ne mutasem din golful Repulse în centru), clubul avea o vedere minunată a portului Hong Kong.

Ajutat de cunoştințele mele detaliate despre diferitele zone din colonie, ne-am continuat explorările sistematice prin Hong Kong. Cunoşteam mulți proprietari de bărci şi deseori

am acceptat invitațiile de a ne petrece o zi în apele coloniei Coroanei. Aveam un cerc larg de prieteni, chinezi şi alți asiatici, europeni dar şi alți americani, şi mulți dintre ei aveau copii mici, aşa că o parte a activităților noastre sociale de la sfârşit de săptămână o constituiau copiii. Era o viață frumoasă.

Mergând la tenis am ajuns să-l cunosc pe M.W.Lo, un chinez în vârstă care era contestat în cercurile sociale din Hong Kong. Fusese crescut şi educat în Anglia şi apoi s-a bucurat de o carieră de succes ca avocat în insulă. S-a retras la sfârşitul anilor ’50, dar era încă activ fizic şi psihic. Fiul lui se ocupa de afacerile familiei. M.W. iubea tenisul şi jucase câteva meciuri de dublu la Wimbledon în anii ’20. Se apropia de 80 de ani când l-am cunoscut eu şi încă era un jucător destul de bun.

M.W. locuia într-o casă mare cu vedere spre Stanley, un mic sătuc de pescari în partea de sud a insulei Hong Kong. Casa era construită la jumătatea drumului spre coasta muntoasă a insulei şi lângă ea, ca şi sub ea, se aflau trei terenuri de tenis pe iarbă aşezate în trepte. Toate aveau vedere spre golful Stanley, care, la sfârşit de săptămână, era de obicei plin cu bărci de pescuit şi de agrement. Era o aşezare frumoasă pentru tenis şi eram suficient de norocos să fac parte din grupul care juca acolo în după-amiezele de duminică.

În afară de tenis, care era întotdeauna de calitate, am întâlnit o mulțime de oameni interesanți şi am putut să încheg nişte relații productive cu ei. Aveam ceea ce era mai bun din cele două lumi: M.W. îşi alegea întotdeauna ca partener cel mai bun jucător pentru partidele de duminică după-amiază. Meciurile erau plăcute, dar monotone. M.W. mai putea să joace dur doar două seturi şi deseori părăsea terenul, în timp ce alții intrau pe el.

Spre marea supriză a colectivului nostru, Ken Rosewall, jucătorul australian de talie mondială care participa la openul Hong Kong-ului, a apărut într-o duminică în calitate de

partener al lui M.W. În calitate de preşedinte onorific al Asociației de Tenis din Hong Kong, M.W. avea multă influență în lumea tenisului mondial. Spre marea încântare, l-am avut eu apoi ca partener pe Rosewall. Cum am păşit pe teren, m-a întrebat dacă vreau să lovesc mingea cu partea anterioară sau posterioară a brațului când primesc mingea la serviciu. Deşi de obicei jucam lovind cu partea anterioară a brațului, i-am spus că pot să renunț de data asta la una dintre cele mai bune lovituri din lume. A râs şi mi-a spus că este în regulă.

„Cum jucăm meciul ăsta?", m-a întrebat Ken.

„Păi, dacă nu câştig partida asta cu tine ca partener, nu voi mai fi niciodată invitat aici", i-am răspuns fără să ezit. „Aşa că mai bine ar fi să câştig". Am câştigat, Ken nu a încercat să intimideze pe nimeni, ci doar a jucat aşa cum trebuia să joace într-un meci normal. Eram emoționat să joc cu un jucător de calibrul lui, care pe deasupra mai era şi un gentleman adevărat.

Tot prin intermediul tenisului (care a spart gheața de multe ori pentru mine, de-a lungul carierei), am întâlnit-o pe Jean Ingles, secretara particulară a guvernatorului Hong Kong-ului. Jean, o funcționară tipică a administrației britanice, trăia în Hong Kong de ani de zile şi fusese secretara câtorva guvernatori. O persoană încântătoare, pe care o plăceam foarte mult, Jean ne-a invitat să jucăm tenis la dublu mixt pe unul dintre cele trei terenuri acoperite cu zgură de la vila guvernatorului. Guvernatorul nu juca tenis şi ea avea acces oricând dorea. Din nou era minunat din două motive – tenisul şi oamenii pe care-i întâlneam. Ultimul lucru era oarecum valabil, pentru că partidele la dublu mixt erau mai puțin solicitante, iar oamenii pe care-i întâlneam erau toți europeni. Cu toate acestea, conversațiile pe care le închegam în pauzele pentru ceai erau întotdeauna interesante şi informative.

Trebuie să spun că nici eu şi nici Judy nu puteam să înțelegem mai mult de jumătate din conversațiile la ceai, pe care le-am acceptat la invitația lui Jean. Pur şi simplu nu

puteam să ne obişnuim cu accentul multor britanici care se aflau acolo sau multiplele sensuri ale cuvintelor. Eram şocați că nu eram capabili să înțelegem „engleză”, iar ei erau amuzați de „dialectul” nostru american. În curând ne-am obişnuit şi nu am mai avut nici o problemă.

Menționez că Judy, probabil în autoapărare şi ca să poată să meargă cu mine, în loc să spună „Să ai o zi bună”, a luat lecții de tenis (între intervalele de timp când nu era însărcinată) în timpul primului nostru turneu în Hong Kong. Ca şi cu majoritatea lucrurilor pe care ea le-a încercat, a prins rapid şi într-un an juca tenis acceptabil. Era puternică, atletică şi avea o bună coordonare mână-ochi (fusese o jucătoare băiețoasă de softball în adolescență) aşa că progresa rapid. A început să joace în 1970 (folosind o rachetă uşoară din bambus confecționată în Shanghai), luând lecții săptămânale cu Charlie Chan (era numele lui real), un instructor gratuit la un teren de tenis public, şi până la sfârşitul lui 1971 juca în mod regulat la club şi oriunde altundeva. Este o doamnă remarcabilă.

În ianuarie 1973, soarta a luat o întorsătură categorică pentru Agenție şi, deşi nu ştiam acest lucru atunci, au început câțiva ani de frământări. La sfârşitul lui noiembrie 1972, după ce a fost reales preşedinte, în urma a ceea ce politicienii şi specialiştii au numit un „succes cutremurător”, preşedintele Nixon l-a concediat pe Dick Helms, directorul CIA. Ştiu că relația dintre ei fusese tensionată mult timp din cauza diferențelor de opinie privind Vietnamul şi lipsa de entuziasm a lui Helms de a implica mai profund Agenția în chestiunile administrației. În afară de asta, Helms l-a refuzat pe Nixon când i-a cerut să invoce motive de securitate națională, ca făcând parte din eforturile preşedintelui de a justifica înşelăciunea din spatele scandalului Watergate. Refuzul a fost picătura care a umplut paharul.

La acea vreme, în calitate de ofițer cu experiență medie în teren, am fost absolut şocat. De ce? m-am întrebat. Parțial din cauza rolului pe care l-a jucat în aventura mea din Congo

şi vizita sa la Walter Reed ca să mă vadă, dar şi pentru că îi respect capacitatea sa şi calităţile de conducător. Mi-a plăcut Helms, aşa cum le-a plăcut şi celor cu care lucrez şi majorităţii din Agenţie. Era unul dintre ai noştri. Ce l-a făcut pe Nixon să nu-şi amâne decizia? Vietnam şi Watergate au fost răspunsurile, dar nu puteam să le pun cap la cap atunci. S-a instalat o atmosferă tensionată.

În scurt timp Nixon l-a numit pe James Schlesinger noul director al CIA. Pentru mine era cel de-al cincilea director. Schlesinger? Cine este Schlesinger? ne întrebam unii pe alţii. Ce ştie el despre Serviciile Secrete? Este un birocrat de carieră, iar numirea lui a fost o decizie politică. Îndoială, dezamăgire şi îngrijorare – circulau prin birouri. James Schlesinger şi-a preluat postul de director la începutul lui februarie 1973.

Nu a trecut mult timp până ni s-a răspuns la întrebări. Chiar fiind departe de Washington şi de frâiele puterii, efectele „domniei" lui Schlesinger au fost în curând simţite. Departamentul de Planificare – Serviciile Secrete – va fi rebotezat, a decretat Schlesinger. Prin urmare se va numi Departamentul Operaţiuni pentru a i se recunoaşte adevărata natură a activităţilor sale. (Nimănui nu i-a plăcut noul nume – mai ales, cred, pentru că fusese ideea lui Schlesinger. Dacă Helms ar fi făcut acest lucru, puţini s-ar fi plâns.) Mai rău, a anunţat o reducere drastică de personal în Agenţie. Mai mult de 1.500 de oameni au fost daţi afară sau forţaţi să demisioneze sau să iasă la pensie. Din acest număr, mai bine de 1.000 de oameni proveneau din Serviciile Secrete. Încă o dată eram dezamăgiţi şi, imediat ce s-au afişat listele cu cei care pleacă şi cei care rămân, tensiunea s-a amplificat. Am presupus sau am sperat că nimeni nu va fi lăsat să plece din posturi care privesc operaţiunile de teren.

Speranţele ne-au fost spulberate în momentul în care de la Cartierul General a venit ordinul că doi dintre ofiţerii noştri trebuie să-şi părăsească posturile. Eram cu moralul la pământ şi această stare nu am mai văzut-o în 12 ani de

serviciu. Am făcut recurs, contestând decizia de a-i da afară pe cei doi ofițeri, dar cererile au fost respinse şi, în câteva luni de zile, cei doi ofițeri au plecat. Pe măsură ce zvonurile ajungeau la noi prin intermediul bârfei, era clar că Schlesinger vroia să schimbe prioritățile Agenției (şi resursele), orientându-le către operațiunile „tehnice" în opoziție cu operațiunile de resurse umane pe care le desfăşuram în cadrul Serviciilor Secrete. Moralul a căzut chiar şi mai jos. Schlesinger greşea şi nu aveam nici un dubiu în privința asta. Dar nu aveam nici o putere, aşa cum nu avea nici Departamentul nostru. (Şi în acest caz, faptul că Schlesinger luase din nou deciziile ne venea greu să le acceptăm. Mulți au realizat faptul că implicarea noastră în Vietnam şi Laos ne-a lăsat fără mulți ofițeri decât am fi avut nevoie. Dacă Helms i-ar fi dat afară, ar fi fost mai repede acceptate. Dar venind de la Schlesinger, mai ales dat fiind intenția sa declarată de a reduce mărimea şi importanța Serviciilor Secrete, era greu de înghițit.)

Apoi Schlesinger s-a apucat de reorganizarea Agenției. Asta va aduce schimbări şi mai drastice. „Divizia de Contact", o operațiune publică de colectare a informațiilor secrete responsabilă cu interogarea americanilor care călătoriseră în străinătate, şi-a pierdut statutul său de organizație de sine-stătătoare, a decis Schlesinger. Şi se va integra în Departamentul Operațiuni! Să amesteci un birou public cu un serviciu secret? Ce rost avea? Omul ăsta este un adevărat pericol, a fost concluzia la care a ajuns majoritatea. Au mai urmat şi alte schimbări. Nici una nu a fost pe placul nostru. Ar fi prea puțin să afirm că Schlesinger era detestat, mai ales în cadrul nou-botezatului Departament Operațiuni. Din punctul nostru de vedere el nu înțelegea Agenția, nu iubea Agenția şi nu dădea doi bani pe viitorul ei. De fapt este chiar remarcabil să creezi o asemenea impresie negativă într-un interval de timp atât de scurt.

În afară de conflictele noastre cu Schlesinger, anul 1973 a debutat cu un alt număr de probleme pentru Agenție, în

general, şi Serviciile Secrete, în particular. În ianuarie ziarul *New York Times* a publicat un portret al lui Cord Meyers, unul dintre cei mai puternici oameni ai noştri, iar impactul articolului a fost negativ. Procesul lui Daniel Ellsberg, faimosul proces al documentelor de la Pentagon, începuse în ianuarie. Ellsberg, un analist de la Pentagon, care era în dezacord total cu politica USA din Vietnam, a decis de unul singur să facă publică o serie de documente clasate privind politica Pentagonului. *New York Times* a publicat aceste documente, iar guvernul l-a dat în judecată pe Ellsberg. Un angajat CIA, retras din activitate, Howard Hunt, a fost implicat într-o spargere a cabinetului psihiatrului lui Ellsberg. Agenția a fost acuzată de înscenări şi la începutul lui martie, când Schlesinger a anunțat reducerea de personal, presa a speculat asupra unei posibile conexiuni cu procesul lui Ellsberg. În aprilie, o carte intitulată *Puncte de vedere politice asupra minciunii (Arta de a minți)*, scrisă de David Wise, o persoană care critica Agenția, a fost publicată şi s-a adăugat la imaginea negativă creată Agenției. Mai au existat şi alții pe care nu-i voi enumera aici, dar este suficient să spun că a fost o perioadă mizerabilă pentru toți. Eram fericit că mă aflam în misiune pe teren, dar ştiam că în vara ce va urma mă voi întoarce la Cartierul General.

În aprilie 1973, doar cu câteva luni înainte de a pleca din Hong Kong, Pia Kristina, încă o fetiță superbă ni s-a născut la spitalul Canossa. Şi noi şi surorile ei eram încântați. Nu la fel de încântați au fost şi chelnerii de la restaurantul chinezesc din Happy Valley, unde mergeam regulat să cinăm duminicile. Ne-au văzut sosind în Hong Kong cu o fiică şi imediat a mai apărut una. Apoi, ne-am reîntoars din State, în 1971, cu o altă fiică. Erau politicoşi, dar le părea rău pentru mine şi mă compătimeau. Acum am intrat în restaurant cu un alt bebeluş şi au dat buzna să-l vadă. O altă fată! De data asta nu şi-au mai putut ascunde dezamăgirea. Ce îngrozitor că nu era băiat, mi-au spus. Era o afirmație care indica clar diferența culturală dintre noi. Aveam un bebeluş perfect şi nu

puteam să fim mai mulțumiți de atât. Pe de altă parte, ei nu suportau să nu mă vadă cu un fiu. Nu contează, m-a consolat în cele din urmă unul dintre ei, acum ai cele patru picioare ale mesei, data viitoare vei avea şi blatul. Am dat din cap cu înțelepciune şi am comandat cina.

Asta se întâmpla în primăvara lui 1973. Judy şi cu mine am vizitat Hong Kong-ul din nou în toamna anului 1997 şi ne-am oprit să mâncăm în acelaşi restaurant. Chelnerul care mă consolase cu 24 de ani în urmă mai lucra acolo şi m-a recunoscut. Câțiva ani mai înainte, la un alt restaurant preferat, Spring Deer, în Kowloon, de cealaltă parte a portului, şeful de sală a venit în fugă la mine şi mi-a spus: „O, domnul Holm, nu v-am mai văzut de multă vreme". Trecuseră 17 ani. Avea o memorie bună. Şi desigur, mulțumită experienței mele din Congo şi cicatricelor care mi-au rămas, oamenii nu mă uită uşor.

De asemenea, în primăvara anului 1973, în luna mai, William Colby, conducătorul numărul trei al Agenției, ocupând postul de Ofițer Executiv şi generalul Vernon Walters, adjunctul directorului Agenției, au vizitat Hong Kong-ul. Am fost invitat la cocteiluri în casa şefului meu şi i-am cunoscut pe cei doi pe parcursul serii. Colby era condescendent şi ne-a răspuns binevoitor întrebărilor pe care i le-am pus despre ce naiba se petrece la Cartierul General. Walters era şi el prietenos şi avea reputația de povestitor.

În seara aceea am primit vestea că o telegramă urgentă anunța că Schlesinger fusese numit Secretarul Apărării şi că îşi va da demisia de la conducerea Agenției în câteva zile. Pur şi simplu ne-am înveselit, auzind veştile. Dar mai era ceva. Nixon îl numise pe Colby să-l înlocuiască pe Schlesinger. Era o veste extraordinară. Unul dintre ai „noştri" era în funcție din nou. Cu siguranță Colby, care îmi va fi cel de-al şaselea director, ar putea să oprească curățenia şi să repare răul făcut de Schlesinger.

În cursul acestei călătorii în Orientul Îndepărtat, Colby, subordonatul lui Walters, devenise Colby Directorul. Ciudate

sunt căile Washington-ului, îmi amintesc că am gândit. Dar Nixon acționase în cele din urmă corect. Din nou nu aş putea să am habar dacă era vorba despre apropiatul scandal Watergate care l-a determinat pe Nixon să ia asemenea decizii. Totuşi pentru noi, scurta domnie a lui Schlesinger, din februarie până în mai, fusese un coşmar şi eram fericiți că se sfârşise. Dar problemele noastre erau departe de a se fi terminat.

Am plecat din Hong Kong în iulie 1973. Provocarea de a călători, făcând aproape pe jumătate înconjurul lumii, cu patru copii mici, ne-a costat, dar ne-am descurcat (fetele au fost minunate) şi simțeam că pentru mine totul este pe drumul cel bun. Am fost promovat la gradul de ofițer GS-13 în 1970 şi lucrasem umăr la umăr cu colegii mei. Examinând cap-coadă cei patru ani petrecuți în Hong Kong, rezultatele erau bune şi eram mulțumit de toate aspectele muncii mele. Îmi plăcea să lucrez pe teren, pregătind cazuri, ceea ce şi intenționasem să fac de la bun început. Mă descurcasem să recuperez timpul pierdut prin spitale şi eram fericit pentru asta. Perspectivele erau luminoase când am părăsit Hong Kong-ul în 1973, ca să ne îndreptăm spre următoarea noastră incursiune – la Cartierul General.

Din ignoranță (poate că nu am avut o imagine completă a ceea ce se întâmpla la Washington) ori din naivitate, sau poate câte un pic din amândouă, nu mă temeam pentru viitorul Serviciilor Secrete. Şi asta în ciuda veştilor proaste neîntrerupte pe care le primeam de la concedierea lui Helms. Noi ne vedeam de treaba noastră şi ne spuneam că cei de la Cartierul General trebuie să se ocupe de acele probleme. Era o etapă proastă, dar ştiam „că va trebui să treacă”. Chiar şi acum, după mulți ani, sunt forțat să-mi amintesc, şi lăsat singur să explic, ce simțeam despre problemele cu care ne confruntam. Poate mărturisirile mele vor vorbi despre cât de hotărâți eram să ne vedem de treabă. Ne vom descurca, am concluzionat. Colby – care la acea vreme se afla în mijlocul

unui proces foarte dur de verificare pentru a fi confirmat în noua funcție – va pune lucrurile din nou pe făgaşul normal.

10.
HAOS ÎN AGENŢIE
1973 – 76

Nu s-au schimbat prea multe la Cartierul General şi nu mă deranja că mă întorceam acasă. Mulți dintre cei pe care îi ştiam încă se mai aflau în funcții – cadrele Cartierului General. Şi mulți prieteni, inclusiv colegi cu care mi-am început cariera (acum 12 ani în urmă), se aflau de asemenea aici.

Cum am intrat în clădire în prima mea zi de lucru, am citit din nou citatul biblic inscripționat în peretele de marmură de la intrarea principală a Agenției: „Şi vei cunoaşte adevărul şi adevărul te va elibera. Ioan 8:32". Îmi amintesc ce impresionat fusesem când l-am citit pentru prima oară în ianuarie 1962. Atunci eram prostit de spiritul de aventură, dar acum situația era diferită. Citatul scotea în evidență un simț mult mai adânc de responsabilitate care se născuse în mine. Laos şi Congo mi-au furnizat atât de multă aventură cât mi-am dorit. Acum pentru mine era mult mai importantă afacerea serioasă prin care furnizam informații secrete de cea mai înaltă calitate pentru cei care luau deciziile politice. Şi aveam o soție şi patru copii.

Clădirea era şi ea neschimbată, cu excepția faptului că cineva a avut ideea strălucită de a adăuga mai multă culoare pe coridoare. Drept urmare uşile erau colorate pastel şi existau poze şi postere pe pereți ca să mai înveselească atmosfera. Parcarea încă mai dădea bătăi de cap. Deşi acum

eram ofițer mediu în loc de inferior, parcam undeva pe dealuri şi mergeam mult pe jos până la clădire. În multe feluri mă simțeam norocos. Prietenii care lucrau fie pentru FBI, fie pentru Departamentul de Stat erau obligați să conducă zilnic prin traficul oribil din oraş, să implore pentru un loc de parcare şi să se certe cu birocrații de la departamentele vecine. Eram binecuvântați întrucât birourile noastre erau răspândite în suburbii, într-o zonă împădurită, şi asta ne izola de amenințătoarele probleme politice care abundau în oraş. Lui Allen Dulles trebuia să-i mulțumim pentru asta şi cu toții îi eram recunoscători.

Ne-am mutat înapoi în casa noastră din McLean (pe care am închiriat-o în timpul absenței noastre), de data asta umplând cele cinci dormitoare. Călătoria mea până la clădire dura cam zece minute şi nu a fost complicat să ne mutăm. Ne-am înscris într-un club, Vienna, dintr-o suburbie din apropiere şi am început să mergem să jucăm tenis şi să înotăm acolo.

În primele luni la Cartierul General, am reînoit relațiile cu vechile cunoştințe şi mi-am făcut altele noi. În jurul clădirii, care nu găzduia numai Serviciile Secrete, ci şi cea mai mare parte din alte trei departamente, exista numai o uşoară amintire a proceselor şi nenorocirilor de pe urma cărora Agenția a avut de suferit şi încă mai suferă. Problemele au apărut în conversație, dar puțini şi-au exprimat vreo grijă reală, pentru viitor. Mulți simțeau că furtuna va trece. Colby fusese acuzat în legătură cu trecutul său, oprindu-l, mai înainte de toate, să implementeze programele pe care le concepuse şi pe care le condusese în timp ce servise în Vietnam şi continua dezbatere despre politica Statelor Unite față de această țară. Eram nervoşi şi agitați că nişte indivizi din Congresul SUA puneau la îndoială calitățile lui de a conduce Agenția, dar Colby a abordat situația cu aplomb. Nu îi erau străine situațiile dificile şi provocatoare. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Colby a servit meritoriu în OSS şi a condus un grup mic într-o anume misiune extrem de

periculoasă – o paraşutare în miezul iernii în Norvegia ocupată de Germania. Antrenați să opereze în spatele liniilor inamice, ei colaborau cu partizanii norvegieni şi au schiat, mai mult noaptea, până la o linie ferată cheie, care era folosită intens de germanii ce infiltrau trupe din Finlanda, prin nordul Norvegiei, înapoi în Germania ca să se opună forțelor aliate ce invadaseră țara. Au aruncat linia în aer în câteva locuri, iar misiunea a fost un succes. Se cerea curaj, rezistență şi determinare, iar Colby fusese cu generozitate înzestrat cu toate aceste trăsături. În final, acuzațiile ce i-au fost aduse s-au clarificat şi Bill Colby a fost confirmat în funcția de director al CIA.

Nu mă înțelegeți greşit. A fost dureros pentru noi să citim articolele şi cărțile care atacau Agenția şi să auzim criticile adresate unora precum Colby şi Cord Meyers. Dar credeam cu toată puterea că Agenția era nevinovată în acuzațiile care i se aduseseră şi motivele noastre, îndeplinind ordinele preşedinților (sau nu, aşa cum a procedat Helms), erau dincolo de orice analiză şi interpretare. Adevărul va ieşi la iveală într-o zi, speram, şi dacă nu, cel puțin noi ştiam mai bine cum stăteau lucrurile. Exista un grad ridicat de motivare în fiecare dintre noi. Ne făceam treaba, servindu-ne țara, şi aşa vom proceda mereu. Ar putea să vi se pară un clişeu, dar chiar cred că este o imagine fidelă a ceea ce simțeam în acele momente.

Fiind un ofițer al Operațiunilor China din cadrul Diviziei Orientului Îndepărtat, am fost repartizat la această subdiviziune. Slujba mea de la Cartierul General va fi diferită de data asta şi promitea să fie mai interesantă. Spre deosebire de munca unui ofițer dintr-un birou care sprijină o echipă în misiune pe teren, fusesem repartizat acum la o filială responsabilă cu sprijinirea globală a operațiunilor orientate contra Chinei sau oficialităților chineze. Filiala era împărțită geografic după Departamentele din CIA şi, bănuiesc pentru că ştiam franceză, am fost trimis la secțiunea europeană.

De fapt, eu eram secțiunea europeană. Am primit (cu copii semnificative pentru biroul respectiv) toate telegramele şi corespondența despre cazurile care se derulau în Europa contra țintei numită China. Trebuia să fac o evaluare a traficului de informații, făcând orice cercetare necesară şi apoi pregătind un răspuns pentru cei de pe teren. Această filială era în mod categoric o organizație construită de Operațiunile China pentru a încuraja şi susține operațiunile împotriva țintei de care răspundeam, oriunde în lume. Ținta China, la fel de dificilă oriunde te-ai fi aflat, la fel ca şi în Hong Kong, din cauza prudenței oficialităților chineze de a accepta sau susține un contact cu noi, era, trebuie să menționez cu satisfacție, vânată sistematic. Filiala avea „referenți" pentru fiecare zonă din Divizie, inclusiv pentru Divizia Orientului Îndepărtat, şi țineam şedințe regulate ca să discutăm evoluția şi ideile operaționale care ar putea fi sugerate celor din teren.

Telegramele (trimise tuturor stațiilor din lume) erau pregătite regulat ca să le transmitem stațiilor şi bazelor din toată lumea. Ele conțineau informații de bază despre diferite aspecte ale țintei China şi sugestii despre cum să abordeze subiectul vizat. În conținut erau generale, contrar îndrumărilor personalizate pe care le furnizam unei anumite operațiuni. Ne întâlneam regulat cu ofițerii noştri care întocmeau rapoartele ca să discutăm şi să evaluăm informațiile primite despre ținta noastră de la bazele din toată lumea. Întotdeauna erau nişte întâlniri interesante din cauza conținutului lor substanțial. Primeam nişte rapoarte excelente care ne încurajau să ne susținem eforturile în continuare.

Rezultatul tuturor acestor activități era o zi foarte încărcată pentru mine şi mă trezeam muncind ore întregi, inclusiv, în mod frecvent, sâmbetele până la amiază. Din fericire toate orele erau concentrate pe operațiuni. Se cerea numai un suport minim al aspectelor mai plicticoase de la Cartierul General şi mie îmi convenea. Ziua mea începea cu o analiză a traficului de informații de peste noapte. Era un

ritual al ofițerului de la birou. Precum un fermier care trebuia să-şi mulgă cireada în fiecare zi, un ofițer de la birou, fie că-i plăcea sau nu, trebuia să citească ştirile cu promptitudine. Era o parte importantă, chiar vitală, a activității de susținere a unei baze sau operațiuni din teren, şi pur şi simplu trebuia îndeplinită conştiincios. Deseori, o telegramă nu primea răspuns în aceiaşi zi în care a fost primită, aşa că întotdeauna existau probleme care aşteptau să fie soluționate. Şi asta îmi ocupa restul zilei de lucru.

Întâlnirile cu ofițerii biroului european ca să explic or să justific o telegramă pe care vroiam să o trimit erau obişnuite. De asemenea mă întâlneam cu colegii ca să discutăm progresele unei operațiuni anume. Existau munți de material de citit şi de digerat. Cunoştințele mele despre aspectele militare, geografice, economice, politice şi sociale din China se îmbogățiseră semnificativ – şi asta în plus față de cele asimilate cât timp am stat în Hong Kong. Aveam o imagine mai vastă a ceea ce întreprindea China iar, până la punctul în care puteam să înțeleg, de ce acționa în acest fel. Politicile Chinei erau pur şi simplu greşite, şi nu făceau altceva decât să provoace suferință poporului. Sentimentele mele anticomuniste, şi aşa puternice, erau şi mai mult întărite.

În timpul acelei perioade (şi înainte şi după, dar eram mai conştient de asta atunci) exista o competiție între Operațiunile Uniunea Sovietică şi Operațiunile China. Amândouă erau ținte complexe, dar amenințările Uniunii Sovietice erau mai tangibile şi a existat un consens general că ținta lor avea o prioritate mai mare. Dar întotdeauna am considerat că şi China era o problemă la fel de serioasă pentru cei care luau deciziile politice. Dezbaterile de la nivelul conducerii privind resursele necesare țintelor respective erau de mică importanță, dar prezente permanent. Au devenit mai intense când se discutau bugetele. Ni s-a părut că Operațiunile Uniunea Sovietică erau privite cu aroganță şi lipsă de înțelegere. Încercam să sprijinim bazele individuale pentru a reflecta nivelul îngrijorării pe care îl manifestam față

de nevoia unui program operațional puternic împotriva țintei China. Era greu să spui dacă conducerea ca un întreg remarcase sau nu eforturile noastre, dar aceste încercări ne făceau să ne simțim mai bine.

Cum a fost cazul şi în Hong Kong, mi-au plăcut şi mi-am respectat şi superiorii şi pe cei cu care lucram îndeaproape. Şeful Operațiunilor China, Jim K., care zburase ca puşcaş într-un avion B-24 deasupra Europei în timpul celui de-al Doilea Război Mondial şi servise la baza de la Berlin în anii ’50, era o persoană dificilă, dar plăcută. Dedicat muncii sale, îşi petrecea zile întregi în biroul său şi era adeptul administrării birocrației din Cartierul General. Adjunctul său, Harry S., absolvent al Universității Michigan, servise şi în Europa şi în Orientul Îndepărtat şi acumulase multă experiență. Calm, răbdător şi competent, era plăcut şi respectat de absolut toată lumea. Mai târziu va conduce Divizia Orientului Îndepărtat. Mi-am parcat maşina lângă el o vreme şi am ajuns să-l cunosc bine. Şi cu cât îl cunoşteam mai bine, cu atât îmi plăcea mai mult.

Colegii mei referenți, toți aproape egali în grad cu mine, erau în majoritate ofițeri din subdivizia Operațiunile China, în trecere pe la Cartierul General. Cu toții lucram din greu, eram productivi şi ne orientam către următorul tur în teren, oriunde ar fi fost acesta.

Agenția trăia vremuri grele. M-am întors la Langley chiar în momentul când Colby a fost confirmat şi instalat în funcția de director al CIA. Tot restul anului 1973 şi pe parcursul anilor 1974 şi 1975 au existat destule nemulțumiri aşa încât mandatul lui să devină într-adevăr monoton. Atacurile presei insistau ca preşedintele Gerald Ford (până atunci Nixon demisionase după scandalul Watergate) să-l desemneze pe vicepreşedintele, Nelson Rockefeller, să conducă o comisie care să investigheze acuzațiile aduse Agenției, cum că aceasta acționase greşit. În ciuda faptului că administrația nu dorea acest lucru, Congresul american a pornit imediat procesul. Comisiile din Senat, conduse de senatorul Church, şi Camera

Reprezentanților, al cărei reprezentant era Pike, au fost formate să conducă audierile despre operațiunile Agenției, la care deja m-am referit.

Sperând să țină departe presa şi publicitatea, Colby a dezvăluit ceea ce se va numi „bijuteriile familiei" sau „scheleții" – detalii specifice, secrete, nepublicate, şi la acea vreme necercetate de Congres, despre operațiunile delicate cu substrat politic – şi le-a adus în fața comisiei Rockefeller. Cercetările din primii noştri ani sau acțiunile normale de infiltrare care presupunea folosirea grupurilor de studenți ce se opuneau războiului din Vietnam, de exemplu, au fost date la iveală şi apoi investigate amănunțit de membrii Congresului. Presiunile au crescut în momentul în care Congresul şi-a deschis investigațiile şi exista destulă „zarvă, sinceritate şi furie". Au ieşit la lumină asasinatele planificate – Patrice Lumumba în Congo, Fidel Castro în Cuba – şi Congresul urla. Toate acestea erau subiecte pe care (în timp ce câțiva indivizi din Agenție au fost selecționați pentru a fi interogați) filiala executivă (creată de preşedinte) le ținuse până atunci în secret.

Colby le-a ținut piept tuturor şi a pledat pentru ca aceste întâmplări să fie considerate istorii învechite. Unii şi-au dat seama că multe dintre răni s-au produs din vina noastră, dar, cu excepția nivelelor superioare, puțini (şi cu siguranță nu eu) dețineau datele necesare pentru a lua decizii fundamentate şi nu s-a ajuns la nici un consens.

În ierarhiile Serviciilor Secrete erau vremuri tulburi, dar haosul a avut o influență minimă asupra muncii noastre. Ştiam că şi Colby şi unii dintre ofițerii noştri superiori (din Divizie şi nivelele superioare) erau intens angajați, mai întâi în investigațiile comisiei Rockefeller şi în cele ale Congresului, dar aceste activități (exclusiv din punctul meu de vedere) ne distrăgeau atenția. Ne făceam meseriile în timp ce ne chinuiam să ne împăcăm cu dezvăluirile legate de conținutul unora dintre faptele petrecute în timp. Un număr foarte mic dintre ofițerii investigați fuseseră de fapt implicați în atentate,

aşa că majoritatea nu ştiam decât puțin sau nimic despre acuzații. Iar eu, fie nu le credeam, fie simțeam că au fost distorsionate de cei care nu agreau Agenția. Am stat să meditez. Nu erau subiecte asupra cărora se puteau dezbate prea multe, iar când stăteam la discuții, colegii mei tindeau să creadă cu toții la fel.

S-au scris cărți despre acei ani şi dificultățile pe care le-au avut de înfruntat CIA şi Colby şi nu intenționez să dezvolt subiectul. Voi sublinia doar faptul că, de-a lungul îngrozitoarei perioade, divizia şi-a văzut de treabă, deşi ştiam că imaginea Agenției s-a schimbat într-un mod indefinibil.

Ca un rezultat direct, două comisii de supraveghere, una din Camera Reprezentanților şi cealaltă din Senat, au fost stabilite pentru a ține evidența operațiunilor CIA. S-au făcut cercetări asupra Agenției de la primele ei începuturi. În acel moment nimănui nu i-a plăcut acest lucru, dar este un fapt cu care am învățat să trăim.

Am făcut câteva excursii în Europa în timpul celor trei ani petrecuți la Cartierul General. Fiecare călătorie a fost concepută pentru a susține mai departe operațiunile specifice care se aflau în desfăşurare în Europa. Consideram cu toții că discuțiile față în față erau întotdeauna mai bune decât să citeşti o telegramă. Când o operațiune progresa până la un anume punct care promitea, planificam o vizită la fața locului. De obicei mă opream la trei sau patru birouri ca să profit de faptul că mă aflam în Europa. În general, călătoream singur şi luam legătura cu biroul după ce soseam în oraşul în care acesta era localizat. Apoi vizitam acest birou şi discutam amănunțit cu ofițerul care conducea operațiunea ce făcea obiectul vizitei mele.

Deseori şeful filialei, ştiind că mă aflu acolo, îmi cerea să fiu gazda unui seminar informativ despre Operațiunile China. Eram întotdeauna încântat să-l susțin, aşa cum eram şi dornic să încurajez eforturile suplimentare privind ținta „mea”. Bazându-mă pe cunoştințele mele aproape solide

asupra subiectului şi pe cei patru ani petrecuți în Hong Kong, eram capabil să furnizez o mulțime de informații folositoare. Îmi plăceau aceste seminarii. Am făcut o asemenea călătorie şi în nordul Africii în absența temporară a referentului pentru Orientul Mijlociu şi am vizitat Marocul, Algeria şi Tunisia. Pentru Judy viața era mereu aglomerată şi aproape că nu mai avea timp liber, trebuind să se ocupe de gospodărie şi să crească un „pluton" de fete. O pauză era o idee bună şi această călătorie ne-a oferit această posibilitate. Am chemat-o pe mama lui Judy să aibă grijă de casă şi am făcut planuri cu Judy să o iau cu mine. Era singura dată în cariera mea când m-a însoțit într-o călătorie de afaceri.

Aveam prieteni la Rabat, Andre şi Cathy LeGallo, cu care Judy şi-a petrecut timpul cât am lucrat eu, iar la un sfârşit de săptămână am vizitat Fez din Munții Atlas, la câteva ore de mers cu maşina de Rabat. Apoi Judy a zburat la Tunis ca să petreacă câteva zile la hotelul Hilton în timp ce eu m-am dus la Alger. Sunt sigur că excursia ei a fost mult mai plăcută decât a mea. Alger era un loc ostil şi m-am minunat cum puteau să se descurce ofițerii noştri în asemenea condiții. Dar toți erau plini de entuziasm şi vizita mea a fost bine primită. Nu aveau contacte active cu chinezii, dar m-au asigurat că vor încerca. Trebuie să adaug că am părăsit Alger fără să fiu prea optimist față de perspectivele legate de un program puternic China. Chiar şi (sau poate din cauza) cu paşaportul meu diplomatic american, mi-au făcut probleme la aeroport în momentul în care vroiam să plec. Ştiam câte ceva despre Alger de la francezii pe care îi cunoscusem în Bordeaux în 1959 şi mă întrebam ce i-a determinat să facă din oraşul acesta un loc ostil şi decăzut. În timp ce eram cuprins de regrete pentru un oraş care odată fusese frumos, probabil că ei se bucurau la fel de mult ca şi mine că plecam.

După un zbor scurt până în Tunis, m-am întâlnit, aşa cum plănuisem, cu Judy la hotelul Hilton. Stătea la plajă lângă piscină. Soarele strălucea şi temperatura era plăcută, deci ar fi fost o zi perfectă cu o singură excepție – vântul bătea

neîncetat aproximativ cu 65 km/oră, iar uneori şi mai puternic. În timp ce Judy s-a ridicat să mă întâmpine, ochelarii de soare de pe cap i-au zburat în piscină. În Tunis bătea vântul Sirroco. Din câte am putut să înțeleg din explicațiile pe care le-am primit la vremea respectivă, Sirroco este un curent de aer fierbinte care vine din deşertul Sahara. Bate fără întrerupere, zi şi noapte, timp de câteva zile. Nu era cel mai potrivit moment ales de noi, dar nu aveam ce să facem.

În seara aceea am fost invitați la cină la reşedința şefului filialei. Am luat un taxi până la locuința lui şi am sosit la lăsarea întunericului, iar Sirroco tot mai sufla. Era gazda perfectă, un bărbat plăcut şi interesant cu experiență considerabilă în Africa de Nord. Nu eram atât de înalt în grad, dar şi el şi încântătoarea lui soție au ieşit să ne întâmpine şi am rămas un pic pe loc să schimbăm câteva vorbe. De fapt, era (încă mai este) un obicei al locului să le urezi binevenit vizitatorilor şi să-i întreții câteva minute la sosire. Mi-a plăcut întotdeauna acest gest şi mi-am zis că ăsta este un indiciu al oamenilor de înalt calibru cu care lucram. În anii care au urmat, întotdeauna le-am ieşit vizitatorilor în întâmpinare, să le urez bun venit că să se simtă bine, mai ales când lucram la câte o bază din străinătate. Era mai greu în bazele mari, dar întotdeauna am făcut asta.

După băuturi, am mâncat o cină delicioasă din specialități nord-africane inclusiv miel fript. Conversația a continuat şi înainte şi după cină şi ne-au recomandat călduros să vizităm partea veche a oraşului Cartagina şi s-au oferit să ne ducă acolo la sfârşit de spătămână.

Sirroco-ul sufla în continuare şi Judy s-a dus să facă cumpărături în bazar, iar eu mi-am petrecut toată ziua cu colegii. În ciuda numărului mic, ofițerii tunisieni dezvoltaseră câteva contacte interesante cu oficialitățile chineze. I-am interogat despre subiecte generale despre ținta China şi apoi mi-am petrecut câteva ore cu fiecare dintre cei doi ofițeri care se aflau în legătură cu oficialitățile chineze. Ambii au pus

întrebări bune şi au emis idei despre modul cum să acționeze. Îmi făcusem temele la Cartierul General şi am putut să pun pe tablă nişte răspunsuri. Eram impresionat de felul cum abordau problema în funcție de relațiile pe care le dezvoltau. Buna planificare este esențială şi categoric aşa şi acționau. În mintea mea mi s-a reconfirmat valoarea întâlnirilor față în față comparativ cu modalitatea de a răspunde prin intermediul telegramelor.

Mi-am petrecut o oră, sau cam aşa, cu şeful şi adjunctul filialei, discutând despre operațiuni în general şi, inevitabil şi despre ceea ce se petrecea la Cartierul General. Era şi încă mai este responsabilitatea ofițerilor care veneau de la Cartierul General să-i informeze pe cei care lucrau în afară despre ceea ce se întâmpla în țară. Promovările, misiunile, bugetele, rapoartele şi multe alte subiecte sunt jocuri corecte şi vizitatorul trebuia să răspundă cât de bine putea întrebărilor gazdelor. Fusese o zi lungă, dar pe deplin satisfăcătoare.

La un moment dat în acea noapte, o vineri noaptea, vântul s-a oprit. Vremea era frumoasă sâmbătă şi duminică. Am profitat de ocazie şi am plecat să vedem ruinele de la Cartagina şi colonia artiştilor din Tunis.

Săptămâna viitoare mă pregăteam de plecare şi abia aşteptam să ne bucurăm de o vacanță şi cum am ajuns la Madrid am şi închiriat o maşină mică. Ne-am petrecut câteva zile vizitând monumente arhitecturale şi făcând cumpărături, apoi am călătorit în sud spre Toledo să vedem câteva ruine lăsate de războiul civil spaniol din anii ’30 şi superbele săbii şi cuțite de oțel produse de artizanii locali. Am mers şi la Valea Morților, un spectaculos memorial în cinstea celor ucişi în acest război. Nu am uitat nici eu şi nici Judy frumoasa catedrală sculptată în stâncă.

Apoi ne-am dus în nord la San Sebastien, unde am dus-o pe Judy să vadă locurile pe care le cunoşteam din timpul vizitei mele de la sfârşitul anilor ’50. Punctul de atracție maximă a fost un micuț restaurant basc, Aita Marie, care

avea vedere către portul frumos şi pitoresc plin cu bărci de pescuit şi de navigat şi servea o mâncare minunată din specialităţi marine şi vin spaniol. Ne-am mutat spre Bordeaux şi Saint André de Cubzac, unde i-am prezentat-o pe Judy lui Mimi, care încă mai lucra la Central Bar. Nici una nu a fost impresionată de cealaltă în mod special.

Vacanţa noastră s-a terminat la Paris – Judy vizita oraşul pentru prima oară. A fost prima ei vacanţă adevărată şi prima pauză de lângă copii din ultimii cinci ani.

O altă asemenea călătorie, la sfârşitul lui noiembrie 1975, mai puţin Judy şi vacanţa, m-a dus la Roma şi Atena. Amândouă au fost vizite interesante şi productive, dar vizita de la Atena mi-o voi aminti cu durere.

În ultima zi a vizitei mele, şeful Richard Welch m-a chemat după-amiază în biroul lui că să discutăm punctele mele de vedere asupra programului lor cu China. Mi-a cerut să ţin un seminar şi am acceptat cu plăcere. Toţi cei de la bază erau receptivi şi nerăbdători să-şi exprime opiniile. Au întâmpinat cu entuziasm ideile pe care le-am putut prezenta. Comentariile mele despre program au fost pozitive.

Dick Welch şi cu mine avusesem o conversaţie plăcută şi substanţială despre China. S-a plâns că nu a servit niciodată în Hong Kong, apoi a trecut la alt subiect.

„Ai văzut atracţiile turistice de aici, din Atena?", m-a întrebat.

„Sincer să fiu, nu", i-am răspuns. „Am fost prea ocupat. Poate altă dată."

„Ei, trebuie să vezi cel puţin Acropole", m-a anunţat. „Avem timp chiar acum. Nu pleci până mâine dimineaţă, nu-i aşa?"

„Aşa este, dar am de scris nişte telegrame…"

„Poţi să le scri acasă. Nu trebuie să ratezi aşa ceva. Şoferul meu te poate urca până acolo chiar acum. Aş fi mers cu tine dacă nu ar fi trebuit să mă întâlnesc cu ambasadorul".

Mi-am dat seama că nu va accepta un răspuns negativ şi vroiam să văd aceste vestigii. Secretara lui a făcut

aranjamentele şi, în maşina lui, mă aflam curând în drum spre Acropole. Şoferul m-a lăsat la destinație şi m-am alăturat mulțimii care urca pe cărarea spre ruinele antice. Era o zi frumoasă şi mă simțeam chiar relaxat. A fost o excursie frumoasă şi aproape că se terminase.

Eram relaxat, dar nu dormeam. Întotdeauna încercam să fiu atent la lucrurile din jurul meu. Cred că anii petrecuți în Hong Kong m-au făcut aproape instinctiv conştient de oamenii din jurul meu. Mulți dintre ofițerii Serviciilor Secrete sunt la fel ca mine. La început nu am crezut acest lucru, dar simțeam că sunt supravegheat. Nu aveam nici un indiciu în acest sens, dar aşa părea. Desigur că nu ştiam cine naiba ar fi putut fi, dar am încercat (pe cât de discret s-a putut) să îmi confirm ceea ce vedeam.

Cum este posibil? mi-am zis: Nu cunosc pe nimeni în Atena cu excepția celor din biroul nostru. Şi nimeni nu mă cunoaşte pe mine. Dar o jumătate de oră mai târziu – până atunci mă aflam în vârful Acropolelui plimbându-mă printre ruinele templului antic – am fost convins că avusesem dreptate. Cel puțin trei bărbați îmi supravegheau toate mişcările. Nu în mod agresiv, dar eram sigur că ei se aflau pe urmele mele. „De ce” era o întrebare uriaşă în mintea mea, dar la acea vreme, cum să scap de ei era o prioritate şi mai mare.

Trimisesem şoferul înapoi la birou când m-a lăsat la destinație, spunându-i că o să iau un taxi când mă întorc. M-au văzut aceşti indivizi când am sosit? Aşteptau să mă întorc la parcare ca să mă urc într-o maşină? Am meditat asupra acestor întrebări, încercând să decid ce să fac. Am întrebat un îngrijitor dacă mai exista o altă cale de a coborî decât cea folosită de turişti şi m-a îndreptat spre o cărare mică alături de clădirea care găzduia toaletele publice şi acela era „drumul din dos”. Merita să încerc, mi-am zis în timp ce mă uitam la cărarea pe care mi-o arătase.

Am mers la toaletă şi am fost mulțumit să constat că nici unul dintre urmăritori nu s-a ținut după mine. Cred că se

aşteptau să cobor cu valul de turişti până la zona de parcare şi asta i-a ținut la depărtare. Nu aveau vedere asupra intrării în toaleta bărbaților şi pur şi simplu m-au aşteptat să reapar. Imediat ce le-am ieşit din raza vizuală, fără să mă opresc, m-am îndreptat direct spre micuța cărare. Aproape că am alergat cea mai mare parte a traseului şi am intrat într-un magazin pentru turişti de la baza dealului. Nu a apărut nici unul din cei trei şi după 15 minute de căutări am cumpărat nişte tăviţe şi am plecat.

Imediat după ce m-am întors, m-am dus direct în biroul lui Welch. Eram vizibil agitat.

Nu m-a întrebat ce am văzut şi a încercat să-mi potolească îngrijorările. „Dick, pariez că era poliția grecească", mi-a spus. „Ori de câte ori văd o față nouă în oraş cu orice fel de legătură cu biroul nostru verifică să vadă cum stau lucrurile. Nu te îngrijora. Cum ți s-a părut Acropole?"

„Poate faptul că am circulat cu maşina ta le-a atras atenția", am remarcat şi am încheiat subiectul.

Pe 23 decembrie 1975, la mai puțin de o lună după acest incident, Dick Welch a fost ucis în fața casei sale de către terorişti necunoscuți. Ştirile despre crimă au lovit ca un tunet la Washington şi toți eram şocați şi trişti. M-am gândit imediat la recenta mea vizită de la Atena şi la urmărirea pe care i-am raportat-o. Acum aveam motive puternice să cred că nu era vorba despre poliția grecească. Cei pe care-i văzusem eu erau terorişti. Le-am raportat rapid evenimentul ofițerilor de la Divizia Europeană care se ocupau de biroul din Grecia şi de investigații. Nu i-am spus nimic lui Judy.

Pe 25 noiembrie 1975, chiar înainte de vizita mea la Atena, numele şi adresa lui Dick Welch fuseseră publicate în ziarul de limbă engleză, *Ştirile din Atena*. Raportul a fost rezultatul unei informații tipărite în buletinul de ştiri anti-CIA, numit *Contraspionul*. Phillip Agee, care inițial lucrase pentru Agenție, a furnizat informații pentru *Contraspionul* şi a contribuit la expunerea multor ofițeri ai Agenției din întreaga lume. Agee a negat, dar mulți, inclusiv eu, l-au găsit

responsabil de moartea lui Welch. Este dureros să ne gândim că nu a fost niciodată tras la răspundere pentru trădarea lui.

Activitatea mea la Cartierul General se desfăşura în continuare şi nu însemna numai muncă, ci şi distracție. În ianuarie 1976, Dick Kinsman şi soția lui ne-au invitat la cină. Dick, care mă înlocuise în Laos în 1964, după care s-a reîntors la Cartierul General, s-a alăturat Diviziei Latino-Americane. Absolvent al Universității Syracuse a urmat apoi un master al Şcolii Thunderbird din New Mexico, Dick vorbea fluent spaniola. Toți cei prezenți la cină erau ofițeri latino-americani.

Imediat au început să glumească pe seama mea, de ce nu am fost suficient de deştept să mă înscriu în Divizia Latino-Americană, în schimbul Diviziei Orientului Îndepărtat. Am răspuns în glumă, desigur, şi conversația a alunecat către abilitățile de a vorbi limbi străine. Erau atât de buni, mi-au spus că puteau să cânte în spaniolă fără probleme. Puteam să cânt în chineză? De fapt, puteam să cânt imnul național al Chinei? m-a provocat unul dintre ei. Se glumise destul pe seama mea până atunci şi de asemenea băusem ceva, chiar dacă nu mai mult decât trebuia.

„Desigur că pot", le-am replicat.

„Păi atunci cântă-l", mi-a zis unul dintre ei, zâmbind la mine ca o pisică Cheshire. Judy, care nu era deloc sigură că eram în stare să cânt ceva în chineză, cu atât mai mult imnul național, părea un pic îngrijorată. Pot să reuşesc, mi-am zis. Nici unul nu ştie o boabă de chineză, aşa că va fi floare la ureche.

M-am lansat într-un cântec plin de viață, care suna a chineză. Foloseam cuvinte chinezeşti amestecate şi ceea ce rosteam nu avea nici un sens, dar, aşa cum am bănuit, nimeni nu m-a suspectat. Existau nişte fețe uimite, dar toți ascultau. Când am terminat, îmi terminasem şi vocabularul în chineză şi mă îngrijorasem un pic că şmecheria nu o să țină până la capăt. Mi-am aruncat privirea în jurul camerei şi

am zărit un castron cu nuci pe o măsuță. Cu încântare, din moment ce până atunci eram sigur că nimeni nu a înțeles nimic, am încheiat cu *„yao guo ji ding”*, ceea ce în mandarină înseamnă „pui cu nuci”. Credeam că reuşisem. Era linişte.

Chiar atunci Judy, care vorbeşte puțină chineză, dar mâncând atât de des în restaurantele chinezeşti cunoştea denumirile chinezeşti a multe feluri de mâncare, a izbucnit: „Pui cu nuci?”. A stricat totul. Oricum bănuitori, ofițerii Diviziei Latino-Americane şi-au dat seama imediat că fusese o cacialma şi au reacționat violent.

O lună mai târziu, în februarie 1976, intrasem bine în cel de-al treilea an la Cartierul General, iar eu şi Judy începusem să ne gândim la o misiune în teren, când am fost chemat să mă întâlnesc cu Harry S. Îl ştiam bine atunci şi îl consideram un bun prieten. După ce am schimbat câteva vorbe, mi-a spus că Divizia Orientului Îndepărtat considera că venise vremea să mă întorc pe teren. Ştiam că eram mai mult decât pregătit să plec din țară din nou, dar datorită Operațiunilor China, acționând în interesul carierei mele, vroia să fie sigur că misiunea era pentru o cauză nobilă.

Am fost promovat la gradul de ofițer GS-14 în iulie 1974 şi lucrurile mergeau bine pentru mine de atunci, aşa că eram pregătit pentru o misiune bună. Mi-a spus că tot ceea ce îmi poate spune este că primisem aprobarea să plec într-o misiune bună în vara lui 1976, aşa că trebuia să încep să mă gândesc la plecare. Am încercat să obțin mai multe informații de la el, dar a rezistat spunându-mi că se va şti oficial în curând.

Săptămâna următoare am fost numit adjunct şef în Kuala Lumpur, Malaiezia. Era mai mult decât mă aşteptasem şi eram încântat. Judy era mulțumită şi ea şi abia aştepta să plecăm în Kuala Lumpur – oraş pe care îl vizitase în timpul în care lucrasem în Bangkok. Şi ca şi cum nu erau destule veşti bune, am fost promovat la gradul de ofițer GS-15 în primăvara dinaintea plecării. Eram în al nouălea cer şi m-am aruncat plin de energie în pregătirile pentru un alt turneu în

străinătate. Săptămânile şi lunile treceau şi în curând ne făceam bagajele, pregătindu-ne de plecare. Turul de la Cartierul General, în ciuda problemelor prin care Agenția a trecut în acea perioadă, cu siguranță fusese unul din cele mai bune pentru mine şi pentru cariera mea. Perspectivele continuau să fie luminoase.

În ianuarie 1976, preşedintele Ford i-a cerut lui Bill Colby să-şi dea demisia din funcția de director CIA. Realitățile politice dictaseră această decizie. Ford spera să fie reales în toamnă, iar Colby, care fusese subiectul mai multor controverse, era în mod clar o piedică. Nu conta că faptele în discuție țineau de istorie, şi că nu se petrecuseră în timpul mandatului lui Colby, acesta trebuia să plece. Sentimentele erau amestecate în Agenție. La nivelele superioare, strategia lui Colby generase dezbateri. Unii considerau că agravase problemele pe care le avea Agenția prin tacticile pe care le utilizase. Acestora nu le părea rău că pleca.

Eram dezamăgit să văd încă un alt ofițer al Serviciilor Secrete destituit din motive evident politice. Acum nu avem nevoie de alte schimbări. Nu ştiam prea multe despre esența a ceea ce transpirase în legătură cu directoratul lui Colby de era atât de vital, încât trebuia destituit. Mare parte din dezbateri s-au concentrat asupra problemelor care au fost abordate pe bucăți; „țap ispăşitor" este cuvântul care mi-a venit în minte. Cred că majoritatea celor din Agenție erau supărați.

Ford l-a numit pe George Bush să îl înlocuiască pe Colby, iar Bush, cel de-al şaptelea director al meu, a preluat conducerea Agenției în februarie 1976. Mulți au considerat că nominalizarea lui Bush a fost una politică, concepută să marcheze un nou început pentru Agenție. Bush era necunoscut multora dintre noi şi a fost primit cu sentimente neutre. Acest lucru se va schimba în curând primele nostre impresii erau toate pozitive.

Nu-mi mai amintesc exact de ce, probabil a fost un efort al lui Bush de a se întâlni cu ofițerii de la toate nivelele

ierarhice, dar i-am fost prezentat în primăvara anului 1976. Eram impresionat, întâi pentru că se întâlnea cu un ofițer care avea gradul meu, şi apoi pentru că părea sincer interesat de Agenție şi de mine. De la acea întâlnire am devenit un suporter înfocat al acestuia. Dacă trebuia să avem pe cineva din afara Agenției în calitate de director, atunci acest bărbat a fost o alegere bună în acest post. Şi nu eram singurul care ajunsese la această concluzie. Agenția ca un întreg i-a urat bun venit lui Bush, poate un vestitor al unor timpuri mai bune ce urmau să vină.

11.
O RĂSCRUCE CULTURALĂ
1976 – 78

Într-o zi de joi după-amiază am intrat într-una din parcările subterane al unuia dintre magazinele mall din Kuala Lumpur. Aparent mă aflam aici ca să îmi fac nişte cumpărături personale în pauza mea de la prânz. Şi, aşa cum procedez mereu, am cumpărat timp de 20 de minute, de data asta, câteva cărți poştale ca să le trimit acasă.

De fapt mă aflam în acel mall ca să-mi primesc prima mea notă în calitate de agent de legătură. Întâlnirea de acum câteva zile mersese bine şi am căzut de acord să continuăm operațiunea aşa cum era. Nu era cazul să aducem nici o schimbare. Eram mulțumit de felul cum mergeau lucrurile şi noi am evaluat situația ca fiind în siguranță (nivel acceptabil de risc). L-am plăcut şi mi-am zis că relația noastră a pornit cu un început bun. Este nevoie de încredere reciprocă şi noi ne-am înscris pe aceiaşi pistă chiar din primul moment.

Deseori cel mai simplu plan este şi cel mai bun. Nimeni nu-şi uită propriul rol. La precedentele întâlniri, când am stabilit data şi ora, mi-am parcat maşina (el cunoştea seria acesteia şi avea şi descrierea maşinii, ceea ce înseamnă că în acest caz – din moment ce nu exista altă variantă – îmi cunoştea numele real) într-un loc de asemenea prestabilit. I-am dat şi lui o cheie. După ce mi-am parcat maşina şi am urcat în magazin, un lucru perfect normal în cazul în care se întâmpla ca cineva să mă urmărească, el va trece pe lângă ea cam la zece minute mai târziu.

În intervalul dintre cele câteva secunde, va deschide portbagajul şi va plasa micul pachet pe podea. Apoi va dispărea. Cam un sfert de oră mai târziu (ne-am luat timp pentru evenimente neprevăzute, cunoscut sub denumirea de legea lui Murphy), mă voi îndrepta spre ieşire, după ce în mod viabil îmi terminasem de făcut cumpărăturile, voi urca în maşină şi voi pleca. Pachetul, care de obicei conținea casete cu filmulețe şi notițe scrise de mână, era vulnerabil în perioada scurtă de timp dintre momentul când l-a plasat în portbagajul maşinii şi cel în care eu m-am întors la maşină. Era un risc de care țineam cont, dar pe care eram dispuşi să ni-l asumăm. Nici o operațiune secretă nu este lipsită de riscuri.

În această situație, un prim pas, în mediul înconjurător operațional cu care încă nu eram familiarizat, era să mă comport natural, dar eram stresat şi nervos. La întoarcere am părăsit încet parcarea (nu am nevoie de nici un accident în acest moment) şi m-am îndreptat spre ieşire. Nu am remarcat nimic neobişnuit. Parcarea în acest loc de sub magazinul mall era gratis aşa că nu trebuia să ne facem griji din cauza supraveghetorilor. Am intrat în traficul aglomerat al după-amiezii şi m-am îndreptat direct spre ambasadă. Din moment ce această plimbare fusese înregistrată ca o excursie la cumpărături, nu era nevoie de vreo diversiune sau de o operațiune de contraspionaj. M-am oprit direct în parcarea de lângă clădirea în care se afla biroul nostru. Tot nu apăruse

nimic neobişnuit şi am respirat mai uşurat, sperând că totul s-a desfăşurat conform planului.

De obicei îmi țin servieta în portbagaj ca să nu îi ispitesc pe hoții de doi bani. Ajuns în parcarea de la birou, m-am dat jos cu pachețelul de cărți poştale în mână şi am deschis portbagajul. Micul pachet se afla chiar lângă servietă şi eram mulțumit să constat acest lucru. M-am aplecat, am deschis servieta şi am pus în ea şi vederile şi pachețelul. Totul se derulase conform planului.

Folosindu-mă de casetele video, pe care le-am developat în după-amiaza aceea, şi de notițele pe care le inclusese agentul meu, am putut să întocmesc câteva rapoarte cu informații secrete. Acest sistem de preluare a coletelor, cu variații periodice, a funcționat bine în cadrul acelei operațiuni pe toată perioada cât am condus-o şi am obținut un flux consistent de informații. Limitam la maxim, din motive de securitate, întâlnirile față în față, şi ne vedeam cam de trei ori într-un an. Era nevoie de o planificare amănunțită a fiecărui schimb, dar aşa era şi firesc să fie şi în plus aduceam şi un plus de securitate întâlnirilor noastre. Agentul era relaxat în mare parte căci el avea puterea de a lua decizii. El decidea dacă făcea sau nu schimbul. Datele alternative erau incluse în plan. Şi printr-un telefon inofensiv, putea să solicite o întâlnire neprogramată dacă intervenea ceva care îl împiedica să realizeze schimbul.

Planul operațional era conceput pentru agent şi pentru mediul operațional al acestuia. Pentru alți agenți din alte locuri s-ar putea să nu funcționeze la fel de bine planul. Aveam un mare respect pentru acest bărbat care îşi asuma un risc personal considerabil din motive mai ales ideologice. Primirea coletului a fost prima mea operațiune din Malaiezia.

Cu fetele făcând parte din bagaj, şi eu ținând socoteala la şase paşapoarte, şase bilete şi 14 genți şi geamantane, am plecat spre Malaiezia la sfârşitul lui iulie 1976. Ne-am oprit în tranzit prin Hong Kong înainte de a ateriza pe aeroportul internațional din Kuala Lumpur, care se află în partea de vest

a oraşului. Şeful nostru şi soția lui, plus adjunctul pe care urma să-l înlocuiesc eu, împreună cu soția lui se aflau la aeroport ca să ne întâmpine, ca şi un ofițer de serviciu cu o camionetă, din fericire, încăpătoare.

Ne-au făcut să ne simțim bineveniți şi ne-au condus la un hotel de lux unde vom sta până vom găsi o casă potrivită pe care să o închiriem. Fusese o călătorie lungă, dar fetele se descurcaseră de minune şi eram încântați să ne aflăm într-un loc nou. Cum putem să ne facem prieteni? Unde vom merge la şcoală? Întotdeauna este atât de cald? Putem să mergem la piscina hotelului? În mod evident fetele aveau destule probleme ca să mai aibă timp să fie şi obosite. Judy şi cu mine eram foarte fericiți că am pus capăt celor două săptămâni foarte nebune.

Primul lucru a doua zi a fost să merg la biroul nostru, localizat în vârful unei clădiri înalte din centrul oraşului, ca să mă prezint la datorie. Ed B., şeful nostru, se afla la o întâlnire cu echipa, undeva la țară, condusă de ambasador. Adjunctul lui se întâlnea cu un evaluator, aşa că m-am prezentat singur celor două secretare din prima încăpere (ambele erau nişte angajate remarcabile) şi apoi m-am apucat de treabă împreună cu un ofițer care sprijină operațiunile ca să discutăm o serie de chestiuni administrative. Ed s-a întors repede şi am intrat în biroul lui, aşa că mi-am luat în primire sarcinile inițiale. Ed era un ofițer superior care lucrase în Asia şi la Paris, dar nu numai, experimentat şi un profesionist competent. Fusese crescut în Virginia de Vest şi a avut parte de viața în aer liber. Şi el şi soția lui erau jucători avizi de golf, ea fiind o jucătoare mai bună decât eram eu. Era un bărbat solid, puternic şi negricios. Amabilitatea lui era autentică şi am descoperit că era o persoană cu care era uşor să colaborezi.

Mai întâi m-a pus la curent cu operațiunile noastre. Din moment ce mă documentasem la Cartierul General, eram familiarizat cu ceea ce îmi descria şi puteam să pun câteva întrebări pertinente. Eram fericit să mă aflu înapoi în teren,

acolo unde era şi acțiunea. De la operațiuni a trecut la personal, logistică, finanțe, raportări – am acoperit totul. Nu am intrat în detalii, dar am vorbit atât cât să îmi formez o imagine bună despre modul cum vedea el programele şi personalul nostru. Eram impresionat, nu numai de capacitatea de înțelegere a activităților noastre şi de planurile de viitor, dar şi de poziția pe care urma să o ocup.

Cu multă hrană pentru minte pe care urma să o diger ulterior, l-am părăsit pe Ed şi am intrat în biroul alăturat. Era biroul adjunctului, în curând va fi al meu, şi el tocmai se întorsese de la întâlnirea lui. Fusese un ofițer în marină şi asta se vedea după aspectul fizic. Avea o bărbie pătrată, arăta solid şi puternic, şi se deplasa țanțoş, strângându-ți mâna ferm şi privindu-te direct în ochi. L-am plăcut din primul moment. Pe măsură ce vorbeam, am perceput rapid că, în afară de privire, vocea nu avea nimic în comun cu a unui fost puşcaş marin. Asta pentru că avea o vorbă plăcută şi cu multe înțelesuri – era aproape academic în abordare. Nu vreau să sune ca o observație, pentru că era competent şi eficient şi aproape că-i puteai vedea deciziile şi comentariile pe care şi le formula în mintea lui.

Am discutat despre cazurile pe care urma să le preiau după plecarea lui. Unul dintre ele era în mod special productiv şi pretențios (în termeni posibili privind reacția politică şi diplomatică negativă în cazul unui compromis) şi cerea o atenție specială. Digerasem dosarele, şi cele operaționale şi cele care concepeau operațiunile, în timp ce mă aflam la Cartierul General, dar această discuție directă cu cel care se ocupase de caz în ultimii trei ani era de o mare valoare. L-am chestionat despre motivația agentului, personalitatea, originile familiei şi planurile acestuia de viitor. Răspunsurile lui erau clare şi concise, iar întâlnirea ne-a făcut bine la amândoi. Din punctul lui de vedere, întotdeauna te simțeai mai bine când intrai în contact cu un agent, dacă ofițerul care primea informațiile este optimist şi are cunoştințe, iar din punctul meu de vedere pentru că îmi

construisem din ce în ce mai bine imaginea agentului cu care voi lucra în curând. Am programat întâlnirea de predare a ştachetei într-o cameră închiriată sub un nume fals dintr-un hotel aglomerat din centrul oraşului, din acest moment în două zile. Am mai discutat şi despre alți agenți pe care îi voi prelua şi, din nou, am simțit că discuția directă era de mare ajutor. Aceste cazuri nu erau la fel de sensibile, cu acelaşi „clenci" potențial (argoul CIA pentru o găselniță diplomatică) sau aceiaşi productivitate.

Apoi am trecut la impresiile adjunctului despre alți ofițeri care se ocupau de cazuri din biroul nostru. Erau o amestecătură, conform celor declarate de el, şi voi ajunge şi eu la aceiaşi concluzie. Fiecare administra cam o jumătate de duzină de cazuri, dar exista o lipsă categorică de activități de extindere. Ce se putea face în acest sens? am întrebat. El a clătinat din cap. Nu era un răspun bun, mi-am zis, şi mi-am notat în minte să ridic această problemă cât mai curând posibil. La prânz am mers să mâncăm într-un restaurant malaiezian din apropiere, iar conversația s-a îndreptat spre chestiuni mai personale.

Mi-a spus că viața în Malaiezia era bună. Şi el şi familia lui s-au bucurat de cei trei ani petrecuți aici şi au putut să călătorească şi la Singapore şi în Thailanda. Mi-a mai spus că şi şcolile la care vor merge trei dintre fiicele noastre erau foarte bune.

Şcoala Internațională din Kuala Lumpur se afla la marginea de sud-est a oraşului în zona numită Ukay Heights. Casa lui nu ne-o putea da să o închiriem, dar mai existau o mulțime de case frumoase pe piață. Mi-a recomandat din tot sufletul să le angajăm pe cele două foste servitoare ale lui, una de origine chineză şi alta malaieziană. Erau bune gospodine şi m-a asigurat că or să-mi placă amândouă. I-am mulțumit şi i-am spus că vom fi cu siguranță încântați să le cunoaştem cât mai repede. În cele din urmă, după ce am căutat cu Judy câteva zile, am închiriat o casă în Ukay Heights. Şi am angajat cele două servitoare, pe care le

consideram încântătoare şi aşa cum mi le-a descris adjunctul. Lai, care era chinezoaică, ştia să facă aproape orice, şi era o gospodină amabilă şi o bucătăreasă bună – ştia să gătească şi ca în Vest, dar şi chinezeşte şi ca în Malaiezia. Cealaltă, Azma, era mai puțin inteligentă şi eficientă, dar îşi îndeplinea întotdeauna sarcinile şi era întotdeauna veselă. Amândouă erau bune cu fetele noastre.

Primele mele impresii erau pozitive şi se părea că va fi o şedere foarte plăcută şi din punct de vedere profesional, dar şi familial. Nu eram chiar în centrul Războiului Rece mondial, nici măcar într-o zonă fierbinte de orice fel, dar Malaiezia era o țară interesantă din mai multe puncte de vedere. În plus oferea o gamă variată de oficialități ale guvernelor străine, care prezentau mare interes pentru noi din punct de vedere al țintelor de recrutat.

Nu se vorbea decât în cercurile private despre tensiunea etnică din Malaiezia care exista doar la suprafață. Conform ultimelor date ale recensământului făcute publice de către guvern (disputate de mulți chinezi), populația număra aproximativ 45% malaiezieni, 40% chinezi, iar restul indieni, aborigeni şi alții. Tensiunea şi conflictul existau între malaiezieni şi chinezi. Cu câțiva ani înainte de sosirea noastră confruntarea dintre aceştia scăpase de sub control şi au avut loc bătăi, crime şi jafuri prelungite. S-a ajuns la un compromis care părea să funcționeze. De fapt plăcinta era tăiată în felii şi din cauza resurselor naturale imense şi a bogăției Malaieziei exista o bucată mare pentru toată lumea. (Malaiezia deținea o cotă importantă din piața mondială a uleiului de palmier, esențelor de lemn tare tropical, cauciuc şi, de la mijlocul secolului al XIX-lea de când a fost descoperit, cositor. Industria cositorului a însemnat un aflux de investiții europene. La această listă s-a adăugat mai recent depozitele de petrol şi gaze naturale.)

Malaezienii controlau guvernul, armata şi poliția, în timp ce chinezii controlau economia şi sectorul afacerilor. Malaiezienii, deseori fără să fie prea subtili, au încercat să-şi

folosească controlul politic ca să obțină avantaje economice, dar chinezii se aflau de obicei cu un pas înaintea lor. Pătura de mijloc a malaiezienilor păreau mai puțin motivați, aveau o etică a muncii pe care nu o respectau, şi deseori îți lăsau impresia că sunt nepăsători – cel puțin aşa am observat eu. Acestea au fost primele mele impresii, dar în final au rămas neschimbate. Am încercat să urmăresc evoluția şi progresul Malaieziei de-a lungul anilor care au urmat şi prea puține s-au întâmplat ca să îmi schimbe aceste prime impresii.

Un alt fapt care se adăuga diferențelor dintre ei era acela că malaiezienii erau musulmani şi chinezii, cu excepția celor atei, creştini. Aceasta era o diferență care putea fi trecută cu vederea pentru că nici unul dintre grupuri nu era pregătit să facă din religie o chestiune de dispută. Singura excepție de la această regulă a fost atunci când malaiezienii au încercat să se folosească de Islam ca să justifice unele mişcări cu implicații economice. Rar am asistat la un asemenea fenomen şi nu a funcționat niciodată cu adevărat. Pe frontul politic existau încercări periodice ale malaiezilor de a promulga legi (numite „Bumiputra") care să le favorizeze afacerile, dar chinezii întotdeauna găseau o modalitate de a se strecura printre ele şi continuau să fie prosperi.

Limba prezenta o altă dilemă. Malaiezienii refuzau categoric să învețe chineza. Chinezii în schimb refuzau să vorbească malaieziana, un dialect al limbii indoneziene, deşi, conform şcolii la care am studiat limba la jumătate de normă, timp de şase săptămâni, dobândind nişte cunoştințe elementare, era şi este cea mai uşoară limbă de învățat din lume.

Prin urmare engleza, care se păstra de pe vremea ocupației coloniale, era limba vorbită de toți în Malaiezia – numai dacă nu te aflai undeva într-un colț de țară total izolat de civilizație şi populat aproape numai de etnici malaiezieni. Îmi foloseau cunoştințele de limbă malaieziană pe care le învățasem, dar engleza era larg răspândită, aşa că o foloseam în cea mai mare parte a timpului. În diferite zone ale unor oraşe sau în

restaurantele chinezeşti foloseam mandarina sau cantoneza mea de bază, dar de obicei engleza era folosită în mare parte. Faptul că ambele etnii erau atât de încăpățânate în ceea ce priveşte chestiunile legate de limbă ne uşura treaba şi nouă şi altor oficialități ale guvernelor străine. Malaieziana era limba oficială a țării, dar acest lucru era pur şi simplu ignorat în viața de zi cu zi. Vom avea de-a face cu aceleaşi divizări lingvistice şi când vom locui în Belgia şi în Elveția. Elvețienii erau de departe cei mai sensibili şi mai toleranți privind această problemă şi vorbeau două sau chiar trei limbi utilizate în țara lor.

Imediat după sosirea noastră ne-am înscris în Clubul Lake, un club local binecunoscut care avea şase terenuri de tenis şi o piscină mare, încăperi unde serveai gustări şi o sală de mese unde luai cina. Mai exista şi un bar şi o cameră mică de jocuri cu automate. Fiind diplomat, puteam să mă înscriu imediat.

Nu la fel a fost şi cazul Clubului Royal Selangor, care avea un teren splendid de golf (mi s-a spus) în afară de terenurile de tenis, piscină şi multe alte facilități. Sufrageria acestuia, în care am luat prânzul de câteva ori cu ocazia întâlnirilor de afaceri, era de primă clasă. Royal Selangor era exclusivist în ceea ce priveşte membrii lui şi avea o lungă listă de aşteptare care pur şi simplu excludea diplomații din cauza perioadelor scurte de timp pe care le petreceau în Malaiezia. Era o enclavă a malaiezienilor, iar membrii acestui club erau exclusiv indivizi de etnie malaieziană.

Neputând să mă înscriu în Clubul Royal Selangor nu ne-a pricinuit nici o părere de rău din moment ce Clubul Lake corespundea scopurilor noastre foarte bine. Vremea era frumoasă tot timpul anului; Judy obişnuia ca aproape zilnic să meargă cu fetele la club şi au intrat în circuitul de tenis. Atmosfera era caldă şi prietenoasă. Şi din moment ce mulți dintre membri erau şi ei diplomați, existau şi beneficii profesionale pozitive. Mulți dintre diplomații pe care-i întâlneam acolo erau de interes ca surse de informații, în

special cei câțiva care proveneau din țările Blocului Sovietic. Câțiva dintre ei vor deveni ulterior contactele noastre.

Interesul meu față de tenis îmi va fi din nou de ajutor în activitatea profesională. Jucam regulat tenis cu Judy şi prin urmare intram în contact şi cunoşteam o varietate largă de oameni. Şi deseori am jucat la dublu mixt pentru echipa clubului. În acest caz ne întâlneam cu oameni de la alte cluburi şi în şase luni jucam tenis constant şi aveam un cerc social de prieteni. Malaiezienii care erau membri ai Clubului Lake erau în majoritate de etnie chineză, pentru că cei de etnie malaieziană preferau Clubul Royal Selangor. Ne plăcea compania lor şi ne petreceam multe seri la întruniri sau cine sociale alături de ei. În momente de inocență, ei relatau versiunea lor cu privire la conflictele etnice din interiorul țării. O făceau mai mult cu tristețe decât cu furie. Şi europenii pe care i-am cunoscut, inclusiv un număr de afacerişti francezi şi diplomați, formau de asemenea un lot antrenant şi distractiv. Mai existau câțiva americani în club şi noi am fost priviți cu interes la început, iar apoi cu căldură şi prietenie.

În noiembrie 1976, doar la câteva luni după sosirea noastră în Malaiezia, preşedintele Ford a pierdut noile alegerile la preşedenție în favoarea lui Jimmy Carter, un necunoscut (cel puțin pentru mine), guvernator al Georgiei. Carter şi-a anunțat imediat intenția de a schimba directorul CIA şi în ianuarie 1977 l-am pierdut pe George Bush, care a ocupat funcția de director timp de un an. Sufeream din nou să văd încă un director plecând. Îmi plăcuse Bush şi aveam mari aşteptări de la politica pe care ar fi instituit-o el şi urmările acesteia. Mulți dintre colegii mei simțeau la fel şi nu agream deloc natura politică a deciziilor care se luau privind Agenția „noastră”. Vroiam să fim lăsați în afara ecuației politice, dar Watergate, care în cele din urmă a distrus speranțele lui Ford, a schimbat pentru totdeauna ideea de neimplicare a administrației în treburile Agenției.

Carter l-a numit pe Stansfield Turner să-l înlocuiască pe Bush, un amiral de marină cu care el fusese coleg la

Academia Navală. Bârfele au început să circule imediat, cu sprijinul contactelor Marinei, iar săpăturile după informațiile despre Turner deja se urniseră. Avea o reputație suspectă (inflexibil şi cu un umor prost) şi mulți au considerat că singurul lucru mai rău decât un politician neexperimentat era un militar lipsit de experiență. Turner, cel de-al optulea director din cei 16 ani ai mei de carieră, a sosit în Agenție în ianuarie 1977. Vorbele care ajunseseră până la noi, cei aflați peste hotare, spuneau că păşise în CIA trăgând după el câțiva ofițeri de la administrație şi vroia să facă lucrurile să „ia forma unei nave". Mi-am spus că era un început îngrijorător.

Am putea să-i spunem Igor, deşi nu este numele lui real, şi l-am cunoscut într-o zi jucând tenis la Clubul Lake. Era un membru cunoscut al unui serviciu secret sovietic şi un tip chiar drăguț, după cum s-a dovedit apoi – dar privind partea rea a lucrurilor. Date fiind circumstanțele, eram obligați să fim amabili unul cu altul (doi membri de la club au aranjat un meci la dublu), şi mi-a picat bine, căci îl consideram un contact demn de ținut în seamă.

După meci (în calitate de jucător era puternic şi plin de entuziasm, dar instabil şi îi lipseau cunoştințele tactice), am băut ceva pe verandă şi, precauți, ne-am verificat reciproc trecuturile. Fie ştia, fie suspecta că şi eu eram un ofițer de spionaj, dar asta nu părea să-l deranjeze. Era intrigat de situație şi mai ales doritor de a afla cât mai multe despre mine.

Războiul Rece deseori impunea o barieră retorică în conversația noastră cu diplomații din țările comuniste, dar lucrurile merseseră aşa de bine încât, atunci când ne pregăteam de plecare, am sugerat să luăm prânzul împreună. Spre surpriza mea, a acceptat imediat şi am stabilit o întâlnire pentru săptămâna viitoare. Ne-am schimbat cărțile de vizită între noi. I-am spus că îl voi suna să-i amintesc de întâlnire şi mi-a răspuns că nu va fi necesar. Nu vroia să-l

sun la birou? În acel moment nu ştiam dacă îi pasă de acest lucru.

În săptămâna viitoare, am luat prânzul la un restaurant Anchor din mijlocul oraşului, iar întâlnirea a fost interesantă şi plăcută. Igor avea un sens al umorului antrenant. Alchimia dintre noi funcționa. Am evitat discuțiile politice care ar fi putut să conducă la conflicte. Era un început promițător.

În următoarele nouă sau zece luni m-am întâlnit cu Igor în mod regulat. La început ne întâlneam la club, dar după ce a cunoscut-o pe Judy, şi el şi soția lui ne-au însoțit cu un grup de prieteni la cină în diferite restaurante din oraş. Interesul față de el mi-a crescut treptat, întrucât puteam să îl recrutez ca pe posibilă țintă.

Ştiam că Igor îşi petrecea o grămadă de timp în sala de jocuri a clubului, în fața maşinuțelor. Această trăsătură, ca şi altele pe care mi le-a arătat de-a lungul timpului, m-a făcut să gândesc despre el că nu era comunistul ideal al visului lui Lenin.

Folosindu-mă de un film înregistrat pe care l-am cerut de la Cartierul General, ce conținea meciuri jucate de un tenisman din țara lui, i-am invitat pe Igor şi soția lui la o cină la noi acasă. Era tentat de idee, aş putea spune, dar a ezitat. Trebuie să verifice, mi-a spus, şi nu l-am presat. Cerea permisiunea la birou? Îi va permite să vină? Nu ştiam. M-a sunat a doua zi şi mi-a spus că acceptă. A fost o seară plină de succes pe parcursul căreia fetele noastre i-au captivat cu totul. Cina, filmul şi fetele le-au oferit o seară relaxantă.

În timpul serii conversația a alunecat către muzică şi către pian. Mi-am amintit că Igor îmi spusese că ştie să cânte la pian şi mi-a sugerat că ar trebui să avem un pian ca şi fetele să poată învăța să cânte. Din acel moment fetele şi Judy, care şi ea cânta minunat, au considerat că era o idee grozavă şi dintr-o dată m-am trezit supus rugăminților insistente. După un zâmbet din partea lui Judy şi implorările fetelor (care nu au ținut cont de orele de antrenament pe care le presupunea pianul), am spus „în regulă, în regulă, vom căuta să închiriem

un pian săptămâna viitoare”. Igor a zâmbit şi el. Am crezut că întregul subiect a fost adus inofensiv în discuție, şi poate că aşa a şi fost, dar mai sunt multe de adăugat.

Kuala Lumpur are doar un singur magazin care vinde sau închiriază piane. Şi noi ne aflam în el marțea viitoare, la ora prânzului. Am trecut în revistă toate pianele, eu mai puțin entuziasmat decât Judy. Mai întâi m-a convins că ar trebui să cumpărăm unul, nu să închiriem. Aşa putem să îl păstrăm până când fetele cresc mari şi ne vom muta înapoi în State. Apoi a fost clar că şi numai un pian cu coadă sau o pianină ar fi suficientă. Mi-am dat seama că aceasta era o bătălie pe care nu o voi câştiga.

Ne-am decis asupra unui Weinbach, o copie superbă a unui pian cu coadă în miniatură fabricat în Cehoslovacia. Decizia fiind luată, ne-am apropiat de proprietar ca să discutăm formalitățile premergătoare achiziționării.

„Am vrea să cumpărăm un pian”, am spus eu.

„Foarte bine, domnule”, mi-a răspuns. „Pe care dintre ele?”

„Pianul în miniatură Weinbach care costă la fel de mult cât un Volkswagen Golf”.

El a zâmbit, iar Judy s-a încruntat.

„Foarte bine, avem nevoie de nişte informații ca să întocmim documentele şi astfel putem să facem livrarea. Numele dumneavoastră, domnule?”

„Domnul Holm.”

„A, da, Richard L., aşa este?”

Clopoței de alarmă au sunat puternic în capul meu. Cum era posibil să-mi cunoască numele? Am dat din cap şi nu am spus nimic.

„Şi adresa dumneavostră?” a continuat fără să clipească.

„Aici este cartea mea de vizită”, i-am spus. „Şi adresa şi numele meu de telefon sunt înscrise pe ea.”

A luat-o şi a scanat-o cu privirea. „Faceți parte din corpul diplomatic, domnule Holm?”

„Exact”, i-am confirmat.

„În cazul acesta lucrurile sunt mai simple. Nu plătiți taxe.”

Mintea îmi funcționa cu fervoare imediat ce am părăsit magazinul. Tare mult vroiam să ştiu cum de îmi ştia primul nume şi inițiala din mijloc, imediat după ce i-am spus numele meu de familie. Abia aşteptam ca Judy să intre în maşină şi nu am spus nimic până când nu am pornit motorul şi nu am dat drumul la radio. Exageram?

Înainte de a rosti ceva Judy a întrebat: „Cum de îți cunoştea prenumele?"

„Încerc să-mi dau seama."

„Mi se pare foarte ciudat", a mormăit ea.

„Cine ştia că ne vom afla în acel magazin?" m-am întrebat.

Judy s-a gândit un moment. „Numai noi şi fetele". A făcut o pauză. „Şi Igor".

Teama mea era că Igor, ştiind că noi căutam un pian (şi probabil conştient şi el că exista doar un singur magazin de piane în Kuala Lumpur), fusese acolo înaintea noastră şi îl mituise sau îl recrutase pe proprietar. Scopul lui ar fi fost acela de a obține acces la oricare pian pe care l-am fi ales, înainte ca acesta să ajungă în casa noastră, ca să planteze un microfon în el. Serviciile secrete pentru care Igor lucra ar fi putut apoi să asculte toate conversațiile din camera în care va fi aşezat pianul. Mai mult, dată fiind arhitectura cu spații deschise a casei noastre, cu care Igor era familiarizat, ar fi fost posibil să intercepteze conversațiile în mare parte chiar de la parter.

Ei bine, era o sabie cu două tăişuri. Dacă aş fi fost în locul lui, şi eu aş fi procedat la fel.

Când am ajuns la birou, am făcut nişte cercetări şi asupra proprietarului magazinului, al cărui nume îl ştiam din cartea de vizită, şi asupra companiei. Nu aveam nici un indiciu. Am telegrafiat la Cartierul General, cerându-le să facă şi ei verificări şi în acelaşi timp le-am explicat ce se întâmplase. Răspunsul pe care l-am primit două zile mai târziu a fost că nici ei nu aveau nici o informație despre proprietar sau companie. Mi-au spus că şi ei sunt îngrijorați, dar păreau mai puțin agitați decât eram eu. Am discutat incidentul cu Ed şi

am concluzionat că, din motive de securitate, pianul, care fusese livrat în ziua următoare achiziționării (de asemenea foarte neobişnuit în Kuala Lumpur), va fi verificat de tehnicienii noştri. Le-am cerut celor de la Cartierul General să participe, ceea ce au şi făcut, iar verificarea a fost stabilită pentru începutul lunii următoare – nu puteau mai devreme de atât.

Pianul a fost livrat în timp ce eram la serviciu, iar puştoaicele erau la şcoală. Pia se afla la infirmieria şcolii şi a ajuns prima acasă.

„De ce l-ați aşezat tocmai în colț?" au întrebat fetele aproape la un unison.

„Îmi place să stea acolo", le-a răspuns Judy, „vine mai bine lângă fereastră".

De fapt Judy, care era şi ea nesigură, ştia cât de îngrijorat eram şi le-a cerut celor ce l-au livrat să pună pianul pe cât de departe posibil de locul unde stăteam de obicei la discuții. Eram mulțumit că a procedat aşa. Din cauza climei umede, pianul avea inclus în el o rezistență electrică care îl încălzea, pentru a reduce posibilitatea avarierii din cauza umidității. Dar, ca să anulăm puterea unui posibil transmițător implantat în pian, mi-am zis că nu o să conectăm rezistența la priză. Probabil că servitoarei noastre, Lai, i s-o fi părut ciudat, dar nu a spus nimic.

Din ce în ce mai mult m-am convins că trebuia şi eram hotărât să evit capcana ce mi se întinsese, cu alte cuvinte, să evit să vorbesc. Chiar şi fără să alimentez rezistența electrică care asigura căldură pianului, tot mai rămânea posibilitatea unui pachet de baterii aşezate în pian care putea să alimenteze un transmițător. Aşa că trebuia să rămânem vigilenți până când pianul era verificat. După ce primeam o confirmare la bănuielile mele, care erau din ce în ce mai mari, am fi putut să ne gândim la următorii paşi.

Mă întrebam unde ar fi putut să instaleze postul de ascultare. Trebuia să fi fost un transmițător de putere redusă cu o lungime de bandă de aproximativ 61 de centimetri. Într-

unul din apartamentele din clădirea de pe deal, chiar deasupra noastră? Era imposibil de precizat. Poate că aveau un transmițător mai sofisticat? Nici asta nu aveam cum să ştiu.

M-am gândit la colegii mei infiltrați în Uniunea Sovietică, sau din alte locuri inamice pe care le controlam, unde se presupunea că în fiecare locuință, fie că era casă sau apartament, existau dispozitive de ascultare implantate, iar convorbirile telefonice se înregistrau sistematic. Ne aşteptam la aşa ceva în acele teritorii. Dar era un fapt neobişnuit pentru Kuala Lumpur, deşi ne luam aceleaşi măsuri de precauție ca şi ei, şi niciodată nu discutam subiecte delicate în afara ariei de siguranță. În timp ce am văzut acest fapt ca făcând parte din viața pe care o duceam, şi pe de o parte eram sigur că Igor avusese grijă să se întâmple aşa, mă şi resemnasem şi mă lăsasem în mâinile hazardului.

Timp de câteva săptămâni am evitat cu grijă zona pianului şi ne-am apropiat de el numai ca să interpretăm şi să ascultăm bucăți muzicale. Am asistat şi la un incident amuzant care a avut loc lângă bazinul din interiorul casei, alături de care amplasasem pianul. Un asemenea bazin nu era un lucru obişnuit în casele din Malaiezia, care sunt proiectate să fie deschise, ca să circule aerul. Când ne-am mutat, bazinul era uscat, numai cu plante şi pietre decorative în ea. Cineva avusese ideea strălucită de a-l umple cu apă. N-ar fi drăguț să avem şi nişte peştişori care să înoate prin bazin? Aşa că am umplut bazinul cu peştişori decorativi.

În câteva săptămâni, s-a umplut şi cu broaşte care ne-au cântat serenade noaptea, în toate nopțile. Nu am putut să dormim, aşa că am golit bazinul şi de peşti şi de broaşte. Nimeni nu a ştiut motivul pentru care l-am golit, când am sosit în această casă. Pentru mine a fost totuşi amuzant să îmi imaginez pe cel care stătea şi asculta la transmițător cu urechile bubuindu-i de sunetul broaştelor orăcăitoare.

În cele din urmă a sosit şi ziua în care tehnicienii au apărut la noi acasă. Nu ştiu dacă ei au crezut povestea pe

care le-am spus-o sau nu, dar veniseră să-şi facă datoria. I-am chestionat cu mare atenție şi am plănuit să-i invit la noi acasă pentru o cină în acea seară. Trebuia să fie o propunere ne ieşită din comun. Nu vroiam să alertăm pe nimeni că noi ştiam de implant. Totul a mers conform planului. După cină, am stat de vorbă, în timp ce ei s-au apucat să verifice pianul. După o oră, au ridicat din umeri, ceea ce indica că nu au găsit nimic. Când i-am condus afară, la plecare, am căzut de acord să vină şi în după-amiaza viitoare, cu nişte piese de echipament mai performante, ca să facă o verificare şi mai amănunțită. Eram perplex.

Ca să scurtez povestea, tehnicienii aproape că au dezasamblat şi reconstruit afurisitul de pian şi nu au găsit nimic – absolut nimic!! Eram şi mai uimit. Judy a râs. În mintea mea, toate piesele se potriveau şi eram convins că Igor a încercat să se folosească de ocazia care i se ivise în prezența unei ținte. Dar nu s-a întâmplat aşa. Nu era nici un transmițător în pian. Cum de îmi ştia prenumele şi inițiala din mijloc acel vânzător? Nu am aflat niciodată. Poate că nu au putut să ducă operațiunea până la capăt. Cine ştie? Dar mi-am tocit creierii încercând să ghicesc de unde îmi ştia numele şi nu am găsit nimic. Vedeam băieții răi în spatele fiecărui copac? Poate că aşa era, dar cineva trebuia să vegheze în permanență pentru că asta era o parte a vieții pe care o duceam.

(Încă mai avem pianul. Fetele au învățat toate să cânte la el, iar Judy continuă să interpreteze, în mod regulat, nişte bucăți muzicale superbe. Uneori mai glumim pe seama transmițătorului ascuns în interior.)

Cu ocazia zilei naționale a thailandezilor, câteva luni mai târziu, ne aflam la o petrecere. Aceste manifestări erau identice, dar îți dădeau ocazia să stabileşti contacte, ceea ce constituia obiectivul principal al majorității participanților. Mi-am văzut prietenii în mulțime, dar nu-l zărisem încă pe Igor. Plănuisem cu alți câțiva să ieşim la o cină după

cocteiluri, iar la cină speram să încep să analizez sistemul politic din țara lui, cu blândețe, dar cu un scop precis.

Am închinat cu toții în cinstea regelui Thailandei, după care oamenii au început să plece de la petrecere. Probabil că intervenise ceva, pentru că Igor şi soția lui confirmaseră participarea. Am plecat cu prietenii şi ne-am dus la cină sperând că or să ni se alăture şi ei mai târziu. Dar nu au venit.

Spre marea noastră dezamăgire, am aflat câteva zile mai târziu că Igor fusese trimis înapoi, pe neaşteptate, în țara lui. Am aflat ştirile în urma unei conversații dintr-un aprozar, dintre un membru de la club şi unul dintre prietenii lui Igor. Folosind şi alte surse locale, am confirmat veştile proaste pentru noi. De ce a intervenit această mişcare neobişnuită? Nu aveam idee. Era vorba de obiceiul lui de a juca la maşinuțe în Clubul Lake sau de a bea prea mult, pe care le ştiau şi ceilalți diplomați sovietici? Sau fusese vorba despre relația lui cu mine? Nu am aflat niciodată. Am cules nişte informații (pe care nu le-am putut verifica) că soția lui dăduse cu trâmbița şi făcuse publice problemele lui de „comportament". Concluzia era că ei plecaseră, iar plecarea lor în trombă mi-a dat peste cap planul pe care îl consideram a fi o operațiune promițătoare în desfăşurare.

Raportul privind efortul meu şi informațiile despre Igor pe care le strânsesem în timp vor rămâne într-un dosar pe care îl vom folosi în viitor în cazul în care unul dintre ofițerii noştri va lua legătura cu el vreodată. Dintre toți ofițerii pe care i-am cunoscut de-a lungul carierei mele, el fusese cel mai fascinant şi încă mă mai întreb ce s-a întâmplat de a fost chemat înapoi în țară şi cât a fost nevoit să plătească pentru asta.

Cam pe la jumătatea turneului nostru în Malaiezia, tata a venit în vizită şi a stat la noi o săptămână. Mama murise cu câțiva ani în urmă de cancer la sân. În timpul vizitei lui mi-am luat liber şi fără să fim însoțiți de fete ne-am dus cu toții la Cameron Highlands, la câteva ore de mers cu trenul, la

nord de Kuala Lumpur ca să facem o scurtă vizită. Faima acestui loc rezidă în faptul că este cel mai înalt punct din peninsulă. Vremea este aproape întotdeauna mai răcoroasă şi mai puțin umedă decât în orice alt loc din Malaiezia şi, în acelaşi timp este şi un obiectiv favorit pentru cei care se află în vacanță.

Hotelul vechi şi rustic în care ne-am cazat avea un aer englezesc, iar în fața lui se întindea un platou întins şi neted pe care se afla un teren de golf cu nouă găuri. Tata a vrut să jucăm o partidă în după-amiaza sosirii noastre, dar după accidentul din Congo dexteritatea mâinilor mă părăsise şi l-am refuzat. Deşi îşi pierduse antrenamentul, Judy s-a oferit imediat voluntar să joace cu tata două partide. La cină în acea seară, Judy ne-a mărturisit că a făcut o băşică la mână. Acum i se spărsese şi se pare că se infecta. Ne-am gândit un pic şi i-am spus că ar trebui să curețe rana în profunzime. Asta a şi făcut, dar nu a oprit infecția şi până dimineață avea urme roşii care urcau pe mână şi o umflătură sub braț. Părea ceva serios şi eram alarmat. Am sunat la recepție şi am primit indicații cum să ajung la o clinică din apropiere, unde era de gardă singurul doctor existent în zonă. Imediat după ce am luat micul dejun ne-am îndreptat spre clinică.

Ne-am înregistrat la asistenta doctorului şi ne-am aşezat să ne vină rândul. Eram singurii străini de acolo şi am atras privirile celorlalți. Eram obişnuiți cu această atitudine aşa că am aşteptat răbdători. Următorul pacient care a sosit ne-a atras atenția tuturor. Era un aborigen de 1,2 metri înălțime care purta o pânză în jurul şalelor şi ducea un băț lung de bambus prin care suflai săgeți micuțe otrăvite ca să dobori prada. Pe umăr căra o tolbă mică cu săgeți. Ținea încă în mână bățul de bambus când s-a aşezat, iar acesta era mai înalt decât el. Era imposibil să nu îl remarci cum stătea acolo privind țintă drept înainte. Bănuiesc că era tipul de pacient obişnuit, dar nu mai văzusem un aborigen până atunci şi nu ne puteam abține să nu ne uităm la el. Acum, la aproape un sfert de secol mai târziu, mă întreb cum se descurcă

aborigenii din Malaiezia. Pariez că nu o duc bine deloc. Înainte ca el sau oricine altcineva să fi remarcat atenția concentrată cu care priveam micuțul individ, asistenta ne-a strigat şi am intrat în cabinetul doctorului.

Doctorul ne-a pus câteva întrebări şi i-a spus lui Judy că îi recomandă urgent o cură de penicilină injectabilă. „Apoi pot să vă dau nişte tablete de penicilină să le luați câteva zile, dar cred că acum trebuie să facem o injecție imediat".

„Cred că nu prea am de ales", a răspuns Judy dând din cap afirmativ.

„Trebuie să vă spun că nu am penicilină din America. Am numai penicilină din Polonia. Este la fel de eficientă, dar se injectează mai greu". Nici unul dintre noi nu şi-a dat seama la ce se referea.

„Haideți să facem injecția", a răspuns Judy.

Doctorul a pregătit injecția pe care urma să i-o introducă în coapsă. Abia acum am înțeles ce încerca să ne explice. Penicilina de proveniență poloneză era mult mai vâscoasă şi numai cu eforturi vizibile a putut să introducă antibioticul. Judy mi-a povestit că a fost dureros.

După cum am menționat deja, Malaiezia nu era tocmai un punct fierbinte pe harta Războiului Rece, dar în calitate de membru al Organizației Tratatului din Sud-Estul Asiei (OTSEA) a jucat un rol important în politica regională şi acest lucru îi interesa pe politicienii noştri. Țările din OTSEA (Filipine, Thailanda, Singapore, Indonezia şi Malaiezia – mai târziu s-a extins şi a devenit Asociația Națiunilor din Asia de sud-est, ASEAN) se aflau toate în tabăra occidentală. Prezenta interes şi faptul că fiecare țară era îngrijorată în legătură cu acțiunile interne subversive organizate de simpatizanții comunismului sau de către insurgenții actuali. În Malaiezia monitorizam activitățile unui grup mic de insurgenți care opera în nordul extrem al țării, lângă granița cu Thailanda, dar nu reprezenta o amenințare serioasă.

Din punct de vedere economic cantitatea uriaşă de resurse naturale a regiunii promitea prosperitate şi tendințe de

sporire a bogăției naționale. Biroul nostru şi secțiunea economică din cadrul ambasadei SUA urmărea modul cum țările membre ASEAN îşi stabileau politicile economice şi înțelegerile comerciale. De asemenea, trimiteam la Washington şi un raport al situației politice, ca o completare a impactului pe care politica îl avea asupra economiei sau a problemelor de securitate internă.

Dar prea puțin din acest raport conținea date de importanță internațională vitală. Mai degrabă era folositor pentru uzina de analişti din Washington, care încercau să urmărească sau să dezlege tendințele de interes sau de importanță pentru obiectivele SUA din regiune. Am întocmit mai puține rapoarte cu informații secrete decât a fost cazul în Hong Kong şi a trebuit să mă obişnuiesc cu această situație. Kuala Lumpur era un loc care pur şi simplu nu va furniza niciodată atâtea informații precum Hong Kong-ul.

În calitate de adjunct al biroului nostru, îndeplineam şi funcția de ofițer *de facto* şi eram slab pregătit pentru această responsabilitate. Ed urmărea şi el rapoartele, dar îmi făcea o concesie întocmindu-le în mare parte personal, ca şi în ceea ce priveşte deciziile de a face sau nu cunoscut un raport particular. În primele săptămâni am lucrat din greu ca să îmi intru în ritm. A trebuit să citesc informații despre trecutul subiecților pe care îi urmăream şi schimbam date cu cei de la Cartierul General cu privire la cerințele de întocmire a unui raport pe care le lăsau în seama noastră. Documentația îmi era cu adevărat de folos în munca mea de la birou şi îmi era benefică şi la cocteiluri şi în cercurile unde se susțineau conversații interesante. Cu toate astea tânjeam după ofițerii experți şi competenți, responsabili de întocmirea rapoartelor, cu care lucram în Hong Kong şi la Washington. Ei reprezentau o parte integrantă a sistemului, iar eu personal le-am purtat respect, ca şi grup, în toată cariera mea. Cunoştințele lor detaliate despre subiecții ținuți sub observație şi mecanismul sistemului nostru de raportare, îmbinate cu spiritul lor ascuțit de a evalua accesul la

conținutul fiecărui raport, creşteau calitatea procesului de raportare. Ca şi oricare dintre colegii mei, şi eu eram în stare să mă pun în pielea unui ofițer ce întocmeşte un raport, dar trebuie să precizez că ofițerii de la Cartierul General care se ocupau cu această îndeletnicire nu-şi prea luau treaba în serios. Per total, a fost o experiență prețioasă pentru mine – şi într-un fel şi cam obscură.

Obiectivul nostru principal, dată fiind lipsa de prioritate a tipului de raport pe care noi puteam să-l producem, era să recrutăm noi bunuri şi mijloace care să ne formeze o imagine a diferitelor subiecte care priveau un anume individ. Kuala Lumpur era un loc prielnic pentru o asemenea operațiune, în sensul că viața se desfăşura într-un ritm lent şi fără să fie ieşit din comun, iar circuitul diplomatic oferea ocazii de a intra în contact cu numeroşi oameni care prezentau interes ca surse posibile de informații.

Prin urmare, ofițerii de la toate bazele participau la toate cocteilurile. Era un du-te-vino neîntrerupt de petreceri, la care puteai participa, sau absenta, după cum vroiai. Ca şi orice alt lucru în viață, unora le place sau se simt mai bine la asemenea petreceri decât alții. Câțiva dintre ofițerii noştri chiar erau experți în petreceri; alții nu se simțeau în largul lor şi prin urmare erau mai puțin productivi.

De-a lungul timpului nu m-am decis cu strictețe dacă îmi place sau nu la aceste evenimente. Unele erau plăcute şi productive. Altele erau un eşec total. Dar eram convins că trebuia să merg, pentru că existau câteva modalități mai eficiente de a-ți extinde cercul de contacte. Şi s-a dovedit a fi aşa pe măsură ce anii treceau. Mai existau şi alte modalități de a stabili contacte. Tenisul era întotdeauna un mod eficient pentru mine de a întâlni oameni, dar nu toată lumea joacă tenis.

Odată, la o petrecere, ne deplasam ca de obicei prin mulțime. Am băut, am ciocnit şi am luat câteva gustări – vechea poveste. Ne-am întors că să salutăm o veche cunoştință care vorbea cu un asiatic ce purta la rever o

insignă cu chipul lui Kim Il Sung, liderul nord-coreean. Urmând normele bunei cuviințe cerute în asemenea situații (era aproape o obligație), cunoştința noastră ne-a prezentat diplomatului nord-coreean. Ne-a menționat numele, dar nu i-a spus nord-coreeanului că eu sunt o oficialitate americană.

„Încântată de cunoştință", i-a zâmbit Judy. M-am prezentat şi eu, iar în timp ce-i strângeam mâna s-a prezentat spunându-ne că se numeşte Lee.

Era un om slăbuț, cu părul negru, tuns scurt şi cu privirea tăioasă specifică tuturor asiaticilor. Evita contactul direct al privirii, dar avea o strângere de mână fermă. Avea trăsăturile unui nord-asiatic şi aş fi putut să-l identific ca fiind coreean chiar şi fără insigna de la rever.

„Ce este aceasta?", a întrebat Judy arătând spre insigna de pe rever.

El părea (sau cel puțin mima) surpriza. „Este marele nostru conducător", a răspuns.

„Cum îl cheamă?" a insistat Judy. Priveam fără să îmi dau seama unde vroia să ajungă. De data asta arăta un pic frustrat şi i-a răspuns cu repeziciune: „Kim Il Sung". Cine este această femeie? Şi-o fi zis în sine. Vorbeşte serios? Chiar nu ştie cine este Kim Il Sung?

„Şi din ce țară sunteți?" a continuat soția mea.

Acum chiar că arăta perplex. Aproape că puteai să-i vezi rotițele învârtindu-i-se în cap. Chiar râdea de el? Arăta a fi nevinovată. După un moment de ezitare, s-a decis să răspundă. „Sunt din Coreea de Nord."

„Ce drăguț. Nu am fost niciodată acolo."

A dat din cap şi şi-a aruncat nervos o privire spre mine, întrebându-se, presupun, „s-o fi terminat această întrevedere?" Am zâmbit. Priveam, parțial îngrozit, parțial amuzat. Cu excepția chinezilor şi ruşilor, majoritatea diplomaților străini din acea vreme considerau de notorietate dificultatea cu care abordai pe nord-coreeni. Judy l-a dezarmat, nu ştiu dacă cu inocență sau în mod strategic.

„Noi suntem americani. Eu sunt un reprezentant al Statelor Unite”, i-am spus. Fusese o mişcare gândită din partea mea. În alte circumstanțe nu aş fi făcut această afirmație imediat, ci numai după o vreme, în timp ce încercam să dau dovadă de încredere şi să stabilesc un raport. Nord-coreenii erau de departe ținta noastră cea mai dificilă şi refuzau direct orice tip de contact cu orice gen de american. Povestea era aceiaşi în întreaga lume. Imediat ce le spuneai că stăteau de vorbă cu un american, un diplomat nord-coreean, făceau stânga-împrejur subit, uneori nepoliticos, şi plecau. Dat fiind că Judy îl pusese într-o aşa încurcătură, am decis să bat fierul cât era cald, iar el era năucit.

„Nu cunosc mulți americani”, a spus cu precauție. Probabil că aceasta era o afirmație strigătoare la cer.

Au urmat cinci minute de conversație în jurul unor subiecte total inofensive – vremea, dacă ne plăcea sau nu Malaiezia, unde fusesem repartizați în misiune fiecare. În sinea mea eram încântat. Ca să antrenezi într-o discuție un diplomat nord-coreean, de fapt orice fel de nord-coreean, era o adevărată lovitură şi chiar şi această scurtă întrevedere m-a făcut să cred că el era diferit. Probabil că şi Lee, în sinea lui, îşi dorea mai multe. În orice caz, în momentul în care a dat semne că întrevederea noastră s-a terminat, am decis să forțez un pic nota.

„Ei bine, mi-a făcut plăcere să discut cu dumneavoastră”, am spus întinzându-i numărul meu de telefon. „Dumneavoastră aveți o carte de vizită?”

A acționat ca şi cum ar fi luat în mână un peşte împuțit, dar a acceptat cartea mea de vizită, mormăind: „Nu am nici o carte de vizită” şi s-a îndreptat către o pereche de diplomați ruşi.

Nu ştiu de ce a stat să vorbească cu noi şi trebuie să cred că întrebările aparent inocente ale lui Judy au avut de-a face cu oprirea lui. Din nefericire, nu am mai avut niciodată ocazia să intru în contact cu el. Nici el şi nici alți cei câțiva nord-

coreeni repartizați la Kuala Lumpur nu participau regulat la întrunirile din circuitul diplomaților şi l-am mai întâlnit odată, la un eveniment de la ambasada Uniunii Sovietice. În timp ce treceam pe lângă el, ne-am privit scurt. S-a îndepărtat rapid şi nu l-am mai văzut niciodată.

Mă despărțisem de Judy mai devreme şi m-am trezit stând singur în picioare în grădină. Totuşi nu pentru mult timp. Aruncându-mi ochii împrejur ca să dau de Judy sau de vreun alt cunoscut pe care să-l salut, Vlatko Cosic, ambasadorul Iugoslaviei în Malaiezia, m-a salutat cu voce tare şi a venit în locul în care eu mă aflam. Avea cam 1,80 m înălțime şi 82 kilograme şi arăta aproape rotund. Nu era chiar gras, ci doar foarte lat şi voluminos în partea de mijloc a corpului. Chel şi total lipsit de condiție fizică, arăta mai în vârstă decât era în realitate. Când făceam trasee cu el alergând, am descoperit cu surprindere că eram născuți exact la aceiaşi dată, el în Sarajevo, Iugoslavia, iar eu în Chicago. Nu am ştiut niciodată, sau cel puțin atunci nu-mi păsa (un iugoslav era un iugoslav), dacă Vlatko era croat, sârb sau musulman. Dacă era cumva musulman, cu certitudine încălcase o mulțime de reguli. Vlatko era un individ prietenos care se înțelegea cu toată lumea. Nu era un comunist ideologist, ci pur şi simplu se adaptase la realitățile din țara lui şi chiar o ducea bine. Nu vorbea despre politică şi asta era o chestiune bătută în cuie.

Ne cunoscusem şi devenisem prieteni prin intermediul contactelor de la Clubul Lake, unde şi el juca tenis de o manieră proprie. Alchimia dintre noi funcționa bine, iar întâlnirile cu el, şi soția lui, erau întotdeauna plăcute. Fie că o recunoştea în sinea lui sau nu, şi fie că o făcea intenționat sau nu, Vlatko îmi era de mare ajutor. În mod constant mă includea şi pe mine şi pe Judy în întâlnirile pe care le găzduia în locuința lui, în restaurantele din oraş, sau la Clubul Lake. Iar noi, desigur, încercam să îi întoarcem invitațiile deşi, pentru mine, era dificil să invit un ambasador. La aceste întâlniri de obicei întâlneam oameni care mă interesau, pentru că în cercul de prieteni ai lui Vlatko erau în principal

comunişti. Am întâlnit câțiva diplomați ruşi, chinezi şi est-europeni. I-am mulțumit în mod expres de câteva ori, spunându-i cât de mult apreciam că puteam să întâlnesc oameni pe care altfel nu aş fi avut cum să-i cunosc. Nu-mi asculta mulțumirile, dar cred că ştia ce face – se purta cu mine, deşi neoficial, ca un broker de oameni.

Merită să povestesc o întâmplare despre Vlatko. Într-o zi, jucând tenis la Clubul Lake, am rămas în istorie. Eu jucam cu Igor împotriva lui Vlatko şi a unui membru de origine chineză, dar care locuia în Malaiezia. L-am pus pe Vlatko în situația de a se apăra şi el a lovit mingea cu un lob. (Vlatko era renumit pentru că lovea mingea, obținând lobi foarte înalți şi din moment ce jocul lui nu conținea nimic altceva de remarcat, îşi cultiva notorietatea cu mare grijă.) A izbit mingea direct în aer. Cam la două secunde mai târziu, o pasăre moartă i-a căzut la picioare. Pentru un moment a fost o linişte absolută, urmată de hohote de râs şi chiote. Vlatko a zâmbit larg şi a făcut o plecăciune. Foarte repede întregul club a auzit de isprava lui, iar lobul lui Vlatko a devenit chiar şi mai faimos.

Trebuie să amintesc că mi-am continuat activitatea mai mult la birou decât pe teren. Nu exista nimic care să îmi placă în mod particular, dar asta a rămas pe planul doi, în urma noilor mele responsabilități manageriale. Îmi petreceam mai mult timp cu rapoartele lunare şi anuale, planificarea bugetului, evoluția personalului şi întocmirea rapoartelor cu informații secrete – făceam ceva nou față de Hong Kong. Nimic nu-mi sugera că-mi voi petrece restul carierei, făcând muncă de administrație.

Este o ironie ca noi, ofițerii de operațiuni, care ne începem activitatea „pe stradă”, recrutând şi coordonând agenți şi imediat ce demonstrăm că putem să facem asta, suntem promovați şi facem muncă administrativă. Din acel moment ne întrerupem activitățile de „pe stradă” şi stăm în spatele unui birou. Este un fenomen recunoscut, care nu prea are multă logică, dar niciodată nu i-am găsit un răspuns.

Ar trebui să menționez că munca, pe care o făceam eu, era mult mai acceptabil prestată de către cele două secretare ale noastre. În Kuala Lumpur am început să dictez corespondența şi rapoartele – întrucât dexteritatea mâinilor mele este săracă, sunt un dactilograf slăbuț – pentru că acum aveam propria mea secretară pe care o solicitam ori de câte ori aveam nevoie; şi Ed proceda la fel când era nevoit. Fiecare dintre cele două tinere era foarte pricepută în fiecare domeniu pe care te aşteptai să-l stăpânească o secretară. Mai mult de atât. Întodeauna erau cu un pas înaintea noastră, anticipând lucrurile care trebuiau făcute. Ambele aveau destulă inițiativă. Erau amabile, săritoare şi plăcute de toată lumea. Erau dispuse şi capabile să îndeplinească o serie de sarcini de secretariat, administrative şi financiare pentru noi toți. Nici nu se mai pune în discuție faptul că fără ele, nivelul nostru de eficiență ar fi scăzut drastic. Formau o pereche cu adevărat de profesioniste, iar noi eram binecuvântați că le aveam ca angajate.

Voi adăuga că aşa s-a prezentat situația în toate birourile de peste ocean în care am lucrat vreodată, le-am condus sau le-am vizitat. Departamentul nostru era, în mod extraordinar, bine servit de un corp de secretariat competent şi dedicat, cu siguranță cel puțin în ultimele, mai bine de trei decenii din câte pot să vorbesc eu. Contribuția lor merită mult mai multe laude decât primesc de obicei.

Duceam o viață frumoasă în Kuala Lumpur. Ritmul în care trăiam era acceptabil, clima era plăcută, iar condițiile noastre de viață erau unele confortabile. Două servitoare, un grădinar şi un supraveghetor (nu aş putea să-i spun chiar paznic) se descurcau de minune la treburile casei şi ne lăsau timp liber la îndemână pe care îl petreceam cu fetele. După cum am mai spus ciclul primar era o şcoală bună pentru Suzanne şi Danika, care erau instruite aşa cum trebuie. Alison trebuia să înceapă grădinița, iar Pia mergea la cursurile pregătitoare şcolii din Malaiezia.

După un program fix, bine stabilit, după terminarea orelor în timpul săptămânii, Judy şi fetele mergeau la Clubul Lake. Fetele, chiar şi Pia, în vârstă de trei ani, erau bune înotătoare şi astfel nu se temeau de apă. Din acest motiv, vizitele la club erau mult mai puțin stresante decât era cazul în Hong Kong. Judy juca aproape zilnic tenis şi cât de curând şi Suzanne şi Danika au început să lovească mingea. Se pare că amândurora le plăcea tenisul (am încercat să nu le forțăm sau influențăm niciodată) şi jucau destul de promițător. Deseori la sfârşit de săptămână mergeam să vizităm obiectivele turistice din împrejurimi, iar fetele priveau cu mare atenție plajele frumoase, jungla verde şi plantațiile îngrijite cu mare atenție.

Ne mai plăceau şi diferitele tipuri de bucătărie malaieziană. Existau restaurante malaezine, chinezeşti (preferatele noastre) şi indiene excelente la care mergeam să mâncăm. Iar Lai ne gătea zilnic nişte mâncăruri excelente. Întotdeauna aveam pe masă o varietate largă de fructe proaspete şi gustoase. De fapt chiar puteam să culegem banane de pe veranda casei noastre cu vedere spre dealuri şi alte fructe care creşteau în curtea noastră. Vă descriu o imagine în roz aici, pentru că aşa vedeam viața atunci; doi ani minunați pe care-i regretam, văzând că se apropie de sfârşit.

Într-o zi a survenit un incident nu prea plăcut când ne întorceam dintr-o vizită de la Clubul Lake. Am intrat pe aleea din fața garajului şi, ca de obicei, era mare aglomerație întrucât toată lumea avea genți cu costume de baie, rachete de tenis şi mingi descărcate din maşină. Apoi am intrat în casă, fiecare îndreptându-se spre camera lui ca să ne lăsăm lucrurile. Era un ritual. Toate dormitoarele se aflau la primul etaj.

Deodată Suzy a țâşnit din camera ei, a trântit uşa şi a alergat în jos pe scări țipând că în camera ei se află un şarpe. Am încercat să o potolim – avea 11 ani atunci – şi i-am cerut să ne povestească calm ce s-a petrecut. Ne-a spus imediat ce şi-a recâştigat autocontrolul.

Răsucit în jurul firelor pânzei care o proteja de înțepăturile şi muşcăturile insectelor, adunată la picioarele patului ei, pe o ladă, se afla un şarpe subțire, verde strălucitor. (Un proverb thailandez spune că cu cât este mai strălucitoare culoarea, cu atât este mai otrăvitor şarpele.) Când şi-a aruncat racheta de tenis în pat, şarpele s-a mişcat şi ea l-a observat când începuse să coboare. A țipat înfricoşată, a fugit din cameră şi, din fericire, a avut fericita inspirație să trântească uşa. Cel puțin teoretic şarpele era captiv în dormitorul lui Suzy. Ce era de făcut?

Lai a auzit harababura, a înțeles ce s-a întâmplat şi ne-a spus să nu facem nimic până nu va veni soțul ei, Louie. Oricum nu ştiam ce să fac, aşa că am aşteptat până când acesta a intrat în scenă.

„Nici o problemă", ne-a spus când a apărut după câteva minute mai târziu. „Vom omorî şarpele".

„Cum?" a izbucnit Suzy. „Nu ştim unde s-a dus".

„Am mai omorât şerpi până acum", ne-a explicat. „Aşteptați aici, la parter."

Avea o creangă de copac cu el nu mai groasă decât degetul lui, cam de un metru lungime şi flexibilă. A lovit podeaua după ce a urcat scările înainte de a deschide uşa dormitorului şi am înțeles utilitatea armei lui. Lovea puternic podeaua pe o suprafață largă. Lai şi Azma erau înarmate şi ele cu nuiele şi se opriseră în holul din fața dormitorului în timp ce Louie se pregătea să deschidă uşa.

Nu ştiu din ce motiv mi-am zis că ar trebui să mă implic şi eu, aşa că, am apucat o rachetă de tenis, am urcat pe scări şi m-am aşezat lângă cele două femei. Probabil că ei ştiau că nu voi fi de nici un ajutor, sau de prea puțin folos, dar nimeni nu a vrut să-mi spună să nu mă bag.

„Şarpele se mişcă rapid", mi-a spus Louie, „aşa că fiți atent". Apoi a deschis uşa cu precauție. Nevăzând nimic a intrat încet în cameră – tot nu se zărea nimic. Şarpele nu se mai afla pe lada de la picioarele patului. Louie a cercetat toată camera cu atenție. S-a aplecat şi s-a uitat şi sub pat, dar nu a

putut să vadă prea bine, aşa că s-a hotărât să nu se lungească pe podea. S-a poziționat strategic şi a îndepărtat cu forță patul de lângă perete.

Fără să fim atenționați în prealabil, şarpele subțire, verde strălucitor (Suzy îl descrisese cu acuratețe), a ieşit din spatele patului şi s-a îndreptat spre uşă. Cu o iuțeală incredibilă, Louie a lovit de trei ori şarpele chiar în spatele capului acestuia, iar în următoarea secundă acesta zăcea inert. L-a mai lovit din nou pentru siguranță şi eram cu toții convinşi că era mort.

Pentru Lai şi Louie, or Azma, incidentul nu era deloc neobişnuit, dar pe noi ne zguduise un pic. Eram fericit că se terminase totul şi mi-am exprimat aprecierea sinceră, foarte sinceră, față de Louie.

Din nefericire acesta nu era un fenomen izolat. M-am întors într-o zi de la serviciu şi în casa mea era mare agitație. Fetele erau agitate pentru că Azma le povestise că descoperise un şarpe în spatele maşinii de spălat, pe care l-a lăsat mai întâi să iasă şi apoi îl omorâse.

Şi mai era şi dragonul Komodo, care de obicei zăcea la soare pe zidul de cărămidă din spatele casei noastre. Nimeni nu s-a apropiat vreodată de el. Nimeni nu a vrut vreodată să se apropie de el. De fapt nu ştiam dacă era un dragon Komodo sau nu, dar era o şopârlă urâtă şi nasoală, mare (cam 60 cm lungime), care în mod regulat îşi făcea apariția pe zid. Nu ne deranja şi nici noi nu o deranjam. După ce am plecat, am auzit de la prietenii noştri că, din cauza „cuiburilor de şerpi cobra" găsite sub casa noastră, ambasadorul nu a mai vrut să reînnoiască contractul de închiriere.

Chiar pentru mine, şi cu siguranță şi pentru Judy şi fete, viața în Kuala Lumpur era bună (la acea vreme oraşul era renumit ca fiind un mediu propice pentru familişti), dar mă simțeam un pic frustrat la serviciu. Era un sentiment nou pentru mine. Până în acel moment sentimentele mele față de slujba pe care o aveam erau pozitive. Dar Kuala Lumpur nu se afla în febra evenimentelor. Prin urmare, în ciuda

eforturilor noastre susținute, nu credeam că rapoartele pe care le întocmeam se ridicau la înălțimea standardelor cantitative sau calitative pe care doream să le văd materializându-se.

Nici recrutările în rândul agenților nu erau de calitate ridicată. Promiteau să apară nişte rezultate pe parcurs, dar nici unul dintre ele nu se cristalizase concret. Nu puteam să dau o definiție concretă situației în care ne aflam, dar aveam impresia că semăna cu o roată care se învârteşte pe loc fără să avanseze prea mult. Privind retrospectiv îmi dau seama cât de naiv eram. Până în acest punct cariera mea nu fusese una medie, obişnuită. Laos, Congo şi Walter Reed mi-au consumat ceva timp din cariera mea, dar fiecare a fost diferită de ceea ce m-aş fi aşteptat să fie. Am judecat etapa Kuala Lumpur mult prea aspru. Nu era Hong Kong şi nici Cartierul General. Nu-mi va oferi acelaşi nivel de activitate sau acelaşi tip de priorități. Progresul în locuri precum Kuala Lumpur avansează şi depinde de o mulțime de factori pe care noi nu putem să-i controlăm. Câştigi ceva şi pierzi altceva. Este mare lucru să te afli la locul potrivit şi la momentul potrivit. Dacă apare o ocazie şi şti să profiți de ea, se simte diferența. În timpul celor 18 luni petrecute în Malaiezia când am simțit starea de frustrare care îmi dădea târcoale, nu exista nici o altă opțiune şi nimic nu funcționa cum trebuie. Nu era neapărat vina cuiva, dar în acel moment nu mi-am dat seama de asta. Pur şi simplu îmi mobilizam colegii să fie şi mai sârguincioşi.

La începutul lui ianuarie 1978, şeful Diviziei noastre, Bill Graver, a vizitat Kuala Lumpur. Nu se întâmpla prea des ca un şef de Divizie, sau un alt ofițer superior de la Cartierul General din Washington, să viziteze un birou mic (conform standardelor Diviziei Orientului Îndepărtat) cum era al nostru. Desigur că eram încântați, dar nu puteam să nu ne întrebăm ce-l determinase să vină în vizită. Auzisem nişte zvonuri despre nişte probleme administrative în Hong Kong, dar nu aveam prea multe date exacte. Ed făcea speculații pe

marginea unei posibile legături cu ceea ce se întâmpla acolo, dar, încă o dată, nu aveam nici o informație certă.

După o discuție privată cu Ed, Graver a intrat în biroul meu, a închis uşa şi mi-a spus că vrea să vorbească cu mine despre o misiune. M-a luat prin surprindere, dar mi-a şi captat atenția.

„Ştiu că ai făcut cerere să-ți petreci şi cel de-al treilea an aici, în Kuala Lumpur", au fost cuvintele cu care a deschis discuția, „dar am nevoie de tine în altă parte. Vreau să te mut la Hong Kong în vara asta."

Comentariul lui chiar m-a luat total pe nepregătite. O dată pentru că Ed anticipase că dacă existau probleme la Hong Kong, el ar putea fi transferat acolo (se afla în cel de-al treilea an la Kuala Lumpur) să preia conducerea bazei. Eu aş fi rămas aici, după plecarea lui, să iau conducerea biroului din Kuala Lumpur. Avea un grad mai mare ca al meu (era ofițer superior), eu fiind un ofițer GS-15, dar declarația lui Graver schimbase toate socotelile.

„Hong Kong?" a fost tot ceea ce am putut să articulez în acel moment în loc de un răspuns.

„Vei fi adjunct", a continuat Graver. Asta a completat surpriza. Nu mă aşteptam deloc la aşa ceva.

„Îmi place ideea", i-am răspuns rapid, „dar vreau să vorbesc şi cu Judy întâi".

O cunoştea pe Judy şi m-a întrebat precaut: „Este vreo problemă?"

„Nu ştiu. Sincer chiar nu ştiu", i-am răspuns. „Înțelegi că amintirile ei legate de Hong Kong nu sunt la fel de luminoase ca ale mele. A născut trei copii în timpul celor patru ani petrecuți acolo şi a fost ocupată ca naiba. Nu i-a mers totul pe roate. Radia de fericire în ultima zi când am plecat de acolo."

„Voi vorbi eu cu ea", a adăugat Graver imediat. „Îi vom povesti despre problemele din Hong Kong şi că este o chestiune legată de serviciu şi sunt sigur că va înțelege".

Am zâmbit. „Mă bucur că vei vorbi cu ea”. „Vei avea ocazia să o faci în seara asta, la cină. Apropo, Ed ştie de asta?”

„Da, ştie. I-am spus chiar înainte de a veni la tine. Părea dezamăgit. Cred că îi părea rău să piardă un adjunct bun.” Nu am comentat nimic.

Când m-am întors acasă de la serviciu, i-am adus lui Judy la cunoştință noutățile. A fost surpinsă şi la început nu a fost deloc încântată, ba chiar reținută şi rezervată. „Nu lua o decizie pripită”, i-am spus. „Bill vrea să vorbească cu tine despre asta în seara asta. Ar fi un pas grozav pentru cariera mea”, am mai adăugat. Ştia asta.

În cele din urmă, aşa cum speram (de fapt ştiam că va accepta), a acceptat planul, deşi a lăsat clar să se înțeleagă, spre deosebire de Hong Kong, că va regreta categoric că pleacă din Kuala Lumpur, după numai doi ani petrecuți aici. Existau doi factori care i-au influențat decizia de a accepta o situație pe care nu o prea agrea. Primul, ştia că eu eram încântat şi abia aşteptam să conduc baza noastră din Hong Kong. Era cu adevărat un pas înainte pentru mine. Şi al doilea, ştia că nu vom mai avea şi alți copii. Şi în cele din urmă ştia că, şi eram încântat că prevăzuse şi acest aspect, statutul de membri pe viață la Clubul de Recreere al Doamnelor însemna că pur şi simplu doar o să intrăm pe uşa lui când ne vom afla în Hong Kong, fără să mai fie nevoie de alte formalități de înscriere. Am asigurat-o că de data asta viața în metropolă va fi cu totul alta. A zâmbit. Ce dulceață de femeie!

M-am străduit să rămân concentrat asupra activităților şi operațiunilor noastre, dar vestea transferului meu la Hong Kong din vară a schimbat situația. Din acel moment, îmi dădea târcoale şi pândea tot timpul să iasă la suprafață ceea ce se numeşte „mentalitatea unuia aflat în trecere”. Am continuat să urmez toate eforturile pe care le derulam (ne aflam deja în legătură cu cel care îl înlocuia pe Igor), dar inevitabil am început să îmi fac planuri legate de plecarea mea.

Foarte repede a fost numit şi cel care urma să mă înlocuiască şi am început să corespondăm cu el şi soția lui. Îşi va suma responsabilitatea pentru „bunul” delicat pe care îl administram acum. Apropo, am uitat să precizez, dar cazul pe care îl conduceam decurgea elegant şi eficient din momentul în care îl preluasem. Am redus la minim numărul întâlnirilor personale din motive de securitate, dar dat fiind statutul lui vechi de agent secret, nu a avut nici un impact negativ asupra relației noastre cu ei. La un moment dat, am putut să mă furişez la Singapore ca să mă întâlnesc cu el, lucru care ne-a picat bine la amândoi căci puteam să ne percepem mai bine unul pe altul.

Cei de la birou au primit vestea plecării mele liniştiți. Mulți au văzut mutarea ca pe un pas bun pentru mine şi m-au felicitat. Şi-au dat seama că era o mişcare benefică şi erau încântați. Ed şi-a ridicat umerii şi a spus că ştia că noi doi eram greii din vârf şi că nu este nici o surpriză că unul dintre noi a fost ales.

Având cele mai bune intenții, am încercat să aduc pe calea cea bună pe unul dintre ofițerii noştri cu o abordare prin care combinam mustrările cu recompensa. Mustrările le reprezentau dosarul lui care era mai puțin solid (şi îşi merita calificativul pe deplin) şi am discutat îndelung ca să îl determin să fie mai eficient. Mă aşteptam să-şi ridice nivelul de activitate în perioada de timp următoare, întrucât era un ofițer cu un potențial puternic. Plecarea mea presupunea că, cel puțin pentru mine, el va primi numai mustrările şi atenționările şi nu şi recompensa. Nu ştiu dacă era mulțumit sau dezamăgit să mă vadă plecând.

Acasă erau multe de făcut. Ne aşteptam să ne petrecem şi cel de-al treilea an în Kuala Lumpur, iar apropiata plecare la Hong Kong cerea noi planificări. Cazarea în Hong Kong nu va fi nici o problemă, ca şi mutarea bunurilor din casă, cu excepția pianului notoriu. Dar în acest moment trebuia să ne gândim la şcolile unde vor merge fetele şi să ne decidem

asupra lor. Chiar şi Pia, cea mai mică dintre fete, va merge la şcoală în septembrie, când ne vom afla deja în Hong Kong.

Din când în când exclamam amândoi (posibil din motive oarecum diferite): „Dar din fericire există Clubul de Recreere al Doamnelor”.

Reîntoarcerea acasă, în USA, va fi la fel de frenetică şi plină de stres ca şi cea anterioară. Nu exista nici o cale prin care să o evităm, căci trebuia să mergem să ne vedem ambele familii, iar eu trebuia să ajung la Washington pentru a primi nişte instrucțiuni şi a fi prezentat la anumite nivele. Ultimele luni pe care le-am petrecut în Malaiezia au fost cu adevărat aglomerate. Dar au trecut rapid, fără evenimente ieşite din comun.

S-au ținut, conform uzanțelor, multe petreceri şi cocteiluri date în cinstea plecării noastre. Am bântuit prin tot oraşul, iar numărul evenimentelor de adio corespundea cu numărul de prieteni pe care ni i-am făcut aici. Şi mediul diplomatic, inclusiv Vlatko, şi comunitatea localnicilor malaiezieni erau suficient de amabili ca să organizeze tot felul de evenimente pentru noi. La Clubul Lake am participant la o cină extrem de plăcută, cu un număr mare de oaspeți, la care am fost rugat să țin un discurs. Am spus că sincer regret că părăsim Malaiezia, dar acesta era un aspect, deşi neplăcut, al meseriei pe care mi-o alesesem. Nu am menționat că abia aşteptam să ajung la Hong Kong ca să mă aflu în mijlocul acțiunii. Am menționat şi că Judy şi cu mine fusesem bucuroşi că l-am cunoscut pe regele Malaieziei. (În vara anului 1977 fusesem selectați să jucăm un meci de tenis „amical”, la dublu mixt cu o echipă de la clubul Royal Selangor. Regele a asistat la meci şi l-a premiat pe fiecare jucător cu câte o tavă care să amintească de această ocazie. De fapt, în acel moment, era regele „locțiitor”, întrucât regele ales era plecat în vacanță, un termen care m-a amuzat foarte tare. Cum ai putea să fi rege „locțiitor”? Erai sau nu erai rege.)

Am reuşit să onorăm cu prezența toate petrecerile şi evenimentele organizate în cinstea noastră, dar şi să-l prezint

pe succesorul meu, inclusiv agenților şi oamenilor de legătură. Au urmat apoi strângerea bagajelor (care mi-a amintit cât de mult poate strânge un om doar în doi ani – nu o să cărăm pietroaiele astea cu noi, a trebuit să le amintesc fetelor) şi planurile de călătorie. Etapa din Malaiezia fusese una bună, chiar dacă fără nimic spectaculos în ea; am învățat multe şi a trebuit să-mi desăvârşesc abilitățile de a administra un set nou de responsabilități. Eram gata să îmi asum şi problemele şi provocările care mă aşteptau la Hong Kong.

În momentul în care părăseam Kuala Lumpur, „amiralul" Turner, directorul CIA de mai bine de un an şi jumătate, şi-a făcut simțită prezența. A insistat ca nou-veniții să-i spună „amiral", ceea ce a enervat pe mulți dintre noi. (Dacă eşti director, te numeşti director. Dacă vrei să fi amiral, întoarce-te la Marină.) Arăta prea milităros (ceea ce nu era surprinzător), prea birocrat şi chiar şi după 18 luni de la sosirea lui, tot nu inspira încredere, mai ales celor de la Serviciile Secrete.

Nu l-am întâlnit niciodată pe Turner, pentru că eu mă aflam peste ocean cât timp el îşi îndeplinea mandatul. Dar din comentariile pe care le-am cules mi-am creat o impresie despre el. Atitudinea negativă față de Departamentul Operațiunilor şi cea pe care o aborda în calitate de director al Agenției (doar o altă îndeletnicire) şi, probabil cel mai evident dintre toate, „milităria" lui au fost factorii care l-au făcut unul dintre cei mai puțin agreați directori pe care i-am avut vreodată. Printre voturile birourilor din Agenție, el şi Schlesinger concurau la această poziție umăr la umăr.

12.
ÎNTOARCEREA LA HONG KONG
1978 – 81

Am ajuns la Hong Kong în vara lui 1978. Nu se schimbaseră prea multe în cei cinci ani cât timp am lipsit noi. Se construiseră clădiri noi unde se aflau sediile birourilor şi noi apartamente, iar tunelul din port schimbase tiparele traficului, dar ritmul nebun al vieții rămăsese acelaşi. Rămăsese un oraş vibrant şi dinamic, şi era tot fierbinte şi umed în luna iulie. Am ajuns seara devreme, plecând din Los Angeles, după 15 ore de zbor obositoare. Am fost aşteptați la aeroport şi după ce am terminat cu vizele am fost duşi la hotel.

Ne aflam la capătul câtorva luni aglomerate şi eram uşurați că ajunsesem la finalul călătoriilor noastre. Vizita în State a fost plăcută, dar a trebuit să călătorim prin toată țara ca să ne vizităm prietenii şi familiile. Fetele noastre au făcut față cu aplomb şi eram mândri de ele. Suzanne şi Danika, cele mai mari, îşi aminteau de Hong Kong şi erau nerăbdătoare să revină. Rudele noastre ne-au promis că ne vor vizita şi le-am spus că sunt binevenite, dar ne îndoiam că vor veni vreodată. O oprire la Washington mi-a dat ideea să abordez o „problemă legată de personal” de la biroul din Hong Kong, dar nu existau prea multe detalii asupra cărora să insist.

Mi s-a răspuns imediat că problema era rezultatul comportamentului neadecvat al şefului Jack G. Zvonurile circulau cu viteza luminii şi exagerau faptele reale. Fusese acuzat că avusese o relație nepotrivită cu una dintre

angajatele noastre. Evident că acest lucru era inacceptabil şi fusese retras din postul pe care-l ocupa imediat ce situația a devenit clară pentru cei de la Cartierul General. În plus față de dezastrul pe care l-a provocat sieşi şi căsniciei sale, a dat un exemplu urât şi a dovedit o proastă conducere şi judecată care au dăunat moralității Agenției. Din motive de intimitate, nu am primit niciodată explicații privind scandalul. Dar nu era greu să pui cap la cap faptele care au precipitat evenimentele şi au dus la schimbări administrative la această bază.

Unul dintre efectele nefericite ale acestei situații era şi înlocuirea celui care urma să-i iau eu locul acum, Charlie K. Fusese prins captiv, pe nedrept, din punctul meu de vedere, în furtuna provocată de acțiunile şefului său. Charlie era un coreean-american care servise mulți ani de zile cu loialitate şi în mod exemplar în posturile de conducere. La jumătatea anilor ’70 fusese şeful meu de filială la Cartierul General. Era conştiincios şi muncitor, iar misiunea lui în calitate de adjunct în Hong Kong era ca o recunoaştere a abilităților şi contribuției sale. Îl plăceam şi îl respectam imens şi vroiam să vorbesc cu el despre situația în care se afla. Dar acest lucru nu a fost posibil, căci simțindu-se indezirabil, a plecat înainte de a sosi eu. Am simțit atunci şi la fel simt şi acum că problema lui ținea şi de originile sale coreene. Fusese pur şi simplu mai loial şi mai amabil decât ar fi fost normal în situația dată. Eu cred că ori nu ştia, sau mai exact nu credea, poveştile despre şeful lui şi prin urmare s-a trezit fără sprijin şi pe un teren nesigur. Nu ştiu cine a luat decizia de a-l destitui şi pe el, la scurt timp după numirea acestuia în funcție, sau de ce a fost destituit – cu siguranță nimeni nu ar fi pus la îndoială integritatea lui. Era o victimă şi ştiu că a fost profund rănit de ruşinea celor întâmplate.

În aceiaşi zi cu mine a sosit de la Seul, unde şi el fusese, de asemenea, şef, Bob G., noul şef numit la Hong Kong. Nu-l mai întâlnisem niciodată în ciuda faptului că activa de mult timp în Divizia Orientului Îndepărtat. Cărările nu ni s-au

încrucişat niciodată. Auzisem de el, dar nimic negativ sau pozitiv, şi abia aşteptam să-l cunosc. Un american de origine irlandeză din Boston, cum era o mare parte dintre ofițerii din generația lui care se aflau în posturi de conducere, avea reputația unui om energic, muncitor şi cinstit. Stătea în acelaşi hotel cu noi şi am aranjat să ne întâlnim în dimineața următoare sosirii noastre. M-am dus la el în cameră să-l cunosc.

„Am auzit o mulțime de lucruri bune. Mă bucur să te cunosc în cele din urmă", mi-a spus cu un zâmbet cald şi sincer pe față după ce mi-a deschis uşa. Nu se îmbrăcase şi tocmai se bărbierea când am ciocănit. Avea cu puțin peste 50 de ani, cam 1,70 m şi 73 kg şi părea a fi într-o formă fizică bună. M-a poftit înăuntru. „Ia loc un minut. Îmi cer scuze că am întârziat. Voi termina într-un minut şi apoi putem să luăm micul dejun. Avem multe de vorbit."

M-am aşezat pe un scaun de lângă fereastră şi priveam peste port către Kowloon.

„Ce şti despre motivul pentru care cei de la Cartierul General ne-au trimis aici?" m-a întrebat, stând în fața oglinzii din baie.

„Mai nimic", i-am răspuns. „Numai zvonuri. Este vorba de o problemă de personal şi se pare că o țin în secret. Am fost la Washington acum două săptămâni şi nu mi-au spus aproape nimic. Doar rapoarte despre ceea ce face ca meseria noastră să ceară multă înțelepciune. Nu am insistat prea mult să aflu şi alte amănunte".

A ieşit din baie şi a început să se îmbrace. „Ei bine, am auzit că Jack a dat-o în bară chiar acolo unde nu avea voie şi cei de la Cartierul General au aflat. Au trebuit să-l cheme acasă. Charlie pur şi simplu a suportat implicit consecințele acestei întâmplări. Şi am mai auzit că unul din motivele pentru care am fost aleşi amândoi să ocupăm aceste posturi este acela că suntem familişti convinşi".

Ştiam că avea prieteni printre ofițerii superiori, deci mi-am dat seama că informațiile pe care le deținea erau adevărate.

„Îmi pare rău pentru Charlie”, am spus. „Ştiu că el nu ar fi făcut nimic greşit. Speram să discut cu el, dar mi s-a spus că deja a părăsit Hong Kong-ul”.

„Mda, cred că a plecat acum două zile. Şi Jack a plecat. Trebuie să mergem la serviciu şi să detensionăm atmosfera”. M-a studiat cu atenție un moment. „Tu cunoşti oraşul. Asta o să ne fie de mare ajutor.”

Ofițerii noştri ştiau că se vor produce schimbări, iar mulți dintre ei ne ştiau fie pe unul, fie pe celălalt, aşa că intrarea noastră în scenă nu a făcut decât puține valuri; poate o fi fost mai multă agitație decât mi-am imaginat în spatele scenei, dar la vedere am fost primiți cu brațele deschise. Mulți sperau că vom fi un factor stabilizator şi asta ne doream şi noi. Cu cât vom trece mai repede peste evenimentul care a cauzat întreruperea activității şi ne vom concentra asupra a ceea ce avem de făcut, cu atât va fi mai bine. Ştiu că şi Bob gândea la fel.

În timp ce oraşul trecuse doar prin câteva schimbări de la plecarea noastră din 1973, situația din China era radical diferită. Schimbările din 1976 au fost în mod particular monumentale. În luna ianuarie a acelui an, Chou En Lai, primul ministru, respectat şi adorat al Chinei, a murit. Apoi la 28 iulie un cutremur puternic, cu epicentrul în oraşul Tang Shan din nord-estul țării, a omorât peste 250.000 de oameni. Oraşul, un centru de extracție minieră situat cam la 322 km nord-est de Beijing, a fost distrus complet şi niciodată reconstruit. Şi ultimul eveniment, urmările cutremurului devastator încă mai fiind simțite, Mao Zedond a murit la 9 septembrie după o suferință îndelungată. Toate evenimentele anului 1976 petrecute în China i-au făcut pe mulți să se teamă că *„Jung Gwo”*, Regatul Mijlociu, a pierdut *„Tian Ming”*, paşaportul către paradis. Moartea lui Mao a marcat sfârşitul marii Revoluții Culturale, ceea ce probabil a reprezentat o mare uşurare pentru poporul chinez. Dat fiind climatul politic şi social care fusese instalat în China, ne obligase şi pe noi să ne schimbăm planul de atac.

Ca şi cum nu ar fi fost destule suferințe, „Banda celor patru”, adică soția lui Mao şi alți trei comunişti oportunişti neîndurători, a preluat controlul partidului după moartea lui Mao şi prin urmare, şi controlul politic asupra țării. Au avut loc frământări neîntrerupte până când „Banda celor patru” a fost arestată şi Hua Guo Feng a preluat puterea. El a rămas la conducerea țării până la începutul anului 1978. În acel moment, Deng Xiao Ping, care fusese renegat şi îndepărtat de la putere în timpul Revoluției Culturale (printre altele unul din motive l-a constituit faptul că era jucător de bridge), a manipulat câteva persoane ca să se reîntoarcă din nou la putere şi a obținut controlul deplin asupra partidului comunist şi a întregii țări. Într-adevăr, anii care s-au scurs după plecarea mea, în special ultimii doi, au fost plini de evenimente pentru China.

Desigur că în acel moment noi nu ştiam asta (mă îndoiesc că Deng ar fi putut să prevadă ce urma să se întâmple), dar Deng a introdus noi reforme care au avut un efect profund şi de durată asupra Chinei şi a relațiilor ei cu restul lumii. Aceleaşi reforme vor avea un impact şi asupra noastră. Din mai multe motive, cele mai importante au fost cele economice şi comerciale. China sub conducerea lui Deng va deveni o societate mai „deschisă” decât fusese până atunci.

Intuiam schimbările care vor urma încă din vara anului 1978, dar nu ne-am dat seama cât de departe vor merge. Schimbările pe care noi le-am anticipat erau binevenite mai ales datorită unei posibile slăbiri a sistemului de securitate al mediului înconjurător. Reformele lui Deng, care au început să fie aplicate la țară, acolo unde fermele colectivizate au început să fie sistematic desființate în favoarea proprietăților private, au avut ca rezultat o schimbare rapidă a interesului față de China printre politicienii de la Washington. Prin urmare ne-au fost impuse nouă mai multe cerințe, întrucât schimbările din China ridicau întrebări diverse la toate nivelele. Biroul nostru s-a trezit presat să furnizeze mai multe informații

secrete. Trebuia şi să ne extindem şi să ne cizelăm programele.

În ciuda deschiderii crescânde, Cortina de Bambus nu a fost ridicată. Cu toate acestea ne consola faptul că nivelul extrem de ridicat al călătoriilor spre China, inclusiv ale oamenilor de afaceri americani şi ale diplomaților, va spori eşantionul celor cu care vom putea discuta despre ceea ce se întâmpla în interiorul țării. Pe măsură ce aceste schimbări surveneau şi nivelul informațiilor pe care fusesem însărcinați să le colectăm a fost ridicat. Anumite tipuri de informații care se puteau obține doar prin intermediul operațiunilor secrete îndelung plănuite erau acum disponibile şi se colectau cu mijloace la vedere. Sarcinile primite au împins în sus pe scală obligația de a obține informații care erau mai mult ca niciodată dificil de obținut. Cu toate aceste lucruri în minte, Bob şi cu mine am început să ne îmbunătățim programele de colectare de informații răspândite de-a lungul graniței.

Ne-am integrat în specificul vieții din Hong Kong chiar cu uşurință. Într-un fel era ca şi cum nici nu fusesem plecați deloc. Şi alții aveau acelaşi sentiment. La scurt timp după ce ne-am reactivat statutul de membri ai Clubului Recreerea Doamnelor (unul dintre primele lucruri pe care le-am făcut sosind în oraş), m-am lovit de un alt membru al clubului care era o cunoştință din 1973.

„Dumnezeule mare", a spus, „chiar mă gândeam că întoarcerea ta acasă a fost una de durată".

Mulți dintre vechii noştri prieteni încă mai trăiau la Hong Kong şi ne-am reluat legăturile cu ei foarte uşor. Judy s-a întors la meciurile ei regulate de tenis şi, datorită nivelului de joc mult îmbunătățit, a fost imediat invitată să joace în echipa clubului. Spre deosebire de prima noastră şedere în oraş, acum ştiam unde să mergem să ne cumpărăm o locuință. Iar condusul pe partea stângă a străzii nu mai reprezenta nici o problemă. Ne-am mutat într-un apartament drăguț situat pe strada Bowen. Era localizat la capătul străzii şi ne oferea acces imediat spre Bowen Path, o străduță necirculată, unde

făceam jogging aproape în toate dimineţile. Iar sufrageria era suficient de mare cât să găzduiască pianul cu coadă pe care-l transportasem din Malaiezia. Două dintre fete împărţeau acelaşi dormitor, dar nici asta nu reprezenta nici o problemă. În curând ne-am simţit din nou ca acasă.

După ce am discutat cu prietenii, am hotărât să trimitem fetele la Şcoala Internaţională din Hong Kong, situată de cealaltă parte a insulei, în golful Repulse. Era condusă de un grup de misionari luterani, dar nu le impunea elevilor religia lor. Majoritatea elevilor proveneau din comunitatea americană din Hong Kong, dar erau şi mulţi elevi chinezi şi europeni. Faptul că şcoala practica tehnicile şi standardele americane ne-a influenţat decizia luată. Ne-am gândit că vom preîntâmpina problemele de adaptare care ar putea să apară în ceea ce le priveşte pe fete. Şcoala Internaţională din Kuala Lumpur funcţiona şi ea după sistemul american, iar după terminarea acestui stagiu se vor putea întoarce liniştite la şcoală în Statele Unite.

În câteva luni am început să ne îndoim de hotărârea pe care o luasem. Totul a pornit de la Suzanne care avea 12 ani. Relatările ei despre cum mergeau lucrurile la şcoală erau îngrijorătoare. Eram la fel de îngrijoraţi şi de ceea ce ne povesteau Danika şi Alison. Un lucru aduce după sine alt lucru şi ne-am trezit întrebându-ne ce fel de profesori apreciau metoda „claselor deschise”. Această metodă a fost cea care a pus paie pe foc în timp ce însoţeam un vizitator de la Washington într-un tur la şcoală. Într-una din sălile de clasă imense, existau cam 100 de elevi.

Am remarcat că era multă gălăgie. De fapt se sărbătorea Bedlam. Copiii se agitau peste tot. Am salutat-o pe profesoară şi mi-am prezentat vizitatorul.

„Păcat că am ajuns aici în timpul vacanţei. Speram să asist la nişte ore.”

„O, nu este vacanţă”, i-a răspuns ea. „Numai că în sistemul nostru copiii au mai multă libertate şi posibilitatea de a-şi manifesta deschis opţiunile. Aceasta este sala de

clasă. Nu există clase mai mici. Profesoara aceea", şi a indicat spre o femeie stând în mijlocul unor copii adunați în jurul ei, „le predă lecția acum".

Vizitatorul a rămas surprins. Eu eram şocat. Cum naiba poate cineva să învețe ceva într-un loc ca acesta? Ne-am mai uitat în jur câteva minute şi apoi am plecat.

„Nu sunt chiar atât de impresionat cu sistemul acesta al claselor deschise", a fost tot ceea ce a afirmat când am ieşit afară. Nici eu nu eram.

Am decis să ne retragem fetele de la Şcoala Internațională din Hong Kong cât de repede posibil. Din nefericire numai Suzanne a putut fi transferată după primul semestru. Celelalte au fost obligate să aştepte până în septembrie următor când începea un nou an şcolar.

Când a aflat de retragerea lui Suzanne, directorul a dorit să mă vadă. Bănuiesc că discuția noastră nu ne-a satisfăcut pe nici unul dintre noi. După un schimb de amabilități, am trecut direct la subiect şi am adus câteva critici serioase la adresa predării în clasele deschise. A încercat să-mi explice, dar nu am vrut să i le accept. În cele din urmă, exasperat, a spus: „Dar pur şi simplu nu înțelegeți". Avea dreptate. Dar am cerut ca sistemul claselor deschise să fie cât mai repede desființat ca fiind nefuncționabil şi dăunător elevilor.

Contrastând cu acest haos, fetele noastre au prosperat la Şcoala Internațională Germano-Elvețiană, care funcționa după sistemul european, unde standardul consta în disciplină, structură, teme şi clase care nu depăşeau mai mult de 20 de elevi. Li se cerea mult mai mult, dar fiicele mele au aminitiri dragi din perioada pe care au petrecut-o acolo.

Biroul din Hong Kong, imens ca mărime, avea o echipă închegată de ofițeri şi personal auxiliar. Impresia mea inițială favorabilă despre ofițerii noştri, pe care mi-am făcut-o în timp ce mă aflam la Cartierul General, mi-a fost confirmată când i-am cunoscut pe fiecare în parte. Cu excepția câtorva, toți vorbeau o chineză bună. Câțiva erau ofițeri americani de origine chineză care vorbeau cel puțin două dialecte ale limbii

chineze. Fiecare filială care ținea de noi părea să aibă un personal calificat şi să funcționeze eficient. Din anumite motive, inclusiv experiența mea recentă din Kuala Lumpur, am fost mai ales fericit să remarc că aveam doi ofițeri excelenți care se ocupau de întocmirea rapoartelor. Unul dintre ei fusese inițial un ofițer care se ocupa de operațiuni (va fi înlocuit în anul următor de un ofițer de rapoarte chiar şi mai bine pregătit), iar celălalt o tânără care se formase doar la Cartierul General. Cei doi reprezentau o secțiune puternică şi competentă.

Ofițerii noştri de suport operațional se ocupau admirabil şi de conducerea personalului, secțiunea administrativă şi întocmirea bugetelor de venituri şi cheltuieli, ca şi de o multitudine de alte lucruri care apăreau în mod neaşteptat. Şi, aşa cum era şi normal, conform experienței avute în cariera mea, aveam secretare competente. Toate îndeplineau orice sarcină pe care le-o ceream.

M-am întâlnit cu fiecare angajat al biroului între patru ochi, aşa cum a făcut şi Bob. Pentru mine, toate vibrațiile emanate erau pozitive şi îmi indicau faptul că, cu cât vom trece mai repede peste întâmplările nefericite şi rateurile şefului care abia plecase şi ne vom vedea de treaba noastră, cu atât ne vom simți mai bine cu toții. Bob pusese accentul pe acest punct de la prima şedință cu tot echipajul birourilor, iar ulterior, în cadrul şedințelor cu ofițerii de raport şi operațiuni. În câteva săptămâni schimbările neprogramate țineau de domeniul istoriei.

Furtuna din pahar, aş fi tentat să spun, avusese un impact imposibil de sesizat asupra activităților noastre operaționale. Trecusem pe scurt în revistă situația programului nostru operațional în timp ce mă aflam la Cartierul General şi eram profund impresionat. Acum, în urma discuțiilor deschise cu fiecare dintre şefii de filială, eram optimist privind contribuția pe care puteam să ne-o aducem şi noi. Eforturile extinse care se aflau în desfăşurare promiteau de la filială la filială, iar operațiunile în derulare ale

agenților produceau informații solide pentru Washington. Şi mai îmbucurător era faptul că filialele operaționale erau în special active. Eram mulțumit să remarc faptul că secțiunea care se ocupa cu administrarea activităților sub acoperire era mai redusă, iar obiectivele ei păreau să fie mai sensibile. O filială, care se concentra asupra chestiunilor Asiei de Sud-Est, şi prin extensie, şi asupra celor europene, se descurca bine, dar ducea lipsă de vorbitori de limbă chineză. Indiferent de ținta pe care o aveai, incapacitatea de a vorbi chineza constituia un factor inhibitor în Hong Kong. Până în acest moment stabilisem un contact ce abia fusese stabilit în interiorul Chinei, dar lucra în condiții de securitate extrem de severe care obliga la constrângeri. Hong Kong a rămas, aşa cum s-a întâmplat timp de 20 de ani, un punct vital de colectare a informațiilor despre China, ca şi „postul care ține steagul sus" pentru Operațiunile China.

Per total, remarcasem un progres substanțial. Fiecare filială practica agresiv câteva acțiuni promițătoare, orientate spre viitor, în timp ce desfăşura operațiuni care susțineau nivelul nostru de producere de informații, care nu era rău deloc. Exista un număr de motive pentru progresul înregistrat în timpul absenței mele de cinci ani. În mod evident deveneam din ce în ce mai buni în derularea operațiunilor din zonele fără acces. Acumulările tot mai frecvente de cunoştințe, ca şi echipamentele tehnice şi de comunicații, cu un nivel sporit de complexitate şi aplicabilitate, care au fost dezvoltate pentru a fi folosite în aceste operațiuni, îşi aduceau acum tributul. Încrederea noastră era sporită.

Un alt motiv îl constituia, presupun, gradul de schimbare din China. Anii care au trecut din momentul vizitei echipei de tenis de masă din 1971 au fost martorii unor importante frământări sociale şi politice şi multe dintre acestea au lucrat în favoarea noastră. Moartea lui Mao şi sfârşitul Revoluției Culturale au semnalat o relaxare a curentului xenofobic care pusese stăpânire pe țară, începând din 1949. „Banda celor patru" dispăruse şi îi luase locul reformele cu bătaie lungă de

acțiune. Relațiile diplomatice dintre China şi Statele Unite au fost reluate şi s-a deschis ambasada americană de la Beijing. Numărul de oameni care intra în China era copleşitor, comparativ cu cel din anii ’70, iar, ca urmare, rețeaua de securitate internă a fost extinsă. Nu era posibil să mențină acelaşi nivel de supraveghere cum a fost cazul până acum. Climatul operațional nu era prin nici un mijloc favorabil, dar era „mai puțin nefavorabil” şi ne-am schimbat planurile de atac, ca să exploatăm cât mai productiv noul mediu înconjurător. Îmi făcusem o obişnuință să complimentez pe şefii de filiale şi raportam impresiile personale lui Bob. Le-am adus la cunoştință impresiile mele într-o telegramă lungă şi celor de la Washington.

Nu intenționez să răstălmăcesc ce s-a întâmplat în Hong Kong în lunile ce au precedat sosirea mea din 1978. Crimele săvârşite şi comportamentul fostului şef, detaliile îmi sunt încă străine, nu erau triviale. Şi nici nu ar fi putut să fie ignorate chiar dacă ai fi vrut să faci asta. Directorul CIA de atunci, Stansfield Turner, nu era un fan al Agenției şi mai ales nu avea încredere în directorul Departamentului Operațiuni. Căutând să ridice moralul celor care lucrau peste ocean, din motive neclare mie, şi-a însărcinat un coleg, Rusty Williams, să viziteze numeroasele baze de peste ocean ca să investigheze şi să raporteze viața de familie a angajaților. Mulți au fost ofensați de abordarea incriminatorie pe care a adoptat-o şi nici Turner şi nici Williams nu s-au bucurat de prea mult respect sau popularitate. Poate că este o judecată extrem de crudă din partea mea (cum am mai spus, niciodată nu l-am întâlnit), dar îl vedeam pe Turner ca pe unul dintre cei mai slabi directori pe care i-a avut vreodată Agenția.

Ceea ce s-a întâmplat la Hong Kong a alimentat atitudinea critică a lui Turner față de conducerea echipei de peste ocean. Printre altele, era greşit şi naiv în exprimarea punctului său de vedere. Nu scuz comportamentul care a dus la retragerea unui şef. Dar nu ar fi trebuit extins sub forma unei critici generale asupra conducerii întregului Departament

Operațiuni şi mă grăbesc să subliniez faptul că păcatele de care se plângea nu se limitau la ofițerii care serveau peste ocean. Sunt păcate comise de toți oamenii în decursul unei vieți. Un preşedinte al Statelor Unite a fost acuzat de adulter şi comportament sexual nepotrivit şi a fost iertat.

Ființele umane sunt slabe şi păcătuiesc. Chiar dacă cadrele noastre sunt atent selecționate, testate şi examinate, şi asta la un nivel ridicat, nu înseamnă că unii nu vor încălca încrederea cu care au fost investiți. Ar fi o prostie să gândim altfel. Dar Turner avea optica lui proprie şi asta poate să-i justifice acțiunile. Se vorbea că Rusty Williams fusese dezgustat când a aflat că ofițerii de operațiuni din Europa (cum este cazul peste tot), câteodată, serile îşi lăsau soția şi copiii acasă şi plecau să se întâlnească cu agenții de contact. Din moment ce serile şi sfârşiturile de săptămână, dacă nu cumva nu sunt şi atunci la serviciu, sunt singurele momente când majoritatea agenților pot fi întâlniți, nu exista (există) altă opțiune. Soțiile ofițerilor noştri răspândiți în întreaga lume au înțeles şi au acceptat acest aspect ca parte integrantă, o necesitate ocupațională, a slujbei soților lor. Multe nu agreau acest mod de viață, lui Judy cu siguranță nu-i plăcea, dar înțelegeau de ce era necesar să facem asta. Nu ar fi trebuit să fie chiar atât de greu pentru Williams, sau Turner, să înțeleagă.

Lunile treceau rapid şi în curând s-a făcut primăvară, în 1979. Stăteam în picioare în fața ferestrei din biroul meu şi mă uitam în jos la traficul care ieşea de pe strada Garden către districtul central. Era după-amiaza târziu, iar traficul o luase razna, dar priveam fără să mă uit la ceva anume. Mă gândeam. Unul dintre şefii noştri de filiale şi ofițerii noştri superiori de întocmire rapoarte se aflau în biroul meu. Discutam ce să răspundem la telegrama pe care o primisem de la Cartierul General care punea întrebări, din nou, despre una din operațiunile noastre. Ei credeau că noi primisem informații eronate. Eram uimit, chiar iritat, şi stând în fața

ferestrei câştigam timp să cântăresc ce voi ignora şi ce nu în răspunsul pe care îl vom da şi pe care îl va scrie şeful de rapoarte.

„Deci, cei de la Cartierul General sunt încă convinşi că informatorul nostru ne dă date eronate”, am spus întorcându-mă şi aşezându-mă la birou.

„Aşa este”, a răspuns şeful filialei, „şi să fiu al naibii dacă ştiu de ce”. Telegrama care sosise ne indispusese pe toți.

„Ce crezi, Mary?” am întrebat pe ofițerul de întocmire rapoarte. Era bine pregătită şi avea multă experiență.

„Şti ce cred eu, Dick”, mi-a răspuns liniştită. „Nu aş fi recomandat răspândirea informațiilor dacă aş fi pus la îndoială fidelitatea agentului sau accesul la informațiile furnizate.”

„Cred că cei de la Washington nu au dreptate în acest caz”, a exclamat şeful filialei. „Matt (ofițerul care se ocupa de caz) şi-a făcut toate temele. Ni s-a confirmat în mod separat activitatea lui. În plus l-am văzut urcând în trenul spre Lowu. Îşi face călătoriile de-a adevăratelea”. Şi-a dat una peste genunchi.

„Cred că ce ştim şi noi este mai mult decât evident şi pentru Cartierul General”, am afirmat, „dar ei se îndoiesc de raport. Suntem în impas, sau există o cale prin care să-i convingem că raportul conține informații reale?”

„Nu sunt sigură, dar trebuie să încercăm”, s-a oferit voluntară Mary. „Lasă-mă să fac o schiță pentru tine pe care să-ți arunci privirea şi apoi ne putem întâlni din nou înainte de a trimite ceva înapoi”.

Nu era o întâlnire ieşită din comun. Cazul a constituit sursa unei serii de telegrame spre şi de la Washington în ultimele câteva luni. Recrutasem şi examinasem cu mare atenție acest agent, l-am antrenat cu meticulozitate şi l-am trimis în China. Ca de obicei, primele misiuni presupuneau testarea acestuia, ca şi colectarea de informații secrete. Agentul ni se părea în regulă. Îl testasem şi în Hong Kong şi trecuse testul şi aici. Matt adunase o mulțime de informații

din trecutul lui şi al familiei sale din China şi se potriveau unele cu altele. Era motivat în parte de abuzurile pe care le suferise familia lui în timpul Revoluției Culturale. Un alt aspect era cel financiar; vroia să-şi trimită copiii la studii în străinătate. Mary evaluase accesul pe care agentul pretindea că îl are şi corespundea cu informațiile pe care le raporta. Simțeam că suntem stăpâni pe situație.

O parte din cei de la Cartierul General au pus la îndoială şi accesul la informații şi informațiile propriu-zise pe care ni le furniza. Erau circumspecți şi nu vroiau să răspândească aceste informații în comunitatea serviciilor secrete până când nu îşi eliminau toate îndoielile. Pe măsură ce făceam schimb de telegrame, din unele răzbăteau sentimente de frustrare. Asta în ciuda faptului că ambele părți încercau să fie imparțiale şi obiective. Am încercat să țin această responsabilitate cât mai departe de ceea ce făceam în mod normal şi eram hotărât să evit emoțiile şi frustrarea să răzbată şi în prezentările noastre.

În final, Mary a întocmit o schiță excelentă, pe tonul potrivit, pentru telegrama de la Washington. Bob a fost de acord cu ea şi am expediat-o imediat. Ştiam că liderul grupului Thomas, grupul celor suspicioşi de la Cartierul General, era un ofițer superior meticulos care servise înainte în Hong Kong. Îi respectam competența profesională şi ştiam că se putea baza pe experiența ei în cazul acestui tip de operațiune şi raport de informații. Dar tot nu eram de acord cu afirmațiile ei şi simțeam că avea prejudecăți cu privire la această operațiune. În fiecare sistem exista şi elementul uman, iar acum îl privesc cu mai puțină pasiune decât am făcut-o la sfârşitul anilor ”70 în Hong Kong. În răspunsul lor, cei de la Cartierul General nu numai că ne-au respins argumentele, dar se îndoiau şi mai mult de informațiile primite din China. În final, am ajuns la saturație şi am renunțat la caz. Nu eram mulțumiți, dar aşa funcționa sistemul.

Acest caz era unul din multe altele şi era o funcțiune a sistemului la lucru. Era responsabilitatea ofițerilor de la Cartierul General să inspecteze operațiunile din teren şi informațiile secrete ca să se asigure de acuratețea şi autenticitatea acestora. Şi era reponsabilitatea ofițerilor de peste hotare, ca răspuns la cerințele venite de la Washington (comunitatea serviciilor secrete ca un întreg), să pună bazele unor operațiuni noi şi să le autentifice spre satisfacția şefilor de la Cartierul General. Când ambele părți îşi făceau treaba, sistemul funcționa aşa cum trebuia. Ultimul cuvânt aparținea celor de la Washington. Noi, cei din teren, aveam posibilitatea doar de a ne susține punctele de vedere şi să încercăm să ne convingem colegii de la Cartierul General că operațiunea suspectată de ei era una bună.

Nici nu se pune problema că în cazul unui birou, care derula operațiuni într-o zonă căreia i se refuza accesul, precum era Hong Kong-ul la vremea aceea, problemele erau mai dificil de rezolvat. Capacitatea noastră de a verifica ce se întâmplă cu un agent o dată ce el sau ea traversa frontiera în China era redusă la minim şi lăsa multe întrebări fără răspuns. Puteam doar să luăm decizii bine fundamentate şi exista întotdeauna pericolul unui prejudiciu în favoarea a ceea ce erau, de fapt, propriile noastre operațiuni. Eram conştienți de asta şi ne străduiam să emitem păreri perfect echilibrate. Aproape întotdeauna Cartierul General accepta părerile noastre, iar informațiile erau răspândite în comunitatea serviciilor secrete. Câteodată, însă, nu se întâmpla aşa.

În iulie 1979 mă bucuram de o pauză pe care mi-o luasem de la muntele de activități pe care le impunea munca mea la birou. L-am văzut pe Stig, eu stând deja la masa pe care ne-o rezervasem, înainte ca el să mă zărească. Deseori întârzia la masa de prânz, pentru că era un moment aglomerat al zilei pentru el. Mă aflam în Clubul American din clădirea St. George, un zgârie-nori nou construit în districtul central la care ajungeam imediat, făcând o scurtă plimbare pe jos de la

birou. Era o relație care se baza în exclusivitate pe o prietenie personală cu un scandinav pe care îl cunoşteam de la începutul anilor ’70, aşa că nici măcar nu am încercat să mă feresc de vreo posibilă supraveghere. În ciuda numelui său, Clubul American are o varietate de membri. Mai puțin de jumătate din aceştia erau americani, iar cealaltă jumătate era formată din chinezi şi europeni. Era un loc cu renume, care oferea servicii excelente la prânz şi cină. Mai degrabă era un loc de întâlnire la masa de prânz pentru afaceriştii care lucrau în centrul oraşului. Şi eu mă foloseam adesea de acest loc ca să mă întâlnesc cu vechile contacte sau să-mi fac altele noi. Prietenul meu, care lucra în sectorul transporturilor, avea o mulțime de cunoştințe şi afaceri cu oficialii chinezi.

„Stig, sunt aici”, l-am strigat când s-a apropiat. M-am ridicat să ne strângem mâinile. „Ce mai faci?”, l-am întrebat. Am făcut schimb de amabilități câteva minute.

Când chelnerul s-a apropiat de masa noastră m-am uitat la Stig. „Ce zici? Să luăm şi azi ce comandăm de obicei?” l-am întrebat.

Fără să ezite, mi-a răspuns plin de entuziasm: „Ca de obicei”.

De ani de zile de când mâncam la Clubul American, căzusem în obiceiul de a comanda întotdeauna acelaşi lucru. Ne plăcea la amândoi. Pentru început am comandat două Bloody Mary. Apoi două cocteiluri de avocado, umplute cu pui de crevete şi acoperite cu un sos preparat din numeroase fructe de mare. După care friptură tartar. O nimica toată pentru chelner.

„Lasă-mă să ghicesc”, i-am spus, „ai întârziat din cauza vreunui telefon din Europa”.

A zâmbit. „Nu, de data asta nu. Am avut o întâlnire cu un vizitator din Beijing şi nu se mai oprea vorbind.”

„Tot Deng mai este preşedinte acolo?” l-am întrebat zâmbind.

„Mda, aşa cred”, mi-a răspuns. „Şi, conform individului ăsta, toată lumea este fericită că reformele încă îşi mai fac

simțite efectele.”

„O să merg acolo luna viitoare. Sper că sunt atât de ocupați cu reformele lor, încât nu vor stânjeni un biet observator al Chinei venit din Hong Kong.”

„A, ție or să-ți pregătească o primire specială”, a glumit Stig.

Deşi nici eu nu am presupus altfel, iar el nu insistase prea mult asupra subiectului, ştiam că nu îmi cumpărase povestea sub acoperire a „observatorului Chinei”. Dar nu contează atâta timp cât nu ne-a afectat niciodată relația stabilită.

„Vorbeşti serios, Dick. Mergi în China? Va fi o călătorie interesantă. Îți vine să crezi că trăiesc în Hong Kong de mai bine de 20 de ani şi nu am pus niciodată piciorul pe pământul Chinei?”

„Sigur că te cred. Există o mulțime de oameni din Hong Kong care nu au fost niciodată în China. Dar situația se tot schimbă şi pentru cineva cu relațiile tale va fi uşor să organizezi o călătorie. Trebuie doar să te mai gândeşti la asta.”

Ne-am terminat cocteilurile, iar chelnerul s-a apropiat de masă ca să ne prepare friptura tartar. Aveai nevoie de fler ca să faci aşa ceva. Ne-a întrebat cum dorim să fie friptura astăzi. Răspunsul standard a venit imediat: cum o faci de obicei. A început să spargă câteva ouă proaspete într-un castron mare pe care-l avea în fața lui pe o masă micuță de care se folosea. Apoi a adăugat nişte condimente, urmate de carnea crudă. Le-a amestecat câtva timp şi a adăugat nişte sare şi piper şi alte câteva sortimente de condimente. După ce a terminat ceremonialul preparării, ne-a prezentat fiecăruia câte o mostră mică a produsului final. „Îndeplineşte cerințele dumneavoastră?”, întreba chelnerul întotdeauna. „Perfect”, răspundeam noi mereu. Chiar nu ştiu ce punea în ea, dar nu aş fi comentat afirmația clubului cum că ei prepară cea mai bună friptură tartar din Hong Kong.

În timp ce mâncam, discutam o gamă largă de subiecte care ne interesa pe amândoi. Întotdeauna atingeam subiectele

financiare şi de investiții. Stig avea metale prețioase şi bani investiți la bursă. Discutam şi despre afacerile internaționale, de obicei pe regiuni. A urmat subiectul politică şi şi-a exprimat punctele sale de vedere, aparținând unui conservator convins. Carter l-a făcut să sufere enorm şi a fost încântat când Reagan a fost ales preşedinte. Era un anticomunist convins şi şi-a părăsit țara natală din cauza politicilor socialiste şi de stânga tot mai mult promovate de guvernul țării lui aflat la conducere. Mi-a repetat de multe ori că Statele Unite erau cea mai bună speranță a lumii, chiar şi cu un preşedinte naiv cum era Jimmy Carter – a adăugat acest lucru şi după reîntoarcerea mea la Hong Kong, în 1978. Alchimia dintre noi funcționa şi cădeam de acord asupra multor subiecte, aşa că discuțiile erau întotdeauna agreabile.

După ce ne-am terminat friptura tartar, şi după ce am meditat asupra deciziei noastre, am comandat amândoi plăcintă cu mere *à la mode*, o altă specialitate a Clubului American. În mod normal nu comandam desert, dar în acest local amândoi făceam o excepție. Apoi ne-am servit cafeaua şi era normal ca după cafea, deoarece mulți patroni plecaseră, să abordăm subiectul legat de afacerile lui cu cei din China. Câteodată îmi spunea că nu a intervenit nimic nou. Alteori deschidea el singur subiectul. Până acum ştia ce interesa pe analiştii noştri şi, vorbind încet, dar clar, mă punea la curent cu evoluția evenimentelor. Eu puneam întrebări din când în când. El răspundea. Uneori îmi luam şi câteva notițe. Întotdeauna conversațiile noastre pe marginea acestui subiect erau interesante. Era inteligent, avea sprit de observație şi sinteză şi era capabil să-mi furnizeze cu perspicacitate toate dedesubturile valoroase despre ceea ce făcea China în sectorul transporturilor navale. Rapoartele cu informații secrete pe care le întocmeam pe baza datelor pe care mi le punea la dispoziție erau bine primite de cei de la Cartierul General. Un raport anume a fost lăudat în special datorită istoricului şi abordărilor pe care le conținea.

Pentru mine întâlnirea nu era nu numai interesantă, ci şi o binevenită pauză survenită în timpul unei zile deseori plină cu activități desfăşurate numai în birou, şi anume şedințe, decizii, scrierea telegramelor şi alte sarcini administrative. Situația (nu era uşor să păcăleşti serviciile interne de aici) şi climatul operațional din Hong Kong îmi impuneau să nu lucrez cu nici un fel de agenți. Acest gen de întâlnire, inofensivă cu un vechi prieten viking, era aproape la fel de apropiată ca o activitate operațională „de stradă". Una peste alta, trebuia să mă mulțumesc, din punctul de vedere al activității operaționale, cu recompense suculente.

În timpul săptămânii în care am luat prânzul cu Stig, m-am întors la rutina mea zilnică şi m-am informat cu privire la problemele legate de un caz.

„Întâlnirea a avut loc în casa noastră de siguranță din Wanchai", îmi explica şeful filialei. Mary, ofițerul de întocmire rapoarte, şi Mike, ofițerul care coordona cazul, se aflau şi ei în biroul meu.

„Care dintre ele?", am întrebat.

„Se află în clădirea situată chiar în colțul intersecției dintre Hennessey şi Fleet – la al patrulea etaj. Poți vedea toată intersecția de la fereastra din sufragerie."

„Intersecția de pe partea cu portul?" am întrebat din nou.

„Exact", mi-a răspuns şeful.

Aveam în minte imaginea clădirii. Aveam un apartament pentru întâlniri în acea clădire când am preluat, în 1969, conducerea sectorului de suport operațional. Apartamentul vechi fusese cedat, iar acesta era unul nou. Era o clădire potrivită pentru scopurile noastre. Avea intrări (prin urmare există) din două străzi diferite şi nu exista o cameră video care să monitorizeze pe cei care intrau şi ieşeau. Era uşor pentru un agent de sprijin chinez să închirieze un apartament, iar accesul era nestânjenit toată ziua cât timp agentul se afla în misiune. În clădire locuiau europeni şi majoritatea apartamentelor din clădire ofereau o vedere bună

asupra traficului din intersecția din fața clădirii. Chiar strada Hennessey era o arteră principală care se îndrepta spre est-vest de-a lungul părții de nord a insulei Hong Kong. În cea mai mare parte a timpului traficul era supraîncărcat – maşini, autobuze, minibuzuri, taxiuri şi camioane din abundență. Punea la dispoziția agenților şi ofițerilor care conduceau cazurile accesul rapid şi uşor.

„De ce nu faci un rezumat al celor întâmplate?" am spus.

„Am programat întâlnirea la ora 11, în dimineața aceasta", relata Mike, „şi Lynx (numele de cod al acestui agent) a sosit doar cu câteva minute întârziere. L-am văzut coborând din minibuzul care sosea din districtul central. Întâlnirea a mers după cum a fost plănuită. Nu avea prea multe informații de la vărul lui, dar mi-a spus că o să aibă mai multe după ce vărul lui se va întoarce săptămâna viitoare dintr-o excursie la Shanghai. După cum şti, deja ne îndoiam oarecum de ceea ce ne raportează el", Mary a aprobat din cap, „aşa că am aranjat să fie urmărit ca să văd ce va face după întâlnire."

„Şi ce a făcut?" am întrebat.

„S-a deplasat pe strada Fleet, s-a uitat împrejur rapid şi a mers înainte pe stradă până la port. A dat un telefon scurt, apoi s-a îndreptat spre est, pe strada Lockhart. La al treilea bloc de pe strada Lockhart s-a întâlnit cu Au Sap Chung, care aştepta la colț. La naiba, dar cred că băieții noştri le-au făcut o poză sugestivă, mergând împreună."

„Ştiam eu!" Mary aproape că a sărit de pe scaun. „Este un falsificator".

Au Sap Chung era un falsificator renumit, şi prinzându-l cu Lynx, imediat după ce acesta a plecat de la întâlnirea cu noi, era tot ce ne trebuia ca să ne elucidăm dubiile referitoare la informațiile pe care ni le oferea. Mike avea dovezi evidente acum ca să putem acționa mai departe.

„Al naibii de bine lucrat, cum ar spune englezii", le-am aruncat celor din birou. „Este ca şi cum am fi dat peste un glonte în timp ce săpam să scoatem afară una dintre aceste creaturi înfiorătoare". Gândindu-mă la cazurile cu care m-am

confruntat şi în alte locuri, am adăugat: „A trebuit să procedăm aşa şi mai înainte şi fără îndoială că va trebui să o mai facem şi altă dată”.

Mary şi Mike au colaborat îndeaproape ca să pună la cale un test pe care Lynx l-a ratat atât de jalnic, deşi el nu ştia asta încă. Ăsta era modul în care munca de echipă trebuia să se desfăşoare şi eu eram mulţumit. În viitorul apropiat, am încheiat legătura cu Lynx, invocând nişte motive plauzibile. Nu l-am lăsat să afle că ştiam ce s-a întâmplat sau că ştiam că se întâlnea cu Au Sap Chung. Pentru Mike nu a fost prea plăcut, căci vroia să-l confrunte pe Lynx cu fotografia pe care o deţineam ca dovadă. Dar existau şi alţi falsificatori de informaţii despre care ştiam şi, din punctul nostru de vedere, nici Lynx şi nici Au „nu trebuiau să ştie acest lucru.”

„Şi care este motivul călătoriei dumneavoastră?”, a întrebat oficialul de la imigrări de la gară.

„Turismul”, i-am răspuns. Era adevărat. În octombrie 1979 mă pregăteam să pornesc într-o călătorie în urma căreia să mă familiarizez cu realităţile din ţara ţintă căreia îi dedicam majoritatea orelor matinale ale dimineţilor de la birou. Nu voi culege nici o informaţie spectaculoasă şi nici nu voi întreprinde nici o acţiune operaţională. Ca să fiu cât mai plauzibil, speram că Judy mă va însoţi, dar m-a refuzat, căci nu vroia să lase fetele în grija servitoarelor timp de două săptămâni. Auzind asta, tatăl meu, care de ani de zile vroia să vadă Shanghai-ul, a reacţionat imediat şi s-a oferit să mă acompanieze. Am acceptat cu plăcere.

Toate aranjamentele de călătorie s-au stabilit prin intermediul Agenţiei de Turism China (ATC), organizaţia oficială a guvernului chinez responsabilă cu organizarea excursiilor turistice pentru cei care doreau să viziteze China. Ghizii agenţiei (câini de pază?) ne vor acompania în majoritatea timpului. Eram printre cei care făceau parte din primul val de turişti care intrau în China, începând cu

momentul reformelor inițiate de către Deng Xiao Ping din 1978 care au deschis şi frontierele.

Eram în special interesat de formalitățile şi verificările pe care le realizau la biroul de imigrări de la Lowu, imediat ce am trecut în China. Cu ani în urmă, am încercat să-i pregătesc pe agenți pentru acest moment fără să ştiu cum va fi, iar de atunci am citit numeroase rapoarte despre ceea ce s-ar putea întâmpla.

La Lowu am debarcat din tren şi am traversat frontiera pe jos pentru a intra prin holul pentru formalități. Verificările prin care trecusem de-a lungul timpului erau pasagere. Ofițerul de la verificări s-a uitat la bagajele noastre şi ne-a făcut semn să ne apropiem. Când ni s-au verificat documentele nu au existat comentarii sau întrebări. Nu eram sigur la ce să mă aştept. Presupun că în calitate de diplomat american aflat în vacanță voi atrage atenția, dar nu ştiam cât de mult. Indivizilor ăstora nici că putea să le pese mai puțin. Şi bănuiesc că până acum că Biroul Public de Securitate (BPS), serviciul de securitate națională al Chinei, mă privise ca pe un observator al Chinei din Hong Kong şi mă suspectau ca fiind un ofițer de spionaj. Prin urmare voi fi pus sub supraveghere sau hărțuit în vreun fel? Asta rămâne de văzut. Cu siguranță nu exista nici urmă de interes față de persoana mea în momentul în care am trecut în China pe la Lowu.

Am părăsit holul la capătul opus intrării şi ne-am urcat din nou în tren, aşteptând la frontieră, de data asta pe teritoriul Chinei. Ne-am dus până la Canton fără peripeții. În acest tren nu erau decât câțiva non-asiatici, aşa că ghidei de la agenția de turism i-a fost uşor să ne observe când ne-am dat jos din tren la Canton.

Apropiindu-se cu un zâmbet larg pe față, a întrebat într-o engleză bună: „Sunteți domnul Holm?”

„Da, eu sunt”, i-am zâmbit şi eu şi i l-am prezentat pe tatăl meu.

„Bine ați venit la Canton. Vă rog urmați-mă.”

Mai întâi ne-am ridicat bagajele care fuseseră date jos din tren în gară, apoi ne-am urcat într-un minibuz şi ne-a dus cu maşina la aeroportul din Canton, cam la 20 de km nord-vest depărtare de oraş. Trebuia să vizităm Cantonul la întoarcerea din excursie. Astăzi eram duşi la Shanghai direct cu avionul.

Am fost aşteptați cum ne-am dat jos din avion şi duşi cu maşina direct la hotel. Era un hotel modest, nu unul de lux, localizat în locul unde se aflase sectorul german înainte de al Doilea Război Mondial, chiar în afara centrului oraşului. Apoi, spre surpriza mea, ghida ne-a lăsat să ne descurcăm de unii singuri, cu nimic altceva la îndemână, decât cu programul excursiilor organizate. Aveam la dispoziție trei zile ca să vizităm Shanghai-ul, aşa cum ne dorisem, excursii de o zi la Hangchou şi Soochou şi apoi înapoi la aeroport ca să luăm avionul spre Beijing.

Beneficiind de această libertate de mişcare neaşteptată, ne-am petrecut cele trei zile, bântuind prin Shanghai, vizitând toate atracțiile turistice şi am fost şi în croazieră pe fluviul Huangpu. A fost cu adevărat o călătorie plăcută pentru amândoi şi m-am minunat cât de mult am putut de ceea ce am văzut, multe fiind aşa cum nu m-aş fi aşteptat niciodată. Am fost încântat că am fost capabil să-mi folosesc mandarina mea. Nu am putut să înțeleg dialectul din Shanghai, dar mulți oameni vorbeau mandarină, alături de dialectul lor, şi majoritatea m-au înțeles. Mulți erau năuciți să audă un diavol străin vorbind „pe limba mamei regatului central”. În unele cazuri cred că probabil eram primul străin pe care îl vedeau în viața lor.

În croaziera de pe râu, m-am alăturat mulțimii care făcea numeroase fotografii, inclusiv ale unui peisaj care prezenta în fundal navele de luptă chineze. Înainte de perioada reformelor, asemenea fotografii ar fi fost strict interzise. Am vizitat Grădinile Yu şi faimosul templu al ceaiului (de sute de ani vechime) localizat în Complexul Prieteniei de unde am cumpărat jad şi statuete din piatră.

În timp ce mergeam de-a lungul faimoasei Bund, o alee ce se întindea de-a lungul fluviului Huangpu, construită în anii ’30 de constructorii germani, am fost acostați de un chinez care ni s-a adresat în engleză.

„Sunteți americani?”, ne-a întrebat. Până în acel moment nu existase nici o supraveghere şi nici un interes particular față de noi şi chiar mă întrebam cum de putem să ne deplasăm atât de nestingheriți. Când chinezul mi s-a adresat, am remarcat că deja mă pusesem în gardă.

Era bine îmbrăcat, purta costum şi cravată şi arăta îngrijit. Probabil era cam de vârsta tatei, aproape de 70 de ani.

„Am servit în Marina SUA”, ne-a anunțat mândru. „Aproape devenisem cetățean american, dar războiul a schimbat totul aici. Numele meu este Wang.”

„În Marina noastră?” am întrebat. „Unde ai servit?” Tata era intrigat dar nu a scos un cuvânt.

„Am lucrat pe o vedetă rapidă pe fluviul Iantzî în anii ’30”, mi-a răspuns. „M-am pregătit în Filipine şi am servit aproape 10 ani când ne-au atacat japonezii. Nu am putut să plec din China.” Suna suficient de plauzibil. Îngrijorarea mea începuse să se diminueze.

A mers alături de noi pe Bund. Am discutat despre experiențele lui şi au fost câteva în viață. Acum era la pensie şi evident că reuşise să economisească ceva bani ca să se întrețină singur. Nu l-am întrebat nimic despre o posibilă familie. Ne simțeam din ce în ce mai în largul nostru cu el şi când ne-a sugerat să bem o ceaşcă de ceai împreună, am acceptat. Mergeam de o bucată bună de timp şi ştiam că tata ar fi apreciat o pauză.

În timpul conversației, ne-a declarat că familia lui vrea să întâlnească doi americani autentici şi ne-a invitat la el acasă la cină chiar în seara aceea. Am ezitat. Eram liberi, dar era legal să acceptăm? M-am gândit la posibilitatea unei provocări pusă la cale de Biroul Public de Securitate. Dar cu ce scop? Nu făceam nimic rău. Am înlăturat această

posibilitate şi am acceptat. Tata era încântat şi o vedea ca pe o experiență inedită.

Şoferului de taxi nu i-a venit să-şi creadă ochilor când i-am întins hârtiuța pe care Wang îmi notase adresa lui. Sunt sigur că se întreba de ce mergem acolo? Habar nu aveam în ce parte a oraşului se afla locuința. Am încercat să o căutăm pe o hartă turistică, dar strada era prea micuță ca să apară în ea. După vreo 20 de minute de mers cu maşina prin centrul oraşului şi apoi către nord-est, ne-a oprit într-un colț întunecat şi ne-a arătat o străduță mică, ca un culoar.

Cu greu zăreai vreo luminiță şi am ezitat să coborâm, dar nu aveam ce face. Şoferul vorbea mandarină şi mi-a confirmat că acea clădire de la capătul străduței era destinația noastră.

Chiar şi în întunericul tăcut, puteai simți că ne aflam într-un cartier vechi şi decrepit. Nu am văzut pe nimeni când am început să mergem încet pe străduță către clădirea pe care şoferul de taxi ne-a indicat-o. M-am îndoit de înțelepciunea gestului de a-i fi acceptat invitația. Nu l-am lăsat nici pe tata şi nici eu nu am început să fluier în întuneric.

„Nu văd nimic, Dick", a spus tata. „Eşti sigur că te afli la adresa corectă?"

„Sunt sigur că ne-am oprit bine", i-am răspuns. „Şoferul de taxi mi-a spus că aceea este clădirea." Mergeam pe străduță de-a lungul unui perete care separa strada de restul de clădiri. Imediat am dat de o ieşire. Poarta era stricată şi atârna deschisă de nişte balamale ruginite. O luminiță mică, obscură, provenind de la un felinar lumina numărul din fața clădirii. „Este numărul de pe adresă", am rostit imediat ce l-am zărit.

„A zis etajul patru, nu-i aşa?" a întrebat tata.

„Corect", i-am răspuns în timp ce intram pe uşa principală a clădirii. Încă nu ne-am întâlnit cu nimeni. Stăteam singuri în holul minuscul (sau mai exact se vroia a fi un hol) a ceea ce odată fusese o clădire drăguță cu apartamente. Acum se ruina vizibil. Nu exista ascensor. Ne-am îndreptat spre scările din colțul cel mai îndepărtat al holului. Din motive evidente,

eram neliniştit, dar nu vroiam să-i transmit starea mea şi tatălui meu ca să-l neliniştesc şi pe el.

„Eşti pregătit să urci patru rânduri de scări?”, l-am întrebat. „Nu văd nici un lift.”

„Nici o problemă”, mi-a răspuns tata în timp ce a început să urce pe scări. L-am urmat. Chiar dacă o să-l găsim pe Wang, cum naiba o să mai plecăm de aici?

La etajul patru existau uşi şi pe o parte şi pe alta a culoarului. Din fericire pentru noi exista un semn citibil pe care se afla numărul pe care ni-l indicase Wang în adresă. Am ciocănit. Spre uşurarea şi încântarea mea, uşa s-a deschis imediat şi în cadrul ei a apărut Wang care zâmbea larg. Ne-a poftit înăuntru şi ne-a prezentat celor doi fii ai lui care stăteau în sufragerie. Unul a spus ceva în chineză, iar celălalt în mandarină. Mai erau prezente şi câteva femei, dar ele stăteau retrase. După ce am schimbat câteva amabilități, ne-a aşezat în camera unde am servit masa, iar femeile au început să aducă mâncarea.

Era clar că Wang vroia să ne impresioneze cu ospitalitatea lui şi ne-au servit câteva feluri de mâncare. Şi chiar a reuşit. Ştiu că mâncarea era costisitoare şi m-am simțit stânjenit căci nu aveam idee cât de mult îşi poate permite să cheltuiască această familie ca să găzduiască nişte persoane complet străine. *Pièce de résistance* a fost un fel de mâncare preparat dintr-o specie de crab Shanghai cu picioare păroase. Erau delicioşi şi sunt sigur că şi al naibii de scumpi. Pe tot parcursul mesei ne-au servit cu bere chinezească de calitate. Toată familia ne trata ca pe nişte oaspeți de onoare, iar seara era plăcută în toate sensurile cuvântului. Fie că era bine ori rău, temerile şi grijile mele, care se iviseră în momentul în care am ajuns la adresa dorită, s-au evaporat după primul fel de mâncare şi după prima bere băută.

Când ne pregăteam să plecăm, i-am cerut lui Wang câteva indicații ca să ajungem înapoi. În timp ce ne luam la revedere de la familie, el a evitat să-mi răspundă la întrebări şi a insistat să mă însoțească cu unul dintre băieți până la ieşire

unde un taxi ne aştepta în faţa clădirii. Era evident că făcuse aceste aranjamente din timp. Wang i-a indicat şoferului taxiului în dialectul din Shanghai adresa unde stăteam noi. Nu am avut nici un fel de probleme şi imediat am ajuns acasă vii şi nevătămaţi.

Şi totuşi mă întrebam: de ce a insistat Wang să fie gazda noastră? Probabil că amintirile lui din Marina americană erau unele frumoase. Am făcut schimb de adrese şi a spus că-i va scrie tatălui meu. Dar nu a scris niciodată. Necunoscându-i situaţia şi temându-mă de vreo posibilă problemă de securitate pentru cineva care primea corespondenţă de la un american pe care nu-l cunoştea cu adevărat, nici eu nu i-am scris niciodată.

După Shanghai am mers să vizităm Hangchou, Soochou, Beijing, Nanking şi Canton – călătorii interesante şi plăcute – şi am plecat din China cu un hidroavion, din portul din Canton şi până la Hong Kong. A fost o călătorie remarcabilă în timpul căreia m-am gândit la personajul romanului eponim al lui James Clavell, Tai Pan. Într-un capitol captivant al cărţii, Tai Pan călătoreşte pe acelaşi traseu, ca şi mine, de la Canton la Hong Kong, tot pe timpul nopţii, dar navigând singur pe un rest de corabie încărcată cu aur care aproape că se scufunda, urmărit fiind de nişte bandiţi. Călătoria noastră nu a fost atât de înfricoşătoare precum cea a lui Tai Pan.

Excursia în China şi-a îndeplinit admirabil scopul de a-mi forma o imagine mai bună despre ţara pe care o ţineam sub observaţie şi despre care citeam zilnic câte ceva. Nici nu se pune problema că ceea ce am văzut şi am experimentat m-a ajutat enorm să înţeleg şi să „simt” mai bine China.

Dacă privesc lucrurile din perspectiva familiei pe care o formam, am prosperat pe timpul celor trei ani petrecuţi în Hong Kong, cu ocazia celei de-a doua misiuni aici. Datorită primilor ani petrecuţi în oraş, ne-am adaptat rapid şi am avut aproape numai experienţe pozitive. Toată lumea, cu excepţia Piei, care avea numai cinci ani, a început să joace tenis. (Dar

chiar şi Pia, până la 8 ani cât avea când am părăsit Hong Kong-ul, lovea mingea destul de bine.) Fetelor le plăcea acest sport şi fiecare juca bine. Ca părinți eram încântați, mai ales atunci când Suzzy, datorită succesului ei din turneele de juniori, a fost solicitată să se alăture echipei de juniori de Cupa Davis a Hong Kong-ului. Şi Danika avusese succes în turneele de juniori, dar era prea tânără ca să participe în Cupa Davis. Fetele mele mai joacă şi în prezent tenis şi îşi bat tatăl în mod regulat.

Când se afla în clasa a treia la Şcoala Elveţiano-Germană, Alison a câştigat dreptul de a participa la un concurs de oratorie. Şi asta după ce învățătoarea ei englezoaică s-a opus, criticând sever accentul american al lui Alison. Puteți să vă imaginați ce mândră a fost şi ea şi noi toți când a ieşit învingătoare în districtul ei şi a mers mai departe în finala pe colonie. (Învățătoarea lui Ali era afabilă şi bucuroasă de succesul fetei şi a subliniat clar că era meritul ei că eleva a câştigat.) Pia se străduia să rămână la acelaşi nivel cu surorile ei, era în fruntea multor activități pe care le practica. Toate patru cântau la pian în concursuri diverse, exersând la pianul care îşi câştigase notorietatea în Malaiezia. Pentru fete era o perioadă de acumulare rapidă şi solidă a tiparelor sociale şi academice.

În ianuarie 1980, cam la 18 luni după sosirea noastră concomitentă, Bob G. a fost chemat la Cartierul General ca să fie numit şef al Diviziei Asia de Est. A fost o surpriză pentru toți, iar eu am ținut locul celui care îl va înlocui pe Bob până la numirea şi sosirea acestuia. Eram tot un ofițer cu gradul GS-15 şi nu speram să fiu numit eu, aşa că trebuia să aştept şi să văd cine va veni.

Bob a plecat în februarie, iar înlocuitorul lui nu a sosit până în vară. Lunile pe care mi le-am petrecut la conducerea bazei au fost plăcute şi solicitante. Biroul meu se afla cu adevărat acolo unde se opresc banii. Pe parcursul întregii zile luam toată gama de decizii care trebuiau luate pentru ca totul să se mențină în funcțiune. Prioritatea cea mai mare erau,

desigur, operațiunile, dar chestiunile legate de personal, buget şi administrație, printre altele, ieşeau tot timpul la iveală.

De exemplu, era important (şi încă mai este) să pregăteşti cu grijă şi după îndelungi reflecții rapoarte anuale care evidențiau meritele ofițerilor noştri şi ale altor angajați. Fie că întocmeai rapoartele de merit, aşa cum se cere în sistemul nostru, sau doar le mai treceai o dată în revistă, tot îți lua destule ore. Din fericire, ofițerii noştri erau bine pregătiți şi asta făcea această sarcină mult mai uşoară. Întreg colectivul se confrunta cu aceleaşi provocări.

Cu o ocazie anume, Ron, un ofițer de la administrație, mi-a prezentat o ciornă a unei telegrame către Departamentul Administrativ de Stat care trebuia trimisă la Washington. Avea legătură cu repartizarea costurilor şi chestiuni bugetare. Departamentul din capitala SUA funcționa ca un manager, ca să-i spunem aşa, şi alte departamente guvernamentale şi agenții, inclusiv a mea, contribuiau anual la costul de funcționare al acestuia. Am refuzat să semnez acest raport.

„Dar Dick", a protestat Ron, „semnăm acest raport de ani de zile. Ce îi voi spune şefului meu?"

Raportul pe care am refuzat să-l semnez ne obliga să contribuim la fondul general pentru, printre alte lucruri, „echipamentul şi mobilierul de birou".

„Dă-mi voie să-ți explic, Ron. Prima oară am sosit aici la începutul anului 1969. Am lucrat aici patru ani şi cunoşteam toate birourile. Toate bunurile noastre sunt exact la fel. Şi aşa este în oricare alt loc. Nu există mobilier nou sau birouri ori maşini de scris. Nu avem absolut nimic nou. Tot ce se află în acest birou, ca şi în toate celelalte birouri ale noastre, este la fel ca în 1969. Aşa că la ce naiba să plătim pentru ceva pe care nu l-am primit?"

„Nu ştiu", mi-a răspuns Ron. „Nu o să le placă acest lucru. Aceasta este procedura standard."

„Asta-i chiar de tot. De data asta o să ieşim din tipare. Spune-i doar că nu vom plăti ce nu am primit", am declarat.

„Şi spune-le că voi scrie la Washington ca să lămurim problema. Nu au decât să dezlege confuzia produsă acolo. Nu semnez nimic până nu primesc ordin din țară.”

„Bine, bine, văd că eşti tare pe poziție”, a spus Ron. „Îi voi explica şefului meu de la administrație”.

Ştiam că-i complic viața bietului Ron, dar nu era un lucru corect ceea ce trebuia să semnez eu. Nu ştiu de cât timp se proceda aşa, dar eu vroiam să pun punct, sau cel puțin să-mi exprim dezacordul.

În cele din urmă, la Washington au avut loc discuții şi s-a ajuns la un fel de compromis. Contribuiam cu o sumă mai mică. Şi am primit şi nişte mobilier nou şi maşini de scris. Eram fericit să văd telegrama care circula între diferite birouri ale Diviziei Asia de Est care le anunța de bunurile primite ca rezultat al contribuției băneşti făcute.

În mai 1980, adjunctul directorului Departamentului Operațiuni, John McMahon, a vizitat Hong Kong-ul. L-am cunoscut la aeroport după ce a decolat şi l-am condus la hotel, un gest standard de politețe față de un ofițer superior aflat în vizită. Îmi amintesc cât de impresionat am fost de atitudinea lui familiară, dar în acelaşi timp profesională. Şi-a dus singur valiza. Nu era escortat de nimeni. În dimineața următoare a venit la birou şi i-am pus la dispoziție rapoarte vaste de informare cu privire la activitatea noastră. Era deja bine informat şi a pus o mulțime de întrebări. Dimineața a trecut repede, iar la amiază ne-am dus să luăm masa de prânz găzduit de nişte oficiali din oraş. Am discutat probleme legate de operațiunile globale orientate către China, despre relațiile Agenției cu Congresul SUA şi de nou createle comisii de supervizare. Cererile acestor comisii impuneau dezvăluirea unor secrete de care ne îndoiam că ar putea fi păstrate de Congres, dar semăna cu un tren pe care nimeni nu avea cum să-l oprească. Sfatul lui McMahon era că trebuie să învățăm să trăim cu această situație.

La ora 9 fix, a doua zi de dimineață, John şi cu mine am cerut un elicopter de la baza aeriană a Forțelor Aeriene Regale

din Kowloon ca să facem o plimbare deasupra coloniei. Elicopterul ne aştepta şi, în câteva minute, ne aflam în aer. Am remarcat imediat că aparatul nu avea uşi, ceea ce însemna că cel care nu era obişnuit cu astfel de plimbări se simțea un pic vulnerabil. Cu siguranță şi eu şi John ne simțeam astfel. Când ne ridicam în aer şi am făcut prima întoarcere m-am uitat afară, şi m-am întrebat instantaneu dacă era înțelept să călătorim fără uşi. Ni s-a spus că s-a procedat aşa pentru o vizibilitate mai bună. Mi-am strâns centura de siguranță care prindea şi umerii şi mai bine şi am observat că John făcea acelaşi lucru. Foarte repede, datorită obiectivelor pe care le priveam, lipsa uşilor a fost dată uitării.

Cea mai interesantă era zona frontierei, unde am văzut posturile de pază şi punctele militare chinezeşti. Se aflau acolo ca să-i țină pe oameni în China şi nu în afara ei, mi-am zis în gând. În majoritatea timpului zburam la altitudini foarte joase, aşa că aveam imagini excepționale a tot ce vedeam. La fel de interesant este şi docul unde acostează vasele container situat în vestul portului din Hong Kong pe partea insulei Kowloon. Era deja mare şi datorită unor construcții de extindere a acestuia şi se vedea clar că într-o zi va fi un doc enorm. De fapt, era atunci, şi încă mai este şi astăzi, unul dintre cele mai mari docuri din lume, unde acostează vasele container. John pleca în această după-amiază ca să-şi continue călătoria în Orientul Îndepărtat, dar am discutat câteva momente singuri, înainte de a pleca la aeroport.

„Cât timp vei mai sta aici?”, m-a întrebat.

„În acest moment, se pare că vom rămâne aici până în vara anului 1981”, i-am răspuns. „La această dată se vor împlini cinci ani de când ne aflăm peste ocean şi Judy este nerăbdătoare să ne întoarcem în State pentru o perioadă.”

„Ce vei face când te vei întoarce în State?”, m-a chestionat.

„Greu de spus. Bănuiesc că Divizia Asia de Est va dori să preiau o filială sau ceva în genul ăsta”, i-am răspuns.

„Răspunsul evaziv, tipic, al unui ofițer de operațiuni”, mi-a spus. „Ştii, mai sunt şi alte lucruri de făcut odată ajuns în State. Sau ai putea să faci bine o vreme să nu te mai ocupi de ceea ce ai făcut până acum şi să vezi şi ceva nou. Te-ai gândit vreodată la asta?”

Nu mă gândisem. „Nu chiar”, am spus eu. „La ce fel de lucruri te referi?”

„Păi, există statul major, mai sunt şi activitățile de la etajul al şaptelea din Agenție, iar în comunitatea Serviciilor Secrete un individ ca tine, cu experiență în operațiunile de peste ocean, ar fi un mare beneficiu. Ce ai zice de Relațiile cu Congresul?”

„Nu m-am gândit niciodată la activitățile din afara Departameritului Operațiuni”, am recunoscut.

„Ei bine, deschide ochii un pic şi gândeşte-te la asta.” M-am gândit. Şi mi-am dat seama că îmi fixasem mintea atât de adânc pe frecvența, ca să spun aşa, procesiunilor de operațiuni încât ignoram toate celelalte activități ale comunității serviciilor secrete. Am făcut ceva în acest sens când mi-am înaintat celor de la Cartierul General cererea de a fi retrimis în altă misiune. În final am cerut o slujbă în departamentul de relații cu Congresul, o decizie majoră a carierei mele, şi i-am mulțumit lui John, chiar dacă nu era prezent, că m-a scos din tiparul în care mă fixasem.

După plecarea lui Bob, mi s-a cerut să mai îmi prelungesc cu un an misiunea din Hong Kong. Nu prea aveam ce face, întrucât noul şef va avea nevoie de ceva timp ca să se acomodeze, iar tranziția impunea continuitate. Rareori am schimbat (sau schimbăm şi în prezent) şi şeful şi adjunctul aceleaşi baze, în acelaşi timp, iar de data asta nu făceam excepție de la regulă. Ținând cont şi de cei doi ani petrecuți în Malaiezia, plănuisem să ne întoarcem acasă în 1980. Dar au intervenit nevoile legate de serviciu. Eram pregătit să accept, iar Judy a fost şi ea de acord să mai rămânem un an. Viața noastră în Hong Kong era fericită şi ne gândeam că un an în plus ar fi trecut fără să simțim.

Noul şef şi soția lui au sosit în iulie 1980. John G. era şi el un american de origine irlandeză din Massachusetts, oarecum diferit de Bob. L-am întâlnit în treacăt odată, când treceam prin Bruxelles, în drum spre Congo, unde am avut o călătorie plină de ghinion.

Îndesat şi rumen la față, părea mereu nefericit. Zâmbea rareori şi îşi ținea opiniile pentru el. Era cu mult mai necomunicativ decât Bob şi era greu să vorbeşti cu el. Nu aş putea să garantez că aşa era, dar cred că exista o tensiune emoțională undeva care îi afecta relațiile personale. Era un bărbat inteligent şi avusese misiuni şi în Europa şi în Asia. Mi-am dat toată silința ca relația dintre noi să fie acceptabilă, dar nu am devenit prieteni, ceea ce era neobişnuit pentru mine, iar viața noastră socială se limita la petrecerile la care eram amândoi invitați. Nu pot spune că nu-l plăceam, dar era unul dintre puținii oameni cu care am lucrat de-a lungul carierei mele care îmi atingea o coardă sensibilă.

Ca să dau un exemplu, în toamna lui 1980, am fost promovat în rândul ofițerilor superiori din cadrul Serviciilor Secrete, cel mai înalt nivel din CIA. Aşa cum era normal, John a văzut primul telegrama (telegramele privind chestiunile legate de personal erau catalogate ca fiind trafic sensibil). M-a chemat în biroul lui. Secretara din anticameră, Peggy, o femeie minunată şi foarte experimentată care mi-a fost de mare ajutor cât timp am ținut locul şefului, văzuse telegrama şi ştia ce va urma. Nu a spus nimic ca să nu strice surpriza, dar i-am simțit agitația.

John, aproape reticent, mi-a înmânat telegrama şi mi-a spus: „Te-au ridicat la gradul de ofițer superior”. Nu s-a ridicat să-mi strângă mâna. „Poate este răsplata ta pentru că ai făcut pe locțiitorul şefului de aici. Mi se pare un pic cam devreme, dar mă bucur pentru tine.” Asta a fost tot. A început să citească şi alte telegrame.

Eram nebun de fericire. Am ieşit în fugă din biroul lui şi am îmbrățişat-o pe Peggy şi pe cealaltă secretară, Judy. A urmat o sărbătorire, în stilul lui John, adică serioasă.

Un alt ofițer, Graham F., a sosit să preia una din activitățile de şef ale filialei. A venit din Kabul, Afganistan, unde fusese şeful unui birou format dintr-un singur om. Ofițer al Diviziei Orientului Mijlociu, Graham vorbea rusă şi turcă şi îndeplinise misiuni de scurtă durată prin câteva posturi din Orientul Mijlociu. Am fost surprinşi că a fost repartizat la Hong Kong. Câtă experiență avea? Cum o să se descurce? Telegramele care au sosit înaintea lui ne informau că vorbea şi chineza şi că o învățase de unul singur în timp ce întreținea legătura cu un jurnalist de la Agenția de ştiri „China nouă". Ofițerii care îşi petrecuseră doi ani de zile, muncind să dobândească fluență în vorbirea limbii chineze erau sceptici.

Graham s-a folosit doar de cele două limbi pe care le ştia, şi-a făcut meseria exemplar şi a fost mutat ca să mă înlocuiască când am plecat din Hong Kong în vara anului 1981. A preluat un agent de valoare şi extrem de precaut care vorbea numai chineză şi în curând a spulberat toate dubiile privind abilitatea sa de a vorbi chineză. Avea şi un simț operațional profund. Simțea rapid deschiderile ivite pe măsură ce operațiunile erau derulate şi a orchestrat cu inteligență recrutarea câtorva agenți buni în timpul primul său an la baza din Hong Kong. Era un bărbat mic şi firav, dar inteligent şi admira unele acțiuni academice, dar era şi pragmatic şi realist. Nu trăia într-un turn de fildeş. Amestecul acesta al tuturor talentelor pe care le deținea l-au făcut un ofițer de operațiuni excepțional de calificat.

Dacă mă gândesc retrospectiv, îmi dau seama că ofițerii noştri de etnie chineză nu au primit niciodată creditul pe care l-ar fi meritat. Situația a fost la fel şi în timpul primului meu turneu la Hong Kong. Nu se pune problema că nu erau apreciați şi respectați – cu siguranță erau. În multe feluri ei reprezentau coloana vertebrală a cadrelor noastre operaționale şi reprezentau nişte posesiuni valoaroase pentru programele noastre. Vorbeau şi scriau fluent chineză şi se puteau mişca prin colonie liber şi fără să iasă în evidență,

ducând la bun sfârşit orice tip de operaţiune. Este valabil şi pentru cazurile când au servit şi la alte posturi din Asia.

Oricum mare parte a problemei legată de lipsa de credit acordată acestor ofiţeri venea din slaba lor pregătire în engleză, cea de-a doua sau chiar a treia lor limbă. Editarea rapoartelor operaţionale sau cu informaţii secrete presupunea scrierea acestora înainte de a fi trimise la Cartierul General. În rapoartele de merit întocmite ofiţerilor de etnie chineză deseori menţionam, candid, dar probabil incorect, acest neajuns. În mod neintenţionat incapacitatea de a scrie într-o engleză bună diminua tot restul contribuţiei lor. Era un curent de opinie al sistemului nostru care îi făcea mai puţin competitivi în ciuda succeselor şi potenţialului lor operaţional.

Până la urmă ne-am recunoscut acest neajuns şi am încercat să-l soluţionăm. Nu s-a rezolvat peste noapte, dar în cele din urmă s-au înregistrat câteva rezultate pozitive. Câţiva dintre ofiţerii noştri americani de origine chineză au devenit ofiţeri superiori. Unul dintre ei a ajuns adjunct al bazei din Hong Kong, iar altul s-a ridicat până la nivelul de şef al Operaţiunilor China.

Înainte de a părăsi Hong Kong-ul am lucrat ca să termin toate rapoartele de merit ale ofiţerilor noştri. În calitate de adjunct, trebuia să scriu mai mult de o duzină de rapoarte de merit şi era o activitate care îmi plăcea. Era esenţial ca treaba să fie făcută cu conştiinciozitate şi am scris fiecare raport cu mare grijă înainte de a le trimite lui John (o procedură standard), pentru a mai trece în revistă comentariile mele. Unul dintre rapoarte era al lui Mary, ofiţerul nostru şef de întocmire rapoarte. Din moment ce era un ofiţer extrem de bine pregătit şi competent, care ne servea admirabil, i-am dat calificative maxime la toate categoriile. Şi, întrucât şi misiunea ei la Hong Kong se va termina în curând, observaţiile mele narative au inclus şi o evaluare a misiunii ei pe care o cunoşteam foarte bine. Concluzia mea care răzbătea

pe tot parcursul raportului: contribuție solidă şi constantă la activitatea bazei. L-am trimis, sub formă de ciornă, lui John.

Am fost uimit peste măsură când l-am primit înapoi a doua zi de dimineață de la John, cu o notă ataşată pentru mine şi comentariile lui după ce l-a citit. John, care în acel moment avea opt luni de când se afla la bază, evaluase munca lui Mary ca fiind „acceptabilă", iar în unele cazuri nici măcar aşa. Ar trebui să îmi revizuiesc ciorna, spunea nota lui John. Nu ştiam ce să cred. M-am gândit timp de câteva minute. Apoi, fără intenția de a schimba nimic din ceea ce scrisesem, m-am dus la John. M-am gândit că în mod sigur nu prea era lămurit asupra vreunui caz, iar eu aş putea să înlătur confuzia creată, aşa încât să poată scrie nişte comentarii care să evalueze cu mai multă acuratețe munca lui Mary. Dar nu s-a întâmplat aşa. A criticat-o, spunând că „a apărut din senin". M-am certat cu el, dar în zadar. Niciodată nu mai fusesem implicat într-o astfel de dispută. Şi nici nu mi se va mai întâmpla niciodată în cariera mea.

Amândoi aveam de-a face cu Mary zilnic. Discutasem despre munca ei în mod repetat. Cei de la Cartierul General ne evaluaseră rapoartele de informații în mod regulat şi le-au dat în mod constant calificative mari.

„Mary face o treabă bună", i-am spus.

„Tu nu vezi lucrurile cum le văd eu", mi-a răspuns. Nu se mai pomenise ca un şef şi adjunctul său să aibă o părere de opinie atât de diferită, ca să nu mai vorbim că disputa se ținea pe marginea rezultatelor performante ale unui membru cheie al biroului.

În final nu am ajuns la nici o înțelegere. Raportul de merit al lui Mary a fost trimis la Washington conținând o discordanță seriosă şi evidentă între evaluările făcute de ofițerul care-i stabilea nota şi ofițerul care îşi întocmea comentariile pe baza acesteia. Desigur că Mary a fost şocată când şi-a citit comentariile legate de activitatea ei. A venit să mă vadă şi m-a întrebat, aşa cum era şi logic: de ce? I-am

povestit ce s-a întâmplat şi i-am mărturisit că pur şi simplu nu-i înțeleg reacția lui John.

„Ce ar trebui să fac?”, a întrebat ea.

„Nimic”, am sfătuit-o. „Sunt sigur că cei de la Washington se vor concentra asupra ceea ce am scris despre tine. Ei ştiu ce ai realizat tu şi nu vei avea de suferit din cauza concluziilor finale”.

Nu am primit nici o ştire de la Cartierul General despre raportul de merit şi discordanța dintre observații şi concluzii, fapt, de asemenea, neobişnuit. Mary a fost promovată anul următor. Asta mi-a confirmat faptul că cei de la Cariterul General nu au ținut cont de concluziile, de asemenea neobişnuite, ale lui John. Incidentul ne-a îndepărtat şi mai mult şi pe John şi pe mine.

„Ea crede că el o să ceară bani ca să cadă la o înțelegere?”, am întrebat.

„Nu am întrebat-o lucrul acesta încă”, mi-a răspuns Jan. Jan, unul dintre ofițerii noştri americani de origine chineză, coordona o femeie agent, amanta unui ofițer superior, care conducea la Hong Kong un birou al unei țări de mare interes pentru noi. Intra în contact direct cu membrii Partidului Comunist şi, dacă îl recrutam în cele din urmă, ar fi fost o sursă de informații secrete de cea mai bună calitate. Prin intermediul a câtorva agenți, am descoperit că avea o relație cu o femeie pe care ulterior am abordat-o. Ea a fost de acord să ne ajute.

Cu puțin trecut de 50 de ani, oficialul era căsătorit, dar soția lui nu se afla cu el aici. Amanta lui era o chinezoaică atrăgătoare, cam de vreo 35 de ani. Mai înainte lucrase într-un bar ca prostituată. Era o prostituată ieşită la pensie, dar pragmatică, care încă mai dorea să se ofere în schimbul unei compensații considerabile. Banii pe care noi îi ofeream pentru serviciile aduse în secret reprezentau dublul a ceea ce ea primea de la oficialul nostru pentru „serviciile închiriate”. Aspectul financiar o motiva, nu cel politic.

Ne aflam în biroul meu ca să punem la cale următorii paşi a ceea ce se vedea a fi o operațiune promițătoare. Cu mine se afla Jan, ofițerul care conducea cazul, şi Don, şeful lui de filială.

„Păi, ar trebui să o întrebăm acest lucru la următoarea întâlnire”, a intervenit Don. „Dacă va primi bani fără să facă nimic în schimbul afacerii pe care noi am pus-o la cale, vom şti că doar lăcomia îl mână de la spate. Şi ar fi şi un pas bun înainte.”

„Sunt de acord”, am spus dând din cap afirmativ. „Ea poate să-l influențeze să accepte şi existența capitalismului şi să coopereze cu noi? Ia în considerație ce spune ea, sau relația este doar de natură sexuală?”

„Încă o dată, nu sunt sigur”, mi-a răspuns Jan. „Ea pretinde că are influență asupra lui, dar nu există nici o cale prin care să confirmăm acest lucru.”

„Ăsta ar putea fi un test edificator”, şi-a exprimat părerea Don.

„Cu certitudine o voi presa asupra acestui lucru când ne vom întâlni săptămâna viitoare”, a spus Jan.

„Putem să instalăm un microfon în apartamentul ei?”, am întrebat. „Aşa vom avea confirmarea a ceea ce discută şi dacă ea îl influențează sau nu.”

„O să studiem varianta asta”, a răspuns Don. „Totuşi nu va fi uşor. Nu avem acces să intrăm în apartament fără ea. Verificăm apartamentele învecinate cu ale lui, poate au vreun perete comun.”

Dacă o să putem implanta un microfon, vom transcrie şi celelalte conversații ale lui cu alți vizitatori. Poate vom obține şi nişte informații secrete cu această ocazie.

„Ne vom ocupa de asta”, a continuat Don. „O să vă țin la curent.”

Eforturile noastre îndreptate către oficialul din Hong Kong au continuat şi când am plecat din oraş. Femeia era chiar pricepută şi de fapt îl manipula pe oficial să accepte prima noastră înțelegere, de fapt mituirea acestuia. Eram optimişti

privind şansele noastre. Ştiam exact că mita este un mod de viață al afacerilor şi politicii din Asia şi că asiaticii acceptau mită dacă ştiau că nu este „periculoasă”. Dacă va fi vreodată confruntat cu faptul că şi noi fusesem implicați, oficialul se va afla în fața unei situații mult mai dure. Una pe care trebuia să fim capabili să o exploatăm şi care era definită drept o „țintă a unei oportunități”.

La sfărşitul toamnei anului 1980, mi-am înaintat cererea de a fi trimis din nou într-o altă misiune. În cerere am subliniat ce mi-ar place să fac, dacă existau misiuni potrivite cu ceea ce-mi doream eu şi dacă Divizia Asia de Est îmi va permite să fac o rotație (un tur în afara teritoriului administrat de Divizia din care făceai parte). M-am gândit serios şi mult timp la sfatul lui John McMahon şi am ajuns la concluzia că, într-adevăr, ar fi înțelept să-mi lărgesc cunoştințele, şi cele legate de Agenție şi de comunitatea Serviciilor Secrete. Cu acest gând în minte, am cerut nişte slujbe care nici nu mi-ar fi trecut prin minte să le fac cu câțiva ani în urmă.

Faptul că fusesem ridicat la gradul de ofițer superior însemna că nu mă voi mai baza doar pe activitățile legate de Divizia căreia îi aparțineam, că eram un „bun al conducerii CIA”. Am fost încântat să aud, în primăvara anului 1981, la câteva luni înainte de a pleca din Hong Kong, că voi lucra la Biroul Relațiilor cu Congresul când mă voi reîntoarce la Cartierul General. Ar trebui să fie interesant, mi-am zis, şi le-am răspuns cu promptitudine, mulțumindu-le celor de la Cartierul General pentru decizia luată cu privire la cazul meu.

Roland Reagan fusese deja ales preşedinte şi numise un nou director CIA, William J. Casey, care să-l înlocuiască pe amiralul Turner. Casey va fi al nouălea director sub care voi servi şi nu aveam nimic de obiectat, îmi părea bine să-l văd pe Turner plecând. De fapt, prea puține lacrimi au fost vărsate după plecarea lui Turner. Casey, care avea experiență în Biroul de Servicii Strategice din timpul celui de-al Doilea

Război Mondial, a fost bine primit fiind văzut ca un susținător şi un activist în cadrul Agenției.

Unul dintre oamenii pe care Casey i-a adus cu el a fost Billie Doswell, un politician din Virginia, pe care Casey l-a numit la conducerea biroului nostru de Relații cu Congresul. Şi alții şi-au exprimat îngrijorarea că Doswell, fără experiență în chestiunile legate de Serviciile Secrete, va avea dificultăți în a reprezenta adecvat cele mai bune interese ale Agenției în fața preşedintelui statului. Asta va rămâne de văzut. Îl voi cunoaşte în septembrie şi voi judeca singur cât de bine se descurcă.

Pentru prima şi singura dată în cariera mea am făcut în aşa fel încât să am un interval de opt săptămâni libere între plecarea de la Hong Kong şi noua slujbă de la Cartierul General. Am plănuit o călătorie prin Europa ca să le arătăm fetelor (acum în vârstă de 8,10,12 şi 15 ani) monumentele istorice şi rădăcinile strămoşilor lor din Suedia şi Italia. Am comadant o camionetă Volkswagen, ca să o închiriem, pe care am luat-o din Frankfurt, Germania, prima noastră destinație din vestul Europei.

Prima oară am mers cu maşina prin nordul Germaniei (germana lui Suzy era bună şi ne-a fost de mare ajutor în hoteluri şi restaurante) şi prin trei țări ale Scandinaviei. În Suedia am vizitat bisericuța din Ljungby, situată în centrul țării, stră-străbunicii mei fiind îngropați în cimitirul de vis-á-vis. Când am semnat în cartea de onoare a vizitatorilor bisericii am descoperit, din pură întâmplare, că şi vărul tatălui meu, care trăia în California, vizitase aceiaşi biserică împreună cu familia lui, chiar cu două zile mai înainte.

Am făcut o călătorie grozavă de la Stockholm către Oslo şi înapoi, apoi ne-am îndreptat în jos spre coasta Norvegiei, unde ne-am oprit să vizităm un prieten care avea o casă frumoasă pe o insulă. De acolo am luat un feribot spre Jutland, în nordul Danemarcei, după care ne-am dus spre sud prin Germania cu destinația Elveția.

Când ne aflam la Hong Kong ne-am cumpărat un apartament în zona franceză a regiunii Vaud din Alpii Elvețieni. Am stat aici câteva zile, am făcut drumeții şi am jucat tenis – Judy şi Suzy s-au înfruntat în finala unui mic turneu local la care ne-am înscris. (Suzy a câştigat.) Părăsind Elveția ne-am îndreptat spre Italia, unde prima oară am fost să vizităm sătucul de lângă Turin, din Piedmont, unde au locuit odată bunicii lui Judy. Am mers spre sud, la Roma, ca să vizităm oraşul timp de câteva zile. După Roma au urmat Florența şi Veneția şi înapoi în Elveția, ca ulterior să ajungem din nou la Frankfurt, unde trebuia să înapoiem camioneta, dar am hotărât să o păstrăm şi să o ducem cu vaporul în State. În după-amiaza următoare ne-am îmbarcat la bordul avionului care ne ducea spre casă. Am petrecut şase săptămâni grozave. Fiecare zi a fost o adevărată aventură şi cred că nici unul dintre noi nu va uita vreodată această excursie. Trebuie să adaug că fetele au menționat că au văzut destule biserici şi catedrale cât să le ajungă pentru tot restul vieții lor. Exagerau.

13.
ÎMPOTRIVA TERORISMULUI
1981 – 85

La începutul lui septembrie 1981 m-am întâlnit pentru prima oară cu Billie Doswell, care ocupa postul de şef al biroului de Relații cu Congresul. Am schimbat câteva amabilități şi am început să discutăm chestiuni specifice.

„Eşti avocat?”, m-a întrebat sugerând faptul că nu îmi citise dosarul şi nu ştia nimic sau mai nimic despre mine. Mi-am zis că este un început prost.

„Nu, nu sunt”, i-am răspuns. „Sunt ofițer de operațiuni şi fac o rotație”.

„Dar dacă nu eşti un avocat, ce poți să faci în sectorul ăsta?” Întrebarea lui trăda o lipsă de înțelegere față de relația Agenției cu Congresul SUA. Era o lipsă în cunoştințele lui pe care puteam să o înțeleg, ținând cont de timpul scurt de când se afla în Agenție, dar oricum mi s-a aprins un beculeț roşu. Într-adevăr era nevoie de avocați care să rezolve problemele specifice precum verificarea legilor şi întocmirea proiectelor de lege propuse pentru a fi trimise la Congres. Dar întâlnirile noastre au ajuns mult mai departe de atât. Nu i-a explicat nimeni că era o sete a celor din executiv, mai ales a comisiilor de supraveghere, de a obține cunoştințe elementare despre derularea operațiunilor de peste ocean?

„Păi, directorul adjunct al Operațiunilor m-a repartizat aici ca să răspund la întrebările care se ridică în mod constant în comisiile de supraveghere despre ceea ce facem peste ocean”, a fost replica mea. „Am înțeles că Pete (un ofițer de la Departamentul Operațiuni care tocmai părăsise Cartierul General pentru o misiune peste ocean) tocmai asta a făcut cât timp s-a aflat aici, iar colegii îl adorau.”

Billie nu prea era sigur de ceea ce spuneam. „Cu siguranță putem să încercăm”, mi-a răspuns. „Te voi repartiza la secțiunea care se ocupă de relațiile cu Casa Albă”. Biroul Relațiilor cu Congresul era constituit dintr-un birou principal şi o filială care avea de-a face regulat cu o Comisie Specială din Senat pe probleme de informații secrete şi încă o filială care colabora cu Comisia Specială numită de Casa Albă, tot pe teme de informații secrete.

Primirea mea în Biroul de Relații cu Congresul nu a fost aşa cum m-am aşteptat. Premoniția lui John McMahon despre tururile de rotație mi-a trecut scurt prin minte (el era acum directorul adjunct al lui Casey), dar am trecut peste primirea proastă şi mi-am zis că o să mă descurc şi că va fi un tur interesant la capătul căruia îmi voi lărgi cunoştințele legate de Agenție.

Primul meu obiectiv a fost să particip la un seminar care se întindea pe durata a trei zile, şi care avea loc în centrul Washington-ului, despre modul cum Congresul se ocupa de stabilirea bugetului național – prost, era răspunsul evident. Ca să mă pregătesc, mi-am aruncat ochii pe nişte cărți, şi la birou şi acasă, care tratau modul cum funcționează Congresul. Am descoperit că trecuse mult timp de când participasem în liceu şi la colegiu la cursurile elementare despre modul de guvernare a țării. Dar mi-am amintit rapid totul şi seminarul în sine m-a ajutat să îmi creez o perspectivă.

Primele mele contacte cu Comisia Specială numită de Casa Albă au avut loc treptat şi eram bucuros pentru capacitatea receptivă pe care am manifestat-o. Îmi confirma ceea ce înțelesesem inițial despre îndatoririle față de Congres ale unui ofițer al Departamentului Operațiuni.

Pe de o parte, săptămânile care au urmat au fost pline de rezultate recompensatorii. Deveneam conştient că eram gazda (CIA) unor subiecte pe baza cărora întocmeam rapoarte pentru ambele comisii. Marea majoritate a rapoartelor erau întocmite de către ofițerii din Departamentul Informații Secrete şi priveau ceea ce noi numeam „informații finale", o analiză a tuturor surselor, scrisă şi prezentată, ca fiind produsul final al întregii comunități a Serviciilor Secrete. Comisiile specifice de la Casa Albă, nu numai comisia de supraveghere, puteau (şi chiar) cereau aceste rapoarte, iar Biroului Relațiilor cu Congresul îi revenea responsabilitatea de a face demersurile necesare ca să prezinte raportul în Congres.

Subiectele multor rapoarte erau complet noi pentru mine şi eram fascinat de gama vastă a acestor subiecte, în special a celor pe teme ştiințifice sau tehnice, menționate în raport. De exemplu, rapoartele pentru Departamentul Informații Secrete sau Departamentul Ştiință şi Tehnologie abordau teme precum cercetarea focoaselor nucleare, programele de dezvoltare a sateliților, telecomunicații sau impactul economic

al unei secete. Esența fiecărui raport va fi adaptată (uneori la o țară străină specifică) pentru a furniza un cadru al problemelor politice.

Aşa cum am prevăzut încă din prima zi, am primit o mulțime de întrebări de la diferiți membri ai personalului biroului. Cum plăteşti agenții? Ce sarcini dai agenților din sectorul mijloacelor de comunicare în masă? Ce le povesteşti legăturilor? De ce nu le precizezi nimic? Cum îți desfăşori activitatea în interiorul SUA? De ce ai nevoie de atât de multe locuri de întâlnire? Cel mai interesant şi surprinzător pentru mine, în şedințele informative cu diverşi membri din personalul Comisiei Speciale numită de Casa Albă, a fost să descopăr ignoranța pe care o manifestau. Din nefericire, ignoranța se menținea, existând tendința ca de fapt Departamentul Operațiuni să fie acuzat sau învinuit de această stare de indiferență. În acele săptămâni am reuşit să descurc multe probleme prin simplul fapt că am putut să furnizez răspunsuri oneste, inocente şi inspirate.

Cu toate acestea mă simțeam frustrat pentru că de fapt puteam să fac mai multe dacă biroul m-ar fi folosit în activități mai eficiente. Fiind doar un membru al filialei, şi nu şeful acesteia, primisem sarcini în acelaşi mod ca şi personalul începător. Îmi petreceam multe ore făcând lucruri pe care orice angajat mai mic în grad le-ar fi putut face: făceam aranjamentele necesare pentru a prezenta un raport anume, însoțeam până la Congres personalul care susținea raportul şi stăteam cu ei ca să ascult prezentarea lor. În acest fel îmi iroseam timpul în loc să mă ocup de miile de probleme pe care numai eu puteam să le rezolv, fiind singurul bine pregătit în acest sens. Răspunsul era, desigur, Billie Doswell. Beculețul roşu pe care l-am văzut aprins la prima noastră întâlnire se întorsese ca să mă bântuie. Billie, care nu avea deloc experiență legată de chestiunile comunității Serviciilor Secrete, ca să nu mai vorbim de spionajul internațional, pur şi simplu nu ştia ce să facă. Îşi conducea biroul ca şi cum opera în Richmond, Virginia, unde căpătase ceva experiență

în relațiile cu filiala executivă şi legislativă. Lucrurile pur şi simplu nu funcționau aşa cum ar fi trebuit.

Mi-am exprimat îngrijorarea, mai întâi față de Billie (mi-a spus că o să vadă ce poate să facă), şi apoi față de ceilalți membri de la al şaptelea etaj al Agenției. Ne aflam la mijlocul lui decembrie, dar această dilemă era din ce în ce mai cunoscută de toată lumea. Nimeni nu ştia cum să acționeze pentru a clarifica situația.

În cele din urmă am fost chemat în biroul directorului adjunct al Departamentului Operațiuni.

„Ei bine, nu am remarcat că Congresul ar fi mai prietenos din septembrie încoace, nu-i aşa, Bob?" John Stein, adjunctul, a glumit când am intrat în biroul lui.

„Aşa este, aceleaşi probleme şi aceeaşi rigiditate", a replicat Bob M. Bob fusese directorul adjunct al biroului din Hong Kong în timpul celei mai mari părți a primului meu tur acolo şi îl consideram un prieten bun. În prezent ocupa postul de şef al Diviziei Afacerilor Internaționale, o divizie mare care răspundea de operațiunile globale ce cuprindeau acțiunile sub acoperire, operațiunile paramilitare şi acțiunile îndreptate contra terorismului. Era o treabă grea, susceptibilă de a face față presei ostile sau reacțiilor politice față de operațiunile pe care eram însărcinați să le derulăm. Fiind un activist în domeniul informațiilor secrete, cu o mulțime de idei, Bob era potrivit pentru această funcție, iar la Cartierul General circula ştirea că făcea o treabă grozavă. Avea de-a face frecvent cu William Casey şi cu comisiile de supraveghere. Era fericit să mă tachineze şi el un pic.

„Haide, au trecut doar patru luni. Roma nu a fost construită într-o zi."

„Aşa este, Dick", a spus John, „dar nu mai avem zile. De fapt s-au scurs toate zilele".

Am aruncat o privire către Bob. „Ce vrea să însemne asta?"

„Dă-mi voie să-ți explic", a continuat John pe un ton mai serios. „Urmărim situația din Biroul Relațiilor cu Congresul şi nu-mi place deloc ce se petrece acolo. Nu ne putem permite

ca să avem unul dintre ofițerii noştri superiori, cu o experiență solidă în sfera operațională, să lucreze acolo în calitate de funcționar."

„Este dureros", am exclamat. „M-am plâns şi am încercat să schimb situația, dar nu am avut noroc."

„În mod clar problema este Billie Doswell", a confirmat el. „Şi putem face prea puțin în acest sens. Imediat ce Casey îşi va da seama că vechiul lui prieten ocupă un post nepotrivit, Billie va pleca de aici. Dar nu vom aştepta până îl va da afară."

„Ce vom face?", am întrebat.

„Le-am spus că te vom trimite înapoi la Departamentul Operațiuni. Avem o slujbă importantă acolo care te aşteaptă să o preiei."

„Nu se vor enerva?", am întrebat.

„Nu, pentru că toți, cu excepția lui Casey, ştiu că Billie se află pe dinafara subiectului; este depăşit de evenimente." Mi-am dat seama că decizia fusese luată. Nimeni nu mă invitase să fac comentarii.

„Nu prea a fost o rotație", am glumit eu. „John McMahon va fi vinovatul. El a fost cel care mi-a spus să subscriu pentru o rotație".

„McMahon cunoaşte povestea", m-a informat John.

„Deci care este treaba cea importantă?", am întrebat. Eram doar pe jumătate serios, întrucât mă gândeam că o folosise ca pe o scuză ca să mă scoată din postul pe care-l ocupam acum şi care nu mi se potrivea deloc.

Acesta a fost semnalul pentru Bob ca să intervină în conversație. Nu spusese nimic legat de asta până acum şi a trecut direct la subiect. „Vreau să preiei Grupul Antiterorism din Divizia mea", mi-a spus. „Ştiam că la asta se va ajunge şi de asta am venit aici mai întâi. Am nevoie stringentă de un ofițer de operațiuni bun ca să preia o slujbă dură. Te cunosc, apropo, felicitări pentru promovare, şi i-am cerut lui John să mă lase pe mine să îți propun acest lucru."

După cum a fost întotdeauna cazul de-a lungul carierei mele, nu m-am gândit niciodată să refuz. Dacă Bob mi-a cerut în mod special să ocup această poziție, şi mai era şi directorul adjunct al Operațiunilor, nu intenționam să fiu modest. Dar cel puțin puteam să fiu sincer. Nu aveam idee ce era sau ce făcea Grupul Antiterorism. „Este singura componentă din Agenție care urmăreşte şi acționează contra terorismului mondial", mi-a explicat Bob. „Nu este un grup mare acum, dar asta vreau să faci tu, să-l extinzi. Terorismul este o problemă serioasă şi va face mai mult rău decât bine, dacă asta se va întâmpla vreodată. Congresul ne întreabă ce măsuri luăm în direcția asta. Până acum, *tu* reprezinți ceea ce noi vom face contra terorismului", a concluzionat el.

„Dar nu ştiu nimic despre terorism cu excepția a ceea ce am citit în ziare", am răspuns.

„Am încredere că vei învăța repede", a spus Bob, zâmbind. „Asta fac ofițerii de operațiuni".

„Cu cât mai repede, cu atât mai bine", a spus John, indicând că întâlnirea s-a terminat.

M-am întors la Biroul de Relații cu Congresul ca să-mi anunț plecarea. Nu-i păsa nimănui. Toți aveau propriile lor probleme. M-am gândit că schimbarea va fi rapidă şi nedureroasă, dar nu aşa au stat lucrurile. Va interveni o altă problemă care îmi va amâna plecarea.

S-au făcut planuri ca şeful biroului de personal, care stabilea bugetul Comisiei Speciale numită de Casa Albă, să plece într-un turneu prin Africa de Nord şi Europa la începutul lunii ianuarie 1982, înainte ca Congresul SUA să fie ales pentru un nou mandat. Va inspecta şi va vizita câteva din bazele noastre ca şi bazele militare din Europa pe durata unui turneu de două săptămâni. A cerut ca eu să-l însoțesc în calitate de persoana care face intrarea la stațiile noastre. Datorită schimbării survenite în statutul meu, nu am văzut nici un motiv pentru care aş merge cu el. Era destul timp ca altcineva din Biroul de Relații cu Congresul să acceadă la

poziția pe care o ocupasem eu şi să mă înlocuiască. Am cerut ca altcineva să fie numit în locul meu.

Nu le-a venit uşor şi cu precauție l-au întrebat pe şeful de buget ca să numească pe altcineva. Acesta a respins ideea imediat. Era un colonel de armată în rezervă, aşezat, blând şi plăcut şi foarte încrezător. Opțiunea eram eu şi încă altcineva din biroul nostru, care niciodată nu mai fusese peste ocean. El m-a ales pe mine, deocamdată. Nimeni nu a avut nimic de obiectat.

La sfârşitul lui 1981, doar la câțiva ani după ce comisiile de supraveghere au fost înființate, se păstrase o teamă latentă față de ele – şi asta se aplica şi față de funcționari, ca şi de membrii Senatului şi Congresului. Asta era valabil în special pentru acele persoane cheie pentru noi. Iar cel care ne stabilea bugetul şi putea să adauge sau să şteargă milioane de dolari din el doar cu o semnătură era o astfel de persoană cheie. Chiar şi John, directorul adjunct al Departamentului Operațiuni, a fost de acord ca să îmi desfăşor activitatea după cum s-a stabilit. Aşa că am plecat în turneu.

Prima oară am zburat la Madrid. (Clasa întâi, desigur, de serviciile căreia beneficiază cei care stau în slujba poporului care i-a ales.) Peste noapte am fost preluați de armată şi duşi în Africa de Nord. Ar trebui să explic ce vreau să spun cu „am fost preluați”. Un avion cu reacție al Congresului, cu un echipaj format din patru persoane, ne-a fost pus la dispoziție ca să ne poarte către toate destinațiile. Sarcina lor era să aibă grijă de noi cât timp ne aflam în Europa. Avionul, micuț şi silențios, prevăzut cu toate facilitățile la bord, era perfect pentru scurtele opriri pe care le făceam. Echipajul era tot timpul atent la nevoile noastre, inclusiv să ne treacă bagajele prin toate formalitățile necesare. Îmi făceam geamantanul înainte de a pleca către altă destinație şi îl lăsam în camera de la hotel. Îl găseam din nou în următoarea cameră de hotel, la bazele militare sau la cazărmile pe care le vizitam. Orarul

nostru era de fapt orarul stabilit de ei. Concluzia: eram alarmant de răsfățați.

Pentagonul se afla la kilometri depărtare diferență față de Departamentul Operațiuni, în sensul că noi nu ştiam cum să ne băgăm pe sub pielea celor din Congres. Fără nici un efort sau cheltuială din partea noastră, nu ne aflam într-o poziție prea grozavă din care să-i facem fericiți pe cei din Congres. Şeful de buget era, desigur, încântat de tratamentul preferențial pe care-l primea. Interesant, mi-am zis, din moment ce noi eram concentrați pe modalitățile prin care să nu *nemulțumim* Congresul, Pentagonul nu precupețea nici un efort ca să fie cu un pas înainte, făcând tot posibilul şi să *mulțumească* Congresul SUA. Aveam ceva de învățat de la ei.

Prima vizită a fost în nordul Africii unde am văzut câteva oraşe. În fiecare loc, şeful bazei ne punea la dispoziție un raport complet care întotdeauna primea aceleaşi întrebări din partea şefului de buget. Întrebările lui erau bine ancorate în domeniu şi, din moment ce aveam idee din ce sector provenea cel pe care-l însoțeam, a trebuit întotdeauna să mă implic. Mi-am dat seama imediat că dacă acest individ intenționează să iasă pe teren ca să facă acest gen de vizită (de fapt, motivul vizitei nu îmi era deloc clar), atunci cineva ca mine (un ofițer al Departamentului Operațiuni cu experiență în domeniul operațional) trebuia să-l însoțească. Dacă nu aş fi fost acolo cu el nu ar fi înțeles niciodată cum lucrează Departamentul meu.

Apoi am vizitat nişte baze militare din Germania şi Italia, unde am intrat în contact cu prima mea porție de rapoarte militare. Erau mult mai formale decât rapoartele CIA şi erau întocmite de ofițeri a căror singură misiune era să prezinte aceste rapoarte şi să viziteze demnitarii. Lecturile, microfoanele, diapozitivele şi proiectoarele produceau un aflux de informații care îl obligau pe ascultător ca să bea apă dintr-un furtun de pompieri. Formatul prezentării părea să fie acelaşi tot timpul. Mai întâi te informau cu privire la conținutul expunerii. Apoi avea loc expunerea propriu-zisă.

Apoi făceau un rezumat la ceea ce deja îți spuseseră. Erau prea multe informații pe care să le absorbi şi bănuiam că procedau aşa intenționat; când terminau, erai atât de copleşit de mulțimea de informații că nu mai puteai să formulezi nici o întrebare.

Dar nu întotdeauna se întâmpla aşa. La o unitate, un batalion militar al Serviciilor Secrete a fost chestionat cu privire la eforturile acestuia de a trece frontiera în Europa de Est, într-o zonă închisă. Fără absolut nici o intenție, vreau să menționez că raportul nu era deloc impresionant, dar nu am spus nimic, doar am pus întrebări. Către finalul discuției, care era mult mai neoficială în acest caz, şeful de buget m-a întrebat ce cred despre un anumit grup de operațiuni. Acestea se derulau în scopul de a furniza „un avertisment timpuriu" al oricărui tip de atac provenind de la blocul sovietic.

„Am înțeles eu bine că legătura ta de comunicare cu aceşti agenți se face prin intermediul unor vederi şi scrisori codificate?", am întrebat pe cel care susținea raportul.

„Poate că despic firul în patru", am spus, „dar aceste operațiuni ar trebui să fie unele care să furnizeze „indicații" timpurii despre un atac, ca de exemplu crearea stocurilor de muniții şi combustibil. Avertismentul cu privire la un atac efectiv probabil este un alt lucru. Dacă vă atacă, iar agentul vostru ne trimite o vedere avertizându-ne, ne vom pune întrebarea cine a ajuns primul aici, tancurile ruseşti sau vederea."

„Îți înțeleg îngrijorarea", mi-a răspuns interlocutorul meu. Nu sunt sigur că a înțeles, dar nu vroiam să insist mai mult de atât.

„Poate ar trebui să încerci să aduci nişte radiouri aici", i-am sugerat.

Una dintre marile baze aeriene din Germania la care ne-am oprit avea printre membrii personalului un căpitan tânăr de aviație numit Holm, Greg, fratele meu cel mai mic, care fusese repartizat aici în 1980. Comandantul general al bazei, cu câțiva dintre adjuncții lui, a fost gazda unui dejun

minunat în splendidul club al ofițerilor (am ajuns la concluzia că toate cluburile ofițerilor de aviație sunt splendide) după ce am participat la rapoartele din cursul dimineții. Când şeful de buget a menționat că fratele meu era repartizat la bază, generalul a trimis imediat după el.

Plănuisem să-l surprindem pe Greg şi pe logodnica lui Becky, o soră medicală din cadrul armatei care şi ea era căpitan, pentru că nu fusesem sigur până în ultimul moment că voi veni în această excursie. Era cu adevărat surprins. Zece minute mai târziu, în timp ce terminam cafeaua şi coniacul, Greg a fost escortat ca „să îl vadă pe comandant" şi când m-a zărit, i-a căzut fața.

Când m-am întors la comandamentul bazei din Hong Kong în septembrie 1981, am remarcat că noul nostru director Casey îşi făcuse deja simțită prezența şi personalitatea. Şi ceea ce făcea el era bine privit în Agenție, inclusiv în Serviciile Secrete.

În câteva ocazii, în timp ce mă aflam la Biroul de Relații cu Congresul, l-am asistat pe Casey când a întocmit un raport pentru Comisia Specială numită de Casa Albă. Au fost nişte şedințe dificile, în parte, pentru că Casey mormăia când vorbea şi era dificil să-l înțeleg şi parțial, pentru că Comisia Specială numită de Casa Albă a simțit (cu acuratețe) că Casey a arborat o anume „atitudine" față de Congres. Impresia pe care o dădea arăta cam aşa: nu vă povestesc mai mult decât ceea ce trebuie să raportez strict. Era dur, focalizat şi determinat să reconstruiască Agenția – în special Serviciile Secrete.

Audierile comisiilor „Church" şi „Pike" de la mijlocul anilor '70, care au stat la baza inițierii comisiilor de supraveghere cărora Casey trebuia să le raporteze, au dus, în mintea lui cred, la o perioadă neagră pentru CIA. După afacerea Watergate, în care Agenția a fost implicată fals, mulțumită încercărilor lui Nixon de a ne folosi ca să se apere şi în ciuda eforturilor lui Helms de a ne ține departe de scandal, faptele

dramatizate (mai ales) de comisia „Church” au pângărit reputația Agenției şi i-au slăbit abilitatea de a servi națiunea. Anii care au urmat sub conducerea lui Carter şi Turner, când cei doi nu au făcut nimic sau prea puțin ca să clarifice situația să reinstaureze imaginea „noi putem face”, de care ne bucuram odată.

Preşedintele Reagan a decis să înfrunte „imperiul diavolesc”, cum descria el Uniunea Sovietică, şi să-şi pună planurile în aplicare, angajând în acțiune fiecare unealtă pe care o avea la dispoziție, inclusiv Agenția. Ca să facă asta, Agenția trebuia să fie din nou întărită şi Casey era determinat să acționeze în această direcție. Inițiase programe prin care să o reconstruiască la toate nivelele. Colegii mei din Departamentul Operațiuni şi eu eram cu toții complet de acord cu el.

În ziua de luni dimineață, după ce m-am întors din excursia mea din Europa cu şeful de buget, m-am dus să vizitez birourile care atunci erau cunoscute sub numele de „Grupul Terorist”. Chiar şi pe uşă era o etichetă inscripționată cu acest nume. Nu ştiu de cât timp se afla acolo, pe uşă. Cu siguranță nimeni nu avea intenția să facă vreun rău, dar imediat am avut probleme cu asta. Era un gest lipsit de sensibilitate față de climatul politic actual şi subiectul unei neînțelegeri considerabile. Mai mult, nu vreau să merg acasă şi să-i spun lui Judy că acum conduc Grupul Terorist al CIA. Eram împotriva terorismului şi mi-am notat în gând că trebuie să redenumesc acest grup. L-am redenumit Grupul Antiterorism. Bob a fost de acord şi acesta a fost primul meu gest oficial în calitate de şef al grupului.

Ca să îmi stabilesc scena de acțiune pentru misiunea mea şi decizia directorului adjunct al Departamentului Operațiuni de a ne întări capacitatea de a lupta contra terorismului mondial, trebuie să ne amintim că la începutul anilor ’80 un val de incidente teroriste au sporit îngrijorarea la Washington şi în Europa. Un general al armatei SUA numit Dozier a fost răpit de la reşedința lui de lângă o bază NATO din nordul

Italiei de către Brigada Roşie, o grupare marxistă care se folosea de violență, inclusiv de asasinarea persoanelor, ca să-şi ducă la bun sfârşit obiectivele. Răpirea a survenit la mijlocul lunii decembrie, chiar înainte de a fi rechemat de Biroul de Relații cu Congresul. În plus, Libia condusă de Gadhafi a sponsorizat câteva atentate teroriste îndreptate împotriva Americii şi a amenințat că îl va ucide pe preşedintele Reagan.

Şi mai rău, evenimentele din Iran din 1979 (ocuparea ambasadei SUA din Teheran) au scos la lumină un nou fenomen – sponsorizarea terorismului de către un stat anume – pe fundalul unei situații deja periculoase. Pe măsură ce incidența atacurilor teroriste a crescut, Washington-ul a reacționat, iar reacția birocraților a fost una tipic americană: de a alimenta şi mai mult problema. Funcționase şi înainte (exceptând Vietnamul), aşa că de ce nu am încerca din nou? Printre filialele executive, agențiile şi departamentele statului fie s-a înființat, fie s-a mărit biroul de luptă contra terorismului. Nici noi nu făceam excepție de la această regulă, numai că noi urmărisem mai demult acest subiect („Grupul Terorist" fusese înființat la mijlocul anilor '70) şi deja derulam operațiuni îndreptate împotriva unor organizații teroriste. Dar vom face şi mai multe şi asta în curând.

După 20 de ani de muncă, aceasta era prima mea slujbă adevărată de manager la Cartierul General. Mă ocupam de un grup, deşi era unul mic în acest moment şi eram omul de bază al direcțiunii care se ocupa de problema serioasă şi sensibilă a terorismului mondial în creştere. Eram dornic să-mi înfig dinții în operațiunile de zi cu zi derulate de către grupul format din 17 persoane, dintre care numai câțiva erau ofițeri de operațiuni cu experiență peste ocean. (Acest lucru m-a îngrijorat puțin pentru că eu, ca un naiv, speram că ne vom angaja activ în sprijinirea sau conducerea operațiunilor desfăşurate de agenți a căror țintă o reprezentau grupările teroriste specifice. De fapt nu va fi atât de simplu.) Ceilalți membri erau analişti de informații secrete, iar cea mai mare

parte a acestora avea experiență doar la Cartierul General. Eram cu adevărat o amestecătură, dar toți erau dornici să-şi facă treaba. Primisem sprijin total în ceea ce priveşte acțiunile mele, dar trebuia să fac un bilanț înainte de a trece la schimbări majore.

M-am documentat despre terorism, citind tot ce mi-a picat în mână şi ascultând rapoartele întocmite de membrii grupului sau de către analiştii de specialitate care lucrau în Departamentul Informații Secrete. O parte din rapoarte erau extrem de bune şi îmi vor trece prin mână mult mai multe, pe măsură ce grupul a sporit ca număr de membri.

Unul dintre ofițerii de operațiuni din grup, Chris F., era dintre plutonierii noştri de la cursul paramilitar pe care l-am frecventat în primăvara anului 1962. Când am plecat în Laos, el (în calitate de membru al Diviziei Americii Latine) a plecat în Florida ca să antreneze cubanezii implicați în operațiunile de infiltrare pe apă. A activat în grupul de luptă împotriva terorismului câțiva ani de zile şi avea cunoştințe despre toți teroriştii renumiți care ne făceau probleme. Chris era de fapt expertul rezident al grupului.

Grupurile de interes pentru noi includeau pe cele din Orientul Mijlociu, palestiniene şi ale altor grupări arabe, ca şi cele din America Latină, Europa şi Asia. Antrenam câțiva agenți de operațiuni şi alte legături, dar cea mai mare parte a programului era muribundă. Nu era surprinzător întrucât aveam multe alte lucruri de făcut şi, până atunci, terorismul nu fusese considerat o problemă arzătoare.

Dar era acum, şi noi, alături de numeroase alte departamente şi agenții ale statului (FBI, Departamentul de Stat, toate filialele Serviciilor Secrete Militare, Departamentul Energiei şi Serviciile Secrete), am fost puşi în mişcare de către evenimentele recente. Se construia o forță națională mai mare şi mai puternică, care să lupte împotriva terorismului.

(În lumea de azi se schimbaseră nişte lucruri, iar altele nu. Câteva grupări au fost anihilate, în Europa, Asia şi America Latină, iar problemele pentru care ele luptau au fost

rezolvate. În Orientul Mijlociu au avut loc puține schimbări. Problema fierberilor teroriste era permanent prezentă. Ceea ce ni s-a întâmplat la 11 septembrie atestă animozitatea internațională continuă căreia trebuie să-i facem față. Numele grupărilor teroriste s-au schimbat, dar membrii lor sunt tot musulmani furioşi, plini de ură şi nesatisfăcuți.)

Ca un semn al prezicerii lui Bob, cum că problema teroristă se va agrava, ataşatul militar al SUA la Paris, locotenent-colonelul Ray, a fost asasinat în ianuarie 1982. În sensul literar al cuvântului am intrat pe uşa din față a Grupului Antiterorism. O grupare arabă, Facțiunea Armată Revoluționară din Liban, a revendicat uciderea acestuia. Colaboram cu serviciul intern francez, DST, în efortul de a aduna detalii despre incident. De asemenea, în ianuarie 1982, forțele italiene antiteroriste l-au eliberat pe generalul Dozier teafăr şi nevătămat dintr-o „celulă" a Brigăzii Roşii, situată într-un loc de întâlnire a acesteia din nordul Italiei.

În decursul anului 1981, pe lângă răpirea lui Dozier, au mai avut loc incidente în Germania, America Latină şi peste tot în lume, iar pe 6 octombrie, preşedintele Egiptului, Sadat, a fost asasinat de o grupare de fanatici musulmani. După uciderea locotenent-colonelului Ray, 1982 a fost văzut ca fiind un an plin de atentate teroriste. În anul 1982 s-au înregistrat 794 atentate, pe locul doi după cele 838 atentate din 1978, dar dintre atentatele din acest an cele îndreptate contra intereselor SUA au fost mai puține ca număr.

Atacurile mortale ale Facțiunii din Liban îndreptate contra diplomaților israelieni, unul la Paris (în luna aprilie) şi celălalt la Londra (în luna iunie), au avut ca rezultat incursiunea armatei Israelului în Liban, în luna iunie. În ciuda întrebărilor legate de rolul pe care l-au jucat palestinienii, Israelul a decis să acționeze şi forțele lor s-au deplasat până la Beirut, în cele din urmă, obligând forțele palestinine care se aflau în țară să se retragă în Tunisia. Privind retrospectiv, asasinatele au fost similare actului de a flutura un steag roşu în fața unui taur.

„Directorul Agenției vrea să mergi în Arabia Saudită ca să-i faci instructaj prințului Turki”, a spus Allen W., şeful filialei de la Londra. Citea o telegramă care sosise în dimineața acelei zile. Era luna iunie 1982 şi, după mai puțin de şase luni de şefie la conducerea Grupului Antiterorism, mă aflam la Londra, ultima mea oprire din prima mea serie de vizite de instruire a oficialităților locale pe teme de antiterorism. Vizitasem deja Franța, Germania şi Belgia. A fost o călătorie plină de succes pe parcursul căreia le-am explicat interesul nostru ridicat în combaterea terorismului mondial. Îmi confirmaseră că vor coopera cu noi din ce în ce mai mult. Europenii subliniaseră faptul că erau mulțumiți să ne vadă implicați mult mai activ. Aceasta era fără discuții o nouă atitudine. Cooperarea a durat o lungă perioadă de timp. Încercam să reînnoiesc prioritățile şi să-i fac conştienți de asta.

„Ce naiba o să le spun eu saudiților şi ei deja să nu ştie?”, am întrebat.

„Asta este treaba ta, Dick. După cum spune telegrama tu eşti expertul nostru în antiterorism şi de asta directorul vrea să te trimită să te întâlneşti cu cei din Arabia Saudită”, mi-a răspuns zâmbind. Allen ştia că va fi o ştire total neaşteptată pentru mine şi că era şi o misiune dură. Mai ştia, aşa cum ştiam şi eu, că nu aveam ce face. Fusesem instruit de director să merg la Jeddah cât mai curând posibil. Era (este) neobişnuit ca directorul să instruiască un însărcinat al unei misiuni, aşa cum eram eu. Presupun că Bob a încercat să discute cu el, dar degeaba.

„Aş putea vedea şi eu telegrama?”, l-am întrebat.

Allen mi-a înmânat telegrama. „Vom face rezervări la avion şi îți vom lua biletul de avion. Vrei să zbori direct înapoi acasă de la Jeddah? Vei avea nevoie şi de nişte bani. Voi semna ca să primeşti un avans.”

Am citit telegrama cu atenție. Cei de la Cartierul General îşi dăduseră silința să-mi pună la dispoziție câteva date elementare despre călătorie. Se pare că directorul tocmai se

întâlnise cu cei din Arabia Saudită (nu se specifica cu cine anume) şi au discutat despre terorism, în special terorismul arab. Directorul le-a spus interlocutorilor lui că avea nevoie de cooperări la nivel mai înalt. Au fost de acord şi probabil că ar trebui să începem cu un schimb de informații. Directorul a promis să-şi trimită omul care se ocupa de mişcarea antiterorism chiar a doua zi după vizita lui. Asta era situația şi astea erau ordinele pe care le primisem. Cei de la Cartierul General ştiau că va fi o misiune dificilă şi ca să mă ajute, mă informau ce ar fi trebuit să ştiu şi îmi sugerau nişte studii pe care aş putea să le parcurg rapid ca să mai adun nişte date. Am muncit din greu ca să percep aşa cum se cuvine informațiile considerabile pe care le aveam despre grupările teroriste arabe (reprezentau cea mai mare amenințare în acel moment) şi eram încrezător că le memorasem bine. Iar rapoartele analiştilor mi-au fost de mare ajutor. De asemenea, terorismul arab era un subiect asupra căruia reveneam frecvent în timpul ultimelor mele contacte. Aşa că eram cât de pregătit se putea la acest stadiu în rolul meu de expert în antiterorism.

Am zburat a doua zi direct la Jeddah şi era aproape să se soldeze cu un dezastru. Sau cel puțin aşa părea atunci. Mi-am obținut viza pentru Arabia Saudită şi mi-au pus ştampilă în paşaportul diplomatic pe care-l aveam cu mine. Dorind să mă ajute pe cât de mult posibil, şeful şi-a însărcinat şoferul ca să mă ia şi să mă conducă la aeroportul Heathrow. A fost un gest amabil din partea lui, mai ales că eram un pic stresat, bănuiesc că din cauza naturii misiunii pe care o aveam de îndeplinit. O sunasem pe Judy în noaptea trecută ca să-i spun că voi mai întârzia puțin până voi ajunge acasă. Nu puteam să-i povestesc mai multe la telefon. „Îți voi explica când ne vom întâlni”. Nu era prea încântată.

Când am ajuns la aeroport mai aveam suficient timp până la sosirea avionului, întrucât ajunsesem devreme. Vroiam să mă asigur că totul este în regulă. Am coborât din maşină, iar şoferul mi-a scos bagajele din portbagaj. I-am mulțumit, mi-

am ridicat bagajele şi m-am îndreptat spre biroul unde se verificau formalitățile de călătorie. Şi mi-am dat seama că geanta mea de umăr, cea pe care o luam cu mine în avion şi în care se aflau paşaportul şi biletele de avion se afla pe locul din spate al maşinii. Chiar puteam să o văd zăcând pe scaunul din spate. Rahat! Mi-am zis. Nu pot să renunț la geantă, dar cu siguranță voi pierde această cursă. M-am îndreptat spre un telefon să sun la biroul lui Allen şi să-i explic ce mi s-a întâmplat.

În acel moment şoferul a apărut în fața mea, cu geanta de umăr în mână. „M-am gândit că probabil veți avea nevoie şi de asta", mi s-a adresat cu un zâmbet larg pe față. Ce noroc! Aş fi putut chiar să-l îmbrățişez de bucurie. Poate chiar l-am îmbrățişat, nu-mi mai amintesc exact. O zărise în spatele maşinii, a parcat maşina şi s-a dat jos să mă caute. Se poate spune că pentru mine era omul zilei.

Am aterizat în Jeddah, care este localizat pe coasta Mării Roşii, de-a lungul frontierei vestice a regatului saudit, chiar înainte de miezul nopții. Formalitățile au decurs obişnuit. Nimeni nu mă aştepta. Am chemat un taxi când am ieşit din recepție şi m-am dus la hotel. Şoferului, un bărbat solid şi bine legat care vorbea o engleză acceptabilă, nu-i făcea plăcere să comunice, dar şi eram obosit şi nici nu aveam ce să-i spun. A renunțat să mai deschidă gura după cinci minute.

În dimineața următoare m-am dus la birou şi m-am prezentat. Şeful ştia că vin şi m-a întâmpinat în biroul lui. Mi-a spus că nu ştie când prințul ar putea să fie liber şi să mă primească. Prințul ştia că sosisem.

„Când crezi că ne vom întâlni cu el?", l-am întrebat.

„Nu am idee", mi-a răspuns. „Câteodată durează zile întregi ca să intri la el".

„Zile?", am zis. „Dar am crezut că totul este stabilit. Directorul m-a trimis în mod expres să-l instruiesc pe prințul Turki. Nu este o întâlnire la nivel înalt?"

„Da, este, dar aici nu înseamnă mare lucru. Familia regală funcționează după propriul lor program. Te vei întâlni cu el. Dar pur şi simplu nu ştiu când.”

Pe măsură ce-l ascultam starea mea de spirit pendula între frustrare şi iritare. „Şi eu ce naiba o să fac între timp?”

„Calmează-te mai întâi”, mi-a răspuns cu înțelegere. „Îmi pare rău, dar chiar nu am ce să fac.”

Am rămas în oraş trei zile. Am împrumutat o rachetă şi pantofi şi am jucat tenis şi am jucat o singură dată tenis la 32° C, dar nu mai mult decât o dată. M-am gândit că am şi alte lucruri mai bune de făcut şi eram din ce în ce mai nervos pe măsură ce îmi petreceam timpul citind în camera mea cu aer condiționat de la hotel. În cele din urmă, pe la ora zece în seara celei de-a treia zile, şeful m-a sunat să mă anunțe că ne vom întâlni cu prințul la reşedința lui, la miezul nopții. Va veni să mă ia pe la 11.30. Nu am înțeles de ce tocmai la acea oră ne întâlneam, dar m-am gândit că poate este o chestie legată de cultura lor. Nu m-am plâns şi nici nu am protestat.

Reşedința regală era neluminată pe măsură ce ne apropiam de ea chiar înainte de miezul nopții în maşina şefului, cu excepția unui singur bec situat în zid, chiar deasupra porții. Nu era un lucru surprinzător la acea oră din noapte. Dar, după ce am trecut pe la postul de control şi am intrat în curtea interioară erau din ce în ce mai multe lumini. Am văzut grupuri de oameni înarmați, plimbându-se în jurul câtorva limuzine Mercedes. Erau îmbrăcați în haine civile, dar mulți dintre ei aveau mitraliere Uzi. Prințul răspundea de securitatea internă a regatului, aşa că îmbrăcămintea civilă nu era un lucru surprinzător şi nici armele. Am parcat, am fost întâmpinat de un servitor care-l cunoştea pe şef şi am fost conduşi în sala de recepție a prințului.

Sala era mare şi slab luminată, mobilată cu câteva canapele joase împrăştiate prin toată încăperea. Fiecare canapea avea câte trei sau patru perne uriaşe. Am fost conduşi către o canapea şi ne-am aşezat. Imediat a apărut un servitor cu ceşti de ceai de mentă, gros şi dulce. Şeful a sorbit

din ceaşca lui, acelaşi lucru am făcut şi eu şi bănuiesc că el trebuie să se fi obişnuit cu gustul acestuia, pentru că mie nu mi-a plăcut.

La scurt timp a apărut şi prinţul şi s-a aşezat pe o canapea pe partea opusă cu noi. În acelaşi timp au apărut trei sau patru bărbaţi care stăteau de pază undeva mai în spate. Nu te-ar fi lăsat să faci vreo mişcare prin care atentai la viaţa prinţului. Prinţul Turki fusese instruit în Anglia, iar engleza lui era bună. Cu graţie ne-a urat bun venit în casa lui, dacă puteam numi locul acela imens o casă. Aşa că după toate procedurile de rutină, trebuia să-l instruiesc pe acest individ.

În curând a devenit evident faptul că, dacă vreodată era cazul să ducem cărbune la Newcastle, aşa trebuia făcut. Desigur că ceea ce puteam eu să prezint erau doar informaţii generice despre diferite grupări teroriste pe care noi le ţineam sub observaţie. Fiind sfătuit de director, m-am concentrat asupra grupărilor arabe. Cu siguranţă că toate îi erau prea bine cunoscute. I-am subliniat nişte lucruri de câteva ori, ca să primesc în schimb nişte răspunsuri politicoase: „Am oamenii mei care se vor ocupa de asta.” Prinţul era o persoană amabilă. A pus întrebări simple, fără prea mari pretenţii. Eram amândoi la fel de amabili. Convorbirea a decurs fără incidente şi la final nu a valorat nimic. Am susţinut acelaşi lucru şi după ce am plecat de la reşedinţă.

„Îmi pare rău, Dick, dar nu sunt surprins”, a spus şeful. „Ca să fiu sincer, asta nu a fost o idee grozavă de la bun început, dar este imposibil să te contrazici cu cei de la Cartierul General. Prinţul a fost drăguţ, dar categoric ai dreptate. Nu s-a realizat mare lucru.”

În toamna anului 1982 a început derularea unei operaţiuni controversate. În primele stadii, Grupul Antiterorism primea doar copii ale informaţiilor sosite prin intermediul telegramelor. Noi nu primeam toate telegramele propriu-zise, pentru că unele dintre ele soseau pe canale lăturalnice şi nu aveau pe antet menţiunea pentru „Grupul Antiterorism”. Gary, unul dintre cei mai buni ofiţeri de

operațiuni din grup, a urmărit îndeaproape cazul pe cât de mult posibil. Cazul era de interes pentru că cei din Roma acceptaseră şi lucrau cu un nou venit care pretindea că era libian. Primise numele de cod „Spider-1 (S-1)". A durat o vreme până când povestea lui a fost clarificată. Inițial el a pretins că are legături cu o grupare care avea acces la materiale de fisiune. Gary a simțit imediat că ceva este în neregulă şi s-a oferit să se ocupe de caz.

În câteva săptămâni lucrurile s-au schimbat şi la fel s-au schimbat şi toate prioritățile. Noile informații descoperite l-au împins în sus pe S-1 în topul cazurilor de interes. Una dintre informații a constituit-o o notiță recentă către ofițerul lui prin care spunea că el era un ofițer de spionaj libian care lucra în afara ambasadei țării lui. Ca rezultat, numărul persoanelor implicate în acest caz a crescut simțitor după anunțul făcut de S-1 şi după ce a afirmat că ținta unui scenariu de asasinat libian era nimeni altul decât preşedintele Reagan.

„Ai văzut telegrama de la Roma?" m-a întrebat Chris, semnalând faptul că nu era o telegramă obişnuită. Ținea o copie a acesteia în mână.

„Nu încă", i-am răspuns. „Tocmai m-am întors de la o şedință cu personalul."

„Aruncă-ți o privire". Telegrama descria recenta întâlnire pe care ofițerul de la Roma a avut-o cu S-1, în cadrul căreia acesta a susținut că era libian şi, mai mult, membru al serviciilor secrete din Libia. A mai dezvăluit faptul că lucra sub acoperire neoficială şi că nu era membru al ambasadei libiene din Roma. Telegrama ridicase o mulțime de întrebări care aşteptau răspuns, dar era o potențială oportunitate uriaşă. Libianul pretindea că ştie care este modul prin care operează serviciile secrete din țara sa, ceea ce, în cazul în care era adevărat, ne-ar fi fost de mare folos. Mai mult, ne-a furnizat o schiță a scenariului în urma căruia va fi omorât Reagan. În afară de acestea ne-a mai oferit şi informații despre acțiunile teroristului de renume internațional Carlos.

„Cine a văzut telegrama?" am întrebat eu.

„Divizia Orientului Apropiat şi-a făcut o copie, ca şi cei de la Divizia Europa”, mi-a răspuns Chris. „Aici nu ştim decât tu şi cu mine.”

„Nu sunt sigur către ce o să ne ducă această operațiune”, i-am spus lui Chris, „dar acum hai să ne folosim la maximum de aceste informații. Te vei ocupa doar tu şi cu Gary de caz”.

Telegrama a căzut ca o cărămidă în capul celor de la Cartierul General. Cei care ştiau de ea erau doar anumite persoane de la fiecare departament şi aceştia erau extrem de interesați de informațiile care urmau să apară pe parcurs. Şeful care se ocupa de operațiunea libiană a sunat în timp ce Chris se afla încă în biroul meu şi am stabilit să ne întâlnim într-o oră ca să discutăm răspunsul pentru cei de la Roma. În timpul şedinței am fost de acord că era o prioritate stringentă cooperarea cu acest individ şi trebuia să ne concentrăm ca să-i verificăm bonitatea, şi asta presupunea cercetarea cu mare grijă a documentelor şi tuturor informațiilor furnizate de el.

Răspunsul nostru, scris de birou şi coordonat de Grupul Antiterorism, le preciza celor de la Roma cât de încântați eram să fim în legătură cu S-1, un posibil agent de valoare. Am adăugat că în acelaşi timp au mai rămas multe de făcut ca să ni se confirme că este cine pretinde el că este şi că are într-adevăr acces, acolo unde pretinde. La Roma au avut loc o serie de întâlniri cu viitorul agent care ne dădea informații atât de tentante, dar greu, dacă nu imposibil, de confirmat.

Dată fiind consistența scenariului ce conținea informațiile cu privire la planul asasinatului, i-am informat cu promptitudine pe cei de la FBI şi, din cauza amenințării (chiar dacă rămăsese încă neconfirmată) la adresa preşedintelui, pe cei de la Serviciile Secrete. Datorită climatului care prevala în acel moment, ştirea era de mare interes. Serviciile Secrete, ca şi Departamentul de Securitate al Casei Albe, au luat poziție imediat. Am început să mă întâlnesc săptămânal cu şeful Diviziei Orientului Apropiat la Casa Albă unde erau prezenți şi FBI şi Serviciile Secrete. Scopul întâlnirilor era de a

răspândi informațiile pe care le adunam şi să coordonăm viitorul răspuns al guvernului SUA şi cine va acționa şi în ce domeniu.

Informațiile continuau să sosească şi dezechilibrau situația de la Cartierul General, căci personalul implicat în acest caz era numeros. De exemplu, S-1 a raportat că teroristul Carlos va tranzita Parisul cu avionul la sfârşitul ultimei săptămâni din noiembrie. Aveam dubii mari că va fi atât de îndrăzneț, chiar nesăbuit, să treacă prin Paris din moment ce serviciile secrete franceze abia aşteptau să pună mâna pe el. La Cartierul General a avut loc o dezbatere. În cele din urmă ne-am decis că nu putem să riscăm şi să nu acționăm în urma informației primite şi ne-am anunțat contactele din Paris. Fără date concrete, francezii erau obligați să țină sub observație timp de trei zile şi aeroportul din Paris, Charles de Gaulle şi pe cel din Orly. S-au mobilizat toate resursele posibile. Carlos nu a apărut niciodată. Şi-a schimbat planurile în ultimul moment, ne-a răspuns agentul libian la următoarea întâlnire. Eram dezamăgiți, iar unii dintre noi erau pe deasupra şi suspicioşi.

În ciuda presiunilor din ce în ce mai puternice care veneau de la Washington ca să finalizăm operațiunea aceasta, cei de la Roma încă nu văzuseră datele de bază ale individului nostru. A găsit scuză după scuză ca să nu-şi arate paşaportul şi cartea de identitate. Mi-am amintit de falsificatorii de informații cu care am avut de-a face în Hong Kong. Dădusem peste un şobolan. Şi Chris şi Gary aveau aceleaşi îndoieli.

Pe măsură ce săptămânile treceau, FBI şi Serviciile Secrete au devenit şi ei suspicioşi. Dar existau destule informații care puteau fi verificate ca să derulăm operațiunea în continuare. De exemplu, agentul ne-a furnizat numele a trei americani care, ne-a spus el, erau implicați în planurile de asasinare a preşedintelui. Am verificat numele şi ele existau. Doi dintre ei într-adevăr locuiau la Washington DC. FBI şi Serviciile Secrete au început să facă săpături în trecuturile lor, încercând să confirme sau să nege acuzațiile.

S-au făcut chiar şi teste cu detectorul de minciuni. Rezultatele erau neclare. FBI şi Serviciile Secrete erau frustraţi, ca şi noi, de fapt. Cei din Roma au obţinut şi au trimis la Cartierul General fotografii ale individului care pretindea că este ofiţer al serviciilor secrete libiene.

Pe măsură ce zilele se scurgeau, s-a produs o ruptură între Grupul Antiterorism şi filiala de la Roma. „Ceva este în neregulă", tot insistam noi. „Primul pas constă în verificarea bonităţii individului şi a documentelor pe care le avem şi iată-ne, de câteva luni în această operaţiune, şi nu am văzut nimic."

„Voi nu-i înţelegeţi pe libieni", ne-au răspuns cei de la Roma. „Ei acţionează diferit. El nu are paşaport diplomatic."

„Dar nu am văzut nici un fel de document de identitate", le-am răspuns. „Trebuie să aibă ceva la mână ca să poată să stea în Italia."

FBI şi Serviciile Secrete au simţit diferendul care exista între noi. Întâlnirile mele de la Casa Albă mi-au dat ocazia să mă aflu în relaţii apropiate cu ofiţerii lor şi eram sincer cu ei, povestindu-le despre îndoielile mele crescânde cu privire la operaţiune.

La una din întâlnirile săptămânale de la Casa Albă, am ajuns singur şi Stan, colaboratorul meu direct din cadrul FBI cu care aproape mă împrietenisem, tocmai se dădea şi el jos din maşină.

L-am însoţit şi ne-am îndreptat spre postul de control de la intrare.

„Al naibii caz", a spus el. „Mă înnebuneşte. Trebuie să-i dăm de cap în curând."

„Sunt de acord", i-am răspuns. „Crede-mă, facem tot ce este posibil omeneşte."

Ne-am apropiat de paznic, un ofiţer în uniformă al Serviciilor Secrete, şi ne-am arătat permisele. Ne-a recunoscut de la întâlnirile anterioare. Nu conta. El îşi urma sistematic procedura standard.

„Ai?” l-a întrebat paznicul pe Stan când ne-am oprit în fața intrării. Vechea întrebare, individul nu făcea nici o conexiune. Despre ce vorbeşte?

Stan nici măcar nu a clipit sau a ezitat vreun moment. „Nu, sunt doar un gunoi de la Cartierul General.”

„Nici tu nu ai, nu-i aşa?”, m-a întrebat paznicul, uitându-se la mine.

„Nu am ce?”, am întrebat.

„Nu ai o armă cu tine”, mi-a răspuns. Era o verificare aleatorie. Stan era amuzat şi le relata schimbul de replici colegilor noştri cu care ne întâlneam. (Cu excepția timpului petrecut în Laos şi Congo, niciodată nu am purtat o armă cu mine în timp ce lucram).

După câteva luni de astfel de colaborări, m-am împrietenit cu mulți ofițeri FBI şi ai Serviciilor Secrete cu care lucram îndeaproape. Îi plăceam şi-i respectam pe toți. Biroul nostru avea câteva probleme în stabilirea legăturilor cu ei. Şi cei de la FBI şi Serviciile Secrete spuneau acelaşi lucru despre noi.

Într-o după amiază, Chris şi Gary au năvălit în biroul meu. „L-am prins pe micul bastard”, aproape că a țipat Chris. „Uită-te la astea”. Mi-a pus două fotografii pe birou.

M-am uitat la ele. Ambele erau fotografii ale aceluiaşi agent care pretindea că este libian. „El este, nu-i aşa?”, am întrebat.

„Una este”, a spus Gary cu un zâmbet triumfător pe față. „Cealaltă este a unui falsificator libanez de informații pe nume Jabril. Aveam câteva suspiciuni, toți aveam, am periat câteva dosare pe care le aveam de la Divizia Orientului Apropiat şi l-am găsit. Cei din Divizia Orientul Apropiat ar fi trebuit să facă asta, dar nu mai contează. S-a rezolvat acum.”

Pluteam de fericire, dar totuşi precaut. „Îmi dai voie să văd şi eu dosarele?”, am întrebat. Gary le luase cu el şi mi le-a dat şi mie. „Grozavă treabă, Gary”, i-am spus când am fost sigur de asta. „Este vorba de acelaşi individ.”

„Putem să-i anunțăm chiar acum pe cei din Divizia Orientul Apropiat?”, a întrebat Chris.

„La naiba, cum să nu!”, am răspuns. „Ar trebui să afle cât mai repede. Şi începi să întocmeşti şi o telegramă pentru cei de la Roma”, am adăugat.

Ne spărsesem capetele câteva luni de zile şi acum Gary găsise acul în carul cu fân. O treabă excelentă din partea lui, iar noi îi eram cu toții datori.

„Mary, dă-mi-l pe Stan Klein la telefon”, i-am cerut secretarei mele.

Ştiam de la ultima mea întâlnire că Stan intenționa să ceară un ordin judecătoresc ca să primească aprobarea de a monta dispozitive de ascultare a telefoanelor a doi cetățeni americani, ca urmare a informațiilor pe care noi le primisem de la libian. Era un pas serios, dar nu îl puteau evita atâta timp cât asupra preşedintelui SUA plutea o amenințare.

„Stan, ai obținut ordinul judecătoresc?”, l-am întrebat când legătura mi-a fost stabilită.

„Nu încă”, mi-a răspuns. „Abia am întocmit documentația necesară demersului.”

„Ei bine, nu mai este nevoie”, i-am spus, răsuflând uşurat că am elucidat cazul înainte ca el să ajungă în fața Curții de Justiție.

„Eşti sigur, Dick?”, a întrebat Stan. „Pentru noi este o chestiune importantă.”

„Ştiu, Stan. Şi pentru noi este o treabă serioasă. Îți voi explica detaliat când ne vom întâlni, dar deocamdată pentru acum să şti că subiectul (nu furnizam nici un detaliu la telefon) este un mincinos. Şi avem dovezi.”

„Grozave veşti, Dick”, a spus Stan. „Când ne putem întâlni?”

„Mâine la prima oră, Stan”, i-am răspuns. Eram teribil de încântat. Libanezul, nu era libian cum pretinsese, fusese foarte isteț, dar activitatea conştiincioasă a lui Gary îl dăduse în vileag, iar Gary devenise omul zilei. Eram de două ori încântat căci Gary a primit o recompensă specială pentru activitatea depusă.

Mi se părea extrem de interesant şi, din moment ce existau tehnici care trebuiau adunate într-un manual despre modul cum autentificai şi verificai operaţiunile, l-am întrebat pe Gary despre modul în care a procedat. Mi-a povestit că la începutul carierei a lucrat la operaţiunile legate de cubanezi. Fusese minţit de o echipă care i-a raportat detalii false legate de misiunea lor. Le-a fost teamă să ia măsuri, a descoperit el ulterior, şi nu au recunoscut când i-a acuzat de minciună. Odată păcălit, sufli şi în iaurt, a decis ca din acel moment să fie interesat, pe tot parcursul carierei sale, de modalităţile de contracarare a spionajului.

Din proprie iniţiativă a cerut să primească dosarele unor operaţiuni vechi pe care le-a cercetat cu mare atenţie. Toate porţiunile în limba arabă adunate în dosare erau traduse. A verificat toate datele din paşapoarte. A verificat toate trimiterile la alte operaţiuni. A analizat fiecare fotografie. Era o muncă metodică şi profesionistă care cerea atenţie şi în cele din urmă a găsit indiciul care ne distrugea operaţiunea. După ce luni de zile fusesem îndepărtaţi de la calea cea bună de către un falsificator isteţ, puteam să-l punem pe individ faţă în faţă cu datele pe care le aveam şi să punem capăt chinului. Gary îşi merita laudele pe care le-a primit din plin şi încă sunt un admirator al exemplului muncii de birou de care a dat dovadă.

„Asta ar însemna să le dăm voie indivizilor de la Departamentul Informaţii Secrete să aibă acces la telegramele noastre neprelucrate”, i-am spus lui John Stein, directorul Departamentului Operaţiuni.

„Şi ce este în neregulă cu asta?”, a întrebat John McMahon care tocmai intrase. „Despre ce vorbeşti? De ce nu poate Departamentul Informaţii Secrete să citească asemenea materiale? Sună a mentalitate tipică celor din Departamentul Operaţiuni.”

„Potoleşte-te, John Stein”, a spus cu blândeţe directorul Departamentului Operaţiuni. „Tocmai vorbeam să mutăm

ofițerii Departamentului Informații Secrete în Grupul Antiterorism şi amândoi considerăm că este o idee bună. De fapt Dick a propus-o. Dar trebuie să netezim calea, aşa încât formalitățile birocratice să poată fi îndeplinite. Nu făceam nimic până nu te puneam la curent."

McMahon se relaxase. „Cred că este o idee bună."

Ideea a fost sprijinită şi a câştigat suporteri timp de câteva luni. Întrucât colaborasem din ce în ce mai des cu analişti pe teme de terorism ai Departamentului Informații Secrete, mulți dintre noi erau din ce în ce mai convinşi că ar avea sens să ne unim forțele. Deseori analiştii lor studiau acțiunile operaționale sau consecințele unui incident terorist, iar rezultatul muncii lor consta într-un produs final consistent.

În cele din urmă lucrurile şi-au intrat în matcă (deşi a fost mult mai complicat decât mi-am imaginat vreodată că va fi) şi noi ne-am unit mai mult sau mai puțin forțele cu cele ale ofițerilor din Departamentul Informații Secrete, care lucrau la analiza fenomenului terorist. Eram acum şi mai bine pregătiți pentru acțiunile de combatere ale acestuia.

Trebuie să nu uităm niciodată că acesta a fost un pas major pentru începutul anilor '80. Unul dintre cele mai puternice elemente ale mediului cultural al Agenției a fost, încă de la înființarea ei, din 1947, o delimitare între departamentele operațional şi de analiză ale instituției. Gândeam că ambele departamente riscau „poluarea obiectului activității lor" dacă colaborau prea îndeaproape unul cu celălalt. Departamentul Operațiuni, în special, avea o prejudecată adânc fixată împotriva dezvăluirii conținutului telegramelor legate de activitatea lor față de Departamentul Informații Secrete (sau oricine altcineva). Faptul că am realizat pasul acesta al unificării forțelor vorbeşte de la sine de prioritatea pe care o avea combaterea terorismului mai degrabă decât schimbarea reală a sentimentelor pe care le nutream unii față de alții, din perspectiva departamentelor din care făceam parte. În cele din urmă vor avea loc

schimbări semnificative, dar mult mai târziu şi doar ca urmare a unui decret.

Mărimea grupului nostru a crescut sistematic începând din 1982, pe măsură ce ne-am extins mijloacele de acțiune peste hotare. Mărirea a fost în parte rezultatul unificării cu secțiunea din Departamentul Informații Secrete ce se ocupa de antiterorism (aproape o duzină de ofițeri), dar nu era numai atât. La începutul primăverii anului 1982, Bob m-a întrebat dacă am ceva împotriva mutării unității de protecție şi pază a VIP-urilor din Grupul de Operațiuni Speciale (paramilitare) în Grupul Antiterorism. „Mi se pare că s-ar potrivi mai bine", mi-a explicat motivele lui. Şi mie mi se părea logică afirmația şi unitatea, constând din 15 ofițeri, a fost transferată tot la noi.

La scurt timp am angajat cu contract doi ofițeri în rezervă ai Serviciilor Secrete ca să ne îmbunătățească abilitățile de bază şi să pună la punct cursul prin care se antrenau cei din unitățile de protecție şi pază a VIP-urilor pe care noi le ofeream legăturilor din străinătate. De asemenea ni s-au alăturat şi mai mulți ofițeri de operațiuni şi analişti ai informațiilor secrete din Departamentul Operațiuni ca şi tehnicieni specialişti. Şi am adus la bord ofițeri din Biroul de Servicii Tehnice şi de la Agenția Națională de Securitate ca să ne sporim cunoştințele şi abilitățile necesare pentru a putea răspunde unui incident terorist.

Am înființat o echipă specială (IRT) care să acționeze, sprijinind pe cei care se confruntau cu incidentele teroriste; echipa era trimisă imediat la cerere la locul faptei, ca să ajute bazele care trebuiau să facă față atacurilor sau incidentelor teroriste. Era un pas uriaş care s-a dovedit a fi şi un mare succes. Până în ziua de azi mai există versiuni îmbunătățite ale acestor echipe speciale. Ne-au oferit posibilitatea să mărim, în mod semnificativ şi extrem de rapid, dotările unei baze din teren cu mijloace special gândite şi adaptate pentru a reacționa împotriva unei game largi de incidente teroriste.

Întrucât numărul membrilor noştri a crescut, puteam să ne extindem serviciile pe care le furnizam. Am început chiar să editãm o publicație mică (strict secretă), în general despre grupările teroriste, pentru întreaga comunitate CIA. Aceasta trecea în revistă statutul diverselor investigații în derulare şi furnizau un istoric al subiectului terorism, în general. Cu toții am format, iar eu am condus, o comisie de luptă contra terorismului pentru întreaga comunitate a Agenției. Peste o duzină de agenții, departamente şi servicii miliare şi-au trimis reprezentații să participe. Prin intermediul acestei comisii, puteam să coordonăm diverse încercări birocratice şi operaționale inițiate de către diferiți membri ai comunității informațiilor secrete. De asemenea am demarat inițiativa (ne vor trebui ani ca să o finalizăm) de a organiza, coordona, de a extinde pe cât posibil în vederea clasării problemelor ca fiind strict secrete şi de a pune la dispoziția comunității informațiile secrete ale bazei de date existente despre terorişti şi grupările teroriste. Dacă aceste resurse vor putea să ajute în bătălia contra terorismului, nici una nu va fi precupețită.

Mare parte din munca mea în cadrul Grupului Antiterorism implica un contact direct cu numeroase servicii de securitate şi servicii secrete internaționale. Aceste contacte le stabileam separat față de cele pe care le aveau FBI şi Serviciile Secrete şi celelalte servicii din comunitatea informațiilor secrete. Drept urmare am călătorit mult mai mult decât mi-aş fi dorit sau m-am aşteptat. Rareori trecea o lună de zile fără să nu am vreo întâlnire undeva, pe planetă. Dat fiind faptul că majoritatea incidentelor teroriste, şi prin urmare ni se cerea ca atenția să fie focalizată într-acolo, se desfăşurau în Europa şi în Orientul Mijlociu, majoritatea călătoriilor mele se îndreptau către aceaste destinații. Serviciile europene cu care mă aflam în legătură se confruntau cu grupări teroriste naționale şi mulți credeau că aceste grupări mențineau legături cu grupările teroriste arabe.

Mai mult, mulți oameni simțeau că Uniunea Sovietică şi națiunile servile acesteia din Europa de Est furnizau diferitelor grupări teroriste, la nivel redus, pregătire şi sprijin logistic. Nu eram singurul care făcuse o asemenea evaluare. În cartea ei *Rețeaua terorii*: *Războiul secret al terorismului internațional* (Weidenfeld şi Nicolson, Londra, 1981), Claire Sterling afirma:

„Niciodată Uniunea Sovietică nu a conceput un program prin care să creeze şi să supravegheze mişcări teroriste naționale, cu atât mai puțin să coordoneze activitățile zilnice ale acestora. Mintea unui maestru numit „Fantoma" care coordona teroarea mondială dintr-o cameră subterană, folosindu-se de o hartă, este un concept valabil doar pentru cărțile comice. Toată ideea planului consta în a-l lăsa pe celălalt să acționeze, contribuind prin procură la teroarea instaurată pe un continent."

Politica, ca şi nevoia de informații secrete, impunea drept prioritate particulară încercarea de a descoperi cât de mult sprijin acorda blocul comunist grupărilor teroriste a căror țintă o reprezentau interesele Vestului. Preşedintele Reagan, Secretarul de Stat, Alexander Haig şi directorul CIA, William J. Casey erau extrem de interesați de acest aspect. Fără nici o referință potrivită cu privire la datele strict secrete, cred că pot afirma că nu am dat peste nici o „armă fumegândă". Da, Uniunea Sovietică şi aliații ei erau mai mult decât dornici să-i ajute pe luptătorii „naționalişti" (un termen foarte vast în accepțiunea comunistă) oferindu-le arme şi programe de pregătire sau bani; sau punându-le la dispoziție călătorii sigure către țările lor. Dar nu, Uniunea Sovietică nici nu orchestra şi nici nu coordona o rețea mondială de grupări teroriste orientate împotriva Vestului. Era chiar foarte simplu: problemele (inclusiv cele cauzate de grupările teroriste) guvernelor din Vest privind Uniunea Sovietică şi aliații ei nu erau unele chiar neplăcute.

Deseori, şi alți ofițeri din Grupul Antiterorism, inclusiv ofițeri ai Departamentului Informațiilor Secrete, care

investigaseră o anumită grupare teroristă, mă însoțeau în călătoriile de afaceri. Pe durata unei perioade de una sau două săptămâni vizitam cam trei-patru țări. Discutam cu fiecare serviciu secret în parte (uneori existau câte două sau chiar mai multe în fiecare țară), ca şi cum ne-am fi aflat la un seminar, probleme privind diferite grupări teroriste. Consideram că cu cât fiecare serviciu era mai familiarizat cu modul de operare al fiecărei grupări teroriste, cu atât mai bine s-ar fi putut anihila şi apăra împotriva acelei grupări şi de aceea îi informam cât de mult posibil pe fiecare. Schimburile erau benefice de ambele părți în sensul că informațiile obținute din aceste vizite şi seminarii ne erau benefice şi nouă, aşa cum lor le foloseau informațiile furnizate de noi.

I-am sfătuit să organizeze programe de pregătire a personalului din serviciile de pază şi securitate şi le-am pus la dispoziție nişte materiale care au stat la baza cursurilor noastre de pregătire. Printre acestea se aflau programele de pază şi protecție a VIP-urilor, administrarea situației de criză, eliberarea ostaticilor şi alte discipline antiteroriste special concepute, pentru care noi fie acordam asistență sau chiar ofeream pregătirea propriu-zisă. Eram întâmpinați călduros la fiecare oprire pe care o făceam şi eram încurajați de profunzimea relațiilor pe care le stabileam şi le mențineam cu legăturile noastre. Aceste relații se solidificau în urma vizitelor noastre şi chiar şi propriile noastre baze din străinătate erau, de asemenea, recunoscătoare pentru aceste vizite. Amenințarea ne apropia pe toți.

Din păcate eforturile noastre erau mai puternice decât cele ale colaboratorilor noştri. Bazele noastre încercau, desigur, dar penetrarea grupărilor teroriste recrutând membri ai acestor grupări (şi încă se mai procedează aşa) era o metodă extrem de dificilă. Prin definiție, terorişti sunt fanatici, sub o formă sau alta, şi găsirea unei modalități de a-i recruta reprezintă un obstacol insurmontabil. Doar identificarea şi stabilirea unui contact era o adevărată provocare. Legăturile pe care le-am stabilit cu agenții pe durata acelor ani erau

puține, iar noi lucram constant la extinderea acestor contacte.

În unele cazuri propriile noastre regulamente şi restricții care guvernau utilizarea şi protejarea resurselor folosite se adăugau la problemele noastre. Dacă, de exemplu, unuia din numărul limitat de membri activi pe care-i aveam i se cerea să participe într-un atac terorist (un test standard evident pentru membrii grupărilor, mai ales pentru cei nou-veniți), regulamentul intern dicta ca noi să ne opunem implicării lui. Dacă îl scoteam efectiv în afara atacului plănuit, îl puneam în situația de a risca menținerea în grupare întrucât picase testul. În parte probabil pentru a echilibra balanța şi în parte pentru că ne străduiam din greu, am reuşit să recrutăm agenți care făceau parte din grupările teroriste extremiste. Mulți erau recrutați şi, împreună cu activitățile de colectare a datelor tehnice, ne ajutau să prevenim multe dintre incidentele teroriste. Şi asta se întâmpla fără ca gruparea să ştie ce nu a fost în regulă cu planul lor de acțiune. „Câinele care nu latră", după cum a numit Bob strategia, împrumutând o frază de la misteriosul Sherlock Holmes.

O altă latură la fel de dificilă şi sensibilă a problemei legată de recrutarea agenților se desfăşura pe frontul politic. Relațiile de prietenie cu o anume țară şi problemele privitoare la terorismul din acea țară ne puteau poziționa între o stâncă şi un teren dur. Unui terorist i se opune un luptător pentru libertate. Din nefericire, uneori rezultatul consta în probleme spinoase.

Pe măsură ce ne extindeam, eram încântat să lucrez cu Bill Buckley, care se alăturase Grupului Antiterorism în primăvara anului 1982 împreună cu alți membri ai Filialei Pază şi Securitate din Grupul Operațiuni Speciale şi care a devenit adjunctul meu. Un fost ofițer de armată, avea un dosar excelent privind activitatea şi realizările sale din momentul când s-a alăturat Agenției. A servit în Laos, în anii '60, în calitate de ofițer al trupelor paramilitare.

Inteligent şi serios, Bill avea o atitudine militară şi a insistat iniţial să mi se adreseze cu „domnule”. Pentru el era un lucru normal, dar am trecut peste asta după ce l-am convins că noi eram de fapt colegi şi acest apelativ m-ar face să nu mă simt în largul meu. Ne completam reciproc, iar respectul mutual a crescut. Era un profesionist veritabil, pe care te puteai baza, loial, corect şi cu care lucrai foarte uşor. Şi-a câştigat rapid sprijinul şi respectul membrilor din grup. Căutam şi aveam încredere în evaluările lui şi-i ascultam punctele de vedere cu privire la chestiunile operaţionale şi cele legate de personal.

La începutul lunii octombrie 1982 mă aflam într-un elicopter şi priveam Marea Mediterană de un albastru adânc. Era o zi însorită şi fără urmă de nori pe cer, iar noi zburam spre est, la o altitudine joasă. Atât de jos încât credeam că mă aflam la o lecţie despre delfini sau rechini care înotau spre noi din direcţia opusă.

La ora 7 fix dimineaţa, am decolat din Larnaca, de pe coasta centrală de sud a Ciprului şi ne îndreptam spre Beirut, capitala Libanului pregătită de luptă. Călătoream împreună cu vechiul meu prieten Andre LeGallo şi ne îndreptam către Beirut pentru o serie de întâlniri cu autorităţile libaneze. La bordul elicopterului se afla un echipaj format din patru membri, doi dintre ei având mitraliere AK-47. Nu era un zbor plăcut. Elicopterele erau vechi şi zgomotoase şi m-am trezit făcând planuri legate de cum am putea acţiona dacă ne-am prăbuşi. În cabină nu se vedeau veste de salvare; planul presupunea să înotăm foarte mult.

Libanul trecea prin frământări politice. Forţele israeliene care invadaseră ţara cu câteva luni înainte, în încercarea de a elimina ameninţarea terorismului din teritoriile lor din nord, s-au retras prin coridorul îngust pe care intenţionau să-l ocupe în sudul Libanului. Aceste forţe israeliene au fost înlocuite, nu cu mult înainte de călătoria noastră, cu o forţă multinaţională, rezultat al unor negocieri care puneau capăt

situației de criză – sau, cu mai multă exactitate, „intenționau” să pună capăt situației de criză.

În calitate de participant la negocieri, Statele Unite au fost de acord să furnizeze asistență guvernului libanez slăbit, dar încă funcționabil. Prins între forța palestiniană îndrăzneață şi puternică care acționase nestânjenită în Liban înainte ca israelienii să invadeze țara şi forțele armate israeliene, cea mai puternică din Orientul Mijlociu, guvernul din Liban a făcut tot ce a putut. Oricum, acțiunile întreprinse nu au avut nici un efect, pentru că aproape că nu deținea controlul real asupra teritoriului țării. Sirienii, palestinienii şi câteva grupări teroriste renumite au intrat cu brutalitate în forțele armate libaneze. La dificultățile existente se mai adăuga şi ruptura religioasă, musulmani contra creştini, care efectiv divizase țara şi capitala acesteia.

Ajutorul furnizat de SUA va fi constituit din sfaturi şi sprijin sub formă de programe care să organizeze, sau să întărească, capacitatea Libanului de a-şi asigura o forță de pază şi control a propriului teritoriu național care să instituie şi să mențină legea şi ordinea. Antrenarea poliției şi a organizațiilor de pază şi securitate, ca şi a serviciilor secrete era o componentă cheie a planului. Şi dacă cineva afirma că noi nu eram serioşi, atunci acea persoană trebuia să pornească imediat spre Liban ca să dea drumul seminariilor şi conferințelor informative ca şi acțiunilor concrete. Andre, în calitate de şef de Operațiuni a Diviziei Orientului Apropiat, va demara programele de pregătire şi, întrucât Beirutul era cuibul de acțiune al activității teroriste, am fost rugat să-l însoțesc pentru discuții separate cu scopul de a pune pe picioare procesul de construire a unei forțe puternice îndreptată contra terorismului. Obiectivele noastre erau perfect complementare. Eram oamenii cheie ai unui program de securitate cu perspective de succes care erau combinate în modul cel mai eficient.

Aeroportul din Beirut fusese închis în timpul ostilităților provocate de invazia israelienilor şi nu fusese încă redeschis.

Din cauza forțelor implicate în conflict a trebuit să excludem oraşele Damasc sau Tel Aviv ca puncte de plecare şi în final, ne-am decis asupra oraşului Larnaca. Am zburat în Cipru cu o companie aeriană de pasageri şi am fost preluați de către două elicoptere ale forțelor armate creştine. Partea de est a Beirutului şi porțiuni din nordul Libanului se aflau sub controlul forțelor armate creştine. Am menținut legătura cu ei, dar şi cu alte elemente (în mare parte musulmane) ale guvernului libanez.

Am zburat de-a lungul coastei şi am avut o panoramă bună a Beirutului înainte de a trece de port şi de a ateriza în apropierea acestuia la scurt timp după ora 8. Era un complex militar şi Jim, unul dintre ofițerii noştri pe care Andre îl cunoştea, ne aştepta lângă pista de aterizare cu două maşini negre.

Hotelul nu se afla la mare distanță. Estul (creştin) Beirutului, unde am aterizat, purta prea puține semne ale recentului conflict. Am trecut de Linia Verde care împărțea oraşul. În vestul (musulman) Beirutului semnele bătăliei se aflau peste tot, iar în multe părți ale oraşului clădirile erau arse sau avariate.

Mare parte din hotelul nostru fusese serios afectat, dar o parte limitată din el funcționa normal. Telefoanele mergeau şi uneori şi curgea şi apă caldă, dar personalul, ca şi serviciile oferite, era redus. Întrucât nu plănuisem să stăm prea mult în Liban, nu ne-a deranjat. Localizat pe o stradă care se întindea de-a lungul unei creste deasupra coastei, avea vedere la Marea Mediterană şi la şoseaua de lângă coastă. Era o privelişte frumoasă, chiar şi în aceste vremuri grele. Pe şoseaua de coastă chiar sub hotelul nostru se afla biroul cu trei etaje; fără decorațiuni şi nu foarte atractiv. Nu aveam prea multe de făcut în birou propriu-zis. I-am explicat şefului, Ken, că întâlnirile din zonă ale lui Andre au scopul de a discuta programele de pregătire a personalului libanez, iar ale mele se vor ocupa de rapoarte informative privind terorismul şi grupările care operau în afara Libanului. Aveam de

asemenea o întâlnire cu un agent pe care am putut să o programăm pentru a doua zi. Dar vroiam să-l vizităm şi să schimbăm impresii cu şeful bazei de aici cu privire la un număr de probleme. Mai mult, era un gest de curtoazie întâlnirea cu el şi cu personalul său peste care nu trebuia să trecem, mai ales în aceste vremuri dificile şi tulburi.

Ken s-a lamentat şi a blestemat, pe măsură ce şi-a reamintit perioada de schimbări prin care a trecut. Se aflase sub o mare presiune şi, fără să fie o surpriză, uneori izbucnise şi scosese la iveală ceva din starea de tensiune. Avea nevoie de cineva cu care să-şi împartă frustrările şi s-a întâmplat ca noi să ne aflăm acolo chiar la momentul potrivit. L-am ascultat plini de compasiune şi l-am încurajat pe cât de des posibil.

Climatul în care acționau cei din Liban era extrem de dificil şi periculos, ne-a explicat Ken, iar ofițerii lui meritau toată stima şi respectul pentru ceea ce fuseseră în stare să realizeze.

Curând vom descoperi că toți simțeau, la nivel diferit, tensiunea situației din Beirut. În special ofițerii de operațiuni, deşi nu erau mulți, simțeau efectele încercărilor de a face față numeroaselor obstacole. Chiar şi să te mişti prin oraş era dificil, periculos şi uneori imposibil. Embargoul şi confuzia larg răspândite făceau extrem de dificile programarea şi conducerea întâlnirilor agenților. Ne aşteptam la o stare de tensiune şi frustrare, dar nu la nivelul pe care l-am găsit la fața locului. De la şef în jos, se simțea o atmosferă evidentă de război al nervilor întrucât colegii noştri se străduiau să-şi facă treaba într-un mediu extrem de ostil. Şi eu şi Andre eram afectați de atmosfera pe care o descopeream la fiecare pas. Andre a raportat situația găsită şefului Diviziei Orientului Apropiat cu recomandarea ca fiecare persoană din birou să fie planificată pentru excursia de relaxare şi refacere, să ia o pauză de la starea de tensiune în care trăiau în acest oraş răvăşit.

După ce ne-am încheiat discuțiile şi am luat prânzul la un restaurant libanez din apropiere, l-am vizitat pe ofițerul însărcinat cu securitatea ambasadei SUA în Liban. Angajat al Departamentului de Stat, era un ofițer de securitate care se afla în Beirut numai de şase luni. Am trecut în revistă aspectele legate de securitatea personalului şi a clădirii în sine şi cu toții am ajuns la concluzia (pe care mai târziu am discutat-o cu Ken) că securitatea ambasadei trebuia întărită. Ne îngrijora accesul în ambasadă direct de pe autostrada care rula chiar prin fața clădirii. „Nu am putea să plasăm ceva în fața clădirii, chiar şi nişte butoaie de 190 de litri umplute cu nisip?", l-am întrebat pe ofițerul de la ambasadă. Discuția era delicată căci nu aveam nici o autoritate privind chestiunile de securitate ale ambasadei. Nu puteam decât să punem întrebări cheie şi să facem (speram) sugestii subtile. Am făcut tot ce am putut mai bine, dar nici unul nu se simțea prea împăcat când am părăsit ambasada.

Ziua următoare sosirii noastre la Beirut a fost o altă zi însorită. Mă aflam în estul creştin al oraşului, stând în picioare în balconul unui apartament şi mă uitam în jos la terenul de joacă plin cu copii. Copiii jucau un meci de baschet, iar la capătul celălalt al terenului alții disputau o partidă de fotbal. Nu ai fi ghicit niciodată ce frământări se petrec în cealaltă jumătate a oraşului şi în restul țării. Aici totul era plăcut şi normal. Unul dintre colaboratorii noştri mă adusese la hotel cu câteva minute mai devreme şi aşteptam pe cel care mă va duce la agentul pe care speram să-l chestionez. Nu înțelesesem de ce nu puteam fi dus direct la agent, dar nu aveam nici o putere asupra aranjamentelor care se făceau aşa că trebuia să le accept condițiile. Trebuia să avem încredere în serviciul creştin, altfel nu mă întâlneam cu agentul.

La scurt timp s-a auzit o bătaie în uşă şi l-am lăsat să intre pe intermediar. Aveam un nume şi o descriere şi amândouă se potriveau. Mă îndoiam că era numele lui adevărat, dar nu avea prea mare importanță. Am plecat

imediat şi ne-am dus la maşina lui, care era parcată chiar în fața clădirii. Ne-am îndreptat către suburbiile oraşului. Şoferul se uita în oglinda retrovizoare ca să se convingă că nu eram urmăriți.

„Vezi ceva?”, am întrebat.

A zâmbit. „Nimic”, mi-a răspuns. „Nu vor fi probleme.” Vorbea o engleză bună.

Nu după mult timp am ajuns la baza dealurilor situate în nord-estul oraşului. Ne-am aşezat în fața unei case cu două etaje, bine înfiptă şi construită pe deal. Ar putea fi casa agentului? Nu conta. Am intrat şi agentul ne-a întâmpinat în sufragerie. Era mai în vârstă şi arăta ca o persoană din Orientul Mijlociu, dar nu aş putea spune mai mult de atât despre el. Nu am ştiut niciodată dacă era armean, libanez sau de altă naționalitate.

Subiectul discuției noastre – şi el vorbea bine în engleză – va fi Armata Secretă de Eliberare a Armeniei, cunoscută sub numele de ASEA. ASEA era formată dintr-un grup pe care îl simpatizau şi îl sprijineau unii armeni, adepta violenței (asasinate şi amplasarea de bombe) împotriva turcilor şi a intereselor turceşti din întreaga lume. Au aranjat atentate în Europa, Statele Unite, Canada, America Latină şi în alte locuri din lume. Persoanele nevinovate care se aflau în preajma zonei atentatului erau deseori rănite sau ucise şi, după noi, ASEA era o grupare teroristă care trebuia anihilată.

De ce discutam despre această organizație în Beirut, în oraşul plin de terorişti arabi? S-a întâmplat pur şi simplu ca o comunitate largă de armeni în diaspora să locuiască în partea de est a Beirutului, iar cineva dorea să vorbească despre ASEA cu un ofițer CIA. (De fapt şi în Los Angeles există o comunitate de mărime considerabilă. Prin urmare, cea mai proastă slujbă din Serviciile Secrete turce era cea a consulului general din Los Angeles. Mulți dintre turci au fost atacați, iar câțiva ucişi.) ASEA era o grupare supravegheată îndeaproape de către FBI şi de multe alte servicii din Europa care luptau contra terorismului, iar ocaziile de a colecta

informații despre modul ei de a opera sau despre membrii acesteia nu erau trecute cu vederea.

Agentul era precaut, dar politicos şi deschis pe măsură ce am început să discutăm despre ASEA, după ce amabilitățile de rigoare au fost rostite. Cel care mă însoțise până aici stătea jos şi asculta. Nu a scos nici un cuvânt. Din când în când ne umplea ceştile cu ceai. Timp de trei ore am trecut în revistă subiecte precum luptele interne între facțiunile ASEA, structura şi istoricul organizației, trecutul şi poziția membrilor cheie din organizație şi cum îşi desfăşurau antrenamentele cu arme şi explozibili. Legăturile ASEA cu alte grupări teroriste au fost şi ele menționate în discuție. Pe măsură ce discutam, agentul devenea tot mai relaxat şi îi venea la îndemână să-şi îndeplinească sarcina pe care o primise. Mă întrebam de ce făcea asta. Ce-l motiva să ne ofere informații? L-am chestionat cu privire la acest aspect, dar el a ocolit răspunsul. La final i-am mulțumit sincer pentru informațiile pe care ni le-a oferit şi m-am oferit să-l plătesc, sub formă de recompensă, pentru timpul pe care şi l-a petrecut cu mine. Nu mă aşteptam să accepte bani şi chiar aşa s-a şi întâmplat. Am reamintit încă o dată cât de mult apreciam faptul că a cooperat cu noi şi m-am alăturat însoțitorului meu care se afla deja afară.

Înapoi la Cartierul General, folosindu-mă de notițele mele vaste, am putut să scriu două rapoarte stufoase cu informații secrete despre ASEA. Ambele au fost bine primite în comunitatea informațiilor secrete şi informațiile au fost împărțite cu serviciile secrete din Europa care colaborau cu noi. Au existat multe întrebări fără răspuns legate de agent. Şi încă mai sunt. Dar informațiile erau bune.

De la întâlnirea cu agentul am fost dus direct la sediul colaboratorilor noştri care desfăşurau şi ei activități contra terorismului. Andre se afla acolo şi ne-am petrecut restul zilei discutând despre programele de antrenament. Am amintit despre orare, logistică, personal, finanțare. Colaboratorii noştri erau dornici să primească tot ceea ce noi puteam ori

vroiam să le furnizăm, aşa că discuţiile erau deschise şi amicale. Fără să urmeze o ordine anume, se făceau o mulţime de comentarii interesante despre grupările teroriste arabe şi palestiniene care operau şi se antrenau în Liban. Timpul a trecut rapid şi foarte repede se făcuse seară. Discuţiile fiind încheiate, ne-am pregătit de plecare şi am condus înapoi spre estul Beirutului.

Chiar înainte de miezul nopţii, am terminat de mâncat şi băut. Gazdele noastre fuseseră amabile şi relaxate de-a lungul serii şi asta ne-a făcut şi pe noi să ne simţim în largul nostru. Probabil că băusem mai mult decât ar fi fost necesar, dar nu se observa. Eu cel puţin nu mi-am dat seama. Nici nu-mi mai amintesc ce s-a vorbit când am plecat de la restaurant şi ne-am îndreptat spre hotelul nostru din partea de est a oraşului, dar eram fericit că am putut să beau două ceşti de cafea tare înainte de a pleca. Colegii noştri ştiau că ne îndreptam înapoi şi traversam Linia Verde de demarcaţie şi ştiau cât este şi ceasul, dar nu s-au gândit că ar fi vreo problemă. Ne-au mai dat nişte indicaţii în ultimul minut şi ne-au indicat direcţia spre care trebuie să ne îndreptăm.

Era o noapte rece, fără lună. Andre conducea. Oraşul ne era străin la amândoi. Am mers cam zece minute spre vest, de-a lungul şoselei de coastă. După care am ajuns într-un punct unde şoseaua era blocată şi am fost obligaţi să ne orientăm spre sud. Şoseaua era orientată în general spre vest. Andre conducea foarte atent, căci nu ştiam exact când linia de demarcaţie îşi va face apariţia sau peste ce vom da acolo. Prin cartierul prin care treceam existau câteva lumini de stradă şi era dificil să vezi cu mult în faţă. Deodată nici o lumină nu mai era aprinsă şi o baricadă improvizată ne bloca drumul.

„Probabil că asta este Linia Verde”, a mormăit Andre, uitându-se fix şi lung înaintea noastră.

„Sunt sigur că ai dreptate”, am spus. „Cine o administrează acum? Guvernul libanez?”

„Nu ştiu”, a răspuns Andre. Ne-am oprit lângă baricadă.

Eram alertați şi nesiguri de ceea ce ar fi putut să urmeze şi nu ne simțeam prea bine în ipostaza în care ne aflam. Îmi doream ca israelienii să controleze linia. Cel puțin ei acționau previzibil. Ne îndoiam că se afla vreo forță multinațională aici şi cu siguranță nici o forță armată creştină. Poate că nu se afla nimeni prin împrejurimi.

Dar nu eram atât de norocoşi. Fără să-şi facă simțită prezența, câțiva bărbați au apărut din întuneric chiar în partea din stânga față a maşinii, pe partea lui Andre. Privind în acea direcție, am zărit apoi, cam la 27 de metri depărtare, un foc alături de o clădire arsă. Câțiva bărbați se adunaseră în jurul focului. Toți, inclusiv cei doi care se apropiau acum de maşină, aveau arme. Veşti proaste, ne-am zis amândoi. Cine naiba sunt indivizii ăştia? Pe măsură ce se apropiau şi-i puteam zări mai bine, mă simțeam şi mai neliniştit. Nu purtau uniforme întregi şi nu păreau să facă parte din vreo unitate guvernamentală.

Scurți şi îndesați, aveau nişte bărbi murdare şi sărăcăcioase şi păr negru, neîngrijit. Hainele erau jegoase şi nu văzuseră o maşină de spălat (sau echivalentul acesteia pentru cei din zonă) de mult timp. Erau încălțați cu bocanci de luptă, iar unul dintre ei avea o eşarfă înfăşurată în jurul capului.

Geamul din dreptul lui Andre era deschis şi s-au apropiat de maşină pe partea lui.

„Unde mergeți", a întrebat unul dintre bărbați în franceză după ce au remarcat că amândoi suntem străini. Avea un ton nepoliticos, ca şi cum ar fi fost irascibil că i-am deranjat la o oră atât de târzie.

Andre vorbeşte fluent franceză. Şi gândeşte rapid. I-a răspuns în franceză: „Îmi cer scuze că v-am deranjat, ne-am pierdut din cauza întunericului. Încercam să ajungem la hotelul nostru chiar de lângă ambasada SUA. Strada asta duce acolo?"

Cel nepoliticos s-a gândit un moment şi apoi a schimbat o propoziție în arabă cu tovarăşul său. S-a întors la Andre.

„Cine sunteți?”, l-a întrebat.

Trebuia să le răspundem. „Suntem diplomați americani”, le-a spus Andre.

Altă pauză. Cineva de lângă foc a strigat ceva în arabă şi i-a răspuns tot bărbatul morocănos. Toți erau băuți. Probabil cei de lângă foc încă mai beau ceva.

„Trebuie să vă vedem paşapoartele”, a spus. Andre s-a uitat la mine.

„Toți arată ca nişte criminali nenorociți”, am murmurat o dată ce am inspirat. „Şi mai sunt şi beți.”

„Nu putem să le cerem să dispară”, a subliniat Andre. „Nu avem ce face. Este baricada lor şi sunt şi înarmați.” Avea dreptate. I-am dat paşaportul meu.

„Domnul Morocănos” a luat paşapoartele şi s-a dus la grupul de lângă foc. Conducătorul grupului, presupun, se afla acolo. Tovarăşul lui a rămas la 4 metri depărtare de maşina noastră.

Eram perplecşi şi puțin nervoşi. Cât am aşteptat am discutat pe scurt situația şi am ajuns la concluzia că în calitate de diplomați americani probabil că nu vom fi stingheriți de aceşti indivizi. Am discutat şi ce avem de făcut în continuare. Pe scurt, gândul de a conduce în jurul baricadei mi-a trecut prin minte, dar ştiam că era prea târziu acum. Ne întrebam amândoi cine erau aceşti indivizi şi pe cine reprezentau. Cele trei sau patru minute de aşteptare au părut o veşnicie. În cele din urmă nesuferitul se îndreptă spre noi cu paşapoartele în mână.

„Allez”, a fost tot ceea ce i-a spus lui Andre în timp ce ne-au înmânat paşapoartele. Tovarăşul lui a ridicat baricada de pe strada din fața noastră şi, extrem de uşurați, am trecut Linia Verde şi am intrat în partea de vest a Beirutului. În acest punct ne aflam nu prea departe de hotelul nostru şi am ajuns acolo fără alte incidente.

Cel mai frustrant şi prevestitor de rău pentru noi a fost faptul că nu dețineam nici un control asupra împrejurărilor. Fără să ne dăm seama ne-am poticnit într-un blocaj pe o

stradă şi ne-am trezit amândoi în ceea ce ar putea fi descrisă ca o situație lăsată în mâna hazardului. De fapt ne aflam într-un oraş în care ordinea şi legea abia se mai făceau simțite, iar semnele unei uri adânci înrădăcinate erau prezente peste tot.

Am relatat cele de mai sus, pentru că a fost una din experiențele pe care le-am trăit la Beirut şi pentru că acest episod ne-a revenit la amândoi în amintire când, luni mai târziu, grupările teroriste islamice au început să ia ostatici diplomații din vest şi oficialii din Beirut. Teroriştii înarmați au intrat în case şi birouri sau au organizat ambuscade ca să-şi răpească victimele din maşini. Mulți au fost reținuți ani de zile până să fie eliberați. Unii au fost executați şi au murit în captivitate. Ne era greu să scăpăm de gândul că am fost la un pas de dezastru, deşi fără să ştim, în noaptea aceea în care am trecut Linia Verde.

Aeroportul din Beirut s-a redeschis în acea zi. Ambasada a reuşit să ne rezerve locuri la primul zbor, şi bine că a fost aşa, din moment ce scăpam de călătoria în nenorocitul de elicopter. Negocierile necesare pentru a redeschide aeroportul au fost controversate şi situația era tensionată când am sosit. Controlul guvernului, deşi fragil, şi-a făcut simțită influența şi după câteva amânări cursa Air France a decolat spre Paris. Emoțiile erau combinate. Eram încântați să plecăm o dată de aici, dar eram şi îngrijorați de-a devăratelea pentru colegii noştri (toți străinii trebuiau să rămână în Liban) şi pericolele pe care trebuiau să le înfrunte. Când avionul a decolat am mai aruncat o ultimă privire oraşului răvăşit de război.

Anul 1983 va înregistra un număr redus al incidentelor teroriste. Din perspectiva intereselor naționale ale SUA, va fi unul dintre anii cu cei mai mulți morți, statistic vorbind. În acel an au fost uciși de mâinile teroriştilor 387 de americani, dintre care 267 în Beirut. Pentru Grupul Antiterorism provocarea se intensificase. Terorismul se răspândise peste tot, iar interesele Vestului (Occidentului) erau atacate pe multe fronturi. În mod evident eforturile noastre se canalizau

asupra atacurilor orientate către interesele SUA, dar cooperarea cu serviciile secrete aliate nouă, care şi ele se confruntau cu ameninţări, au sporit, de asemenea.

Pe 18 aprilie 1983, ambasada SUA din Beirut a fost bombardată. Un membru al unei grupări fanatice de terorişti musulmani s-a sinucis şi el, conducând un camion plin cu explozibil care a intrat la parterul ambasadei. Explozibilul a fost detonat fie din cauza impactului provocat de izbirea de clădirea ambasadei, fie de un dispozitiv cu telecomandă controlat de la depărtare, ceva în genul unui deschizător al unei uşi de garaj.

Explozia a distrus mare parte din clădire, provocând numeroşi răniţi şi 67 de morţi. Dintre cei ucişi, 15 erau angajaţi libanezi ai ambasadei, iar 17 erau americani. Printre americanii decedaţi se afla şi Ken, şeful nostru, Jim, care ne-a întâmpinat pe Andre şi pe mine la baza militară, soţia lui Jim şi un senior analist din Departamentul Informaţii Secrete care se afla în vizită. Aceste pierderi grele erau greu de acceptat. M-am gândit imediat la grijile pe care eu şi cu Andre ni le făcusem faţă de standardele de securitate ale ambasadei. M-am gândit cel mai mult la accesul nestingherit din şosea direct în faţada ambasadei, despre care discutasem în timpul vizitei noastre abia încheiate. Cine ar fi ghicit? Într-adevăr, cine ar fi putut să ghicească? Percepţia unui fapt după ce s-a petrecut este întotdeauna de 20/20.

Şi mai devastator a fost atacul pe care l-am suferit spre sfârşitul anului 1983. Cum una din călătoriile noastre se încheia la Madrid, la sfârşitul lui octombrie 1983, am primit veşti. Tocmai ne terminasem micul dejun. Călătoream împreună cu Bill, un ofiţer de operaţiuni şi cu John, un analist al Departamentului Informaţii Secrete. Când am plecat de la hotel, am plecat într-o scurtă plimbare spre ambasada SUA, iar Bill s-a oprit să cumpere un exemplar al publicaţiei *Herald Tribune*. Conţinea informaţii despre un atac terorist devastator care avusese loc la Beirut în ziua

anterioară, pe 23 octombrie. Auzisem ceva şi la ştirile de dimineață, dar nu dăduseră prea multe detalii.

Sentimentele noastre de supărare, tristețe şi frustrare sporeau pe măsură ce Bill citea articolul ce ne relata despre atac. Un sinucigaş a intrat cu un camion încărcat cu explozibil şi a distrus cazarma puşcaşilor marini ai SUA, înregistându-se 296 de morți, dintre care 243 erau puşcaşi americani. Aproape fără să ne dăm seama de acest lucru, am început să evaluăm şi să cântărim toate detaliile necesare unui asemenea atentat şi încercam să ne dăm seama care dintre grupările teroriste era responsabilă pentru acest, pentru noi, carnagiu fără sens. Ne aflam aici, la Madrid. Ca să facem ceva util trebuia să aşteptăm până ne întorceam la Cartierul General unde ni se puneau la dispoziție toate datele. Pentru moment cu certitudine că ştirile subliniau magnitudinea pe care o reprezenta pericolul terorismului.

Bill, ofițerul de operațiuni care călătorea cu mine, se alăturase Grupului Antiterorism în toamna anului 1982, la scurt timp, câştigând o experiență de primă mână despre modul cum funcționa terorismul.

Un fost ofițer de aviație în marina militară cu experiență pe câmpul de luptă din Vietnam, Bill părăsise armata ca să obțină o diplomă de studii superioare. După ce şi-a luat doctoratul cu tema „Forma de guvernământ americană”, s-a înscris în CIA. S-a descurcat bine în programul nostru de pregătire şi ca urmare a fost trimis la prima lui misiune peste ocean, la Teheran. Nu prea s-a bucurat de o atmosferă propice, căci a sosit la Teheran chiar cu câteva săptămâni înainte de revoltele studenților iranieni, care primind sprijinul deplin al guvernului iranian au invadat şi au devastat ambasada SUA şi au luat ostateci pe toți americanii ce lucrau acolo.

Conform reportajului dintr-un ziar, iranienii au adunat bucățică cu bucățică toate documentele distruse, o sarcină extrem de monotonă, care i-a ajutat să descopere că Bill era ofițer CIA. I-au aplicat un tratament „special” şi şi-a petrecut

aproape 14 luni şi jumătate izolat în detenție, înainte ca negocierile de eliberare a lui şi a altor ostatici să demareze. A fost o experiență îngrozitoare, pe care a depăşit-o datorită unei forțe interioare de caracter remarcabile. Bill acorda credit pregătirii sale militare care l-a ajutat să aibă succes, dar era vorba de mai mult de atât. Înzestrat cu hotărâre şi bun simț din plin, Bill a făcut față cu pragmatism evenimentelor zilnice pe perioada detenției sale. Nu este înnebunit după Iran, dar poartă câteva cicatrice ca rezultat al contactului cu terorismul în stare pură ce i-a amenințat cândva viața. Era un membru al grupului nostru binevenit şi nu în cele din urmă extrem de eficient. L-am admirat cât de repede a lăsat în urmă experiența prin care trecuse în Iran şi şi-a văzut de viață. Este cu adevărat un tovarăş de încredere.

Acelaşi an, 1983, a fost martorul unor serii de atacuri mortale pe care ASEA l-a pus la cale împotriva cetățenilor şi intereselor Turciei. Atacurile, din nordul Americii şi din Europa, au omorât foarte mulți oameni, inclusiv martori inocenți. S-au întreprins urgent măsuri de neutralizare a acestor atacuri.

Grupările teroriste arabe au continuat să activeze împotriva israelienilor şi a altor interese ale Occidentului şi SUA. Coreea de Nord a încercat să-i asasineze pe oficialii sud-coreeni aflați la Rangoon, Burma. În decembrie, când anul se încheia, a existat un atac probabil devastator, dar fără succes, împotriva ambasadei SUA din Kuwait. Dar în anul 1983 s-au înregistrat şi câteva atentate de succes. La data de 5 iunie, un grup de voluntari care ofereau sprijin umanitar au fost luați ostatici de către o grupare dizidentă, lângă Boma, în sudul Sudanului. În atac s-au pierdut câteva vieți omeneşti. Printre ostatici se aflau şi doi americani. Era un grup necunoscut, care nu întrunea definiția standard a unei grupări teroriste, dar tactica pe care o foloseau era un motiv suficient că să ne facă să reacționăm. Grupul Antiterorism a fost alertat şi noi am pus această problemă întregii comunități a informațiilor secrete. După ce ne-am consultat îndeaproape

cu alte câteva agenții surori şi câteva servicii secrete străine care colaborau cu noi, o echipă specială de intervenție (IRT) a fost însărcinată să organizeze şi să implementeze un program de salvare a ostaticilor.

În câteva zile totul era pus la punct ca să trimitem o forță de atac la fața locului. Datorită unei excelente misiuni de spionaj sub acoperire, ştiam unde se afla tabăra grupării dizidente/teroriste şi că ostaticii erau ținuți acolo. Sunt sigur că ei nici nu aveau habar că îşi abătuseră asupra lor mânia câtorva guverne occidentale care erau mai mult decât dornice să le răspundă în aceiaşi măsură, mai ales foarte repede. Sosind la răsăritul soarelui în mai puțin de o săptămână după incidentul catalizator, o echipă de salvare a ostaticilor extrem de bine pregătită a acționat din zbor şi a salvat toți ostaticii. Pierderi: din tabăra celor buni nici unul, din tabăra băieților răi, mulți.

Succesul complet al operațiunii a confirmat valoarea şi eficacitatea conceptului de echipă specială de salvare şi, nu mai este nevoie să spun, noi eram încântați. La scurt timp vor mai fi şi alte evenimente care ne vor bucura şi mai mult. O parte din efortul nostru de a angaja orice tip posibil de resurse în sprijinul echipei speciale de salvare a constat în acoperirea prioritară a cheltuielilor de regie. Şi am reuşit. Într-adevăr, ne-am prezentat cu imagini în timp real de la acțiunile sub acoperire ale atacului echipei speciale desfăşurat la răsăritul soarelui. Era ca şi cum ne-am fi aflat într-un avion care survola deasupra locului unde a avut loc asaltul. Pe deplin vizibile erau rachetele detonabile, elicopterele care se apropiau şi aterizau, indivizii care fugeau la sol şi se îndreptau spre vechiculele cu care încercau să scape.

Am avut parte de o pauză, căci sincronizarea trebuia să fie perfectă, dar a fost totuşi o realizare impresionantă. Bill Buckley a pregătit şi a furnizat directorului CIA, Casey, un raport excelent despre salvarea reuşită care s-a desfăşurat conform fotografiilor în timp real. Raportul a fost bine primit

şi fără îndoială a mai adăugat o bilă albă la profilul grupului nostru care lucra la al şaptelea etaj al Agenției. Iar un profil favorabil şi cât mai complex nu strica imaginii noastre la nivele cât mai înalte, mai ales că urmăream sporirea personalului grupului. Şi ne era de folos şi când se stabilea bugetul pentru fiecare departament.

La sfârşitul primăverii anului 1983 am fost chemat în biroul directorului CIA, William J. Casey. Era un lucru neobişnuit. L-am chemat pe Bob ca să aflu dacă el bănuia de ce vroia să mă vadă directorul. Habar nu avea. „Să mă anunți şi pe mine ce ați vorbit", mi-a spus.

La scurt timp după sosirea mea, Chuck Cogan, şeful Diviziei Orientului Apropiat, a sosit şi el şi am fost introduşi în biroul directorului de secretara lui.

„Bună, Dick", a spus Casey. „Ia loc. Bună, Chuck." Un bărbat pe care nu-l cunoşteam stătea pe un scaun de lângă biroul directorului.

„Dați-mi voie să vă fac cunoştință cu Bob Woodward", a spus Casey, spunându-i lui Woodward numele noastre întregi. „Lucrează pentru ziarul *Washington Post*." Şi eu şi Chuck ştiam acest lucru. Rolul lui Woodward în afacerea Watergate care s-a soldat cu demisia preşedintelui Nixon era bine cunoscut. „Va scrie pentru ziarul lui un articol în trei părți despre terorism şi i-ar face mare plăcere să discute cu noi despre grupările care operează în Orientul Mijlociu."

Ce naiba? Mi-am zis în sinea mea. De obicei nu avem deloc de-a face cu presa şi televiziunea, ca să nu mai vorbesc de prezentarea în fața unui jurnalist cu numele adevărat.

„Terorismul este o problemă cheie", a menționat Casey, „şi vreau să fiu de ajutor pe cât de mult posibil. Voi doi sunteți cei mai potriviți indivizi la care pot să mă gândesc ca să discutați cu Bob, aşa că i-am spus că am putea să-i facem un raport informativ. Pleacă la Beirut săptămâna viitoare."

„Toate informațiile pe care mi le veți furniza nu vor fi publicate în presa scrisă; le voi folosi doar ca să-mi fac o idee

despre ce mă va aştepta în Beirut", a adăugat Woodward imediat, simțind că eram reticenți şi neliniştiți.

Nu aveam de ales, ba chiar deloc, nici eu şi nici Chuck. În următoarea oră am răspuns întrebărilor lui Woodward pe cât de bine am putut, dar în acelaşi timp ne-am străduit să păstrăm confidențialitatea surselor noastre şi să fim imparțiali. Woodward era bine pregătit. Înțelegea situația în care ne aflam, dar cu toate astea era dornic să exploateze pe cât de bine posibil ocazia care i se oferise. Totul a mers bine şi am putut să-i satisfacem multe dintre cerințe. L-am pus în gardă şi asupra unor probleme posibile de care ar trebui să țină cont când se va afla şi prin Beirut şi prin împrejurimi, ca de exemplu, valea Bekaa. În cele din urmă întrevederea s-a încheiat şi, cu mulțumiri pline de recunoştință, a plecat. Se pare că Casey nu şi-a dat seama niciodată de discomfortul pe care şi eu şi Chuck l-am simțit.

„Bill va fi un şef grozav, mai ales în mediul înconjurător tensionat din teren", am răspuns.

Întrebarea fusese pusă de Chuck: ce cred despre numirea adjunctului meu, Bill Buckley, ca şef în Beirut. Va ocupa acest post temporar, căci Ken fusese ucis în urma atentatului cu bombe din aprilie.

„După cum ştii este o treabă a naibii de dură şi de periculoasă. Nu sunt prea mulți la care aş putea să mă gândesc să-i trimit acolo, dar Bill este puternic şi cred că se descurcă", a adăugat Chuck.

„Sunt sigur că se va descurca şi ştiu că va accepta dacă îi vei face această propunere", am spus.

Era vara anului 1983 şi Bill a fost numit şef al biroului din Bierut. După câteva săptămâni de pregătire diversificată, Bill a plecat la Beirut la începutul toamnei. Conform aşteptărilor misiunea lui era dură şi cerea multe ore de muncă asiduă şapte zile pe săptămână. Bill a reuşit în ciuda îngrijorării pe care şi-o exprimase cu voce tare despre lipsa de experiență în

anumite domenii. Şi, cum o ştiam cu toții, era o misiune periculoasă.

Pe 16 martie 1984, abia trecuseră şase luni de când se afla acolo, o grupare teroristă arabă înarmată l-a capturat pe Bill în timp ce se îndrepta, dimineața, spre lucru. Maşina i-a fost blocată de două maşini la bordul cărora se aflau terorişti extrem de bine înarmați. Nu a avut cum să scape. Atacul fusese plănuit cu mare grijă şi, în câteva momente, Bill a fost târât într-una din maşini care l-a dus într-un loc necunoscut.

Nu avem decât câteva detalii legate de captivitatea lui. Chestionând şi alți ostatici care fuseseră eliberați, ştiam că Bill se îmbolnăvise şi primise prea puțină îngrijire medicală, dacă nu chiar deloc. Ştiam de asemenea că şi prostul tratament la care fusese supus contribuise la deteriorarea stării de sănătate. Nu ştim exact când, dar Bill a murit în captivitate după multe luni de suferință, izolat şi fără ajutor. Ucigaşii au rămas încă nepedepsiți. Eram în misiune la Bruxelles când am auzit de moartea lui Bill. Am fost şocat, trist şi supărat la auzul pierderii unui coleg şi patriot atât de remarcabil. Pe zidul de onoare al Agenției o stea a fost inscripționată în amintirea lui Bill. Există una şi pentru Mike Deuel. Pentru mine aceste două stele sunt o amintire personală dureroasă a pierderilor suferite pentru cauzele şi credințele pe care le împărțeam cu toții.

Statele Unite au fost gazda Jocurilor Olimpice de vară din 1984 care au avut loc la Los Angeles. Sensibilitatea crescută ca urmare a intensificării atentatelor teroriste sprijinite şi sponsorizate de stat şi a atacurilor asupra SUA, ce au avut loc în 1983 şi 1984, a făcut ca şi teama față de securitatea jocurilor să atragă atenția celor de la nivel înalt de la Washington. Drept urmare, tuturor birourilor de la Washington care aveau de-a face cu terorismul, multe dintre ele recent înființate, li s-a ordonat să-şi concentreze resursele pentru a pune la punct măsurile de securitate ale Jocurilor

Olimpice ca să fie suficient de păzite încât să descurajeze orice atac al vreunei grupări teroriste.

În calitate de „agenție şefă” a incidentelor teroriste la nivel național, FBI coordona acest program, dar voi afla foarte repede că mai participau şi alți jucători. Regula noastră, una importantă de altfel, se focaliza pe colectarea şi difuzarea de informații secrete. Grupul Antiterorism s-a implicat foarte mult şi ne-am mobilizat toate resursele pentru a sprijini obiectivele de securitate trasate. Mi s-a spus ulterior că, una peste alta, guvernul SUA a cheltuit mai bine de 95 de milioane de dolari ca să asigure securitatea Jocurilor.

Planificările şi primele întâlniri au început în toamna anului 1982 – da, citiți bine, 1982. Mi-am dat seama imediat că erau multe de făcut doar în ceea ce priveşte organizarea grupurilor şi a canalelor de comunicare, care vor fi necesare când vor începe Jocurile. În primul rând, chiar la Washington se puneau la punct diferite programe. Nu ne deranja şefia FBI, dar existau disputele dezastruoase pentru ambele părți care apăreau peste tot prin comunitatea informațiilor secrete şi a pazei şi securității. Din fericire FBI se bucura de o reputație solidă în ceea ce priveşte competența şi eficiența. Speram că erau conştiente de acest lucru şi grupările teroriste internaționale, cărora le-ar fi fost teamă să-i provoace pe cei de la FBI chiar pe teritoriul SUA. Eram mai mult decât încântați să ne folosim de imaginea celor de la FBI şi anume de imaginea tipilor foarte înalți, îmbrăcați în negru. Washington-ul a stabilit strategia de bază care trebuia respectată.

Ne aflam în legătură cu bazele noastre din întreaga lume şi toate fuseseră puse în gardă să fie atente la orice informație secretă care ar putea să facă legătura cu vreun atentat la securitatea Jocurilor ce urmau să se desfăşoare. Apoi au urmat întâlnirile de la Los Angeles. În calitate de ofițer superior reprezentant al Agenției, am fost invitat să particip la o serie de şedințe de planificare, ținute în oraş şi în jurul Los Angeles-ului. Am zburat acolo cu Wayne Gilbert, un ofițer

superior al FBI care conducea activitățile Biroului Federal, pentru a ne angrena în programele de securitate ale Jocurilor.

„Cine naiba sunt toți oamenii aceştia?”, l-am întrebat pe Wayne când am ajuns la prima întâlnire.

„Toți reprezintă organizațiile de poliție şi securitate care vor fi implicate în paza Jocurilor când acestea vor începe”, mi-a răspuns. „Poliția națională, poliția statului California, poliția oraşului, poliția rutieră, unități de salvare a ostaticilor, experți în administrarea situațiilor de criză şi probabil şi poliția de plajă, din câte ştiu eu. O mulțime de oameni cărora li se cuvine câte o felie din plăcintă.”

„Mă bucur că tu va trebui să te ocupi de această problemă şi nu eu”, i-am spus zâmbind.

„Merci, Dick. O să te țin minte”, şi mi-a întors zâmbetul.

Întâlnirea a început cu trecerea în revistă a potențialelor amenințări la adresa Jocurilor Olimpice. Cei care prezentau raportul au vorbit şi au făcut comentarii despre orice grupare teroristă posibilă. Apoi au avut loc discuții legate de diferitele locuri de întâlnire şi despre obiectivele care se aflau prin preajma lor. Am fost surprins să aflu că şi comunitatea armeană şi cea iraniană din Los Angeles erau cele mai mari din afara Armeniei şi Iranului. Trebuia să ne ocupăm mai ales de securitatea sportivilor şi oficialilor turci, ținând cont de numărul mare de armeni rezidenți din zonă şi de grupurile de indivizi potențiali, care doreau să coopereze cu Armata Secretă de Eliberare a Armeniei ai căror reprezentați erau. De ce un număr de rezidenți iranieni vizitau alți iranieni stabiliți în America tocmai în această perioadă era un motiv mai puțin clar din perspectiva securității.

Pe măsură ce ascultam, mi-am dat seama ce eforturi complexe trebuiau depuse şi de ce activitatea de planificare şi organizare eficientă fusese lansată cu mai mult de 18 luni înainte de începerea Jocurilor. Şi eram încântat să văd şi să simt că spiritul de cooperare prevala. Wayne şi alți ofițeri FBI se ocupau cu atenție şi mare grijă de probleme variate care apăreau pe parcurs.

Am numit o unitate mică cu care să lucrăm asupra tuturor aspectelor care ni se cereau şi ca să sprijinim programul național. În cadrul Agenției am cooperat cu Departamentul Informații Secrete şi cu diferite diviziuni răspândite geografic pe planetă şi, cum fusese cazul şi la Los Angeles, ne-am bucurat de o susținere şi cooperare la nivel înalt din partea celor de peste graniță.

Singura problemă pe care pot să mi-o amintesc pe măsură ce desfăşuram programul de asigurare a securității Jocurilor Olimpice privea procesul de difuzare a informațiilor secrete neprelucrate pe care noi le culegeam. Ca să obții informații finale despre grupările teroriste ori breşele de securitate se instituise un mecanism şi nu existau probleme. Dar pentru ceea ce se numeau informații „brute", au izbucnit dezbateri legate de ce se putea trimite direct către unitățile FBI care operau pe scena din Los Angeles. Trecutul meu privind colaborarea cu Biroul Federal şi respectul față de profesionalismul lor m-au pus în situația de a fi susținătorul difuzării directe a informațiilor. Unii (cineva din personalul nostru care era câinele de pază al canalelor de răspândire a informațiilor) au obiectat şi au insistat să nu existe nici o excepție de la procedura standard care privea canalele de răspândire a informațiilor. Dezbaterea s-a încheiat rapid. Logica şi pragmatismul au câştigat şi am fost autorizat să stabilesc canalele pentru difuzarea informațiilor relevante direct către unitățile Agenției aflate la Los Angeles, ca acestea să le transmită mai departe celor de la FBI şi altor unități de pază şi securitate.

Organizarea şi în cele din urmă implementarea programului de securitate al Jocurilor desfăşurate în 1984 a fost un efort costisitor, complex şi de lungă durată. Cum s-a întâmplat deseori în diferite domenii ale activității mele, era mult mai dificil decât anticipasem. Mii de ofițeri ai CIA şi FBI au fost implicați de-a lungul unei perioade de timp îndelungate, înainte şi după ce Jocurile s-au terminat, şi s-au cheltuit milioane de dolari. Oricum, ținând cont de rezultate,

siguranța totală a spectatorilor şi a sportivilor, programul a fost un succes total.

Eram şef al Grupului Antiterorism de mai bine de doi ani. A fost o perioadă grozavă – şi deseori tensionată. În timpul mandatului meu şi volumul de activitate şi numărul membrilor grupului au crescut sistematic, mai ales în timpul celor doi ani, 1982 şi 1983, marcați de nivele ridicate de activitate teroristă direcționată împotriva intereselor SUA şi celor care ne erau aliați apropiați. Am lucrat îndeaproape cu agențiile surori ale țării mele precum Serviciile Secrete şi FBI şi am stabilit contacte apropiate cu câteva servicii secrete europene. Uneori frustrantă, alteori plină de recompense (când puteam să nu invocăm zicala „câinele care nu latră, muşcă"), această perioadă şi-a avut succesele şi incidentele ei, ultimele putând fi etichetate ca eşecuri. Cel mai enervant a fost dificultatea de a penetra centrul de comandă al gupărilor care puneau la cale atacurile. Fără agenți suficienți în interiorul acestor grupări, ne era dificil să luăm inițiativa, cu excepția programelor de pregătire şi implementare a măsurilor de securitate. Am făcut tot ce a fost posibil, dar inițiativa se afla în mâinile teroriştilor (Abu Nidal, Abu Jabril, Carlos şi alții) care puneau la cale şi duceau la bun sfârşit atacurile.

Când am părăsit Grupul Antiterorism am lăsat aproape 80 de membri care activau în el. Analişti, cei de la comunicații, tehnicieni, ofițeri paramilitari, ofițeri de operațiuni şi ofițeri care întocmeau rapoarte făceau cu toții parte din efectiv. Ne îndreptam către o stare de fapt caracterizată ca fiind „independentă" şi care putea să lucreze pentru a penetra, monitoriza sau răspunde teroriştilor şi organizațiilor din care aceştia făceau parte. Viteza cu care națiunile sponsorizau terorismul, fie din motive de natură religioasă, fie din motive politice (sau varianta care combina cele două forme) a dat o nouă dimensiune problemei, având ca rezultat o adaptare adecvată a politicilor interne şi externe ale fiecărei națiuni. În

ceea ce priveşte politicul, noi nu puteam face decât recomandări din moment ce statul avea obligaţia de a stabili politica conducerii unei naţiuni. Grupul era destinat să-şi sporească efectivul cu mult mai mult. Eforturile noastre trasaseră direcţia, creaseră un concept, dacă vreţi, de creştere şi la doi ani după plecarea mea, grupul a fost desemnat a fi Centrul Antiterorism, iar personalul acestuia număra peste 200 de oameni. Fiind un „centru", funcţiona (şi mai funcţionează şi azi) în numele întregii comunităţi a informaţiilor secrete.

Misiunea mea mi-a adus recompense şi mi-a lărgit viziunea şi cunoştinţele. A inclus o gamă largă de sarcini în multe agenţii şi contacte cu diferite discipline. Printre ele s-au numărat vizitele la Congres pentru a depune mărturie în calitate de reprezentant al Grupului Antiterorism al CIA sau la rapoarte cu membrii şi personalul grupului, ca şi vizitarea şi întrevederile avute cu legăturile din cadrul serviciilor secrete din Europa, Asia şi Orientul Mijlociu. Ca de obicei a fost nevoie de muncă asiduă şi multe ore petrecute peste program, dar le-am acceptat ca făcând parte din program şi nu m-a deranjat să muncesc. Această misiune a constituit un moment definitoriu al activităţii mele care mă va aşeza cu fermitate în tabăra administrativă. Activitatea operaţională aparţinea trecutului pentru totdeauna.

Sfârşitul misiunii mele a fost serios afectat şi întunecat de îngrijorarea uriaşă pe care o manifestam pentru soarta lui Bill Buckley. Ştiam că era capturat de o grupare teroristă necunoscută, ceea ce era un incident grav şi ne temeam pentru siguranţa lui. Nu am precupeţit nici un efort ca să încercăm să aflăm cine îl ţinea captiv şi unde, dar nu am putut afla mare lucru. Conştienţi de faptul că cele mai rele temeri s-ar putea realiza într-o zi, puteam doar să urmăm orice urmă care ne putea asigura accesul la informaţii despre locul unde se afla, în speranţa de a lansa o misiune de salvare. Dar nu am reuşit să facem nimic.

La sfârşitul toamnei, în 1983, am fost numit, alături de altă persoană, în calitate de reprezentant al Agenției la Departamentul Seminarului Național al Ofițerilor Superiori, un prestigios an academic de expuneri privind o gamă largă de probleme legate de politica națională şi internațională. Am fost încântat că am fost nominalizat şi, mai mult, că am fost selecționat să particip. Va fi o altă ocazie de a-mi lărgi orizontul personal de cunoaştere. Seminarul va începe la sfârşitul lunii august, în 1984 şi se va termina în iunie, 1985. După aceea, în ianuarie 1984, am fost numit şef în Bruxelles şi îmi luam în primire postul, începând din vara anului 1985. Era nevoie şi de mai multe pregătiri.

Seminarul a fost de primă clasă, aşa cum i se făcuse publicitate. Auzisem de la câteva persoane, inclusiv de la un bun prieten care participase la seminar în 1981, că era o experiență extrem de plăcută şi de la care aveai multe de învățat. Şi chiar acestea au fost şi concluziile mele. Pentru începători era o schimbare categorică (şi binevenită) de ritm. În fiecare săptămână exista o listă cu programările vorbitorilor. Şi fiecare săptămână era destinată unei analize profunde asupra întrebărilor legate de anumite chestiuni specifice privind politica națională şi internațională. Înainte ca primul orator să înceapă (cu adevărat un lux), i se acorda un timp ca să-şi citească lucrarea sau să-şi revadă articolele sau studiile despre subiectul pe care-l aborda. După ce luam un prânz de relaxare, se întâmpla acelaşi lucru, îți citeai lucrarea, apoi o prezentai în fața auditoriului. După prezentări, oratorii aşteptau întrebări la scenă deschisă, iar noi aveam ocazia să punem întrebări despre orice problemă doream. Majoritatea subiectelor (imigrația, educația, siguranța umanității, agricultura, politicile naționale de ocupare a forței de muncă, drogurile şi mediul înconjurător) care ne interesau erau de departe de mare interes, aşa că fiecare dintre noi a citit ceva legat de fiecare temă înainte de a audia prelegerile.

O săptămână pe lună călătoream prin țară ca să facem practică asupra unui subiect pe care îl studiam. De exemplu, am mers în Texas ca să vedem cum stau lucrurile cu problemele generate de imigrare, în nord-vest ca să verificăm în ce stadiu se află programele de împădurire şi în Minnesota să stăm la fermele de animale şi să discutăm cu fermierii despre imaginea pe care o aveau despre politica guvernului. În special, pentru cineva ca mine care îşi petrecuse atât de mult timp peste hotare în ultimii ani, era interesant să reexaminez subiectele politicii interne. Nu m-am gândit prea mult la ele o lungă perioadă de timp. Existau trei cerințe. În primul rând, trebuia să fi prezent în fiecare zi la seminarii şi să participi la excursii. Nu era un lucru greu. În al doilea rând, fiecare avea misiunea de a stabili cine va ține o prelegere asupra unei teme de studiu. Asta însemna să-ți recapitulezi materia, să hotărăşti pe cine inviți să vorbească despre subiect, iar apoi să dai telefoane şi să scri scrisori de invitație. În funcție de temă potențialii oratori puteau fi jurnaliştii, academicienii, oamenii de afaceri şi oficialitățile din guvern. Mulți dintre cei invitați erau fericiți să participe la seminarii. Tema seminarului trebuia să fie aprobată, dar asta nu constituia o problemă. Şi în al treilea rând, trebuia să facem o lucrare mare asupra unui subiect pe care ni-l alegeam. Întrucât ştiam care va fi următoarea mea misiune, am ales drept subiect al lucrării mele Uniunea Europeană. Munca de cercetare a inclus şi vizite la diferite ambasade ale țărilor membre ale UE şi o călătorie la Bruxelles ca să fac o vizită la sediul central al UE.

Vizita la Bruxelles a fost pentru mine o ocazie minunată ca să-mi arunc o privire în biroul pe care-l voi conduce şi să discut subiecte legate de Uniunea Europeană cu experții de la sediul central al organizației. Scrierea lucrării, care s-a înfăptuit în perioada ianuarie-începutul lui aprilie, a constituit un început bun asupra subiectului care va fi de mare interes odată ajuns în Belgia.

Anul academic a fost excelent din toate punctele de vedere şi l-am considerat, într-adevăr, o perioadă de timp fără să fie irosită în zadar. M-a ajutat să-mi reîncarc bateriile, ca să spun aşa, şi, ca un bonus, mi-a dat şansa să mă pregătesc pentru următoarea mea misiune. Se terminaseră cei patru ani interesanți petrecuți la Cartierul General. Eram mai mult decât pregătit să mă întorc înapoi pe teren. Şi Judy şi fetele erau pregătite şi abia aşteptam să ne începem viața în Europa. Este drept că Suzanne rămânea acasă, fiind la colegiu, dar deja îşi petrecuse primul an la Colegiul Swarthmore, departe de casă, şi avea încredere că făcea față despărțirii (nu prea aveam încredere că şi Judy putea). Se maturizase în câțiva ani de zile, imediat după ce ne-am întors din Hong Kong. Spre nefericirea noastră şi surorile ei o vor urma şi se vor descurca singure.

14.
SĂ PRINZI UN SPION
1985 – 88

Desigur că aşteptam cu nerăbdare să-mi ocup primul post în calitate de şef al unui birou de peste ocean. Citisem dosarele personalului biroului din Bruxelles, aşa că îmi formasem o idee despre punctele forte şi slabe ale angajaților pe care îi moşteneam. Personalul era oarecum închegat şi solid, deşi nu existau destui ofițeri care să se ocupe de cazuri, dotați cu abilități privind limbile străine, care îți erau de mare folos, ceea ce, din nefericire, constituia un minus al secțiunii Operațiuni. Aveam câțiva vorbitori buni de limba franceză, dar unul singur care vorbea olandeză. Nici unul nu vorbea flamandă.

Adjunctul meu, Jack A., era un ofițer bine pregătit, cu multă experiență. Era profund respectat datorită abilităților sale operaționale şi capacității de a trata cu cei de la Cartierul General al CIA şi alte probleme birocratice care făceau parte din viața noastră. L-am plăcut din prima clipă. Jack era un tip dintr-o bucată şi un pic plictisit şi frustrat de calea pe care o urma cariera lui, dar această atitudine nu-i afecta activitatea. Era divorțat şi trăia singur în Bruxelles. Sau cel puțin aşa am crezut mult timp. În cele din urmă Jack mi-a spus că trăia cu una dintre analistele informațiilor secrete ale bazei noastre. S-au căsătorit câțiva ani mai târziu. Fără îndoială că fusesem ultimul care a aflat de relația lor, căci funcționa o regulă conform căreia nimeni nu-i spunea şefului nimic despre aceste chestiuni. Nu ne făcea nici o problemă. Jack a luat măsuri în acest sens. A existat o singură

operațiune în cadrul căreia, lucrând în echipă, Jack şi Becky, au făcut o treabă remarcabilă, strecurându-i o notiță unui ofițer KGB.

Sosirea mea la Bruxelles a fost oarecum umbrită de schimbul de ştafetă dintre mine şi fostul şef ieşit oarecum din tipare. Voi explica. În timpul călătoriei mele la Bruxelles, din martie 1985, cu ocazia cercetărilor legate de lucrarea mea despre UE, m-am întâlnit cu predecesorul meu al cărui nume nu-l voi face cunoscut aici. De prea puține ori în cariera mea am dat peste un confrate ofițer pe care nu l-am agreat. Mare parte a carierei lui şi-o petrecuse în Divizia Orientul Mijlociu şi critica deschis modul cum decurgeau lucrurile în Divizia Europa. Nu făcea nici un secret din faptul că se considera singurul ofițer cu adevărat competent care se ocupa de cazuri din birou – o pretenție care i-a adus decât câțiva prieteni. Fie că exista sau nu câte un fapt real în orice critică pe care o emitea, mult mai evident era normal să-şi țină gura proastă atâta timp cât comenta despre Divizia în care lucra. Mi-am dat seama rapid că nu era plăcut nici în birou.

Şi nici în afara biroului nu era agreat. Purta o capă în locul unui balonzaid, iar mulți credeau că a întrecut măsura de tot, şi se pare că unii belgieni erau supărați şi iritați de atitudinea lui. Se zvonea că după plecarea lui, bunurile din casa în care a stat i-au fost trimise „din greşeală” la Cape Town, în Africa de Sud, în loc de Baltimore. Localnicii au luat-o ca pe o greşeală, mai degrabă decât o reglare de conturi.

Ținând cont de toate aspectele, am ajuns la concluzia că o pauză curată ar fi o idee bună. Asta însemna că nu voi angaja alt personal şi că voi aranja să mă întâlnesc cu fiecare om în parte în stilul meu propriu. Era un lucru mai puțin dezirabil, dar nu vroiam să fiu „pătat” de reputația predecesorului meu. Am discutat cu Judy despre această problemă, care şi ea îl cunoscuse pe individ, şi a fost de acord cu decizia mea. Întotdeauna am avut încredere în judecățile ei legate de oameni şi acordul ei în această situație mi-a confirmat intenția de a nu participa la o rundă obişnuită de cocteiluri şi

prezentări de personal. Cel mai mult îmi doream să pornesc la drum cu dreptul. Pe cât de diplomatic posibil (nu era nici un motiv să îl îndepărtez), am pledat pentru problemele personale şi familiale care nu-mi permiteau să ajung la Bruxelles decât după ce predecesorul meu pleca, conform programului deja stabilit.

Primul ambasador pentru care voi lucra în calitate de şef al unei diviziuni era Allen Schwabe, nou numit din motive politice. Un meschin care deținea în California un lanț imens de magazine universale, fusese inițial membru al „cabinetului bucătărie" al preşedintelui Reagan. Era şi un mare contribuabil al Partidului Republican. Schwabe avea cam 65 de ani şi era un bărbat plăcut, cu spirit de observație ascuțit. Primele mele legături cu el au decurs normal, ceea ce era o mare uşurare pentru mine din moment ce relația cu ambasadorul SUA stabilea pulsul viitoarei relații cu ambasada. Se pare că relația noastră va fi una fructuoasă.

Inițial, relația mea cu numărul doi după ambasadorul Schwabe, adjunctul şef Ron Ward, era mai puțin relaxată. Problemele au apărut la scurt timp după ce amândoi am ajuns la Bruxelles, el în prima lui misiune de adjunct al unui ambasador, iar eu în calitate de şef al unei diviziuni a CIA.

În intervalul de timp care a urmat, a apărut o problemă. Ward m-a chemat în biroul lui şi m-a întrebat dacă îi voi face instructaje legate de diferite activități, inclusiv programele orientate spre mobilizarea acțiunilor sub acoperire. Ştia că pot să fac asta şi că o voi şi face. Aşa că nu înțelegeam ce mai era neclar şi de data asta. Bănuiam că mă testa ca să vadă cât de departe pot merge. I-am spus că nu pot să-i fac instructajul lui, căci deja l-am instruit pe ambasador.

„I-ai dat detalii specifice?", a întrebat Ward.

„Nu, nu i-am dat", i-am răspuns. „Nici nu am voie."

„Ei bine, vom mai vedea", m-a anunțat.

Apoi mi-a explicat că el trebuie să fie informat despre tot ce se întâmplă ca să poată să se ocupe cum se cuvine de afacerile ambasadorului. Va telegrafia celor de la Washington

ca să clarifice această problemă. Asta trebuia să fie o amenințare? Nu am muşcat momeala.

„În primul rând nu este vorba de nici o problemă", i-am spus. „Pur şi simplu eu nu am de ales. Există o lege care îmi interzice să dezvălui cuiva sursele şi metodele noastre. Dar este o idee bună să telegrafiezi superiorilor tăi", am adăugat. Ne purtam amical şi căzusem de acord să nu ne înțelegem. Am aşteptat.

Între timp le-am telegrafiat celor de la Cartierul General din Bruxelles ca să le explic ce s-a întâmplat şi să-i anunț că s-ar putea să primească o întrebare din SUA. Mi-au răspuns imediat, confirmând că răspunsul meu a fost corect, şi să-mi mulțumească că-i avertizasem.

Câteva zile mai târziu, ambasadorul m-a chemat în biroul lui. „Am înțeles că tu şi Ron aveți probleme", mi-a spus după ce am schimbat nişte formalități de început.

„Nimic serios, domnule ambasador", i-am spus. „O să trecem peste asta." Nu eram sigur dacă Ron i-a explicat despre ce era vorba sau nu. „Nu pot să-i spun absolut totul, există nişte limite. Pot să vă raportez dumneavoastră, dar nimănui altcuiva din amabasadă."

„Vreau să fiu sigur că vă veți împăca şi veți lucra împreună", a spus ambasadorul. Probabil că-i spusese şi lui Ron că o să aibă o întrevedere cu mine.

„Vă asigur că mă străduiesc din răsputeri", i-am răspuns.

„Îi va trece, Dick, tu şti cum sunt indivizii ăştia, funcționari ai statului." Ultimul comentariu a fost ca o muzică pentru urechile mele.

Nici ambasadorul şi nici Ward nu au mai adus niciodată chestiunea în discuție. Nu i-am făcut instructajul lui Ward. Bănuiesc că cei de la Washington i-au explicat regulile de bază. Sau poate că le ştia suficient de bine şi nu a telegrafiat niciodată la Washington, ci doar vroia să vadă cum reacționez eu. Şi a văzut cum.

Mi-am dat seama mai târziu că Ward era condus parțial de frustrare față de statutul lui în Belgia. Existau trei ambasade

americane în Bruxelles şi mulţi considerau că cea acreditată în Belgia avea cea mai mică importanţă în ierarhie. Ambasada de pe lângă sediul central al Pieţei Comune (în curând va deveni Uniunea Europeană) şi cea acreditată la NATO aveau o prioritate mai mare în schemele întocmite de SUA. Relaţiile ţării mele cu minuscula Belgie nu se ridicau la nivelul problemelor şi complicaţiilor care emanau de la celelalte două ambasade. Deci, Ward era numărul doi în cadrul unei ambasade care ocupa poziţia a treia într-o ierarhie a ambasadelor americane la Bruxelles, deşi nu ar fi admis acest lucru la modul oficial. O telegramă venită din partea secţiunii politice despre o grevă în minele de cărbune de lângă Liège ar fi fost o problemă tipică pentru el, dar nu una cutremurătoare la Washington.

Ca situaţia să fie şi mai rea, biroul meu, care era responsabil de sprijinirea celor trei ambasade din Bruxelles şi de majoritatea prezenţei militare din Mons, Belgia, era mai mare decât Departamentul de Stat al lui Ward complementar ambasadei. Probabil că asta l-a enervat un pic, ca şi faptul că ştia că eu mă întâlneam regulat cu cei trei ambasadori americani şi cu comandantul general al trupelor din Mons. De fapt am glumit atunci (dar nu faţă de Ward) că lucrez pentru trei ambasadori, un lord (Lord Carrington care era şeful NATO) şi un general de patru stele (comandantul de la Mons). Mă întâlneam regulat şi-i ţineam la curent cu subiecte variate, în special de contraspionaj. Privind retrospectiv, trebuie să recunosc că şi eu aş fi fost nemulţumit dacă m-aş fi aflat în locul lui.

În ciuda primelor neînţelegeri, relaţia mea cu Ward a evoluat rezonabil. Am încercat să fac ca lucrurile să meargă între noi şi îl informam ori de câte ori era posibil despre problemele locale cu care veneam câteodată în contact. Îmi aprecia eforturile, cred, şi am reuşit să trecem peste diferendele iniţiale. Am descoperit că juca tenis şi i-am sugerat să ne întâlnim la o partidă. A acceptat şi ne-am întâlnit câteva zile mai târziu la un club din apropiere. A fost

o mare rivalitate între noi. Mă consideram un jucător de tenis mai bun decât el, dar scorurile se păstrau strânse şi Ron a câştigat la fel de multe seturi câte câştigasem şi eu. Era un competitor mândru şi al naibii de tenace. Nici eu nu am fost acuzat de lipsă de spirit de competitivitate şi am demonstrat-o cu această ocazie. Deseori săream peste masa de prânz şi jucam cam o oră la prânz şi întotdeauna meciurile se transformau în bătălii dure. Nu-mi amintesc dacă i-am spus-o vreodată în acest fel, dar îi admiram tenacitatea şi îndrăzneala pe care le afişa de câte ori păşeam pe terenul de tenis.

Biroul din Bruxelles, unul mare conform standardelor Diviziunii Europene, avea zero cerințe privind evenimentele din Belgia. Pur şi simplu nu se întâmpla nimic în această țărişoară cu o populație de 10 milioane de locuitori, care nu ridica nici un interes pentru politicienii noştri. Dar existau probleme în care erau implicați indivizi belgieni ce cu siguranță erau de interes. Terorismul sau piața gri a armelor, sau violarea acordurilor comerciale – calculatoarele şi aparatura electronică se exportau către țări cărora nu li se permiteau să le primească, de exemplu, constituiau probleme de interes pentru orice națiune. Deci eram interesați de nişte belgieni, în special de cei aflați în poziții care le permiteau accesul la informații din zone de interes, sau a unui belgian care lucra pentru o țară țintă precum Libia.

Istoria Belgiei este complexă. Bruxelles, de exemplu, a fost cândva capitala Spaniei. A fost invadat de multe ori în timpul războaielor care sunt parte a istoriei Europei. Drept urmare, belgienii s-au trezit cu multe probleme pe cap. Divizările de ordin etnic, cultural şi lingvistic merg până în profunzime, iar tensiunile ating uneori limite maxime. Puțina dragoste existentă se pierde între vorbitorii de limbă franceză, cei de valonă (jumătatea de sud a țării) şi vorbitorii de flamandă, care seamănă cu olandeza (jumătatea de nord a țării). Există şi o enclavă mică de vorbitori de limba germană, lângă granița de est cu Germania.

În mod destul de natural şi politica țării este la fel de divizată. Toate partidele politice au aripi în care se vorbeşte franceza şi flamanda. Caracteristica constantă a guvernării constă în dezacordul cu privire la subiecte nenumărate. În timp ce noi nu am fost implicați direct în aceste probleme, diferențele care reprezentau o parte constitutivă a vieții de zi cu zi a belgienilor erau un lucru care nu trebuia uitat niciodată.

Biroul era ca o platformă pe care operam împotriva şi raportam asupra unei game largi de necesități impuse de comunitatea informațiilor secrete. Am menționat deja terorismul şi vânzările de armament ca fiind de interes pentru noi. Printre altele, predominantă ca interes era şi activitatea diferitelor servicii de spionaj, aparținând blocului sovietic care operau în Bruxelles. Eforturile noastre de a sprijini ambasadele americane acreditate la Piața Comună şi NATO se concentrau la maxim pe contraspionaj. Colaborând îndeaproape cu birourile de securitate ale celor două organizații şi cu alte servicii de pază şi securitate belgiene şi europene care aveau reprezentanțe la Bruxelles, monitorizam pe cât de strict posibil ceea ce făceau serviciile de spionaj sovietice. Şi erau mici castori ocupați.

Țineam sub supraveghere un număr mare de operațiuni derulate de către serviciile sovietice. Şi cu siguranță existau şi altele despre care nu aveam nici o informație. Majoritatea operațiunilor erau orientate contra NATO şi le aduceam la cunoştință ofițerilor care se ocupau de securitatea organizației, activitățile ostile de care noi eram conştienți: ofițerii serviciilor de spionaj din Rusia (şi civilii KGB şi militarii GRU), Cehia, Polonia, România, Bulgaria şi chiar din China activau pe teren. De asemenea vizau şi sediul central al Pieței Comune localizat în centrul Bruxelles-ului.

O tactică preferată folosită de marea parte a serviciilor ostile consta în atacarea personalului din secretariatul NATO. După procedeul tipic, se foloseau de ajutorul agenților de legătură, să spunem că GRU selecta o anume secretară care

avea acces la documente de mare importanță. De obicei le selectau pe cele necăsătorite şi care nu primeau prea multă atenție din partea bărbaților. După care ofițerul GRU identifica un agent de legătură, care invariabil, era chipeş, suav şi disponibil pentru o legătură amoroasă. Folosindu-se de o serie de manevre, făceau aranjamente pentru ca viitorul „cuplu" să intre în contact direct. Din acel punct, natura îşi va urma sau nu cursul. Obiectivul consta în manipularea secretarei pe care serviciul secret o va duce în situația în care va putea să-i exploateze sentimentele de afecțiune față de agentul de legătură sau să o şantajeze cu relația ei. Orice metodă ar fi ales, ea va începe să furnizeze copii ale documentelor secrete. În ciuda instructajelor şi avertizărilor făcute secretarelor şi altor angajați ai NATO, această tactică a serviciilor de spionaj comuniste a funcționat de câteva ori în timpul celor trei ani petrecuți la Bruxelles – şi probabil şi înainte de sosirea mea, ca şi după plecare.

Ruşii au avut succese şi cu bărbații care lucrau în NATO. Unul dintre ei, pe care l-am descoperit a fi duplicitar, ne-a provocat o mare îngrijorare, pentru că avea acces la documente de mare interes pentru agenții GRU.

Bruxelles a început să se implice când, în toamna anului 1986, am deschis o mapă cu inscripția „numai pentru ochii şefului". Conținea fotografii făcute de echipa de supraveghere a unei baze din Europa şi o notiță informativă cu privire la o relație ce fusese desconspirată. Eram impresionat. Colegii noştri făcuseră o treabă excelentă. Fotografiile unui agent şi unui general GRU renumit, ca şi a celor doi împreună, erau dovezi indiscutabile. Şi eram încrezători că nici generalul şi nici agentul lor, un ofițer superior belgian, nu ştiau nimic despre succesul nostru cu care le-am desconspirat relația.

Era o lovitură, dar o dată cu succesul au apărut şi întrebări dificile şi serioase. Câteva proveneau de la Cartierul General din Bruxelles, iar altele mi-au venit în minte când citeam notița informativă. Dar cea mai importantă dintre întrebări, nu surprinzător, era ce să facem cu informațiile pe

care le dețineam. Cu siguranță că vroiam să le difuzăm şi să punem capăt operațiunii GRU, care fără îndoială că le furniza un flux constant de informații secrete despre NATO. Dar existau mai mulți factori implicați. Trebuia să protejăm sursa (propria noastră operație şi oamenii ei) informației în timp ce puneam la cale operațiunea de demascare şi, ulterior, de arestare a agentului belgian.

Ştiam că nu dețineam accesul necesar ca să avem succes de unii singuri într-o operațiune de acest gen. O mulțime dintre cei care deținea puterea şi care aveau acces liber la birourile agenților (unul la sediul central al NATO şi altul într-o bază militară belgiană) trebuiau să se implice. Noi ar fi trebuit să lucrăm prin intermediul unui angajat NATO, dar care? Cui ar fi trebuit să-i spunem? Cât de multe am putea să-i spunem? Ar trebui să implicăm şi organizația de securitate a NATO? Aveam propriile mele răspunsuri la aceste întrebări şi ele vor atârna greu în balanță întrucât eram şeful Diviziei aflat în scenă. Am răspuns printr-o telegramă notiței informative pe care am primit-o şi am deschis un dialog cu privire la întrebările de mai sus. Convinşi că am servit cele mai bune interese, am fost mulțumit de rezultat.

Am ales, ceea ce mi se pare absolut logic, să informăm serviciul militar belgian. Am luat legătura cu comandantul general al bazei, care era flamand. Era o persoană plăcută şi competentă, un ofițer care ştia de ce se află în armată.

O problemă – posibilitatea unei penetrări a ruşilor sau blocului sovietic de către unul dintre serviciile belgiene, care l-ar fi alertat pe agentul GRU din câte aflasem noi – cântărea greu în mințile noastre. Nici o alegere nu ar fi lipsită de risc, iar două motive optau pentru serviciul militar. În primul rând, noi credeam că un agent sovietic recrutat de către serviciile belgiene ar fi fost agreat şi în al doilea rând, aveau avantajul major de a avea acces şi flexibilitate în investigarea unui ofițer militar.

Alături de un ofițer superior care se afla în vizită venit de la Cartierul General, special pentru acest scop, l-am pus la

curent cu mersul lucrurilor şi pe Lord Carrington, Secretarul General al NATO, şi apoi şi pe comandantul general al serviciului militar belgian. Pentru Carrington prezentarea a fost succintă şi generică: „Organizația dumneavoastră a fost penetrată de către sovietici.” Era tulburat, desigur, la aflarea veştilor, dar a fost de acord cu planul pe care îl gândisem special pentru el. Din fericire a înțeles că, pe de-o parte, erau mulți factori implicați de care trebuia să ținem cont în furnizarea detaliilor specifice şi, pe de altă parte, planul necesita o strictă compartimentare. Carrington ne-a dat mână liberă şi ne-a cerut să-l ținem la curent cu evoluția lucrurilor. Aşa am şi făcut.

Prezentarea făcută generalului Raymond Van Calster, şeful serviciului de spionaj al armatei, a fost obligatoriu detaliată. I-am arătat fotografiile şi i-am explicat ce informații dețineam. Van Calster şi adjunctul lui ascultau cu atenție pe măsură ce noi ne expuneam cazul.

După ce am terminat, Van Calster şi-a aruncat o privire la fotografiile pe care i le lăsasem pe birou. Ridicându-le a spus: „Este o treabă serioasă, Dick. Este groaznic. Dar sunt sigur că avem nevoie de mai multe dovezi decât aceste fotografii ca să-l prindem pe individ.”

Apoi a venit întrebarea evidentă: „Cum ați obținut aceste fotografii?”

Ştiam că vom fi întrebați acest lucru şi discutasem cât de multe puteam menționa în răspuns. Era o capcană. Dacă dădeam asigurări că agentul GRU a fost arestat, vroiam să furnizăm cât de multe dovezi puteam, dar trebuia să ținem secret modul cum ne obțineam o parte din informații. Întrebarea era unde să trasăm linia față de „necesitatea de a şti”.

„Nu pot să-ți spun totul, Ray”, i-am răspuns, „dar pot să-ți spun în ce oraş au fost făcute fotografiile şi datele la care agentul se afla acolo. Va trebui să verifici înregistrările călătoriilor ca să confirmi că agentul a fost plecat în momentele potrivite.”

„Eşti sigur de asta, Dick?”, a întrebat Ray. „Avem nevoie de aprobări speciale din partea justiției. O treabă serioasă.”

„Suntem siguri, Ray”, i-am spus. „Acesta din stânga este omul tău, iar acesta din dreapta este generalul GRU, Boris Konstantin. Nu găsesc nici un alt motiv pentru care s-ar fi întâlnit clandestin în alt oraş din Europa. Unul este agentul, iar celălalt este ofițerul de caz.”

„În regulă, vom face câteva verificări şi îți vom da un răspuns”, a fost replica lui Van Calster. „Nu sunt sigur dacă ar trebui să-ți mulțumesc sau nu.”

„Uneori lucrurile iau o întorsătură nasoală”, i-am răspuns în timp ce ne-am ridicat, pregătindu-ne de plecare.

Pistele noastre inițiale au dezvăluit faptul că agentul GRU, datorită poziției sale din cadrul NATO, călătorea periodic în SUA ca să se întâlnească cu omologii lui americani. Participa la şedințele bazelor forțelor aeriene americane şi de aceea avea acces la informații strict secrete. Din moment ce nu exista nici un dubiu că pasa informațiile armatei sovietice, GRU, îngrijorarea noastră atinsese cote maxime. Van Calster avusese dreptate. Era o treabă serioasă şi acest agent trebuia oprit. M-am gândit la fratele meu, ofițer al forțelor aeriene americane, şi la alți ofițeri americani care lucrau cu agentul şi împărțeau informații cu el, fără să aibă habar că acestea ajungeau mai departe la ofițerul de caz GRU, căruia agentul belgian îi raporta. Era vital să cauterizăm rana cât mai curând.

Am primit veşti de la Van Calster cam peste o săptămână. Eram invitat la biroul lui, să-l vizitez ca să-i raportez. Nu exista nici o temă dată, dar ştiam despre ce urma să vorbim. Cercetările lor începuseră să contureze portretul agentului. Un colonel al forțelor aeriene, divorțat şi care locuia singur. Nu existau sancțiuni în dosarul său şi urma să fie înaintat la gradul de colonel în viitorul nu prea îndepărtat. Era greu de crezut că era un trădător, mi-a spus Van Calster, dar trebuia să ne păstrăm obiectivitatea. Gradul şi reputația agenților făceau ca situația să fie şi mai sensibilă. Dacă ne înşelam,

iadul ne păştea. În plus, agentul era arătos şi impozant şi se dusese vorba că era bărbatul tuturor doamnelor. După cum s-a dovedit, acest lucru se va afla în miezul unor prime îndoieli privind investigațiile legate de activitatea lui.

Van Calster, în schimb, deținea informații despre penetrarea GRU de către NATO, aşa cum şi noi aveam informații despre penetrarea organizației noastre. Cu toate acestea cerințele unui efort de natura acestuia (membri ai echipei de supraveghere, analişti, tehnicieni) însemna că mai mulți ofițeri vor şti despre operațiune.

De asemenea, la întâlnirea la care Van Calster mi-a adus la cunoştință aceste prime informații, participa şi cel mai bun ofițer al lui de contraspionaj, Claude Van Miert. Apropiindu-se de vârsta de 60 de ani, Van Miert, şi el flamand, era un bărbat solid cu capul aproape în totalitate acoperit de păr cărunt. Nu-l mai întâlnisem până în acel moment, dar, dată fiind scurta prezentare a carierei lui, pe care Van Calster mi-a furnizat-o când mi l-a prezentat, nu eram surprins să constat că el conducea spectacolul în care eram cu toții implicați. Nu aveam nici un motiv să mă îndoiesc că Van Miert era, cel puțin în mintea lui Van Calster, expertul belgian în materie de „capturare de spioni". Evenimentele vor dovedi că încrederea lui fusese bine plasată.

Pe deplin însărcinat cu investigațiile, primul pas al lui Van Miert după studierea aprofundată a dosarelor şi înregistrărilor de călătorie (ultimele au dezvăluit faptul că agentul ieşise din Belgia în intervalul de timp, când noi le-am raportat belgienilor fără permisiunea cerută de regulamentele militare) consta în inițierea unei supravegheri discrete 24 de ore din 24, un efort costisitor şi cu implicații politice. S-au solicitat şi s-au obținut aprobări speciale din partea instanțelor judecătoreşti. Eram mulțumiți să-l vedem pe Van Miert acționând cu precizie, aşa cum am fi făcut şi noi într-o situație similară. Se justificau încrederea şi respectul pentru serviciul militar care ne-au determinat să-i alegem să se ocupe de această operațiune.

Într-una din primele zile ale operațiunii sub acoperire, echipa de supraveghere a remarcat faptul că agentul GRU era perfect conştient de faptul că era ținut sub supraveghere. Echipele sunt pregătite să fie în special conştiente de o asemenea atitudine din partea pradei lor şi erau bucuroşi că agentul pe care îl supravegheau şi-a dat seama atât de repede. Colonelul şi-a condus maşina până a ieşit din Bruxelles, a dat cu spatele şi a parcat într-o parcare situată pe o şosea, verificând traficul din spatele lui. Echipa de supraveghere şi-a dat seama de intențiile evidente ale acestuia fără prea mare greutate de manevră, punându-şi întrebări legate de slaba pregătire pe care i-au furnizat-o cei din GRU. Agentul nu a mai făcut nici o mişcare şi s-a întors acasă. Ce intenționase să facă? Mişcarea agentului era un indicator al interesului în activitatea clandestină. Raportul a generat îngrijorare şi curiozitate. Supravegherea continua.

În câteva săptămâni, supravegherea sub acoperire, împreună cu înregistrările telefonice, au dezvăluit faptul că colonelul avea o relație cu o femeie căsătorită, soția unui ofițer confrate al forțelor aeriene. Şi se temea că soțul l-ar putea urmări. Credea că soțul este gelos şi violent, atât de mult încât îl botezase „Rambo", după personajul principal al filmului eponim. Era înspăimântat de soț, dar şi-a continuat relația. Mi-am amintit povestea care afirma că Dumnezeu dăduse bărbaților un creier şi un penis, dar atâta sânge cât să irige doar un singur organ la un moment dat.

Eram amuzați, dar exista şi un aspect negativ al poveştii. Îngrijorarea agentului față de „Rambo" explica ceea ce noi am luat drept un semn care ne indica implicarea unor activități clandestine care ar fi fost de interes pentru noi. În mințile celor din partea belgiană au apărut îndoieli. Nimic altceva nu a ieşit la iveală în timpul celor câteva săptămâni de supraveghere discretă care a solicitat resursele fizice a multor bărbați. Operațiunea sub acoperire continua.

Apoi au început să apară nişte indicii mărunte. La serviciu, agentul a cerut documente la care nu avea acces în

mod normal sau la subiecte pe care „nu trebuia să le ştie”. Şi a fost zărit făcând copii ale documentelor strict secrete. De ce? Acest lucru, ca şi confirmarea călătoriei lui în oraş pe care am înregistrat-o în acelaşi timp cu informația primită, l-au făcut pe Van Miert să facă un alt pas. A ordonat percheziționarea casei agentului. Agentul locuia singur, iar percheziția s-a realizat uşor, fără ca echipa să lase vreo urmă. Dădusem peste cea mai bună dovadă a activității de spionaj. Echipamentul de spion – inclusiv un aparat foto în miniatură şi un plan de comunicații – a fost găsit ascuns în spatele unei biblioteci. Acum Van Miert pornise la vânătoare. Ştiam că agentul spiona pentru ruşi, dar Van Miert trebuia să construiască un caz care să rămână în picioare în fața Curții, dacă era necesar. Operațiunea sub acoperire continua.

Ca şi ofițerii FBI care au fost mobilizați într-o asemenea acțiune, vă voi spune şi eu că prinderea în flagrant a unui agent care lucrează pentru un serviciu de spionaj inamic este laborioasă şi deseori plictisitoare. Aşa a fost cazul şi cu ofițerii lui Van Miert, dar aveam încredere că vor ieşi cu bine la liman. În cele din urmă aşa a şi fost. Un membru al echipei de supraveghere a remarcat un poster roşu care se afla de obicei pe suprafața netedă de deasupra scaunului din spatele maşinii agentului. În majoritatea timpului semnul era ridicat, dar câteodată observase că agentul îl întorcea cu fața în jos şi îl punea pe scaunul din spate, fără să mai fie la vedere. În activitățile de supravghere, acțiunile aparent nesemnificative şi spiritul de observație sunt cele care te ajută să dai lovitura. Vom afla în sfârşit că agentul folosea posterul ca să-i semnaleze ofițerului GRU că urma să-i furnizeze nişte informații. Echipa l-a fotografiat în timp ce plasa documentele.

Agentul a fost programat să participe la o conferință la o bază a forțelor aeriene din SUA şi eram îngrijorați de ceea ce ar putea afla acolo. M-am dus să mă întâlnesc cu Van Calster şi Van Miert.

„Există vreo cale să-l împiedicăm să participe la conferință fără să-şi dea seama?” am întrebat.

„Nu te îngrijora, Dick”, a spus Van Miert. „Suntem gata să acționăm.”

„Ați pus la punct cazul?”, am întrebat din nou.

„Da. Voi discuta cu colonelul mâine”, a spus cu un zâmbet larg pe față Van Miert.

Agentul a mărturisit repede. Şi informațiile şi fotografiile pe care Van Miert i le-a arătat cu mare grijă l-au lăsat pe colonel fără nici o opțiune. I-a mărturisit lui Van Miert că motivul lui a fost lăcomia. Cei din GRU îl plăteau bine pentru documentele pe care el le furniza. Ofițerul GRU a fost expulzat şi colonelul încă se mai află, sper, într-o închisoare belgiană. Din câte ştim noi, niciodată nu a avut de-a face cu „Rambo”.

Serviciul secret al armatei belgiene a făcut o treabă excelentă şi l-am felicitat pe Van Calster, transmițându-i şi felicitările pe care le-am primit de la Cartierul General al CIA. Van Miert a fost răbdător, meticulos şi a acționat ca un profesionist din toate punctele de vedere ale unui caz dificil şi extrem de important. Este drept că informațiile noastre au făcut ca acțiunea să se pună în mişcare, dar belgienii au interceptat pasa primită de la noi şi au mers mai departe. Cooperarea şi încrederea reciprocă sunt factori cheie şi sunt bucuros că şi eu am jucat un rol, chiar dacă unul micuț.

Ne aflam în ianuarie 1986 şi îmi pierdusem răbdarea. Terminasem de dictat telegrama pentru cei de la Cartierul General: „Atunci regret că suntem obligați să încheiem operațiunea.”

Mă refeream la o operațiune de mare importanță despre care fusesem instruit cu mare grijă înainte de a părăsi Cartierul General. La acea vreme mă întrebam cum se difuza produsul final al operațiunii şi în ce mod acesta era exploatat de analişti şi utilizatori. Răspunsurile au fost îngrijorătoare. Mi s-a spus că rezultatele se difuzau fără nici o diferențiere.

Nu era un răspuns suficient şi am abordat subiectul şi după ce am ajuns la Bruxelles. Întotdeauna am considerat că obiectivul primordial al prezenței noastre peste hotare era de a furniza informații secrete pentru cei care luau deciziile politice. Încă mai cred acest lucru. Şi contraspionajul, ca şi operațiunile sub acoperire, sunt la fel de importante, dar derularea operațiunilor care produc informații secrete este o acțiune capitală. În viziunea mea, un păcat de moarte ar fi să derulezi operațiuni doar de dragul operațiunilor; prin urmare, să-ți asumi riscuri fără să câştigi nimic.

În acel moment, derulam o operațiune extrem de importantă care producea cantități uriaşe de informații. Erau informații interesante, dar nu prezentau trăsătura de informații secrete până nu erau analizate în aşa fel încât să capete sens şi valoare pentru politicieni. Problema celor de la Cartierul General consta în faptul că trebuiau să decidă dacă resursele necesare procesului obținerii informațiilor erau justificate de valoarea produsului final. Părțile componente ale Cartierului General se contraziceau pe marginea acestei probleme. Era un subiect controversat pentru noi întrucât, între timp, ne asumasem riscuri mari şi investisem resurse considerabile ca să colectăm informații. Nu erau informații strict secrete până sau numai dacă erau procesate la Cartierul General şi difuzate în cadrul comunității informațiilor secrete.

Am tot insistat cu întrebarea mea câteva luni, doar ca să primesc în schimb răspunsul că trebuie să fiu răbdător. De fapt, operațiunea se derula de mai bine de un an, înainte ca eu să ajung la Bruxelles. Nu intenționez să redau toate schimburile mele de replici cu cei de la Cartierul General pe marginea acestui subiect. Suficient să spun că au existat multe schimburi. După ce am trimis telegrama, am întreprins paşii necesari ca să opresc operațiunea şi să elimin riscurile, măcar o parte din ele, la care ne expuneam. Fără un produs final sub forma informațiilor strict secrete, pur şi simplu nu doream să risc o posibilă confruntare – una care ar fi supărat

şi pe cei de la conducerea Agenției şi pe noi, cei implicați în operațiune. Sunt sigur că dacă ceva ar fi fost în neregulă, vina ar fi căzut asupra noastră şi asupra conducerii Departamentului Operațiuni. Atitudinea noastră lăudăroasă „putem face" s-ar fi întors să ne bântuie din nou. „Dă-mi voie să înțeleg", ar fi spus un senator sau Inspectorul General. „Derulați această operațiune, cu toate riscurile pe care le implică, fără să obțineți un produs final?"

Cei de la Cartierul General abia făceau valuri. Câțiva mi-au discutat decizia pe care am luat-o. Cei care au dezbătut problema resurselor pur şi simplu au lăsat-o moartă. Era ca şi cum şi-au zis: „Dacă îți asumi riscurile în continuare, noi nu avem nimic împotrivă. Dacă nu, nici aşa nu ne interesează." Eram fericit că luasem decizia de a opri operațiunea. Cerința pentru un anume tip de informație este generată în comunitatea informațiilor strict secrete. Astfel, Departamentul Operațiuni primeşte sarcina de a face rost de acel gen de informație. Bruxelles-ul derula, impecabil, o operațiune extrem de importantă. Până aici toate bune, dar marea imagine s-a întunecat. De fapt, copleşisem sistemul cu informații brute pe care nu le puteau procesa şi transforma în informații strict secrete. Acest gen de situație este un pericol permanent, iar şefii de filiale trebuie să se concentreze asupra lui, pentru propria lor protecție ca şi pentru binele sistemului.

Familia noastră prospera în Bruxelles. La sfârşitul lunii februarie 1986, noi (Suzanne se întorsese înapoi la colegiu după ce ne vizitase în vacanța de Crăciun) ne-am dus cu maşina la cabana noastră din Alpes des Chaux în Elveția. Cabana care găzduia apartamentul nostru se afla la modul literar la câțiva metri de o pârtie şi un telescaun, aşa că ne puneam schiurile imediat ce ieşeam pe uşă şi schiam până la telescaun. În cea de-a doua dimineață, Danika ne-a anunțat că vrea să mă ia pe mine şi pe Judy şi să ne ducă pe „acoperişul universului". Întrucât nouă ne cam lipsea spiritul de aventură şi eram şi nişte schiori nu foarte experimentați, schiam pe pârtiile familiare din jurul cabanei şi nu ne

aventuram în zona unde intenționa să ne ducă Danika acum. „O să vă placă la nebunie”, a spus ea cu încredere. Ali şi Pia fuseseră deja şi făceau echipă cu sora lor (ceea ce nu era nici o surpriză). Telescaunul de lângă cabana noastră ne-a dus până în vârful muntelui. De acolo puteai coborî şi urca din nou trecând prin numeroase alte pârtii. Cu Danika în frunte, urmată îndeaproape de Ali şi Pia, am alunecat spre o vale care se întindea între noi şi un complex adiacent de pârtii de schi. În loc să urcăm din nou, aşa cum procedam de obicei, am traversat valea şi am coborât încă o dată pe partea cealaltă a muntelui. După câteva alte urcări şi coborâri ne-am oprit să bem o ciocolată caldă. Danika ne-a asigurat că încă nu ne aflăm pe acoperişul universului şi ne-a împins către un telescaun, care ne-a dus până la un punct înalt, undeva bine deasupra Villars şi Alpes des Chaux, unde ne-am îmbătat cu imaginea unei scene spectaculoase: soarele strălucitor pe un cer ca lacrima se reflecta pe munții de gheață şi toate păreau a se afla sub noi. „Acesta este acoperişul universului”, ne-a anunțat Danika cu convingere şi nici unul dintre noi nu a contrazis-o.

Suzanne a vizitat Bruxelles-ul de câteva ori pe an şi într-o vară chiar a lucrat într-un birou din oraş. Nu era prea încântată de muncă, dar se bucura că se afla în Bruxelles şi îi plăcea să vorbească în franceză. În foarte scurt timp vorbea cursiv. După un an la Universitatea California, din Santa Cruz, s-a întors să-şi termine ultimii doi ani de colegiu la Swarthmore şi părea să fie fericită acolo. Mai ales după ce l-a întâlnit pe Steve, viitorul ei soț.

După ce ne-am gândit serios, am optat ca celelalte trei fiice ale noastre să meargă la Şcoala Internațională St. John’s. Situată în Waterloo, o mică suburbie cu renume istoric chiar în sudul oraşului Bruxelles, avea reputația de a fi o şcoală excelentă. Prima lor zi a fost memorabilă.

Fiind la început, au luat autobuzul greşit şi au ajuns la liceul militar din nord-estul Bruxelles-ului, lângă sediul central al NATO. Fetele şi-au dat seama de greşeală pe traseu,

dar nu mai aveau ce să facă. Se simțeau stânjenite întrucât alți elevi s-au dat jos din autobuz, aruncându-le o privire, cu coada ochiului; apoi s-au întors la St. John's, unde, desigur, întârziaseră.

Când fetele au ajuns, adunarea generală din prima zi de şcoală se afla în defăşurare. Singurele locuri goale se aflau, desigur, chiar în față, aşa că au trebuit să traverseze tot culoarul sălii de conferințe. Sosirea lor a determinat pe cel care vorbea să se oprească, în timp ce ele îşi ocupau primele locuri pe care le-au găsit goale. Având 12,14 şi 16 ani se simțeau stânjenite. Privirile lungi, chicotelile şi o prea mare atenție nedorită le-a urmărit de-a lungul culoarului. Pot să afirm că sosirea lor la St. John's nu a rămas neobservată.

Fetele şi-au revenit imediat după pățaniile din prima zi. La scurt timp au devenit atracția şcolii, din ciclul gimnazial şi liceal. Nu mă mir că s-a întâmplat aşa, ca un tată mândru, dar obiectiv ce sunt, din moment ce erau atrăgătoare (chiar frumoase), talentate şi inteligente. St. John's, mai mică decât alte şcoli pe care le-au frecventat, oferea un mediu în care fetele puteau să înflorească. Şi chiar aşa a şi fost. Excelau şi în ramura academică şi în cea sportivă. Au jucat volei, baschet şi tenis, iar şansele echipelor sportive ale şcolii St. John's au crescut notabil în timpul anilor când ele au participat la aceste sporturi. Erau bune mai ales la tenis.

La o conferință a şcolilor internaționale din Europa fiecare sezon sportiv se termina cu câte un turneu mare. Datorită localizării centrale şi accesului la clubul de tenis în sală (la care se întâmpla să fim membri pentru că era chiar aproape de casa noastră), St. John's a fost gazda conferinței turneului de tenis în al doilea an de când ne aflam în Bruxelles. Spre marea noastră încântare şi spre marea supriză a multora, echipa feminină a şcolii St John's a spulberat toate celelalte echipe din campionat şi a câştigat turneul, adjudecându-şi toate onorurile.

Danika şi Alison au câştigat la dublu fără să piardă vreun set. (De fapt nu au pierdut niciodată în timpul celor doi ani

când au jucat în Europa înainte ca Danika să plece la colegiu în SUA.) O altă fată de la St. John's, care a afişat un curaj considerabil, a pierdut primul meci la simplu, dar a câştigat campionatul. Chiar şi Pia, deşi elevă a ciclului gimnazial, fusese selecționată în echipa liceului, a contribuit cu câteva victorii înainte de a fi eliminată. Strategia antrenorului prin care Danika şi Alison să joace la dublu şi nu la simplu (regula spunea că juca doar una din ele) a dat roade. Am încercat să fiu cât de modest şi de cordial posibil, dar era greu.

Succese similare s-au obținut şi-n baschet. În ultimul an al ciclului gimnazial, Pia era starul echipei feminine de baschet, iar aceasta a avut un sezon spectaculos, câştigând toate meciurile. Antrenorul echipei băieților de la universitate, un bun prieten al familiei mele, îşi critica echipa cu poveşti despre punctajele realizate de Pia. Am jucat baschet şi la liceu şi la colegiu şi credeam că ştiu câte ceva despre joc. Am încercat să înțeleg de ce aproape fiecare aruncare la coş a Piei marca puncte. Nu am reuşit niciodată. Dribla cu orice mână, dar asta nu era o explicație, pentru că înscria de oriunde s-ar fi aflat pe teren. Antrenorul echipei feminine de baschet a liceului abia aştepta ca Pia să joace cu ei anul viitor.

Dar inexplicabil, o dată cu trecerea de la gimnaziu la liceu, Pia nu a mai aruncat mingea cu ambele mâini şi a început să folosească aruncarea cu o mână din săritură; se pare că era un stil mai grozav de a juca. S-a descurcat şi în liceu, jucând pe post de centru împreună cu Alison, dar punctajul ei prolific a scăzut considerabil.

Standardele academice de la St. John's erau ridicate şi, pe măsură ce treceau în alt an şcolar, eram mulțumiți că fetele se descurcau bine. Fetele s-au perfecționat în multe feluri pe parcursul celor trei ani petrecuți în Belgia. Le-am urmărit cum s-au maturizat social şi au devenit mai încrezătoare pe măsură ce obțineau succese în viață. St. John's, alegerea lui Judy pe care şi eu am susținut-o, le-a furnizat cadrul propice devenirii lor şi spre uşurarea noastră, întrucât ne luptam cu

provocarea de a creşte un pluton de adolescente, ele au fructificat ocazia pe care au avut-o.

Tot când ne aflam la Bruxelles cele mai mici fete ale mele au devenit conştiente de faptul că lucram pentru CIA. Vorbisem despre asta cu Judy şi am considerat că nu ar trebui să le împovărăm cu o poveste falsă până când vor fi suficient de mari ca să înțeleagă realitatea. Fiecare familie care are câte un membru CIA şi care trebuie să facă față unor poveşti inventate se confruntă diferit cu această problemă. Noi hotărâsem să aşteptăm. Când fiecare fiică a noastră urma să plece la colegiu, le vom spune cum stau lucrurile. Prima reacție a lui Suzanne (locuiam în casa noastră din McLean atunci şi făceam opt minute până la serviciu) a fost: „Mă întrebam cum de ajungeai aşa repede acasă după ce vorbisem cu tine la telefon şi tu erai la serviciu în Washington." Lui Danika i-am spus când a plecat la colegiu, după cel de-al doilea nostru an la Bruxelles. Apoi a urmat o cotitură a vieții.

Ca să fac o mică introducere, ar trebui să precizez că în 1986 am primit o telegramă de la Cartierul General prin care mă anunțau că numele meu apăruse într-o carte recent publicată de Bob Woodward, al cărui renume şi-l căpătase în urma scandalului Watergate. Cartea, numită *Vălul*, trata problema terorismului. În ea, Woodward menționa că Chuck Cogan şi cu mine, în calitate de ofițeri ai CIA, l-am pus la curent cu subiectul terorism înainte ca el să plece într-o călătorie la Beirut ca să facă cercetări pentru carte. Mi-am amintit imediat de întâlnirea pe care ne-a aranjat-o directorul CIA, Casey. Mi-am mai amintit şi că ne asigurase că informațiile nu vor fi publicate şi că eu şi Chuck eram la acea vreme membri ai Departamentului Operațiuni şi că ne aflam sub acoperire.

Eram agasat şi am trimis o telegramă la Cartierul General exprimându-mi îngrijorarea. Mi s-a spus că nu se mai putea face nimic. M-au informat că Woodward le-a răspuns că nu ştia că noi încă suntem ofițeri activi. Ar fi fost simplu să verifice. Acțiunea lui Woodward mi s-a părut iresponsabilă,

mai ales dat fiind subiectul despre care scrisese în carte. Speram ca acel paragraf în care amintea de inițierea în terorism pe care eu şi Chuck i-o făcusem să treacă neobservat – mai ales de către teroriştii din Orientul Mijlociu sau Europa, care ar fi interpretat greşit.

Şi ca să mai adaug un alt element la cadrul întâmplărilor, de câteva ori pe lună am jucat tenis cu un alt părinte al unui elev de la St. John's, Ray Jenkins. Un afacerist american responsabil cu vânzarea şi distribuția în Europa a blugilor Levi, care îşi avea domiciliul în Bruxelles. Călătorea frecvent, dar între călătoriile lui, sau ale mele, ne mai întâlneam la câte un meci de tenis. De obicei beam ceva rece după ce jucam şi într-o zi, în timp ce ne delectam cu băuturile, m-a întrebat dacă se poate să discutăm ceva.

„Am citit o carte scrisă de Bob Woodward. Se numeşte *Vălul*."

Ştiam ce va urma. „Ştiu cartea", i-am răspuns, trăgând un pic de timp. „Am citit-o. Ce te-a determinat să citeşti despre terorişti?"

„Nimic special", mi-a răspuns. „Am cumpărat-o din aeroport pentru că am auzit de Woodward. Dar întrebarea mea este, tu eşti acel Dick Holm menționat în carte? Nu ai părut niciodată că ai fi doar un diplomat obişnuit. Nu vreau să fiu dificil. Eram doar curios."

M-am gândit ce să-i răspund. „Ei bine, există două răspunsuri la această întrebare, Ray", i-am spus. „Unul este acela că s-ar putea să fie altcineva care se numeşte Dick Holm. Celălalt este, da, i-am dat informații lui Woodward. Evident mai degrabă aş alege primul răspuns şi aş lăsa-o moartă. Woodward a fost de acord să nu ne dezvăluie numele şi nici nu ar fi trebuit să o facă. Dar în acest moment acest lucru nu mai poate fi schimbat."

Ray m-a studiat o clipă şi apoi, cu un zâmbet înțelegător, mi-a spus: „Nici o problemă, Dick. Cu siguranță este vorba de un alt Dick Holm."

Incidentul mi-a creat o dilemă. Am discutat-o cu Judy. Dacă Ray, dintre toți oamenii, a cumpărat cartea şi a citit despre mine, atunci oricine putea. Ca să nu mai vorbim de o altă problemă (nişte fanatici care mă căutau), ne întrebam ce, şi ce anume, să le spunem lui Alison şi Pia. Nu vroiam să afle de la vreun coleg de clasă sau vreun profesor. Am hotărât că ar trebui să le punem în gardă că ar putea fi întrebate la şcoală despre mine şi să nu fie expuse vreunui incident neplăcut. Ca să le asigur (deşi nu era cazul) de seriozitatea subiectului, am decis să le duc la birou şi să le spun.

În următoarea dimineață de sâmbătă, le-am invitat să vină cu mine la serviciu. Imediat au ciulit urechile.

„Vreau să discut ceva cu voi", le-am explicat.

„Vine şi mama?", au întrebat ele.

„Nu este nevoie", am spus. „Ea ştie deja."

„Va fi o prelegere?", a întrebat Ali.

„Nu, nu va fi o prelegere", le-am răspuns. „Să mergem."

Am condus prin oraş, deşi ele mai fuseseră până atunci în biroul meu. Aşteptau.

Nu eram sigur cum să încep, poate pentru că nu ştiam cum vor reacționa ele. Am decis să nu fac economie de cuvinte. „Trebuie să vă pun şi pe voi la curent. Suzy şi Nika ştiu deja ceea ce intenționez să vă spun şi vouă. Nu aş fi făcut acest lucru dacă nu ar fi fost nişte probleme care s-au complicat. Este un subiect serios." Le câştigasem atenția definitiv. Amândouă se uitau la mine, aşteptând să continui.

„Este legat de meseria mea", am continuat. „Lucrez pentru CIA. Sunt şef al unui birou al Agenției, adică cel de aici, din Bruxelles. Nu pot să le spun oamenilor asta. Oamenilor le spun că sunt un consilier special." Fetele erau mute de uimire, dar procesau informațiile mele. Evident, nici una nu arborase nici o urmă de suspiciune.

„Deci nu vei fi niciodată ambasador?" a întrebat Ali.

„Faci tot ceea ce face James Bond?" a izbucnit Pia.

„Nu, Pia, nu fac asta. În film se exagerează foarte mult. Mare parte din munca mea este aproape normală."

Ambele procesau în continuare informațiile primite.

„Şi nu ar trebui să spunem la nimeni, nu-i aşa” a spus Ali.

„Aşa este” am confirmat eu. „Voi spuneți ceea ce ați spus şi până acum, că tatăl vostru este un consilier expert. Nu vă faceți griji. Ştiu că vă descurcați amândouă, altfel nu v-aş fi spus.”

„Nu va fi nici o problemă, tati”, a spus Ali. „Nu-i aşa Pia?”.

„Corect”, a răspuns Pia cu promtitudine. „Doamne, tati, este fantastic! Putem să discutăm cu mama, nu-i aşa?”

„Da, puteți discuta cu mama”, i-am spus adăugând: „Numele meu este menționat într-o carte recent apărută numită *Vălul*. Nu vreau să fiți luate prin surprindere dacă cineva care a citit cartea vă pune vreo întrebare. Altfel aş fi aşteptat până când a-ți fi crescut mai mari. Dar sunt sigur că o să vă descurcați de minune.”

Şi lui Judy şi mie ne plăceau belgienii şi aveam mulți prieteni printre localnici. Tenisul era încă o dată cel care spărgea gheața pentru noi. Ne-am înscris la clubul de tenis „Waterloo” şi am devenit membri activi. Judy mergea mult mai des decât mine, deoarece eu duceam lipsă de suficient timp liber. Puteam să particip la cină din când în când şi la masa de prânz la sfârşit de săptămână, dar nu puteam să fiu liber ca să joc tenis atât de mult cât mi-ar fi plăcut.

Pe de altă parte, Judy se înscrisese în echipa feminină de tenis şi avea un succes nebun. Jucând şi la dublu şi la simplu, ea a condus echipa de senioare „Waterloo” în finala campionatului belgian al cluburilor naționale. Faptul că au pierdut în finală (deşi Judy a câştigat meciul ei) a fost doar un detaliu minor. Echipa clubului „Waterloo” nu a trecut niciodată de faza locală, aşa că accederea în finala națională a fost un mare triumf. Judy şi-a însuşit toată lauda, şi asta în mod meritoriu, pentru succesul echipei. Era cunoscută în club, ca şi districtul Waterloo. În această atmosferă socială, eram cunoscut şi prezentat ca fiind „soțul lui Judy”.

Printre prietenii noştri exista şi o pereche pe care o cunoscusem în circuitul diplomatic, Jackie şi Jean Paul. Ei erau valoni şi locuiau în vestul Bruxelles-ului, în ceea ce devenise cunoscut în familia noastră drept „castelul roz”. Era un castel mare (din cauza trecerii anilor faţada din piatră căpătase culoarea roz deschis) situat pe o întindere mare de pământ care aparţinea familiei soţului de ani de zile. Aveau legături cu familia regală belgiană şi el avea un titlu nobiliar, dar nu era nimic cu pretenţii. Ne-am petrecut multe seri împreună cu ei, dar îmi amintesc în special o zi de Crăciun pe care ne-am petrecut-o împreună.

Era prima noastră vizită la reşedinţa lor şi Judy mă direcţiona cu ajutorul unei hărţi după ce am ieşit din Bruxelles şi ne orientam spre est. Fetele, toate patru, întrucât şi Suzanne se afla acasă în vacanţă, erau cred, încântate de perspectiva vizitării unei case la ţară şi cina cu nişte belgieni. După o jumătate de oră am găsit şi am trecut pe lângă strada care ducea la moşia lor. Ne-am întors şi am intrat pe o stradă lungă mărginită de plopi înalţi. La capătul acesteia se afla poarta care ducea spre castel. Am intrat cu maşina, am trecut pe lângă un iaz cu raţe şi gâşte şi am zărit castelul. Era o construcţie elegantă, cu o vechime de o sută de ani şi toţi eram impresionaţi de frumuseţea ei.

Prezentările ne-au luat ceva timp. Cei trei fii ai belgienilor, toţi mai în vârstă decât fetele noastre, erau prezenţi şi păreau buimăciţi să cunoască patru tinere americane. Cu toate acestea erau extrem de politicoşi şi atenţi. Un pic timide la început, fetele şi-au revenit în momentul în care ne-am aşezat în camera de pictură şi au început să discute. Deşi erau un pic crispate la început, la scurt timp conversaţia a devenit curgătoare. Jackie era chiar graţioasă şi plăcută, iar fetele au plăcut-o imediat. Fiul cel mare ne-a servit cu şampanie. Nu ne-am împotrivit (şi nici ei) când fetele au primit şi ele câte un pahar micuţ de şampanie. Jean Paul a ţinut un toast, iar Jackie a anuţat că cina va fi servită. Anunţul ei a dat

semnalul plecării celor trei tineri care au părăsit încăperea să servească cina. Sunt sigur că fetele erau impresionate.

La scurt timp, am păşit în imensa şi impresionanta sală de mese. Una dintre picturile murale care acoperea pereții fusese de curând curățată şi restaurată. Celelalte, având nevoie stringentă de a fi supuse aceloraşi operațiuni, vor fi supuse în curând aceluiaşi tratament, care era foarte costisitor. Masa mare şi elegantă ne cuprindea pe toți cu uşurință şi unul dintre fii a servit vin, în timp ce altul servea cu pâine sub forma unor baghete. Pentru fete era ceva nou. Când a sosit primul fel de mâncare s-au uitat una la alta: pateu de gâscă, pe un platou mic, aşezat chiar în fața lor. Era o porție mare. Apoi, după un scurt toast, Jackie, din motive pe care nu le-am ghicit niciodată, a făcut o prezentare lungă şi o descriere explicită a modului cum a fost făcut acest pateu.

„Pentru cei care nu ştiu", a spus ea, „trebuie să îndopăm gâsca cu cât mai mult porumb. De obicei trebuie să o ți drept de gât şi să dai drumul porumbului să alunce pe gât în jos." Jean Loup, fiul lor cel mai mic, a făcut o demonstrație explicită. Fetele noastre ascultau, dar nu comentau nimic. „Aşa măreşti ficatul gâştii pe cât de mult posibil", a continuat Jackie. „În momentul când scoți ficatul ca să prepari acest delicios pateu, obții cel mai rafinat gust."

Mi-am dat seama că fetele nu vroiau şi nu aveau nevoie să audă toate aceste detalii. Mai târziu ne-au spus că nu prea erau încântate la perspectiva de a mânca acel pateu, dar cu toate au înghițit primul fel de mâncare. Am fost mândru de ele. Judy le-a suflat rapid şi discret că farfuriile trebuie curățate perfect. Trecând peste acest obstacol, cu toții ne-am bucurat de o cină delicioasă. Încă ne mai amintim ocazional de acea cină de la „castelul roz". Şi întotdeauna cineva aduce aminte şi de pateu.

Una dintre cele mai importante priorități ale noastre, de-a lungul şederii mele în Belgia, era contraspionajul. Ştiam că serviciile secrete belgiene, ca şi alte servicii europene, se

concentrau pe aceiaşi problemă, dar multora le lipseau forța umană, finanțarea şi experiența de a se opune efectiv activităților ostile are serviciilor secrete ruseşti ori ale aliaților acestora din Europa de Est. Şi chinezii erau activi în Bruxelles, dar majoritatea serviciilor din Vest le acordau prea puțină atenție, noi credem că din pricină că îi considerau o amenințare minimă.

Era necesar, din cauza poziționării unice în Bruxelles a sediilor centrale şi a NATO şi a Uniunii Europene, ca să menținem cu toții legătura cu birourile de securitate ale acestor organizații. Uneori era neplăcut şi frustrant din cauza personalității unor oameni implicați şi sensibilității lor față de noțiunea de „teritoriu".

Una dintre „personalitățile" care a contribuit la crearea multora dintre probleme era un individ cu care lucram. Bine legat, cu părul cărunt, Alfred R. era întotdeauna bine îmbrăcat şi foarte elegant. Era un bărbat inteligent care vorbea olandeza, franceza, engleza, spaniola, italiana şi poate alte câteva limbi străine. Şi engleza şi franceza lui erau excelente şi nu am nici un motiv să mă îndoiesc de fluența perfectă cu care probabil vorbea şi alte limbi. Era implicat în chestiuni de securitate de la sfârşitul anilor '70.

Din exterior, relația mea cu Alfred era întotdeauna pozitivă şi prietenoasă, dar el menținea un zid între noi, care mă împiedica să-l consider o persoană în care aş fi putut avea încredere totală. Nu că un asemenea sentiment era vreun standard al relațiilor interumane, dar nu ştiam niciodată la ce să mă aştept din partea lui. În plus, avea un caracter oribil, dar nu am fost niciodată martor la vreo izbucnire din partea lui. Întotdeauna săritor şi chiar plin de grație, Alfred era imaginea bunăvoinței de a lucra împreună – dar nu ajungeam la nici un consens.

Alfred lua ultimul tren de dimineață de la el de-acasă şi era întâmpinat de şoferul lui. Ajungea la birou pe la 10.30 şi îşi începea ziua de muncă cu o ceaşcă de cafea. Masa lui de lucru era în mod constant plină cu dosare şi notițe care

cereau soluționare urgentă, dar doar rareori primeau atenție din partea lui. Secretara lui, tânără şi atrăgătoare, la modul literar, era entuziasmată când primea câte un raport semnat de el şi putea să-l trimită mai departe. Foarte repede se pregătea să meargă la un prânz de „lucru". Am amintiri vii despre prânzurile mele în compania lui Alfred.

Ocaziile private în care mă întâlneam cu el erau întotdeauna rare, aşa că la prânzurile de „lucru" mă pregăteam cu atenție şi eram gata să ridic şi să discut probleme de interes mutual. Ne întâlneam să luăm masa de prânz la fiecare şase săptămâni. Alfred era întotdeauna gazda. Secretara lui mă suna, îmi propunea două date şi, în funcție de răspunsul meu, ne spunea unde şi când va avea loc prânzul.

Întotdeauna mâncam la un restaurant excelent, iar în Bruxelles se găseau asemenea restaurante din plin. Mi-am dat seama că unul din preferatele lui era Maison du Cygne, care era situat chiar în Grande Place (Piața Mare) – într-adevăr un superrestaurant, şi de asemenea unul din preferatele mele. În ciuda oricărei tactici la care mă gândeam, scenariul nu se schimba niciodată. Eu soseam pregătit să discutăm problemele şi chestiunile curente, dar Alfred nu era pregătit. Pur şi simplu nu răspundea nici unui subiect pe care eu îl propuneam, iar el aducea în discuție unele inocente. Timp de trei ani ne-am întâlnit şi am discutat subiecte precum cele despre fetele noastre, vinul şi mâncarea.

Conversația se oprea după ce examinam cu atenție meniul, ascultând care sunt felurile principale ale zilei şi, în cele din urmă, ne hotăram asupra a ceea ce comandam. Pauza îi oferă lui Alfred ocazia de a studia lista de vinuri ca să se asigure că a comandat vinul potrivit pentru ceea ce tocmai comandasem. Deseori comanda un vin alb la stridii, pe care le mâncam în sezonul potrivit, şi altul, pentru felul principal. Încercam să-l fac să discute cu mine şi ceva legat de serviciu. Aproape niciodată nu am reuşit.

Mi-a ținut prelegeri despre vinuri, diferite feluri de mâncare, precum felurile de mâncare preparate din carnea animalelor şi păsărilor sălbatice, anghilă şi peşte, ca şi explicații periodice despre un loc sau un eveniment istoric, dar nu prea am multe de spus despre eforturile noastre reciproce. Îmi vine în minte acum că aceasta a fost cea mai neobişnuită experiență a mea: prima mea misiune în Europa şi relația cu un bărbat care s-a nimerit a fi cel mai extraordinar personaj din Bruxelles. Situația nu s-a schimbat niciodată şi am acceptat-o ca pe o „datorie" şi ca pe una din responsabilitățile mele de şef. Este drept că am învățat multe lucruri despre vinuri, stridii şi bucătăria fină, dar ăsta era ultimul lucru la care mă aşteptam sau pe care mi-l doream. De asemenea este adevărat că îmi plăcea Alfred. După prânzul de „lucru" (cel puțin două ore), Alfred se întorcea la birou ca încă o dată să citească cu atenție mormanul de dosare de pe masa de lucru. Puține din ele erau atinse şi probabil că avea una sau două întâlniri rapide. Apoi, inconştient de faptul că venise târziu, pleca devreme ca să prindă trenul înapoi spre casă. Cam asta era o zi standard pentru Alfred şi aşa a procedat ani de zile. Din câte ştiu eu, a rămas ceva vreme în postul pe care-l ocupa.

Următoarele rânduri conțin relatarea unei operațiuni conduse de o bază-soră. Includ această relatare aici pentru că este un exemplu al unei probleme cu care ne confruntam cu toții în încercarea de a monitoriza activitățile agresive ale Uniunii Sovietice şi ale supuşilor acesteia. Unul dintre ofițerii mei, care cunoştea limba, s-a dus la bază ca să ajute. Ne-a furnizat următoarele informații:

„Raportul nostru remarcă un nivel constant crescând al activității celor din KGB, doar unul dintre serviciile secrete inamice pe care le ținem sub observație. Aveam nevoie de o sursă de informații despre tipurile de oameni pe care-i viza şi îi ademenea acest serviciu. Un post de observație, cu vedere nestingherită spre complexul sovietic, ne va furniza ceea ce ne

este de folos sub forma fotografiilor, vizitatorilor şi plăcuțelor de înmatriculare ale automobilelor. Oricum, va fi mai greu de îndeplinit decât de zis.

Nu va fi uşor să găsim şi să închiriem locul potrivit. Doi agenți vor fi instruiți şi li se vor trasa sarcinile cu grijă. Nici unul nu ştie că şi celălalt este implicat. Au fost direcționați în părți opuse față de baza rusească. Din apartamentul potrivit localizat în oricare dintre cele câteva clădiri, putem să inițiem filajul foto al parcării şi al intrării în biroul pe care vrem să-l monitorizăm. Au trecut săptămâni. Apoi unul dintre agenți a reuşit să obțină promisiunea unui apartament din clădirea chiar de peste drum față de ținta noastră. Acționând rapid, ofițerul de caz şi agentul ne-au putut confirma că ferestrele unuia dintre dormitoarele apartamentului ne permit o vedere clară, directă asupra zonei de care suntem interesați. Mai mult, am dat peste un cuplu, proprietarii apartamentului, care în mod plauzibil ne închiria apartamentul din oraş, întrucât ei locuiesc în nordul oraşului, la țară. Am făcut pasul.

Într-o lună de zile dețineam fotografii ale vizitatorilor şi automobilelor acestora. O perioadă de timp, aceasta va fi singura metodă eficientă de contraspionaj. Eforturile noastre de a achiziționa şi a stabili un post de observație au avut loc la sfârşitul toamnei şi în timpul iernii. Primăvara natura a înverzit şi ne-am dat seama imediat că raza vizuală ne va fi obstrucționată parțial de frunzele unui copac de lângă străduța unde era situat apartamentul. Remarcasem copacul şi ne-am gândit că ar fi posibil să ne obstrucționeze vizibilitatea, dar nu este o problemă serioasă. Nu ne scoate din afacere, dar era un neajuns şi ne limita o parte din acțiuni. Şi nu ne doream acest lucru.

Problema s-a rezolvat în câteva săptămâni, când copacul „a murit”. Vecinilor li s-o fi părut ciudat că copacul s-a uscat atât de repede, dar nu s-a făcut nici o „autopsie”, aşa că nu au existat dubii. Copacul s-a uscat din cauza otrăvii injectate în rădăcinile lui, târziu, într-o noapte, după ce au început să-i

crească frunzele. Nu am avut nici o indicație cum că ofițerii de securitate ai serviciului secret inamic şi-ar fi dat seama vreodată de subitul deces al copacului. Operațiunea se desfăşura fără incidente şi cu rezultate eficiente, fără să fim stânjeniți vizual."

Anii pe care i-am petrecut la Bruxelles au fost nişte ani cu mari schimbări pentru colegii mei din Washington. Au fost martorii sfârşitului unei ere a CIA, care a avut loc în ianuarie 1987, când Bill Casey a murit. În calitate de director al Agenției Casey a fost un întreprinzător, iar eforturile sale au avut numai rezultate bune. A luptat pentru sporirea bugetului nostru (Reagan era şi el un suporter convins) care a şi înregistrat creşteri semnificative ce ne-au dat posibilitatea să ne punem la punct capacitățile operaționale şi să reclădim forța personalului nostru.

Dar a existat şi un aspect negativ. Relația lui cu Congresul, şi mai ales cu comisiile de supraveghere, nu a fost niciodată una productivă şi pentru asta am plătit un preț timp de trei ani de zile după moartea lui. Au urmat inspecții ale directorilor de filiale de peste granița țării. Mai mult, implicarea noastră, de care Bill era conştient, în „Afacerea *Anti"* care a ieşit la lumină în 1987, a condus către o serie de probleme şi au avut loc multe schimbări la nivelele superioare ale CIA, dar nu şi a înlocuitorului lui Casey, judecătorul William Webster, care anterior fusese directorul FBI.

(Ca să amintesc, „Afacerea *Anti"* s-a lansat ca un argument politic. Administrația Reagan sprijinea cu toate forțele ajutoarele umanitare sub acoperire din Nicaragua, țară care lupta contra unui guvern comunist. Democrații din opoziție, majoritari în Camera Reprezentanților, nu erau de acord cu acest lucru şi au autorizat un amendament de lege care interzicea utilizarea fondurilor SUA pentru ajutor militar.

Ca să contracareze acțiunea democraților, Oliver North, şi alții, au intrat în secret în legătură cu oficialii iranieni şi au negociat vânzarea focoaselor nucleare către Iran. Banii încasați din aceste vânzări au fost utilizați, pentru a furniza

arme luptătorilor din Nicaragua, numiți *Anti*, termen provenind de la anticomunism. Când s-au aflat detalii despre mecanismul de finanțare a acestui proiect, democrații din Congres au atacat în forță administrația. Câțiva ofițeri ai Agenției au fost şi ei implicați.)

„Judecătorul" Webster, cum îi plăcea să-şi spună, a preluat conducerea CIA la 26 mai 1987. Va fi cel de-al zecelea director sub care voi lucra. În timp ce presa tindea să compare, şi să echivaleze în general, cele două meserii (director FBI şi director CIA), mulți (inclusiv eu) ştiam că a fi director al CIA era o treabă radical diferită de a fi director FBI. Din nefericire, Webster nu şi-a găsit niciodată locul în Agenție, dar pentru vremea aceea era o alegere bună. Apele deveniseră tulburi şi noi aveam nevoie de o prezență stabilizatoare la vârf.

Temerile au devenit şi mai serioase întrucât şi Oliver North şi câțiva ofițeri ai Agenției erau implicați şi acuzați pentru activitățile în folosul Nicaraguei. Va putea Webster să potolească spiritele? Câțiva s-au îndoit. Optimismul nu deborda. Erau vremuri agitate pentru Agenție, în general şi pentru Departamentul Operațiuni, în particular.

Era clar că directorul Departamentului Operațiuni, Clair George, va trebui să fie înlocuit. Alegerea unui nou adjunct va fi una din deciziile cele mai complicate. În ianuarie 1988, Webster ne-a surprins pe toți când l-a ales pe Dick Stolz ca înlocuitor al lui Clair George. După mine era o alegere excelentă. Stolz se retrăsese cu şapte ani în urmă din Agenție, după o carieră lungă şi ilustră. Ar fi fost normal să fie numit în acest post încă din 1981, când conducerea CIA a fost preluată de Casey, dar Stolz s-a retras supărat după ce Casey a numit în funcție un obscur afacerist care îi era prieten.

Stolz nu avea nici un „bagaj" de felul celor pe care George le acumulase în timpul mandatului lui Casey. Iar sosirea lui va pune din nou pe picioare departamentul slăbit de atacurile generate de „Afacerea *Anti*". Reputația lui de ofițer de operațiuni profesionist, inteligent şi imparțial, i-a dat

încredere Departamentului Operațiuni în şeful pe care-l avea şi în viitorul nostru, al tuturor. Îl voi cunoaşte bine pe Stolz şi am mare respect şi admirație pentru el. Ne-a condus cu abilitate printr-o perioadă sub influența hazardului, perioadă care a inclus şi schimbările radicale ce au intervenit după terminarea Războiului Rece din 1989.

La începutul anului 1987, când încă se mai afla la FBI, Webster a vizitat Bruxelles-ul ca să participe la o conferință a Comisiei de Securitate a NATO. Comisia era compusă din servicii de securitate naționale, astfel că FBI reprezenta SUA. Agenția a trimis un ofițer cu statutul de observator care să rămână în planul doi. Eu nu am participat la întâlnire, dar am fost invitat la una din manifestările sociale care avea legătură cu acest eveniment. Am fost de asemenea invitat să joc tenis cu Webster şi cu asistentul lui cel mai bun. Webster era (şi încă mai este) un jucător avid de tenis şi, ori de câte ori era posibil, întotdeauna încerca să participe la un meci de tenis. Am jucat şi cu şeful securității NATO. Ambii erau jucători mai buni decât media şi am terminat două seturi bune pe care le-am început la 6.30 dimineața. Din contactele pe care le-am avut cu el mi-am făcut o impresie despre Webster, dar nici una din perspectiva profesională. Era un bărbat plăcut şi prietenos, pe care l-am agreat din primul moment. Îmi amintesc că mi-am dat seama cât de diferit era totuşi de Bill Casey. Cu un trecut total diferit, părea să-i lipsească hotărârea şi înțelepciunea lui Casey. Aceste gânduri mi-au revenit în memorie după ce Webster a fost numit director al CIA.

La începutul anului 1988, la scurt timp după ce a fost rechemat de la pensie ca să ocupe postul de director al Departamentului Operațiuni, Stolz a făcut o călătorie în Europa ca să viziteze partenerii majori cu care aveam legături. Era o călătorie tradițională pentru un director al Departamentului Operațiuni nou-numit în funcție. În timpul călătoriei mi-a telegrafiat şi m-a întrebat dacă se poate opri la Bruxelles să mă cunoască. I-am răspuns cu promptitudine că

aş fi încântat. Nu-l mai întâlnisem pe Stolz până acum şi abia aşteptam. În mai puțin de şase luni îmi terminam stagiul la Bruxelles şi mă întorceam la Cartierul General şi am presupus (în mod corect) că vom discuta despre ceea ce voi face după ce mă voi reîntoarce în țară. Fusesem din nou promovat în 1987 şi mă simțeam gata să ocup o funcție la nivel superior. Va fi o întâlnire interesantă.

M-am gândit ce aş vrea să fac la Cartierul General şi eram deschis oricărei propuneri pe care mi-o va face directorul Departamentului Operațiuni. Dar nu eram pregătit pentru propunerea lui Stolz.

„Vreau să preiei conducerea Biroului de Administrare a Carierelor Angajaților", m-a anunțat Stolz.

„Poftim? De ce tocmai eu?"

„Gândeşte-te, Dick", mi-a spus Stolz calm. „O consider una dintre cele mai importante slujbe din cadrul conducerii", a continuat el. „Nu sunt prea mulți care să poată face asta şi vreau ca tu să te ocupi de asta. Vreau un ofițer superior cu experiență în domeniul operațiunilor. Cred că este nevoie de cineva cu experiență şi în operațiuni şi peste ocean ca să facă meseria asta şi tu le ai pe ambele. Eşti de acord?"

Nu am luat niciodată în calculele mele această meserie şi nu eram sigur deloc că îmi place să fac asta. Era o slujbă de funcționar mai degrabă decât o operațiune, dar nu am refuzat. Aş fi putut să spun nu şi să propun o altă slujbă, dar în ciuda neîncrederii mele (care în cele din urmă va fi înlăturată) mi-am zis că dacă asta vrea Dick Stolz să fac, asta voi face.

Lunile care au mai rămas după vizita lui Dick Stolz au trecut repede şi fără evenimente ieşite din comun. Danika, care absolvise liceul la St. John's în anul precedent, aştepta să ne reîntoarcem în State. Tocmai îşi terminase primul an la Colegiul Mary Washington din Fredericksburg, Virginia, unde a jucat volei în loc de tenis în echipa colegiului.

Suzanne absolvise Colegiul Swarthmore în mai, iar eu şi Judy ne-am întors acasă tocmai când făceau repetiții pentru ceremonia de absolvire. Amfiteatrul în care se ținea ceremonia era o aşezare frumoasă şi Suzy, spre încântarea părinților ei, a absolvit cu onoruri. Recent ne-a anunțat, şi după ceremonie a confirmat, că se va înscrie la un master la Colegiul Bryn Mawr, la câțiva kilometri de Swarthmore, unde Steve urma să-şi termine şi el masterul. Cât de mult avea asta de-a face cu decizia lui Suzy nu ne era prea clar, căci ne aflam la un continent depărtare. Mult, bănuiesc.

Alison, care mai avea doar un an de liceu, era neliniştită la ideea de a pleca acasă, dar s-a descurcat de minune. Şi-a făcut prieteni rapid şi s-a înscris în echipa de tenis feminină care a câştigat campionatul statului. Pia era fericită să se întoarcă la casa noastră din McLean, şi va merge trei ani la liceul din apropiere.

Bruxelles a fost un turneu splendid din toate punctele de vedere. Ne-am pregătit de plecare în iulie 1988 şi am părăsit Belgia într-o stare de spirit excelentă. Abia aşteptam să fim mai aproape de Suzanne şi Danika. La vârsta de 53 de ani, cu 27 de ani vechime în Agenție, am privit slujba de la Cartierul General cu mai puțină silă. Mă reîntorceam la o poziție cheie de la nivelul superior şi ardeam de nerăbdare să lucrez cu Dick Stolz, care deja dăduse dovadă de un stil de conducere puternic şi neclintit.

15.
CAMERA MOTOARELOR
1988 – 92

Nu a trecut mult timp până să mi se confirme că slujba mea va fi una foarte diferită de toate cele avute până acum. Ştiam că aşa va fi. Cu toate astea am fost surprins de ceea ce am descoperit legat de meseria mea. Administrarea, pentru întreg directoratul, unui spectru vast de probleme care cădeau în responsabilitatea Biroului de Administrare a Carierelor Angajaților (şi-a păstrat această denumire până când a devenit Departamentul de Resurse Umane) categoric era o sarcină importantă. Aveam multe de învățat. Din fericire am moştenit doi adjuncți extrem de competenți şi experimentați.

Pe unul dintre ei, Mike M., îl ştiam deja întrucât fusesem amândoi ofițeri ai Operațiunii China la începutul carierelor noastre. Reputația lui în acest post era foarte bună. Mike se ocupa de jumătate din personalul nostru, adică cam 40 de oameni, şi era responsabil de administrarea sistemului nostru de promovare, consiliere la toate nivelele (cu excepția nivelului superior, a cărui responsabilitate îmi revenea mie), activitățile pe teren ale ofițerilor superiori şi misiunile de la Cartierul General, ca şi recrutarea de noi ofițeri. Existau şi alte probleme auxiliare, aşa că Mike avea o grămadă de treabă, pe care şi-o îndeplinea fără să-i scape ceva. Impregnat cu un nivel neobişnuit de ridicat de bun simț şi integritate, Mike era un ofițer superior experimentat de operațiuni. Se descurca excelent în relațiile interumane şi inspira mare încredere şi nădejde.

Celălalt adjunct al meu, Peggy, de care nu ştiam decât foarte puține până să preiau acest post, era la fel de talentată şi competentă ca şi Mike. Peggy răspundea de buget şi chestiunile administrative, programe de pregătire, plângerile depuse la adresa angajaților, resursele de personal (câți oameni se pot angaja sau promova), ca şi legăturile noastre formale cu personalul din conducere şi diviziunile geografice. „Copilul nedorit al Agenției” care (ca şi Mike) şi-a început cariera în calitate de angajat începător în birourile cu dosare, Peggy cunoştea, până în cel mai mic amănunt, conducerea şi

tot Cartierul General. Era excepțional de bine calificată pentru meseria pe care o avea şi se descurca cu grație. Ca să fiu sincer, în domeniile ei de activitate ştia de departe cu mult mai multe decât ştiam eu. Îşi conducea responsabilitățile grațios (şi trebuie să spun că niciodată nu a insistat să mă facă să-mi dau seama cât de multe nu ştiam legat de chestiunile privind Cartierul General) şi amândoi am închegat o relație de prietenie şi înțelegere. Aveam un mare respect pentru abilitățile ei şi mi-au trebuit doar câteva săptămâni să-mi dau seama cât de norocos eram să o am drept partener.

Voi descoperi curând că întâlnirile de serviciu erau angoasa existenței mele. Desigur că participam la o mulțime de întâlniri şi când am fost şef al Grupului Antiterorism, dar acum era cu totul un alt nivel, iar ritmul zilei mele de lucru îmi va dezvălui rapid cum stau lucrurile. Fiecare şef (de divizie sau de personal) se întâlnea cel puțin săptămânal cu Dick Stolz – imaginați-vă ziua lui de lucru – şi nici eu nu făceam excepție. Într-adevăr, din cauza miilor de probleme care apăreau în mod regulat, mă întâlneam cu el mult mai des de o dată la săptămână. Şi mă întâlneam frecvent şi cu şefii de diviziuni ca să discutăm despre misiuni, promovări, disciplină sau alte subiecte. Acelaşi lucru se întâmpla şi cu şefii de resurse – mai ales cu cei din Biroul de Administrare a Resurselor Operaționale, care se ocupau de administrarea banilor pentru conducere, cam în felul în care eu mă ocupam de personal.

În plus, mai exista şi reprezentantul conducerii format din mai multe comisii la toate nivelele Agenției, care decideau din ce materiale se confecționau medaliile Agenției, bursele, acțiunile disciplinare, nominalizările pentru şcolile şi seminariile prestigioase (amintesc aici nominalizarea mea la Seminarul Ofițerilor Superiori organizat de Departamentul de Stat din 1985, şi mai pot include Colegiul Național de Război), administrarea programului de Inițiative Lingvistice al Agenției – eram președintele acestei comisii – şi Biroul de Legături Familiare. Mai existau şi altele, dar acestea sunt exemple

reprezentative. Majoritatea zilelor umblam cu un orar la mine care mă ghida de la o întâlnire la alta. Secretara mea, care era extrem de competentă şi de un profesionalism înalt, mă ajuta enorm să nu-mi ies din ritm.

Ceea ce am scris mai sus nu reprezintă o plângere. Sunt doar realități ale activității mele. Mi-am luat responsabilitățile în serios şi m-am străduit cât am putut de bine ca să reprezint eficient interesele angajaților Departamentului Operațiuni. Existau politici ale Agenției în general, dar şi interdepartamentale şi m-am adaptat rapid procesului de asimilare a ceea ce noi simțeam că este un rezultat sau o decizie corectă. Îi admiram şi-i respectam pe reprezentanții Departamentelor Informații Secrete, Administrativ şi Ştiință şi Tehnologie cu care am lucrat în cadrul acestor comisii. Cu câteva excepții simțeam că la mijloc se aflau cele mai bune interese ale Agenției. Nu vreau să spun că nu existau neînțelegeri. Au fost, şi multe dintre ele erau inspirate de loialitatea față de angajații şi obiectivele specifice fiecărui departament – sau ca urmare a ignoranței față de misiunea altui departament într-un domeniu anume. Comparând, de exemplu, cariera unui om de ştiință cu cea a unui ofițer de operațiuni sau analist pentru a determina care medalie i s-ar cuveni fiecăruia, nu era o treabă uşoară. Dar am găsit soluții, acceptând unii altora explicațiile date şi îndeplinindu-ne misiunea pentru care ne aflam acolo. Întotdeauna a funcționat în acest fel, aşa că nu au existat excepții. Totuşi pentru mine era o experiență nouă. Era o diferență de la cer la pământ de la conducerea unei baze din străinătate sau a unei operațiuni de stradă până la ceea ce făceam acum.

Într-o dimineață, Peggy a intrat în biroul meu să mă anunțe că Departamentul Operațiuni nu are candidați care să concureze pentru consiliul de conducere al programului „Asigurări de sănătate” finanțat de CIA.

„Este un lucru pe care un ofițer al Departamentului Operațiuni ar trebui să-l ia în seamă?”, am răspuns. „Mulți

sunt fie peste ocean, fie vor să plece acolo, aşa că funcția asta nu este prea tentantă. Ar trebui să fim surprinşi?”

„Ai dreptate, dar nu este o atitudine corectă”, a fost replica ei imediată. „Ofițerii Departamentului Operațiuni ar trebui să fie la fel de interesați de sistemul nostru de asigurări ca oricine altcineva, aşa că de ce nu am avea ceva de spus despre modul cum se administrează acesta? Trebuie să avem şi noi un ofițer membru în consiliul de conducere.”

„Nu pot să te contrazic, dar ce putem face?”, am spus. „Nu pot să-i ordon cuiva să candideze, şi chiar dacă aş putea, pe cine să aleg?”

„Ce zici de tine?” a spus Peggy zâmbind, probabil dezvăluind motivul pentru care se afla aici.

„Nu ştiu nimic despre programele de asigurări de sănătate sau despre modul cum sunt conduse”, am parat imediat.

„Nu contează. Nimeni nu ştie când ajunge pentru prima oară în consiliu. Ai putea învăța”, a concluzionat Peggy.

Mă luase prin surprindere. Mă gândeam să refuz. Apoi mi-am zis că poate nu va fi chiar aşa de rău. Nu mai fusesem ales oricum, şi cel puțin Departamentul Operațiuni ar avea pe cineva pe lista cu candidați. Am ezitat. Apoi, fără să mă simt în largul meu, pentru că mă aflam pe un teren străin, am spus: „În regulă, trece-mă pe lista candidaților.”

„Bună decizie”, a spus Peggy zâmbind. „Probabil că va fi o victorie categorică”, a adăugat când ieşea din birou.

„Scuteşte-mă”, i-am răspuns unei uşi goale.

Trei săptămâni mai târziu am obținut o mulțime de voturi şi am fost ales în consiliul de conducere. Cum, nu sunt sigur. Nu a fost nici o campanie. Angajaților, care erau membri ai programului de asigurări, li s-a dat doar o listă cu candidați, iar ei şi-au exprimat votul. Fiind singurul ofițer din Departamentul Operațiuni de pe listă, probabil că am adunat voturi de la membrii acestui departament. Oricum, fusesem ales.

La scurt timp după alegeri am primit câteva volume pe care trebuia să le studiez înainte de următoarea şedință a

consiliului. Exact ce-mi lipsea. În cazul în care dădeam cuiva impresia greşită cu privire la acceptarea responsabilității pe care o primisem, spre marea mea surpriză, am studiat materialul şi am participat la toate şedințele sau dezbaterile din timpul celor doi ani ai madatului meu. Angajații Agenției erau bine reprezentați şi întotdeauna au fost. Mă consideram reprezentantul multor angajați care serveau peste ocean şi acordam o atenție sporită problemelor care ar fi putut să-i afecteze. Alți membri din consiliu au salutat inițiativa şi eram încântat să fiu martorul câtorva decizii pozitive luate, pentru a facilita şi a îmbunătăți beneficiile angajaților din străinătate. Privind retrospectiv am învățat multe lucruri, iar experiența aceasta a fost valoroasă. Acum, gândindu-mă la acea perioadă, pot spune că sunt un adevărat birocrat al Cartierului General!

Pregătirea îmi ocupa mare parte din timp, ceea ce îmi convenea, pentru că am fost mereu adeptul programelor de pregătire bine puse la punct şi eram mulțumit că mă aflam într-o funcție care îmi permitea să sprijin un astfel de program. Subiectul era vast şi includea pregătirea noilor angajați ai Agenției, pregătirea periodică concepută pentru a perfecționa şi spori diferite abilități, ca şi programele de învățare a limbilor străine. L-am întâlnit, şi am pus bazele unei relații de colaborare, pe Paul Erikson, şeful Biroului de Pregătire şi Educație din Departamentul Administrativ.

O carte de vizită frecventă o reprezenta statutul şi curriculum-ul unui program de pregătire al Departamentului Operațiuni, desfăşurat la Fermă, baza noastră de pregătire din sudul Virginiei. Remarcați că am spus „a noastră”. Departamentul Operațiuni considera de zeci de ani că baza era dedicată scopurilor acestui departament. Şi alții puteau să o folosească, din când în când, dar funcția de bază a acesteia era de a funcționa în sprijinul pregătirii celor din departamentul nostru. Era a noastră. Vremurile se schimbă şi unii, inclusiv Erikson, considerau că Departamentul Operațiuni ar trebui să o lase mai moale cu exclusivitatea

asupra acestei baze. Unele dintre probleme erau rezultatul unor orgolii şi Paul şi eu am recunoscut acest lucru. Cu toate astea schimbările care se întrezăreau nu-i făceau deloc fericiți pe cei din departament.

Problema s-a exacerbat când, cel puțin aşa consider eu, Biroul de Pregătire şi Educație „a îndrăznit" să facă nişte sugestii despre ce şi cum să se predea la cursul de pregătire al operațiunilor de bază. Ofițerii de operațiuni experimentați erau revoltați.

De fapt a fost mai mult fum decât foc şi, aşa cum aproape întotdeauna este cazul, a fost o dispută moderată. În calitate de ofițeri de pregătire profesionişti, membrii Biroului de Pregătire şi Educație au făcut nişte sugestii absolut pertinente şi, după ce spiritele s-au calmat şi s-a discutat pe marginea subiectului, lucrurile s-au potolit de la sine.

Nu este greşit să afirm că mulți ofițeri ai Departamentului Operațiuni, mai ales cei desemnați ca instructori la Fermă, erau agasați de intervenția nedorită în afacerea „noastră". Căderea Zidului Berlinului şi ca urmare prăbuşirea sistemului comunist, ca şi sfârşitul Războiului Rece au adus schimbări în programele noastre de pregătire şi la acea vreme operam modificări în structura acestora. Problema era că o parte din angajați aveau ideea că Departamentul Administrativ sau Informații Secrete ar fi de mai mare folos Agenției decât celelalte departamente (Operațiuni, de exemplu).

Problemele implicate erau discutate la cele mai înalte nivele, dar negocierea şi rezolvarea acestora au rămas în seama mea şi a lui Paul. De obicei, bunul simț şi pragmatismul triumfau. Cu certitudine acei ani, începutul anilor '90, au fost martorii multor schimbări în bine a programelor noastre de antrenament. Din câte cunosc eu, evoluția a fost constantă, iar acum noii ofițeri de operațiuni au parte de o pregătire inițială şi periodică excelentă. Vor exista întotdeauna discuții pe aceste teme, dar cred că mare parte vor duce la concluzia mea de mai sus.

Învățarea limbilor străine era o chestiune la fel de importantă şi în acest domeniu, de asemenea, existau diferențe de opinie. Dar existau prea puține. Scopul programului era de a da naştere unor vorbitori „operaționali" fluenți şi cititori cursivi de limbi străine – ceea ce nu era o sarcină uşoară. Nuanțările care ridicau întrebări duceau la dezbateri. Cum se poate defini termenul „fluent operațional"? (Stăpânind destul de bine limba din teren încât să poată să recruteze agenți, ar fi răspunsul la prima vedere.) Cât de importantă este gramatica? Vorbitul nu este mai important decât cititul? Ce fel de vocabular ar trebui să fie prezentat – termeni politici, militari sau economici? Răspunsul era: toate aspectele de mai sus erau importante. Ar trebui să se insiste şi asupra laturii istorice şi culturale? V-ați format o imagine asupra dilemelor cu care ne confruntam. Mă întâlneam frecvent cu directorul şcolii şi deseori cu grupuri de profesori. În procesul de derulare a misiunilor noastre favorizam, mai ales, misiunea într-o țară anume a unui anumit ofițer numai dacă el/ea vorbea limba țării respective. Totuşi în practică nu reuşeam întotdeauna acest lucru şi asta era o frustrare permanentă. Aşa că am muncit temeinic să determin departamentele să se asigure că ofițerii selectați fie erau, fie vor fi pe deplin antrenați în învățarea limbii țării în care vor fi trimişi. În principiu, majoritatea au fost de acord cu această idee şi procentajul ofițerilor cunoscători de limbi străine trimişi în misiuni în străinătate a crescut. Dar mai existau şi probleme practice. Excluderea din activitate a unui ofițer, timp de un an sau mai mult, ca să ne asigurăm că vorbeşte bine olandeză, de exemplu, era un lucru neplăcut. Îi va fi de folos în timpul unei misiuni, poate chiar două, şi apoi? (Mai mult, mulți olandezi vorbesc bine engleză.) Nu era ca şi cum ai fi învățat franceză, chineză sau spaniolă, pe care le puteai folosi de-a lungul întregii cariere. Compromisurile făceau parte din proces.

Şi vorbind de compromisuri, Biroul de Inițiative Lingvistice a dat naştere multora dintre ele. Ideea, una curajoasă, era să

încurajăm angajații să dobândească, să folosească şi să-şi mențină calitățile legate de limbile străine. Programul furniza premii în bani pentru a atinge un anumit nivel în momentul când învățai pentru prima oară o limbă străină şi dacă îți ridicai nivelul pentru testul următor. Premiile în bani se mai acordau şi pentru folosirea limbii pe teren, într-o misiune. În plus, era disponibil un premiu pentru indivizii care-şi mențineau abilitățile lingvistice, în orele de după serviciu, în timp ce serveau la Cartierul General, unde nu mai exista posibilitatea de a-ți folosi regulat cunoştințele. Nu era un program uşor de administrat. În mod inevitabil, consiliului pe care-l conduceam i s-au adresat întrebări despre anumite aspecte ale programului.

Deseori, fără să fie o surpriză, apăreau indivizi care se plângeau şi se temeau de testele de la şcoala de limbi străine, care pretindeau că acestea sunt pline de imperfecțiuni; că instructorul (aproape întotdeauna un vorbitor nativ) a fost cumva înțeles greşit sau prea subiectiv, ori avea nişte standarde nerezonabile. Alții pretindeau că un anume elev nu vorbea la fel de bine cum vorbeau ei, dar a primit o notă mai mare. Deseori plângerile veneau de la cei care nu atingeau nivelul cerut ca să obțină premiul. Vorbeam frecvent cu cei de la curs şi ei au făcut câteva modificări în programul conceput aşa încât să facă testările cât de obiectiv posibile – la examen asistând, de exemplu, câțiva instructori şi înregistrând testele pe casete – dar tot mai existau elevi care se plângeau.

Prima de utilizare a unei limbi genera, de asemenea, alte întrebări care au ajuns până la consiliu. Cineva care îşi făcuse stagiul la Cartierul General şi călătorise o dată pe lună către un loc unde şi-a folosit cunoştințele de limbă vorbite în acea țară ca să întâlnească şi să instruiască un agent, merită o primă de merit? Întreaga primă? Dacă nu toată, atunci ce procent din ea? Sau, cineva staționat în Stockholm care folosea spaniola ca să intre în contact cu un diplomat din America Latină merita prima? Dar ofițerii (marea majoritate fiind vorbitori nativi) angajați special datorită cunoştințelor de

limbă a căror slujbă era să traducă documente şi să transcrie casete audio? Meritau o primă, în plus față de salariu, acordată doar pentru că dispuneau de aceste calități native? Acestea erau probleme spinoase pe care le soluționam una câte una. Nu eram întotdeauna satisfăcut de decizia adoptată, dar eram reticent şi nu vroiam să presez prea tare cu principiile mele care erau, desigur, rezultatul formării în Departamentul Operațiuni. Membrii consiliilor din alte departamente prezentau deseori argumente convingătoare, pentru a sprijini pretențiile emise de către un membru din departamentul lor.

Şi mai multe probleme îmi ridica prima de continuitate. Punctul meu de vedere era că din moment ce continuitatea era (sau ar trebui să fie) o capacitate esențială a activității, un individ ar trebui să fie suficient de motivat ca să-şi mențină această capacitate. Biroul de Inițiative Lingvistice a pus la dispoziție prime pentru dobândirea şi folosirea unei limbi străine, iar beneficiile se vedeau şi în viitor. Primele de continuitate pentru menținerea capacităților de muncă, care era o parte din sarcinile angajaților, mi s-au părut mult prea mult. Mă aflam în minoritate în consiliu.

Problema mea filosofică legată de primele de continuitate s-a înrăutățit când, după mine, anumite cazuri ridicole ne erau aduse în atenție. Voi cita un caz inadmisibil de neobişnuit, dar care va evidenția ce vreau să spun. Un ofițer din Departamentul Informații Secrete desfăşura o activitate de analiză în țările Asiei de Sud-Est – o muncă absolut întemeiată. Ofițerul este polonez şi a învățat limba când era copil. Încă o mai vorbeşte destul de bine, încât să poată să-şi treacă examenele de limbă. Nu poate obține, şi nici nu s-a înscris, la o primă pentru reuşită. Nu poate obține o primă de merit pentru că nu s-a folosit niciodată de aceste cunoştințe într-o misiune a Agenției (şi probabil că nici nu va avea ocazia să o folosească vreodată). Va trebui să i se dea un premiu de continuitate? Unii au fost de acord cu această pretenție. Categoric nu, a fost răspunsul meu, şi în final am câştigat.

Într-o luni de dimineață, la câteva luni după ce am sosit la Biroul de Administrare a Carierelor Angajaților, Peggy şi cu o colegă, Betty, au venit la mine în birou. Vroiau să facă o propunere prin care ar fi avut loc o schimbare majoră în structura personalului Agenției noastre. Se gândiseră la această idee de modificare a personalului cu ceva vreme înainte de sosirea mea.

Departamentul Operațiuni fusese restructurat pentru a asigura, pe cât posibil, spiritul competitiv corect ca urmare a numărului limitat de promovări. Ca să facă asta, predecesorii mei, cu o aprobare de la conducere, au împărțit angajații care făceau aceiaşi activitate, sau activități similare, aşa încât tablourile noastre de promovare (concepute de ofițerii departamentului pentru grade mai mari decât cele evaluate) să-i poată compara şi ierarhiza. Scopul era să comparăm merele cu mere, şi nu merele cu portocale.

Poate cel mai elocvent exemplu o reprezenta categoria ofițerilor de operațiuni de categorie B. Toți ofițerii de operațiuni cu un anumit grad erau ierarhizați anual în scopul de a fi promovați la gradul următor superior. În funcție de numărul de candidați existenți, reprezentând numărul total ce poate fi promovat la un moment dat, doar o parte dintre aceştia, situați pe poziția cea mai înaltă în clasament, erau promovați. Sună mai simplu decât în realitate. Chiar şi în cadrul omogenității relative din categoria B, tablourile se confruntau cu întrebări dificile. Care este valoarea relativă a activității realizate de un ofițer de operațiuni din teren, care a recrutat câțiva agenți sau a întocmit rapoarte numeroase cu informații secrete, comparativ cu un ofițer de operațiuni care se află în stagiu la Cartierul General şi lucrează la un birou sau la administrație? Sau un ofițer de operațiuni care tocmai şi-a terminat un an de pregătire la cursul de limbi străine? Nu era un sistem perfect. Zonele gri din categoria B erau la fel de rele, sau mai rele, decât în alte categorii. Şi unele dintre categorii erau populate cu indivizi cu calități variate, ceea ce

făcea comparația şi mai dificilă. Ofițerii care întocmesc rapoarte, de exemplu, concurau într-o categorie care include o gamă largă de calități personale. Prin urmare, am descoperit că valoarea contribuției lor personale era diminuată, iar ei erau promovați mult mai rar decât ar fi fost normal. Era necesară o schimbare. Propunerea pe care Betty şi Peggy o susțineau consta în adoptarea unei schimbări. Îşi făcuseră lecția şi imediat m-au câştigat de partea lor. Pentru început, ele propuneau să creăm o nouă categorie, şi anume categoria O. Pentru cei din categoria O, departajările vor fi şi mai dure, iar competiția se va limita între cei care au slujbe similare şi prin urmare, sistemul va fi mai echitabil. Noi speram că angajații vor vedea această schimbare drept o inițiativă de a moderniza sistemul. Vor fi mai mulțumiți şi mai motivați. Deşi impunea o ordine exigentă, noi eram optimişti.

După ce i-am făcut un raport detaliat, am obținut aprobarea lui Dick Stolz. În calitate de şef al Biroului de Administrare a Carierelor Angajaților îmi revenea sarcina să le aduc la cunoştință schimbarea. De aceea am stabilit o întâlnire generală în sala de conferințe a Agenției – cunoscută sub numele de Bula. Pentru unii era o mişcare curajoasă şi inutilă. Sistemul nu era de fapt la pământ, susțineau aceştia, aşa că de ce era nevoie să fie reparat?

Marea majoritate a celor ce vor fi afectați de către schimbarea numită categoria O îşi petrecuseră întreaga carieră la Cartierul General. Mulți dintre ei au venit la prezentarea de la ora prânzului. Era 11 ianuarie şi astfel, în prezentarea de început, am făcut referință la decizia lui Cezar de a trece Rubiconul, chiar în aceiaşi zi, dar în anul 49 d.Ch. Categoria O s-a născut în acea zi şi a fost prima dintre schimbările din şirul celor care vor urma. A reuşit să-şi atingă aproape toate scopurile pentru care am înființat-o. Câteva luni mai târziu, după multe discuții, s-a introdus şi o categorie I, pentru ofițerii care întocmesc rapoarte (care, din motive pe care nu le-aş putea înțelege niciodată, dar pe care nu vreau să le contrazic, doreau să-şi spună ofițeri de

informații secrete). S-a înființat şi o categorie L, pentru ofițerii de limbi străine – majoritatea translatori şi cei care transcriau casetele audio. Au urmat şi alte schimbări şi fiecare facilita capacitatea tablourilor cu ofițeri de a face comparații mai exigente între cei care îndeplineau activități similare. Spațiul pentru promovare a fost monitorizat cu atenție şi divizat între categorii, pe baza mărimii efectivului care făcea parte din fiecare categorie dată. Dacă efectivul reprezenta 20% din totalul Agenției, acea categorie primea 20% din promovări. Aceste schimbări au fost primele făcute după mulți ani. Au fost urmate de multe altele de-a lungul anilor ’90.

Viața acasă s-a schimbat. Şi în fond de ce să nu se fi întâmplat aşa? Fetele nu mai erau fetele noastre. Acum erau femei tinere. Pia era singura care mai locuia acasă. Dat fiind experiența grozavă pe care am trăit-o la St. John’s în Bruxelles, ne-am gândit că o şcoală parohială din McLean ar fi o idee bună. După un an, totuşi, Pia şi-a dat seama că nu este acelaşi lucru şi s-a transferat la un liceu public de lângă casa noastră, Liceul Langley. Pia excela în tenis, baschet şi softball şi a obținut o medie de 3,4 puncte. Nu au existat probleme şi noi eram foarte mândri de ea.

Alison, după un an plin de succes la Liceul Langley, unde a ajutat echipa feminină de tenis să câştige campionatul statului Virginia, a fost acceptată din timp la Colegiul William şi Mary din Williamsburg, Virginia, şi a început să-i frecventeze cursurile din 1989. O parte din primul an de colegiu şi-a petrecut-o în sudul Franței ca să studieze afacerile franceze şi europene. Şi-a întâlnit viitorul soț, Tom, la colegiu. Foarte inteligent din partea lui, din punctul meu de vedere, Tom a remarcat-o pe Alison când s-au întâlnit în primul lor an de colegiu şi fiind tenace, a avut în cele din urmă succes, curtând-o neîncetat.

Danika, care deja se afla la Colegiul Mary Washington din Fredericksburg, Virginia, când noi ne-am întors din Bruxelles, şi-a continuat studiile aici până când a absolvit în 1991. A

jucat volei la colegiu şi a primit o distincție la geografie unde studia, voi afla ulterior, mai mult decât „capitalele statelor țării noastre”. După absolvire, a plecat în California pentru un an de zile şi apoi a absolvit la Universitatea Carolina de Sud.

Suzanne şi-a terminat masterul la Bryn Mawr şi, fără să fie o surpriză pentru noi, a anunțat că ea şi Steve s-au logodit. S-au căsătorit în august 1990 şi şi-au petrecut luna de miere în apartamentul nostru din Elveția. Şi imediat după aceea s-au mutat într-un apartament micuț (dar chiar micuț) din Paris, nu departe de Notre Dame. Aici au petrecut un an, predând engleză la două licee franțuzeşti. Pentru ei a fost un an grozav, în timpul căruia au văzut mare parte din Franța şi au mai vizitat şi alte țări europene.

Şi eu şi Judy am fost martorii, poate nu la fel de grațios cum o fac alții, procesului care ne-a adus în pragul stadiului „cuibului gol” din viețile noastre. După ce Pia şi-a terminat liceul la Langley şi a optat pentru Colegiul Mary Washington, am început să ne gândim la un ultim turneu peste ocean. Am fost promovat din nou şi eram unul dintre ofițerii superiori (ultima gradație) din Agenție, aşa că speram să primesc o slujbă în străinătate. Am discutat cu Judy despre locațiile posibile şi, cu insistențe din partea mea, am ales Parisul. O excursie singuri, fără fete, va fi fără discuții diferită, dar abia aşteptam amândoi să mă întorc din nou în misiune.

La jumătatea anului 1990 mă aflam deja de doi ani în postul de la Biroul de Administrare a Carierelor Angajaților şi eram categoric gata pentru o schimbare. Dar nu era să fie. Dick mi-a cerut să mai rămân şi am acceptat. Era o perioadă agitată şi plină de schimbări. Prăbuşirea comunismului în toamna anului 1989 ne-a condus către o perioadă de mari tulburări întrucât Departamentul Operațiuni a încercat să înțeleagă implicațiile pe care evenimentul le va produce, ca să dea drumul schimbărilor imperative ce vor urma. Conduşi de Dick Stolz, cam o duzină de ofițeri superiori (ultima gradație) din Agenție a format un grup de bază care să se angajeze în

schimbări. Ne întâlneam frecvent şi ne luptam cu soluțiile alternative ale problemelor pe care le identificasem. Nu era o sarcină uşoară, întrucât Agenția nu mai avusese de-a face până atunci cu un asemenea grad de schimbare.

Ca atare, misiunea noastră, şi operațiunile auxiliare acesteia, îşi stabilise ținta asupra problemelor generate de Războiul Rece – dinamica comunismului împotriva capitalismului. Acum ținea de istorie, ştiam asta, iar lucrurile cu siguranță vor sta altfel. Dar prea puțini dintre noi, dacă nu cumva nici unul, nu a prevăzut mulțimea de schimbări ce va avea loc în viitor.

A fost nevoie de săptămâni de întâlniri şi dezbateri, dar în cele din urmă am pus la cale un plan strategic pentru următorul deceniu. Ajungând la un consens şi cu modificările în desfăşurare, am primit aprobarea lui Dick Stolz. Existau multe zone care vor fi afectate. Mai întâi şi mai întâi trebuia să schimbăm prioritățile operaționale care să reflecte noile cerințe ale politicienilor. Politicienii erau absolut depăşiți de situație şi noile caracteristici ale informațiilor secrete necesare care să sprijine „Noua ordine mondială" nu erau disponibile sută la sută. Politicienii vroiau „pace", dar mai mult de atât nu ne dăduseră nici o indicație. Ne-am gândit că informațiile secrete din sectorul economic vor fi mai importante şi ne-am orientat spre acest sector. Terorismul, narcoticele şi armele de distrugere în masă erau de asemenea subiecte care trebuiau atinse, iar noile priorități vor dicta schimbările din procesul de recrutare a noilor ofițeri, pregătirea, misiunile, promovările şi bugetele Agenției.

Înainte de a începe implementarea noului nostru plan, trebuia să-l vindem Agenției şi Congresului. În interiorul Agenției, Dick Stolz a întreprins multe acțiuni şi a pus în practică şi mai multe dintre ele. Relația lui cu judecătorul Webster era puternică, iar noi ne făcusem tema bine. Şi celelalte departamente au fost instruite, mai mult din politețe, şi au primit indicații folositoare, aşa că au început să-şi întocmească singure propriile planuri şi să-şi traseze

strategiile viitoare. Fiind primii pe val, eram cu mult în frunte şi puteam să-i direcţionăm şi pe ceilalţi în direcţia pe care noi o apucasem. Una peste alta, activitatea de planificare a fost extrem de folositoare şi, date fiind schimbările globale cărora trebuia să le facem faţă cu toţii, un efort evident necesar.

Prezentarea noastră, ţinută în faţa celor două comisii de supraveghere: Comisia Specială din Senat pe probleme de informaţii secrete şi Comisia Specială numită de Casa Albă, a fost bine primită. Fiecare comisie căzuse de acord asupra schimbărilor majore care se impuneau şi au întâmpinat cu braţele deschise viziunea pe care o prezenta planul nostru. Au fost şi câţiva care nu au susţinut planul nostru, dar majoritatea ne sprijineau iniţiativa. Opoziţia, în primul rând din partea sectoarelor administrative, venea de la viitorii ofiţeri de operaţiuni care îşi aveau propriile planuri conturate în minte. În cele din urmă, am avut câştigat de cauză şi i-am asigurat pe membrii ambelor comisii că se vor lua măsuri prompte pentru a începe implementarea planului.

La începutul anului 1991, cu sprijinul lui Dick Stolz, am fost numit şef în Paris. Asta era o veste minunată şi m-a ajutat, motivându-mă să mai rezist încă un an în funcţia de şef al Biroului de Administrare a Carierelor Angajaţilor. A fost o perioadă de mare provocare pentru noi. Schimbările erau implementate, ca rezultat al planului nostru strategic, dar mentalităţile vechi fuseseră extrem de grijuliu cimentate de-a lungul deceniilor din timpul Războiului Rece.

Când Biroul de Administrare a Carierelor Angajaţilor avea probleme, existau ţipete disperate pentru schimbare în aproape toate zonele aferente structurii de personal. Zonele propuse pentru schimbare includeau (fără nici o ordine prioritară) promovări mai rapide, o finalizare a mult preţuitului (dar costisitorului) tablou de promovare, mai multă diversitate, o structură de pregătire modernizată şi înlăturarea „tavanului de sticlă” (sistem inechitabil de promovare care făcea diferenţieri între bărăţi şi femei); de asemenea un proces mai liber de acordare a misiunilor,

rapoarte de evaluare a performanțelor ofițerilor, oneste şi perceptive (acesta era un lucru greu), un sistem revizuit de stabilire a categoriilor care va domni în elitismul impus de categoria B, priorități de recrutare care se vor conforma nevoilor planului strategic şi o mai mare responsabilitate. Şi mă rog ca schimbările să fie la locul lor până în următoarea zi de luni dimineață.

Auzeam strigătele impuse de schimbare şi ne dădeam silința să acționăm cât mai rapid şi mai eficient cu putință. Dar aşteptările erau mult mai mari decât capacitatea de a schimba o opinie adânc înrădăcinată. Culturile rezistă la schimbări, iar multe din cele formate la noi în Agenție erau de temut. Frustrarea mea ajunsese la maxim întrucât problemele păreau interminabile şi îmi tot apăreau mereu în cale. Când mă gândesc retrospectiv, consider că ritmul nebunesc al schimbării pur şi simplu îşi cerea tributul. Îmi ajunseseră cei patru ani în Biroul de Administrare a Carierelor Angajaților. Aşteptam cu nerăbdare să mă întorc din nou pe teren.

Mike fusese numit şeful bazei noastre din Hong Kong, iar Peggy a primit altă misiune.

Mike a fost înlocuit de Glen, un ofițer de operațiuni reîntors la Cartierul General din postul de şef al bazei din Finlanda. Glen a adus cu el pentru noua slujbă experiență (mai ales, în slujbe din cadrul Diviziei Europa) şi un nivel excepțional de energie şi competență. Avea o diplomă în drept la Universitatea Virginia, şi a impus o abordare disciplinară activității sale şi un grad de integritate care se afla dincolo de orice reproş. A înțeles nevoile Agenției şi făcea judecăți corecte şi înțelepte. Mike l-a propus pe Glen ca să-i fie înlocuitor, iar verificarea dosarului acestuia nu a lăsat nici un dubiu asupra faptului că era o alegere excelentă. Am fost mulțumit când a acceptat slujba şi mai mult decât atât când am văzut cum îşi desfăşoară activitatea. Am un mare respect pentru stilul lui de abordare directă în relațiile cu superiorii şi inferiorii din ierarhie. Înlocuitoarea lui Peggy, Nancy, era un ofițer superior din Departamentul Operațiuni extrem de respectat. Ca şi

Glen, nu a ezitat să-şi petreacă ore întregi făcând cercetări asupra unui subiect anume, ca să fie sigură că nu i-a scăpat nici un aspect al problemei. Aveam încredere deplină în evaluările ei şi în obiectivitatea cu care aborda subiectele controversate – şi, slavă Domnului, erau destule. Propunerile ei reflectau mult bun simţ şi un spirit de compromis atunci când era nevoie. Schimbările ocazionate de noul plan strategic (în bugetul nostru, pregătirea, menţinerea orarelor şi angajările, printre multe altele) au avut un impact mai mare asupra activităţilor de care răspundea Nancy decât asupra acelora lui Glen, iar ea a răspuns provocării cu aplomb.

Aproape prin definiţie slujbele de care se ocupau adjuncţii din Biroul de Administrare a Carierelor Angajaţilor cereau ofiţeri excepţionali care dau naştere la încredere şi seriozitate sporită. Misiunile şi promovările, ca şi activităţile auxiliare care vin în sprijinul personalului, întind uneori la maxim nervii sensibili sau chiar spiritele vulcanice ale fiecărui angajat. De aceea, ofiţerii selectaţi pentru aceste meserii au nevoie de o gamă largă de însuşiri. La fel a fost cazul şi în timpul mandatului meu. Una dintre comisiile mele se ocupa de acţiunile disciplinare. Majoritatea cazurilor pe care le-am judecat erau rezultatul unei interpretări greşite a avansurilor sexuale sau a băuturii în exces. La una din aceste întâlniri, nu m-am putut abţine să nu remarc că, dacă am putea să controlăm sticlele şi cataramele, am putea să rezolvăm încurcăturile ce dau naştere problemelor de personal înainte ca acestea să se producă. Grupul se întâlnea de două ori pe săptămână ca să primească instrucţiuni cu privire la violarea regulilor Agenţiei şi să evalueze dacă acest lucru s-a întâmplat sau nu. De ce, am întrebat eu, când este atât de complicat să selectăm şi să angajăm oameni de cel mai înalt calibru, trebuie să facem faţă regulat acestor probleme? Nimeni nu mi-a dat nici un răspuns în acel moment şi nici eu nu m-am gândit la vreunul intermediar. Aceste probleme nu au rămas necunoscute nimănui din societatea noastră, aşa că de ce lucrurile ar sta altfel cu CIA?

Un caz agasant (care nu avea legătură cu scandalul sexual sau alcoolul) privea un ofițer de operațiuni a cărui activitate şi comportament au scăzut mult sub standardele la care noi ne aşteptam. Servind într-un post european, a avut un comportament îndoielnic, demonstrând o judecată greşită şi practicând un schimb de informații rudimentar. Oarecum făcea parte din categoria ofițerilor superiori şi aveam tot dreptul să aşteptăm mai mult de la el decât primeam. Plângerile din partea altor ofițeri au dat naştere unei anchete, iar cazul lui mi-a atras atenția.

Însoțit de şeful Diviziei Europa, am fost invitat în biroul Inspectorului General ca să ni se aducă la cunoştință rezultatele anchetei. În totalitatea lor, informațiile strânse şi prezentate de către Inspectorul General au zugrăvit imaginea unui ofițer care şi-a ratat misiunea şi responsabilitățile. Din moment ce Inspectorul General nu l-a sancționat, cădea în sarcina departamentului nostru să decidă cum va acționa în continuare. Şeful Diviziei Europa şi cu mine am primit copii ale raportului Inspectorului General ca să le studiem şi să deliberăm asupra a ceea ce recomandăm directorului Departamentului Operațiuni.

Ne-am întâlnit câteva zile mai târziu ca să discutăm concluziile la care am ajuns. Am fost de acord rapid că raportul era incriminatoriu şi că rezultatele ofițerului erau inacceptabile din toate punctele de vedere. Erau probe evidente, multe irefutabile, iar unele dintre ele chiar au fost recunoscute de ofițer. Am dezbătut posibilitatea concedierii. O merita, dar, aşa cum era deseori cazul, comportamentul său nu reflecta adecvat calitatea slabă a activității sale şi nu va putea să susțină o decizie atât de dură. După discuții aprofundate, am hotărât să propunem un avertisment pentru dosarul lui, semnat de directorul Departamentului Operațiuni, care-l va descalifica de la orice misiune viitoare pe teren sau de la ocuparea oricărui alt post administrativ. Agenția şi-a pierdut încrederea în judecata şi integritatea lui, se preciza în avertisment, şi ofițerul, fie se poate retrage, fie

îşi va petrece restul carierei într-o slujbă la Cartierul General sub supravegherea atentă a acestuia. Directorul Departamentului Operațiuni, Tom Twetten, care îl înlocuise pe Dick Stolz, a fost de acord cu concluzia noastră şi a semnat avertismentul (Tom, un prieten vechi şi actual care fusese membru în grupa mea din Programul de Pregătire a Ofițerilor Inferiori, fusese luat de mână de Stolz şi, date fiind schimbările de cursă lungă care se derulau, a fost numit în acest post într-o perioadă foarte dificilă. Cu o moştenire vikingă şi provenind din vestul părții centrale a SUA, nivelul ridicat de competență al lui Tom, ca şi anii de experiență din Serviciile Secrete au reprezentat o carte de vizită excelentă, care-l recomanda pentru funcția pe care o ocupase.) Semnătura lui Tom nu a însemnat sfârşitul întâmplării.

Ofițerul ofensat, care avea origini hispanice, a atacat raportul Inspectorului General, susținând că fusese discriminat pentru că se afla în minoritate. Pretindea că oamenii nu-l plac pentru că avea origini latino. Prin urmare, Inspectorul General a fost greşit informat şi acesta a încheiat un raport fals. Nici şeful Diviziei Europa şi nici eu nu am fost contactați în urma protestelor lui. Agenția nu a fost implicată. Dar a câştigat procesul şi, o dată cu victoria, o despăgubire în bani. Şi asta în ciuda faptului că noi aveam dovada clară a eşecurilor lui care nu aveau nimic de-a face cu acuzațiile colegilor de serviciu. Raportul Inspectorului General a avut nişte puncte slabe pe care un avocat isteț le-a descoperit şi s-a folosit de ele.

Enervant pentru mine a fost faptul că Agenția s-a trezit împovărată acum cu un ofițer care ştiam că violase încrederea ce reprezintă fundația sistemului nostru. (Dacă nu ai încredere într-un ofițer de operațiuni că-ți raportează cu exactitate ceea ce apare în urma întâlnirii cu un agent, întregul ciclu de raportare este un risc absolut.) Şi profitând de eşecurile unui raport aparent imperfect al Inspectorului General, părea să se fi răzbunat pe noi. Toate astea în timp ce Departamentul Operațiuni nu era implicat. Problema ne-a

fost luată din mâini şi toate eforturile întreprinse de şeful Diviziei Europa şi de mine au fost în zadar. Nu sunt atât de naiv încât să cred că viaţa este întotdeauna corectă, dar în acest caz birocraţia pur şi simplu a pierdut controlul. Regretabil, dar au mai existat cazuri similare şi majoritatea au fost la fel de penibile şi dezamăgitoare, în sensul că ne aminteau periodic că în eşalonul nostru cu mere atent selecţionate existau şi câteva proaste.

În august 1991, Webster a decis că-i ajung patru ani (nimeni nu i-a contestat decizia) şi s-a retras din funcţia de director al CIA. În noiembrie, preşedintele Bush l-a numit pe Robert Gates în funcţia de director. Gates, un ofiţer CIA de carieră, va fi cel de-al unsprezecelea director din cariera mea. Faptul că înţelegea nevoile Agenţiei şi că era un ofiţer din cadrul acesteia era un lucru bun, dar provenea din Departamentul Informaţii Secrete şi nu din cel Operaţiuni, şi asta ne-a îngrijorat. Inteligent, profesionist şi bine conectat în cercurile interne de la Washington ca urmare a carierei sale petrecute în oraş, m-am gândit că Gates nu se va simţi în largul lui cu Serviciile Secrete. Speram în cele din urmă că, fiind familiarizat cu mecanismele din Washington, ca şi abilitatea de a lucra în permanenţă pe un teren minat, se va materializa într-un beneficiu pentru noi toţi.

Timpul a trecut şi ne aflam la începutul anului 1992. Tom mi-a găsit înlocuitor şi eram dornic să încep pregătirile pentru misiunea din Paris. Postul din Biroul de Administrare a Carierelor Angajaţilor a fost unul dificil şi l-am părăsit cu puţine regrete. Va veni vremea să citesc dosarele de personal şi operaţionale, să vizitez diferite departamente şi agenţii din Washington, care aveau legături în Paris în care voi fi implicat, să-mi exersez cunoştinţele de limbă franceză şi să-mi pun în ordine afacerile de familie. Mai bine de trei ani şi jumătate, departe de operaţiunile care erau „sarea şi piperul” structurii de personal a Agenţiei, a fost o perioadă de timp lungă şi plicticoasă.

A fost dificil să scriu despre această perioadă de timp din cariera mea. Cred că îmi vine greu pentru că nu mi-a plăcut niciodată esența acestei slujbe. Am putut să obțin satisfacție sau plăcere numai din câteva lucruri pe care le-am făcut în această perioadă. Uneori simțeam că sunt şeful camerei motoarelor dintr-o navă de luptă. Noi furnizam resursele, energia care ținea nava în mişcare, în timp ce Dick Stolz şi Tom Twetten ne ghida de pe punte. Meseria aceasta fusese diferită de orice altă slujbă a mea de până atunci. Judy a simțit că sunt frustrat şi mi-a spus-o mai mult de o dată, dar nu am realizat niciodată ce impact a avut această slujbă asupra mea. Am fost răsplătit şi onorat când, după plecarea mea, Tom m-a decorat cu cea mai înaltă distincție a Departamentului Operațiuni pentru meritele obținute în serviciu, Distincția Donovan. Mi-am făcut datoria cât de bine am putut şi acum cădea în sarcina altui coleg să preia aceste sarcini.

16.
ŞEFUL DIN PARIS
1992 – 95

Fără să fim însoțiți de fete, am sosit cu Judy la Aeroportul Charles de Gaulle într-o dimineață însorită de la sfârşitul lunii august 1992. Am decis să ne terminăm pregătirea la limba franceză, cufundându-ne total timp de două săptămâni la o şcoală din Provence, aşa că am luat o maşină şi ne-am îndreptat spre sud. Speram să luăm şi pulsul realităților politice din provinciile franceze, aşa că am plănuit să conducem spre sud, traversând coasta de vest, spre Bordeaux şi pe la baza dealurilor din Pirinei.

Charlie T., ofițerul nostru administrativ, ne-a întâmpinat cum am trecut prin vama aeroportului şi ne-a urat bun venit în Franța. Un ofițer remarcabil şi experimentat, care era de asemenea o persoană foarte plăcută, Charlie se va dovedi a fi un ofițer eficient care-şi îndeplinea responsabilitățile din biroul nostru şi din ambasadă. Sosise în Paris doar cu câteva luni înaintea mea şi înainte de a părăsi Cartierul General trecuse pe la biroul meu ca să ne cunoaştem. Ne-a înmânat cheile maşinii pe care o vom folosi în călătoria noastră spre Provance, ne-a urat noroc la şcoală şi ne-a părăsit pentru a se întoarce la Paris.

Nu dormisem prea mult în avion. Eu eram încântat la ideea de a mă întoarce înapoi pe teren, iar Judy nu doarme bine de obicei în avioane. Nu ne stabilisem în minte nici un itinerariu particular şi pur şi simplu ne-am îndreptat spre vest, ieşind din Paris. Discreția era cea mai potrivită atitudine în acest moment, aşa că am decis să ne oprim şi să ne petrecem restul primei zile în Franța ca să ne odihnim.

Am condus doar până la Chartres, la câteva ore de mers spre vest depărtare de Paris. Chartres este un oraş încântător a cărui faimă se datora magnificei catedrale gotice care se vede de la câțiva kilometri depărtare. De o frumusețe izbitoare sunt şi vitraliile ei superbe. Ne-am petrecut prima noapte în Franța într-un hotel din Chartres. Eram mai mult decât satisfăcut. Turneul nostru era în desfăşurare.

În următoarea săptămână am trecut prin La Rochelle, Bordeaux şi Toulouse în drum spre şcoala din Provence. Ne-am oprit de multe ori pe traseu şi am folosit fiecare ocazie posibilă ca să mă angajez în discuții despre o gamă variată de subiecte cu francezii cu care veneam în contact. Nu numai că îmi prindea bine pentru exersarea limbii, dar au început să-mi revină în minte rămăşițe de impresii pe care le dobândisem în urma cititului intens despre numeroasele subiecte politice şi economice. Eram dornic să-mi adâncesc înțelegerea asupra a ceea ce îi făcea pe francezi să se comporte şi să reacționeze normal.

Un subiect de mare importanță la acel moment îl reprezenta iminentul referendum național de lărgire a rolului Franței în Uniunea Europeană. Conversațiile mele de pe traseu alături de editorialele din ziarele locale m-au ajutat să înțeleg problemele spinoase care se dezbăteau. În cele din urmă, argumentul guvernului care susținea o implicare mai mare în Uniunea Europeană a prevalat cu o majoritate restrânsă.

Şcoala, localizată în Pont St. Esprit lângă Orange, în Provence, era găzduită într-o clădire care inițial fusese o mânăstire a unei aşezări rurale situată chiar la ieşirea din micul oraş. Totul fusese restaurat şi modernizat, aşa că condițiile de cazare, deşi erau modeste, erau confortabile. Sălile de clasă şi sala unde serveam cina se aflau la etaj şi erau uşor accesibile. Mâncarea nu era pe gustul unui gourmand, dar era acceptabilă şi se servea după stilul familial european, cu un instructor francez la fiecare masă. La parter exista o cameră mare pe care o foloseam în pauze şi, serile, pentru programe culturale. Două terenuri de tenis se întindeau la baza clădirii principale. Într-o condiție proastă, terenurile îți ofereau singura distracție posibilă şi le-am folosit de câteva ori între orele de după-amiază şi cină.

Toată strategia fusese gândită în aşa fel încât să ne îmbunătățim capacitatea de a vorbi franceza. Din moment ce de asta ne aflam acolo, nu ne deranja acest program. Elevii din Agenție mai studiaseră aici, ca şi la o altă filială a şcolii din Spa, Belgia.

Vorbeam franceză 24 de ore pe zi, de luni până vineri. La sfârşit de săptămână eram liberi. Şi eu şi Judy eram repartizați în clase diferite datorită nivelelor noastre diferite. Judy, care de fapt studiase mai multă franceză decât mine (frecventase inclusiv cursuri ale Alianței Franceze, în timpul primilor ani petrecuți în Hong Kong, dar şi în Belgia, în perioada cât am stat acolo) era mult mai puternică în vocabular şi gramatică. Amândoi am fost bine serviți pe

perioada celor două săptămâni de curs. Era un start excelent pentru sosirea noastră la Paris.

În cea de-a doua săptămână a avut loc un incident bizar. A început când mi s-a cerut să țin o discuție care făcea parte dintr-o şedință de seară. În fiecare seară ni se cerea să participăm la un anumit tip de prelegere sau lectură. Politicienii şi profesorii locali erau invitați şi îşi susțineau punctele de vedere asupra unei varietăți de subiecte, pe baza cărora noi puneam ulterior întrebări. Pentru această întâlnire, mi s-a cerut să vorbesc despre viața unui diplomat. (Mi s-a cerut să țin un discurs în totală cunoştință de cauză.) Eram reticent la gândul de a ține un discurs (de orice fel) în franceză, ceea ce nu era prea încântător. Dar în cele din urmă am fost de acord. Mi-am petrecut câteva ore ca să-mi pregătesc discursul. Nu era un lucru dificil, pentru că ştiam sigur cum îşi petreceau ofițerii de la ambasadă zilele de lucru.

Apoi, în timp ce intram în sala de mese, în dimineața zilei când trebuia să-mi țin discursul, Judy a zărit un poster scris de mână pe care cineva îl lipise pe avizierul din fața uşii sălii de mese. „Veniți să-l auziți pe James Bond" scria cu litere îngroşate. Mai exista şi un desen al unui pistol şi al unui steag american. Prima mea reacție a fost una de iritare. Cine a făcut asta? De ce? Am smuls posterul şi l-am aruncat într-un coş de gunoi din apropiere. După micul dejun eram mai puțin nervos şi am decis ce să fac în continuare. Judy m-a sfătuit să mă abțin şi să mă calmez şi în cele din urmă, sfatul ei înțelept mi-a reabilitat restul zilei. Mi-am ținut discursul aşa cum i se făcuse reclamă şi s-a derulat conform planului. Nu am intrat în amănunte şi nu au fost alte întrebări decât cele legate de aspectele diplomatice. Nu am descoperit niciodată cine a pus posterul, de ce a fost pus, şi ce l-a determinat să mă bănuiască că nu eram un diplomat autentic.

Parisul a fost întotdeauna un loc important şi activ pentru Agenție, iar turneul meu aici nu va fi diferit. Eram fericit să

mă aflu în sfârşit în oraş şi am început în forță o serie de întâlniri cu colegii, ca să mă familiarizez cu situația actuală.

După cum a fost şi cazul în Hong Kong, Kuala Lumpur şi Bruxelles, mi-am concentrat atenția asupra structurii de sprijin operațional. Erau necesare câteva schimbări. Eram conştient de ceea ce ar putea gândi unii, aşa că le-am sugerat clar că era doar un „fapt" pentru mine. Toți avem stilul nostru propriu şi m-am îngrijorat pentru suportul nostru operațional. Nu vreau să critic pe nici unul dintre predecesorii mei. De mare interes pentru mine erau şi punctele slabe ale contraspionajului din mecanismul suportului operațional. Deseori, lăsat în mâinile celor mai tineri şi neexperimentați ofițeri şi doar rareori verificat, suportul operațional a cauzat în trecut compromisuri şi angoasa politică ca o rezultantă a acestora. Deseori sprijinind operațiuni valoroase şi sensibile, agenții care furnizau adrese de serviciu şi cei care aveau grijă de casele de întâlnire aveau nevoie de o atenție specială comparativ cu cea acordată tuturor altor agenți. Ştiam cazuri în care supravegherea acestor tipuri de agenți fusese neglijată, iar noi suferisem consecințele. Vroiam să evit asemenea probleme.

După ce temerile mi s-au mai diminuat, mi-am întors atenția asupra unor subiecte de mare interes pentru politicieni. Fiind un punct internațional, Parisul oferea acces şi informații despre o varietate de subiecte care priveau situația globală. Orientul Mijlociu şi Africa erau bine reprezentate. Informațiile disponibile în oraş vor satisface multe dintre nevoile de informații secrete pretinse de cei de la Washington dacă nu pe majoritatea. Sarcina noastră era să construim cu grijă şi în mod selectiv activitățile operaționale care vor produce aceste informații. După cum îmi dădusem deja seama, proiectul era în curs de desfăşurare. Îmi asumam conducerea unui birou activ şi productiv. Dar vor fi şi obstacole de trecut, iar primul chiar se întrezărea.

Chiar imediat după Ziua Recunoştinței din 1992, o telegramă de la Cartierul General anunța că bugetul nostru

pentru anul fiscal care începuse la 1 octombrie, aproape cu două luni în urmă, fusese redus cu 50%! Vestea ne-a trăznit pe toți. Nimeni nu se gândise la aşa ceva. Congresul, bănuiesc că într-un impuls, a decis să reducă bugetul Agenției în mod drastic, iar noi nu aveam decât opțiunea să ne descurcăm în aceste condiții.

Primul meu gând a fost la planificarea pe care o realizasem la Cartierul General în 1990 şi 1991. Se pare că nu a avut nici o valoare pentru cei din Congres, în ciuda faptului că au fost de acord cu acel plan, iar acum nu-i mai interesau argumentele noastre. Un argument cheie îl reprezenta faptul că SUA îşi reduceau prezența diplomatică şi militară pe plan mondial, iar noi aveam nevoie de o capacitate de producere a informațiilor secrete mai puternică, şi nu mai slabă. Am ajuns la concluzia că aceste reduceri făceau parte din programul „Dorința de pace", care a apărut ca urmare a sfârşitului Războiului Rece din 1989. Dar cum să ne facem treaba şi noi şi colegii noştri din teren, răspândiți peste tot în lume? Era o pastilă amară şi nu cel mai bun început din lume pentru turneul meu din Paris.

Charlie şi asistenții lui mi-au adus la cunoştință varietatea problemelor pe care le va cauza această reducere drastică de buget. Ne făcusem deja planificarea pentru primul sfert de an fiscal, dar era imperativ să facem reduceri mari şi să modificăm totul. Vroiam să fiu complet edificat asupra chestiunii şi să găsesc o portiță de scăpare, aşa că i-am cerut să trimită o telegramă la Cartierul General. A făcut ciorna unei telegrame, incluzând o ultimă linie, alături de celelalte, care spunea că „dacă nu primim nişte înlesniri, ultimul care va ieşi pe uşă va trebui să stingă de fiecare dată luminile din încăpere". Observația avea un pic de umor care-i lipsea se pare lui Joe D., şeful de atunci al Diviziei Europa. Bârfele spun că Joe s-a plâns de glumă şi ne-a admonestat să fim mai serioşi. De fapt noi eram chiar foarte serioşi.

Răspunul celor de la Cartierul General sublinia clar ideea că va trebui să mă descurc cu jumătate din bugetul care

fusese inițial supus votului şi aprobat. Bugetul Agenției fusese redus şi, în mod ilogic, supraveghetorul l-a convins pe directorul, Bob Gates, să îl împartă în mod egal între departamente. Nu s-a întreprins nici o acțiune de evaluare a impactului pe care îl vor avea aceste reduceri asupra programelor individuale. Nici nu s-a ținut cont de faptul că elementele care operau în străinătate vor avea de-a face cu probleme mult mai complicate şi cu ieşiri furioase datorită imposibilității de a se mişca în voie.

Prin urmare, într-o vreme de mare incertitudine, când națiunea se străduia să-şi găsească drumul într-o lume radical schimbată, Serviciile Secrete americane nu numai că au fost restricționate, ci chiar măcelărite. Mulți dintre noi au recunoscut faptul că vor fi disponibile mai puține resurse, iar noi ne făcusem planuri justificate fără să anticipăm această mişcare care nu avea nici un sens. Cum ar spune colegii noştri britanici, „la finalul zilei", am pierdut bătălia cu bugetul din Congres.

I-am cerut lui Charlie şi asistenților lui să facă o schiță a unui nou buget, subliniind unde trebuia să facem reducerile care acum deveniseră inevitabile. Un pic terorizat, am verificat ceea ce au lucrat înainte de întâlnirea mea cu adjunctul meu şi şefii noştri de filială. Oamenii mei făcuseră o treabă bună. La întâlnire am discutat subiectul în termeni generali şi apoi am dat fiecăruia o copie a schiței de buget şi am programat o nouă întâlnire peste trei zile ca să luăm decizia dură căreia trebuia să-i facem față. Le-am spus că trebuie să studieze schița şi să fie pregătiți să-şi susțină cazurile, căci eram concentrați pe reducerea capacității activităților noastre. Nu eram un grup fericit la finalul întâlnirii.

Următoarea întâlnire a fost una lungă şi dură în timpul căreia ne-am investigat toate dotările şi în cele din urmă am decis care dintre ele vor fi reduse. Angoasa crescuse considerabil, iar spiritele s-au încins, dar eram mulțumit să observ că spiritul de cooperare avea prioritate. Cu toți ne

aflam în aceiaşi situaţie. Reducerile din sectoarele administrativ şi de sprijin operaţional erau mai degrabă un ghimpe în coaste cu care puteam trăi, deşi însemna să strângem cureaua şi să ne plângem mereu. Dar reducerile drastice privind eforturile operaţionale ne loveau direct în raţiunea noastră de a fi, întrebându-ne de ce ne mai aflam acolo şi ce vom face în viitor. Subiectul în sine a dat naştere la îngrijorări suplimentare, pentru că se prevedea şi o reducere de personal. Acest episod ne-a lăsat cu moralul la pământ.

Fără intenţia de a o lungi asupra acestui exerciţiu legat de buget, voi folosi ocazia de a evidenţia că am considerat acest episod ca un simptom alarmant de incertitudine la nivel naţional despre cum ar trebui să-l depăşească o superputere mondială. Şi, în acelaşi timp, cum ar trebui să se conducă singură această superputere mondială. Unii susţineau că este nevoie urgent să reducem bugetele militare şi de spionaj şi să le concentrăm în sfera problemelor interne. Conform declaraţiilor unor specialişti se va instala un val de separatism. Alţii au dat ca exemplu pericolul de a acţiona aşa cum s-a acţionat după sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, ca şi după primul. Sunt de acord că reducerile erau imperioase, dar aşa cum se întâmpla deseori, schimbările erau prea radicale. În cazul Departamentului Operaţiuni, reducerile excesive şi prost considerate, în special cele ale posibilităţilor de a opera peste hotare (care este raţiunea de a fi a unui Serviciu Secret), s-au întins pe durata a câţiva ani. Acum, când scriu aceste rânduri la mai bine de un deceniu după terminarea Războiului Rece şi comunismul s-a prăbuşit, în aer pluteşte realitatea că reducerile au fost mult prea însemnate. Lumea nu este un loc benign aşa cum unii au sperat nerealist că va deveni. Într-adevăr este o prioritate naţională pentru un serviciu secret puternic şi efervescent, iar eforturile de a pune pe picioare un serviciu care a fost distrus sunt în derulare. Este nevoie de timp, dar de obicei raţiunea şi bunul simţ prevalează.

Şi la Paris am fost binecuvântat cu un alt adjunct competent. Charlie D. impunea un mare respect în bază. Era cinstit şi obiectiv şi avea o capacitate ieşită din comun de a face comerț cu informații. Toată lumea, inclusiv eu, îi asculta sfatul privind chestiunile operaționale, iar argumentele lui erau solide şi pline de acurateţe. Reputația lui era atât de puternică că uneori cei de la sediul central al bazei noastre îl solicitau să se ocupe şi în alte locuri de anumite activități operaționale extrem de delicate. Fără să fie ostentativ, Charlie opera uşor cu deciziile simple, iar pe cele dificile le descurca singur. Nu se permitea nici o amânare. Mă simțeam norocos că este adjunctul meu pe durata primilor doi ani în Paris. Mi-aş fi dorit să fie cu mine până la sfârşit.

La început existau trei şefi de filială, dar ulterior, ca urmare a reducerilor de personal de care mă temeam, am fost obligat să îmi reorganizez baza. Noua noastră structură avea doi şefi de filială şi amândoi erau profesionişti excepționali. Fiecare, unul era bărbat şi cealaltă femeie, era muncitor, pe deplin dedicat meseriei şi avea o experiență operațională vastă în trecuturile lui. Ambii erau plăcuți de către ofițerii cu care lucrau. (Existau câteva excepții – întotdeauna se întâmplă aşa.)

Tipa era unul dintre cei mai calificați ofițeri de operațiuni, indiferent de sex, cu care am avut vreodată plăcerea să colaborez. În plus, față de calitățile administrative pe care le dovedea în filiala ei, se ocupa şi de anumite activități operaționale extrem de delicate. Şeful de filială, care vorbea fluent câteva limbi străine, nu se mai ocupa de zona operațională şi era un mentor excelent pentru câțiva dintre tinerii noştri ofițeri. Biroul nostru era mare conform oricăror standarde de evaluare, dar aveam şi multe lucruri de făcut, printre care recrutarea țintelor şi colectarea informațiilor secrete.

Îndreptarea corabiei, care supraviețuise tuturor schimbărilor pe care le impusese bugetul din decembrie 1992, a durat câteva luni. În sectorul operațional fiecare reducere

trebuia să aibă în vedere atât securitatea activităților de contraspionaj cât şi a celor operaționale. Când unui angajat i se spune că nu mai ai nevoie de serviciile lui, este dificil să anticipezi cum va reacționa. Trebuie să avem grijă în fiecare caz ca să asigurăm o concediere elegantă care nu va ridica nici o problemă. Este un lucru mai uşor de zis decât de făcut, iar ofițerii noştri merită lăudați, pentru că au trecut prin furtună fără nici un incident sau scandal care să pericliteze securitatea operațiunilor noastre.

În ianuarie 1993, chiar la trei luni după ce m-am întors din nou în teren, Bob Gates a fost eliberat din funcția de director al CIA. Acest lucru s-a petrecut ca urmare a faptului că Bush a pierdut alegerile din 1992 în fața lui Bill Clinton, inițial guvernator al statului Arkansas, care, în timpul mandatului său, şi-a dus acest stat de la poziția 47 la poziția 49 la nivel național în ceea ce priveşte educația. Mă depăşeşte cum a reuşit să-l învingă pe Bush, dar a făcut-o. Bănuiesc că Ross Perot este răspunsul. Cu o pluralitate, nu o majoritate, a votului popular, Clinton a preluat conducerea şi a decis să-şi numească propriul om la conducerea Agenției. Alegerea sa avea o nuanță politică clară.

În locul lui Gates, Clinton l-a numit pe James Woolsey, un birocrat cu experiență de la Washington. Cel de-al doisprezecelea director sub care servea Agenția a preluat conducerea acesteia la începutul lui februarie 1993. Prea puțini dintre noi cunoşteau câte ceva despre Woolsey, iar reacția noastră era aproape neutră. Cu siguranță va fi mai bun decât alți candidați care fuseseră nominalizați. Concluzia generală a fost că vom aştepta şi vom vedea cum se descurcă.

Într-o dimineață de la începutul anului 1993 în mijlocul agitației provocată de reducerile de buget, am sosit la birou unde am găsit un plic mare de culoarea țigărilor de foi, zăcând pe masa mea de lucru. Era adresat ambasadorului şi conținea documente sau mai exact copii ale unor documente.

Conținutul acestor documente i-a determinat pe cei de la secretariatul ambasadorului să-mi trimită plicul.

În interiorul acestuia se aflau documente care fuseseră furate din dosarele Direcției Generale de Supraveghere Externă, echivalentul CIA pentru Franța. Documentele, al căror conținut fusese distorsionat ca să pară mai actuale decât erau de fapt, reprezentau un plan al Direcției Generale de Supraveghere Externă de colactare clandestină a informațiilor tehnice şi economice din SUA, Marea Britanie şi Elveția. Din informațiile incluse tot în pachetul cu documente am aflat că aceleaşi documente, sau cel puțin o parte din ele, fuseseră trimise la redacțiile unor ziare din aceste trei țări. Ceea ce rămânea neclar era dacă şi alte servicii secrete se aflau sau nu în posesia acestor documente. Pentru noi era din nou o bombă cu efect întârziat şi o potențială situație capcană (o dată implicați, este foarte greu să mai dai înapoi). Eram precauți şi nu ştiam cui să ne adresăm, deşi trebuia să facem ceva. Se iviseră o grămadă de întrebări cărora trebuia să le răspundem ca urmare a faptului că ne concentrasem asupra paşilor pe care trebuia să-i facem şi a modului cum vom reacționa.

Mai întâi am încercat să dezlegăm misterul celui care trimisese pachetul şi de ce fusese trimis. Existau nişte răspunsuri evidente şi altele mai puțin evidente. Cu siguranță era vorba despre cineva care nu agrea, şi vroia să-i creeze probleme Direcției Generale de Supraveghere Externă; cineva care era furios şi vroia să se răzbune, fie un membru, sau un fost membru, al Direcției Generale de Supraveghere Externă, ce avea acces la documente delicate precum acestea sau cooperase cu un alt partener care să achiziționeze pachetul. Ceea ce spera să realizeze acea persoană rămânea neclar pentru noi.

Imediat am început să facem schimb de telegrame cu cei de la Cartierul General, oferind opinii şi postulând teorii, dar răspunsurile concrete nu se întrezăreau deloc. Am refăcut punând cap la cap informațiile privind istoricul activităților

Direcției Generale de Supraveghere Externă în SUA. Am analizat cu mare atenție documentele din pachetele care scoteau la iveală nu numai schimbările subtile care au fost întreprinse încercând ca acestea să pară recente, ci şi faptul că ele erau de fapt relevante pentru o anume perioadă de timp anterioară. O operațiune orientată împotriva intereselor americane fusese compromisă şi Direcției Generale de Supraveghere Externă i s-a cerut să-şi explice şi să-şi clarifice acțiunile întreprinse. Ca urmare a unor discuții delicate şi sensibile am ajuns să înțelegem ceva, iar problema a fost rezolvată. Furnizându-ne şi nouă, şi britanicilor ca şi elvețienilor, documentele acestea păreau a fi un efort de a redeschide o rană veche pentru Direcția Generală de Supraveghere Externă şi apoi de a pune sare pe ea. Şi a funcționat. Eram consternați şi extrem de îngrijorați cu privire la ceea ce trebuia să facem exact. Nu puteam să ignorăm documentele, pentru că articolele apăreau în ziarele britanice, elvețiene şi, în ciuda eforturilor noastre, şi în cele americane, vestind faptul că Direcția Generală de Supraveghere Externă plănuia să conducă operațiuni de spionaj industrial în țările prietene. Articolele nu au făcut prea multă vâlvă. Cu toate acestea, autorul trebuie să fi fost mulțumit să constate că pachetul cu documente generase probleme pentru Direcția Generală de Supraveghere Externă.

L-am pus la curent pe ambasador. Cu siguranță nu vroiam să rămână perplex când articolele vor fi publicate în ziare. Mai mult, implica o acțiune cu care trebuia să fie ținut la curent. A amânat decizia ce urma să fie luată cu privire la Direcție şi nu mi-a oferit nici un fel de sprijin de care aş fi avut nevoie. Schimburile noastre de telegrame cu cei de la Cartierul General au dus la o concluzie asupra ceea ce vom face. Voi face o copie a documentelor şi voi cere Direcției Generale de Supraveghere Externă o explicație. După cercetări şi îndelungi meditații, vom adopta o atitudine directă şi deschisă, fără ocolişuri. Nu am auzit nimic nici de la britanici

şi nici de la elvețieni, dar modul cum au decis să reacționeze era treaba lor.

Afacerea legată de pachet şi consecințele ei au ridicat nişte abordări interesante despre nuanțele implicate de contactele cu serviciile secrete străine, în special cu cele dintre națiunile prietene şi aliate. Ceea ce dictează politicienii, ca fiind nevoile lor pentru a lua decizii, duce la cea mai vastă strângere de informații posibilă. Există activități ale fiecărui serviciu care sunt „compatibile". În timpul Războiului Rece, de exemplu, am lucrat cu toți aliații noştri împotriva Uniunii Sovietice (şi subordonații acesteia) şi am cooperat atunci când a fost posibil. Dar uneori activitățile *nu* sunt compatibile, iar unei părți nu-i convine ce face cealaltă, aşa cum a fost şi cazul evidențiat în aceste documente. Din multe motive, inclusiv cele politice, această incompatibilitate cauzează probleme între servicii care necesită o abordare delicată.

Ca să abordăm aceste probleme se preferă discuțiile directe ca fiind cursul normal al acțiunii. Controlul problemei şi evitarea publicității, inevitabil, îi determină pe politicieni să braveze, iar pe jurnaliştii prost informați să dea lecții de comportament. Acestea sunt reguli ale jocului nescrise, dar cercetate îndeaproape. Prin urmare, sfârşitul Războiului Rece a adus mari schimbări care au exacerbat şi mai mult spiritele sensibile implicate.

Schimbările de cursă lungă care au început la sfârşitul anului 1989 au schimbat complet lumea pentru cei care lucrează în branşa serviciilor secrete. Printre schimbări se numără şi o optică diferită în relațiile „de prietenie". Se dusese vremea „băieților buni şi răi", care fusese un principiu destul de bun ce ne ghida în timpul Războiului Rece. Noul mediu cerea o nouă (şi mai dificilă) evaluare a activităților care anterior fuseseră considerate „compatibile".

O altă schimbare a constituit-o fluxul ridicat de informații secrete economice ca o cerință a procesului de colectare. Ofițerii de la administrativ s-au luptat cu definițiile legate de acest subiect. Care este diferența între informațiile secrete

economice şi spionajul industrial? Răspunsul este: depinde din ce țară provin.

Forța conductoare a documentelor din pachet, furt al tehnologiei noastre, nu a produs nici o surpriză profesioniştilor serviciilor secrete. Informațiile deținute de FBI şi de raportul cu informații secrete (majoritatea fiind publicate în ziare şi reviste) întocmit de noi ne-au făcut perfect conştienți de eforturile francezilor de a strânge informații economice din SUA. Francezii nu sunt singurii în această încercare. Pentru orice țară, prietenă sau inamică, care face cercetări legate de tehnologia de vârf, este evident că locul unde va căuta va fi SUA, liderul mondial în cercetare şi dezvoltare. Şi multe țări, inclusiv cele prietene, chiar asta şi fac. Este o realitate căreia trebuie să-i facem față, iar adevărata provocare este să ne asigurăm că cei care fac de pază se află la posturi ca să ne protejeze secretele şi competitivitatea. Această sarcină este complicată de o mentalitate a unei lumi complexe care ne dă bătăi de cap. „Putem să inventăm noi tehnologii mai repede decât o pot fura ei."

După ce episodul cu pachetul şi perioada reducerii bugetului s-a încheiat, ambasada se pregătea să-l întâmpine pe noul ambasador. Alegerea preşedintelui Clinton din noiembrie 1992 a anunțat schimbări şi la nivelul ambasadelor şi acum acestea aveau loc. Vechiul ambasador şi-a înaintat demisia şi i-a fost acceptată. Fiind un suporter al Partidului Republican, nici nu se aştepta şi nici nu vroia să rămână la Paris. Au existat, desigur, numeroase speculații pe marginea celui care va fi numit ambasador al uneia din ambasadele pe care o consideram unul dintre cele mai dorite posturi din Europa. La scurt timp după ce noua administrație a preluat puterea, în ianuarie 1993, ni s-a răspuns şi la întrebări.

Clinton a numit-o pe Pamela Harriman, renumita colectoare de fonduri pentru democratici şi văduva lui Averell Harriman, în calitate de ambasador al Statelor Unite în

Franța. Am fost luat prin surprindere. Şi numele ei fusese menționat în perioada speculațiilor, dar nu l-am luat în serios. O ştiam ca fiind „gazda cu cei mai mulți oaspeți” în cercurile din Georgetown şi mă îndoiam că putea manevra corzile diplomatice într-o țară importantă cum era Franța. Şi mă îndoiam de abilitatea ei de a absorbi rapoartele delicate ale biroului meu şi de a-şi exprima opinii. Voi descoperi ulterior că grijile şi temerile mele erau neîntemeiate.

Alături de Avis Bohlen, adjunctul şef al misiunii diplomatice, şi câțiva consilieri de la ambasadă, m-am întâlnit cu ambasadoarea Harriman la aeroportul Charles de Gaulle, într-o dimineață devreme, a lunii mai, în 1993. Îmi amintesc că m-am minunat cât de strălucitoare şi atrăgătoare arăta (la vârsta de 72 de ani) după un zbor pe timpul nopții, plecată de la aeroportul Dulles din Washington. S-au făcut prezentările pe scurt, înainte ca ea să fie condusă la reşedința ambasadorului de pe Rue St. Honoré, chiar în spatele ambasadei.

Prima mea întâlnire de lucru cu ambasadoarea Harriman a avut loc câteva zile mai târziu, când mi s-a cerut să o pun la curent cu activitățile şi programele biroului meu. Făcea parte din programul de prezentare introducerea fiecărui ofițer superior care îi va raporta, iar eu nu făceam excepție – o excepție era faptul că în timpul prezentării mele, în cameră mă aflam doar eu şi cu ea pentru că anumite părți din raport cuprindeau material „exclusiv pentru ambasador”. I-am făcut o prezentare inocentă şi la obiect, dar am fost surprins de profunzimea cu care a înțeles totul din cauza întrebărilor pe care mi le-a adresat. Mi-am dat seama că fusese bine instruită şi la Cartierul General. (Pur şi simplu nu eram încă pregătit să-i acord credit ca fiind o persoană inteligentă şi abilă. Dar voi fi în curând.) Întâlnirea s-a desfăşurat chiar bine şi, în ciuda temerilor mele enervante, am fost impresionat de manierele ei elegante şi interesul sincer manifestat față de chestiunile privind informațiile secrete. Mi-

a plăcut de ea, i-am spus mai târziu lui Charlie. El a continuat să se îndoiască de ambasadoare mult timp.

I-am sugerat ambasadoarei Harriman să îi dau raportul de câteva ori pe săptămână asupra unor informații secrete special selectate care, conform priorităților pe care le-am înțeles eu, vor fi de interes pentru ea. I-a plăcut ideea şi a acceptat, cerând ca Avis Bohlen să participe şi ea la întâlnirile de informare. Pentru nimeni nu constituia nici o problemă întrucât avea un mare respect pentru cunoştințele aprofundate despre Franța şi profesionalismul pe care Avis îl emana. Am decis să ne întâlnim de două ori pe săptămână, iar aceste sesiuni erau incluse în programul ambasadoarei. Eram mulțumit din mai multe motive. Primul, sesiunile de informare îmi ofereau posibilitatea de a mă întâlni cu ambasadoarea regulat. Şi, bazându-mă pe experiența mea, puteam să o fac să înțeleagă până în cele mai mici amănunte rapoartele primite din afara Franței. Din selecțiunea de rapoarte pe care i-o prezentam la fiecare întâlnire făceau parte şi informațiile legate de situația din Paris, ca şi din alte locuri. În plus, mă asiguram că „clientul" meu principal, ambasadoarea, asimila cu regularitate produsul final al eforturilor noastre. De asemenea mă ajuta să fiu mereu conectat la subiectele pe care ea le considera de cea mai mare importanță, sub aspectul priorității.

Unul dintre membrii biroului nostru era un analist senior din Departamentul Informații Secrete şi era responsabil (printre altele) de revizuirea sistematică, după un tipic zilnic, a tuturor informațiilor secrete obținute clandestin, având şi sarcina de a selecta itemii de importanță pentru ambasadoare. Mă însoțea la întâlnirea cu ambasadoarea şi deseori el susținea raportările. Într-un fel, din cauza perspicacității de care dădea dovadă ca urmare a spiritului său analitic, ambasadoarea primea informații secrete brute şi prelucrate, în acelaşi timp. Deşi am încercat să-mi stabilesc datele fixe la care mergeam la aceste întâlniri, uneori nu puteam să particip. Întâlnirile continuau regulat, căci se

ocupa de ele în continuare analistul nostru senior. Per total, aceste raportări erau benefice pentru ambele părți, probabil un pic mai avantajoase pentru noi. Le agream din tot sufletul şi personal eram fericit că mi-au dat ocazia de a o cunoaşte pe Pamela Harriman, o doamnă talentată şi încântătoare. Nu am ajuns niciodată la stadiul de a o saluta cu formularea „Bună, Pamela", care ar fi fost inacceptabil oricum, dar am devenit buni prieteni şi ne apreciam reciproc calitățile. Faptul că înțelegea până în cele mai mici amănunte raportările noastre ne-a fost demonstrat atunci când a început să emită păreri sincere şi deschise asupra unor indivizi sau probleme specifice. A făcut critici. „Acesta este un nemernic de talie uşoară", sau „Individul ăsta (de obicei politician) pur şi simplu nu are urmă de bărbăție în el". Aproape întotdeauna eram de acord cu afirmațiile ei şi am remarcat că nu i-a iertat nici pe cei din administrația Clinton. Singura mea problemă legată de ea o constituia renumele ei ca susținătoare a Partidului Democrat şi sprijinul acordat preşedintelui Clinton. Preşedintele a fost o mare dezamăgire. Ambasadoarea Harriman era populară şi respectată în ambasadă, şi acelaşi lucru era valabil şi pentru exteriorul ambasadei. Trecutul ei era picant şi fascinant. Vorbea franceză. Era atrăgătoare, inteligentă şi fermecătoare. Francezii au acceptat-o cu brațele deschise şi, în ciuda ezitărilor mele, în cele din urmă am catalogat-o ca fiind un ambasador eficient.

Ambasadoarea Harriman s-a referit o dată la dominația doamnelor ofițeri superiori ai departamentului de stat al ambasadei ca fiind „formația ei exclusiv feminină". Era un comentariu inofensiv de care nu eram sigur că a vrut să spună că-i place ori îi displace situația. Cu câteva excepții, ofițerii superiori din departamentul de stat al ambasadei şi din fiecare dintre cele trei consulate generale (localizate în Bordeaux, Marsillia şi Strasbourg) erau femei. Mulți considerau că acesta este rezultatul acțiunii de clasă împotriva Departamentului de Stat de la începutul anilor '80. Din câte am înțeles, angajatele au lansat o petiție prin care

protestau împotriva „tavanului de sticlă”. Hotărârea le-a dat dreptul femeilor la tratament preferențial în procesul de stabilire a misiunilor şi funcțiilor ocupate, ca de exemplu funcțiile mult râvnite din Franța, au fost oferite femeilor şi deseori au constituit o răsplată.

Aşa cum a fost cazul şi în alte turnee, terorismul părea să fie permanent prezent şi tot timpul în fierbere. Dar imboldurile activității teroriştilor, de obicei rezultantă a unui eveniment sau a unei chestiuni politice, sunt ciclice. Ca exemplu, țineți cont de alegerile naționale din Algeria de la începutul anilor ’90 care au fost anulate de armata algeriană, după ce fusese clar că un partid islamic tocmai urma să preia controlul guvernării. Alegerile „furate” au împins grupurile islamice militante să de-a drumul unui val de atacuri teroriste mortale, care mai continuă şi până azi. Ținând cont de istoricul relațiilor franco-algeriene, terorismul din Algeria s-a răspândit rapid pe teritoriul Franței. Politica SUA s-a opus actelor teroriste din Algeria şi am fost rapid propulsați în situația de a sprijini, în orice fel puteam, eforturile francezilor de a combate terorismul algerian.

Terorismul constituia o realitate urâtă a scenei mondiale de câteva decenii şi toate serviciile secrete şi de securitate ştiau că bucățile de informații disparate, uneori obținute prin intermediul unui canal de legătură, deseori erau cheia aducerii în justiție a unui terorist. Dosarul rămâne deschis până poate fi închis cu încrederea că cei responsabili pentru un anumit atac terorist au fost vânați, capturați şi închişi, iar soarta le va fi decisă în justiție. Nu i-am uitat pe cei care l-au ucis pe Richard Welch în Atena la jumătatea anilor ’70 sau pe cei care l-au ucis pe Bill Buckley după ce a fost luat ostatic în Beirut. Într-o zi îi vom găsi şi vor plăti pentru faptele lor.

Multe servicii secrete străine, inclusiv cele franceze, simt în acelaşi fel ca şi noi, şi din când în când eforturile de colaborare duceau la succese împărțite. Într-o asemenea instanță, francezii au obținut, de la un serviciu prieten, o

frântură de informație privind locul unde se afla Carlos, faimosul terorist internațional, care se ascundea de mulți ani. Reticenți la început la auzul informației (nenumărate indicii false au fost furnizate de-a lungul anilor), francezii şi-au exprimat mulțumirea şi au spus că vor verifica informația cu propriile lor surse. Dar nu au avut nici un rezultat.

Carlos, printre numeroase alte atacuri criminale, ucisese trei membri ai serviciului intern francez. Francezii ardeau de nerăbdare să-l aducă pe Carlos în justiție. Dat fiind interesul meu cu mult timp în urmă față de terorism, ca fiind o amenințare a societății (care sporise şi mai mult ca urmare a funcției pe care o ocupasem ca director al Grupului Antiterorism), am urmărit cu mare interes efortul de a-l prinde.

Încrezător în informațiile primite, serviciul prieten a săpat şi mai adânc şi în câteva săptămâni a aflat informații exacte legate de ascunzătoarea lui Carlos de la Khartoum, în Sudan. Fiind alungat de alte câteva țări arabe, Şacalul a fost obligat să-şi stabilească domiciliul forțat la Khartoum. De data asta pentru francezi chiar a sunat clopoțelul şi erau dornici să demareze o operațiune extrem de promițătoare.

A urmat cooperarea strânsă dintre cele două servicii. Rémy Philippe, un ofițer superior respectat şi un profesionist desăvârşit, a preluat conducerea părții franceze. A anunțat clar că nu se va precupeți nici o resursă. Un bărbat tăcut şi cu un calm imperturbabil, care emana competență, a servit, pe vremea când era un tânăr ofițer militar, în unitățile de recunoaştere din Algeria în timpul ultimelor etape ale războiului franco-algerian. Puteai să detectezi în el o duritate interioară. Avea mulți ani de experiență, operând cu afacerile şi terorismul din Orientul Mijlociu şi era o enciclopedie virtuală de cunoştințe despre teoriştii, susținătorii şi colaboratorii acestora. Era clar pentru mulți că dacă nu era „Lawrence al Arabiei", era cea mai apropiată variantă a acestuia în termeni francezi. A lucrat cu înverşunare să filtreze intrările şi ieşirile curentului de informații care se

strângeau. Au existat momente bune, când efortul părea să ducă la succes şi momente slabe, când activitatea bătea pasul pe loc fără speranță. Dar el a fost insistent şi i-a obligat pe colaboratori să-şi continue cercetările.

După trei luni de investigații care păreau să strângă lațul în jurul lui Carlos, s-au obținut informații care indicau o călătorie de două zile a lui Carlos într-un oraş nord-african. Autoritățile din acel oraş care cooperau cu francezii au fost imediat înştiințate şi au pus la cale un plan prin care să-l intercepteze pe Şacal la aeroport. Dar efortul ferm nu a avut nici un rezultat. Din nefericire, raportul s-a bazat pe o informație incorectă.

Două săptămâni mai târziu, Philippe a primit un raport similar. Era o decizie dificilă, dar a hotărât că, în ciuda semnelor de întrebare despre accesul la informații al sursei, nu îşi permite să *nu* reacționeze. Din nou colegii au fost mobilizați şi aşteptau la aeroportul oraşului desemnat. Şi nici de data asta nu a apărut nimeni.

Desigur că era dezamăgitor, dar acum Philippe era deja mai hotărât ca nicicând să finalizeze operațiunea cu un rezultat pozitiv. Au extins aria de cercetare şi nu vroia să se dea bătut. Au avut numeroase sesiuni de planificare, care au dat naştere diferitelor planuri pentru a atinge obiectivul final. Fiecare plan a fost evaluat cu atenție, având tot timpul în minte realitățile politice şi operaționale. Presiunea politică şi diplomatică va fi salvatorul zilei? Va putea organiza şi apoi pune în aplicare o operațiune paramilitară sub acoperire ca să-l „smulgă" pe Carlos din ascunzătoarea lui din Khartoum? Fiecare opțiune evaluată implica obstacole şi riscuri şi era cu adevărat dificil să iei o decizie definitivă.

Suspectez faptul că presiunile diplomatice intense, din spatele scenei, au făcut în cele din urmă diferența. Cu ajutorul informațiilor pe care le-au primit, francezii au putut să construiască un caz solid care a fost acceptat de guvernul sudanez. S-a aranjat în secret o lovitură de teatru prin care Franța îl prelua în custodie pe Carlos. Conform planului,

Carlos, care tocmai suferise o intervenție chirurgicală pentru a-şi face o vasectomie, era imobilizat pe o brancardă şi transportat direct către echipa franceză care-l aştepta pe aeroportul din Khartoum.

Când şi-a dat seama ce se petrece, Carlos a fost terifiat de spaimă că cei care-l luaseră captiv erau israelieni. După o călătorie lungă cu avionul, în timpul căreia nu s-a scos nici un cuvânt, părea aproape fericit când a descoperit că a fost luat captiv de oficialitățile franceze. Ştia că justiția israeliană includea şi pedeapsa capitală, iar el ar fi fost judecat rapid şi condamnat la moarte. Justiția franceză nu prevede pedeapsa capitală, dar prin judecarea lui Carlos s-a dorit ca acesta să-şi plătească datoriile. Acum zace într-o închisoare franceză şi, sper cu ardoare, că va rămâne acolo până la sfârşitul vieții lui blestemate.

Ca urmare a multor luni de eforturi meritorii şi cooperări îndeaproape între cele două servicii, prinderea lui Carlos este un exemplu clasic de activitate de conlucrare la cel mai înalt nivel posibil. După ce au stabilit un nivel sigur de încredere, certitudine şi profesionalism, au putut să amestece ingredientele necesare realizării unui scop comun. Dacă acest lucru s-ar putea întâmpla mai des – mai ales în domeniul luptei contra terorismului.

Ne mutasem în casa noastră construită în anii ’20 de pe strada Neuilly-sur-Seine, o suburbie vestică, chiar înainte de Ziua Recunoştinței din 1992. Înlocuisem vechiul parchet, modernizasem sălile de baie şi o zugrăvisem în întregime, aşa că era la fel de bună ca una nouă; era grozav de confortabilă, păstrându-şi caracterul şi ambianța la care te aştepți să le găseşti într-o casă europeană. La parter exista o terasă cu o alee care ducea la grădinița cu flori din spatele casei. Şi probabil cel mai bine dintre toate, din cauza problemelor legate de parcarea maşinilor care era o constantă în Paris, avea un garaj pentru două maşini cu o uşă de oțel care se

deschidea automat, fiind activată din maşină cu o telecomandă.

Drumul până la serviciu mă ducea prin Bois de Boulogne şi apoi treceam printr-un cerc uriaş numit Poarta Maillot. După aceea urcam pe Avenue Charles de Gaulle, traversam Etoile cu al său Arc de Triumf situat chiar în mijloc. Trebuie precizat că, şi cred că mulți parizieni vor fi de acord, Etoile reprezenta o provocare adevărată pentru cei care asigurau fluența traficului. În Etoile intrau şi ieşeau 12 străzi importante şi bulevarde, iar supravegherea respectării regulilor de circulație era o sarcină formidabilă. Asta până când îți dădeai seama cum merg lucrurile. Eram întotdeauna uimit cât de eficient se derula traficul la orele de vârf.

Din Piața Etoile, mă înscriam pe Champs Elysées. Era un bulevard larg şi de o frumusețe izbitoare, şi ducea până la fel de faimoasa Place de la Concorde, unde, în 1793, au fost decapitați Maria Antoaneta, Ludovic al XVI-lea şi alți membri ai aristocrației franceze. Şi chiar la ieşirea unui colț al pieței unde cândva a stat ghilotina, se afla destinația mea. Da, în unele dimineți aveam întâlniri şi mergeam în altă parte şi ca să fim siguri că nu suntem atacați, de fiecare dată schimbam traseele folosind alte străzi, dar asta era cea mai frecvent folosită rută de care nu m-am plictisit niciodată. La fiecare pas era presărată cu monumente istorice şi clădiri frumoase.

Casa noastră se afla la 50 m depărtare de Bois de Boulogne, un parc natural imens situat la marginea Parisului. Lacurile cu rațe şi lebede, rondurile cu flori superbe şi aleile îngrijite îl făcea un loc plăcut tot timpul anului, iar noi profitam din plin de faptul că ne învecinam cu parcul. Dimineților alergam în Bois de Boulogne, iar Judy făcea zilnic lungi plimbări „în forță”. În parc exista şi un grajd, la o aruncătură de băț de casa noastră, şi deseori eram treziți dimineața de zgomotul copitelor cailor care-şi făceau plimbarea de dimineață alături de jocheii lor. Mai înainte de a hotărî unde vom locui, problema securității trebuia luată întotdeauna în considerație. Având experiență în lupta contra

terorismului şi ştiind ce s-a întâmplat cu Buckley şi Welch, cum să nu fi ținut cont de asta? Desigur că existau o mulțime de factori de care trebuia să țin cont. Până la urmă, ca să te afli complet în siguranță trebuia să locuieşti în Statele Unite. Dar renunțasem la această variantă cu mult timp în urmă. Cum se întâmplă de obicei când locuieşti departe de casă, fără să ai cunoştință pe deplin despre toți factorii ecuației, nu ai decât să cântăreşti argumentele pro şi contra ale situației existente. În cazul acesta, casa în care ne-am mutat avea mai multe puncte pro. Cel mai puternic era faptul că un polițist francez înarmat făcea de pază 24 de ore pe zi la vreo 3 metri depărtare de uşa garajului nostru. Cei doi vecini ai noştri erau considerați de francezi posibile ținte ale teroriştilor şi de aceea le asigura protecția. Patrulele frecvente ale vehiculelor poliției măreau şi mai mult eficiența postului de pază. Desigur că nu existau garanții de siguranță, dar ne simțeam mai siguri şi ne linişteam, ştiind că poliția era prezentă în apropiere.

Parisul, la fel de fascinant ca şi Hong Kong-ul deşi în alt mod, era plăcut în toate aspectele posibile. Grevele frecvente (de toate felurile) erau o piedică, trebuie să recunosc, dar se pare că pe francezi nu-i deranja prea tare, iar noi ne-am obişnuit cu ele. Parcatul maşinii era o problemă omniprezentă, dar devenisem inventiv în găsirea locurilor unde să-mi las maşina. Nu-mi amintesc să fi primit vreodată în Paris vreun bilet de parcare. Ne ocupam timpul liber vizitând muzeele, restaurantele, parcurile sau, pur şi simplu, explorând noi părți ale oraşului. Primul nostru Crăciun la Paris a fost o chestiune de familie, în ciuda pregătirilor necesare. Fetele au venit toate în vizită. Sunt sigur că cei de la United Airlines ne iubeau. La fel şi fetele. Erau încântate să petreacă 10 zile în oraşul luminii.

Având patru dormitoare, casa noastră i-a găzduit pe toți fără probleme şi ne-am simțit splendid. Vor mai fi şi alte vizite pe timpul cât am stat în Paris, dar prima a fost mai specială şi mai plăcută. Îmi începeam ziua alergând prin parc cu o

parte, sau cu toate fiicele mele. Din fericire, prostituata care de obicei îşi negocia farmecele cu bărbaţii care se îndreptau spre serviciu nu putea fi văzută nicăieri. Probabil că îşi luase şi ea vacanţă de Crăciun. După alergare, vizitam muzee sau piaţa de vechituri la sfârşit de săptămână, şi ne-am delectat cu nişte mese minunate. A fost o perioadă memorabilă petrecută în sânul familiei.

Bănuiesc că este inevitabil ca într-un loc atât de vast cum este biroul nostru din Paris să nu existe câteva probleme personale dificile şi uneori chiar spinoase. Nici noi nu făceam excepţie. Aşa cum am mai spus-o de mai multe ori, chiar şi în containerul nostru cu mere de bună calitate mai există mere stricate sau se strică în timp. Şi uneori în locul merelor din container sunt puse portocale.

Uneori originea acestor probleme era un aspect al disfuncţionalităţii sistemului nostru de evaluare. Evaluarea o făceam noi înşine fără să ne dorim să furnizăm unul altuia evaluări oneste. Ofiţerii responsabili cu evaluarea unui anumit angajat pur şi simplu nu doreau (sau uneori nu puteau) să ofere evaluări corecte ale activităţii acestuia. Teama de a se confrunta faţă în faţă cu angajatul însemna că noi îl/o protejam şi ascundeam de rest erorile sau ineficienţa pe care nu le luau în seamă. Altă dată un anume individ pur şi simplu nu-şi avea locul într-un post în teren sau uneori în toată Agenţia. În aceste situaţii mecanismele noastre de monitorizare nu ne mai ajutau. Administrarea unei baze din teren, mai mult decât este cazul la Cartierul General, este o treabă complicată atunci când există discrepanţe în calitatea personalului angajat. Nu era un lucru nou pentru mine, dar asta nu-l făcea să fie mai puţin neplăcut. Ca să ilustrezi debandada şi ineficienţa pe care le provocau aceste probleme asupra desfăşurării activităţii, voi cita câteva exemple. Cum ar fi putut să fie evitate? Să mă bateţi şi nu ştiu.

La scurt timp după sosirea mea, o femeie care se afla în minoritate, dar avea recomandări solide, a fost repartizată la

biroul nostru. Aceasta era prima ei misiune în teren. După ce i-am evaluat rezultatele şi i-am discutat cazul, am căzut de acord (adjunctul meu, ambii şefi de filială şi cu mine) asupra locului unde o vom repartiza. Cam după şase luni de zile, şeful filialei unde lucra aceasta ne-a spus că este îngrijorat în legătură cu calitatea şi cantitatea activității depuse de ea. Am discutat problema şi am ajuns la concluzia că mai are nevoie de timp să se experimenteze. Şeful filialei a consiliat-o şi a lucrat îndeaproape cu ea ca să o ghideze pe parcurs. După alte şase luni, lucrurile stăteau şi mai rău. Franceza pe care o vorbea era încă slabă şi nu făcuse nimic ca să şi-o perfecționeze. Nici la scris nu stătea mai bine, ceea ce făcea ca raportările ei să fie o treabă complicată. Sarcinile pe care le avea de îndeplinit erau minime, iar numărul de ore de lucru pe zi era mult mai mic decât norma stabilită. Am mutat-o în altă filială, sperând că va manifesta mai mult interes şi va obține rezultate mai bune.

Noul ei şef, tot o femeie, a avut o discuție personală cu ea şi a încurajat-o „să dea tot ce poate", ieşind în oraş şi stabilind contacte. În scurt timp a dat nişte semne de interes şi ne-a arătat că are abilitatea de a fi un ofițer de operațiuni. Adjunctul a discutat cu ea. Am discutat şi eu. Şi al doilea an a trecut fără nici o îmbunătățire evidentă. Nu mai puteam să punem ineficiența ei pe seama noutății. A fost indignată când şi-a citit comentariile din raportul anual de evaluare, care aminteau de inadvertențele din activitatea ei. A criticat-o pe şefa ei de filială. A ținut morțiş să sublinieze că exista favoritism. Şi mai mult s-a plâns de modul de administrare, în general. Şi a concluzionat spunând că standardele noastre erau mult prea ridicate.

Nu am avut succes în încercările noastre de a o schimba şi lucrurile au evoluat de la rău la şi mai rău. Toată lumea cunoştea aceste probleme (dacă nu, le povestea ea) şi relația ei față de activitatea pe care trebuia să o depună eşuase, pentru că depăşise norma. Dat fiind efortul pe care l-am irosit încercând să o ajutăm, situația era tristă şi enervantă. În cele

din urmă nu puteai să nu-ți dai seama că miezul problemei consta în lipsa dorinței de a depune efortul cerut, indiferent de motiv, ca şi lipsa de încredere. Cu alte cuvinte fusese numită din nefericire într-un post inadecvat, aşa că a fost trimisă acasă.

Un alt exemplu, de asemenea implicând o femeie ofițer, se cocea la foc mic de câțiva ani de zile. Ea se afla deja în birou, când am sosit eu şi avea experiență operațională în teren. Inteligentă şi competentă, era bine văzută pentru activitatea excelentă pe care a depus-o în acțiunile sub acoperire. Din motive pe care nu le voi înțelege niciodată a început să critice din ce în ce mai mult Agenția şi ceea ce i se cerea să facă. Soțul ei, şi el un ofițer de operațiuni, dar mai degrabă specializat în Asia Centrală, decisese şi el, chiar înainte de a sosi eu, că nu vrea să lucreze pentru Agenție. A demisionat un an mai târziu după ce şi-a găsit o altă slujbă. Eram conştienți de faptul că şi ea îşi căuta o altă slujbă, dar nu a recunoscut niciodată acest lucru.

Nu mai este nevoie să spun că nici angajata noastră şi nici soțul ei nu contribuiau la câştigarea respectului de sine al celor din locul în care lucrau. Nu mai pridideau cu criticile față de Cartierul General şi deciziile bazei şi erau amândoi invidioşi pe ofițerii care înaintaseră în grad. Ea a acuzat filiala în care lucra de tratament preferențial şi o critica mai ales pe şefa ei de filială. Cu toate acestea munca şi rapoartele ei erau extrem de solide şi acest lucru se reflecta în evaluările de merit. De fapt ar fi fost mult mai fericită, şi probabil chiar mai eficientă, dacă ar fi lucrat pentru Departamentul de Stat. În cele din urmă şi ea a demisionat, dar nu înainte de a-şi exprima cu voce tare nemulțumirile față de colectivul nostru. Atunci de ce a ales să lucreze în Agenție sau cum a fost admisă?

Şi un al treilea exemplu este cel al unui ofițer, trecut puțin de 30 de ani, care era căsătorit şi avea câțiva copii. Până atunci fusese repartizat în Uniunea Sovietică şi se credea un ofițer de operațiuni foarte competent. De fapt avea puncte

forte, dar acestea nu se manifestau în domeniul operațional al comerțului cu informații, unde nu era mai bun decât media. Punctul lui forte ținea de domeniul tehnic. Un bun ofițer de operațiuni trebuie, mai presus de orice, să-şi dezvolte şi să-şi selecteze sursele de informații care îi vor satisface cerințele ce iau naştere în cadrul comunității informațiilor secrete. Nu întreprinsese nimic de acest fel în postul lui anterior şi nu-şi dădea seama (şi desigur nici sistemul) cât de mult îi displăcea ideea de a recruta agenți. Mai mult, hotărâse ca serile şi sfârşiturile de săptămână să-i fie absolut libere. Ziua lui de lucru se termina la ora cinci după-amiază. Asta îl făcea indisponibil pentru multe din activitățile noastre cele mai importante şi nu am obținut rezultatul pe care-l aşteptam de la un ofițer de operațiuni dintr-o poziție cheie. Explicațiile, persuasiunile sau chiar ordinele directe nu îl puteau descuraja şi tot ceea ce făcea era să se ocupe de cazurile prestabilite. Era un ofițer destul de plăcut şi agreabil, dar totalitatea activității unui ofițer de operațiuni era mult mai complexă decât îşi imagina el. Şi-a terminat misiunea, pe care şi-a îndeplinit-o într-o manieră proprie şi apoi a demisionat din Agenție. Acum are o slujbă, care implică aspecte tehnice, de la nouă dimineață la cinci după-amiază în zona Washington-ului. Lucrurile nu au mers aşa cum el sau Agenția se aşteptau.

Nu trebuie să analizăm prea mult ca să ajungem la concluzia că atunci când un ofițer nu-şi dă silința întregul birou în care lucrează are de suferit. Acest lucru este valabil mai ales când cea mai valoroasă posesiune pe care o ai este un ofițer anume. Am citat exemplele de mai sus nu ca să critic neapărat pe acei ofițeri sau sistemul care i-a trimis în posturi în teren. Le-am citat mai degrabă ca să pun într-o perspectivă mai bună importanța fiecărui individ în lanțul pe care îl construim ca să ne îndeplinim misiunea de peste ocean. Misiunea noastră este o meserie specială, iar îndeplinirea acesteia cere oameni speciali.

Unul dintre momentele importante ale manifestărilor din iunie 1994, prin care se comemora 50 de ani de la Debarcarea Aliaților în Normandia, aşa-numita Ziua D, l-a constituit vizita preşedintelui american. Cred că cea mai mare parte a ofițerilor de operațiuni erau agitați când era vorba de vizita unui preşedinte şi nici de această dată nu făceau excepție. Fie că îți plăcea sau nu, un anumit preşedinte, adevărul era că suportul administrativ, logistic şi de securitate impus cu ocazia vizitei acestuia însemna ore extenuante şi multă agitație pentru ofițerii din ambasadă. Noi ne implicam în vizita din luna iunie 1994 a preşedintelui Clinton mai ales în domeniul pazei şi securității.

Am început să ne întâlnim cu ofițerii de la Serviciul Secret cu câteva luni înainte de vizită ca să stabilim ajutorul pe care îl vom furniza noi. Mai mult de 12 ofițeri vom fi în cele din urmă implicați. Întâlnirea a decurs normal şi la fel şi vizita preşedintelui. Rolul nostru era limitat, dar important. Alții au muncit la fel de mult sau chiar mai mult decât noi, iar sfârşitul vizitei a pus pe roate o petrecere prin care sărbătoream şi succesul acesteia şi plecarea gloatei de la Washington care l-a însoțit pe preşedinte. Cumva a fost doar începutul.

Biroul ataşatului militar, care fusese foarte implicat în vizita preşedintelui, era acum chemat să participe la manifestările din fiecare oraş eliberat pe măsură ce armata Aliaților se muta de-a lungul Franței după debarcările din Normandia din 1944, împingându-i pe nemți înapoi. Era o perioadă solicitantă deoarece, timp de multe luni, ofițerii şi cei trecuți pe listele din birou participau la eveniment după eveniment şi țineau discursuri prin care reprezentau națiunea americană. Am fost şi eu implicat într-un asemenea eveniment care a luat o întorsătură oarecum diferită. Acesta a avut loc în sudul Franței, în martie 1994, şi comemora o operațiune a Biroului Serviciilor Strategice care avusese loc în martie 1944.

Planurile legate de invadarea Franței în 1944 de către Aliați incluseseră şi intenții de a activa şi a exploata rețelele de agenți care operau clandestin aici. Rapoartele în timp util primite de la aceste rețele vor fi de valoare inestimabilă pentru efortul Aliaților din Ziua D. Astfel, la 17 martie 1944, Jean Gitteray a fost paraşutat în sudul Franței cu misiunea de a contacta una dintre rețelele de agenți şi de a iniția furnizarea de informații secrete prin intermediul radioului.

Gitteray făcuse parte din Rezistența Franceză în primii ani ai celui de-al Doilea Război Mondial. Din motive necunoscute mie, a traversat Franța aflată sub ocupație şi s-a alăturat mişcării de rezistență condusă de către generalul Charles de Gaulle. În 1944 se afla la baza din Algeria şi a fost dus în Franța pentru o misiune importantă. Trebuia să contacteze rețelele de agenți şi să raporteze legat de activitățile nemților de transport şi logistică din nord-vestul Franței. Asemenea informații vor fi, desigur, de mare importanță pentru forțele Aliate care invadau Franța.

Operațiunea era sprijinită de Biroul Serviciilor Strategice, care îl va duce pe Gitteray în Franța. Pe 16 martie, un avion al aviației SUA, B-24, având la bord doar echipajul şi pe Gitteray a decolat din Alger şi s-a îndreptat spre o zonă unde acesta putea fi paraşutat, chiar la vest de Pau, la baza dealurilor de lângă Pirinei. Ajutându-se de instrucțiunile primite de la pilot, Gitteray s-a aşezat singur deasupra micii găuri rotunde din pântecul avionului, gata să sară din el la comandă. Norii care au apărut fără să fie anunțați l-au împiedicat pe pilot să vadă semnalele de la sol ale grupului de luptători din Rezistență care îi aşteptau. Misiunea a fost anulată; s-au întors în Alger.

În ziua următoare au încercat din nou. De data aceasta pilotul a văzut semnalele şi i-a dat lui Gitteray comanda pe care acesta o aştepta. Şi-a dat drumul instantaneu prin gaura din avion şi a alunecat pe cerul întunecat al nopții. Totul s-a desfăşurat conform planului. Paraşuta principală i s-a deschis, iar experiența pilotului în lansări s-a confirmat,

întrucât Gitteray a căzut drept în brațele echipei din Rezistență care îl aştepta. Cei care l-au recepționat plănuiseră totul cu atenție şi l-au dus imediat la o locuință sigură, unde a fost ascuns două zile. Ulterior a primit acte contrafăcute şi a plecat spre nord, unde a putut să stabilească contactele de care avea nevoie, pentru a-i furniza informații secrete autentice şi de bună calitate. Pe măsură ce conştientizam ceea ce făcuse Gitteray, am reflectat asupra curajului imens, a determinării şi a patriotismului de care a avut nevoie ca să reuşească într-o asemenea misiune.

La 50 de ani după sosirea lui clandestină în Țara Bascilor, Gitteray era un jurnalist renumit care scria articole pentru ziarul *Le Figaro*. De-a lungul anilor fusese direct implicat în viața politică franceză şi, aflându-se aproape de pensie, încă mai scria articole pe teme legate de viața politică, folosindu-se de spiritul lui de observație ascuțit. Multiplele cunoştințe din cercurile politice i-au oferit accesul la informații care, împreună cu analiza lui, produceau comentarii interesante şi consistente.

M-am întâlnit prima oară cu Gitteray la începutul anului 1994, în biroul lui. La cei 75 de ani ai săi, Gitteray era un bărbat dinamic şi impresionant. L-am plăcut din prima clipă, iar impresiile mele pozitive s-au transformat într-un mare respect pe măsură ce am aflat mai multe despre avantajele de care s-a folosit în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. L-am prezentat şi ambasadoarei noastre, iar reacțiile ei au fost similare cu ale mele. Am discutat planurile pentru o ceremonie comemorativă care va avea loc lângă Pau, unde aterizase Gitteray. Gitteray mă invitase pe mine, ca un omagiu apreciativ față de rolul jucat de Biroul Serviciilor Strategice, şi un membru al biroului ataşatului militar, să participăm la ceremonie, şi am acceptat cu plăcere. Ni s-a spus că evenimentul era sponsorizat de o organizație de veterani a mişcării Rezistenței Franceze numită Orion.

Invitația se referea şi la soție, aşa că Judy m-a însoțit şi am zburat mai întâi la Pau de unde am închiriat o maşină

franțuzească. După ce mi-am dat seama cum să pornesc maşina, ceea ce mi-a luat cam zece minute, ne-am îndreptat spre oraş. Aranjamentele erau deja făcute, iar noi am stat la un hotel vechi şi frumos din centrul oraşului Pau, iar la scurt timp, după ce ne-am cazat, ne-am întâlnit cu ofițerul care reprezenta biroul ataşatului militar şi cu soția lui. În dimineața următoare am mers cu maşina cam 30 de minute până în sătucul lângă care se afla câmpul pe care aterizase Gitteray. Am fost mişcați de căldura cu care am fost întâmpinați. Aprecierea sinceră a ceea ce făcuse SUA în timpul celui de-al Doilea Război Mondial era evidentă pe măsură ce oficialii francezi ne mulțumeau unul după altul pentru că am venit.

Bisericuța din apropiere era locul de desfăşurare a ceremoniei de deschidere şi era supraaglomerată cu vizitatori din Paris şi din oraşele din zonă. Mulți purtau uniforme militare din timpul războiului. O formație din sat interpreta prost, dar tare şi plină de entuziasm. Ne-au fost păstrate locurile şi, la scurt timp după ce ne-am aşezat, ceremonia a început. Scurtă, dar impresionantă, ceremonia a provocat multe amintiri printre cei adunați în biserică. Sunt sigur că majoritatea amintirilor se refereau mai ales la Jean Gitteray.

După ceremonia din biserică, am fost cu toții invitați să participăm la un mic dejun consistent de la baza militară din Pau. Pau a fost şi încă mai este centrul de găzduire şi pregătire a unităților de paraşutişti din Franța. Gitteray a fost un oaspete de onoare, cum era şi normal, la banchetul de comemorare. Acesta fuseste minunat organizat şi, după o masă grozavă, oaspeții s-au adunat în zona de aterizare a paraşutiştilor, alături de sala de mese unde se lua cina, ca să asiste la un antrenament de lansare al proaspeților recruți paraşutişti. Totul s-a desfăşurat conform planului, iar aterizarea acestora la sol a dat semnalul încheierii festivităților. Pentru noi a fost o experiență palpitantă şi i-am spus acest lucru lui Gitteray când ne-am luat la revedere. Şi-a exprimat gratitudinea de a fi participat şi mi-a înmânat o

medalie concepută de Orion pentru această ocazie, un memento al unei experienţe pe care nu o voi uita.

Într-o dimineaţă de la începutul anului 1994, un raport surprinzător a apărut pe prima pagină a ziarelor din întreaga Europă. Am primit o telegramă de la Cartierul General în aceiaşi dimineaţă. Spre marea surpriză a tuturor, am citit că FBI tocmai îl arestase pe Aldrich Ames, unul dintre ofiţerii CIA, acuzat de spionaj şi trădare. Vestea a căzut asupra noastră ca un fulger. Un trădător în mijlocul nostru, în interiorul Serviciilor Secrete, era absolut de neconceput. Dar acum era o realitate. Investigaţiile privind motivele care stăteau la baza pierderilor suferite la mijlocul anilor ’80 se derulau de ani de zile şi în cele din urmă, spionul fusese descoperit. Ames, un ofiţer de carieră al Serviciilor Secrete, şi-a oferit voluntar serviciile sale celor din KGB la mijlocul anilor ’80 şi le-a furnizat informaţii strict secrete în anii care au urmat. Numeroşi agenţi au fost compromişi, iar câţiva au fost ucişi. Activitatea tenace de contraspionaj, mare parte din aceasta în cooperare cu FBI, a dus la demascarea lui Ames. Condamnat de curtea federală, îşi va petrece tot restul vieţii într-o închisoare. Pentru mulţi, pedeapsa capitală, la care Ames i-a trimis pe câţiva dintre agenţii noştri, ar fi fost o sentinţă justă.

În mod previzibil, Congresul şi-a exprimat dorinţa de a fi responsabil pentru ceea ce făcuse, aşa că s-a demarat o investigaţie condusă de Inspectorul General. S-au verificat încă o dată, ca o procedură ce ţinea de investigaţie, cantităţile uriaşe de date care au fost colectate în timpul efortului de durată care în final, îl demascaseră pe Ames. Era greu să-i identifici pe cei care erau vinovaţi, dar mulţi, mai ales cei din Congres, vroiau să vadă sânge curgând. Până la sfârşitul verii, s-a întocmit un raport pentru directorul CIA, Woolsey. Străduindu-se să fie ferm, dar corect, Woolsey a admonestat câţiva ofiţeri din Agenţie, majoritatea fiind membri ai Departamentului Operaţiuni. Mulţi oameni, şi din Agenţie şi

din afara acesteia, au considerat că nu a fost suficient de sever. Datorită presiunii puternice generată de „eşecul” de a rezolva afacerea Ames, Woolsey a demisionat în decembrie 1994. Prăbuşirea acestuia a fost Ames, iar Agenția rămăsese fără un conducător ca urmare a consecințelor scandalului legat de afacerea care l-a provocat. Serviciile Secrete fuseseră pedepsite.

Timp de cinci luni nesfârşite şi enervante, directorul adjunct, Amiralul Studeman, a condus Agenția în timp ce preşedintele selecționase o serie de potențiali directori ai CIA. Atacurile la adresa Agenției s-au înmulțit, iar climatul a devenit din ce în ce mai ostil. În cele din urmă, Clinton l-a „forțat” pe John Deutch să-şi părăsească postul de la Ministerul Apărării şi să-l înlocuiască pe Woolsey. Deutch era în mod clar un dragon reticent şi mulți au simțit că a acceptat un post pe care nu şi-l dorea cu adevărat pentru că îl vedea ca pe o punte către lucruri mai mari şi mai bune.

Deutch a preluat conducerea Agenției în mai 1995. Va fi cel de-al treisprezecelea şi, după cum se va vedea, ultimul director sub care voi lucra. După cum devenise o procedură standard de-a lungul anilor, Deutch şi echipa lui şi-au adus proprii lor ofițeri superiori. Una dintre priorităților lor cele mai importante va fi „controlul” Serviciilor Secrete. Vor dezintegra „rețeaua vechilor angajați” şi vor schimba cultura elitismului care a prevalat în cadrul Departamentului Operațiuni. La un ocean depărtare, am tremurat înfrigurat, gândindu-mă la vremurile ce vor urma să vină.

17.
RISCURI ŞI PERSPECTIVE DE VIITOR
1995 – 2002

Ceea ce îl sperie pe un şef CIA din teren, aproape mai mult decât orice altceva, este compromisul operațional care poate ajunge până la nivelul unde se pot întâmpla cele mai rele lucruri în cariera unui ofițer al serviciilor secrete. Pe scurt definit, compromisul operațional constă în descoperirea unei activități operaționale „incompatibile” de către serviciul național al țării în care lucrezi. Aşa cum deja am explicat, o operațiune incompatibilă este condusă doar de o singură parte în interesul guvernului pentru care lucrezi. Normal, guvernul țării-gazdă, dacă şi când descoperă o asemenea operațiune, se opune acesteia. Şi la fel de normal, derularea operațiunilor incompatibile presupune anumite riscuri. Pentru ofițerii de informații secrete compromisul este definit ca o ocupație hazardată.

În ultima parte a carierei mele, voi descoperi care sunt consecințele unui compromis operațional. Toate compromisurile sunt serioase şi, în funcție de circumstanțe, iau întorsături neaşteptate.

Acest caz particular a început în momentul în care ministerul de interne din Franța i-a spus ambasadorului nostru că activitățile câtorva diplomați erau „inacceptabile” şi trebuie întrerupte. Era o întâlnire atent regizată. Ministrul şi-a susținut cererea cu fotografii (dar nici una nu i-a fost arătată ambasadorului) ale unei liste cu cinci ofițeri care fuseseră implicați – după spusele lui – în activități cu care nu era de acord. Nici unul dintre ofițeri nu va fi declarat *persona non grata* (actul prin care guvernul expulzează un străin), dar guvernului francez i-ar face plăcere să-i vadă părăsind țara cât mai curând. Nu a fost o întâlnire lungă. Ambasadorul, luat prin surprindere, se afla într-o poziție stânjenitoare. Ne mai având de-a face până acum cu o astfel de situație (puțini ambasadori au avut), nu era sigur ce va urma, dar simțea furtuna apropiindu-se şi câțiva stropi de ploaie, abătându-se asupra oamenilor săi.

Când ambasadorul ne-a adus la cunoştință acest lucru, ne-am dat seama imediat că ministerul de interne a anunțat

un compromis operațional. Perimetrul nostru de securitate fusese violat. Detaliile referitoare la caz vor apărea în timp. Eram şeful bazei din Paris în acea perioadă şi a fost singura dată în cariera mea când fusesem implicat într-un asemenea compromis.

Mulțumită unei decizii luate în cabinetul ministrului de interne de a pune la dispoziția presei rapoarte ale serviciului intern, întorsătura luată de acest caz a fost totală şi presa a criticat incidentul timp de câteva săptămâni. Nu am privit această decizie cu ochi prea buni, aşa cum a făcut-o şi serviciul intern frustrat, îngrijorat şi furios. Sursa nemulțumirii lor o constituia două motive. Primul, rapoartele conțineau detalii operaționale complete a ceea ce se întâmplase (şi cu siguranță nu doreau să le dea publicității în întregime), şi al doilea, publicitatea violase un număr de coduri nescrise încheiate între diferite servicii secrete care dictează manevrarea discretă a unor asemenea chestiuni. Din nefericire, decizia a fost luată fără să-i consulte şi pe cei de la serviciile secrete franceze. De ce? Partidul ministrului de interne se afla în ultimele stadii ale unei intense campanii electorale pentru preşedinția statului. Ministrul tocmai fusese acuzat că se folosise ilegal de nişte conversații telefonice secrete pentru a-şi ajuta partidul şi era extrem de criticat în presa locală. Noi credeam, aşa cum au crezut şi alții (inclusiv adversarii lui politici), că anunțase, şi apoi facilitase amestecul presei în legătura slabă a sistemului nostru de securitate ca pe o tactică diversivă prin care el să se sustragă atenției publice. Ministrul nu a făcut nici un comentariu de care să îmi amintesc. Pentru noi era un eveniment nefericit, dar a ținut în cazul lui. (După alegerile prezidențiale, povestea a fost îngropată.)

Separat de amestecul presei, ca urmare a dosarelor puse la dispoziția acesteia de către ministrul de interne francez, însăşi compromisul operațional în sine nu a semănat cu nici unul dintre cele suferite de serviciul nostru. Nu era primul şi nu va fi nici ultimul. Conform standardelor de procedură, am

dat imediat drumul unei investigații asupra cauzelor şi circumstanțelor implicate – de care aveam cunoştință până atunci. Punctul nostru de plecare se baza pe informația, inclusiv a numelor ofițerilor noştri, pe care ambasadorul ne-a dat-o. Am putut să punem cap la cap evenimentele şi să obținem o imagine solidă a ceea ce dusese la compromis – sau făcuse „să se aleagă praful" de tot, aşa cum spuneam în jargonul nostru. Lucrând la unison cu cei de la Cartierul General, am inițiat o verificare a fiecărei bucăți de informație pe care o aveam. Era important să descoperim când şi cum a survenit compromisul.

I-am prezentat ambasadorului un raport detaliat, atât cât eram informați în primă fază, a ceea ce se întâmplase. A înțeles problemele şi nuanțele părților implicate. „Pur şi simplu trebuie să aşteptăm să treacă furtuna", a spus el. I-am apreciat sprijinul şi îl voi aprecia şi mai mult în lunile care vor urma. (Ulterior, ambasadorul i-a scris o scrisoare directorului CIA în care îşi exprima sprijinul total față de felul în care administrasem „o situație dificilă şi delicată". L-a sfătuit să nu caute un țap ispăşitor pentru acest caz nefericit extrem de mediatizat până în acel moment. Acest sfat a fost desconsiderat.)

Spre necazul nostru colectiv, presa mediatiza intens scandalul, şi pe plan local, dar şi internațional. În valul de articole, faptele erau prezentate distorsionat, fals şi incomplet. Mulțumită rapoartelor care i-au fost puse la dispoziție, presa publicase şi multe detalii operaționale specifice. Adăugându-le la ceea ce deja pusesem cap la cap, acele detalii ne-au ajutat să înțelegem şi să ne confirmăm ceea ce se întâmplase. Acum ştiam că compromisul inițial survenise cel puțin cu doi ani în urmă, la scurt după intrarea mea pe scena din Paris. La începutul celor doi ani, unul dintre agenții noştri fusese „dublat" de către serviciul intern. („Dublat" înseamnă că un serviciu de securitate/secret descoperă că un individ lucrează pentru un alt serviciu şi atunci îl recrutează pe acel individ ca să lucreze pentru el, fără să anunțe primul serviciu. Astfel,

agentul lucrează pentru două servicii secrete. Unul dintre aceste servicii, în acest caz al nostru, nu ştie de celălalt şi află la un moment dat că activitățile şi sarcinile acelui agent sunt la fel de bine cunoscute şi de către celălalt serviciu.) În acel moment perimetrul nostru de securitate a fost violat. Nu am ştiut atunci, şi nici acum nu ştim, cum şi-a dat seama serviciul intern francez că este agentul nostru. În momentul în care l-au descoperit nu le-a fost greau să-l preseze pe acest cetățean al țării lor să coopereze pe deplin cu ei, fără să ne anunțe şi pe noi. Am ajuns la concluzia că trebuie să verificăm cu de-amănuntul comerțul cu informații desfăşurat de ofițerul care lucra cu acest agent, dar nu a fost posibil să facem acest lucru în balamucul care a urmat.

De ce a ales serviciul intern francez şi ministerul de interne să țină secret faptul că ştiau de existența agentului nostru, fără să ne confrunte cu situația ivită, a rămas, şi este în continuare, un mister. Nu pot decât să fac speculații legate de motivele lor. Din moment ce dețineau controlul asupra agentului, şi după ce şi-au valorificat avantajul operațional, l-au instruit să înceteze contactul operațional cu noi, ceea ce a şi făcut. Efortul operațional implicat a fost foarte mic şi probabil că serviciul francez s-a gândit că nu merită să-şi risipească energia care s-ar fi consumat în urma unei confruntări. De asemenea mai este posibil ca ei să fi deținut la un moment dat cartea cu care jucau şi care i-a determinat să renunțe la confruntare – de exemplu, când au reacționat la eşecul unui compromis operațional care ar fi putut avea loc în țara noastră. Sau probabil au încercat să se folosească de cunoştințele deținute pentru a mări breşa făcută în perimetrul nostru de securitate. Dacă era vorba de ultima variantă, avuseseră succes minim în sensul că într-o perioadă mai lungă de doi ani de zile doar câteva alte cazuri au fost pierdute. În mod evident, o dată ce breşa apare, serviciul intern deține toate cărțile întrucât se află în situația de a monitoriza toate aspectele unei operațiuni care se crede că este clandestină. Deşi raportul final cu privire la acest

incident nu face referire la aceasta, este posibil ca ofițerii mei să fi dat ordin să se ia măsuri eficiente privind comerțul cu informații secrete ca şi activitățile de contraspionaj pe care le practicau în timpul acelei perioade. Pierderile noastre au fost minime.

La a doua întâlnire cu ambasadorul american, ministrul a mai adăugat două nume pe lista cu ofițerii care trebuiau să părăsească imediat țara. Trei dintre primii cinci ofițeri de pe listă nu se mai aflau în țară, întrucât plecaseră în alte misiuni cu mult timp în urmă. (Până când nu am pus cap la cap toate piesele, eram uimiți de faptul că trei dintre ofițerii numiți plecaseră deja din Franța.) Am suferit când numele meu a fost adăugat pe listă alături de cel al altui ofițer. În calitate de şef al biroului din Paris era cel puțin logic (deşi fără precedent) ca numele meu să fie adăugat pe listă, dar nu am înțeles niciodată de ce a fost ales şi celălalt ofițer.

Procesul de investigare a operațiunilor noastre se afla în desfăşurare şi, din perspectiva acțiunii de contraspionaj, noi ne analizam cu mare atenție toată gama de activități întreprinse. În mediul străin țării tale hazardul este întotdeauna prezent. Una din cauzele problemei noastre ar putea foarte bine să fi fost comerțul cu informații ineficient desfăşurat de către ofițerul care se ocupa de caz sau un scurt moment de neatenție al acestuia. În ciuda eforturilor noastre, aceste scăpări duc la compromisul pe care trebuia să-l suportăm acum.

Am raportat rezultatele verificărilor noastre, ca şi concluziile legate de ceea ce a cauzat apariția compromisului. În faza următoare, biroul nostru din cadrul Cartierului General completa raportul şi trăgea concluziile finale. În această situație cei de la Cartierul General puneau capăt întregului proces care se abătuse de la cursul normal. Am scris despre acest lucru aici în parte ca să rămână consemnat în arhivă şi în parte, în speranța, probabil naivă, că nu se va mai întâmpla din nou.

La scurt timp după prima întâlnire a ambasadorului cu ministrul de interne, dar înainte ca dosarele să fie date pe mâna presei, un ofițer superior de la Cartierul General le-a raportat situația ambelor comisii de supraveghere din Congres. Le-a spus că derulam o operațiune care, din motive încă necunoscute, fusese compromisă de serviciile secrete franceze, noi îndeplinindu-ne sarcina primită. Noi adunam bucată cu bucată şi refăceam istoria operațiunilor implicate şi le vom raporta din nou când ne vom completa toate datele. Nici o comisie nu a reacționat împotrivă, iar esența comentariilor acestora, parafrazându-le, a fost „strângeți informațiile şi continuați să vă faceți treaba". Ca urmare a scandalului pe care presa şi mediile de informare l-au amplificat, climatul s-a schimbat negativ. La următoarea raportare declarațiile presei legate de ceea ce au afirmat cele două comisii deformau adevărul şi „îngrijorarea" a sporit. Ceea ce era în regulă cât timp nu a fost dat publicității, s-a schimbat cumva în lumina expunerii publice. Trebuia să fim cercetați cu de-amănuntul, era opinia generală: trebuia să fim verificați în profunzime (ni s-a spus că deja o anchetă se afla în derulare, dar degeaba) şi, acum în plin scandal, trebuia să fim investigați de către Inspectorul General al Agenției.

Inspectorul General de la acea vreme, care anterior lucrase o perioadă foarte mică de timp ca ofițer de operațiuni, a anunțat cu promptitudine că va iniția o investigație şi, în câteva zile, a numit o echipă care se va ocupa de investigație. Era o mişcare fără precedent din partea lui. (Un compromis operațional, este prin definiție, o chestiune operațională – nu este fraudă, proastă conducere sau corupție, care sunt aspecte standard de care se ocupă Inspectorul General. De obicei un compromis operațional şi ceea ce ține de el au fost întotdeauna atribuția Departamentului Operațiuni.) Eram alarmați când am constatat că doar un membru al echipei numită de către Inspectorul General avea ceva experiență operațională, dacă nu cumva şi aceea aproape inexistentă. Ceilalți, inclusiv (poate mai ales) şeful echipei, nu aveau nici

experiență în misiunile din afara țării şi nici experiență operațională. În esență, puntea fusese aranjată şi, deşi nu mi-am dat seama de asta atunci, rezultatul l-a constituit o investigație eronată şi influențată de aspectul politic.

Investigația Inspectorului General (verificarea normală detaliată operațională realizată de noi, cei din teren şi de către biroul de la Cartierul General fusese umbrită de jocul mijloacelor de informare în masă şi de reacțiile politice care au urmat) s-a desfăşurat într-un climat care nu poate fi descris altfel decât ostil. Era o perioadă în care trebuia să facem față criticilor venite de pe mai multe fronturi. Existau multe motive pentru atitudinea ostilă. Anumite grupări şi-au exprimat dubiile legate de gradul real de schimbare care a fost dus la capăt de Serviciile Secrete începând cu sfârşitul Războiului Rece. Ni se ceruse, printre altele, să ne reducem capacitățile, să ne închidem bazele, să reducem cheltuielile, să sprijinim armata şi să ne reformulăm prioritățile. De ce nu putusem să facem şi mai mult de-atât? Au întrebat acele grupuri. Mai era şi eşecul legat de afacerea Ames care lăsase Agenția fără director într-o perioadă dificilă. Un scandal pe un subiect al „drepturilor oamenilor", având-şi originea într-o activitate operațională din America Centrală, a dat naştere unui caz celebru. Existau detractori ai Departamentului Operațiuni, inclusiv câțiva din cadrul Agenției unde invidiile latente existau cu mult timp în urmă, care erau pur şi simplu bucuroşi să vadă Serviciile Secrete confruntându-se cu probleme. Toți au început să ceară în cor să fim cercetați şi „pedepsiți". A urmat un dezastru de 13 luni la capătul cărora echipa numită de Inspectorul General a dat publicității în cele din urmă raportul.

În plus, față de echipa numită de Inspectorul General, o altă echipă, desemnată ca „o echipă de responsabilitate", a investigat compromisul. Eram şocat. M-am contrazis cu directorul adjunct de atunci al Departamentului Operațiuni care numise echipa şi i-am subliniat clar că în calitate de şef eram responsabil şi la bine şi la rău. Cu toții ştiam asta şi nu

mai aveam nevoie de o altă echipă nenorocită de investigații să ne spună ceea ce deja ştiam. Mi-a spus că se temea de acuzații de a fi ținut partea cuiva, iar argumentul meu i-a trecut pe lângă urechi. În cele din urmă, o echipă formată din trei persoane, care includea şi un ofițer de operațiuni cu experiență în afara granițelor, a produs (în câteva luni) un raport solid şi bine întemeiat. Lucrând independent, echipa s-a concentrat asupra subiectelor relevante pentru compromisul în sine şi a ajuns la concluzii obiective. Unele dintre acestea erau discutabile, dar produsul final va fi cu siguranță valoros pentru administrația CIA şi directorul acesteia. Din nefericire, presiunile interne venite de la Inspectorul General, care a insistat că raportul său are prioritate şi trebuie să fie primul dat publicității, au împiedicat ca şi cel de-al doilea raport să fie publicat.

Apoi, s-a format o a treia echipă (totul se transforma într-un circ) care să investigheze acelaşi compromis operațional. Cea de-a treia echipă era compusă din cinci până la opt indivizi (numărul s-a schimbat) din biroul Diviziei Contraspionaj. Puțini aveau ceva experiență operațională şi câțiva, imprimând o nuanță negativă la tot ceea ce redactau, au dat dovadă de puțină obiectivitate atât de prețioasă în astfel de situații. Şeful echipei şi adjunctul lui, care avea legătură cu ofițerul de caz direct implicat în compromis, nu erau conştienți de riscul conflictului de interese. Unii din membrii echipei au prezentat teorii despre subiect complet fără nici o legătură cu compromisul care avusese loc. Au încercat să creeze o imagine care includea un membru al serviciului secret francez ascuns în spatele fiecărui copac din Paris. Speculațiile nebune au contribuit la ceea ce a devenit un exercițiu fără nici un rezultat. Era o abordare neprofesionistă şi ruşinoasă.

Toate trei echipele au venit la fața locului în Paris şi toate aveau aceiaşi misiune – să investigheze compromisul şi să descopere motivul acestuia. Nici o echipă nu l-a descoperit. Echipa care avea misiunea să ne tragă la răspundere şi-a

făcut treaba. Au intervievat ofițerii implicați şi au tras concluziile preliminare. Apoi au plecat. Membrii celorlalte echipe au stat departe de câmpul de acțiune şi au pus întrebări despre probleme şi operațiuni fără legătură. Au interogat fiecare membru din birou şi s-au legat de chestiuni care nu aveau nici o legătură cu subiectul în cauză. Câțiva ofițeri mi-au spus că scotoceau ca să dea la iveală chestiuni murdare. Un ofițer de la financiar a fost întrebat ce crede despre practicile de contraspionaj ale unui anumit ofițer de operațiuni – o întrebare incompetentă şi nepotrivită din moment ce nu avea cum să răspundă la ea. I-am explicat (în două ocazii) şefei echipei numită de Inspectorul General ce tipuri de acoperire foloseam. Pur şi simplu nu a înțeles. Ce caută această femeie aici, care habar nu are despre ce se întâmplă în situațiile legate de operațiunile din afara țării, să ne investigheze? Echipa numită de Inspectorul General şi cea din Biroul de Contraspionaj şi-au extins scopul cercetărilor, pentru a include tot ceea ce virtual întreprindea biroul nostru. Nu avea nici o legătură cu mandatul lor şi oricum îşi îndeplineau sarcina într-o manieră neprofesionistă. Vizita acestor două echipe ne-a spulberat de tot moralul.

La scurt timp după vizitele celor două echipe menționate mai sus, m-am reîntors la Cartierul General. Descoperind că numele meu se află pe lista ministerului de interne, la scurt timp randamentul activității mele scăzuse. În plus, vizitele echipelor care ne-au distras atenția de la activitatea noastră m-au făcut să mă îngrijorez de modul cum era condusă investigația. Încă nu simțisem cât de schimbată şi influențată politic devenise investigația. Îmi venea greu să părăsesc biroul în situația devastatoare în care se afla, dar nu aveam altă alternativă. Noul director al CIA tocmai fusese numit, iar în aer plutea tensiunea; un politician lipsit de experiență în ceea ce priveşte chestiunile legate de informațiile secrete şi, prin urmare, de documentele oficiale afirmase deja, după cum am spus că una din prioritățile lui era „să îi pună la punct” pe

bătrânii elitişti din Serviciile Secrete. Afirmația lui nu era de bun augur, iar îngrijorarea mea a sporit şi mai mult.

Imediat după ce m-am întors la Cartierul General, după ce am pus piciorul pe pământul american, ca să spun aşa, am căutat să mă întâlnesc cu Inspectorul General în persoană. Nu-mi făcusem iluzii prea mari despre modul cum va decurge întâlnirea, dar eram hotărât să-mi exprim temerile serioase. Nu era o întâlnire plăcută.

Prima dată mi-am exprimat şocul şi dezamăgirea față de componența echipei pe care o numise pentru investigație. Am argumentat că le lipsea competența de a-şi face treaba şi i-am dat exemple concrete. I-am spus că nu trimiți mineri să investigheze un caz de fraudă bancară. Şi nici armata nu ar cere ofițerilor din marină să investigheze un accident de avion. Bănuiesc că a înțeles ideea, dar a respins-o. „Sunt oameni inteligenți (acest lucru nu-l contestam) şi sunt în stare să-şi facă treaba", mi-a spus. „Au pus întrebări care nu aveau nici o legătură cu compromisul în cauză", i-am subliniat apoi. „Nu am găsit mare lucru care să se lege doar de compromis, aşa că am decis să fac o investigație completă a biroului", mi-a răspuns.

„Atunci trebuie să trimiți o echipă care să aibă competența să facă asta", i-am sugerat. A ignorat şi acest lucru.

I-am mai spus şi că echipa numită de el şi cea de la biroul Diviziei Contraspionaj cooperau în secret în timpul investigațiilor fiecăreia dintre ele. Se întâlneau împreună şi îşi aduceau la cunoştință rezultatele cercetărilor acestora. Rezultatul consta în concluzii incorecte şi deformate, ceea ce era lipsit de profesionalism şi injust. A fost de acord şi a spus că va avea grijă de acest aspect. Nu ştiu dacă aşa a făcut, dar din punctul meu de vedere dezastrul avusese deja loc.

La final l-am întrebat când va fi dat publicității raportul. Trecuseră deja şase luni de când survenise compromisul. Mi-a răspuns că în curând. Dar nu a fost aşa. După ce a anunțat de şapte ori data când va fi publicat, Inspectorul General a

făcut cunoscut raportul său la 13 luni de la începerea investigației.

În timpul lunilor care au urmat după întâlnirea mea cu Inspectorul General, cele două echipe care nu-şi terminaseră treaba şi-au continuat activitatea pe apucate. Ciornele raportului au fost scrise şi rescrise. Au fost intervievați mulți indivizi de la Cartierul General. De asemenea, în timpul acelei perioade a fost numit un nou director al Departamentului Operațiuni. Era nou sosit în acest departament şi în cea mai mare parte a carierei lui fusese un analist de informații secrete. Aproape că nu avea nici un pic de experiență operațională şi nu servise niciodată în misiuni în afara țării. În opinia mea, îi lipseau talentele indispensabile, iar numirea lui fusese cu siguranță o greşeală. Împreună cu intențiile lui John Deutch de a restructura departamentul, aceasta era o mişcare îngrijorătoare. Cu această numire începea „o perioadă neagră" pentru Serviciile Secrete.

Şi am citit şi raportul Inspectorului General. Era atât de plin de adevăruri deformate şi inadvertențe încât mi-a venit cu greu să cred că se referea la biroul pe care l-am condus. Simțeam că reflecta în mod evident lipsa de competență a membrilor echipei de care tocmai mă plânsesem. Raportul făcea doar o referință trecătoare la originea reală a compromisului (de când data acesta şi ofițerul de caz implicat) şi în schimb se concentra pe aşa-zisa ineficiență a comerțului cu informații al ofițerilor selectați şi nu includea nici o referire la ofițerul în cauză. Mai mult, raportul pretindea că proasta administrare şi „lipsa de îngrijorare" pentru chestiunile de contraspionaj fuseseră cheia problemei. Ținând cont de linia politică a vremii, mult aşteptatul şi frecvent rescrisul raport părea orientat mai mult spre a critica modul cum Serviciile Secrete îşi desfăşoară activitatea în afara țării, mai degrabă decât orice altceva – precum corectitudinea cu care acest serviciu îşi desfăşura activitatea. Concluzia finală – raportul era o critică acidă la adresa profesionalismului meu. M-a rănit profund. Cel mai ridicol şi

mai şocant dintre toate (vă amintesc într-un raport plin de greşeli şi de interpretări greşite) era afirmația că baza nu se preocupa față de aspectele de contraspionaj. Era o afirmație apărută din senin. Nici una din echipe nu a pus problema acestui subiect în timpul interviurilor cu mine. Şi era complet fals. După cum am mai spus, eram extrem de concentrat asupra perimetrului nostru de securitate. Chiar din momentul sosirii mele în Paris am inițiat peste o duzină de paşi specifici cu scopul de a întări activitatea de contraspionaj. Toată lumea din birou cunoştea aproape majoritatea paşilor pe care i-am făcut şi ar fi trebuit ca cineva să fi vorbit despre asta în timpul nenumăratelor interviuri. Oricum, în raport nu a fost menționată nici una din acele măsuri. Într-adevăr, o cercetare atentă a raportului dezvăluia faptul că în textul acestuia nu a fost nimic pozitiv. Raportul era în întregime negativ.

Afirmațiile (sunt tentat să spun acuzațiile) împotriva mea erau generale („şi-a administrat biroul ineficient"). Afirmațiile împotriva altor câțiva ofițeri erau mai specifice. Gradul de distorsionare şi incorectitudine a raportului era atât de mare încât am ales să le demonstrăm că era fals. Şi alți ofițeri la fel de nemulțumiți de raport ni s-au alăturat. Decizia noastră a trebuit să facă față obstacolelor ridicate de Inspectorul General. Luându-i 13 luni ca să-şi pregătească raportul care totaliza peste 380 de pagini, ne-a dat o săptămână ca să-l citim şi să scriem un răspuns. Când ne-am întâlnit ca să protestez că timpul acordat era prea scurt, mi-a spus că era nerăbdător să facă public cât mai repede raportul nostru. S-a îmblânzit şi ne-a mai acordat încă o săptămână. În cele două săptămâni, noi, împreună cu alții care se opuneau concluziilor şi afirmațiilor echipei Inspectorului General, am pregătit un raport de 340 de pagini. Cum este posibil să se fi greşit atât de mult? Ne-am întrebat şi noi şi se poate întreba oricine. Spune mult de la sine faptul că un raport de 380 de pagini a putut da naştere unei replici de 340 de pagini, replică dată de acei oameni care au fost sursa informațiilor

din raport. Povestea merge şi mai departe. Când în cele din urmă a fost dat publicității, raportul Inspectorului General a fost distribuit unor manageri superiori anume selectați şi ambelor comisii de supraveghere. Nu au inclus şi copii ale contra-raportului nostru până când nu am protestat din nou.

Nu-i voi surprinde pe cititori când le voi spune că perioada pe care am descris-o a fost una dificilă. Am fost tratat ca un paria de către propriul meu departament. Nu mai aveam o slujbă adevărată şi, mai mult sau mai puțin, sufeream în timp ce Roma ardea, iar biroul Inspectorului General îmi cânta în strună. Noul director al Departamentului Operațiuni era prea „ocupat" ca să se întâlnească cu mine şi în cel mai rău caz, mi-a trimis vorbă că nu poate să facă nimic. Un ofițer superior din Departamentul Operațiuni care mai era şi şeful unui birou important de peste ocean ce se afla sub comanda lui nu putea face nimic? Nici măcar să mă asculte? Nu vroia să audă ce aveam de spus despre ceea ce se petrecuse în biroul pe care-l condusesem şi despre şarada care se juca în cabinetul Inspectorului General? Nu-i păsa de morala şi operațiunile din teren, de relațiile cu ambasada şi de reacțiile serviciului intern de securitate fiancez? Şi eu şi colegii mei aveam tot dreptul să ne aşteptăm la mai multă susținere decât am primit din partea directorului departamentului nostru. Am simțit că noul nostru director de departament, un individ care ocupa un post fără să fie cel mai potrivit, era intimidat de noul director al CIA, care îşi exprimase intenția de a „pune la punct" Serviciile Secrete. Intimidat şi de directorul executiv ca şi de Inspectorul General, a afişat o dorință minimă de a fi folositor.

Pot să înțeleg (şi la vremea aceea am putut) că o dată ce presa s-a aprins, politicul va intra în joc şi va afecta procedurile standard. Aşa să fie. În acest caz, nu poți decât să asişti la mersul evenimentelor. Ceea ce nu am înțeles, şi nici acum nu înțeleg sau accept, a fost modul josnic şi meschin în care eu şi colegii mei am fost tratați de către Inspectorul General şi de către ofițerii superiori cei mai importanți din

Departamentul Operațiuni. Am fost trimişi în teren ca să facem o treabă dură. Repet, riscul este inevitabil când operăm peste ocean. Cu toate aceasta, când o operațiune aprobată de Cartierul General a fost compromisă (din motive încă necunoscute), am fost lăsați în bătaia vântului. Şi mai rău, unii chiar au contribuit să fim lăsați în bătaia vântului. Directorul Departamentului Operațiuni, fără nici o experiență legată de genul acesta de probleme, putea cel puțin să pledeze nevinovat. Pur şi simplu habar nu avea cum să acționeze mai bine.

O țintă mai îndreptățită pentru a fi criticată o reprezenta adjunctul lui, care se ocupa de contraspionaj şi se pricepea mai bine în acest domeniu. Nu s-a întâlnit cu mine să discute despre compromis în ciuda faptului că era, teoretic cel puțin, responsabil pentru chestiunile privind biroul de Contraspionaj din Departamentul Operațiuni. După ce am citit raportul Inspectorului General şi afirmațiile nedovedite ale acestuia privind lipsa de preocupare pentru aspectele de contraspionaj, am insistat să mă întâlnesc cu el şi i-am arătat o listă cu paşii întreprinşi în aceiaşi direcție – iar această listă tăia din rădăcină toate presupunerile nedovedite ale raportului. A citit lista şi a spus: „Nu ştiam de asta." Era *obligația* (meseria) lui să ştie, aşa cum era şi aceea de a monitoriza din scurt orice investigație a Diviziei Contraspionaj din departament. Şi el şi alți ofițeri superiori erau şocant de obtuzi, în timp ce colegii lor erau sacrificați în investigația Inspectorului General.

Şeful echipei Diviziei Contraspionaj putea fi şi el învinovățit. Având legături vechi cu o persoană cheie pentru compromisul inițial, ar fi trebuit să lase pe altcineva să se ocupe de anchetă. În loc să vadă aceste legături ca un conflict de interese, a condus o investigație care a schimbat cu 180 de grade direcția de la premisele care îl acuzau pe ofițer. Raportul lui a diminuat rolul ofițerului în compromis şi a accentuat, în schimb, argumentul eronat că nu eram suficient de conştienți de activitățile de contraspionaj – un subiect pe

care nu l-a discutat niciodată cu mine. Acționând în cunoştință de cauză nu numai că a deformat concluziile raportului său, dar le-a contaminat şi pe cele ale raportului Inspectorului General.

Până în acest punct ar trebui să fie clar că experiența mea legată de compromisul operațional nu a fost una fericită. Existau două probleme elementare (în afară de viața politică care nu putea să facă nimic): metodologia Inspectorului General şi conducerea Departamentului Operațiuni. Administrarea compromisului pe care noi l-am avut de suferit a fost un prim exemplu că procesul scăpase de sub control. Raportul Inspectorului General despre compromis a fost serios eronat şi oferea o imagine aproape în totalitate incorectă a profilului activității de contraspionaj a biroului din Paris. Prin urmare, Departamentul Operațiuni era prost reprezentat. În plus, conducerea departamentului nu şi-a îndeplinit responsabilitățile. Nu a depus nici un efort ca să înțeleagă ce s-a întâmplat sau să emită o opinie independentă. În consecință şi ofițerii departamentului erau şi ei la fel de prost reprezentați. Există numeroase motive pentru aceste inadvertențe şi le-am evidențiat doar pe cele principale.

Din moment ce este relevant, voi include aici un paragraf scris de unul dintre colegii mei în momentul în care scandalul se apropia de sfârşit. Paragraful însumează sentimentele tuturor. Este trist că ne-am simțit obligați să le amintim celor responsabili la acea vreme de ideologia de bază a Serviciilor Secrete:

> Privind retrospectiv şi judecând la rece, am dori să ne exprimăm gândurile legate de lecțiile pe care le-am avut de învățat de pe urma compromisului operațional care este acum investigat. Reflecția noastră principală asupra acestui subiect este premisa că *prevenirea compromisurilor viitoare este imposibilă* (mie îmi aparține sublinierea cu ajutorul caracterelor italice). Operațiunile libere riscante

nu vor fi lipsite de omisiuni, procese sau reconfigurări structurale, mai ales cele direcționate către o țintă sofisticată din țara-gazdă. Prin însăşi natura lor, operațiunile clandestine sunt un proces continuu de compromisuri între riscuri şi câştiguri. Ofițerul şi baza care conduc acele operațiuni trebuie să ia zilnic în calcul riscurile, care se bazează pe cunoştințe imperfecte despre modul de desfăşurare a operațiunii. Ar fi ideal, deşi acestea sunt doar opinii, ca în timp ce supervizarea celor de la Cartierul General şi a ofițerilor superiori de la nivelele cele mai înalte necesară şi binevenită, să poți să „stabileşti" reguli ca să acopere fiecare eveniment neprevăzut. Şi întrucât nici o urmă de efort nu poate fi tolerată pentru a diminua riscurile, te poți aştepta ca, ocazional, ofițerul/baza să judece greşit. Oricum, pentru ca orice operațiune să aibă o şansă de succes, ofițerul de caz şi baza trebuie încurajate să-şi asume aceste riscuri mai presus de şansele de câştig – cu posibilitatea de a le fi evaluat greşit – şi să ştie că în caz de conducere ineficientă sau incompetență, Departamentul Operațiuni şi Agenția le vor sprijini eforturile atunci când un compromis intervine.

Imediat după ce raportul Inspectorului General a fost dat publicității (fusesem deja trecut în rezervă până atunci), am primit o scrisoare de la directorul Agenției. În ea făcea referire la raport şi apoi mă acuza de „standarde slabe de administrare". În replică, i-am scris o scrisoare prin care îl lămuream că nu accept concluziile Inspectorului General şi consideram că raportul era din nefericire fals. Prin urmare, nu puteam să-i accept acuzațiile. I-am returnat scrisoarea. Probabil că bravam, dar mă simțeam puternic ca urmare a ceea ce trăisem. Era inacceptabil. Ştiam că acțiunea mea nu era obişnuită şi aparent nu a tulburat spiritele, pentru că trei luni mai târziu, în septembrie 1996, eram chemat la Cartierul General şi premiat cu Medalia Merite Remarcabile în Serviciile Secrete, cea mai înaltă distincție a Agenției.

Ceremonia m-a consumat emoțional. (Am fost mai ales satisfăcut să observ că în auditoriu se afla doctorul Tim Miller, care, sfidând toate greutățile, mi-a salvat viața după experiența mea din Congo şi mi-a permis să-mi continui, şi în cele din urmă să-mi închei, cariera.) În fața întregii audiențe, directorul CIA a vorbit în termeni laudativi despre cariera şi contribuțiile mele de-a lungul anilor. A făcut doar o referință pasageră, fără să critice compromisul, care mi-a cauzat atâta nemulțumire. Exprimându-mi gratitudinea pentru onoarea acordată, am făcut câteva observații dar m-am temut că voi fi afectat de emoțiile care mă copleşiseră. Am putut să exprim doar parțial ceea ce simțeam. Cu toate acestea răspunsul meu a fost plin de căldură şi extrem de încurajator. Eram profund mişcat. Toată afacerea ieftină se terminase. Faptul că am fost distins cu această medalie reprezenta o scuză? Cred că într-un fel aşa a fost, dar acum nu mai contează prea mult, nu-i aşa?

Au mai existat şi alte situații hazardate pe care ofițerii de caz din Serviciile Secrete le-au avut de înfruntat în timpul carierei mele. Congresul a fost cu siguranță unul dintre ele. Deciziile luate din motive politice sau ca răspuns al unui zvon media sunt de obicei decizii proaste. Dacă mă gândesc la ele un pic, sau dacă mă gândesc la cineva de care îmi pasă, aş putea enumera o listă lungă cu asemenea decizii, dar nu o voi face. Fără să săpăm adânc în trecut, prea puține exemple pot fi enumerate.

Când Războiul Rece s-a sfârşit, unii din membrii Congresului chiar au cerut desființarea Agenției. Mi-e greu să înțeleg logica deciziei lor. Chiar credeau cu adevărat că Statele Unite, liderul mondial şi singura superputere (fie că ne place sau nu) va face față perioadei de după Războiul Rece, fiind şi surde şi oarbe? Ignoranța poate fi scuzată şi uneori ignoranța este o binecuvântare, dar ca să iei decizii fiind ignorant este periculos. În mod evident aveam nevoie de mai multe informații secrete şi nu de mai puține. Din fericire,

minţile sănătoase şi raţiunea au avut câştig de cauză. Dar nu la fel a fost situaţia când consideraţiile politice interne au apelat cu promptitudine la celebra „dorinţă de pace” de la începutul anilor ’90. Neglijând semnalele pe care le-au primit şi nefiind capabil să înţeleagă pericolele care încă mai existau în lume, Congresul a apelat rapid la manevra prin care ne-a redus bugetul. Amintiţi-vă de reducerea total neaşteptată şi capricioasă cu 50% a bugetului pe care a trebuit să o suporte Serviciile Secrete la sfârşitul anului 1992. În acelaşi timp, noi implementam un plan autorizat de Congres care ne-a obligat să reducem drastic efectivul Agenţiei – inclusiv pe cel al Serviciilor Secrete (capacitatea cea mai eficientă a naţiunii de colectare a informaţiilor secrete străine). Aceste reduceri au persistat de-a lunul anilor ’90. Prin urmare, într-o perioadă când forţa ta ar fi trebuit să rămână constantă sau chiar mai puternică, Serviciul se confrunta cu reduceri drastice.

La jumătatea anilor ’90, s-a suflat praful de pe deciziile operaţionale luate în baza din America Centrală. Presa a fost dezinformată. Apoi, o umbră şi un strigăt, afectare şi nişte revelaţii venind (de unde altundeva?) din partea Congresului care a dat naştere unui edict (al directorului CIA) prin care eram restricţionaţi cu privire la cine putea fi recrutat de către Serviciile Secrete – concluzia spunea că numai indivizii fără pată sunt acceptaţi. Ni s-a spus că era în regulă să recrutăm cercetaşii şi băieţii din corul bisericii, dar nu pe cineva cu un trecut pătat, cu probleme. (Edictul a fost cu siguranţă un factor inhibitor al eforturilor departamentului de a recruta indivizi cu acces la informaţii pe care noi îi însărcinam să le colecteze.) Şi, inexplicabil de neprevăzut a fost faptul evident prin care cercetaşii şi băieţii din corul bisericii nu au acces la planurile şi intenţiile teroriştilor şi traficanţilor de droguri. Fie că ne plăcea sau nu, în misiunea de strângere de informaţii cu care fusesem însărcinaţi, uneori trebuia să ne confruntăm cu personaje „imorale” ale căror calităţi umane din trecut nu sunt întotdeauna chiar atât de grozave. Edictul a fost emis la

voia întâmplării, dar a urmat atacul devastator pe care l-am suferit în septembrie 2001, şi a fost anulat.

Întâmplările zilnice care țin de şansă şi se referă la derularea activităților operaționale din întreaga lume sunt rar amintite, dar întotdeauna prezente – şi vor exista mereu. Pericolele specifice sunt la fel de dificil de prezis precum să te aperi de ele, dar nu am nici un dubiu că se face tot ce este posibil pentru a diminua riscurile cărora trebuie să le facă față ofițerii noştri. Dar ele nu pot fi negate. Martore sunt cele 77 de stele săpate în marmura peretelui de onoare de la Cartierul General al Agenției. Sunt stele închinate memoriei celor care au căzut la datorie pentru țara lor. Cel puțin o duzină dintre acestea sunt închinate în cinstea celor pe care i-am cunoscut şi am lucrat cu ei. Doi dintre ei, Mike Deuel şi Bill Buckley, îmi erau prieteni apropiați. Ştiam cu toții că pericolele pândesc la orice pas, dar noi priveam dincolo de ele, către sarcinile pe care trebuia să le îndeplinim. Singura modalitate de a fi complet în siguranță ar fi fost să stai în țara ta. Dar nici unul dintre noi nu s-a gândit niciodată la această variantă.

Ofițerii care ne-au trădat, Aldrich Ames este un exemplu, reprezintă o altă întâmplare neprevăzută. Din fericire numărul lor a fost extrem de mic şi nu trebuie să precupețim nici un efort ca să-l menținem aşa. Trădătorii sunt o problemă care provine din interiorul ierarhiei şi care-i face tot mai dificil de demascat şi eliminat din Agenție. Probabil cel mai bun loc de a-i opri pe aceşti indivizi este uşa de la intrare şi cade în sarcina sistemului nostru de supraveghere şi securitate să acționeze în această direcție. Nu există nici o garanție, dar aria largă de tineri americani talentați şi dedicați din care aveam de ales ne dă speranțe pozitive din ce în ce mai numeroase.

Serviciile Secrete au avut de-a face cu perioade dificile pe parcursul fiecărui deceniu al carierei mele. Dar cea mai grea perioadă de îndurat a fost cea de după terminarea Războiului

Rece. Constrângerile drastice privind resursele (despre care deja am vorbit) care au persistat de-a lungul deceniului ’90 şi care în final, ele au redus puterea Serviciilor Secrete, conform numeroaselor rapoarte de presă, cu 25%, au fost un factor care şi-au adus şi contribuția la decadență. Nu numai că exista o lipsă de sânge proaspăt în Servicii, dar imaginea acestora, a unei corăbii care se scufundă, i-a determinat pe ofițerii experimentați de la nivelele mijlocii (unii dintre cei mai buni pe care-i aveam) să plece. Ostilitatea riscului şi-a scos la iveală chipul urât şi moralul oamenilor a scăzut dramatic. Agenția a avut cinci directori în primii şapte ani ai deceniului 90 – ceea ce nu contribuie prea mult la stabilitate sau continuitate. Serviciile au devenit şi mai slabe sub nefericita şi inadecvata conducere şi a Agenției şi a însăşi Serviciilor Secrete în perioada 1995-1997. Acea conducere ne-a sporit problemele, printre altele, impunându-ne constrângeri iraționale privind abilitatea noastră de a recruta agenți. Administrația SUA nu a reuşit să definească rolul general al singurei superputeri mondiale şi a instituit o politică externă lipsită fie de concentrare, fie de scop. În timpul preşedenției Clinton, contactul şi dialogul cu Casa Albă, frecvent prinsă în scandaluri şi probleme domestice, au fost neregulate. Preşedintele nu ne-a citit rapoartele şi nici nu părea interesat de activitatea noastră. Şi prin urmare, sprijinul față de Serviciile Secrete venit de la administrația lui (sau de la Congres) a fost limitat. Criza resurselor persista.

Administrația care a preluat puterea în noiembrie 2000, chiar înainte de dezastrul din septembrie 2001, şi-a exprimat sprijinul deplin pentru reconstruirea capacităților Serviciilor Secrete şi a luat măsuri imediate pentru a demara procesul. Preşedintele Bush a demonstrat un interes profund față de informațiile secrete externe şi a menținut contactul strâns cu Agenția. Astfel, vremurile s-au schimbat radical şi, în ciuda problemelor şi ghinioanelor pe care le-am enumerat, perspectivele sunt, din punctul meu de vedere, strălucitoare în ceea ce priveşte viitorul Serviciilor Secrete. Va avea un rol

cheie în războiul general contra terorismului în cadrul căruia acestea vor funcționa în calitate de primă linie defensivă a națiunii.

Putem afirma că rănile au fost cauterizate şi eforturile de a stabiliza şi apoi de a reconstrui Agenția au început în iulie 1997 o dată cu numirea lui George Tenet în funcția de director al CIA. (Prea puțini s-au plâns de plecarea lui John Deutch – Tenet a fost adjunctul lui Deutch timp de doi ani.) Deşi era politician, funcțiile anterioare de la Washington ale lui Tenet l-au informat pe deplin şi l-au familiarizat cu privire la comunitatea informațiilor secrete şi a Agenției. (Îmi amintesc că l-am întâlnit înainte de a depune mărturie în fața Comisiei Speciale din Senat pe probleme de informații secrete, când el era şeful membrilor acestei comisii.) A preluat comanda Agenției în deplină cunoştință de cauză a programelor şi activităților acesteia. Şi, total diferit de predecesorul său, Tenet a subliniat atunci, şi în următorii ani, că este mândru şi onorat să fie director. Cred că îi păsa de Agenție şi de oamenii ei. Prima mişcarea a lui Tenet a fost să-l numească pe Jack Downing, un ofițer talentat şi foarte respectat al Serviciilor Secrete, în funcția de director al Departamentului Operațiuni. Întoarcerea lui Downing (se retrăsese cu doi ani în urmă) a semnalat sfârşitul „perioadei negre" care fusese dureroasă pentru Serviciile Secrete. A inițiat imediat un program justificat prin care serviciul se întorcea la vechile tipare, cu scopul de a-i reconstrui capacitățile atrofiate. A militat cu putere pentru sporirea resurselor departamentului şi a considerat ca o prioritate importantă activitatea din afara granițelor, care constituia inima Serviciilor Secrete. Şi imediat a inițiat paşii necesari creşterii numărului de ofițeri de operațiuni. Downing a fost un trimis al lui Dumnezeu pentru serviciul care avea nevoie stringentă de încredere şi de o conducere profesionistă şi experimentată.

Eforturile Agenției, şi în particular ale Departamentului Operațiuni, din Afganistan după atacul terorist din

septembrie 2001 au fost înregistrate de presă cum se cuvine, în mod deschis, mult mai detaliat decât ar fi vrut Agenția, bănuiesc acest lucru din motiv ce surse şi metode diferite au fost periclitate ca urmare a acestui proces. Imaginea care iese la iveală este cea a unui serviciu care a răspuns de minune la dorința națiunii de a acționa într-un anumit fel. În câteva zile un plan care conținea un răspuns pentru națiune se afla pe biroul preşedintelui. Planul a fost aprobat şi aproape imediat după aceasta ofițeri profesionişti dedicați meseriei lor se aflau „pe teren", în Afganistan. Acei ofițeri au condus o serie de operațiuni îndrăznețe şi au stabilit cu pricepere scena pentru acțiunile care vor urma. La câteva săptămâni li s-au alăturat şi forțele noastre militare, care au înregistrat succes după succes. Colectarea de informații secrete legate de oameni, cea mai importantă prioritate a Serviciilor Secrete, a jucat un rol major. Experiența câştigată în timpul anilor '80, când Agenția s-a ocupat de programul Statelor Unite de sprijinire a rezistenței afgane împotriva ocupației sovietice, fusese, de asemenea, importantă. Este adevărat că am fost surprinşi de severitatea şi gravitatea atacului pe care l-am suferit; şi este adevărat că serviciul se afla la punctul final al salvării țării noastre care vroia să dea un răspuns modului perfid în care acționase Al Qaeda. Războiul nu este terminat, dar prima bătălie a început. La orice s-ar aştepta Osama bin Laden şi adepții lui din partea noastră, ei ştiu că americanii nu se tem de terorism. Deja aceştia au dat semne de slăbiciune.

O întrebare importantă şi exactă ar fi: de ce am fost surprinşi de atac. În mod inevitabil acuzațiile au început. „Avem nevoie de răspunsuri" este țipătul care răzbate de la Washington pe măsură ce bucăți şi frânturi de informații ies la suprafață, iar o investigație a comisiilor de supraveghere de la Casa Albă împreună cu Senatul au început să examineze de ce a intervenit „un eşec al informațiilor secrete". „Vrem fapte", au anunțat comisiile, „nu căutăm țapi ispăşitori". (Unde am mai auzit asta înainte?) Analize retrospective, anchete şi larga folosire a modului condițional (ar trebui, am

putea, ar fi trebuit) sunt pe ordinea de zi a cercurilor politice din Washington. Am salutat cu bucurie studiul sub care va cădea comunitatea informațiilor secrete şi sper că eforturile comisiilor vor da la iveală sectoare care pot fi îmbunătățite. Cei care speră sau se aşteaptă ca orice efort susținut de omenire poate fi reorganizat, restructurat sau „cârpăcit" până la perfecțiune vor fi încă o dată dezamăgiți. Dacă investigația descoperă urme de incompetență atunci, prin toate mijloacele, vor sări asupra acestui aspect. Şi dacă incompetența survine, aşa cum se pare că s-a întâmplat, este nevoie ca mai multe informații secrete să fie împărțite între CIA şi FBI, deci acest lucru ar trebui să fie oficial autorizat. Orice ar dezvălui cercetările comisiilor de supraveghere şi care ar putea fi modificat în mod folositor (sau creat) ar trebui pus în practică.

Dacă căutăm să învinuim pe cineva, ori căutăm un țap ispăşitor (sau chiar mai mulți), nu va ajuta cu nimic țara. Criticile care susțin că analiştii din Agenție sau din FBI ar fi putut să pună cap la cap şi cele mai mici informații care erau disponibile înaintea atacului urmat de dezastrul atrocităților din 11 septembrie sunt pur şi simplu nerealiste. Ofițerii pricepuți şi dedicați meseriei lor îşi dau toată silința să-şi îndeplinească meseria cum se cuvine şi am încredere că aşa au şi procedat. Nu trăim într-o lume perfectă. Mai degrabă avem de-a face cu o lume în care inamicii noştri, teroriştii, dețin toate avantajele. Ne pot ataca oricând, oriunde şi prin intermediul oricărui mijloc pe care şi-l aleg. Şi, aşa cum oficialii de la cele mai înalte nivele au subliniat pe parcursul ultimelor luni, vom fi din nou atacați. Ar fi o prostie să credem altceva. Pe de o parte ne străduim să protejăm drepturile constituționale care au atâta valoare pentru noi, dând mână liberă capacităților de spionaj, ca şi legilor, justiției şi altor arme ale guvernării să acționeze cum cred mai bine de cuviință. Pe de altă parte, trebuie să acceptăm că unele dintre noile acțiuni propuse vor provoca mai multă dezordine publică decât a fost cazul înainte de 11 septembrie.

Unora li se va părea greu de acceptat această strategie a guvernului. Personal consider noile propuneri drept paşi rezonabili cu scopul de a sprijini capacitățile celor însărcinați să protejeze țara. Trebuie să acceptăm faptul că dezechilibrele sunt dificile, dar sunt încrezător că se va găsi calea de mijloc.

Teama față de terorismul care ne amenință cetățenii şi interesele țării noastre, sau pe cele ale aliaților noştri, va fi o grijă majoră timp de mulți ani de acum încolo. Este o nouă amenințare pe tărâmul american, iar eu sunt mulțumit să constat că există o inițiativă cu scopul de a se crea un Departament de Apărare al teritoriului național. Trebuie să luăm măsuri urgente (şi în multe sectoare deja s-au luat) ca să ne întărim controalele la granițele țării, să ne protejăm centralele nucleare şi proviziile de apă potabilă, să înființăm regimuri de inspectare a containerelor cargo care intră în apele naționale, asigurarea unei securități sporite a transporturilor aeriene şi în general, să întărim securitatea potențialelor ținte ale atacurilor teroriste. Toți trebuie să înțelegem că pe măsură ce țintele devin mai greu de atacat, teroriştii ne vor lăsa în pace şi vor căuta ținte mai slabe – ca de exemplu, un magazin mall foarte aglomerat. Văzute în lumina amenințării teroriste căreia trebuie să-i facem față, atacurile organizaților teroriste (unele cu capacități globale) care nu vor ezita să folosească arme de distrugere în masă şi să atace civilii noncombatanți, perspectivele viitorului națiunii sunt îngrijorătoare. Odată trasate (şi nu se va precupeți nici un efort dată fiind complexitatea problemelor implicate) şi puse în funcțiune, responsabilitățile Departamentului de Apărare al teritoriului național vor fi cu adevărat o mare realizare. Noul departament este posibil să nu ne rezolve toate problemele, dar, aşa cum a spus odată Dwight Eisenhower, o organizație bună nu va garanta succesul, dar o organizație proastă va garanta eşecul. Este un pas pe care trebuie să-l facem.

Situația scoate în evidență nevoia unui Serviciu Secret solid şi eficient. Scopul acestuia va fi de a penetra

organizațiile teroriste (precum Al Qaeda, Jihadul Islamic ori Hezbollah) care ne amenință. Informațiile precise despre membrii acestor organizații, despre planurile şi intențiile acestora, ne vor ajuta să le distrugem sau cel puțin să le neutralizăm. Administrația SUA şi-a făcut recent cunoscute intențiile, în cazuri specifice, față de preîntâmpinarea atacurilor îndreptate asupra țării – de a crea şi a pune în mişcare o capacitate de a acționa la primul semn de amenințare. O axiomă din lumea sportului spune că cea mai bună apărare este o apărare bună, iar din punctul meu de vedere poate fi aplicabilă şi în lupta contra terorismului. Atunci când ştim, cum deseori se întâmplă, că o organizație plănuieşte să ne atace, trebuie să-i ucidem intențiile din faşă, aceasta fiind o opțiune pe care nu numai că trebuie să o luăm în considerație, ci şi să o punem în aplicare. Acest lucru impune ca adunarea şi analiza informațiile secrete să se facă pe o bază solidă, de primă clasă. Ca să-şi îndeplinească eficient rolul lui vital, Departamentul Operațiuni din cadrul CIA, Serviciul Secret al națiunii, trebuie să fie mereu pregătit. Schimbările autorizate de actuala investigație a Congresului, ori de către preşedinte, trebuie să fie implementate rapid. Trebuie să se accelereze eforturile prin care se întăreşte progresiv forța ofițerilor de operațiuni. Abilitățile lingvistice, dobândite fie în urma programelor de pregătire de cel mai înalt nivel sau ca abilități native, obligatorii pentru aceşti ofițeri, rămân o prioritate importantă. Politica şi progresul nu au ce căuta în arena riscantă a terorismului şi spionajului internațional. Mai degrabă oamenii pe deplin motivați şi dedicați activității lor care sunt bine ghidați şi conduşi vor garanta succesele viitoare. Serviciile Secrete pentru care am lucrat timp de 35 de ani, o organizație de elită (da, am spus elită) încărcată cu bărbați şi femei talentați care doreau şi erau capabili să facă față oricărei provocări cu care se confruntau, ar fi trecut testul acesta. Am foarte mare încredere că şi Serviciile Secrete din ziua de azi vor face față situațiilor complicate la fel de elegant.

MULȚUMIRI

Scrierea acestei cărți a fost mult mai grea decât am anticipat. O parte din efort a constat în extragerea din memoria care a început să mă părăsească a detaliilor de care aveam nevoie, pentru a descrie evenimentele, oamenii şi locurile specifice ale întâmplărilor prin care am trecut. Ca să-mi împrospătez amintirile şi să fiu sigur că sunt corecte, am apelat la colegii mei cu care am lucrat de-a lungul timpului în cariera mea. Un prânz, un telefon, sau uneori un e-mail, m-am folosit de toate ca să relatez un subiect dat dintr-o perspectivă mai bună. Cu toții au fost generoşi cu timpul lor şi mi-au răspuns cu amabilitate la întrebările care-şi aveau drept scop un manuscris pe cât de veridic posibil. Întrucât am apelat la mulți colegi, nu voi avea nici o tentativă de a enumera fiecare nume aici, dar voi ştiți la cine mă refer. Vă rog să ştiți că, de asemenea, apreciez enorm şi ajutorul pe care mi l-ați dat.

Fără să-i numesc, voi face o notă specială cu mulțumiri pentru trei indivizi care au suferit împreună cu mine acuzațiile şi suferințele provocate de „Dezastrul investigației conduse de Inspectorul General”. Nu voi uita nici când înțelepciunea, răbdarea şi sprijinul pe care mi le-au oferit de-a lungul unei perioade mult încercate pentru mine.

Trebuie de asemenea să amintesc uriaşul ajutor pe care mi l-au acordat editorii mei, Rachel Leyshon şi Linda Osband. Rachel merită mulțumiri speciale întrucât ea a avut de-a face cu manuscrisul meu în fazele lui incipiente. Folosindu-se cu sensibilitate şi corectitudine de calitățile lingvistice ale unui editor excelent, Rachel m-a ghidat cu răbdare, dar insistent, de la un capitol la altul. Rachel şi Linda sunt englezoaice şi, mulțumită eforturilor lor, am reuşit să trecem peste obstacolul impus de limba „comună” pe care o vorbim toți trei. Le sunt extrem de recunoscător pentru tot sprijinul lor.

Şi în cele din urmă, dar cu siguranță nu cel mai puțin important, îmi exprim gratitudinea față de Richard „Dick” Helms. O icoană a universului informațiilor secrete, a fost un lider respectat de-a lungul perioadei care a inclus şi o bucată din cariera mea. Cărările ni s-au încrucişat de multe ori, cele mai demne de reținut fiind probabil prima şi ultima întâlnire. La mijlocul anilor ’60, Dick Helms, atunci directorul Departamentului Planificare (acum Operațiuni) a fost cel care a aranjat ca un avion să fie trimis să mă salveze din Congo, iar ulterior şi-a făcut timp să mă viziteze la spitalul Walter Reed. Treizeci de ani mai târziu, am luat prânzul la clubul al cărui membru era şi m-a îndemnat să pun pe hârtie experiențele prin care am trecut, precizând că: „Dacă noi nu scriem despre perioada Războiului Rece, jurnaliştii şi academicienii vor scrie despre ea şi o vor face greşit.” Încurajările lui m-au condus către o decizie pe care nu am anticipat niciodată că o voi lua – de a scrie această carte. Mulțumirile mele lui Dick Helms pentru tot ceea ce a fost şi a făcut, pentru mine şi pentru Serviciile Secrete ale țării noastre.